

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

**ECHILIBRUL DE PUTERE
ȘI MEDIUL DE SECURITATE**

*SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ*

- 17-18 NOIEMBRIE 2011, BUCUREȘTI -

(Vol. 2)

Coordonator

dr. Petre DUȚU

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

BUCUREȘTI, 2011

*Comitet de organizare a conferinței anuale de comunicări științifice cu
participare internațională a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate*

Președinte: Col. conf. univ. dr. Gheorghe CALOPĂREANU

Membri:

CS II dr. Petre DUȚU

CS III dr. Cristian BĂHNĂREANU

CS dr. Mihai-Ștefan DINU

Dr. Mirela ATANASIU

Dr. Irina TĂTARU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- **Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.**

ISBN : 978-973-663-926-5

CUPRINS

SECTIUNEA 4 „TENDINȚE ÎN PROTECTIA MEDIULUI DE SECURITATE” 7

UNIPOLARISM ȘI MULTIPOLARISM ÎN SECOLUL XXI. TENDINȚE ÎN SISTEMUL INTERNAȚIONAL <i>Dr. Gheorghe SAVU.....</i>	9
RECONVERSIA FOSTELOR BAZE MILITARE DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎN CENTRE ANTREPRENORIALE: DE LA PROBLEME DE SECURITATE LA PROBLEME ECONOMICE, ECOLOGICE, DE ARHITECTURĂ, URBANISM ȘI AMENAJAREA TERITORIULUI <i>Dr. Alexandru-Ionuț PETRIȘOR</i> <i>Dr. Vasile MEIȚĂ</i> <i>Dr. Cezar-Petre SIMION-MELINTE.....</i>	21
ANALIZA PE TERMEN LUNG ȘI CONCEPTUL DE VIITOR MULTIPLU <i>Mircea MOCANU</i> <i>Dr. Ilie BOTOȘ.....</i>	33
COMUNITATEA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII – ABORDĂRI ȘI DELIMITĂRI CONCEPTUALE <i>Dr. Visarion NEAGOE</i> <i>Nicușor MOLDOVAN.....</i>	47
MANAGEMENTUL COOPERĂRII INSTITUȚIILOR DIN COMPUNEREA SISTEMULUI SECURITĂȚII NAȚIONALE <i>Dr. Visarion NEAGOE</i> <i>Nicușor MOLDOVAN.....</i>	58
TENDINȚE ÎN PROTECȚIA MEDIULUI DE SECURITATE – GEOSTRATEGII JURIDICE ÎN MANAGEMENTUL CRIZELOR ȘI CONFLICTELOR <i>Iulian ALISTAR.....</i>	67
SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ. FENOMENUL WALL STREET <i>Daniela TOBĂ</i> <i>Dr. Francisc TOBĂ.....</i>	80
CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF OIL TRANSPORTATION SYSTEM OF UKRAINE <i>Andryi VOLOSIN.....</i>	92
ROLUL RUSIEI ÎN DEFINIREA CONCEPTULUI DE SECURITATE ENERGETICĂ A UNIUNII EUROPENE <i>Ioan Nicolae PETRAȘUC.....</i>	97
TENDINȚE ALE EVOLUȚIEI ARTEI MILITARE ÎN ACTUALUL MEDIU INTERNAȚIONAL DE SECURITATE <i>Ion PANAIT.....</i>	107
OPTIMIZAREA COMPONENTELOR SPECIALE DIN PERSPECTIVA DIMENSIUNILOR PRINCIPALE ALE SISTEMULUI SECURITĂȚII NAȚIONALE <i>Daniel BĂNICĂ</i> <i>Dr. Gheorghe ȚUCUNETE.....</i>	122

PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA ABORDAREA SUCCESIVĂ ȘI SECVENȚIALĂ A SCUTULUI ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA <i>Daniel BĂNICĂ</i> <i>Dr. Gheorghe ȚUCUNETE</i>	133
MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE. VECHI ACTORI, NOI PROVOCĂRI. ROLUL ROMÂNIEI ÎN COOPERAREA NATO – UNIUNEA EUROPEANĂ <i>Ionel Claudiu PASĂRE</i> <i>Mihai SOFONEA</i>	144
SISTEMUL FINANCIAR-BANCAR ȘI FENOMENUL SPĂLĂRII BANILOR <i>Daniel PINTILIE</i>	152
PROCEDEE SPECIFICE DE MANIFESTARE, DEZVOLTARE ȘI DESFĂȘURARE A FENOMENULUI CRIZĂ ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ <i>Gabriel-Marian OPREA</i>	158
REVITALIZAREA PEISAGISTICĂ A VECHILOR STRUCTURI DE APĂRARE DEZAFECTATE ȘI A ZONELOR CU DESTINAȚIE SPECIALĂ ACTUALE <i>Sorina-Georgiana RUSU</i>	164
SECURITATEA ALIMENTARĂ – PRIORITATE A UNIUNII EUROPENE <i>Dr. Filofteia REPEZ</i> <i>Dr. Nicolae VICOL</i>	177
SECURITATEA JURIDICĂ ÎN PARADIGMA SECURITĂȚII NAȚIONALE. CONSIDERAȚII ȘI DETERMINĂRI CONCEPTUALE <i>Simona FROLU</i>	185
STRUCTURI MILITARE ȘI MISIUNI DE MOBILITATE ȘI CONTRAMOBILITATE OPERAȚIONALĂ <i>Gheorghe SOARE</i>	199
CONSIDERAȚII PRIVIND ASIGURAREA SECURITĂȚII CIBERNETICE ÎMPOTRIVA ATACURILOR TERORISTE ÎN SUA ȘI UE <i>Dr. Tiberiu TĂNASE</i> <i>Roxana OPREA</i>	211
CONSIDERAȚII ASUPRA INCOMPATIBILITĂȚII CARDURILOR DE SĂNĂTATE CU DEMOCRAȚIA, DREPTUL LA SĂNĂTATE ȘI JURĂMÂNTUL LUI HIPPOCRATE <i>Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU</i>	221
MECANISME DE CONSOLIDARE A PROTECȚIEI DREPTURILOR OMULUI PROMOVATE DE UE ÎN ȚĂRILE TERȚE <i>Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU</i>	232
EVALUAREA FACTORILOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE <i>Alin COȘNIȚĂ</i>	252
MOSSAD - ÎNTRE OPERAȚIONAL ȘI PREVENTIV <i>Dr. Cristian NIȚĂ</i>	257

DETERMINĂRI ȘI DIMENSIUNI ALE PROFESIONALIZĂRII RESURSELOR UMANE DIN MINISTERUL ADMINISTRAȚIEI ȘI INTERNELOR <i>Ovidiu GALEȘ</i>	271
SISTEMUL DE FORMARE A PERSONALULUI M.A.I. ÎN CONDIȚIILE IMPLEMENTĂRII ȘI ASIGURĂRII NIVELULUI DE PROFESIONALISM, EFICIENȚĂ ȘI EFICACITATE <i>Ovidiu GALEȘ</i>	277
DOMENIILE DE REFERINȚĂ ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE – NECESITĂȚI, VALORI ȘI INTERESE DE SECURITATE – <i>Valeriu IVAN</i>	284
ROLUL ACTUAL AL INSTITUȚIILOR MILITARE ÎN SOCIETATE <i>Marius-Sorin MIHALACHE</i>	293
PRINCIPALA FORȚĂ CARE EXERCITĂ PRESIUNI PENTRU SCHIMBARE <i>Marius-Sorin MIHALACHE</i>	298
AUTORITĂȚI, STRATEGII ȘI FORME ALE COOPERĂRII INTERNAȚIONALE CIVIL-MILITARE ÎN INTERVENȚIA DE URGENȚĂ CIVILĂ <i>Cristina-Laura MOLDOVAN</i>	304
DREPTUL INTERNAȚIONAL AL PROTECȚIEI UMANITARE A VICTIMELOR ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ <i>Cristina-Laura MOLDOVAN</i>	319
SECURITATEA ECONOMICĂ – ELEMENT PRIMORDIAL AL SECURITĂȚII <i>Mariana TUDOR</i>	336
INFLUENȚA NOII REVOLUȚII ÎN DOMENIUL MILITAR ASUPRA ACȚIUNILOR ÎN CÂMPUL DE LUPTĂ AL VIITORULUI <i>Dr. Dorin-Marinel EPARU</i>	342
CONSIDERAȚII PRIVIND IMPACTUL EVOLUȚIEI MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE <i>Marius CRĂSNARU</i>	347
SERVICIUL ROMÂN DE INFORMAȚII: AUTORITATE NAȚIONALĂ ANTITERORISTĂ. MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR PENTRU DISRUPERA INTENȚIILOR SAU A CAPACITĂȚILOR UNEI ENTITĂȚI TERORISTE DE A COMITE UN ATENTAT ÎN ROMÂNIA <i>Emil DENEANU</i>	364
„HUMINT“ – RESURSĂ STATEGICĂ DISPONIBILĂ SERVICIILOR DE INFORMAȚII PENTRU ASIGURAREA CUNOAȘTERII ANTICIPATIVE A EVOLUȚIILOR RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR LA ADRESA ROMÂNIEI <i>Emil DENEANU</i>	373
GENERAREA ȘI REGENERAREA STRUCTURILOR FORȚELOR LOGISTICE, PARTE A PROCESULUI DE OPTIMIZARE <i>Marius CRĂSNARU</i>	379
ROLUL PARLAMENTULUI ÎN CONTROLUL SERVICIILOR DE INTELLIGENCE <i>Ștefan Daniel PIRPILIU</i>	391

<u>SECȚIUNEA 5 „STATUTUL ȘI ROLUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN MENTINEREA SECURITĂȚII”</u>	403
PROMOVAREA INTERESULUI NAȚIONAL PRIN DIPLOMAȚIA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII <i>Gabriel ANGHEL</i>	405
POLITICI LINGVISTICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ <i>Dr. Ecaterina HLIHOR</i>	414
PROCESUL DE AMENAJARE LINGVISTICĂ/ ELABORARE A POLITICILOR LINGVISTICE ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ <i>Dr. Ecaterina HLIHOR</i>	429
NAGORNO-KARABAKH, 20 DE ANI DE NEGOCIERI FĂRĂ REZULTAT <i>Adriana UNGUREANU</i>	442
CONSIDERAȚII PRIVIND VIITORUL MEDIULUI DE SECURITATE DIN CAUCAZ <i>Adriana UNGUREANU</i>	450
STATUTUL BRICS - PREZENT ȘI TENDINȚE <i>Daniela RĂPAN</i>	458
NEGOCIERILE ȘI IMPORTANȚA ACESTORA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE <i>Dr. Ioana Valeria ALEXE</i>	468
STATUTUL ROMÂNIEI DE STAT MEMBRU NATO – GARANT ȘI FACTOR DE RISC PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ <i>Garofița BUZOIANU</i>	474
REZOLUȚIILE CONSILIULUI DE SECURITATE AL ONU CU IMPLICAȚII ASUPRA ȚĂRILOR DIN BALCANII DE VEST <i>Cristina GĂLUȘCĂ</i>	484
NATO – ALIANȚĂ STRATEGICĂ PENTRU SECURITATEA REGIONALĂ ȘI GLOBALĂ <i>Valentin MITOCARU</i> <i>Ionel Claudiu PASĂRE</i>	495
REGIONAL COOPERATION IN SOUTHEAST EUROPE IN THE POST - COLD WAR ERA: THE SOUTHEASTERN EUROPEAN COOPERATION AND THE SOUTHEAST EUROPEAN COOPERATION INITIATIVE <i>Roxana TUDORANCEA</i>	502

***SECȚIUNEA 4 „TENDINȚE ÎN PROTECȚIA
MEDIULUI DE SECURITATE”***

UNIPOLARISM ȘI MULTIPOLARISM ÎN SECOLUL XXI. TENDINȚE ÎN SISTEMUL INTERNAȚIONAL

Dr. Gheorghe SAVU*

The period of time that followed the end of the Cold War has underlined the preeminence of the United States in the international system, leading to the emergence of a unipolar world. The rise in last decade of new centers of power and the effects of the current financial and economic international crisis could cause important changes on the global power structure.

The balance of power is one of the most popular theories and, in the same time, the most discussed in the literature devoted to power relations in international politics. In our study, we intend to identify the main trends that characterizes theoretical debate about unipolarism and multipolarism, and the possible evolution of power relations in the international system in the next 20-30 years.

Schimbările din mediul internațional de securitate de la începutul secolului al XXI-lea - globalizarea riscurilor și amenințărilor, multiplicarea actorilor statali și non-statali și creșterea libertății de acțiune a acestora; difuzia puterii (pe verticală și orizontală), procesul de afirmare a unor noi centre de putere, neliniaritatea noilor tipuri de conflicte, accentuarea competiției strategice pentru accesul la resurse energetice etc. - au generat un nivel ridicat de fluiditate strategică și un sentiment de „accelerare a Istoriei”. Ne confruntăm, astfel, cu o lume complexă și fragilă, caracterizată de incertitudine, instabilitate și discontinuitate și în care „surpriza strategică” își reafirmă statutul de constantă a politicii internaționale.

În același timp, reconfigurarea raporturilor de putere pe plan internațional semnalează faptul că ne aflăm într-o perioadă de tranziție a sistemului internațional. Va fi sistemul internațional din următoarele decenii diferit față de celelalte tipuri de sisteme cunoscute până în prezent ? Care vor fi trăsăturile acestei perioade de tranziție, cât va dura și care va fi viitoarea structură de putere a sistemului internațional ? Ce tipuri de actori se vor impune în această perioadă și care vor fi actorii care vor deține pozițiile cele mai importante în sistem la finalul acestei tranziții ? Răspunsurile la aceste întrebări sunt dificil de identificat în prezent, în condițiile în care etapele de tranziție din cadrul sistemului internațional au fost definite, de cele mai multe ori, printr-un grad ridicat de turbulență (experiența istorică demonstrează că redistribuirea puterii în sistem nu a fost niciodată un proces liniar).

Ne propunem în acest studiu să identificăm unele elemente care ar putea configura, pe termen mediu și lung, structura de putere a sistemului internațional, având în vedere faptul că politica de apărare și securitate națională a fiecărui stat este influențată, în primul rând, de atitudinile și de relațiile dintre cei mai importanți actori ai sistemului.

Cu toate că *explorarea viitorului* constituie, de regulă, un demers caracterizat de riscuri și necunoscute, un asemenea exercițiu prospectiv este necesar pentru toate statele care urmăresc să-și îmbunătățească capacitatea de adaptare în contextul unui

* **General-locotenent conferențiar universitar, doctor inginer, Directorul Direcției generale de informații a apărării**

mediu de securitate caracterizat, tot mai mult, de situații neprevăzute. Astfel, luarea în considerare a unor perspective diferite asupra viitorului sistem internațional¹ permite dezvoltarea capacității de a elabora evaluări mai riguroase și mai cuprinzătoare referitoare la posibile/probabile provocări, pe termen lung, la adresa securității internaționale și naționale.

În politica internațională, fundamentarea deciziilor se bazează nu atât pe realitățile propriu-zise, cât mai ales pe „imaginile” pe care experții și decidenții politico-militari și le formează despre aceste realități. Pornind de la rolul pe care perspectiva teoretică îl joacă în formarea acestor „imagini”, vom aborda mai întâi o serie de aspecte referitoare la interpretarea conceptelor de „unipolarism” și „multipolarism” în teoria relațiilor internaționale, urmând ca, în cea de-a doua parte, să evaluăm o serie de analize care au încercat să surprindă posibile evoluții ale sistemului pentru următorii 20-30 de ani.

Dezbaterea unipolarism versus multipolarism este esențială pentru înțelegerea evoluției raporturilor de putere din politica internațională. Dacă *puterea națională* poate fi considerată drept produsul agregat al resurselor și capabilităților pe care le deține un stat în scopul atingerii obiectivelor sale, cele mai importante fiind apărarea intereselor sale naționale, pe plan intern și extern², *polii de putere* sau *marile puteri* sunt definite, de regulă, ca acele state înzestrate cu resurse, voința politică și abilitatea instituțională de a-și proiecta puterea și de a-și proteja interesele la nivel global sau regional. Din acest punct de vedere, *polaritatea* reflectă numărul de centre de putere independente din sistemul internațional: astfel, structura de putere a sistemului poate fi unipolară, bipolară sau multipolară.

Aflat la intersecția dintre teorie și practică, acest subiect referitor la structura de putere a sistemului internațional a preocupat, în ultimii douăzeci de ani, atât mediile academice internaționale de specialitate, cât și centrele de decizie strategică.

Principala trăsătură a sistemului internațional post-Război Rece a fost reprezentată de rolul dominant al SUA (singura superputere). În acest context, încă de la începutul anilor 90 a apărut întrebarea dacă unipolarismul poate fi o formulă durabilă în politica internațională³, remarcându-se, mai ales în mediile academice occidentale, existența a două școli de gândire. Pe de o parte, așa-numiții „*decliniști*”, care, pornind de la tezele lui Paul Kennedy⁴ - creșterea și descreșterea marilor puteri a fost și este influențată, în primul rând, de puterea economică relativă (mărimea economiei, prin comparație cu cea a rivalilor potențiali, determină limitele puterii statului predominant în politica internațională), susțin că statutul SUA de unică superputere este un moment istoric atipic și trecător („unipolar moment”) al sistemului internațional, iar contrabalansarea din partea altor actori majori nu va întârzia să apară; mai mult, fenomenul „supraextinderii” militare ar accelera declinul economic al puterii dominante. Pe de altă parte, adepții *teoriei „preeminenței SUA”*

¹ NATO Allied Command Transformation, *Multiple Futures Project. Navigating towards 2030. Findings and Recommendations*, aprilie 2009.

² Robert A. Pape, *Empire Falls*, *The National Interest*, nr. 1, Ianuarie-Februarie, 2009.

³ Charles Krauthammer, *The Unipolar Moment*, *Foreign Affairs*, vol. 70, nr. 1, 1990/91, pp. 23-33.

⁴ Paul Kennedy, *The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Vintage Books, 1989, p.667.

în politica mondială („US primacy”) afirmă că un sistem unipolar poate fi durabil deoarece SUA dispune de resursele și instrumentele de putere economică, politică, militară și tehnologică necesare pentru a face ca balansarea împotriva sa să devină improbabilă (diferența de putere dintre puterea dominantă și celelalte puteri majore este atât de mare încât orice strategie de balansare ar fi lipsită de eficiență); în același timp, un sistem unipolar dominat de către SUA ar fi unul pașnic și stabil.

Această dezbatere dintre „decliniști” și susținătorii „preeminenței SUA” în sistemul internațional, care continuă și în prezent, își găsește reflectarea și în disputa dintre adepții teoriei balanței de putere (echilibrului de putere) și cei ai teoriei stabilității hegemonice.

Conceptul „*balanței de putere*” este considerat unul dintre cele mai vechi și mai importante din teoria relațiilor internaționale⁵ și se referă la orice raport al capacităților de putere între state sau alianțe (sau poate însemna doar un raport relativ egal). În același timp, conceptul integrează și strategiile de balansare (mai ales de tip „hard balancing” și, mai recent, de tip „soft balancing”) ale unor state sau coaliții care s-au format, în mod repetat de-a lungul istoriei, pentru a preveni ca un alt stat să dețină o poziție hegemonică în sistem.⁶ În opinia lui Randall Schweller, balansarea implică, în primul rând, crearea sau agregarea puterii militare, prin mobilizare internă sau prin formarea de alianțe, în scopul prevenirii sau descurajării ocupării teritoriului sau dominării politice și militare a unui stat de către un alt stat sau coaliție.

Potrivit teoriei clasice a balanței de putere, relațiile între actorii din sistemul internațional se derulează în conformitate cu următoarele principii:

- statele sunt preocupate, în primul rând, de supraviețuire și își stabilesc alte obiective numai în măsura în care acestea nu amenință supraviețuirea lor;
- o concentrare mare de putere la nivelul unuia dintre statele sistemului internațional amenință supraviețuirea celorlalte;
- pentru a crește șansele proprii de supraviețuire, alte state vor iniția strategii de balansare a celui mai puternic stat/hegemonului din sistem;
- amenințările la adresa supraviețuirii lor pot fi reduse de către state numai prin coalizarea unei forțe cel puțin egale cu cea a celui mai puternic stat din sistem;
- eforturile de balansare conduc, în cele din urmă, la schimbări în balanța de putere la nivelul sistemului internațional.

Prin urmare, teoria balanței de putere afirmă că balansarea celui mai puternic stat din sistem, mai ales dacă acesta acționează în calitate de hegemon, este o lege naturală a politicii internaționale. Din acest motiv, un sistem unipolar nu poate fi durabil deoarece marile puteri/puterile majore se coalizează întotdeauna împotriva puterii dominante. Totodată, se consideră că într-un sistem bazat pe balanța de putere, din cauza flexibilității foarte mari a acesteia (generată de incertitudinea ce

⁵ Mette Eilstrup-Sangiovanni, *The End of Balance-of-Power Theory ?*, European Journal of International Relations, SAGE Publications, vol. 15, nr. 2, 2009, pp. 347-380.

⁶ Joshua Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *Relații Internaționale*, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 120.

caracterizează alianțele formate într-un asemenea cadru), statele sunt nevoite să adopte strategii prudente de acțiune, asumându-și riscuri cât mai mici posibil.⁷

Din perspectiva rolului alianțelor în strategiile de balansare, există opinii potrivit cărora statele se aliază nu numai în scopul balansării puterii în sine, ci și din motive legate de balansarea amenințărilor („balanța amenințării”)⁸ sau a intereselor („balanța intereselor”)⁹.

În ceea ce privește *teoria stabilității hegemonice*, aceasta se fundamentează pe ideea că stabilitatea sistemului internațional presupune existența unui singur stat dominant, care deține capacitatea și voința de a fixa regulile în sistem și modul de interacțiune dintre cei mai importanți actori ai acestuia, precum și angajamentul hegemonului de a menține un sistem care asigură beneficii reciproce pentru actorii principali. În conformitate cu această teorie, statele sunt înclinate să urmeze strategii de aliniere („bandwagoning”) cu cele mai puternice state din sistemul internațional, de regulă cu puterea hegemonică, și, din acest motiv, concentrările mari de putere pot deveni durabile. Astfel, deși un sistem unipolar (care păstrează caracterul anarhic) nu este identic cu un sistem hegemonic (care are un caracter ierarhic), se apreciază că unipolarismul poate fi un model durabil, cu atât mai mult cu cât adeptii acestei teorii exclud existența unor mecanisme automate de balansare în sistemul internațional.

Unipolarismul este expresia unui sistem internațional anarhic în care există o singură putere dominantă și în care statele sunt egale din punct de vedere juridic.¹⁰ În acest cadru, singura mare putere din sistem este net superioară tuturor celorlalte state, în special în două domenii: *capacitatea de a descuraja o agresiune împotriva intereselor sale naționale și capacitatea de a-și proiecta puterea militară la nivel global*. Luând în considerare superioritatea de necontestat a SUA în domeniul cheltuielilor militare, unii experți susțin că structura unipolară a sistemului internațional, apărută după încheierea Războiului Rece, poate fi una de durată¹¹, resursele alocate de statul american pentru apărare (aprox. 43 % din totalul cheltuielilor militare la nivel global în anul 2010)¹² depășindu-le atât pe cele ale celorlalte state dezvoltate din G-7 luate împreună, cât și pe cele combinate ale potențialilor rivali. În condițiile în care nivelul acestor cheltuieli este prevăzut a se menține și în anii următori la peste 4% din PIB-ul SUA, superioritatea militară a acestui stat în sistemul internațional se va menține.

Astfel, unipolarismul ar fi, în primul rând, o descriere a distribuției de putere militară în cadrul sistemului internațional. Deoarece această distribuție de putere militară este, într-o măsură substanțială, independentă de cea a puterii economice, atât timp cât puterea militară a SUA va fi de neegalat, sistemul va rămâne, cel mai probabil, unul unipolar, indiferent de poziția economiei americane. Din acest punct

⁷ Hans Morgenthau, *Politica între națiuni*, Ed. Polirom, Iași, 2007, p. 365; a se vedea și Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Ed. Polirom, Iași, 2006.

⁸ Stephen M. Walt, *Originile Alianțelor*, Ed. Institutului European, Iași, 2008.

⁹ Randall Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, 1998.

¹⁰ Robert Jervis, *Unipolarity: A Structural Perspective*, World Politics, vol. 61, nr. 1, 2009, pp. 188-213.

¹¹ William Wohlforth, *The Stability of a Unipolar World*, International Security, vol. 24, nr. 2, 1999, pp. 5-41.

¹² *Background paper on SIPRI military expenditure data 2010*, Stockholm International Peace Research Institute, aprilie 2011, p. 1.

de vedere, susținătorii menținerii rolului preeminent al SUA în politica mondială apreciază că centrarea discuției despre stabilitatea și durata structurii unipolare pe problema posibilității depășirii economiei americane de către cea chineză este lipsită de finalitate; deși un sistem unipolar este compatibil cu afirmarea mai multor puteri economice, posibila apariție a unui rival economic la adresa SUA nu este o condiție suficientă pentru încheierea actualului „moment unipolar”.

În același timp, inițierea unor strategii de balansare de către alte puteri majore poate fi interpretată în cazul unipolarității drept un comportament revizionist și nu unul de menținere a statu-quo-ului¹³, scopul unor astfel de strategii fiind înlocuirea structurii unipolare (considerată drept una dezechilibrată) cu un sistem al balanței de putere. Prin prisma acestei percepții, o putere în afirmare va încerca să delegitimeze autoritatea și ordinea globală stabilită de puterea unipolară prin inițierea, cu precădere, a unor acțiuni de tip „soft power”: promovarea multilateralismului; inițierea și participarea la activitățile unor noi organizații internaționale (din care puterea unipolară nu face parte); inițierea unei diplomații active în statele în curs de dezvoltare; adoptarea unor poziții opuse față de puterea unipolară în principalele instituții internaționale; impunerea intereselor proprii pe agenda organizațiilor internaționale și regionale.

În ceea ce privește **multipolarismul**, acesta presupune existența mai multor poli sau centre de putere (de obicei, între 3 și 6), niciunul nefiind capabil să devină o putere dominantă. În general, în literatura de specialitate se consideră că distribuția puterii, balansarea și acțiunea colectivă sunt cele trei caracteristici specifice unui sistem multipolar clasic.¹⁴ Distribuția puterii se referă la faptul că deși niciunul dintre poli de putere nu este capabil să obțină o preeminență indiscutabilă în sistem, nu este exclus ca una sau mai multe puteri să fie mai puternice decât celelalte puteri majore. În același timp, într-un sistem multipolar, statele, mai ales marile puteri, sunt înclinate spre formarea de coaliții și alianțe (și chiar spre declanșarea unui conflict) pentru a câștiga mai multă putere sau pentru a-și apăra interesele, însă nici o mare putere nu poate exercita o influență globală în sistem. În sfârșit, acțiunea colectivă are în vedere necesitatea cooperării dintre toate puterile majore pentru a răspunde provocărilor sistemice la nivel global sau regional.

Sistemele multipolare pot fi de tip cooperativ (unde câteva puteri cooperează pentru a stabili regulile jocului și a le impune celorlalți actori – de exemplu, concertul puterilor/„concertul european” din prima parte a secolului al XIX-lea) sau de tip competitiv (caracterizate fie prin „balanța de putere”, fie prin conflict). Având în vedere acest ultim fapt, un sistem multipolar este potențial instabil, neavând disciplina pe care o impun puterile hegemonice sau blocurile de alianțe.¹⁵

Deși tot mai mulți experți împărtășesc ideea că cea mai probabilă evoluție a sistemului internațional, în următorii 20-30 de ani, va fi cea către o structură multipolară, dificultățile legate de înțelegerea elementelor definitorii ale actualei

¹³ Randall Schweller, Xiaoyu Pu, *After Unipolarity: China's Vision of International Order in an Era of US Decline*, International Security, nr. 1, 2011, pp. 41-72.

¹⁴ Giovanni Grevi, *The interpolar world: a new scenario*, European Union Institute for Security Studies, Occasional Paper, nr. 79, June 2009, p. 23.

¹⁵ Joshua Goldstein, Jon C. Pevenhouse, *op. cit.*, p. 125.

etape de transformare a sistemului internațional au generat și o serie de interpretări mai nuanțate. Astfel, există opinii potrivit cărora viitorul sistem internațional va fi fie **apolar**, fie **non-polar** sau **interpolar**.

În contextul în care acceptă ideea unui declin relativ de putere al SUA, **apolarismul**¹⁶ este o viziune care susține că alternativa la preeminența SUA nu este multipolarismul (con competiția dintre marile puteri), ci *un sistem anarhic caracterizat de un vacuum global de putere*, ca urmare a absenței unui actor global în sistemul internațional.

Apropiată de apolarism este *teoria non-polarismului*. Potrivit acesteia, cu toate că SUA vor rămâne, în următorii 20-30 de ani, cel mai important actor al relațiilor internaționale (cea mai importantă economie a lumii, cea mai mare putere militară și o sursă majoră de cultură, informații și inovare tehnologică), acesta se află într-un declin relativ de putere, fapt care implică un declin absolut al influenței sale la nivel global. Din acest motiv, predominanța SUA este pusă în discuție în domeniile economic, eficiență militară și diplomatică și cultural-informațional. În același timp, actualul sistem internațional se îndreaptă către multipolaritate doar în aparență (lumea de azi diferă în mod fundamental de multipolaritatea clasică), acesta fiind caracterizat de afirmarea unei multitudini de centre de putere (o parte dintre acestea fiind reprezentate de actori non-statali). Astfel, pe lângă existența a șase puteri globale majore - SUA, UE, China, India, Japonia și F. Rusă (care reprezintă peste jumătate din populația globului, aproximativ 75 % din PIB global și 80 % din cheltuielile militare la nivel global), în actualul sistem se prefigurează atât apariția a numeroase centre regionale de putere (în America Latină, Africa, Orientul Mijlociu, Asia de Sud și de Sud-Est), cât și creșterea puterii și/sau influenței unor organizații internaționale și regionale, companii transnaționale, ONG-uri, precum și a unor diferite entități politice, religioase, teroriste la nivel local, regional sau global.

Prin urmare, conform opiniilor lui Richard N. Haass (promotorul acestei teorii), principala caracteristică a relațiilor internaționale în secolul XXI va fi **non-polarismul**¹⁷ – *un sistem internațional dominat de numeroase centre independente de putere* (formate din actori statali sau non-statali), *care dețin și exercită diferite tipuri de putere (politică, economică, militară, culturală etc.)*. Principalele caracteristici ale unui sistem non-polar ar fi următoarele: difuzia puterii (și nu concentrarea acesteia) la nivelul sistemului internațional; slăbirea relației directe dintre putere și influență (o putere globală nu va dispune, în mod obligatoriu, și de o influență globală); creșterea gradului de impredictibilitate al mediului internațional de securitate (accentuarea instabilității); reducerea relevanței alianțelor, în calitate de instrumente de politică externă și de securitate, și creșterea rolului coalițiilor; dificultatea organizării de răspunsuri colective pentru contracararea provocărilor globale și regionale, precum și pentru funcționarea instituțiilor internaționale.

Printre factorii care încurajează apariția non-polarismului sunt evidențiați fenomenul globalizării, politica externă și economică promovată de SUA în perioada

¹⁶ Niall Fergusson, *A World without Power*, Foreign Policy, Iulie-August, 2004.

¹⁷ Richard N. Haass, *The Age of Nonpolarity. What Will Follow U.S. Dominance*, Foreign Affairs, nr. 3 (Mai-Iunie), 2008.

2001-2008 și evoluția istorică a sistemului internațional (se consideră că structura unipolară a acestuia nu este durabilă).

Cu toate că schema rivalității clasice dintre marile puteri este puțin probabil să apară în viitorul imediat, iar interdependența economică și globalizarea vor limita competiția și conflictul între marile puteri, se consideră că non-polaritatea va reprezenta o perioadă dificilă și periculoasă pentru politica internațională.

Dacă la mijlocul anilor 90 cunoscutul politolog Samuel Huntington definea **uni-multipolaritatea** ca o etapă trecătoare - dominată de rolul SUA de unică superputere („lonely superpower”)¹⁸ - care ar marca trecerea de la sistemul bipolar al Războiului Rece la un sistem multipolar, **interpolaritatea**¹⁹ este interpretată ca *multipolaritate în era interdependenței*. Din perspectiva interpolarității, redistribuirea puterii la nivel global (care conduce la o nouă formă de sistem internațional multipolar) și adâncirea interdependențelor (care creează un nou cadru pentru derularea relațiilor de putere) sunt cele două caracteristici care definesc tranziția de la lumea post-Război Rece către un nou sistem internațional. Principala provocare pentru un sistem interpolar constă în crearea unei sinteze între schimbarea balanței de putere și gestionarea interdependenței.

Având în vedere faptul că interpolaritatea se dorește a fi diferită atât față de viziunile multipolare, cât și de cele care susțin non-polarismul, aceasta evidențiază că, în condițiile reducerii influenței politice, economice și culturale a Occidentului la nivel global, gestionarea tranziției către un nou sistem internațional presupune un înalt grad de cooperare internațională și existența unor lideri vizionari și creativi. Noul sistem va fi unul eterogen, în care o serie de noi actori majori nu numai că își vor afirma interesele individuale, ci își vor promova și viziunile globale distincte.²⁰ Pe de altă parte, asimetriile de putere ar urma să acționeze ca o frână sistemică la adresa tendințelor unilaterale ale marilor puteri.

Prezentarea fundamentelor teoretice ale dezbatelor referitoare la structura de putere a sistemului permite o înțelegere mai profundă a posibilelor evoluții pe termen mediu și lung ale principalilor actori din politica mondială.

Astfel, majoritatea studiilor care vizează configurarea viitoarei ierarhii de putere la nivel mondial par să accepte ideea că, în prezent, asistăm la **un transfer de putere economică de la statele occidentale către cele din Asia** (China și India, în special), fapt care va determina mutarea centrului geopolitic al lumii spre Est. Astfel, un specialist de talia lui Henry Kissinger sublinia, în anul 2010, că „*centrul de greutate al politicii mondiale a părăsit Atlanticul și s-a mutat în Oceanele Pacific și Indian*”²¹. În același timp, fenomenul de difuzie a puterii în sistemul internațional și de redistribuire a acesteia între centrele de putere va conduce, cel mai probabil, la

¹⁸ Samuel Huntington, *The Lonely Superpower*, Foreign Affairs, vol. 78, nr. 2, Martie-Aprilie, 1999.

¹⁹ Giovanni Grevi, *op.cit.*, p.5.

²⁰ *Ibidem.*, p. 7.

²¹ Henri Kissinger, *Power Shifts and Security, Keynote Address*, The 8th IISS Global Strategic Review „Global Security Governance and the Emerging Distribution of Power”, Londra, 10.09.2010.

situația în care nici un pol major de putere nu va reuși să aibă un caracter hegemonic (absența puterii hegemonice).²²

În ciuda acestui fapt, SUA este percepută, în aceste studii, ca principalul actor care va influența evoluțiile din politica internațională din următorii 20-30 de ani. Această idee se regăsește inclusiv în analizele care susțin teoriile multipolarismului, non-polarismului sau interpolarismului. Mai mult, unii experți subliniază faptul că actuala tranziție de la unipolaritate către o distribuție multipolară de putere prezintă o situație interesantă, care contrazice teoria clasică a balanței de putere: lipsa unei reacții de contrabalansare a preeminenței SUA.²³

La nivelul comunității de informații a SUA, posibilitatea apariției unui sistem multipolar a fost exprimată în mod oficial, pentru prima dată, în anul 2008²⁴. În ciuda faptului că evidenția accelerarea transferului de bogăție și putere economică către zona Asia-Pacific, studiul realizat de specialiștii în intelligence de la Washington aprecia că, la orizontul anului 2025, SUA va rămâne cel mai puternic stat, chiar dacă va fi mai puțin dominantă (va dispune de mai puțină influență). Luând în considerare faptul că, din punct de vedere istoric, sistemele multipolare în curs de creare au fost mult mai instabile decât cele unipolare sau bipolare, se aprecia că următorii 20 de ani de tranziție către un nou sistem vor fi acompaniați de o serie de riscuri: rivalități strategice sunt probabil să apară pe probleme de comerț, investiții și inovare tehnologică, dar „nu excludem un scenariu de tip secolul al XIX-lea”,²⁵ generat de cursa înarmărilor, expansiuni teritoriale și rivalități militare. Pe de altă parte, afectarea capabilităților economice și, într-o anumită măsură, militare ar putea pune SUA într-o situație dificilă din perspectiva priorităților de politică internă și externă. Acest fapt va conduce la nevoia de parteneriate a SUA. Din acest punct de vedere, sunt relevante declarațiile reprezentanților Administrației Obama referitoare la obiectivul SUA de a crea o lume multipartenerială – „a multi-partner world”²⁶, acesta fiind văzut ca un efort de a evita apariția unei lumi multipolare în sens clasic.

Ideea potrivit căreia, în următorii 30 de ani, poziția SUA de unică superputere se va eroda, însă cel mai probabil va rămâne puterea militară cea mai importantă este prezentă și în evaluările experților din Marea Britanie²⁷. În opinia acestora, până în anul 2040 distribuția de putere globală se va schimba – centrul de greutate mutându-se din spațiul occidental (SUA plus Europa) către zona Asia-Pacific, în timp ce structura sistemului internațional va evolua, cel mai probabil, de la unipolarism la multipolarism. În prezent, SUA este singura mare putere, iar China, F. Rusă, Franța, Marea Britanie, Japonia și Germania sunt considerate puteri economice majore, statutul acestora din urmă fiind puțin probabil să se schimbe până în anul 2040.

²² Nicole Gnesotto, Giovanni Grevi (dir.), *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025 ?*, European Union Institute for Security Studies, 2006, p. 196.

²³ Randall Schweller, Xiaoyu Pu, *op.cit.*

²⁴ *** *Global Trends 2025: A Transformed World*, National Intelligence Council, Washington DC, noiembrie 2008, 120 p.

²⁵ *Ibidem.*, p.vi

²⁶ Hillary Rodham Clinton, *Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations*, Washington DC, 15 iulie 2009 (www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm)

²⁷ *** *Global Strategic Trends – Out to 2040*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, Fourth Edition, London, 2010.

Totuși, analiștii britanici apreciază că puteri precum India și Brazilia vor ajunge, probabil, la statutul de puteri majore, iar China ar putea atinge statutul de mare putere în anul 2040,²⁸ dacă aceste puteri emergente vor continua creșterea economică rapidă și vor recupera decalajul tehnologic față de statele occidentale în domeniul capabilităților militare.

În ceea ce privește balanța de putere militară, se consideră că aceasta va deveni multipolară, deși SUA vor rămâne, probabil, puterea militară cea mai importantă.²⁹ În condițiile continuării tendinței de diminuare a cheltuielilor pentru apărare, SUA va rămâne o excepție, alocând fonduri importante pentru apărare, cu toate că avantajele sale în domeniile economic și tehnologic se vor diminua. Pe de altă parte, răspunsul SUA la această diminuare de statut va fi esențial pentru stabilitatea globală; din acest punct de vedere, se așteaptă ca, cel puțin până în 2020, SUA să furnizeze, mai departe, leadership în situații de criză internațională.

Dacă SUA își vor menține preeminența în domeniul militar, transferul de putere este mult mai vizibil în ceea ce privește nivelul bogăției relative a actorilor majori. Astfel, luând ca indicator „paritatea puterii de cumpărare”, unele analize evidențiază că economia Chinei a crescut de șase ori între 1980 și 2008, în timp ce economia Indiei s-a dublat. Din perspectiva acestui indicator, în anul 2008 se aprecia că, la orizontul anului 2020, China poate deveni cea mai mare economie a lumii, cu 20% din PIB-ul global, India ar urma să ocupe poziția a patra cu aproximativ 9% din PIB global, în timp ce SUA și UE vor scădea ușor sub 20%.³⁰ Pe de altă parte, se apreciază că, în anul 2020, trei dintre primele cinci economii ale lumii vor fi ale unor state din Asia (China, Japonia, India), fapt care va avea și implicații politice. Alte estimări, bazate pe același indicator, indică faptul că în anul 2030 topul puterilor economice la nivel mondial ar urma să fie de condus de China, cu 23 % din PIB-ul global, în timp ce ponderea SUA s-ar putea reduce la 12 %.³¹

Potrivit International Futures Model³², previziunile referitoare la ierarhia de putere ca procentaj din puterea globală în funcție de PIB, cheltuieli pentru apărare, populație și nivel de dezvoltare tehnologică confirmă creșterea ponderii puterilor emergente din Asia în următorii 10-15 ani.

Evoluția ponderii statelor ca procentaj din puterea globală

	2010	2025
SUA	22%	18%
China	12%	16%
UE	17%	14%

²⁸ *Ibidem.*, p. 38.

²⁹ *Ibidem.*, p. 80.

³⁰ Giovanni Grevi, *op.cit.*

³¹ *** *The Celestial Economy*, The Economist, 10 septembrie 2011 (articolul citează estimările economistului Arvind Subramanian de la Peterson Institute for International Economics, Washington DC).

³² *** *Global Governance 2025: At a Critical Juncture*, European Union Institute for Security Studies/National Intelligence Council (SUA), Paris, decembrie 2010, p. 27.

India	8%	10%
Japonia	4,5%	3,5%
Rusia	3%	2,5%
Brazilia	2%	2,5%

(*International Futures Model, 2010*)

În condițiile în care actuala criză economică și financiară internațională se va prelungi, afectând economiile statelor din spațiul occidental, am putea asista, pe termen mediu și lung, la creșterea ponderii puterilor emergente în ceea ce privește crearea bogăției globale și la diminuarea abilității Occidentului de a influența politica mondială (ca urmare a reducerii ponderii sale la nivel de PIB și populație la nivel global). Din acest punct de vedere, modul în care noile puteri vor dori și vor fi capabile să-și transforme bogăția în influență politică va fi una din problemele majore ale securității internaționale în următorii 20-30 de ani³³.

Dezbaterea despre unipolarism și multipolarism are în centrul atenției statele, ca elemente centrale ale structurii de putere a sistemului internațional. Însă, în momentul de față, procesele de globalizare și interdependență fac dificilă crearea unei perspective pe termen lung privind evoluția relațiilor de putere dintre state, în calitate de principali actori ai sistemului internațional. Din această perspectivă, relațiile dintre state, dintre state și organizații sau actori non-statali vor fi definite în perioada următoare prin cooperare și competiție, fiecare actor acționând, cu preponderență, în mod selectiv.

Totuși, structura de putere a viitorului sistem internațional va depinde de tipul relațiilor care se vor stabili între actorul predominant al actualului sistem, respectiv SUA, și puterile în curs de afirmare, în special cele din spațiul Asia-Pacific. Chiar și în cazul în care noul sistem va fi unul multipolar, SUA va rămâne, probabil, în următoarele decenii, cel mai important actor al politicii internaționale, în ciuda declinului său relativ de putere (cu atât mai mult cu cât perioadele de declin relativ sunt reversibile). Dincolo de structura de putere, însă, mult mai important va fi caracterul noului sistem care va rezulta la finalul actualei etape de tranziție. Stabilitatea și caracterul pașnic al sistemului ar putea fi asigurate atât în contextul existenței unei structuri unipolare (în care SUA ar rămâne putere predominantă și ar gestiona relațiile cu cei mai importanți actori prin instrumente specifice multilateralismului), cât și al uneia multipolare (în care ar exista un „concert al puterilor” și unde SUA ar putea deține un rol decisiv în anumite domenii).

Bibliografie:

³³ Nicole Gnesotto, Giovanni Grevi (dir.), *op. cit.*

1. *** *Background paper on SIPRI military expenditure data 2010*, Stockholm International Peace Research Institute, aprilie 2011.
2. *** *Global Governance 2025: At a Critical Juncture*, European Union Institute for Security Studies/National Intelligence Council (SUA), Paris, decembrie 2010.
3. *** *Global Strategic Trends – Out to 2040*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, Fourth Edition, London, 2010.
4. *** *Global Trends 2025: A Transformed World*, National Intelligence Council, Washington DC, noiembrie 2008.
5. *** *The Celestial Economy*, The Economist, 10 septembrie 2011.
6. Clinton Hillary Rodham, *Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations*, Washington DC, 15 iulie 2009 (www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm).
7. Eilstrup-Sangiovanni Mette, *The End of Balance-of-Power Theory ?*, European Journal of International Relations, SAGE Publications, vol. 15, nr. 2, 2009.
8. Fergusson Niall, *A World without Power*, Foreign Policy, Iulie-August, 2004.
9. Gnesotto Nicole, Grevi Giovanni (dir.), *The New Global Puzzle. What World for the EU in 2025 ?*, European Union Institute for Security Studies, 2006.
10. Goldstein Joshua, Pevenhouse Jon C., *Relații Internaționale*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
11. Grevi Giovanni, *The inter-polar world: a new scenario*, European Union Institute for Security Studies, Occasional Paper, nr. 79, iunie 2009.
12. Haass Richard N., *The Age of Nonpolarity. What Will Follow U.S. Dominance*, Foreign Affairs, nr. 3 (mai-iunie), 2008.
13. Huntington Samuel, *The Lonely Superpower*, Foreign Affairs, vol. 78, nr. 2 (martie-aprilie), 1999.
14. Jervis Robert, *Unipolarity: A Structural Perspective*, World Politics, vol. 61, nr. 1, 2009.
15. Kennedy Paul, *The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Vintage Books, 1989.
16. Kissinger Henri, *Power Shifts and Security, Keynote Address*, The 8th IISS Global Strategic Review „Global Security Governance and the Emerging Distribution of Power”, Londra, 10.09.2010.
17. Krauthammer Charles, *The Unipolar Moment Revisited*, The National Interest, vol. 70, iarna 2002-2003.
18. Krauthammer Charles, *The Unipolar Moment*, Foreign Affairs, vol. 70, nr. 1, 1990/91.
19. Morgenthau Hans, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Ed. Polirom, Iași, 2007.
20. NATO Allied Command Transformation, *Multiple Futures Project. Navigating towards 2030. Findings and Recommendations*, aprilie 2009.
21. Pape A. Robert, *Empire Falls*, The National Interest, nr. 1, Ianuarie-Februarie, 2009.

22. Schweller Randall, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, 1998.
23. Schweller Randall, Pu Xiaoyu, *After Unipolarity: China's Vision of International Order in an Era of US Decline*, *International Security*, nr. 1, 2011.
24. Walt Stephen M., *Originile Alianțelor*, Ed. Institutului European, Iași, 2008.
25. Walt Stephen M., *The End of the American Era*, *The National Interest*, noiembrie-decembrie 2011.
26. Waltz Kenneth, *Teoria politicii internaționale*, Ed. Polirom, Iași, 2006, 328 p.
27. Wohlforth William, *The Stability of a Unipolar World*, *International Security*, vol. 24, nr. 2, 1999.

RECONVERSIA FOSTELOR BAZE MILITARE DIN SUD-ESTUL EUROPEI ÎN CENTRE ANTREPRENORIALE: DE LA PROBLEME DE SECURITATE LA PROBLEME ECONOMICE, ECOLOGICE, DE ARHITECTURĂ, URBANISM ȘI AMENAJAREA TERITORIULUI

Dr. Alexandru-Ionuț PETRIȘOR*

Dr. Vasile MEIȚĂ**

Dr. Cezar-Petre SIMION-MELINTE***

The paper is a contribution resulted from the activity of NRI URBAN-INCERC within the project FATE – From Army to Entrepreneurship – under the framework of the South-East Europe Program. The project focuses on the conversion of former southeastern Europe military bases in entrepreneurial centers: business incubators and business support centers. The contribution of INCDC URBAN-INCERC, analyzed in the paper, is related to urban and spatial planning issues specific to the overall goal, as well as their economic and ecological implications, analyzed based on several Romanian case studies. In summary, the results indicate that the most important issues concern the decontamination of polluted sites. Moreover, the preservation of specific infrastructure and architecture is the result of the developer's vision and economic interests, uninfluenced by their architectural or landscape value.

Key words: urbanism, architecture, decontamination, pollution, economy

1. Introducere

În contextul măsurilor legate de implementarea Convenției Europene asupra Peisajului (Convenția de la Florența), studiile de peisaj au analizat o tipologie vastă a peisajelor relevante la diferite scări spațiale – naturale, culturale, urbane, rurale etc. Cu toate acestea, fostele baze militare construite în perioada Războiului Rece pot fi cu greu plasate în astfel de clasificări, fiind „închise în ele însele”, inserate în alte macro-peisaje. Este important de menționat că un astfel de studiu a fost realizat în Italia, având ca obiectiv identificarea unor posibile soluții de valorizare a fostelor baze militare prin includerea în diverse forme de turism (Santarossa *et al.*, 2011). Studiul demonstrează existența unei preocupări pentru aceste situri. În România s-au realizat cercetări similare referitoare la fostele zone și construcții industriale din perioada comunistă (Chelcea, 2008), dar nu și la fostele baze militare. Situația fostelor baze militare nu pare să prezinte interes în context teritorial specific României. La scara sitului, planurile sunt o consecință directă a viziunii

* Lector universitar, doctor în ecologie urbanistică, doctorand, geograf, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“ / Director Științific Urbanism și Dezvoltare Teritorială, INCDC URBAN-INCERC

** Conferențiar universitar, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“, Director General, INCDC URBAN-INCERC / Conferențiar universitar, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“

*** Asistent universitar, economist, Academia de Studii Economice / Șef Secția Economia Construcțiilor, INCDC URBAN-INCERC

investitorului. În România – deși situația se regăsește în multe zone suprapopulate din lume – terenul este mai valoros decât clădirea în sine, și poate fi utilizat pentru construcții supraetajate, cu excepția situațiilor în care reglementările interzic acest lucru.

La nivelul fostelor situri militare, în vederea utilizării lor pentru alte destinații, problemele diferă de la țară la țară. Dacă în cadrul proiectului FATE transferul proprietății a reprezentat un obstacol în multe țări, acest proces s-a desfășurat firesc în România, prin descentralizare. Singura problemă comună tuturor terenurilor militare este că, prin specificul activităților militare, aceste situri sunt puternic contaminate, și o primă etapă în utilizarea lor pentru alte destinații este decontaminarea.

Fostele baze militare reprezintă unele dintre proprietățile neutilizate ale guvernului care, în contextul crizei economice și a lipsei de fonduri publice, pot fi utilizate ca Incubatoare de Afaceri și Centre de Sprijinire a Afacerilor (**Fig. 1**), servind eforturilor întreprinderilor mici și mijlocii de a crește și de a crea noi venituri. Acest proces necesită mobilizarea mai multor instituții și contribuie atât la crearea de noi centre antreprenoriale, cât și la dezvoltarea celor existente pe linia inovării și a creșterii economice. În plus, este stimulat potențialul antreprenorial și prin mobilizarea resurselor locale (Fischanger *et al.*, 2011).

Vedere de ansamblu

Imagine de detaliu:
atelier artistic

Fig. 1. Incubator de afaceri din Foligno, Italia

2. Problema decontaminării

Diverse studii desfășurate în Europa de Est au reliefat contaminarea acestor situri cu diverse substanțe. Astfel, în Lituania în 1994 din 275 de situri investigate 160 erau poluate cu hidrocarburi, în 35 prima pânză freatică era contaminată, iar 10 din aceste situri necesitau acțiuni urgente de decontaminare. În general, principalii agenți contaminanți identificați au fost petrolul, substanțele chimice, combustibilul pentru rachete și deșeurile (Kadunas, 2003). Cercetările din Germania (Marr, 2005) au arătat că cei mai importanți poluanți sunt hidrocarburile (21%), deșeurile (14,7%),

petrolul și derivații (13,9%), metalele grele (13,2%), hidrocarburile aromatice de tipul benzenului, toluenului, etil-benzenului și xilenului (13%), hidrocarburile aromatice policiclice (8,3%), compușii halogenați (5,1%), explozivii (2,3%), compușii bifenil-policlorurați (0,3%), fenolii (0,2%), cianurile (0,1%) și alte substanțe chimice (8%). Aceiași poluanți sunt menționați într-un proiect complex derulat în mai multe foste baze militare din Federația Rusă (Tambiev și Melnikov, 2011). La agenții contaminanți menționați se adaugă agenți microbiologici, substanțe radioactive și chimice (Latty și Mercer, 2006).

Costurile decontaminării sunt ridicate. De exemplu, în Statele Unite ale Americii acestea pot ajunge la 50-200 de miliarde de dolari (Albright, 2008). Printre tehnicile și metodele folosite se numără utilizarea produselor biologice, îngroparea și eliminarea deșeurilor, decopertarea sau acoperirea solurilor contaminate cu metale grele, decontaminarea biologică (inclusiv naturală) a solurilor poluate cu hidrocarburi, eliminarea materialelor și substanțelor periculoase, demolarea construcțiilor (Indian and Northern Affairs Canada, 2008). Alte recomandări vizează practici manageriale: participarea populației, a autorităților locale, formarea unui grup de lucru (Latty și Mercer, 2006).

3. Probleme de urbanism și amenajarea teritoriului

Principiul de bază al activităților de urbanism și amenajarea teritoriului este cel potrivit căruia teritoriul României constituie spațiul necesar procesului de *dezvoltare durabilă* și este *parte a avuției naționale* de care beneficiază toți cetățenii țării (Parlamentul României, 2001). Potrivit legii, gestionarea spațială a teritoriului țării constituie o activitate obligatorie, continuă și de perspectivă, desfășurată în interesul colectivităților care îl folosesc, în concordanță cu valorile și aspirațiile societății și cu cerințele integrării în spațiul european. Gestionarea spațială a teritoriului asigură indivizilor și colectivităților dreptul de folosire echitabilă și responsabilitatea pentru o utilizare eficientă a teritoriului. Gestionarea se realizează prin intermediul amenajării teritoriului și al urbanismului, care constituie ansambluri de activități complexe de interes general ce contribuie la dezvoltarea spațială echilibrată, la protecția patrimoniului natural și construit, precum și la îmbunătățirea condițiilor de viață în localitățile urbane și rurale (Parlamentul României, 2001). Între urbanism și amenajarea teritoriului există o diferență de scară, din care rezultă și un sens diferit, și mijloace de realizare diferită.

Astfel, activitatea de *amenajare a teritoriului* trebuie să fie globală, urmărind coordonarea diferitelor politici sectoriale într-un ansamblu integrat; funcțională, trebuind să țină seama de cadrul natural și construit bazat pe valori de cultură și interese comune; prospectivă, trebuind să analizeze tendințele de dezvoltare pe termen lung a fenomenelor și intervențiilor economice, ecologice, sociale și culturale și să țină seama de acestea în aplicare; democratică, asigurând participarea populației și a reprezentanților ei politici la adoptarea deciziilor. Scopul de bază al *amenajării teritoriului* îl constituie armonizarea la nivelul întregului teritoriu a politicilor economice, sociale, ecologice și culturale, stabilite la nivel național și local pentru asigurarea echilibrului în dezvoltarea diferitelor zone ale țării, urmărindu-se creșterea

coeziunii și eficienței relațiilor economice și sociale dintre acestea. Activitatea de amenajare a teritoriului se exercită pe întregul teritoriu al României, pe baza principiului ierarhizării, coeziunii și integrării spațiale, la nivel național, regional și județean. Obiectivele principale ale amenajării teritoriului sunt dezvoltarea economică și socială echilibrată a regiunilor și zonelor, cu respectarea specificului acestora; îmbunătățirea calității vieții oamenilor și colectivităților umane; gestionarea responsabilă a resurselor naturale și protecția mediului; utilizarea rațională a teritoriului (Parlamentul României, 2001).

Documentațiile de amenajare a teritoriului cuprind propuneri cu caracter director, iar *documentațiile de urbanism* cuprind reglementări operaționale. Propunerile cu caracter director stabilesc strategiile și direcțiile principale de evoluție a unui teritoriu la diverse niveluri de complexitate. Ele sunt detaliate prin reglementări specifice în limitele teritoriilor administrative ale orașelor și comunelor. Prevederile cu caracter director cuprinse în *documentațiile de amenajare a teritoriului* aprobate sunt obligatorii pentru toate autoritățile administrației publice, iar cele cu caracter de reglementare, pentru toate persoanele fizice și juridice. *Documentațiile de amenajare a teritoriului* sunt următoarele (Parlamentul României, 2001):

- *Planul de amenajare a teritoriului național* (PATN): are caracter director și reprezintă sinteza programelor strategice sectoriale pe termen mediu și lung pentru întregul teritoriu al țării. Este compus din secțiuni specializate aprobate prin lege. Prevederile PATN devin obligatorii pentru celelalte planuri de amenajare a teritoriului care le detaliază.

- *Planul de amenajare a teritoriului zonal* (PATZ): are rol director și se realizează în vederea soluționării unor probleme specifice ale unor teritorii intercomunale sau interorășenești, compuse din unități administrativ-teritoriale de bază, comune și orașe; interjudețene, înglobând părți din județe sau județe întregi; regionale, compuse din mai multe județe.

- *Planul de amenajare a teritoriului județean* (PATJ): are caracter director și reprezintă expresia spațială a programului de dezvoltare socio-economică a județului. Se corelează cu PATN, cu PATZ, cu programele guvernamentale sectoriale, precum și cu alte programe de dezvoltare. Prevederile PATJ devin obligatorii pentru celelalte planuri de amenajare a teritoriului și de urbanism care le detaliază. Fiecare județ trebuie să dețină PATJ și să îl reactualizeze periodic, la 5-10 ani, în funcție de politicile și de programele de dezvoltare ale județului.

Urbanismul trebuie să reprezinte o activitate operațională, prin detalierea și delimitarea în teren a prevederilor planurilor de amenajare a teritoriului; integratoare, prin sintetizarea politicilor sectoriale privind gestionarea teritoriului localităților; normativă, prin precizarea modalităților de utilizare a terenurilor, definirea destinațiilor și gabaritelor de clădiri, inclusiv infrastructura, amenajări și plantații. Urbanismul are ca principal scop stimularea evoluției complexe a localităților, prin realizarea strategiilor de dezvoltare pe termen scurt, mediu și lung. Activitatea de urbanism cuprinde toate localitățile țării, organizate în rețea, pe baza ierarhizării și distribuției echilibrate a acestora în teritoriu. Aplicarea obiectivelor are în vedere întregul teritoriu administrativ al orașelor și comunelor sau zone din acestea.

Urbanismul urmărește stabilirea direcțiilor dezvoltării spațiale a localităților urbane și rurale, în acord cu potențialul acestora și cu aspirațiile locuitorilor. Principalele obiective ale activității de urbanism sunt următoarele: îmbunătățirea condițiilor de viață prin eliminarea disfuncționalităților, asigurarea accesului la infrastructuri, servicii publice și locuințe convenabile pentru toți locuitorii; crearea condițiilor pentru satisfacerea cerințelor speciale ale copiilor, vârstnicilor și ale persoanelor cu handicap; utilizarea eficientă a terenurilor, în acord cu funcțiunile urbanistice adecvate; extinderea controlată a zonelor construite; protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural construit și natural; asigurarea calității cadrului construit, amenajat și plantat din toate localitățile urbane și rurale; protejarea localităților împotriva dezastrelor naturale (Parlamentul României, 2001).

Documentațiile de urbanism se referă la localitățile urbane și rurale și reglementează utilizarea terenurilor și condițiile de ocupare a acestora cu construcții. Transpun la nivelul localităților urbane și rurale propunerile cuprinse în PATN/Z/J. Au caracter de reglementare specifică și stabilesc reguli ce se aplică direct asupra localităților și părților din acestea până la nivelul parcelelor cadastrale, constituind elemente de fundamentare obligatorii pentru eliberarea certificatelor de urbanism. Documentațiile de urbanism sunt următoarele (Parlamentul României, 2001):

- *Planul urbanistic general și regulamentul local aferent acestuia*: are caracter director și de reglementare operațională. Fiecare localitate trebuie să întocmească PUG, să îl actualizeze la 5-10 ani și să îl aprobe, acesta constituind baza legală pentru realizarea programelor și acțiunilor de dezvoltare. PUG cuprinde reglementări pe termen scurt, la nivelul întregii unități administrativ-teritoriale de bază, cu privire la stabilirea și delimitarea teritoriului intravilan în relație cu teritoriul administrativ al localității; stabilirea modului de utilizare a terenurilor din intravilan; zonificarea funcțională în corelație cu organizarea rețelei de circulație; delimitarea zonelor afectate de servituți publice; modernizarea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare; stabilirea zonelor protejate și de protecție a monumentelor istorice; formele de proprietate și circulația juridică a terenurilor; precizarea condițiilor de amplasare și conformare a volumelor construite, amenajate și plantate. PUG cuprinde prevederi pe termen mediu și lung cu privire la evoluția în perspectivă a localității; direcțiile de dezvoltare funcțională în teritoriu; traseele coridoarelor de circulație și de echipare prevăzute în planurile de amenajare a teritoriului național, zonal și județean.

- *Planul urbanistic zonal și regulamentul local aferent acestuia*. Planul urbanistic zonal are caracter de reglementare specifică detaliată și asigură corelarea dezvoltării urbanistice complexe cu prevederile PUG-ului unei zone delimitate din teritoriul localității. Cuprinde reglementări asupra zonei referitoare la organizarea rețelei stradale; organizarea arhitectural-urbanistică în funcție de caracteristicile structurii urbane; modul de utilizare a terenurilor; dezvoltarea infrastructurii edilitare; statutul juridic și circulația terenurilor; protejarea monumentelor istorice și servituți în zonele de protecție ale acestora. Stabilirea zonelor pentru care se întocmesc PUZ-uri obligatorii se face de regulă în PUG. Elaborarea PUZ-ului este obligatorie în cazul zonelor centrale ale localităților; zonelor protejate și de protecție a monumentelor, a

complexelor de odihnă și agrement, a parcurilor industriale, a parcelărilor; altor zone stabilite de autoritățile publice locale din localități, potrivit legii.

- *Planul urbanistic de detaliu* are exclusiv caracter de reglementare specifică, prin care se asigură condițiile de amplasare, dimensionare, conformare și servire edilitară a unuia sau mai multor obiective pe una sau mai multe parcele adiacente, pe unul sau mai multe amplasamente, în corelare cu vecinătățile imediate. Cuprinde reglementări cu privire la asigurarea accesibilității și racordarea la rețelele edilitare; permisivități și constrângeri urbanistice privind volumele construite și amenajările; relațiile funcționale și estetice cu vecinătatea; compatibilitatea funcțiunilor și conformarea construcțiilor, amenajărilor și plantațiilor; regimul juridic și circulația terenurilor și construcțiilor. Planul urbanistic de detaliu se elaborează numai pentru reglementarea amănunțită a prevederilor stabilite prin PUG, PUZ sau pentru stabilirea condițiilor de construire.

- *Regulamentul general de urbanism* reprezintă sistemul de norme tehnice, juridice și economice care stă la baza elaborării planurilor de urbanism, precum și a regulamentelor locale de urbanism. Regulamentul local de urbanism pentru întreaga unitate administrativ-teritorială, aferent PUG, sau pentru o parte a acesteia, aferent PUZ, cuprinde și detaliază prevederile PUG și PUZ referitoare la modul concret de utilizare a terenurilor, precum și de amplasare, dimensionare și realizare a volumelor construite, amenajărilor și plantațiilor.

După aprobare, PUG, PUZ și PUD împreună cu regulamentele locale de urbanism aferente sunt opozabile în justiție. Aplicarea documentațiilor de amenajare a teritoriului și de urbanism aprobate se asigură prin eliberarea *certificatului de urbanism*. Certificatul de urbanism este actul de informare cu caracter obligatoriu prin care autoritatea administrației publice județene sau locale face cunoscute regimul juridic, economic și tehnic al imobilelor și condițiile necesare în vederea realizării unor investiții, tranzacții imobiliare ori a altor operațiuni imobiliare (Parlamentul României, 1991).

4. Aspecte economice și relaționarea cu problemele de urbanism și amenajarea teritoriului

Micile incubatoare de afaceri au devenit vehiculul preferat de asigurare a asistenței pentru noile companii. Incubatoarele asigură facilități și servicii (de exemplu planificarea afacerii și suport legal, financiar – contabil și de marketing) pentru a juca rolul de catalizator al creșterii întreprinderilor mici. Pe măsură ce conceptul de incubator a evoluat, aria serviciilor oferite de incubatoare a cunoscut o extindere foarte mare.

Primele incubatoare ofereau acces la un fotocopiator sau o sală de conferință, eventual pentru alte câteva servicii. Astăzi incubatoarele asigură accesul la spații, consultanță pentru afaceri și alte servicii profesionale. Cele mai importante servicii asigurate de incubatoare sunt: servicii de închiriere spații; planificare strategică și de afaceri; sprijin prin finanțarea datoriilor către terți; asistență pentru obținerea de granturi/împrumuturi; programe educaționale; management financiar; vânzări/

marketing; asistență în procesul de recrutare a personalului; dezvoltarea produselor prin cercetare și dezvoltare; comerț internațional; asistență fiscală.

Prevederile legale referitoare la domeniul urbanismului și amenajării teritoriului sunt caracteristice majorității țărilor din sud-estul Europei, așa cum a rezultat din numeroasele întâlniri de lucru din cadrul proiectului. Cu toate acestea, există detalii specifice care diferă de la țară la țară și, în plus față de acestea, principalele diferențe rezidă nu în legislație, ci în instrumentele de control al implementării acesteia.

Spre exemplu, în Municipiul Subotica din Republica Serbia principala problemă în transferul de proprietate a fost de ordin economic. Autoritățile locale au achiziționat terenul de la Ministerul Apărării și principala dificultate a fost cea legată de costurile ridicate. Prin comparație, în România fostele baze militare ale Ministerului Apărării au trecut în proprietatea autorităților locale direct, prin lege. Continuând această comparație, în Subotica există un interes real al autorităților locale față de obiectivul proiectului – transformarea acestor baze militare în centre antreprenoriale – vizibil prin facilitățile fiscale oferite acelor centre care doresc să se mute pe teritoriul fostelor baze militare: scutire totală sau parțială de impozite, la care se adaugă, pentru stimularea economiei locale, facilități suplimentare acordate firmelor care angajează locuitorii orașelor.

Situația în România se prezintă diferit. Dacă în multe țări participante la proiecte avantajele fostelor baze militare sunt analizate în ansamblu – existența unor dotări, a utilităților, a infrastructurii, în România accentul cade de multe ori exclusiv asupra terenului, celelalte aspecte fiind de multe ori neglijate.

5. Studii de caz

În cele ce urmează sunt analizate trei studii de caz. Primul studiu de caz este cel al Municipiului Brăila, în cadrul căruia este urmărită evoluția fostei baze militare „Caporal Mușat”, iar cel de-al doilea privește evoluția bazei militare construită în perimetrul fostei cetăți Vauban din Municipiul Alba Iulia. Cel de-al treilea studiu de caz reunește mai multe exemple din țările europene participante la proiect.

5.1. Brăila

Studiul de caz constituie o abordare trans-scalară a conversiei unei foste baze militare. Imaginea este conturată de la contextul supra-teritorial, rezultat din „*Studiu de fundamentare de peisaj: Amenajarea peisagistică a județului Brăila*”, realizat sub coordonarea d-nei conf. univ. dr. arh. Cerasella Crăciun de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” și „*Planul de Amenajare a Teritoriului Zonal – zona peri-urbană Brăila*”, realizat sub coordonarea d-lui conf. univ. dr. arh. Cătălin Niculae Sârbu de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, contextul local, bazat pe Planul Urbanistic General al Municipiului Brăila, și contextul sitului, fundamentat de Planul Urbanistic de Detaliu – zona „Caporal Mușat”.

Metoda de analiză a constat în identificarea modului în care problematica fostelor baze militare se reflectă în analizele macro-teritoriale și la relația lor cu viziunea concretă asupra sitului.

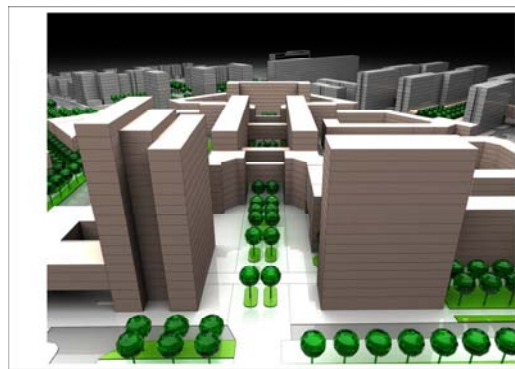
Astfel, în opinia coordonatorului primului studiu, „având în vedere importanța Convenției Europene a Peisajului în contextul actual, problematica siturilor cu activități speciale, de tip militar, devin un element important nu numai din punct de vedere istoric și de patrimoniu, ci și din punctul de vedere al peisajului cultural urban și teritorial, în context legat de *genius loci*”. În pofida acestei viziuni, fostele situri militare sunt greu de individualizat ca peisaj distinct, fiind integrate în alte tipologii – peisaj urban, în cazul sitului analizat.

În cazul celui de-al doilea studiu, coordonatorul recunoaște, de asemenea, importanța problematicii acestor situri: *„Activitățile militare pe timp de pace în fostele țări socialiste în perioada Războiului Rece s-au desfășurat prin diversificarea tipurilor de arme, în marea lor majoritate cele clasice, dar și prin implicarea populației civile prin sistemul de satisfacere a Stagiului Militar Obligatoriu, pe lângă militarii de carieră. Una dintre consecințe a fost necesitatea utilizării unor importante suprafețe de teren, cu distribuție în toate județele României, în zone geografice dintre cele mai diverse. În consecință, terenurile bazelor militare supuse conversiei funcționale se caracterizează prin diversitatea amplasamentelor (distribuția acestora pe întregul teritoriu național), mărimea lor variabilă (adesea suprafețe foarte importante) și prin prezența acestora inclusiv în intravilanle localităților. Este logic ca politicile eficiente de valorificare a potențialului economic reprezentat de fostele baze militare să pornească chiar de la potențialul teritorial reprezentat de aceste caracteristici”*.

În ceea ce privește viziunea existentă la nivelul sitului, se constată o abordare total diferită (**Fig. 2**). Conform opiniei arhitectului șef al Municipiului Brăila, d-l arh. Marian Ion, investitorul intenționează să demoleze construcția cea mai reprezentativă pentru arhitectura cazarmii, având în plus și o valoare arhitectonică mai ridicată ca a construcțiilor adiacente, care vor fi, însă, păstrate.

Situația existentă

Viziunea antreprenorului

Fig. 2. Conversia unei foste baze militare din județul Brăila

În rezumat, studiul de caz arată că situația fostelor baze militare poate fi analizată într-un context teritorial, dar aparent la acest nivel subiectul nu prezintă interes. La scara sitului, planul propus este o consecință directă a viziunii investitorului. În contextul urban specific României – deși situația se regăsește în multe zone suprapopulate din lume – terenul este mai valoros decât clădirea în sine, și poate fi utilizat pentru construcții supraetajate, cu excepția situațiilor în care reglementările interzic acest lucru.

5.2. Alba Iulia

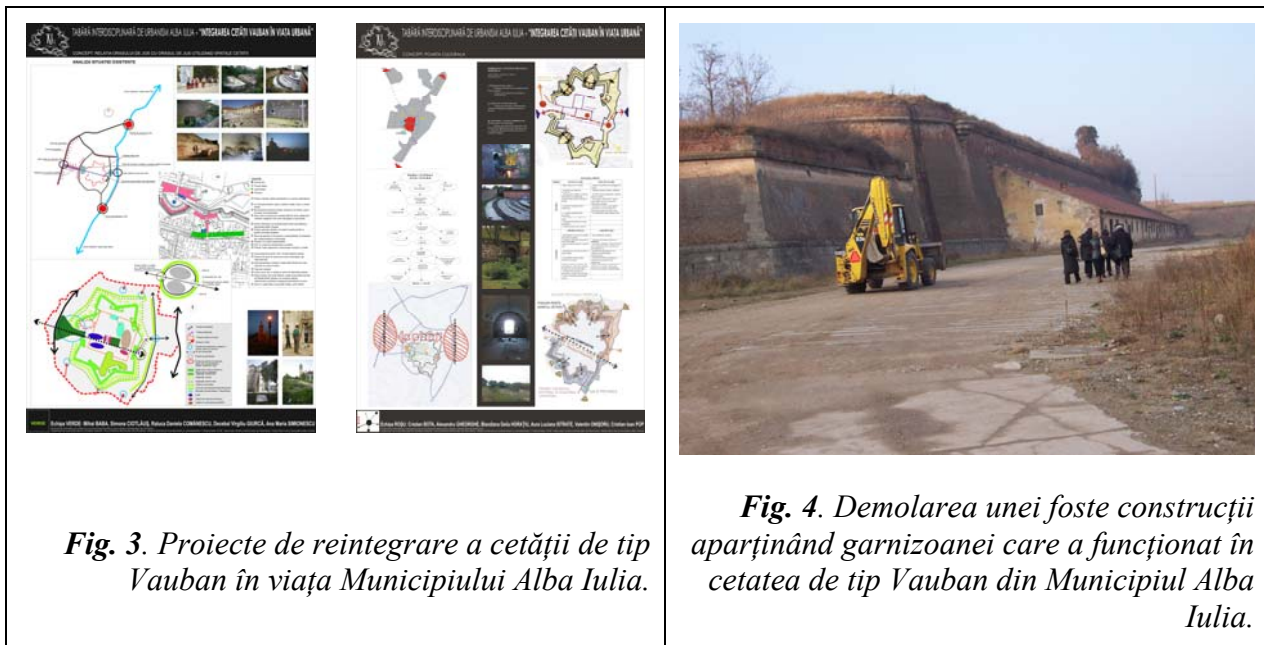

Fig. 3. Proiecte de reintegrare a cetății de tip Vauban în viața Municipiului Alba Iulia.

Fig. 4. Demolarea unei foste construcții aparținând garnizoanei care a funcționat în cetatea de tip Vauban din Municipiul Alba Iulia.

Exemplul din Alba Iulia este interesant datorită ideii de „cazarmă în cazarmă”. În procesul de reintegrare a cetății de tip Vauban – prima „cazarmă” – în viața orașului (**Fig. 3**) au fost necesare decizii privind infrastructura militară „parazitară” ridicată în perioada în care cetatea a servit ca bază militară (**Fig. 4**). Astfel, unele construcții au fost păstrate, fiind transformate în restaurante, iar altele demolate.

Și în acest exemplu se poate observa că soarta construcțiilor aparținând fostei garnizoane nu a depins de valoarea lor estetică, simbolică sau culturală, ci de interesele investitorilor.

5.3. Exemple europene

Pentru o mai bună înțelegere și vizualizare a diferențelor în derularea procesului de transformare a fostelor baze militare dezafectate în centre antreprenoriale sunt oferite în continuare mai multe exemple europene.

Fig. 5. Campus universitar funcționând într-o fostă garnizoană în Osijek, Croația.

Fig. 7. Fosta bază militară din Hadzici, Bosnia și Herțegovina.

Fig. 6. Fosta garnizoană din Spoleto, Italia a funcționat în spațiul unei mănăstiri, și va deveni un centru antreprenorial.

Astfel, **Fig. 5** prezintă transformarea unei foste garnizoane din Osijek, Croația într-un campus universitar. Se observă că în acest caz în afara terenului au fost preluate și construcțiile și infrastructura aferentă. **Fig. 6** este o imagine a unei foste garnizoane din Spoleto, Italia. Aceasta a funcționat într-o fostă mănăstire. Culoarea albastră a pereților indică destinația militară a acesteia. Reamenajarea interioară va modifica arhitectura specifică a mănăstirii pentru adaptarea sa la noile funcții economice. **Fig. 7** ilustrează situația fostei garnizoane a unității de transmisiuni din Hadzici, Bosnia și Herțegovina. Deoarece situația terenului nu este reglementată – Ministerul Apărării vinde terenul, dar nu există cumpărători; între timp populația locală îl folosește pentru agricultură – infrastructura se depreciază rapid.

Concluzii

Exemplele analizate conduc la aceeași concluzie la care a ajuns și liderul de proiect: între țările participante există diferențe foarte mari în ceea ce privește

procesul de conversie a fostelor baze militare în centre antreprenoriale. Deși unele exemple de bună practică și concluziile teoretice arată utilitatea acestui demers, materializarea sa este îngreunată de bariere economice și administrative. În plus, în pofida faptului că în afara terenului fostele baze militare oferă și infrastructura, utilizarea acestora este îngreunată de contaminarea lor, dar și de lipsa de interes a investitorilor față de preluarea dotărilor existente.

Notă. Această contribuție reprezintă un rezultat direct al proiectului South East Europe FATE – From Army To Entrepreneurship, contract SEE/A/261/4.1/X.

Bibliografie:

1. Albright R. D. (2008), *Cleanup of chemical and explosive munitions: locating, identifying contaminants, and planning for environmental remediation of land and sea military ranges and ordnance dumpsites*, William Andrew Inc., Norwich, NY, ISBN 978-0-8155-1540-1, 330 pag.
2. Beaujeu-Garnier J., Chabot G. (1971), *Geografia urbană*, Editura Științifică, București, 496 pag.
3. Chelcea L. (2008), *Bucureștiul postindustrial: memorie, dezindustrializare și regenerare urbană*, Editura Polirom, Iași, ISBN 978-973-46-0915-4, 464 pag.
4. Fischanger M., Clarotto L., Sfiligoj A., Silvera F., Petrișor A.-I., Meită V., Simion-Melinte C.-P. (2011), *From Army To Entrepreneurship: Spatial planning implications*, Urbanism. Arhitectură. Construcții 2(3):17-26.
5. Indian and Northern Affairs Canada (2008), *Abandoned Military Site Remediation Protocol*, Northern Affairs Organization Contaminated Sites Program, 83 pag..
6. Kadunas K. (2003), *Overview of groundwater and soil contamination in Lithuania*, Atelierul „Contaminated Lands in Accession Countries - Benchmarking historical heritage and national actions”, Szentendre, Ungaria.
7. Latty B., Mercer L. (2006), *Military base closures in rural areas: Best practice & cautionary tales prepared for the Raf Boulmer 2012 Group final report*, Working Paper 46, Northumberland Strategic Partnership, Northumberland County, UK.
8. Marr W.-U. (2005), *Remediation of Military Sites in Germany*, NATO/CCMS Pilot Study: Prevention and Remediation Issues in Selected Industrial Sectors: Mega-Sites, Ottawa, Canada.

9. Parlamentul României (1991), *Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții*, Monitorul Oficial al României 163(1).
10. Parlamentul României (2001), *Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul*, Monitorul Oficial al României 373(1).
11. Santarossa A., Risichella G. S., Sessolo S., Fava E., Giacomini L., Leonardi C. (2011), *Addio alle armi. Scenari di riconversione del patrimonio militare dismesso in Friuli Venezia Giulia*, prezentare, conferința *La riconversione dei siti militari dismessi: un'opportunità per il territorio*, Udine, 31 mai 2011.
12. Tambiev S. B., Melnikov B. P. (2011), *Russian Federation – Support to the national programme of action plan for the protection of arctic marine environment (NPA-ARCTIC PROJECT). Demonstration and pilot projects: Outputs and outcomes, their assessments and scaling up in the Arctic context*, Scientific World, Moscow, Rusia, 66 pag.

ANALIZA PE TERMEN LUNG ȘI CONCEPTUL DE VIITOR MULTIPLU

Mircea MOCANU*
Dr. Ilie BOTOȘ**

Strategic planning requires long term security assessments, which becomes more difficult in the future security environment, where globalization and information era bring higher entropy.

The Eastern Europe revolutions in 1989 and the 2011 „Arab spring” reveal failures in earlier assessments, while studies in other domains point to different risks to society than those considered by the security long-term assessments but which might impact on World security.

To overpass these difficulties, the analysts use more or less objective approaches, try to identify futures actors, types of conflicts and relevant scientific discoveries, and used prediction methods to imagine different scenarios with associated probabilities, in view of building pertinent models of the future security environment to support decision-making for long-term programs.

The analysts who developed NATO’s Multiple Futures Project identified nine drivers for change and applied prediction methods to produce four plausible models of the 2030 World.

NATO authorities and member Nations used the Multiple Futures vision to generate the new Strategic Concept of the Alliance for a shorter timeline, yet providing a measure of the actionable value of long-term analysis.

1. Prezicerea viitorului și eșecuri simptomatice ale analizei pe termen lung

Dintotdeauna, omenirea a dorit să descifreze cum va fi viața peste o anumită perioadă de timp, iar din această cauză, de-a lungul istoriei universale, viitorul a fost explorat în cele mai diverse forme, cu cele mai diverse metode și cu foarte diverse mize. După proiectele inginerești ale lui Leonardo da Vinci, mai aproape de zilele noastre, viitorul a fost prospectat cu ajutorul literaturii și numeroși scriitori. Între aceștia, Jules Verne și Herbert George Wells au prezentat idei care, la vremea lor, păreau fantastice, însă ulterior unele au devenit realitate.

Mai recent, în lumea geopoliticii, „*Cele Paisprezece Puncte*”, prezentate de președintele Woodrow Wilson în fața Congresului SUA, în ianuarie 1918, reprezintă un instrument de explorare a viitorului din perspectiva unui anumit sistem de valori politice și a intereselor geostrategice și geoeconomice americane. După aceea, în perioada anilor '20, au apărut peste optzeci de lucrări în care erau făcute predicții despre viitor, tratând subiecte precum războiul, destinul marilor imperii coloniale, relația între știință și maniera în care va fi configurat viitorul.

Ulterior, în anul 1967, un grup de cercetători din cadrul Institutului Hudson din SUA, sub conducerea lui Herman Kahn și Anthony Wiener, au publicat lucrarea intitulată „*Anul 2000*”, în care erau prezentate mai multe scenarii de viitor. Între acestea, unele sunt continuări ale unor tendințe deja conturate, iar altele prezintă ideea că viitorul ar putea fi caracterizat de diferențe semnificative în raport cu prezentul, unele dintre acestea chiar surprinzătoare. Principalul scenariu prezentat de Kahn și Wiener ia în calcul mai multe variabile (probleme și tendințe), precum: tipul

* **Colonel inginer, Ministerul Apărării Naționale**

** **General maior magistrat doctor, Șeful Direcției Informații Militare**

de cultură, elitele, acumularea cunoștințelor științifice și tehnice, instituționalizarea schimbării, industrializarea și modernizarea la nivel global, creșterea bunăstării, creșterea populației, urbanizarea tot mai accentuată, descreșterea importanței unor ocupații, creșterea capacității de a folosi tehnologii de distrugere în masă, precum și creșterea semnificativă a ritmului schimbării.

Pentru a identifica problemele concrete ale prognozei, nu trebuie însă să așteptăm adevărarea prognozelor actuale ci putem verifica prognoze mai vechi față de evenimente deja cunoscute.

În lucrarea sa de referință, „*Provocarea americană*”, Jean-Jacques Servan-Schreiber sesizează importanța inovației și spiritului întreprinzător, importanța educației și a tehnologiei în progresul societății și prognozează corect rolul informaticii și al stăpânirii spațiului extraterestru. De asemenea, autorul salută constituirea bazelor comunităților europene și prezice o viitoare integrare europeană. În anul 1967, J.J. Servan-Schreiber preia concluzii ale studiului menționat al Institutului Hudson, care prezice că state „post-industriale” urmau a fi SUA, Japonia, Canada, Suedia „și atât”. Aceste țări urmau să fie secondate de națiuni „industriale avansate”: Europa occidentală, Uniunea Sovietică, Israel, Germania de Est, Polonia, Cehoslovacia, Australia, Noua Zeelandă. În eșalonul următor, ca „societăți de consum”, urmau unele țări sud-americane și asiatice și celelalte țări din Europa. Potrivit gânditorului francez, celelalte țări, între care China, nu ar fi urmat, către anul 2000, să atingă faza industrială a societății umane.

Observăm, după 45 de ani, că J.J. Servan-Schreiber supradimensionează viitorul Suediei și nu previzionează revirimentul Chinei. Cel mai important însă, autorul nu prognozează sub nicio formă căderea comunismului prin prăbușirea Uniunii Sovietice, după 22 de ani, cu zece mai devreme decât ținta studiului, anul 2000. De altfel, nici evaluări ulterioare nu au prevenit surprinderea realizată de revoluțiile europene din anii 1989-1990.

Un exemplu și mai apropiat este „primăvara arabă” din chiar acest an, proces cu implicații globale încă neelucidate, care deja și-a depășit apelativul sezonier, intrând bine în toamnă.

Pentru a examina dacă acest amplu fenomen a fost prognozat, între evaluările publice prezintă interes o analiză publicată de Colegiul de Război al Forțelor Terestre ale SUA în revista *Parameters*. Autorul, Chris Zambelis, analizează perspectiva democratizării lumii arabe prin prisma principalei amenințări actuale la adresa securității mondiale, anume terorismul și cântărește perspectivele planurilor occidentale de sprijinire a democratizării zonei. C. Zambelis estimează că democrația în Orientul Mijlociu va trebui să reflecte cultura și tradițiile locale, analizează eventualitatea ca alegeri libere să aducă la putere forțe politice islamiste, remarcă procesul de transfer al vieții politice către moschei, unde autoritatea guvernamentală este mai indulgentă, subliniază inconvenientul absenței unei opoziții politice și atrage atenția asupra faptului că islamiștii sunt cel mai bine pregătiți pentru a acționa în plan social, în cursul tranziției către democrație și ulterior. De asemenea, cercetătorul american examinează prioritățile unor viitoare guverne democratice în țările arabe și

scoate în evidență și rolul altor actori (minoritățile) dar nu insistă asupra rolului altor entități relevante, cum ar fi forțele armate, islamiștii moderați sau triburile.

Islamiștii radicali și cei moderați, percepuți a fi principalii actori pe scena tranziției către democrație în Lumea arabă sunt prezentați minuțios de Saeed Rahnema în lucrarea „*Islamismul radical și eșecul programelor de dezvoltare*”. Acesta analizează posibilitățile de asociere și de acțiune ale acestor actori esențiali în contextul social arab, luând în calcul stângă arabă, clasele sociale și puterile externe.

Mai multă atenție este acordată de cercetătorul canadian Peter Gizewski, în anul 2009, când arată că problemele Orientului Mijlociu, Africii subsahariene și Asiei de Sud vor fi amplificate de „cohorte de tineri (14 – 25 de ani), care vor plasa cerințe foarte ridicate asupra statelor lor, pentru locuri de muncă și servicii sociale de bază”.

Nici C. Zambelis în anul 2005, nici S. Rahnema, cu trei ani înainte și nici P. Gizewski, cu numai doi ani înainte de „primăvara arabă”, nu au putut prognoza, însă, momentul, specificul și dimensiunile acestui fenomen și, mai ales, nici aceștia și nici alți analiști nu au întrezărit noul actor care a condus evenimentele din Tunisia, Egipt, Libia, Yemen și Siria: *strada arabă*. Mișcarea populară spontană nu a fost prognozată, la fel cum nu a fost prognozată nici în cazul revoluțiilor din Europa de Est, în 1989 – 1990. Multe studii au sesizat evoluția demografică din lumea arabă însă implicațiile intuite mergeau către pericolul islamizării tineretului fără perspective sau către riscul imigrației masive spre Europa. Revolte spontane, în masă, capacitate de comunicare prin Internet, nu figurau între scenariile cele mai probabile examinate de analiști, sau, cel puțin, nu între cele ce prezentau elemente care să impună avertizări de securitate. În cazul „primăverii arabe”, surpriza realizată de manifestările populare de protest este cu atât mai relevantă cu cât astfel de reacții de masă nu au avut loc în țările musulmane în niciunul dintre cazurile în care regimurile autoritare au eliminat lideri islamici renumiți, de-a lungul veacurilor.

În domeniul securitar - obiectul activității de informații militare, eșecul prognozei căderii comunismului și cel al prognozei „primăverii arabe” constituie cazuri simptomatice pentru studiul problemelor analizei pe termen lung. Aceste evenimente istorice nu au fost prognozate, analiștii fiind preocupați de indicatorii care jalonau scenariile cele mai periculoase, cele legate de amenințarea unui război între Occident și lumea comunistă, respectiv indicatorii escaladării amenințării teroriste ca urmare a radicalizării Islamului în Lumea arabă.

Una dintre explicațiile multor eșecuri în intelligence este faptul că analiștii se concentrează asupra avertizării cu privire la amenințări majore și neglijează amenințări cu impact mai redus, dar cu probabilitate mai mare de realizare. Un exemplu în acest sens este conflictul din Georgia, din august 2008.

Unul dintre elementele comune ale analizelor prezentate este faptul că operează cu actori relativ previzibili: guvernele naționale, organizațiile internaționale și companiile și transnaționale în cazul „*Provocării americane*”, respectiv islamiști radicali, islamiști moderați, forțe armate, triburi și minorități, în cazul analizelor privind democratizarea Lumii arabe. Toți acești actori sunt factori coerenți. Atunci când actorii sau alți factori determinanți ai evenimentelor capătă coerență, o logică în cauzalitate și obiective, acești factori pot fi încadrați în scenarii și pași sau praguri

care definesc schimbări relevante de stare. Din acel moment, ei pot fi utilizați în elaborarea de evaluări și prognoze.

Pentru evaluări de intelligence, analiștii operează cu actori coerenți pentru că aceștia permit elaborarea de indicatori și scenarii / cursuri de acțiune, instrumentele de lucru pentru elaborarea avertizărilor.

2. Creșterea entropiei în mediul de securitate al începutului de Mileniu III

S-a scris mult despre specificul globalizării și despre complexitatea acestui fenomen epocal. O sinteză valoroasă asupra subiectului este realizată de către Stephen Flanagan, director al Institutului Național pentru Studii Strategice al SUA, care arată că abordarea globalizării „*impune transformarea modului în care gândim lumea și concepem politici, impune mai multă sinergie și dinamism în elaborarea politicilor economice, de securitate și nu numai*”. De asemenea, globalizarea impune noi abordări în gestionarea schimbării de orice natură și în controlul crizelor, cu folosirea tuturor instrumentelor aflate la dispoziția societății. În final, autorul pune în evidență concluzii care vizează abordarea comprehensivă a problemei, procesul decizional (inclusiv intelligence), necesitatea cooperării internaționale.

La aceste elemente caracteristice globalizării se adaugă sporirea densității de actori relevanți pe scena globală, ceea ce crește potențialul de instabilitate în condițiile intensificării interdependenței internaționale și „colapsului timpului și spațiului datorită revoluției microelectronicii”.

Față de trecut, când mediul de securitate era definit suficient de postura structurilor de forță ale statelor, se pare că viitorul rezervă un conținut eclectic al securității internaționale, incluzând componentele: economico-financiară, de mediu, cea sanitar-epidemiologică, cea informațională și o componentă cultural-religioasă. Criza economică și financiară declanșată în anul 2008 și agravată în Europa prin „cazul” Greciei, în anul 2011, constituie deja un argument solid în acest sens.

Între aceste componente ale societății, cea economică se desprinde ca fiind cea mai relevantă pentru impactul asupra mediului de securitate și numeroși cercetători susțin acest lucru. Stephen Flanagan observă că „potențialul globalizării economice de a provoca turbulențe majore în foarte scurt timp devine tot mai evident” iar Richard Kugler, unul dintre coordonatorii amplului compendiu „The Global Century”, editat de Universitatea Națională de Apărare a SUA, susține că „*era următoare va fi, probabil, una în care economia și securitatea își vor împărți primele roluri în determinarea modului în care va evolua omenirea. Probabil că acestea ... vor juca roluri la fel de importante și vor interacționa îndeaproape, exercitând o mare influență una asupra celeilalte, ... creșterea conexiunii între ele fiind deja evidentă*”.

Astfel, în studiul viitorului, examinarea punctelor de vedere ale specialiștilor din alte domenii decât domeniul securitar este foarte valoroasă, întrucât supune atenției evoluții și factori importanți ai dezvoltării sociale, care pot avea un impact major asupra mediului de securitate.

În condițiile globalizării, cu cât orizontul prognozei este mai îndepărtat, analiștii trebuie să lărgescă gama de componente ale vieții sociale pe care trebuie să le ia în considerare iar această cerință tinde să se accentueze pentru orizonturi de prognoză din ce în ce mai apropiate.

Un exemplu privind utilitatea considerării punctelor de vedere din domeniul ne-securitate este studiul anual elaborat de către Forumul Economic Mondial de la Geneva (WEF). În ediția din ianuarie 2011, WEF identifică 35 de factori de risc la adresa economiei mondiale și studiază probabilitatea de incidență și impactul economic al acestora, atât individual, cât și în diferite combinații nefaste. Este interesant de remarcat locul pe care îl ocupă conflictele globale în această estimare, ținând cont că acestea constituie principala preocupare a structurilor de securitate din lume. Conflictele globale sunt cotate cu impact economic printre cele mai mari, alături de crizele financiare și schimbările climatice, dar cu probabilitate relativ mică de realizare, față de multe alte riscuri, între care eșecul guvernării globale, crima organizată, terorismul, corupția, migrația, state eșuate.

Toate caracteristicile examinate anterior conturează o creștere a entropiei situației de securitate și o dinamizare a cauzalității evenimentelor, descrisă prin „efectul fluture”¹. Noile caracteristici ale viitorului, o entropie ridicată și o dinamică accelerată, impun atât definirea cât mai fidelă și mereu actualizată a riscurilor și provocărilor, cât și o definiție cât mai practică, inclusiv prin flexibilitate, a caracterului mediului de securitate al viitorului.

În cazul analizei pe termen lung, nu se poate vorbi despre amenințări, pentru că amenințarea presupune intenție, care este strict umană, deci nu se poate asocia unor persoane care fie nu există încă, fie nu sunt încă în măsură să ia decizii relevante în domeniul securității, deci intențiile lor nu contează.

În cazul definirii riscurilor în mod separat, rolul analizei pe termen lung este destul de clar, pentru că definirea riscurilor duce la planificarea capacităților, o practică deja consacrată. Astfel, dacă un stat consideră că, în viitor, capacitățile spațiale ale altor state pot atinge niveluri îngrijorătoare, trece la planificarea unor capacități spațiale proprii. Aici iese în evidență rolul monitorizării tehnologiilor, atât cele civile cât și cele militare sau cu valență duală, dar și monitorizarea capacităților de altă natură, care pot căpăta relevanță în domeniul securitar (politici economice, de infrastructură, cercetări medicale sau psihologice). Evident, riscurile fiind de naturi diferite, măsurile planificate vor fi interdisciplinare, într-o abordare comprehensivă.

În celălalt caz însă, al conturării caracteristicilor generale ale mediului de securitate, problemele analizei pe termen lung se complică din cauza faptului că o cartografiere a necunoscutului presupune o ordonare coerentă într-un sistem de mulțimi cu entropie mare, pentru a construi modele de lucru.

Prima tendință a analiștilor, în această situație, este de a ordona viitorul potrivit unor obiective, potrivit unor deziderate. Această abordare corespunde cerinței impuse de beneficiari, anume planificatorii strategici, care trebuie să asigure realizarea unor obiective strategice corespunzătoare interesului național sau de alianță multinațională.

¹ Într-un sistem complex, o schimbare ce are loc într-o parte îndepărtată a sistemului cauzează o schimbare semnificativă într-o locație situată în partea opusă a sistemului.

În vederea unei astfel de abordări, profesorul american Richard Kugler propune șase principii directoare menite să constituie „un cadru intelectual” care să faciliteze „identificarea factorilor-cheie în acțiune”. În esență, aceste principii subliniază importanța proceselor care produc schimbări și care vor da formă viitorului printr-o cascadă de schimbări rapide și presupune anumite atitudini în cadrul unei structuri mondiale bi-modale, conținând o comunitate democratică și o „lume exterioară” (statele nedemocratice).

Pe baza acestor principii, care implicit conturează un model al mediului de securitate, prognoza lui Richard Kugler arată că, în cazul survenirii unei „turbulențe globale”, aceasta nu va fi cauzată de o nouă superputere sau de o putere competitoare care să provoace comunitatea occidentală ci, mai degrabă, va fi cauzată, cel puțin inițial, de fenomene specifice „lumii exterioare”: fragmentarea, multipolaritatea, turbulențele haotice, multiple tendințe periculoase și dinamica interactivă a evenimentelor. Implicația generală este faptul că lumea democratică va gestiona cu greu, pompieristic, un mediu de securitate „periculos de haotic”.

Continuând organizarea viitorului, analiștii vor trebui să identifice actorii, tipurile de conflict și țintele agresiunilor ce vor defini mediul de securitate viitor.

În condițiile globalizării, autorii de analize pe termen lung își rezervă perspectiva de a opera cu o gamă largă de actori, între care și actori non-statali.

În privința caracterului conflictelor viitorului, cercetătorul canadian Peter Gizewski observă că „viitoarele amenințări vor surveni cu o frecvență, viteză, severitate și impact nemaivăzute” și „vor prevala conflictele asimetrice ... și agresorii vor acționa pentru evitarea angajării directe cu forțe armate și se vor concentra, în schimb, pe exploatarea vulnerabilităților societății și pe disruperea cursului vieții cotidiene, cu intenția de a eroda și, în final, a submina autoritatea și voința statelor agresate”. În aceste conflicte, adversarii vor manifesta „prea puțin respect pentru legile conflictului armat și pentru regulile de angajare” iar „mijloacele de informare în masă vor constitui câmpuri de luptă tot mai importante”. Mediul de securitate va fi complicat prin apariția unor combinații aparent nefirești de fapte, idei, procese și actori care vor amenința stabilitatea². În privința țintelor vizate în conflictele viitorului, agresorii vor face eforturi pentru „a maximiza distrugerile civile, facilități industriale și comerciale esențiale și simboluri ale puterii de stat”.

3. Abordări, concepte și metode analitice pentru studierea viitorului

După cum remarca Alvin Toffler, „viitorul nu este cognoscibil în sensul prezicerilor exacte” iar chiar și cele mai solide modele se bazează frecvent pe supoziții fragile, în special atunci când intervine factorul uman. „Cu toate acestea, pe măsură ce înaintăm în *terra incognita* a zilei de mâine, este mai bine să avem o hartă generală și incompletă decât niciun fel de hartă”.

² Zborurile intercontinentale și fundamentalismul, împrumuturile pentru locuințe și autoritatea statelor, variante contradictorii de guvernare (cum ar fi comunismul capitalist din China), materialele explozive și mesajele-text prin telefonია mobilă.

Scenariile privind evoluțiile pe termen lung pot fi construite urmând două abordări, una preponderent subiectivă și una preponderent obiectivă, anume fie elaborarea de scenarii care să constituie și soluții la preocupările factorilor de decizie, fie scenarii cât mai realiste, indiferent dacă acestea contravin așteptărilor beneficiarilor, le corespund sau sunt neconcludente din punct de vedere acțional.

Abordările preponderent subiective, care răspund doleanțelor factorilor de decizie includ cantități mari de ingrediente aparținând soluțiilor și nu evoluțiilor intuite cu onestitate. Modelele construite pe baza cerințelor beneficiarului prezintă avantaje și dezavantaje. Principalul avantaj este, totodată, și principalul dezavantaj, anume chiar acela că ele corespund cerințelor beneficiarului, fiind construite de analiști conștienți de obiectivele și interesul strategic al beneficiarului. Deși utilitatea pentru planificare este clară, astfel de modele vor fi întotdeauna învăluite de suspiciunea că nu sunt realiste, obiective, imparțiale. Scenariile construite în acest fel reflectă mai mult modul în care realitățile *ar trebui să evolueze*.

O abordare a modelelor pentru mediul de securitate viitor orientată conform intereselor și scopurilor beneficiarului poate genera prognoze care să constituie, în același timp, și soluții la problemele beneficiarului. Din punct de vedere analitic, acest lucru este greșit, contraproductiv.

Cealaltă abordare în elaborarea scenariilor de viitor, preponderent obiectivă, se concentrează pe cauzalitățile și corelațiile observate și intuite și nu urmăresc atingerea unor obiective de stare ci conturarea unor cursuri de acțiune care să maximizeze probabilitățile de realizare a evenimentelor incluse în aceste scenarii. Această abordare urmează filonul științific în scrutarea viitorului și prezintă o valoare superioară prin utilitate și acuratețe.

Pentru elaborarea modelelor de lucru, analiștii operează cu interesul național, cu subiectul structura de apărare (sau, mai larg, cea de securitate), fie națională, fie de alianță, într-un mediu de securitate global. Analiștii identifică factori de risc la adresa structurii considerate – să zicem sistemul securității naționale, urmăresc tendințele de evoluție a acestora, actorii relevanți, factorii de influențare pozitivă și negativă a acestor evoluții și elaborează prognoze pentru ca factorii de decizie, planificatorii acțiunilor sistemului propriu, să implementeze cele mai adecvate măsuri de protecție și promovare a intereselor proprii. Toate aceste considerente sunt încadrate într-un interval de timp suficient reglat pentru a permite organizarea contra-acțiunii.

Cercetările menite să încadreze aceste procese în parametri obiectivi asociază sistemelor de securitate conceptul de sistem complex, lucru care se poate extinde și asupra mediului de securitate al viitorului. Aceste tipuri de sisteme se numesc „sisteme complexe” întrucât „comportamentul lor general nu se poate reduce la un set de proprietăți caracteristice componentele individuale”. Interacțiunea componentelor produce proprietăți ale sistemului care nu se regăsesc la nivelul componentelor individuale. Sistemele complexe sunt sensibile la perturbări de amploare redusă, nu pot fi studiate cu ignorarea relaționării cu mediul exterior, pot prezenta capacități de adaptare, cele inteligente chiar capacități de învățare.

Modul în care conceptele matematice se pot aplica sistemelor complexe este aprofundat cercetătorul britanic James Moffat, care enumeră legile fizicii nelinerare,

teoria haosului, starea de echilibru, perturbațiile externe, corelația evenimentelor. Acesta arată că relația dintre complexitate și conflictul bazat pe informație este mai puțin determinist decât în situația conflictelor din era industrială, este concentrat mai puțin pe fizică și mai mult pe comportament, mai puțin pe obiecte fizice și mai mult pe relații. Astfel, în era informațională, comanda și controlul pun în evidență rapiditatea, distribuția informațiilor și descentralizarea, exact caracteristicile esențiale ale războiului bazat/centrat pe rețea. Pentru a studia evenimente viitoare într-un sistem complex, J. Moffat recurge la analogii cu sisteme fizice sau biologice și conchide că sistemele deschise, cele care răspund la stimuli / perturbații externe cu modificări comportamentale, manifestă reacții disipative, suferă ruperi de simetrie internă, dezvoltă diferite comportamente la stimuli (inclusiv auto-organizare), grupări interne (fractali) în timp și spațiu cât și corelații între răspunsurile la perturbații.

Utilitatea instrumentelor matematice pentru modelarea complexității se manifestă în studierea comportamentului (neliniar al) sistemelor disipative și sistemelor deschise, în studierea fluxurilor informaționale peste limitele sistemelor deschise, cât și în domeniul reprezentării cunoașterii. Pentru prognoza pe termen lung, studierea proceselor de cunoaștere pune în evidență mecanismele identificării de corelații în cadrul sistemelor cu entropie mare, așa cum este mediul de securitate al viitorului. Astfel, metodele de studiere a viitorului folosesc procedee bazate pe tiparele identificate în comportamentul sistemelor studiate și pe considerarea tuturor factorilor perturbatori imaginabili a influența evoluția realității.

Există două principii de folosire a metodelor de studiu al viitorului: principiul diversității (utilizarea mai multor metode pentru elaborarea scenariilor) și principiul participativ (care presupune cooptarea beneficiarilor în elaborarea scenariilor).

Pe de altă parte, se pot distinge cinci etape în elaborarea scenariilor: identificarea și monitorizarea schimbării, analiza critică a schimbării, imaginarea alternativelor de evoluție, selectarea alternativelor cele mai plauzibile și detalierea cursurilor de acțiune pentru realizarea acelor alternative.

Pentru elaborarea modelelor de viitor posibil sau probabil, analiștii folosesc diferite metode de lucru. Cele mai multe metode de evaluare a viitorului se bazează masiv pe judecata umană subiectivă și, în principiu, fiecare futurist folosește o metodă sau un set de metode preferate pentru a explora viitorul. Aceste metode sunt concepute să ajute la înțelegerea posibilităților viitorului, pentru a sprijini luarea de decizii în prezent și sunt folosite de analiști pentru a reduce incertitudinea ori, mai bine spus, pentru a gestiona incertitudinea. Acest sprijin este atins prin clarificarea lucrurilor cunoscute, prin presupunerea lucrurilor care pot fi cunoscute, prin evaluarea gamei de posibilități, evaluarea probabilității și dezirabilității acestor posibilități și prin evaluarea impactului unor decizii prezente asupra evenimentelor viitoare. Metodele de evaluare a viitorului dețin o importantă componentă de creativitate și presupun un efort intelectual specific.

Metodele de analiză în sine se clasifică după tipul de abordare adoptat. Astfel, pentru abordarea preponderent obiectivă sunt specifice metodele descriptive (sau extrapolative), în tip ce abordarea preponderent subiectivă folosește metode

prescriptive (numite și normative). În general, toate metodele pot fi folosite atât în abordarea preponderent subiectivă cât și în abordarea preponderent obiectivă.

Principalele metode de analiză a viitorului sunt: analiza tendințelor, analiza tiparelor ciclice, scanarea mediului, construcția de scenarii, retroingineria scenariilor, proiectarea unei viziuni, predicția tehnologică.

Analiza tendințelor se bazează pe extrapolarea datelor istorice care descriu un fenomen și compararea curbelor rezultate cu cele generate de alte fenomene asociate, pentru a distinge tipare, cauzalități și corelații care să scoată în evidență direcția de evoluție a fenomenului urmărit / schimbării cercetate.

Analiza tiparelor ciclice este înrudită cu analiza tendințelor de evoluție și urmărește identificarea unor ciclicități ale fenomenelor studiate.

Scanarea mediului este orientată pe monitorizarea (activă sau pasivă a) unui mediu de activitate, nu a unui fenomen, de exemplu monitorizarea producției de televiziune. Dacă scanarea pasivă poate fi exemplificată prin citirea cu regularitate a ziarelor de către un cetățean oarecare, scanarea activă implică o concentrare conștientă asupra obiectivelor urmărite. Scanarea activă reflectă, de fapt, geneza experților, specialiștii care pot face prognoze reușite pentru simplul motiv că au lucrat o viață întregă în domeniul respectiv.

Construcția de scenarii este menită să expună diversitatea de posibilități ale viitorului prin oferirea de alternative, cu scopul de a declanșa sesizarea unor consecințe prin acțiunea instinctului de protecție sau sesizarea unor oportunități prin acțiunea instinctului de vânător. Construcția de scenarii presupune utilizarea procedurii *brainstorming* fie că efortul este colectiv, fie că analistul lucrează individual. Construcția de scenarii nu este specifică numai studierii viitorului ci și investigării trecutului, de exemplu în munca de poliție, când se caută deslușirea modului de acțiune a infractorului sau în munca obișnuită a analistului, care caută secătuirea faptelor trecute de toate semnificațiile și explicațiile posibile.

Retroingineria scenariilor presupune construcția de scenarii pornind de la o stare finală cunoscută – de fapt dorită și elaborarea pașilor care pot duce la atingerea acelei stări finale. Această metodă aparține mai mult abordării preponderent subiective dar este folosită și în cazul obiectiv, pentru identificarea pragurilor de stare, respectiv a indicatorilor urmăriți de analist în scopul avertizării.

Proiectarea unei viziuni este mai puțin dezvoltată ca metodă analitică la nivel macro, fiind uzuală nivelului personal, al unei organizații sau comunități. Metoda presupune folosirea masivă a imaginației și poate fi considerată și ca specifică abordării preponderent subiective, întrucât include mult idealism, deci reflectarea masivă a interesului beneficiarului. Acest ingredient poate fi pozitiv (întrezărire a unui viitor luminos), sau negativ (întrezărire a unui viitor sumbru). Dar viziunea poate reflecta, în mod neutru, deci obiectiv, și întrezărire a unui viitor pur și simplu *foarte probabil, deși nu foarte evident*, de exemplu, situația când un comandant intuiește în mod genial planul inamicului, sau, un exemplu mai simplu, cazul Duckadam. Cantitatea mare de intuiție, scânteia de genialitate specifică acestei metode, o face, probabil, să fie mai puțin întâlnită la scară macro și mai des întâlnită dar mai puțin strălucitoare, la scară mică.

Predicția tehnologică imaginează descoperiri tehnologice și imaginează corelarea apariției acestora cu evoluția altor evenimente, pentru a deduce impactul favorabil sau defavorabil al aplicării descoperirilor respective de către partea considerată ostilă. Această metodă este intuitiv folosită de către toți cei care protejează avantajele tehnologice, în argumentarea măsurilor de protecție prin prezentarea consecințelor achiziției tehnologice respective de către concurență sau este folosită, în prezent, în cazul monitorizării programului nuclear iranian.

4. Proiectul NATO privind viitorul multiplu

Eforturile analitice de prognoză pe termen lung prin elaborarea de variante ale mediului de securitate pot fi exemplificate concret în activitatea Comandamentului Aliat pentru Transformare al NATO (ACT). Pe coordonatele examinate în secțiunile anterioare, prezicerea viitorului în folosul intereselor strategice ale Alianței a reprezentat una dintre activitățile importante derulate de pe parcursul mai multor ani și are la bază precizarea că „*viitorul conține provocări cărora Alianța nu este acum pregătită să le facă față*”.

Drept urmare, în martie 2008, ACT a propus Comitetului Militar al NATO proiectul denumit „*Viitorul multiplu. Navigând către anul 2030*” (sau *Multiple Futures Project - MFP*), conceput pentru a oferi conducerii politice a Alianței elementele necesare în vederea înțelegerii clare a provocărilor viitoare și a sprijini dialogul la nivel strategic, care va trebui să răspundă la întrebarea „*Care vor fi amenințările și provocările viitoare care ar putea prezenta riscuri la adresa intereselor, valorilor și cetățenilor Alianței în anul 2030?*”

Conceptul de viitor multiplu reflectă strategia analitică de a propune atenției factorilor de decizie mai multe variante cu privire la posibilele implicații ale celor mai verosimile ipostaze operaționale ale mediului de securitate al anilor 2030. Obiectivele urmărite în cadrul MFP au vizat, printre altele, stabilirea și menținerea unui dialog continuu, la nivel strategic, între liderii politici și militari și realizarea unui cadru intelectual care să acorde cea mai bună consiliere în legătură cu acest subiect, pentru a sprijini planificarea la nivel „grand-strategic”.

Efortul analitic a fost impresionant: pentru ducerea la îndeplinire a acestui proiect de analiză pe termen lung, ACT a demarat o acțiune de angajare a unor experți³ care, împreună cu autoritățile militare ale Alianței, să facă o evaluare a necesităților pentru viitor și „să identifice și să ordoneze, în ordinea priorităților, tipul și mărimea necesităților de viitor în domeniul capacităților și al interoperabilității”, pe care să le pună la dispoziția responsabililor Alianței implicați în procesul de planificare în domeniul apărării.

Raportul proiectului MFP nu este menit să prezică viitorul sau să identifice deciziile politice necesare pentru a se determina viitorul rol Alianței și capacitățile necesare, ci este destinat să sprijine dialogul la nivel strategic pentru a se identifica

³ La realizarea acestui deziderat au fost cooptați experți politico-militari din aprox. 45 de țări, respectiv reprezentanți a peste 60 de instituții și organizații cu atribuții în domeniul securității internaționale și o echipă de experți militari și civili din cadrul ACT.

acele provocări / riscuri cu care Alianța s-ar putea confrunta și implicațiile acestora asupra securității, respectiv asupra organismului militar. De asemenea, acest raport oferă liderilor Alianței cu un set de idei și informații pe baza cărora să poată fi făcute planuri pentru viitorul mediu de securitate.

MFP începe cu o analiză fundamentală a factorilor de schimbare, a „motoarelor” (drivers), care au fost utilizate pentru a crea „scenarii de viitor preliminar”, ce vor afecta Alianța în următorii 20 de ani. Aceste motoare sunt definite ca segmente ale realității, cu o anumită relevanță geopolitică, geostrategică sau militară, care pot influența viitorul, prin chiar dinamica lor. Au fost alese nouă motoare semnificative din punct de vedere al relevanței și impactului potențial asupra Alianței, care reprezintă pietrele de temelie ale proiectului. Luând în considerare datele de intrare considerate în cadrul mai multor grupuri de lucru⁴, aceste motoare au fost combinate în diverse moduri, pentru a fi generate patru scenarii diferite. Cele nouă motoare ale schimbării considerate sunt:

1. Fricțiunile în procesul de luare a deciziilor la nivel internațional;
2. Integrarea economică a actorilor la nivel mondial;
3. Asimetria bogățiilor și puterilor;
4. Schimbarea capacității statului și distribuția și managementul puterii;
5. Alocarea resurselor de materii prime, energie, apă și alimente;
6. Ideologiile concurente și concepțiile despre lume;
7. Impactul schimbărilor climatice asupra relațiilor internaționale și comerțului;
8. Utilizarea tehnologiei și inovației, care poate conduce la noi descoperiri;
9. Demografia, inclusiv migrația și urbanizarea.

Drept urmare, în cadrul MFP sunt prezentate modelele a patru lumi plauzibile a exista în anul 2030, luându-se în calcul logica și raționamentul fiecăreia dintre ele. Chiar dacă niciuna dintre aceste modele nu prezintă viitorul exact așa cum va fi, ele oferă un teren comun pentru desfășurarea unui dialog referitor la riscurile și vulnerabilitățile care ar putea pune în pericol populația, integritatea teritorială, valorile și ideile Alianței. Fiecare dintre aceste scenarii privind viitorul oferă condițiile necesare pentru o analiză conceptuală, iar analizate împreună acestea compun un tablou pe baza căruia pot fi evaluate riscurile, potențialele amenințări și surprize strategice, implicațiile și, desigur, oportunitățile.

„*Primul viitor* poartă denumirea de „*Partea Întunecată a Exclusivității*” și descrie modul în care globalizarea, schimbările climatice și deficitul de resurse afectează în mod semnificativ capacitatea statelor din afara lumii globalizate să funcționeze eficient și să răspundă nevoilor populației. Statele fragile și falimentare reprezintă surse de instabilitate, iar statele din lumea globalizată se confruntă cu probleme la nivel strategic în legătură cu modul în care trebuie să reacționeze.

Al doilea viitor, intitulat „*Stabilitate Înșelătoare*”, se referă la o lume în care țările avansate sunt preocupate de modificările sociale, căutând soluții pentru gestionarea schimbărilor demografice (de exemplu umplerea vidului creat în urma îmbătrânirii populației autohtone de către imigranți tineri). Drept urmare, statele din lumea globalizată sunt preocupate de coeziunea socială, migrația legală și ilegală și

⁴ Pe timpul studiului au fost organizate peste 20 de grupuri de lucru cu participare internațională.

problemele transnaționale ale diasporei, iar din această cauză nu sunt pregătite pentru a face față riscurilor geopolitice.

Cel de-al treilea viitor denumit „*Conflictul Modernităților*” ia în calcul o lume în care există o credință puternică în raționalism, cuplată cu ingeniozitatea și inovarea tehnologică, alimentează și promovează legăturile orizontale între societățile avansate interconectate la nivel mondial. Această rețea este contestată din exterior de regimurile autoritare din zone izolate, iar din interior de echilibrul precar existent între libertățile civile și supravegherea de către stat.

Viitorul al patrulea este numit „*Noile Politici de Putere*”, în care o creștere absolută a averilor, inclusiv proliferarea pe scară largă a armelor de distrugere în masă, a determinat creșterea numărului marilor puteri, între care astăzi există doar un echilibru precar. Globalizarea este subminată ca urmare a faptului că aceste puteri se află în competiție și împiedică accesul global la resurse și sferele de influență.”

Aceste scenarii – modele analitice privind viitorul (*Futures*), sunt instrumente care ajută la formarea unei viziuni comune, prin intermediul cărora planificatorii NATO pot explora căi diferite de acțiune pentru a întâmpina viitorul. De asemenea, scenariile oferă un mijloc eficient de evaluare a potențialelor surprize strategice, acțiuni neliniare care pot schimba în mod decisiv viitorul.

Fiecare dintre cele patru scenarii considerate a fost testat analitic prin aplicarea unor perturbații, anume câte două tipuri de surprize (efectul unui eveniment implicând armele de distrugere în masă, respectiv o pandemie la nivel mondial), pentru a evalua discontinuitățile sistemului (mediul de securitate considerat) și liniile de incoerență. Astfel, fiecare model analitic a putut fi definit în condiții de risc și au fost evaluate implicațiile care decurg din aplicarea acestor perturbații.

5. Valoarea acțională a prognozelor pe termen lung și noul Concept Strategic al NATO

Proiectul NATO privind viitorul multiplu operează cu orizontul anului 2030. După conceptele de „represalii masive” și „riposta flexibilă”, Alianța Nord-atlantică a elaborat documente programatice majore în anii 1991, 1999 și 2010. Aceste documente publice, numite „concepte strategice”, au fost adoptate în condiții de consens politic al statelor membre și cu luarea în considerare a nivelului de ambiție al Alianței și a resurselor preconizate a fi alocate efortului comun de securitate.

Cadența adoptării conceptelor strategice ale NATO corespunde, în mod pragmatic, cerințelor de planificare și limitelor de natură politică și juridică, o planificare pe durată mai mare fiind prea puțin utilă. Deci pragmatismul luării deciziilor menține planificarea în limite cronologice relativ restrânse iar documentul programatic aferent este dedicat orientărilor palpabile, într-un mediu de securitate descriabil și operând cu actori reali și previzibili dar cu o deschidere bine conturată față de tendințele identificate de analiști în cadrul prognozei pe termen lung. De aceea, noul Concept Strategic al NATO (NSC) menține valorile de bază ale Alianței ca garanție a stabilității „într-o lume impredictibilă”.

Caracteristicile globalizării, care determină limitele orizontului de planificare judicioasă, sunt reflectate în NCS prin ancorarea în sistemul global de securitate și prin sublinierea necesității parteneriatului global în gestionarea problemelor de securitate ale planetei.

Sarcinile de bază ale Alianței răspund prognozelor privind caracteristicile esențiale ale mediului de securitate rezultat al fenomenului globalizării:

- *apărarea colectivă* vizează întărirea coeziunii interne ca răspuns la entropia sporită a riscurilor și provocărilor viitorului;
- *managementul crizelor* subliniază necesitatea adaptării instituționale permanente la diversitatea și complexitatea viitorului mediu de securitate;
- cea de-a treia sarcină, *securitatea prin cooperare*, marchează răspunsul prin acțiune centrată pe rețea la posibile amenințări neconvenționale, atipice.

Pentru urmărirea eficientă a evoluțiilor mediului de securitate, Alianța își propune să rămână echipată cu instrumentul numit „forum de consultări”, menit să țină pasul cu rapiditatea schimbărilor viitoare.

Mediul de securitate din anii următori, prezentat pe scurt în NCS, conturează noile riscuri și provocări, pe baza cărora Alianța stabilește capacitățile menite să contracareze aceste riscuri, după schema pragmatică prezentată anterior. În afară de capacitățile militare, nucleare și convenționale, aceste capacități includ activități de pregătire și activități de intelligence.

Apoi, NCS detaliază cerințele de management al crizelor subliniind rolul structurilor de intelligence, prin analiza permanentă a mediului de securitate și avertizarea cu privire la riscurile și amenințările la adresa NATO. Așa cum sunt menționate în NCS, cerințele eficienței activității de management al crizelor scot în evidență abordarea comprehensivă, soluție deja consacrată pentru contracararea riscurilor viitorului în condițiile globalizării, inclusiv prin angajarea unor capacități locale (cum ar fi forțe somaleze pregătite să acționeze împotriva piraților).

Parteneriatele menționate în NCS definesc o rețea globală de capacități, care constituie o soluție participativă pentru contracararea riscurilor viitorului, un răspuns sistemic la provocările confuze ale mediului complex de securitate.

Bineînțeles că un document programatic al NATO nu folosește explicit modelele de viitor cu care operează Proiectul Viitorului Multiplu, acestea având rolul de a contura cadrul intelectual de percepere a substanței mediului de securitate al anilor 2030.

Deși analizele pe termen lung de regulă vizează orizonturi de timp mai îndepărtate decât termenele în care factori de decizie și planificatorii pot opera în mod realist, aceste prognoze își mențin utilitatea acțională prin orientarea generală a beneficiarilor, prin hrănirea unei viziuni asupra viitorului care să confere substanță deciziilor prezentului.

Față de condițiile de alianță, în cadrul unui stat planificatorii pot opera mult mai concret cu prognozele pe termen lung, prin stabilirea de obiective strategice și elaborarea de programe de dezvoltare, mai ales în domenii altele decât securitatea națională: energia, securitatea alimentară, securitatea energetică, educația.

Bibliografie:

1. BISOGNIERO, Claudio. „*Shaping Future Thinking on the Alliance*”, <http://www.act.nato.int/mfp-documents>
2. GIZEWSKI, Peter J.: “*Army 2040. The Global Security Environment: Emerging Trends and Potential Challenges*”, Ottawa, Canada, 2009, publicat la adresa www.cpsa-acsp.ca/papers-2009/Gizewski.pdf.
3. KAHN, Herman, Anthony J. Wiener, *The year 2000. A framework for speculation on the next thirty-three years*, Macmillan Company, New York, 1967.
4. KUGLER, Richard L. și Frost, Ellen L.: „*The Global Century: Globalization and National Security*”, editată de Institute for National Strategic Studies / National Defense University, Washington, DC, SUA, 2001.
5. MOFFAT, James: „*Complexity Theory and Network Centric Warfare*”, de editată de Departamentul Apărării al SUA, în cadrul Programului de Cercetare privind Comanda și Controlul (CCRP), 2004.
6. MOȘTOFLEI, Constantin dr.: “*Evoluția conceptului strategic al Alianței*”, publicat la adresa <http://www.presamil.ro/SMM/2004/03-04/pag%206-8.htm>.
7. NATO. Allied Command Transformation (ACT): „*Future World Scenarios. Supporting Paper to the Long Term Requirements Study*”, aprilie 2006.
8. NATO. ACT: „*Multiple Futures Project – Documents, Multiple Futures Project Final Report*”, <http://www.act.nato.int/mfp-documents>
9. NATO: “*Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*”, publicat la adresa <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.
10. NATO. Strategic Military Partner Conference, Tirana, Albania, 3-5.11.2008: „*NATO and Partners: Exploring Multiple Futures. Analysis Report*”, 14.11.2008.
11. SERVAN-SCHREIBER, Jean-Jaques: „*Le défi américain*”, Editura Denoël, Paris, 1967.
12. DIACONU, Florin, *Evoluția NATO și explorarea viitorului. Proiectul Multiple Futures al ACT (Allied Command Transformation) - sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, 09-10 aprilie 2009, București.*
13. TOFFLER, Alvin: “*Puterea în mișcare*”, Editura Antet, București, 1995.
14. World Economic Forum: “*Global Risks Report 2011*”, publicat pe Internet la adresa www.weforum.org/reports, accesat la 14.10 2011.
15. World Futures Society: „*Methods and Approaches of Futures Studies*”, publicată la adresa <http://www.wfs.org/newmeth.htm>
16. ZAMBELIS, Chris: „*The Strategic Implications of Political Liberalization and Democratization in the Middle East*”, în Volumul XXXV, numărul 3, al revistei Parameters, editată de US Army War College, Carlisle, Pa, SUA, toamna 2005.

COMUNITATEA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII – ABORDĂRI ȘI DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Dr. Visarion NEAGOE*
Nicușor MOLDOVAN**

Intelligence services activity has become a matter of time, but is also complex and controversial. The effectiveness of the decisions and policies depend on increasingly more early identification of problems, the rapid assessment of the possible consequences of the decisions and the monitoring, in real time, of their implementation.

The modern era to put national intelligence services in a given novel namely to integrate into the framework of intelligence communities. History has shown that, sometimes, between intelligence services there were rivalries and disputes, the corresponding unmanaged contributed to the creation of crisis situations.

To avoid such situation, but also for the existence of a common strategy and an effective decision-making process was the need for the establishment of bodies or superstructures which to organize and coordinate information at the national level.

Cuvinte-cheie: informații, intelligence, serviciu de informații, comunitate de informații, Comunitate națională de informații.

Motto:

„Marile descoperiri și îmbunătățiri presupun cooperarea a mai multor minți.”
(Alexander Graham Bell)

Introducere

Activitatea serviciilor de informații a devenit o problemă de timp, fiind totodată complexă, primejdioasă și controversată. Eficiența deciziilor și a politicilor depinde din ce în ce mai mult de identificarea timpurie a problemelor, evaluarea rapidă a consecințelor posibile ale deciziilor și urmărirea, în timp real, a punerii lor în aplicare.

Odată cu schimbările în contextul strategic au crescut numărul și tipurile de consumatori de informații, atât interne cât și externe. Necesitățile acestora sunt extraordinar de diverse. O bună informare este o condiție indispensabilă pentru ca factorii de decizie și răspundere politică să poată da orientarea necesară serviciilor de informații și emite judecăți politice corecte.

Operațiunile serviciilor de informații au devenit din ce în ce mai dependente de date a căror colectare este dificilă și primejdioasă. Păstrarea secretelor este din ce în ce mai dificilă, atât din motive tehnice cât și politice.

Serviciile naționale de informații trebuie să fie capabile să coopereze cu serviciile similare din alte țări dacă vor să-și îndeplinească misiunile; această cooperare se poate însă

* General maior (r.), profesor universitar asociat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

** Colonel doctorand, Serviciul Român de Informații

dovedi anevoioasă din cauza suspiciunilor reciproce și a practicilor diferite de la o țară la alta.

Epoca modernă a pus serviciile de informații naționale într-o ipostază inedită și anume aceea de a se integra în cadrul unor comunități informative. Istoria a demonstrat faptul că, uneori, între serviciile de informații au existat rivalități și dispute, care negestionate corespunzător au contribuit la crearea unor situații de criză.

Pentru evitarea unor astfel de conjuncturi, dar și pentru existența unei strategii comune și a unui proces decizional eficient s-a impus necesitatea înființării unor organisme sau suprastructuri, care să organizeze și să coordoneze activitatea de informații la nivel național.

1. Comunitatea de informații – delimitări conceptuale

Sintagma „*comunitate de informații*” aparține sistemului politic anglo-saxon, dezvoltat de marile puteri europene, după modelul Angliei, la începutul secolului al XIX-lea. Ea reprezintă un ansamblu ce funcționează ca sistem (sub-sistem), al domeniului securității, cu funcții de coordonare, planificare și gestionare a informațiilor de securitate necesare apărării valorilor și intereselor unei națiuni.

Comunitatea de informații – „*noțiunea generică prin care se desemnează funcționarea coordonată a sistemului securității naționale, în care sens, la nivelul acestuia sunt create și dezvoltate utilități și facilități comune privind coordonarea planificării informative și elaborarea integrată a estimărilor informative de interes național, inițierea și dezvoltarea de programe, proiecte cu operațiuni informative circumscrise susținerii politicilor și/sau strategiilor de securitate națională, pregătirea și instruirea de specialitate a personalului, elaborarea studiilor și cercetărilor în probleme strategice și de securitate națională, crearea infrastructurilor și sistemelor informatice integrate*”.¹

Problema Comunității de informații vizează cu prioritate eficientizarea activității serviciilor și structurilor de informații, precum și cooperarea acestora.

Comunitatea de informații reprezintă totalitatea serviciilor și structurilor de informații cu rang departamental și intradepartamental constituite potrivit legii - care, în baza identității unor principii specifice ce le aseamănă, convin asupra coordonării unor activități de culegere de informații, disponibilizării oportune, între ele, a acelor informații obținute ce nu intră în sfera proprie de interes, precum și asupra evaluării în comun a acelor care pot face obiect de informare reciprocă și de analiză integrată, necesare factorilor de decizie politico-militară în domeniul securității naționale și internaționale.

Principiile specifice ce le aseamănă privesc indentitatea de interese și scopuri ale acitivităților desfășurate, complementaritatea misiunilor serviciilor care o compun, păstrarea subordonării în structurile cărora acestea au fost create, confidențialitatea și compartimentarea muncii operative.

¹ Consiliul Suprem de Apărare a Țării - *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate*, iunie 2004.

Această identitate este evidențiată de interesele fundamentale naționale cuprinse în misiunea pentru care au fost create, pe care trebuie să le apere necondiționat și în exclusivitate.

Comunitatea, în ansamblul ei, nu numai că trebuie să se afle în afara oricăror interese personale și de grup politice, ideologice, economice, financiare, sociale, militare, etnice, religioase și de altă natură, interne și externe, dar chiar trebuie să le identifice, dacă ele se manifestă, se opun ori lezează direct, indirect sau obscur interesele fundamentale naționale.

Identitatea de scopuri este dată de misiunea principală a serviciilor de a identifica provocările, factorii de risc și amenințare la adresa intereselor fundamentale naționale, a evalua gradul de pericolozitate a acestora și a informa, oportun, factorii de decizie politică, politico-militară și organele abilitate prin lege să acționeze pentru contracararea lor și pentru prevenirea surprinderii politice, diplomatice, militare, economice, ecologice și de altă natură.

Identitatea de specific a activităților desfășurate este dată de conținutul și caracterul acțiunilor de culegere de informații prin mijloace umane și tehnice, folosind surse deschise, închise, forme și metode ale muncii acoperite și de agentură, aprobate prin lege, practicate de serviciile de informații care aderă la Comunitate. Totodată, această identitate este dată și de caracterul „analizei de informații” specifică tuturor serviciilor în domeniu.

Complementaritatea misiunilor individualizează fiecare serviciu în cadrul Comunității și se realizează prin însumarea domeniilor de responsabilitate ale celor care o compun, în scopul acoperirii complete a necesarului de informații de interes pentru apărare, siguranță națională și ordine publică. Pe de altă parte, acest principiu evidențiază nevoia de reglementare a disponibilizării operative, către serviciul specializat și interesat din Comunitate, a unor informații obținute care nu intră în sfera proprie de responsabilitate.

Păstrarea subordonării, în structurile cărora au fost create, este asigurată de evidențierea identității de interese, scopuri și specific, prin menținerea exclusivă a domeniilor de responsabilitate acordate prin lege, precum și de complementaritatea misiunilor, excluzându-se orice tentativă de imixtiune și dublă subordonare sau de centralizare a subordonării lor.

În cadrul Comunității se realizează consensul și coordonarea acțiunilor de către un organ consultativ al directorilor tuturor serviciilor, ajutați fiecare de câte o grupă de specialiști proprii.

Comunitatea națională de informații se dorește a fi un organism care să gestioneze la nivel național managementul riscului în domeniul securității naționale. Elementele componente ale unui sistem integrat de management de risc la nivel național sunt dezvoltate urmărind cinci niveluri de abordare: *nivelul sistemic* (conține elementele - nodurile principale care pot defini și pot fi influențate de triumghiul interese - vulnerabilități - amenințări); *nivelul structural* (cuprinde următoarele elemente cheie: factori [mecanisme] de decizie, interese și obiective urmărite, date și informații și baze de date); *nivelul cognitiv* (cuprinde patru etape: colectarea și fuziunea datelor, informațiilor și cunoștințelor, analiza integrată a situațiilor și

evenimentelor, analiza integrată de risc, planificarea integrată a răspunsului și monitorizarea efectelor); *nivelul funcțional* (sintetizează totalitatea funcțiilor din cadrul sistemului integrat de management al riscului: culegerea informațiilor, transformarea acestora în indicatori despre riscuri, proiectarea și implementarea unor strategii de răspuns, monitorizarea continuă a eficienței acestor strategii); *nivelul tehnologic* (conține patru baze de date care înglobează rezultatele proceselor din nivelurile anterioare și care regenerează suport pentru aceste procese. Aceste baze de date sunt: harta intereselor și a obiectivelor urmărite, matricea amenințărilor, harta vulnerabilităților și harta riscurilor).²

2. Organizarea și funcționarea Comunității Naționale de Informații

În cadrul Consiliului Suprem de Apărare a Țării, funcționează Comunitatea națională de informații (CNI).

Organizarea și funcționarea CNI se bazează pe:

- integrarea informațiilor furnizate de componentele CNI;
- responsabilitatea fiecărei componente a CNI pentru produsele informative furnizate.

Activitățile de informații desfășurate de componentele Comunității se fundamentează pe principiile:

- legalității, potrivit căruia căutarea, culegerea și valorificarea informațiilor se execută potrivit competențelor legale determinate, numai în legătură cu fapte, împrejurări sau situații cu potențial de amenințare la adresa securității naționale prevăzute de lege;

- obiectivității, care impune obligativitatea fiecărei componente de a furniza informații imparțiale, echidistante și independente de orice imixtiuni politice, raportate la criteriile de stabilire a adevărului;

- neutralității și echidistanței, conform căruia conduita profesională a personalului entităților componente ale CNI se situează în afara oricăror ingerințe de natură a favoriza ori discrimina persoane sau organizații în exercitarea drepturilor legale ale acestora;

- oportunității informării, în baza căruia informarea factorilor prevăzuți de lege să primească informații necesare fundamentării deciziilor ce privesc securitatea națională sau aplicarea legii se realizează pe bază de informații exacte, corecte și transmise în timp util, astfel încât să permită adaptarea măsurilor de prevenire, contracarare sau înlăturare a stărilor de pericol sau a amenințărilor;

- planificării, anticipării și previziunii, potrivit căruia resursele informaționale necesare se planifică, creează și gestionează astfel încât să se asigure evitarea surprinderii strategice față de orice amenințări interne sau externe;

- cooperării și colaborării, în conformitate cu care componentele CNI inițiază și dezvoltă protocoale, programe și operațiuni de coordonare a eforturilor informative - naționale sau împreună cu cele ale statelor aliate - și de promovare a culturii de

² Păun Vasile – *Puterea informațională*, Editura Tritonic, București, 2005, pp. 46-51.

securitate în parteneriat cu autorități sau instituții publice ori organizații de drept privat;

- transparenței, potrivit căruia, în legătură cu activitatea CNI, orice autoritate sau persoană realizează consensul asupra necesității păstrării secretului cu privire la informațiile referitoare la surse, operațiuni, metode și mijloace; identitatea personalului operativ și informațiile deținute; orice referiri legate de informații, de la obținere, evaluare și până la valorificarea cu titlu de confidențialitate, a acestora de către guverne sau servicii străine;

- protecției surselor și mijloacelor, care prevede obligativitatea componentelor CNI de a-și garanta reciproc deplina protecție a surselor de informații și secretul operațiunilor desfășurate.

Organizarea și coordonarea unitară a activităților de informații care privesc securitatea națională se realizează de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin comitetul coordonator pentru CNI.

Comitetul are următoarea componență:

- consilierul prezidențial pentru securitate națională;
- directorul Serviciului Român de Informații;
- directorul Serviciului de Informații Externe;
- ministrul Apărării Naționale;
- ministrul Afacerilor Externe;
- ministrul Administrației și Internelor;
- ministrul Justiției;
- consilierul Primului ministru pentru probleme de securitate.

Comitetul îndeplinește următoarele atribuții:

- asigură coerența acțiunilor necesare pentru aplicarea unitară a Strategiei de Securitate Națională în domeniul activităților de informații, contrainformații și securitate;

- avizează și propune proiectul Planului Național de Priorități Informative, elaborat de Consiliul operativ, pe care îl supune adoptării CSAT și aprobării Președintelui României;

- stabilește măsurile necesare implementării direcțiilor de acțiune ale comunității naționale de informații, în conformitate cu orientările strategice fixate de CSAT;

- supune aprobării CSAT propunerile pentru cheltuielile și dotările de utilitate și interes comune, pentru toate componentele Comunității de Informații;

- analizează și soluționează problemele ce privesc cooperarea și colaborarea dintre componentele CNI;

- asigură armonizarea și complementaritatea acțiunilor sau operațiunilor de informații în țară sau în străinătate, precum și dezvoltarea cooperării cu serviciile statelor membre NATO și UE, precum și cu alți parteneri externi;

- aprobă evaluările periodice integrate de nivel strategic;

- supune analizei CSAT necesitățile de actualizare a legislației și celorlalte reglementări ale domeniului securității naționale și activității serviciilor de Informații.

Cooperarea și colaborarea între componentele CNI se asigură de către Consiliul operativ al CNI.

Consiliul operativ, condus de consilierul prezidențial pe probleme de securitate națională, funcționează sub autoritatea Comitetului și are următoarea componență:

- consilierul primului ministru pentru probleme de securitate;
- adjunctul directorului Serviciului Român de Informații;
- adjunctul directorului Serviciului de Informații Externe;
- directorul general al Direcției Generale de Informații a Apărării;
- directorul general al Direcției Generale de Informații și Protecție Internă din Ministerul Administrației și Internelor;

Consiliul operativ îndeplinește următoarele atribuții:

a) asigură îndeplinirea prevederilor din documentele de planificare informativă, coordonare operativă și cooperare asumate prin:

- Strategiile, programele și planurile de acțiune naționale pentru prevenirea și combaterea terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, criminalității organizate, corupției și altor amenințări transfrontaliere.

- Planul Priorităților Naționale de Informații;

- Protocolul general de cooperare privind activitatea de informații pentru securitatea națională;

- Protocolul general de cooperare pentru prevenirea și combaterea terorismului;

-PROTOCOALELE SAU PLANURILE DE COOPERARE MULTILATERALE CONVENITE ÎNTRE MEMBRII COMUNITĂȚII;

b) convine asupra operațiunilor și proiectelor informative, contrainformative și de securitate, destinate susținerii unor strategii naționale, potrivit solicitărilor Comitetului.

Planificarea și evaluarea unitare a informațiilor necesare susținerii strategiilor și politicilor naționale de securitate se realizează de către OII.

Oficiul este structura care planifică nevoile de informații pentru securitate națională și elaborează Buletinul Informațiilor Naționale de Securitate și alte produse analitice integrate, destinate membrilor CSAT și altor utilizatori ai informațiilor de securitate, stabiliți potrivit legii.

Oficiul este condus de consilierul de stat din cadrul Departamentului pentru securitate națională al Administrației Prezidențiale, ajutat de doi adjuncți, desemnați de directorii SRI și SIE, cu avizul CSAT. În cadrul Oficiului lucrează personal desemnat de instituțiile reprezentate în Consiliul Operativ și, în raport de nevoi, specialiști și experți din alte domenii de activitate.

Oficiul îndeplinește următoarele atribuții:

• elaborează proiectul Planului Național de Priorități Informative, în conformitate cu Strategia de Securitate Națională adoptată de CSAT;

• repartizează instituțiilor componente ale CNI, în funcție de competențele legale, sarcinile ce decurg din Planul Național de Priorități Informative și urmărește realizarea acestora;

- elaborează evaluările naționale consolidate asupra problematicii de securitate națională;
- elaborează produse analitice integrate pe baza informațiilor primite de la componentele CNI, precum și de la alte entități;
- emite avertismente timpurii asupra amenințărilor directe și indirecte, de orice tip, la adresa securității naționale;
- elaborează evaluările naționale integrate pe probleme de securitate, destinate schimburilor de informații;
- propune constituirea și coordonează grupuri interdepartamentale pentru elaborarea de prognoze și strategii privind interesele de securitate ale României;
- colectează și gestionează reacțiile beneficiarilor legali la produsele analitice curente și evaluările naționale ale Oficiului;
- analizează proiectele de acte normative în domeniul securității naționale, în vederea fundamentării avizului CSAT;
- asigură secretariatul tehnic pentru nevoile CNI.

Pe lângă Comitetul Coordonator funcționează Consiliul Consultativ al CNI. Consiliul Consultativ se compune din președinți ai comisiilor parlamentare, reprezentanți ai ministerelor și serviciilor cu atribuții în domeniu și care nu sunt reprezentate în CSAT, ai agențiilor guvernamentale și ai altor autorități care pot sprijini realizarea securității naționale.

Consiliul Consultativ îndeplinește, în principal, următoarele atribuții:

- formulează nevoile de informare ale instituțiilor pe care le reprezintă, necesare aplicării strategiilor, politicilor și programelor de securitate;
- comunică Oficiului aprecieri în legătură cu utilitatea informațiilor primite;
- sprijină implementarea programelor naționale de securitate;
- furnizează expertiză și consultanță analitică necesare componentelor Comunității naționale de informații.

3. Misiunile Comunității de informații în asigurarea securității naționale

Misiunile „comunității de informații” într-o societate democratică, nevoile de informații ale beneficiarilor/utilizatorilor acestora, subordonarea activității lor intereselor naționale, conjugate cu cele internaționale, modalitățile adecvate pentru asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, limitele angajării competențelor legale, realizarea securității statului fără a leza drepturile și libertățile cetățenilor, recrutarea, pregătirea și instruirea personalului etc. sunt conferite de legislația în materie, care le definește ca autorități publice și instituții ale statului de drept.³

Pe timpul gestionării situațiilor de securitate, Comunitatea de informații își concentrează activitatea informativ-contrainformativă asupra contracarării

³ Ionel Goian – Referat de cercetare științifică nr. 3 cu tema: „Locul, rolul și misiunile serviciilor de informații în cadrul gestionării situațiilor de securitate. Implicarea Comunității de informații în gestionarea situațiilor”, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2009, p. 34.

acțiunilor factorilor de risc, a amenințărilor și pericolelor la adresa siguranței naționale, desfășurând activități de:

- culegere de informații despre fenomene, evoluții, activități, acțiuni, structuri, persoane și mecanisme;
- prelucrare a informațiilor în scopul evaluării, selectării, distribuției sau în scopul pregătirii unor operațiuni de răspuns; aceasta se finalizează ,de regulă, cu elaborarea unor analize, studii, documentare sau avize privind activitățile ce trebuie întreprinse sau reacțiile ce trebuie manifestate;
- păstrare a informațiilor, operațiune ce trebuie să îndeplinească unele criterii de performanță privind securitatea acestora, posibilitatea accesului selectiv și a exploatării lor eficiente/oportune;
- diseminare a informațiilor, proces care trebuie să se desfășoare ritmic, organizat, selectiv și oportun, cu materiale de calitate și semnificative;
- avertizare asupra pericolelor care vizează securitatea și apărarea națională;
- executare a unor acțiuni specifice serviciilor de informații în cadrul unui efort național conjugat.

CNI vizează următoarele:

- compatibilizarea conceptuală și acțională a instituțiilor cu atribuții în domeniu cu structurile de informații și securitate din spațiul euro-atlantic;
- asigurarea interoperabilității cu organizațiile similare partenere din structurile politice, politico-militare și de securitate din care România face parte sau dorește să facă parte;
- creșterea gradului de interoperabilitate internă în domeniul intelligence-ului;
- optimizarea activității informativ-operative și a calității produselor analitice oferite pentru procesul decizional al beneficiarilor legali;
- gestionarea eficientă a resurselor financiare;
- proiectarea unor structuri suplă, profund reformate, capabile să se adapteze dinamicii situațiilor operative.

Sinergia activității structurilor cu atribuții informativ-operative prin CNI ar trebui aibă următoarele obiective:

- delimitarea clară a competențelor organizațiilor cu atribuții în domeniul informativ;
- clarificarea zonelor de intersecție a structurilor cu atribuții informative;
- gestionarea eficientă a tuturor surselor informative;
- evaluarea unitară a surselor de informare;
- colectarea coerentă a nevoilor de informare ale beneficiarilor legali;
- operaționalizarea nevoilor de informare ale beneficiarilor;
- proiectarea coerentă a acțiunilor și operațiunilor informative, inclusiv ale celor inter-instituționale sau transnaționale;
- implementarea managementului prin proiecte și programe în optimizarea activității structurilor cu atribuții informative;
- analiza strategică unitară a informațiilor;

- crearea și gestionarea Canalului unic de informare al decidenților abilitați legal;
- creșterea responsabilității beneficiarilor legali în utilizarea intelligence-ului;
- eliminarea concurenței neproductive dintre structurile cu atribuții informative;
- eliminarea eventualelor paralelisme dintre serviciile naționale de informații și structurile departamentale cu atribuții sectoriale informativ-operative;
- optimizarea și coordonarea Diplomației intelligence-ului.⁴

CNI trebuie să se implice într-o relație specifică și benefică cu sectorul privat. Securitatea națională include și securitatea proprietății private, iar modalitatea în care această securitate, a proprietății private, este realizată trebuie să aparțină procesului de gestionare a securității națiunii. Trecerea în proprietate privată a unor capacități strategice ale economiei naționale obliga instituțiile specializate ale statului să acorde toată asistența de specialitate pentru protejarea acestora. Ele fac parte din patrimoniul național și generează o parte importantă a resurselor bugetare ale statului, resurse care susțin și activitatea de informații pentru securitate.

Cni trebuie să se implice în protejarea resurselor strategice și a capacităților naționale de cercetare și dezvoltare, factori fundamentali de progres pentru statul român.

Culegerea de informații în domenii de vârf, din știință și tehnologie, va rămâne o activitate permanentă în peisajul internațional al culegerii de informații economice, în condițiile în care serviciile private de informații devin tot mai performante și tot mai active. Procesul de globalizare obligă statul să-și protejeze atuurile, tehnice și tehnologice, pentru a juca un rol activ în cadrul schimburilor comerciale, în vederea realizării unui standard adecvat al bunăstării națiunii.

Activitatea pentru realizarea siguranței naționale este organizată și coordonată de către CSAT, condus de președintele României. Acesta a fost înființat prin Legea nr. 39/1990, ca organism superior care controlează și coordonează întreaga comunitate informativă românească și toate aspectele referitoare la domeniile securității naționale (apărare, siguranță și ordine publică). Legea nr. 415/2706.2002 consacră CSAT ca autoritate administrativă autonomă cu rol de coordonare și organizare a întregii activități desfășurate pentru realizarea securității și siguranței naționale.

Aceași lege stabilește și atribuțiile CSAT în acest domeniu: analizează datele și informațiile obținute și evaluează starea de siguranță națională; stabilește principalele direcții de activitate în domeniul informațiilor și aprobă măsurile generale pentru înlăturarea amenințărilor la adresa siguranței naționale; analizează rapoartele și informările referitoare la modul de aplicare a legii privind siguranța națională; stabilește modalitățile de valorificare a informațiilor și aprobă structurile organizatorice, efectivele și regulamentele de funcționare ale serviciilor de informații specializate, precum și cheltuielile operative destinate realizării siguranței naționale.

⁴ Duvac Ion – *Intelligence și securitate națională* (suport de curs), Editura Universității București, București, 2006, p.10.

Conducerea CSAT este asigurată de președintele României, iar vicepreședintele Consiliului este Primul ministru al Guvernului.

Din componența CSAT fac parte ministrul Apărării Naționale, ministrul Administrației și Internelor, ministrul Afacerilor Externe, ministrul Justiției, ministrul Economiei și Comerțului, ministrul Finanțelor Publice, directorul SRI, directorul SIE, șeful SMG, consilierul prezidențial pe probleme de securitate.

La ședințele CSAT mai pot participa șefii structurilor informative departamentale, președinții celor două camere ale Parlamentului și guvernatorul Băncii Naționale, în calitate de invitați.

Concluzii

„Comunitatea de informații”, din punct de vedere teoretic, este o noțiune generică, prin care se desemnează funcționarea coordonată a sistemului securității naționale. De aceea, comunitatea de informații a unui stat (intelligence community) nu trebuie confundată cu ansamblul serviciilor specializate în protejarea securității și siguranței naționale, care reprezintă totalitatea organismelor cu componente în această sferă, dar fără o conducere și coordonare unitară, ci dispartă, în funcție de îndatoririle fiecărei instituții în parte.

Ca urmare a situațiilor din ce în ce mai frecvente în care serviciile de informații trebuie să se ocupe de probleme globale sau transnaționale, relațiile între agențiile din diferite țări au luat amploare.

Avantajele schimbului de informații sunt evidente: obținerea de informații de la alte țări este o condiție esențială a luării de decizii oportune, solid fundamentate. În plus, se elimină paralelismele, ceea ce permite o economisire semnificativă a resurselor.

Lumea informației este una a realismului, a rigorii, preciziei și seriozității, un domeniu cu foc continuu, unde greșelile se pot plăti foarte scump; este o lume a războiului fără tranșee, unde linia frontului este inutilizabilă, este un război unde succesele și eroii rămân adesea anonimi.

Comunitatea de informații reprezintă totalitatea structurilor de stat care dețin monopolul serviciilor de informații și al operațiunilor speciale. Comunitatea de informații se exprimă într-un domeniu vast, complex și extrem de fluid.

În condițiile amplificării crescânde a complexității fenomenelor politico-militare contemporane și a extensiei semnificative a spațiilor și a domeniilor de interes, comunitatea de informații are ca misiune de bază identificarea, cunoașterea, evaluarea și contracararea factorilor de risc interni și internaționali care aduc atingere securității naționale, sesizarea și prezentarea oricărui pericol ce ar putea afecta independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României, precum și prevenirea agresiunilor, indiferent de identitatea agresorului.

În condițiile concrete ale evoluțiilor contemporane, când problematica securității cunoaște o importantă extensie, comunitatea de informații se confruntă cu o paletă mult mai largă de amenințări și pericole ce trebuie cunoscute,

descifrate, urmărite, în scopul formulării unor strategii și metode de răspuns adecvate.

Bibliografie:

1. Strategia de securitate națională a României, București, 2007, <http://www.presidency.ro>
2. Strategia națională de apărare, București, 2010, <http://www.presidency.ro>
3. Programul de guvernare 2009 – 2012, <http://www.gov.ro>
4. Legea nr. 51 din 29 iulie 1991 privind siguranța națională a României
5. Legea 415 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare al Țării
6. Lege privind activitatea de informații, contrainformații și securitate, propunere de proiect, <http://www.audieripublice.ro>.
7. CSAT - Hotărârea nr. 146 din 18.11.2005 privind organizarea și funcționarea Comunității Naționale de informații
8. Legea securității naționale a României, proiect, 2007, <http://www.gov.ro>
9. Carta Albă a securității și apărării, București, 2004
10. CSAT - Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, iunie 2004
11. Strategia de Securitate a Uniunii Europene, Javier Solana, 2003.
12. AJP-2 – Doctrina integrată de informații, contrainformații și securitate a NATO
13. Duvac Ion – Intelligence și securitate națională (suport de curs), Editura Universității București, București, 2006.
14. Duvac Ion – Comunitatea Națională de Informații și cultura de intelligence a decidenților politici - actualități și perspective (suport curs), Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, București, 2009.
15. Marin Ionel – Comunitatea de Informații - soluția problemelor de securitate, Editura ANI, București, 2004.
16. Păun Vasile – Puterea informațională, Editura Tritonic, București, 2005.
17. Goian Ionel – Referat de cercetare științifică nr. 3 cu tema: „Locul, rolul și misiunile serviciilor de informații în cadrul gestionării situațiilor de securitate. Implicarea Comunității de informații în gestionarea situațiilor”, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2009.
18. Viziunea strategică 2011-2015 „SRI în era informațională”.
19. <http://www.presidency.ro>
20. <http://www.gov.ro>
21. <http://www.studiidesecuritate.ro>
22. <http://www.securitatenationala.ro>

MANAGEMENTUL COOPERĂRII INSTITUȚIILOR DIN COMPUNEREA SISTEMULUI SECURITĂȚII NAȚIONALE

Dr. Visarion NEAGOE*
Nicușor MOLDOVAN**

The evolution of the global security environment, with the danger of armed conflict following the removal of scale, resulted in a reorganization of the national security system both structurally and in terms of activities such as management, with particular emphasis the cooperation of institutions.

Conducting a modern and efficient management helps achieve the objectives set for institutions of national security system composition and achieves the aspirations set out in national security strategies.

Fundamental objective is to increase the operational capacity of institutions of national security system composition and efficiency of activities, improving management and international compatibility of these structures.

Managerial approach of cooperation between institutions of national security system composition requires combining, in the conditions dictated by the new demands of their action, the functions of management and organizational, decision and information systems to ensure national security state, and thus contribute to achieving effective regional and international security.

Cuvinte-cheie: cooperare, management, managementul cooperării, sistem, securitate națională, sistemul securității naționale.

Motto:

„Un conducator este cel care stie drumul, merge pe drum si arata drumul.”

(John Maxwell)

Introducere

Evoluția mediului de securitate la nivel global, având drept urmare îndepărtarea pericolului unui conflict armat de amploare, a determinat o reorganizare a sistemului securității naționale atât din punct de vedere structural, cât și din punctul de vedere al activităților de natură managerială, cu un accent deosebit pe cooperarea instituțiilor componente.

Desfășurarea unui management modern și eficient ajută la îndeplinirea obiectivelor stabilite pentru structurile din compunerea sistemului securității naționale și la atingerea dezideratelor stabilite prin strategiile naționale de securitate.

Îndeplinirea sarcinilor asumate de România în calitate de stat membru al NATO și al Uniunii Europene, respectarea parteneriatelor și a prevederilor acordurilor bilaterale și multilaterale, precum și realizarea unor instituții bazate pe principii democratice și moderne aflate în slujba cetățeanului, reprezintă fundamentul unei Strategii de modernizare a instituțiilor din sistemul securității

* General maior (r.), profesor universitar asociat, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

** Colonel doctorand, Serviciul Român de Informații

naționale și derivă din Strategia de securitate națională, Strategia națională de apărare, directivele NATO și ale Uniunii Europene, Programul de Guvernare și Carta Albă a Apărării.

Obiectivul fundamental îl reprezintă creșterea capacității operaționale a instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale și a eficienței activităților desfășurate, perfecționarea managementului și compatibilizarea acestor structuri cu cele internaționale.

1. Locul și rolul cooperării în cadrul sistemului securității naționale

Strategia de securitate națională a României face referire la cooperare, menționând următoarele:

- *„Securitatea națională se asigură prin eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței.”¹*

- *„... promovarea democrației reprezintă cea mai singură cale prin care se poate garanta libertatea oamenilor și respectul pentru demnitatea umană, existența sigură a statului român și prosperitatea națiunii, siguranța cetățeanului și prezervarea identității naționale. Scopul acestei angajări este înfăptuirea securității democratice, stare ce se realizează prin cooperare, modernizare accelerată și integrare, ...”²*

- *„cooperarea trebuie să vizeze, îndeosebi, adoptarea și aplicarea unor măsuri de tip pro-activ, anticipativ”³.*

- *„Cooperarea regională în domeniul securității, materializată în existența unui număr mare de organizații de profil, oferă oportunitatea perfecționării mecanismelor comune de evaluare a mediului strategic, de identificare a unei agende comune a riscurilor și a unor instrumente adecvate gestionării crizelor”⁴.*

- *„...prioritare pentru România sunt: armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare...”⁵.*

Strategia națională de apărare a țării face referire la cooperare, la nivel național, menționând următoarele:

„În acțiunea lor integrată, instituțiile statului trebuie să urmărească următoarele obiective: dezvoltarea relațiilor de cooperare la nivel național, regional și internațional.”⁶

„Noile tehnologii și tactici transformă războiul. Viteza, tempo-ul, mobilitatea, cunoașterea situației, dimensiunea efectelor și exploatarea spațiului

¹ Strategia de securitate națională a României, București, 2007, <http://www.presidency.ro>, pag. 4.

² Ibidem, p. 20.

³ Ibidem, p. 21.

⁴ Ibidem, p. 29.

⁵ Ibidem, p. 34.

⁶ Strategia națională de apărare, <http://www.presidency.ro>, p. 27.

devin tot mai importante. Războiul informațional și cooperarea între diverși actori sunt în creștere.”⁷

2. Importanța cooperării în cadrul sistemului securității naționale

Structurile din cadrul instituțiilor componente ale sistemului securității naționale sunt reprezentate de acele entități de nivel tactic, tactic-operativ și operativ, care fac parte din instituțiile cu atribuții în domeniul securității naționale. Practic, ele constituie componente ale Sistemului securității naționale. Cooperarea se organizează la nivelul instituțiilor (Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor, Serviciul de Protecție și Pază, Serviciul de Telecomunicații Speciale și Ministerul Justiției), sub directa coordonare a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, și se realizează, efectiv de către structurile subordonate desemnate.

Cooperarea, conlucrarea și colaborarea intra și interinstituțională exprimă modalitățile concrete prin care instituțiile din compunerea sistemului securității naționale acționează în vederea realizării unor obiective comune. Coordonarea eforturilor operaționale și logistice, schimbul de informații și alte nevoi de cooperare se realizează prin protocoale, programe, proiecte ori operațiuni propriu-zise.

Cooperarea semnifică organizarea, coordonarea, susținerea și realizarea în comun, pe baza unor documente, de către structuri din cadrul instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale, în raport de competențe, a unor acțiuni și activități specifice, care vizează asigurarea securității naționale.

Conlucrarea definește modalitățile concrete de organizare și desfășurare de către personal sau compartimente specializate, în raport de competențe, în beneficiul instituției de care aparțin, a unor acțiuni specifice limitate în timp și spațiu, care vizează asigurarea securității naționale.

Colaborarea se realizează prin participarea, alături de alte structuri, la desfășurarea unei acțiuni care se efectuează în comun. Instituțiile din compunerea sistemului securității naționale inițiază și dezvoltă proiecte de colaborare, pe baza și în executarea dispozițiilor legii.

3. Clasificarea și principiile cooperării instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale

Clasificarea cooperării:

- În funcție de domeniu: cooperare în cunoaștere (teoretică); cooperare în acțiune (practică);
- În funcție de nivel: cooperare tactică; cooperare operativă; cooperare tactic-operativă; cooperare strategică;
- În funcție de loc: cooperare internă; cooperare externă;
- În funcție de timp: cooperare de scurtă durată; cooperare de durată medie; cooperare de lungă durată; cooperare permanentă;

⁷ Ibidem, p. 18.

- În funcție de obiect: cooperare în domeniul informațional; cooperare în domeniul operațional; cooperare în domeniul logistic; cooperare în domeniul educațional;
- În funcție de spațiu: cooperare locală; cooperare zonală; cooperare generală;
- În funcție de forțe: cooperare parțială; cooperare totală;
- În funcție de resurse: cooperarea socio-morală; cooperarea afectivă;
- În funcție de legalitate: cooperare formală; cooperare informală.
- În funcție de planificare: cooperare planificată; cooperare neplanificată (ad-hoc).

Principiile cooperării:

- *Legalitatea* – respectarea limitelor competențelor stabilite de cadrul normativ în vigoare;
- *Transparența* – asigurarea condițiilor ca problematica activității fiecărei instituții să fie cunoscută de celelalte instituții.
- *Operativitatea* – informarea și acțiunea în timp optim pentru îndeplinirea misiunilor în comun.
- *Consecvența* – asigurarea ritmicității acțiunilor desfășurate către cei ce acționează în comun.
- *Flexibilitate* – adaptarea modului de acțiune în funcție de modificările care apar pe parcurs în situația operativă.
- *Unitate* – activitățile de planificare, organizare/operationalizare și acțiunea propriu-zisă trebuie să aibă un caracter unitar.
- *Colaborare* – construirea spiritului de echipă și conlucrarea între toți cei care acționează în comun.

Organizarea cooperării, înțeleasă în sensul larg al sintagmei, comportă două activități extrem de importante: coordonarea acțiunilor forțelor și organizarea cooperării.

4. Managementul cooperării – abordări și delimitări conceptuale

Specialiștii în domeniu apreciază că există o serie de trepte de intensitate ale cooperării, astfel: schimbul de informații, schimbul de experiență, lucrul în comun, formarea unui management al cooperării etc.⁸

Prin procesele de management se integrează și corelează munca personalului folosind un complex de metode și tehnici în vederea îndeplinirii cât mai eficiente a obiectivelor fixate.⁹ În cadrul proceselor de management se disting mai multe componente principale care reprezintă funcțiile managementului. Taxonomii sunt multe, dar, o abordare completă și complexă a atributelor/funțiilor/dimensiunilor generale ale managementului este prezentată în continuare:¹⁰

⁸ Dicționar Gabler, XIII Auflagr, 2002.

⁹ I. Dijmărescu, Bazele managementului, Ed. Didactică și pedagogică, Buc, 1996, p.58.

¹⁰ Ionel Goian – „Managementul evenimentelor de importanță strategică, implicarea Comunității de informații în gestionarea situațiilor de securitate”, teză de doctorat, Academia Națională de Informații, București, 2010.

Atributele/dimensiunile/funțiile generale ale managementului sunt: prognoza; planificarea; organizarea; decizia; coordonarea; cooperarea; comanda; controlul; feed-back-ul.

Cooperarea presupune stabilirea unor relații formale sau informale între forțele și mijloacele care desfășoară împreună o serie de acțiuni/activități ce au aceleași obiective/finalități. Practic acestea se referă la relațiile funcționale care se stabilesc concret între structuri/organizații sau între managerii acestora și presupun valorificarea în comun a potențialelor de care dispun.

Între două structuri/organizații/instituții care cooperează se pot stabili relații: de autoritate ierarhice sau funcționale, de reprezentare, de control și îndrumare.

Făcând o analiză aprofundată a relațiilor de cooperare, putem afirma că gestionarea acestora sub toate aspectele (stabilire, conducere, dezvoltare, perfecționare, îmbunătățire, optimizare, întărire etc.) și la toate nivelurile (tactic, operativ, tactic-operativ și strategic) reprezintă practic, din punct de vedere funcțional, managementul cooperării.

Managementul cooperării între indivizi (structuri/organizații, instituții) are în vedere practic trei aspecte importante, și anume: misiunea/obiectivul pentru care se cooperează, relațiile de cooperare și procesele de cooperare.

Misiunea constituie un element foarte important al procesului de cooperare prin care se stabilește obiectul cooperării și care urmărește îndeplinirea obiectivelor.

Relațiile de cooperare se referă la relațiile funcționale care se stabilesc între structurile care cooperează, precum și în interiorul acestora.

Procesele de cooperare se referă la tacticile și strategiile adoptate în vederea îndeplinirii misiunii și vizează succesiunea acțiunilor desfășurate în timp, spațiu și pe misiuni pentru îndeplinirea acestora și realizarea obiectivelor.

Cooperarea dintre indivizi (organizații, instituții) nu reprezintă conținutul unui obiectiv, ci stabilirea unor variante de acțiune, care, în final, să conducă la alegerea unei soluții optime pentru îndeplinirea obiectivelor comune.

Specialiștii în domeniu apreciază că între indivizi (organizații, instituții) se pot dezvolta relații de cooperare pe orizontală și pe verticală.

Cooperarea pe orizontală se realizează fie între indivizi din aceeași organizație, fie între organizații din aceeași instituție, fie între instituții care au același domeniu de activitate și între care pot exista relații de conlucrare, de colaborare.

Cooperarea pe verticală se realizează fie între indivizi din organizații diferite, fie între organizații care fac parte din instituții diferite, fie între instituții care au același domeniu de activitate și între care pot exista relații ierarhice de subordonare.

Noile forme strategice de cooperare între organizații sunt alianțele strategice, parteneriatele strategice sau rețelele strategice.¹¹

În dicționarul Webster alianța este definită ca o „*asociere de interese*”. Alianța strategică poate fi definită drept o coaliție între două sau mai multe organizații în vederea atingerii unor obiective strategice relevante pentru obținerea de avantaje mutuale.

¹¹ Conf.univ.dr. Adrian Dumitru Tanțău – Fundamente ale schimbarii organizationale, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro>

Parteneriatul strategic se referă la o formă de colaborare între două sau mai multe organizații care vizează schimbul reciproc de informații, resurse umane și materiale, tehnologii, know-how și experiență și care au ca efect dezvoltarea mai accelerată a activității ambilor parteneri.

Rezultatul unui astfel de parteneriat se traduce, pe de o parte, prin posibilitatea pentru ambele organizații de a fructifica experiența proprie în domeniile în care fiecare este puternică, iar pe de altă parte, prin oportunitatea de a beneficia de experiența partenerului din sfera conexă.

Rețeaua strategică reprezintă o formă de colaborare totală, care în opoziție cu uniunile de întreprinderi din alianțele strategice nu se limitează la anumite domenii funcționale. Relațiile de cooperare aflate în centrul rețelei sunt încheiate pe termen lung și sunt utilizate pentru coordonarea sarcinilor care prezintă o importanță strategică.¹²

O rețea strategică reprezintă o formă de organizare policentrică, care este coordonată de una sau mai multe organizații și este caracterizată de relații complexe reciproce de cooperare, în baza unor relații personale relativ stabile între organizații independente.

5. Managementul cooperării instituțiilor din domeniul securității naționale

În domeniul securității naționale, știința managementului este prezentă în toate instituțiile și la toate nivelurile.

Managementul este definit ca un ansamblu de activități, cu componente bine individualizate. Pentru realizarea obiectivelor avute de îndeplinit, instituțiile din compunerea sistemului securității naționale derulează multiple procese de muncă, iar ca în orice structură/organizație, acestea se pot grupa în procese de execuție și în procese de management.

Procesul de management a cooperării are un caracter ciclic și se desfășoară pe etape. Acest proces începe cu stabilirea obiectivelor pentru o anumită misiune și se încheie cu evaluarea rezultatelor finale. În cadrul fiecărei etape sistemul de conducere a cooperării execută un ansamblu de acțiuni, relativ independente, care se schimbă succesiv. Această succesiune de acțiuni efectuate asupra sistemului de execuție a cooperării se numesc funcții ale managementului.

Funcțiile managementului cooperării pot fi definite ca un ansamblul de acțiuni relativ independente care se succed într-o anumită ordine în timp și care sunt efectuate de orice sistem de conducere ce exercită influențe asupra sistemului de execuție în vederea stabilirii misiunilor și a îndeplinirii lor.

De aceea, în momentul în care formulăm și delimităm funcțiile managementului cooperării trebuie să avem în vedere următoarele aspecte:

- funcțiile ca acțiuni executate obligatoriu de către orice sistem de conducere;
- acțiunile componente ale funcțiilor conducerii se derulează una după alta într-o succesiune de timp bine definită;
- funcțiile sunt bine delimitate și în consecință sunt relativ independente;

¹² Ibidem.

- acțiunile componente sunt într-o permanentă dinamicitate, ele schimbându-se sub influența unor factori.

Abordarea managerială a cooperării instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale necesită relevarea îmbinării, în condițiile dictate de noile exigențe ale acțiunii acestora, a funcțiilor managementului și a sistemelor organizatoric, decizional și informațional pentru asigurarea stării de securitate la nivel național și, implicit, contribuirea la realizarea efectivă a securității regionale și internaționale.

Tipurile de management al cooperării între structurile din cadrul instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale sunt prezentate în tabelul de mai jos:

<i>Criteriu</i> Tip	Timp	Spațiu	Importanță	Condiții	Nivel ierarhic
Strategic	Perioadă mai mare (de regulă 3-5 ani)	Suprafață (raion) foarte mare	Importanță foarte mare	Risc și incertitudine foarte mari	Structură de nivel strategic
Operativ	Perioadă mare (de regulă 1-2 ani)	Suprafață (raion) mare	Importanță mare	Risc și incertitudine mari	Structură de nivel operativ
Tactic-operativ	Perioadă mică (de regulă de la câteva luni până la 1 an)	Suprafață (raion) mică	Importanță mică	Risc și incertitudine mici	Structură de nivel tactic-operativ
Tactic	Perioadă foarte mică (de regulă câteva luni)	Suprafață (raion) foarte mică	Importanță foarte mică	Risc și incertitudine foarte mici	Structură de nivel tactic

Exigențele managementului modern al cooperării instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale sunt:

- obținerea eficacității;
- recunoașterea responsabilităților individuale în îndeplinirea misiunilor specifice;
- descentralizarea responsabilităților;
- introducerea și dezvoltarea managementului performant la toate nivelurile (tactic, tactic-operativ, operativ și strategic);
- contractarea unor servicii din partea societății civile;
- introducerea tehnicilor moderne de management.

Cooperarea are la bază următoarele aspecte:

- Interdependența pozitivă, conform căreia succesul depinde de efortul depus în realizarea sarcinii de către toți indivizii și, implicit, de către toate structurile. Acestea sunt dirijate către un scop comun, stimulate de o apreciere colectivă, rezultatul fiind suma eforturilor tuturor.

- Responsabilitatea individuală, care se referă la faptul că fiecare structură își asumă responsabilitatea misiunii primite și a obiectivelor de îndeplinit;
 - Formarea și dezvoltarea capacităților sociale, stimularea inteligenței interpersonale care se referă la abilitatea indivizilor de a comunica unul cu celălalt, de a primi sprijin atunci când au nevoie, de a oferi ajutor, la priceperea de a rezolva situațiile conflictuale. Indivizii sunt învățați, ajutați monitorizați în folosirea capacităților sociale colaborative care sporesc eficiența muncii în grup.
 - Interacțiunea față în față ce presupune un contact direct cu partenerul de lucru, realizarea dispozitivelor de acțiune/luptă astfel încât să se poată crea grupuri mici de interacțiune în care indivizii să se încurajeze și să se ajute reciproc.
 - Împărțirea sarcinilor în grup și reflectarea asupra modului cum se vor rezolva sarcinile de către fiecare membru în parte și de către colectiv.
- În acțiunile de cooperare se respectă principiile: egalitarist, antiierarhic și antiautoritar, precum și cel al toleranței față de opiniile celorlalți și al evitării etichetării.

Concluzii

Transformarea instituțiilor din compunerea sistemului securității naționale vizează următoarele aspecte:

- Eliminarea paralelismelor dintre diferite structuri și stabilirea clară a responsabilităților;
- Descentralizarea deciziei;
- Apropierea instituțiilor de opinia publică;
- Întărirea grupurilor de operațiuni (task forces);
- Reducerea funcțiilor de conducere și a personalului administrativ;
- Îmbunătățirea timpului de reacție la diferite solicitări;
- Creșterea gradului de responsabilitate a personalului;

Toate aceste schimbări manageriale și de acțiune trebuie implementate în contextul necesităților pretinse în plan social privind schimbarea mentalităților, adaptarea modului de lucru și de acțiune la situațiile concrete, privind apropierea de opinia publică, precum și necesitatea dezvoltării unei reale culturi organizaționale.

Instituțiile din compunerea sistemului securității naționale și-au creat, în decursul existenței lor, o personalitate absolut distinctă, ce acționează și reacționează la provocările mediului internațional de securitate, cât și la vulnerabilitățile interne specifice sistemului.

Cooperarea în domeniul securității naționale impune o etapă nouă în conlucrarea dintre instituțiile din compunerea sistemului securității naționale: deplasarea centrului de greutate dinspre acțiuni cu caracter de generalitate spre cooperarea pe situații și acțiuni punctuale, ca modalitate de valorificare optimă a potențialului oferit de structurile implicate.

Bibliografie:

1. Strategia de securitate națională a României, București, 2007, <http://www.presidency.ro>
2. Strategia națională de apărare, București, 2010, <http://www.presidency.ro>
3. Programul de guvernare 2009 – 2012, <http://www.gov.ro>
4. Legea securității naționale a României, proiect, 2007, <http://www.gov.ro>
5. Carta Albă a securității și apărării, București, 2004.
6. CSAT - Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, iunie 2004.
7. Dicționar Gabler, XIII Auflagr, 2002.
8. Adrian, Dumitru, Tanțău – Fundamente ale schimbarii organizationale, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro>.
9. Adrian, Dumitru, Tanțău – De la managementul strategic la managementul cooperării, Revista Jurnalul Economic, nr. 4-5, decembrie 1999.
10. Alexandru, Mihai – Teoria conducerii militare, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1998.
11. Ion, Dijmărescu – Bazele managementului, Ed. Didactică și pedagogică, Buc, 1996.
12. Ionel, Goian – Managementul evenimentelor de importanță strategică, implicarea Comunității de informații în gestionarea situațiilor de securitate, teză de doctorat, Academia Națională de Informații, București, 2010.
13. Ionescu, Gh. Cazan, E. Adina, Letiția, N. – Modelarea și optimizarea deciziilor manageriale, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
14. Mihaiță, Niculescu-Ciocan – Managementul structurilor specializate din domeniul securității naționale, București, Editura Ars Docendi, 2009.
15. <http://www.presidency.ro>
16. <http://www.guv.ro>
17. <http://www.geopolitica.ro>
18. <http://www.studiidesecuritate.ro>
19. <http://www.cadranpolitic.ro>
20. <http://www.sferapoliticii.ro>

TENDINȚE ÎN PROTECȚIA MEDIULUI DE SECURITATE – GEOSTRATEGII JURIDICE ÎN MANAGEMENTUL CRIZELOR ȘI CONFLICTELOR

Iulian ALISTAR*

In the context of transformation and challenges of the modern security landscape the recent popular revolts in the Arab world and military interventions in Libia and Bahrain, the intent of this study is to present a series of international law geostrategies put into practice to protect international security environment within crisis and conflict management in contemporary.

Having this background we are going to underline the judicial power of the international treaties, the actual controversy between humanitarian interventions and the law principle of sovereignty and, the different legal mechanisms put in action by international community aiming to shape decisions, restrain the extension of crisis or conflicts and, limit as well, the scope of military actions.

The international law represent an efficient instrument of global governing and stability supporting international community actions in response to crisis, and ultimately gives legitimacy to recourse to force and military intervention.

Subordinated to the interest and international community responsibility with regard to global security the international law become today part of any peace geostrategy unfolded sinergically by actions of many actors and at different levels which more and more involves the international law experts when counseiling the political – military decision makers for the opportunity/legality of using peaceful means of constrain or military force in conflict management.

Keywords: *international law, military intervention, strategic communication, geostrategy for peace, social influence, information environment, crisis management.*

Introducere

Subordonat interesului și responsabilității comunității internaționale privind rezolvarea crizelor și conflictelor, dreptul internațional public devine astăzi parte a oricărei geostrategii pusă în slujba păcii desfășurată în mod concertat prin acțiunea mai multor actori și pe mai multe nivele și care implică din ce în ce mai mult specialiștii domeniului juridic în rolul de a orienta factorii de decizie politico-militari în planul acțiunii diplomatice și a comunicării strategice¹, legat de oportunitatea/legalitatea oricărui mod de intervenție.

Cu precădere în epoca modernă, comunitatea internațională comunică cu statele națiuni cu potențial destabilizator la adresa păcii și securității făcând apel la prevederile și normele de drept internațional² iar, în cadrul crizelor și conflictelor, face în mod curent trimitere la conținutul normelor juridice și a prevederilor diferitelor tratate, cu scopul de a descuraja agresiunile, de a limita opțiunile

* **Ofițer, Ministerul Apărării Naționale, masterand la Universitatea Națională de Apărare “Carol I”**

¹ Cu referire la demersurile făcute de lideri, state și organizații privind influențarea percepțiilor și comportamentului unei anumite audiențe.

² Vezi, de exemplu, apelurile la dezarmare nucleară adresate Iranului și Coreei de Nord, în baza tratatelor internaționale de non-proliferație și misiunile diferiților emisari da pace ai ONU.

unilaterale de natură agresivă, de a impune dezvoltarea unor soluții și a unei conduite legale de o manieră acceptată în plan internațional.

În actualitate, rezoluțiile Consiliului de Securitate (CS) al ONU, decizii ale Curții Penale Internaționale (TPI), anchete internaționale și alte acțiuni la nivelul diferitelor organizații³ atrag atenția asupra unor consecințe legale, legate de amenințarea păcii și securității, de violarea drepturilor omului și, în general, a prevederilor dreptului internațional public manifestându-se ca mecanisme internaționale ce constituie o formă de presiune juridică urmărind afirmarea responsabilității și diminuarea iresponsabilității părților aflate în conflict sau care generează o stare de insecuritate locală, regională și/sau internațională.

1. Presiuni de natură juridică în managementul crizelor și conflictelor

Cu privire la crizele de securitate marcate de o serie de evenimente recente, rezoluțiile Consiliul de Securitate al ONU (UNSCR) au avut un rol important de descurajare și intimidare, prin condamnarea diferiților actori și aplicarea unor sancțiuni⁴, prin crearea cadrului legal pentru desfășurarea unei intervenții militare⁵, prin aprobarea respectiv întărirea unor misiuni de menținere a păcii⁶ sau, au încurajat procesul de pace, prin ridicarea unor sancțiuni și încurajarea dialogului politic.⁷

Astfel, față de conflictul *din Libia*, decizia regimului Ghaddafi de a lupta împotriva propriului popor a fost ferm combătută și sancționată prin apelul la normele juridice internaționale care au generat o serie de acțiuni concrete și au modelat răspunsul comunității internaționale. ONU a răspuns în mod consecutiv prin excluderea liderului Ghaddafi din cadrul Consiliului pentru Drepturile Omului (*martie 2011*), a condamnat violențele și a solicitat comunității internaționale să aplice un embargo pe linie de armament libiei, a oferit baza juridică pentru blocarea fondurilor financiare ale acestuia din străinătate (*vezi rezoluția 1970*) și a făcut posibilă intervenția militară a unei coaliții internaționale⁸ și ulterior a NATO⁹, în

³ Precum, comunicate de presă și declarațiile oficiale, impunerea de sancțiuni economice, excluderea din anumite formuri și organizații, altele.

⁴ Vezi Rezoluția CS al ONU nr.1970 privind impunerea unui embargo pe linie de armament Libiei, impunerea restricției de călătorie pentru liderul M.Ghaddafi și asociați ai acestuia, blocarea unor bunuri și fondurile financiare ale acestora din străinătate și desemnarea Judecătorului Tribunalului Penal Internațional pentru investigarea abuzurilor din Libia și condamnarea vinovaților.

⁵ Vezi Rezoluția CS al ONU nr.1973 privind autorizarea impunerii unei zone de interdicție aeriană în Libia și protecția civililor.

⁶ Vezi UNSCR 1996, din 2011, privind desfășurarea unei misiuni de pace în Sudanul de Sud sau, UNSCR 1992 (2011) și 1997 (2011) privind întărirea misiunii ONU în Coasta de Fildeș (UNOCI) și suplimentarea efectivelor acesteia cu aproximativ 2000 de militari și 3 elicoptere de asalt.

⁷ Vezi revizuirea UNSCR 1267 (2011) și scoaterea de pe lista alcătuită de ONU, în 1999, a 14 membri ai mișcării talibane, sancționați alături de alte 330 de persoane suspectate de legături cu Al Qaida și mișcarea talibană. Vezi, [www.eurasianet.org/node/62390](http://eurasianet.org/node/62390), www.freerepublic.com/focus/f-news/2539526/posts, <http://afghanistan.blogs.cnn.com/2011/07/21/u-s-welcomes-decision-to-remove-ex-taliban-from-sanctions-list/>.

⁸ Cu referire la operațiunile forțelor coaliției internaționale care au acționat pentru impunerea rezoluției UNSCR 1973, anterior impicării NATO, respectiv *operațiunea Harmattan*, condusă de Franța, *operațiunea Ellamy*, condusă de Marea Britanie, *operațiunea Odissey Dawn*, condusă de SUA.

⁹ NATO a preluat conducerea operațiilor militare din Libia, la 31.03.2011, ulterior începerii atacurilor aeriene de către coaliția internațională (Franța, SUA, Marea Britanie și alte state), la data de 19 martie 2011.

scopul protecției populației civile față de acțiunile în forță ale unui regim totalitar (vezi rezoluția 1973).

Presiunea juridică exercitată de ONU, evidențiată prin deciziile asumate, s-a manifestat și a fost exploatată gradual în planul comunicării strategice, prin declarații ale diferiților oficiali, prin dialogul direct purtat de emisarul special al ONU pentru Libia cu regimul de la Tripoli, prin agenda publică a Organizației, care a inclus numeroase dezbateri pe acest subiect, prin intermediul semnalelor date de alte organizații internaționale¹⁰, care au urmărit terminarea conflictului în faza inițială, stoparea violențelor și abuzurilor de putere.

Pe marginea adoptării rezoluției 1973, Susan Rice, ambasadorul SUA la ONU, a declarat că Statele Unite răspund astfel la „strigătul de ajutor al poporului libian” în contextul în care rezoluția de embargo adoptată anterior (rezoluția 1970) deși „a trimis un mesaj puternic, Colonelul Ghaddafi și cei care încă îi sunt alături au continuat să violeze în mod grosier și sistematic cele mai fundamentale drepturi ale poporului libian”¹¹. Maria VIOTTI, ambasadorul Braziliei la ONU, exprima de asemenea faptul că „delegația sa a fost profund îngrijorată de situația din Libia și regretă că mesajul puternic trimis prin rezoluția 1970 nu a fost auzit” iar Peter WITTIG, ambasadorul Germaniei la ONU, a afirmat că intenția Consiliului de Securitate a fost de a „stopa violența în Libia și de a trimite un mesaj colonelului Gaddafi și asociaților săi că timpul lor a trecut și ei trebuie să elibereze puterea imediat.”¹²

Aceste mesaje se înscriu pe linia presiunilor de natură juridică exercitate prin intermediul a ceea ce noi numim comunicare strategică și au avut rolul, pe de o parte, de a întări moralul trupelor anti-Ghaddafi și a crea o anumită atitudine de suport a comunității internaționale privind condamnarea violențelor din Libia și, pe de altă parte, de a încerca să schimbe comportamentul autorităților de la Tripoli, sub spectrul consecințelor legate de încălcarea normelor de drept internaționale.

În Afganistan, în vederea favorizării procesului de pace, a dialogului politic și reconcilierii naționale, CS al ONU, la solicitarea președintelui afgan, Hamid Karzai, trimite un semnal puternic liderilor insurgenți talibani atunci când a luat decizia (17.06.2011) de a stabili liste separate pentru talibani și membrii rețelei Al Qaida, aflați pe aceeași listă în cadrul sancțiunilor impuse de ONU (vezi, UNSCR 1267)¹³. Mai mult, Comitetul CS al ONU însărcinat cu sancțiunile impuse talibanilor a decis ulterior (15.07.2011) retragerea a 14 persoane de pe lista cu sancțiuni impuse membrilor mișcării talibane din Afganistan, ceea ce înseamnă că acestora li s-au ridicat restricțiile de mișcare, le-au fost deblocate eventualele conturi bancare din străinătate și alte bunuri personale puse anterior sub sechestru.¹⁴

Strategii războiului din Afganistan au găsit astfel potrivit să propună implicarea ONU și să trimită astfel un semnal puternic liderilor talibani, un mesaj credibil cu valoarea unui armistițiu de pace, față de care, Peter Wittig, ambasadorul

¹⁰ Decizie publică luată de Liga Arabă cu ocazia desfășurării summitului de la Cairo (martie 2011).

¹¹ Vezi declarațiile lui Susan Rice, pe <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>.

¹² Vezi declarațiile lui Maria VIOTTI și Peter WITTIG pe <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>.

¹³ UNSCR1267 (1999), nominalizează și impune sancțiuni la 200 de membri Al Qaida și 130 de membri talibani.

¹⁴ Ibidem 7.

Germaniei la ONU, (*Germania deține la acea dată deține președenția Consiliului de Securitate*) afirma că decizia luată în acest sens este „un mesaj puternic: Consiliul de Securitate și comunitatea internațională sprijină eforturile depuse de Guvernul Afgan de angajare a dialogului politic cu talibanii, în scopul reconcilierii naționale, obținerii păcii și stabilității.”¹⁵

Acest episod și această strategie, cu evidente și importante implicații juridice, a fost articulată la cel mai înalt nivel, nivelul ONU, a presupus consultări și cooperarea în această problemă a marilor actori internaționali și este una semnificativă în lumina practicii de comunicare strategică și folosirii instrumentelor de drept internațional în negocierea unor soluții de pace.

În Siria, în urma declarației oficiale a CS al ONU cu privire la condamnarea violențele din această țară - „*Declarația cu privire la situația din Siria*”, adoptată la 03.04.2011, în mod posibil, ca o consecință a acestei luări de poziție președintele sirian, Bashir Al-Assad, a dat un decret prin care oferă cadrul legal pentru înființarea unui sistem de guvernare multipartid, solicitat de populația revoltată împotriva regimului autocratic din acest stat.¹⁶

Deși prin intermediul acestei declarații CS a ONU a condamnat situația din Siria, acest document nu are calitatea de a permite adoptarea unor măsuri împotriva regimului sirian și, în timp ce Occidentul¹⁷ a considerat că atitudinea potrivită ar fi „exercitarea unei maxime presiuni asupra autorităților siriene”, F.Rusă și China s-au opus adoptării unei rezoluții împotriva Siriei, similare celei cu referire la Libia susținând „încurajarea dialogului între părțile implicate în conflict, care să permită țării să iasă din criză.”¹⁸

Dacă jocul și interesele geopolitice, încă determină un mod sau altul de acțiune și raportare la aplicarea dreptului internațional, devine în același timp din ce în ce mai clar că acesta începe să se impună și este folosit ca un factor de presiune în soluționarea crizelor și conflictelor în contemporaneitate. Recent, Secretarul general al ONU, Ban Ki-Moon, a declarat la New York, că „este necesară o acțiune internațională coerentă privind Siria, în contextul în care președintele sirian, Bashar Al Assad, a ignorat apelurile insistente pentru încetarea violențelor lansate de Liga Arabă și alte instituții internaționale.” Ban Ki-Moon a adăugat că celor 15 state memre ale CS al ONU le revine acum sarcina de a decide asupra poziției care ar trebui adoptată sugerând în acest sens nevoia de consens în elaborarea unui rezoluții și identificarea unui mod de acțiune față de criza în desfășurare din această țară.¹⁹

Într-un alt registru, în ultimii ani înființarea *comisiilor internaționale de anchetă* a constituit o practică curentă a ONU și altor organizații²⁰ care au evaluat

¹⁵ Pe, www.dawn.com/2011/07/16/un-removes-14-taliban-members-from-sanctions-list.html.

¹⁶ Vezi pe, www.rosbalt.ru/main/2011/08/04/875985.html

¹⁷ Cu referire la faptul că Franța, Marea Britanie, Germania și Portugalia au depus un proiect de rezoluție la ONU în care represaliile din Siria sunt comparate cu crimele de război împotriva umanității.

¹⁸ www.rosbalt.ru. pagina din 03.08.2011.

¹⁹ Vezi pe, www.afp-direct.com (pagina din 15.09.2011).

²⁰ Comisia Internațională de Anchetă poate fi stabilită printr-o rezoluție a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, a Adunării Generale sau a Consiliului de Securitate sau, la inițiativa proprie a Secretarului General al ONU. Înființarea comisiilor internaționale de anchetă nu constituie exclusiv responsabilitatea ONU, acestea se pot înființa și la solicitarea statelor națiuni. (*Vezi Comisia înființată la solicitarea statului Kârgâstan, în 2010*).

prin intermediul acestora incidente precum cele din Darfur/Sudan (2004)²¹, Kârgâstan (2010), Coasta de Fildeș (2011), precum și legate de revoluțiile care au marcat „Primăvara Arabă” (2011) desfășurând în acest sens investigații cu privire la evenimentele din Tunisia, Egipt, Libia, Siria și Yemen.²²

Mandatul acordat acestor comisii a vizat investigarea rapoartelor cu privire la violarea drepturilor omului (*rapoarte întocmite de diferite organizații, precum Human Rights Watch, Amnesty International, Uniunea Europeană*²³, *de raportori speciali ai ONU sau provenite de la diferite state*), stabilirea veridicității faptelor și elaborarea unor recomandări pentru stoparea abuzurilor și pedepsirea celor vinovați. Deși comisia internațională de anchetă își încheie lucrările printr-un raport care se limitează doar la stabilirea faptelor și nu are caracterul obligatoriu al unei sentințe judecătorești²⁴, acesta are o „greutate” strategică și ajută la încadrarea juridică a faptelor dând în același timp un mesaj clar comunității internaționale și persoanelor care se identifică ca fiind astfel acuzate.

Prin investigațiile și identificarea persoanelor responsabile pentru încălcarea dreptului internațional, în special din direcția prevederilor drepturilor omului, acest mecanism este important pentru descurajarea unor abuzuri viitoare, pentru promovarea necesității respectării legilor internaționale, determinarea unei discipline și a unei conduite responsabile din partea liderilor militari și civili cu drept de decizie, comandă și control asupra instituțiilor de securitate ale statului.

Efectul scontat prin înființarea comisiilor internaționale de anchetă implică înțelegerea de către state, guverne sau actori non-statali a faptului că eșecul privind respectarea prevederilor internaționale de drept are consecințe și subminează poziția acestora în cadrul unui diferend sau conflict iar la nivel global/internațional mărește șansele ca ONU și comunitatea internațională să decidă și să treacă la acțiuni hotărâte de prevenție.²⁵

Cu referire la evenimentele din Yemen (2011), Înalt Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, Navi PILLAY, a solicitat comunității internaționale (13.09.2011) să fie efectuate „anchete internaționale independente și imparțiale asupra incidentelor care s-au soldat cu sute de morți și răniți.”

²¹ Comisie internațională de anchetă înființată prin rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 1564.

²² Comisii internaționale de anchetă înființate la recomandarea Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, în 2011 (25 februarie 2011/Libia, 25 martie 2011/Coasta de Fildeș, 23 august 2011/Siria, 13 septembrie 2011/Yemen). Cu privire la celelalte state menționate, Consiliul a monitorizat evenimentele și a făcut evaluări în cadrul sesiunilor de lucru făcând publice rezultatele și recomandările.

²³ Deputații europeni au denunțat „escladarea forței împotriva manifestațiilor pașnici, persecuțiile brutale și sistematice asupra militanților sirieni, apărătorilor drepturilor omului și jurnaliștilor” și au solicitat, în raport cu negarea acestor fapte de către președintele sirian, „o anchetă internațională independentă, transparentă și efectivă” în privința „asasinatelor, arestărilor, detențiilor arbitrare și cazurilor de dispariție sau tortură, de care sunt acuzate forțele de securitate siriene.” Vezi pe, www.afp-direct.com (pagina din 15.09.2011).

²⁴ Vezi, *Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes*, Haga, 29 iulie 1899, art.14.

²⁵ Din acest punct de vedere trebuie cunoscut faptul că toate statele, fie că sunt sau nu sunt parte în conflict, sub prevederile Convenției de la Geneva (1949) au responsabilitatea de a-și exercita propria influență pentru a stopa violarea prevederilor dreptului internațional umanitar și, în același timp, crimele de război și cele împotriva umanității vor fi judecate de ONU, prin Curtea Internațională de Justiție sau constituirea unor tribunale Ad Hoc, pentru toate statele/guvernele care se fac vinovate, semnate sau non-semnate a diferitelor convenții sau protocoale de drept internațional.

Acest curs de acțiune al ONU poate fi considerat de asemenea prin prisma comunicării strategice, prin efectele pe care le are informarea și sensibilizarea opiniei publice internaționale, captarea atenției acesteia în legătură cu un anumit subiect și orientarea comportamentelor diferiților actori internaționali, atât a celor sursă a situațiilor de criză sau conflict cât și a celor neutri sau martori ai acestor situații. Apelul pentru constituirea unor comisii internaționale de anchetă se exprimă în contemporaneitate ca o strategie pusă în slujba păcii evidențiind „din umbră” elementele de constrângere legală, acestea fiind folosite astăzi ca unul dintre vectorii prin care se urmărește schimbarea percepțiilor și atitudinilor.²⁶

Într-o perspectivă sinergică, la acest lucru contribuie și deciziile Curții/Tribunalului Penal Internațional (*International Criminal Court*)²⁷, organizație independentă care în baza consensului a 117 de state membre asupra definirii genocidului, crimelor împotriva umanității, a crimelor de război și agresiunii, acționează în acest sens ca o instanță juridică internațională.

UNSCR 1970, care a condamnat violențele din Libia și a impus un embargo pe linie de armament acestei țări, a acordat de asemenea și un mandat președintelui TPI pentru investigarea crimelor de război comise în acest stat, urmărirea și răspunderea penală a vinovaților. Această măsură, gândită pentru a intimida și a opri regimul de la Tripoli în comiterea de crime împotriva umanității a avut consecințe când, la data de 27.06.2011, judecătorul Sanji Masenono Monogeng din cadrul TPI a emis un mandat de arestare pe numele lui Muammar Ghaddafi sub acuzația de „crime împotriva umanității.”²⁸

Forța instrumentelor juridice internaționale și efectul deciziilor TPI s-a evidențiat recent și prin arestarea lui Ratko Mladici și Goran Hadzic, condamnați de către ICTY²⁹ pentru crime de război și deferiți justiției, în 2011, de către autoritățile sârbe sau prin acțiunea Tribunalului Special pentru Liban (TSL) care a confirmat de curând (17.08.2011) și a dat publicității actele de acuzare a patru membrii ai mișcării Hezbollah, inculpați în cadrul anchetei începute încă din 2005.³⁰ Procurorul general al TPI, Serge Brammertz, declara în legătură cu arestarea celor doi generali sârbi că aceasta „reprezintă un eveniment important din istoria instituției, deoarece putem afirma că nici o persoană inculpată nu a reușit să se sustragă procesului judiciar” și, datorită timpului relativ lung în care s-a împlinit mandatul, la 16 ani după evenimentele din fosta Yugoslavia respectiv șase ani, dacă ne referim la Liban, acesta „este un precedent cu o semnificație pe termen lung pentru justiția penală internațională.”³¹

²⁶ Vezi în acest sens și efectul pe care l-a avut decizia Comisiei Internaționale de Anchetă, constituită de către Comisia Economică a ONU pentru Europa (UNECE), cu privire la litigiul dintre România și Ucraina referitor la Canalul Bâstroi: în urma concluziilor Comisiei, Ucraina a încetat lucrările de extindere a acestui canal.

²⁷ A fost înființat în baza semnării Tratatului de la Roma, de către 60 de state, în 17 iulie 1998 (intrat în vigoare în 2002). În prezent prevederile Tratatului au fost ratificate de un număr de 117 state.

²⁸ Tribunalul penal internațional a emis, în 27.06.2011, mandate de arestare pentru acuzația de „crime împotriva umanității”, pentru M.Ghaddafi, unul dintre fiul acestuia, Saif Al-Islam și șeful serviciilor secrete libiene, Abdullah Al-Senussi.

²⁹ ICTY – International Criminal Tribunal for former Yugoslavia

³⁰ Vezi înființarea de către ONU a TSL, pentru investigarea atentatului cu mașină capcană asupra fostului premier libanez Rafik Hariri, soldat cu moartea acestuia și a altor 22 de persoane.

³¹ Declarații preluate de agențiile Reuters și CNN, în 20.07 2011.

Tenacitatea și efortul îndelungat al ICTY sau STL și condamnarea peste ani a vinovaților, precum și sprijinul comunității internaționale față de punerea în aplicare a mandatelor emise (*vezi predarea acuzaților de către Serbia*) întărește autoritatea acestor instanțe care comunică astfel în mod strategic și avertizează cu rigoarea dreptului internațional asupra violărilor legilor și tratatelor internaționale.

2. Problematika intervențiilor umanitare

Atunci când mijloacele pașnice de rezolvare a crizelor și conflictelor „sau epuizat”, când diplomația a eșuat și mijloacele bazate pe constrângere nu au efectul scontat, recurgerea la forță și la intervenția militară constituie de asemenea o soluție care se menține în actualitate.

În crizele și conflictele moderne adesea o forță militară internațională a fost necesar să intervină pentru a preveni o catastrofă umanitară, în Somalia (1992 – 1994), pentru a pune capăt gravelor încălcări ale drepturilor omului, precum epurările etnice, în Kosovo (1999), pentru a îndepărta un regim corupt și opresiv, în Haiti (2004)³², pentru a stopa folosirea forței armate împotriva civililor, în Libia (2011), pe fondul războiului civil și abuzurilor asupra populației, în Coasta de Fildeș (2011). În literatura de specialitate acest lucru a fost marcat adesea cu termenul de „războaie/operații umanitare”, diferite de misiunile și operațiile de menținere a păcii (peacekeeping), reconstrucție sau stabilizare post conflict³³, controversate și care se impun a fi analizate din perspectiva legitimității acțiunilor în lumina prevederilor de drept internațional.

*„Intervențiile umanitare reprezintă utilizarea forței militare de către o națiune sau un grup de națiuni pentru a stopa sau preveni răspândirea pe scară largă a abuzurilor sistematice împotriva drepturilor omului într-un spațiu de suveranitate a unui alt stat. În acest context, utilizarea forței militare se referă la conducerea de operații care presupun atacuri directe împotriva unor persoane și a unor locuri.”*³⁴ După alți analiști, intervenția umanitară se referă la „utilizarea forței în interiorul granițelor unui stat de către alt stat (sau un grup de state) cu scopul de a preveni sau stopa violarea gravă și generalizată a drepturilor fundamentale ale omului, față de persoane, altele decât proprii cetățeni, fără permisiunea statului pe teritoriul căruia este aplicată forța.”³⁵ În această accepțiune este prezentată diferența specifică a intervențiilor umanitare față de operațiile de tip peacekeeping, respectiv intervenția fără permisiune într-un spațiu de suveranitate, altul decât cel național.

Recunoscând în general faptul că intervențiile în spațiul de suveranitate reprezintă un atribut al imperialismului și o încălcare a legilor internaționale se

³² Cu referire la intervenția militară a SUA în Somalia și Haiti.

³³ În aceste tipuri de misiuni rolul unei forțe militare este cel al unui terț, care monitorizează îndeplinirea responsabilităților derivate dintr-un acord de pace stabilit între părțile în conflict. Forța militară nu are rolul de a impune, pe calea armelor, un acord și are un caracter neutru în raport cu obiectul disputei, cu rolul de a asigura securitatea.

³⁴ Daniel Rice, John Dehn, *Armed humanitarian intervention and international law: a primer for military professionals*, Military Review, numărul din noiembrie - decembrie 2007.

³⁵ În, J.L.Holzgrefe, Robert O.Keohane, *Humanitarian Intervention - Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, 2003, p.1.

apreciază în același timp că acestea „sunt necesare din punct de vedere moral atunci când cruzimile și suferința sunt extreme și nu există nici o forță locală care ar putea pune capăt acestora.”³⁶ Dacă intervențiile umanitare pot fi justificate din punct de vedere moral, condițiile de legalitate a acestora în lumina dreptului internațional sunt încă discutabile și fac obiectul unor aprigi dezbateri și polemici la nivel internațional.

În contextul social, moral și juridic complex creat de *intervențiile umanitare*, disputele de natură juridică legate de justificarea legală a acțiunilor se dezvoltă în paralel și complementar într-o zonă sensibilă a dreptului internațional în dilema creată de respectarea principiului *non-intervenției*³⁷, normă de *jus cogens* prevalentă în teoria și practica relațiilor internaționale și a dreptului internațional și derogarea limitată față de acțiunea acestuia, oferită de prevederile capitolului VII din Carta ONU.

„Poate fi adevărat - *dacă cităm pe unul din analiștii războiului din Kosovo* - faptul că, CS al ONU ar viola prevederile *Cartei* și și-ar submina astfel propria-i politică atunci când autorizează utilizarea forței în circumstanțe date de violențe care se desfășoară în mod evident în interiorul unui stat”³⁸, suveranitatea fiind astfel atăcată, în același timp însă, în lumina dezvoltărilor de dată recentă a corpului modern de legi pe linia respectării drepturilor omului și sub autoritatea largă a ONU privind eliminarea riscurilor și amenințărilor la adresa păcii și securității internaționale³⁹ vedem că se actualizează astăzi o veche tendință exprimată în teoria dreptului natural, tendință care a stat anterior la baza justificării operațiilor militare desfășurate în Angola, Somalia sau Cambodgia⁴⁰ unde s-a vehiculat „ideea dreptului de ingerință pe motive umanitare și a limitării suveranității de stat din această cauză.”⁴¹

Astăzi, din ce în ce mai mult se impune faptul că dreptul de a organiza operațiuni de menținere a păcii nu se referă numai în cazul conflictelor armate internaționale, ci este justificat și în cazul conflictelor interne, consecință a faptului că „nimic nu restrânge noțiunea de *menținerea păcii* la conflictele dintre două state.”⁴² Această idee este actualizată în contemporaneitate în perspectiva școlii dreptului natural, „un drept comun tuturor oamenilor (*jus gentium*) pe care rațiunea l-a rânduit

³⁶ Michael Walzer, *Arguing About War*, New Haven, CT Yale University Press, 2004, p.69.

³⁷ Principiu exprimat în teoria și practica relațiilor internaționale care stabilește și susține natura inviolabilă a suveranității statelor națiuni. G.A. Res. 2131, UN Doc. A/6014 (1965), arată că „nici un stat nu are dreptul să intervină, direct sau indirect, pentru nici un fel de motiv, în afacerile interne sau externe ale altui stat. În consecință, intervenția armată și orice altă formă de interferență sau încercări de amenințare împotriva personalității unui Stat sau împotriva elementelor sale politice, economice sau culturale, sunt condamnate.” În același timp, art.2 din Carta O.N.U. prevede că „nici o dispoziție din prezenta Carta nu va autoriza Națiunile Unite să intervină în chestiuni care aparțin esențial competenței interne a unui Stat și nici nu va obliga pe Membrii săi să supună asemenea chestiuni spre rezolvare pe baza prevederilor prezentei Carte; acest principiu nu va aduce însă întru nimic atingere aplicării măsurilor de constrângere prevăzute în Capitolul VII.”

³⁸ Michael J. Glennon, *Limits of Law, Prerogatives of Power. Interventionism after Kosovo*, New York and Hampshire, UK Palgrave, 2001, pp.142 – 143.

³⁹ Vezi art.24 din Carta ONU.

⁴⁰ Vezi UNSCR 626, privind intervenția ONU pe timpul războiului civil din Angola, 1988; UNSC Res. 733 și 746, care au creat UNOSOM I, prima misiune militară cu caracter de asistență umanitară și menținere a ordinii publice, după căderea guvernului din Somalia, 1992; UNSC Res. 717 (1991), privind intervenția în Cambodgia.

⁴¹ Ion Dragoman, Claudia Militaru, Cerasela Panduru, *Relații Internaționale actuale*, Editura Integraf, Reșița, 2004, p.52.

⁴² Ibidem.

tuturor oamenilor”⁴³, „un izvor îndreptătit al regulilor care formează dreptul națiunilor – unde - voința statelor nu este suverană...”⁴⁴

„R2P - Responsibility to Protect”⁴⁵, cunoscut informal și sub denumirea de „dreptul la intervenția umanitară” afirmă că suveranitatea reprezintă o responsabilitate și nu un privilegiu al statelor, lucru accentuat în contextul procesului de globalizare când alături de ideea unei guvernări globale dreptul internațional tinde din ce în ce mai mult să guverneze comunitățile umane. R2P inițiază practic tranziția de la „responsabilitatea statelor de a-și proteja populația împotriva genocidului, crimelor de război, epurărilor etnice și crimelor împotriva umanității”⁴⁶ către angajarea responsabilității internaționale de a răspunde în acest context afirmând faptul că, citez: „noi suntem pregătiți să trecem la acțiuni colective, într-un interval de timp oportun și în mod decisiv, sub autoritatea Consiliului de Securitate...caz după caz, în conformitate cu prevederile Cartei și în cooperare cu organizațiile internaționale relevante și dacă este necesar, atunci când mijloacele pașnice sunt neadecvate.”⁴⁷

Deliberările de natură politică, etică și juridică sunt departe de a fi finalizate și ele continuă în legătură cu această realitate și practică a intervenției cu scopuri umanitare, însă, din punct de vedere al legalității acțiunilor observăm că baza legală a oricăror decizii cu privire la intervenția de tip militar se constituie pe rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU care are „răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale” și „poate recurge la acțiuni din aer, de pe mare sau folosirea forțelor terestre, după cum se apreciază a fi necesar, pentru a menține sau restabili pacea și securitatea internațională.”⁴⁸ Pe timpul conflictul recent din Libia, în comunicatele oficiale emise de NATO, în conferințele de presă și în răspunsurile acordate mass-mediei/jurnaliștilor s-a accentuat de fiecare dată faptul că mandatul operației „Unified Protector” și acțiunile militare desfășurate răspund și sunt autorizate de rezoluțiile CS al ONU nr.1970, cu privire la acțiunile pe mare pentru impunerea unui embargo pe linie de armament și 1973, privind interdicția aeriană deasupra teritoriului libian și protecția civililor.

În cadrul „războaielor umanitare” intervenția militară este văzută ca fiind una neutră, cu scopul de a proteja victimele potențiale în rândul civililor datorită acțiunilor violente ale uneia dintre părți. În practică însă lucrurile încep să se complice și am văzut în acest sens cum, în Libia, acest lucru nu ar fi putut fi realizat decât în strânsă legătură cu anihilarea potențialului militar al forțelor pro-Ghaddafi lucru care a însemnat un sprijin implicit acordat forțelor de opoziție, inițial denumite rebele și ulterior devenite „forțe legitime la guvernare”.⁴⁹ În intervențiile umanitare neutralitatea este un lucru dificil de obținut, fapt care adâncește disputa legală dintre

⁴³ Dumitru Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, *Drept internațional*, Editura Șansa, 1994, p.21.

⁴⁴ Ibidem 70, p.45.

⁴⁵ Cu referire la raportul „The Responsibility to Protect”, publicat de International Development Research Centre, Ottawa, Canada, în decembrie 2000. Vezi pe, <http://www.iciss.ca/pdf/Commission-Report.pdf>.

⁴⁶ G.A. Res. 60/1, 24 Octombrie 2005, para.138.

⁴⁷ UNSCR 1674, UN Doc. S/RES/1674, 28 Aprilie 2006, pct. 4.

⁴⁸ *Carta Organizației Națiunilor Unite*, San Francisco, 1945, art.24, respectiv art. 42.

⁴⁹ Conform Declarației commune a Grupului de Contact pentru Libia, semnată în urma reuniunii de la Istanbul, din 15 august 2011.

afirmarea principiului suveranității și neamestecul în treburile interne, legat de intervenția unei forțe militare neutre în scopul protejării populației afectate de conflict și a drepturilor omului. Pe timpul operației militare din Libia, NATO a fost de mai multe ori acuzată că urmărește înlăturarea regimului Ghaddafi, lucru aflat în afara rezoluțiilor ONU și că își depășește astfel mandatul asumat încălcând legile internaționale.⁵⁰

Pe de altă parte, în Bahrain, intervenția militară forțelor Consiliului de Cooperare al Golfului (CCG)⁵¹ în 2011, desfășurată pe fondul revoltelor interne din acest stat în scopul menținerii ordinii constituționale, s-a realizat ca urmare a solicitării conducerii politice a bahrainului, în baza tratatului de apărare comună (*joint defence*) semnat între statele membre ale CCG.⁵² În acest caz s-a impus puterea juridică pe care o exercită tratatele internaționale într-o situație de criză, cu rolul de a descuraja potențiali agresori externi⁵³ și de a întări în planul percepției regionale ideea privind asumarea responsabilităților asumate juridic de statele semnatare. În contextul oricărei geostrategii de securitate tratatele pot fi invocate și pot să constituie o formă de presiune sau intimidare la adresa unui potențial agresor și adoptarea în consecință a unui comportament în defensivă a acestuia, în virtutea faptului că acestea sunt guvernate de normele de drept internațional și angajează responsabilitatea juridică a membrilor dând astfel o garanție crescută îndeplinirii responsabilităților asumate și care le revin acestora.

Intervenția militară din Bahrain în baza tratatului de securitate semnat între membrii CCG a avut un asemenea efect asupra Iranului, acuzat de sprijinul populației șhiite din Bahrain și regizarea protestelor de stradă⁵⁴, însă, efectele obținute pe termen scurt legate de stoparea violențelor trebuie dublate de măsuri politice corespunzătoare pentru a putea avea garanția că acestea vor fi unele durabile și se vor menține pe termen lung, lucru care presupune adaptarea guvernării locale la revendicările clamate de mișcările populare.

„În cadrul războaielor internaționale, unde agresorul încearcă în același timp să ucidă un număr mare de civili și să anuleze suveranitatea și dreptul inamicului la autodeterminare, intervenția umanitară nu constituie o problemă intelectuală. În cazul mișcărilor sociale interne și a războiului civil, provocarea pentru intervenția

⁵⁰ Vezi, <http://en.rian.ru/russia/20110329/163266995.html>.

⁵¹ Cu referire la intervenția militară a forțelor „Peninsula Shield” (*Scutul Peninsulei*) în Bahrain, 14 martie 2011.

⁵² Statele membre ale CCG (*Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite*) au semnat, în decembrie 2000, un acord privind protecția instalațiilor de importanță vitală, inclusiv prin folosirea mijloacelor armate și a intervenției militare. Forța militară multinațională „Peninsula Shield” a fost creată de CCG în 1984 și a fost folosită, în martie 2011, în Bahrain, pentru a proteja instalațiile militare strategice din acest stat, pe fondul revoltelor populare și a amenințării conturate în regiune de Iran. Vezi pe, http://en.wikipedia.org/wiki/Peninsula_Shield_Force.

⁵³ Într-un interviu acordat, pe 05.04.2011, agenției de presă „Middle East online”, șeful, general maior Al Khalifa, șeful Statului Major al forțelor armate din Baharain, declara că „acest acord are rolul de a descuraja pe oricine ar încerca să se amestece în problemele interne sau să amenințe integritatea teritorială a Bahrainului.” Mesajul era adresat Iranului, care era suspectat că instigă populația șhiită din Bahrain la acte de violență și protest împotriva autorităților de la Manama.

⁵⁴ Vezi declarația dată de șeful, general maior Al Khalifa, șeful Statului Major al forțelor armate din Baharain, dată în data de 05.04.2011, agenției de presă „Middle East online”, în care arăta că „acest acord are rolul de a descuraja pe oricine ar încerca să se amestece în problemele interne sau să amenințe integritatea teritorială a Bahrainului.”

umanitară este de a proteja drepturile omului fără a submina suveranitatea națională sau dreptul național la autodeterminare.”⁵⁵

În condițiile în care NATO își asumă responsabilități pe linie de securitate, din ce în ce mai mult cu valențe globale, în afara spațiului euro-atlantic, este important de reținut aprecierea unor analiști potrivit căreia „intervențiile nu pot fi justificate moral pentru a promova democrația, ori justiția economică sau alte practici și aranjamente sociale existente în alte state. Aceasta trebuie să se limiteze la stoparea comportamentelor abuzive care au șocat conștiința umanității.”⁵⁶ Într-adevăr, acțiunea NATO în Libia a produs înlăturarea regimului Ghaddafi, însă acest lucru nu a fost un obiectiv asumat al Alianței, ci un efect secundar, bazat pe faptul că regimul Ghaddafi era la putere datorită unei forțe militare opresive, acum anihilate de atacurile aeriene ale forțelor coaliției internaționale.

În această dilemă, legată de neutralitate, dreptul la autodeterminare al statelor și moralitate (*salvagaradarea drepturilor omului*), liderii politico-militari trebuie să orienteze acțiunile în teren și discursul public într-o manieră coerentă, prospectivă și care să evite pierderea neutralității și sprijinirea unei anumite părți în conflict, speculațiile cu privire la alte interese ale acțiunii militare decât cele umanitare⁵⁷ și, la fel de important, să evite formarea unei percepții de ocupație militară la nivelul opiniei publice. Discursul public și justificarea acțiunilor militare trebuie să se bazeze pe cunoașterea tuturor aspectelor de drept internațional public, limitările și drepturile impuse de acesta în contextul desfășurării operațiilor curente și de proiecție a forței.

Concluzii

*„Cu toții suntem de acord că marile valori promovate și apărute azi de strategiile naționale și supranaționale de securitate sunt democrația, drepturile fundamentale ale omului și statul de drept (rule of law) în care domnia legii implică restricții obligatorii pentru autoritățile politice și pentru militari”*⁵⁸ și este impusă prin forța dreptului internațional.

Securitatea internațională, definită în mod tradițional ca „absență a războiului”⁵⁹ și-a extins astăzi accepțiunea devenind o construcție permanentă a unui sistem global capabil de a genera starea de securitate. În acest context, instrumentul dreptului internațional reprezintă în primul rând un mod de a reglementa raporturile de forță dintre state, inferează în același timp în relațiile interne și este utilizat de comunitatea internațională pentru a sancționa comportamentele generatoare de insecuritate devenind un element de geostrategie pus în slujba păcii, respectării drepturilor omului și securității.

⁵⁵ George, Friedman, *Immaculate Intervention: The Wars of Humanitarianism*, STRATFOR, 5 April, 2011.

⁵⁶ Michael Walzer, *Arguing About War*, New Haven, CT Yale University Press, 2004, p.69.

⁵⁷ Vezi acuzațiile legate de faptul că intervenția militară în Libia reprezintă un „nou război al petrolului”, pe www.themoscowtimes.com/mobile/news/article/443152.html.

⁵⁸ Ion Dragoman, Marcel Iordache, Iulian Alistar și alții, *Dreptul Public și Administrația în Studiile doctorale de științe militare*, volumul I, Editura UNAp, 2010, p.6.

⁵⁹ După, Philippe Moreau-Defarges (Institutul Francez de Relații Internaționale), *Cadrul legal și normele juridice*, prelegere susținută la Colegiul NATO de Război, Roma, 4 martie 2011.

Urmărind în contextul evenimentelor contemporane acțiunile la nivel global, state și organizații, discursul liderilor politici și militari și strategiile articulate de aceștia am putut observa apelul la reguli, apelul la justiția și dreptul internațional ca modalitate de a restrânge sau termina o stare de criză sau conflict exploatănd în mod eficient prevederile reglementărilor internaționale pentru a crea o presiune, a descuraja și intimida, sub spectrul consecințelor legale, acțiunile armate, abuzive, în forță, declanșate de unele state în situații de criză.

În spatele forței militare și a mijloacelor kinetice de răspuns la pericolele conturate la adresa securității, apelul la spațiul juridic și dezvoltarea capacității acestuia de a descuraja și incapacita din punct de vedere legal acțiunile destabilizatoare trebuie să rămână unul de importanță strategică, trebuie recunoscut de membrii comunității internaționale ca singura garanție a ordinii și implicit a progresului umanității.

Bibliografie:

1. Rezoluția CS al ONU nr.1970 privind impunerea unui embargo pe linie de armament Libiei, impunerea restricției de călătorie pentru liderul M.Ghaddafi și asociați ai acestuia, blocarea unor bunuri și fondurile financiare ale acestora din străinătate și desemnarea Judecătorului Tribunalului Penal Internațional pentru investigarea abuzurilor din Libia și condamnarea vinovaților.
2. Rezoluția CS al ONU nr.1973 privind autorizarea impunerii unei zone de interdicție aeriană în Libia și protecția civililor.
3. UNSCR 1996, din 2011, privind desfășurarea unei misiuni de pace în Sudanul de Sud sau, UNSCR 1992 (2011) și 1997 (2011) privind întărirea misiunii ONU în Coasta de Fildeș (UNOCI) și suplimentarea efectivelor acesteia cu aproximativ 2000 de militari și 3 elicoptere de asalt.
4. Decizie publică luată de Liga Arabă cu ocazia desfășurării summitului de la Cairo (martie 2011).
5. Convention (I) for the Pacific Settlement of International Disputes, Haga, 29 iulie 1899, art.14.
6. Daniel Rice, John Dehn, **Armed humanitarian intervention and international law: a primer for military professionals**, *Military Review*, numărul din noiembrie - decembrie 2007.
7. J.L.Holzgrefe, Robert O.Keohane, Humanitarian Intervention - Etical, Legal and Political Dilemmas, Cambridge Univerity Press, 2003, p.1.
8. Michael Walzer, Arguing About War, New Haven, CT Yale University Press, 2004, p.69.
9. Michael J. Glennon, Limits of Law, Prerogatives of Power. Interventionism after Kosovo, New York and Hampshire, UK Palgrave, 2001, pp.142 – 143.
10. Ion Dragoman, Claudia Militaru, Cerasela Panduru, Relații Internaționale actuale, Editura Integraf, Reșița, 2004.
11. Dumitru Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, Drept internațional, Editura Șansa, 1994.

12. Carta Organizației Națiunilor Unite, San Francisco, 1945.
13. George, Friedman, Immaculate Intervention: The Wars of Humanitarianism, STRATFOR, 5 April, 2011.
14. Michael Walzer, Arguing About War, New Haven, CT Yale University Press, 2004.
15. Ion Dragoman, Marcel Iordache, Iulian Alistar și alții, Dreptul Public și Administrația în Studiile doctorale de științe militare, volumul I, Editura UNAp, 2010, p.6.
16. Philippe Moreau-Defarges (Institutul Francez de Relații Internaționale), Cadrul legal și normele juridice, prelegere susținută la Colegiul NATO de Război, Roma, 4 martie 2011.

SECURITATEA NAȚIONALĂ ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ. FENOMENUL WALL STREET

Daniela TOBĂ*
Dr.Francisc TOBĂ**

În 13 iulie, grupul de activiști Adbusters lansează în spațiul virtual apelul “#OCCUPYWALLSTREET”. Mesajul este preluat și răspândit de grupări de hackeri precum Anonymous și LulzSec, dar și de grupuri din ce în ce mai mari de susținători fără legătură cu hacking-ul. În 17 septembrie, câteva sute de tineri, răspunzând apelului, se adună în Liberty Plaza din New York pentru a protesta împotriva corporațiilor financiare, având ca obiectiv declarat blocarea Wall Street pe termen nedefinit. În numai două săptămâni, de la declanșarea protestelor, mișcarea ia o amploare fără precedent, urmare îndeosebi a intervențiilor autorităților americane, executate brutal și mediatizate de participanți și simpatizanți în mod ofensiv pe Internet. Wall Street este doar una din suita de “operațiuni”, așa cum sunt denumite de inițiatori, lansate online în ultimul an, cu efecte concrete în manifestări stradale. Însă această acțiune se prefigurează a fi factorul declanșator al unei mișcări globale fără precedent, motivată de criza economico-financiară și de sistemele politice și guvernamentale desprinse de realitățile și nevoile sociale.

Este deja o certitudine faptul că în prezent ne confruntăm cu o criză economică fără precedent în ultimii 80 de ani, declanșată în 2007 și deocamdată fără perspective de finalizare în termeni de redresare și stabilitate. Având ca obiectiv final introducerea monedei unice sau instaurarea noii ordini mondiale - după cum acuză adepții teoriilor conspiraționiste, urmărind crearea Statelor Unite ale Europei - așa cum afirmă din ce în ce mai mulți politicieni, sau pur și simplu fiind un efect logic și previzibil al politicilor monetare inflaționiste, criza care a afectat practic toate statele lumii riscă să transforme lumea într-un uriaș câmp de manifestare acută a revoltelor și revoluțiilor populare.

Într-un editorial, publicat în luna august a acestui an în “Economonitor”, economistul Nouriel Roubini, cel care a vorbit prima dată și despre actuala criză economică mondială, previzionează¹: „*Recentele demonstrații populare, de la cele din Orientul Mijlociu și Israel și până la cele din Marea Britanie, precum și nemulțumirile tot mai pronunțate din China, se vor generaliza în curând, atât în țările cu economii avansate, cât și în cele emergente. Iar toate acestea vor avea un singur punct de plecare: sărăcia în creștere, șomajul ridicat, inegalitatea și lipsa de speranță. Chiar și clasele de mijloc din lume simt cum le scad veniturile și nivelul de trai*”, explica Roubini, denumit și „Dr. Doom”, datorită acurateței predicțiilor sale referitoare la evoluția crizei mondiale.

Venind ca o confirmare, “Austeritate și anarhie: tăieri bugetare și tulburări sociale în Europa între 1919 și 2009”, un studiu² realizat de Voth și Jacopo Ponticelli, doi profesori de la Universitatea Pompeu Fabra din Barcelona, demonstrează legătura dintre austeritatea economică și dezordinea socială. Dacă privim la ce se întâmplă în

* Locotenent-colonel, Șeful Biroului Relații Publice în Serviciul de Telecomunicații Speciale

** Conferențiar universitar inginer miliar în rezervă, Universitatea “Spiru Haret” București

¹ Roubini, Nouriel, “Is capitalism doomed?”, Ecomonitor, 15 august 2011.

² <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/6848>

Spania, Grecia, Italia, Marea Britanie, Germania, Israel, dar și în alte state europene, vedem că cei doi profesori n-au greșit în concluziile lor. Studiul trece în revistă 3.700 de incidente – de la manifestații și răzmerițe, până la asasinat politice – petrecute în 28 de țări europene în ultimii 90 de ani. „*Acest inventar ne-a permis să stabilim că legătura între tăierile bugetare și riscurile de tulburări sociale era cu mult mai mare decât ne puteam imagina*”, afirmă Voth, precizând că un pachet de măsuri de austeritate reprezentând 1% din PIB atrage o creștere cu 1,5% a riscurilor de a se petrece un incident.

Și Foreign Policy a publicat, în primăvara acestui an, o listă de predicții până la sfârșitul anului viitor³, semnalând pericolul creșterii tensiunilor sociale. Astfel, prestigioasa publicație apreciază că: „*Problemele economice ale Europei ar putea adânci tensiunile sociale. Revolte precum cele din Marea Britanie ar putea deveni mai frecvente. Ar putea crește și violența îndreptată împotriva imigranților și mai multe state ar putea acționa precum Danemarca, ce și-a închis granițele, în pofida politicii UE.*” De asemenea, printre predicții se numără și intrarea oficială a SUA în recesiune: „*SUA ar putea reintra oficial în recesiune. (...) Reducerile din serviciile sociale și poliție vor produce revolte populare*”. Publicația crede că „*am putea intra într-o recesiune globală. Problemele din Europa și SUA s-ar alimenta una pe alta, iar fragila economie japoneză ar da faliment drept rezultat.*” Mai mult, „*tensiunile în Orientul Mijlociu ar putea crește. Încercarea palestinienilor de a obține recunoașterea statului ar putea fi urmată de demonstrații masive de nesupunere civică*”. Nu în ultimul rând, „*Statele din Orientul Mijlociu, care se confruntă deja cu probleme - Egipt, Siria, Iran - vor alimenta focul, punând regiunea pe marginea haosului. Adăugați în acest context și un Iran care anunță că are arme nucleare, iar rețeta haosului e garantată*”. Și de parcă n-ar fi fost de ajuns, publicația continuă: „*Guvernul din Pakistan s-ar putea prăbuși, alimentând temerile de o influență islamistă pronunțată și de creșterea tensiunilor cu India. Piețele indiene pică, guvernul indian este incapabil să facă reforme economice. Revoltele populare ar putea cuprinde întregul subcontinent*” și „*un conflict neașteptat sau neașteptat de intens ar putea izbucni în Asia Centrală, Turcia, Africa sau Orientul Mijlociu, dând naștere la și mai multă nesiguranță. Cum conducerea economică și politică a celor mai importante țări din lume este ezitantă și nesigură, creșterea instabilității, alimentată de oportuniști, pare tot mai posibilă.*”

Din ce în ce mai mulți analiști susțin, într-o formă sau alta, previziunile lansate de Foreign Policy. În acest context, securitatea națională trebuie nu numai redefinită, dar prioritar abordată din perspectiva noilor riscuri și amenințări cu care se confruntă statele și cetățenii lor. În Strategia de Securitate Națională a României⁴ se precizează foarte corect faptul că: „*Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, atât în ceea ce privește geneza noilor riscuri și amenințări, cât și al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost și nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale. Securitatea internațională*

³ Rithkopf, David J., “From bad to worse”, Foreign Policy, 9 august 2011.

⁴ www.presidency.ro

tinde tot mai mult să-și manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conștientă de răspunderile ce îi revin.(...)În contextul acestei configurații a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri și amenințări”. Așa încât, pe principiul dominoului, țările au fost afectate rând pe rând atât de criză, cât și de efectele în plan social manifestate prin mișcări de stradă care se prefigurează a fi din ce în ce mai ample. Din această perspectivă, statele lumii se află în fața unei vulnerabilități majore, având în vedere faptul că niciunul dintre acestea nu s-a declarat pregătit pentru situația actuală. Faptul că guvernele au fost „*luate prin surprindere*” de fenomen, sau cel puțin de amploarea acestuia, a generat o serie de scenarii care susțin existența anumitor interese ale forurilor de putere occidentale (îndeosebi americane) ca această criză să aibă loc, mai ales dacă avem în vedere pozițiile unor oficiali americani, printre care viitorul șef al administrației prezidențiale americane, congressmanul american Rahm Emanuel, care a afirmat că această criză este o oportunitate care nu trebuie scăpată.

Reamintim că în SUA criza financiară actuală își are cauzele în modificarea legislației bancare din 1999 (Glass Steagal Act), în forțarea băncilor ipotecare de a acorda într-o anumită cotă procentuală credite ipotecare familiilor cu venituri mici, conform Community Reinvestment Act, precum și în politica monetară a FED (Federal Reserve) de expansiune a creditului. Practic, s-a creditat mai mult decât se putea acoperi. De altfel, același lucru, chiar dacă la o scară mai redusă, s-a întâmplat și în alte țări, printre care și România. Conform afirmațiilor președintelui Băsescu⁵, „*Au venit băieți deștepți cu studii la Harvard, Oxford și au inventat cum să-ți crești acțiunile fără să ai bani, cum să dai credite fără să ai bani.(...) Acest mecanism care a dus la prăbușirea unui sistem întreg în SUA și parțial în UE, s-a dovedit mai puternic decât instituțiile create să supravegheze finanțele lumii, FMI, BM, companiile de rating*”.

Dar nu numai politicile inflaționiste sunt cele care au declanșat criza în SUA. Actualele probleme fiscale ale Statelor Unite își au rădăcinile și într-o lungă perioadă de cheltuieli nefondate. Războaiele din Afganistan și Irak, precum și sumele aberante aruncate în “războiul global împotriva terorii” au înrăutățit problema, conducând la o situație nesustenabilă.

Soluțiile căutate de guvernanții americani s-au regăsit în aceeași arie de opțiuni precum în celelalte state afectate de criză: creșterea taxelor și impozitelor, concomitent cu tăierile din veniturile cetățenilor. La începutul acestui an, Moody’s Analytics a prezentat un raport⁶ potrivit căruia, la fiecare zece dolari încasați de americani anul trecut, doi dolari veneau de la stat sub forma de beneficii, ajutor de șomaj, asigurări medicale sau de handicap. Moody’s Analytics semnală atunci faptul că odată ce acestea nu se vor mai acorda, 37 de miliarde de dolari vor zbură din portofelele americanilor. La toate aceste tendințe se mai adaugă și creșterea inflației,

⁵ <http://www.dailybusiness.ro/stiri-finante-banci/basescu-criza-financiara-mondiala-a-fost-generata-de-coruptie-18349/>

⁶ http://www.nytimes.com/2011/07/11/business/economy/as-government-aid-fades-so-may-the-recovery.html?_r=1&pagewanted=all

în cazul alimentelor și a articolelor de îmbrăcăminte, dar mai ales creșterea prețului la benzină.

Primele forme de protest împotriva deciziilor guvernului federal s-au manifestat prin mișcarea Tea Party, declanșată în 2009 și susținută ulterior prin mesaje și apeluri cu precădere online. Mișcarea își are originea simbolică într-un fapt istoric: în 16 decembrie 1773, pe când America de Nord aparținea coroanei britanice, locuitorii orașului Boston, deghizați în indieni, au aruncat în apă încărcătura de ceai de pe trei vase britanice ancorate în port, pentru a protesta împotriva impozitelor și taxelor vamale impuse de Londra. Era un eveniment care în istoria Statelor Unite poartă numele de Boston-Tea-Party. În 19 februarie 2009, Rick Santelli, vechi comentator de la CNBC al cursurilor acțiunilor la bursă, aflat la microfonul stației din Chicago, în chip de protest împotriva intenției președintelui Barack Obama ca guvernul să-i ajute pe deținătorii de case intrați în dificultate de plată a ratelor, striga : „Președinte Obama, mă auzi? În luna iulie invităm oamenii la o Tea Party la Chicago!”. Se năștea astfel o nouă mișcare care, în doar câteva ore, a avut și adresa Internet: www.TeaParty.org. Pornită din orașul de baștină al președintelui, mișcarea s-a răspândit fulgerător, apărând Tea Parties în toate statele, din Virginia până în California, din Texas până în North Dakota. La 15 aprilie 2009, The Tax Day, termen final pentru depunerea declarațiilor de impozite, deci numai după două luni de la lansarea chemării lui Santelli și urmare a amplitudinii pe care o luase pe Internet, în 364 orașe din SUA au ieșit în stradă 300.000 de oameni, cu pancarde de protest Tea Party. Astăzi numărul simpatizanților mișcării este evaluat la câteva milioane. Cei mai mulți sunt votanți ai partidului republican, dar The Tea Party se dorește o a treia forță politică, în afara celor două partide istorice. A jucat, fără îndoială, un rol covârșitor în victoria răsunătoare obținută de republicani în alegerile parțiale din Statele Unite din 2 noiembrie 2010, însă amprenta puternic politică a făcut ca mișcarea să se domolească aproape la fel de rapid precum a apărut, nefiind pe gustul majorității americanilor care blamează întreaga clasă politică pentru criza economică. „*Tea Party este doar un nume cu lipici pentru ceea ce a existat mereu în politica americană, și anume acel segment foarte conservator. Ceea ce le-a conferit puterea în aceste alegeri (alegerile din 2010 n.n.) este faptul că au atras de partea lor și alegătorii de centru*”, a subliniat Mike Allen, jurnalist la publicația Politico⁷. „*Asta îmi aduce aminte de proverbul chinezesc: celui care călărește un tigru îi este frică să descălece. Cu alte cuvinte, republicanii au călărit valul de entuziasm provocat de Tea Party, dar nu știu unde îi va duce acest val în final. În unele cazuri, Tea Party nu i-a dus nicăieri.*”, a explicat David Lublin, profesor de științe politice la Universitatea Americană din Washington⁸.

„The Tea Party” a fost, la timpul lui, un catalizator al nemulțumirilor care se acumulaseră sub formă de tensiuni sociale semnificative în rândul diverselor segmente sociale. Dar nu a fost suficient. În timp ce președintele Obama și republicanii caută variante pentru a reduce trilioane de dolari din programele sociale, cel mai recent raport asupra ocupării forței de muncă confirmă faptul că SUA sunt

⁷ <http://www.evz.ro/detalii/stiri/miscarea-tea-party-din-sua-prezent-impetuos-viitor-incert-912375.html>

⁸ <http://fpc.state.gov/150348.htm>

departe de o redresare economică, iar poporul american se confruntă, în ceea ce privește locurile de muncă, cu perspectiva unei crize pe termen nedeterminat care se agravează. În conformitate cu raportul Departamentului Muncii dat publicității în vara aceasta, economia a creat în luna iunie aproximativ 18.000 de locuri de muncă. Cifra pentru luna mai a fost revizuită la 25.000. Aceasta este, în fapt, o zecime din numărul locurilor de muncă noi care trebuie să fie adăugate în fiecare lună doar pentru a ține pasul cu creșterea normală a forței de muncă. Rata oficială a șomajului, care subestimează cu mult amploarea reală a crizei, este de aproape 10% și mai puțin de jumătate dintre șomeri primesc o formă de asigurare pentru șomaj. Însă analiștii ridică procentul real al ratei șomajului la aproximativ 17%. În plus, executările imobiliare silite continuă să fie o realitate pe tot cuprinsul țării, mulți dintre cei care au serviciu își văd salariile stagnând și beneficiile reduse. În câteva state, guvernatori republicani încearcă să reducă deficitul pe spinarea funcționarilor publici și a sindicatelor acestora. Patru cincimi din state sunt în deficit, câteva în faliment tehnic. La nivel federal, legislatorii și-au anulat anul acesta vacanța de 4 iulie pentru a rafina un buget de austeritate. SUA trăiesc pe datorie, sistemul politic dovedindu-se până acum incapabil să găsească o soluție.

În acest context, activismul american a găsit noi forme de exprimare, ca rezultat firesc al unei maturizări civice determinată de pauperizare, inechitate socială, tensiuni etnice, infraționalitate crescută, îngrădirea drepturilor și libertăților cetățenești, precum și alți catalizatori similari de violență și conflict care devastează în prezent SUA.

Astfel, în 13 iulie 2011, grupul de activiști Adbusters lansează în spațiul virtual apelul „#OCCUPYWALLSTREET”. Adbusters Media Foundation este o organizație nonguvernamentală canadiană, ale cărei obiective și acțiuni se încadrează în așa-numita „culture jamming”, o sintagmă destul de ambiguă care s-ar putea traduce prin “cultura de bruiaj”. Definit atât ca formă de rezistență la mainstreamul cultural, terorism poetic, fraudă creativă, anarhism cultural, formă de bruiaj în comunicarea hegemonică, “culture jamming” țintește toate zonele cu o cultură populară, de la artă sau advertising până la mass-media și politică.

Organizația Adbusters a fost înființată în 1989 de către Kalle Lasn și Bill Schmalz, doi producători de film din Vancouver. De atunci și până în prezent, Adbusters s-a remarcat prin campanii online virulente anti-consumeriste, anti-media și de mediu, declarându-se a fi „o rețea globală de artiști, activiști, scriitori, farsori, studenți, educatori și antreprenori care vor să ducă noul activism social în era informațională”. Și adaugă pe website-ul lor (www.adbusters.org): “Suntem o rețea globală de culture jammers (generatori de bruiaj cultural, în traducere liberă, n.n.) și creatori care muncesc să schimbe felul în care informația este transmisă, modul în care corporațiile exercită puterea și felul în care obiectivele sunt generate în societatea noastră.”

Apelul “#OCCUPYWALLSTREET”, prin care cetățenii americani erau chemați să protesteze suna astfel:

„Voi cei 90 000 de mântuitori, rebeli și radicali,

Are loc, în acest moment, o schimbare la nivel mondial în tactica revoluționară, de bun augur pentru viitor. Spiritul acestei noi tactici, un amestec între Tahrir și acampadas a Spaniei, este precizată în acest citat:

"Mișcarea antiglobalizare a fost primul pas pe acest drum. Atunci, modelul nostru a fost acela de a ataca sistemul ca o haită de lupi. A existat un mascul alfa, un lup care a condus haita, și cei care l-au urmat. Acum, modelul a evoluat. Astăzi suntem un singur roi mare de oameni. "
Raimundo Viejo, Universitatea Pompeu Fabra, Barcelona, Spania.

Frumusețea acestei formule noi, și ceea ce face ca această nouă tactică să fie captivantă, este simplitatea ei pragmatică: vorbim unul cu altul în diferite adunări fizice și grupuri populare virtuale ... nu știm nimic deocamdată în ceea ce privește care va fi cererea noastră, o cerere care trezește imaginația și, dacă va fi îndeplinită, ne-ar propulsa pe toți spre democrație radicală a viitorului ... și apoi mergem și alegem o piață cu semnificație simbolică unică și ne așezăm fundurile acolo pentru a face ca acest lucru să devină realitate.

A venit timpul pentru a implementa această stratagemă împotriva celui mai mare corupător al democrației noastre: Wall Street, Gomora financiară a Americii.

La 17 septembrie, vrem să vedem 20000 de oameni curgând în Manhattan-ul de Jos, așezând corturi, bucătării, baricade pașnice și ocupând Wall Street pentru câteva luni. Odată ajunși acolo, vom repeta fără încetare o cerere simplă într-o pluralitate de voci.

Tahrir a reușit în mare parte pentru că oamenii din Egipt au dat un ultimatum simplu - că Mubarak trebuie să plece – din nou și din nou, până când au câștigat. Urmând acest model, care este cererea noastră similară la fel de simplă?

Varianta cea mai interesantă pe care am auzit-o până acum este una care țintește esența motivului pentru care sistemul politic american este în prezent nedemn de a fi numit democrație: cerem ca Barack Obama să înființeze o comisie prezidențială care să pună capăt influenței pe care o au banii asupra reprezentanților noștri la Washington. E timpul pentru DEMOCRAȚIE, nu CORPORATOCRAȚIE, suntem condamnați fără ea.

Această cerință pare să surprindă starea de spirit națională actuală, deoarece stoparea corupției la Washington este ceva după care toți americanii, de dreapta și de stânga, tânjesc și la care nu pot întoarce spatele. Dacă rezistăm acolo, 20.000 puternici, o săptămână după alta, împotriva oricărei poliții și a încercărilor Gărzii Naționale de a ne expulza de pe Wall Street, va fi imposibil pentru Obama să ne ignore. Guvernul nostru va fi obligat să aleagă public între voința poporului și câștigul corporațiilor.

Acest lucru ar putea fi începutul unei noi dinamici sociale în America, un pas dincolo de mișcarea Tea Party, în care, în loc de a fi prins neajutorați de structura de putere actuală, noi, oamenii începem să obținem ceea ce vrem, fie că este vorba de dezmembrarea a jumătate din cele 1000 de baze militare pe care America le are în întreaga lume, fie pentru restabilirea legii Glass-Steagall sau pentru trecerea în afara legii a corporațiilor care încalcă legea. Începând cu o simplă cerere - o comisie prezidențială pentru a separa banii de la politică – vom începe să stabilim agenda pentru o nouă Americă.

Postați un comentariu și ajutați-vă reciproc pentru a cădea de acord asupra cererii noastre. Și apoi să ne ridicăm cu curaj, să ne împachetăm corturile și să mergem spre Wall Street."

Apelul Adbusters a fost publicat în revista organizației („Jurnalul Mediului Mental”) și a fost preluat rapid de grupările de hackeri Anonymous și Lulz Sec, aceștia asumându-și distribuția pe Internet. Protestul a fost promovat cu un afiș cu o balerină în mișcare de dans, ridicată pe vestitul taur de bronz din Wall Street. Ulterior, #OCCUPYWALLSTREET a început să se autocaracterizeze ca fiind “mișcarea de rezistență a tuturor oamenilor (indiferent de culoare, sex și convingeri politice) care se simt agresați de lăcomia bancherilor și nedreptatea socială. Singurul lucru pe care noi toți îl avem în comun este că suntem cei 99% care nu vom mai tolera corupția și lăcomia aceluși 1%. Suntem mulți și vom folosi tactica

revoluționară a Primăverii arabe în vederea atingerii scopurilor noastre, dar milităm pentru utilizarea nonviolentei pentru a maximiza siguranța tuturor participanților”⁹.

De altfel, notorietatea Anonymous a ridicat substanțial cotate de atenție a publicului asupra evenimentului. Nici nu este de mirare implicarea grupării, având în vedere că acțiunile de jamming au la bază un principiu de acțiune similar hacking-ului, spărgând codul mass-media, creând un „crack“, o falie în discurs și deturnându-l, în acest fel, de la scopul său. De exemplu, un grup de artiști din Berlin a reușit să deturneze monitoarele din stațiile de metrou la care se difuzau reclame și să transmită, pentru câteva ore, un post de televiziune experimental, Zast TV, motivându-și acțiunea prin faptul că informația difuzată este plictisitoare. Intervenția este una dintre cele mai răspândite tehnici de jamming, mai ales în zona de publicitate în care artiștii se folosesc de capitalul de imagine al brandului atacat și îi distorsionează mesajul prin mici corecturi, adăugiri sau replasare în context.

Revenind, însă, la pionul cei mai importanți în promovarea #OCCUPYWALLSTREET, Anonymous, se impune o observație: deși aceștia au declarat public susținerea campaniei Adbusters după lansarea acesteia, modul în care a fost formulat titlul, prin folosirea semnului # (folosit pe canalele de comunicare IRC – Internt Relay Chat) tipic operațiunilor lansate în ultimul an de gruparea de hackeri, lasă de înțeles fie că Anonymous a stat de la început în spatele acțiunii, fie că această acțiune face parte dintr-un plan mai larg în care Adbusters, Anonymous și alții asemenea sunt doar actorii de față.

Anonymous sunt, fără îndoială, exponenții cei mai cunoscuți la ora actuală ai hacktivismului. Hacktivismul nu este un concept nou. Încă din anii '80, hackerii răspândiți pe întreg globul s-au organizat în rețele online, motivându-și politic acțiunile. Freenet, Cult of Dead Cow, 1984 Network Liberty Alliance, Electronic Disturbance Theatre sunt doar câteva dintre grupările care au folosit hacking-ul ca mijloc de lansare a platformelor de protest cu mesaj politic. Pe măsură ce spațiul virtual și-a lărgit granițele, oferind posibilități nelimitate de comunicare dinamică tuturor segmentelor sociale, hackerii, conștientizându-și forța de impact imagologic, și-au dezvoltat și promovat propria identitate, ajungând ca în ultimii ani să devină un vector puternic de influență socială, economică și politică prin mesajele bine articulate lansate pe Internet. Omenirea se află, afirmă din ce în ce mai mulți analiști, în pragul unor schimbări revoluționare în toate planurile societale, iar cei care au contribuit și vor contribui semnificativ la acestea sunt, fără îndoială, hackerii precum cei din Anonymous și Wikileaks. Devenind cunoscuți în SUA prin protestul din 2008 împotriva Bisericii Scientologice, Anonymous și-a consolidat ulterior poziția hacktivistă prin operațiuni precum Payback, Avenge Assange, Bradical, Leakspin, Sony, Bank of America, Intifada si mai ales Anti-Security (derulată împreună cu Lulz Sec, o grupare de hackeri desprinsă din Anonymous). În toate aceste cazuri, membrii grupării au spart website-urile relevante, au penetrat rețelele autorităților, băncilor și diverselor companii private, au transmis mesaje de protest online, în general au folosit toate mijloacele prin care un hacker își poate face cunoscută prezența pe Internet.

⁹ <http://occupywallst.org/>

De altfel, George Maior, directorul SRI, precizează foarte bine în preambulului „Viziunii Strategice 2011-2015”¹⁰: *“Extinderea tipologiei riscurilor, sub presiunea erei informaționale, a condus la accentuarea incertitudinii asupra viitorului securității europene și euroatlantice. Cine va fi viitorul inamic cu care ne vom confrunta? Hackerul care sparge coduri de securitate, teroristul cu acces la arme biologice, rachetele cu încărcătură nucleară lansate de un stat proliferant, spionul care poate influența decizia politică într-un stat? Dincolo de riscurile clasice, la fel de prezente și periculoase și astăzi, dezvoltarea tehnologică fără precedent și formarea unor comunități virtuale într-un spațiu cibernetic fără frontiere a creat practic o nouă dimensiune de putere, un nou câmp de luptă în care trebuie să acționăm. Mai mult, migrarea continuă a resorturilor decizionale și acționale în rețelele informatice determină noi forme de coagulare a securității prin care noile riscuri le modelează și le transformă pe cele clasice.”*

Reușitele Anonymous în spațiul virtual și mesajele antisistem au declanșat, în timp, simpatie și susținere din partea internautilor fără implicare în hacking, astfel încât prin Anonymous nu se mai înțelege azi doar o grupare de hackeri. Cei care au ieșit în stradă în toate colțurile lumii purtând măști Guy Fawkes, logo-ul Anonymous, nu au fost și nu sunt hackerii, ci simpli cetățeni, ridicând astfel numele la rangul de concept. Măștile Guy Fawkes au putut fi văzute atât la revoltele care au declanșat Primăvara Arabă, cât și în cele din Europa și SUA, devenind parte semnificativă din simbolistica acestor noi mișcări fără lideri declarați.

Iată de ce susținerea Anonymous a contribuit hotărâtor în etapele de promovare a mișcării Wall Street, iar ulterior în extinderea acesteia, fără să mai vorbim de participarea efectivă la protest.

#OCCUPYWALLSTREET este o mișcare născută exclusiv pe Internet, este o mișcare fără lideri declarați și pornită fără mesaje clare sau fără un anume program. Conform profesorului Paul Levinson de la Forham University, această mișcare precum și celelalte derivate reprezintă o renaștere a democrației directe în care oamenii iau decizii colective pentru ei înșiși fără a avea nevoie de lideri aleși¹¹. Dar ceea ce transformă această mișcare într-un fenomen este modul în care a evoluat și care, fără îndoială, a și devenit studiu de caz în departamentele de analiză ale tuturor agențiilor de securitate din lume.

Cu o lună înainte de lansarea apelului pentru ocuparea pașnică a Wall Street, în 9 iunie 2011, Adbusters înscrie un nou domeniu de Internet: occupywallstreet.org. În 13 iulie 2011, organizația își lansează chemarea. Chiar a doua zi un alt domeniu de Internet apare: occupywallst.org. În 2 august 2011, sub spectrul termenului limită al așa-numitei datorii-plafon a SUA, un grup autointitulat "New Yorker-ii Împotriva Tăierilor de Buget" organizează o întâlnire cu un alt grup interesat de apelul Adbusters, ambele grupuri unindu-se într-o demonstrație lângă taurul de bronz din parcul Bowling Green și încercând să contureze un plan de acțiune pentru 17 septembrie 2011. În 23 august 2011, Anonymous lansează primul apel către simpatizanți, încurajându-i să ia parte la protest. În scurt timp apar și primele clip-uri

¹⁰ www.sri.ro

¹¹ <http://paullevinson.blogspot.com/2011/10/occupy-wall-street-direct-democracy.html>

video, primele afișe tematice și primele preluări ale apelului pe website-urile anarhiste, revoluționare și ale hackerilor, dar și pe rețelele de socializare Twitter și Facebook.

Totuși, în 17 septembrie 2011, contrar așteptărilor celor care au inițiat protestul, precum și al susținătorilor, doar 1000 de persoane au apărut în zona Wall Street. Protestul fusese aprobat de primarul New York-ului Michael Bloomberg, care declara la momentul respectiv că *“dacă oamenii vor să protesteze, atâta vreme cât respectă legea, le vom permite s-o facă”*¹² și nu are motive de a refuza aprobarea marșului. Însă amploarea pe care apelul Adbusters a luat-o pe Internet a determinat autoritățile orașului să reacționeze, ofițerii New York City Police Department interzicând protestatarilor să-și așeze corturile. Aceștia și-au găsit refugiul în apropiere, în Zucotti Park, redenumit acum Liberty Park. Scenele au fost transmise pe Internet prin canalul de streaming deschis de organizatori, iar de la declanșarea protestului și până astăzi acel canal nu a încetat să emită, ulterior apărând alte câteva zeci de transmisii live pentru fiecare oraș în care s-a extins mișcarea. În paralel, informații privind cursul evenimentelor curgeau accelerat pe toate rețelele de socializare, precum și pe site-urile organizatorilor și susținătorilor. Abia în a treia zi, după deschiderea bursei, presa vizuală intervine, Keith Olbermann de la Current TV devenind astfel primul jurnalist care mediatizează protestul.

În a patra zi, poliția face primele greșeli, arestând protestarii care purtau mască și invocând în acest sens o lege din 1845 care interzice adunările de mascați dacă nu este vorba de un bal mascat sau un alt eveniment similar. Acțiunea a declanșat simpatie la nivelul spectatorilor, ținută la curent prin Internet, transformând practic grupul minuscul de anarhiști nebăgați în seamă într-unul victimizat pentru curajul de a se exprima liber împotriva puterii. A fost momentul în care mișcarea a început să capete consistență, cetățeni și organizații nonguvernamentale începând să apară la locul protestului. Este și momentul în care în presa scrisă (The Colbert Report, The Guardian, The New York Times) apar primele articole, majoritatea însă într-un ton ironic și critic.

După o săptămână, peste 80 de arestări au avut loc, urmare a faptului că protestarii declanșaseră marșurile spre zona de nord a orașului, forțând câteva străzi blocate de poliție. Imagini de la ciocnirile care au avut loc au început să circule intens pe Internet sub formă video, iar o filmare în care o tânără era imobilizată de un polițist cu spray-ul cu piper a stârnit valuri de indignare pe întreg teritoriul SUA. Deși inițial șeful poliției newyorkeze a negat veridicitatea filmelor, sub presiunea valului de indignare publică a cedat anunțând că vor fi făcute investigații și a acuzat public Anonymous - cei care făcuseră publică înregistrarea, de încercări de intimidare. Ziua de 24 septembrie 2011 a fost, în fapt, ziua decisivă pentru evoluția întregii mișcări. Clyde Haberman, jurnalist la The New York Times, a afirmat atunci¹³: *„Dacă protestarii Occupy Wall Street vor alege vreodată să recunoască o persoană care a dat cel mai puternic imbold cauzei lor, atunci poate că ar vrea să plătească tribut lui Anthony Bologna (polițistul vinovat de agresarea fetei, n.n.)”*.

¹² <http://cityroom.blogs.nytimes.com/2011/10/10/bloomberg-says-protesters-can-stay-on-if-they-obey-laws/>

¹³ <http://cityroom.blogs.nytimes.com/2011/10/10/a-new-generation-of-dissenters/>

În a zecea zi, filozoful Noam Chomsky lansează un puternic mesaj de susținere a mișcării, iar Michael Moore vine în Zucotti Park unde ține un speech mulțimii adunate acolo. De altfel, în zilele următoare numărul personalităților care vor apărea în Zucotti Park va crește considerabil. Nu vor întârzia să se ivească, pe lângă artiști, scriitori, activiști, jurnaliști, academicieni și alții, nici politicienii, deși mișcarea s-a declarat nu numai apolitică, dar mai ales împotriva întregii clase politice americane.

Un alt moment crucial în dezvoltarea mișcării are loc în 1 octombrie 2011. Mai bine de 5000 de protestatari au mărșăluit spre Podul Brooklyn. Traficul a fost blocat, iar poliția a efectuat peste 700 de arestări. Momentul a fost intens mediatizat, iar filmările de la fața locului au fost imediat descărcate pe YouTube, pe blog-uri și pe rețelele de socializare. În 5 octombrie 2011, numărul participanților era estimat oficial la 15 000, însă mulți comentatori și analiști afirmă că aceștia erau în număr de peste 30 000, mărșăluind între Zucotti Park și Piața Foley din sudul Manhattan. La acea dată protestul se extinsese în majoritatea statelor americane, iar mesajele de susținere curgeau din toate colțurile lumii, concomitent cu încercări de discreditare lansate în articole din presa aservită puterii.

Deși la început protestatarii nu au avut un o listă de revendicări, aceasta s-a conturat pe parcurs și a fost transmisă online sub forma a câteva puncte care pe de o parte au determinat publicațiile politice și economice să continue să ironizeze mișcarea, pe de altă parte a adus și mai mulți susținători dintre cetățenii obișnuiți. Iată cele șapte revendicări¹⁴: 1. Să se oprească modul de cumpărare a alegerilor de către marile corporații prin limitarea drastică a capacității de finanțare a campaniilor electorale; 2. Să se investigheze conducerile instituțiilor financiare de pe Wall Street pentru fraudele care au distrus averile a milioane de oameni; 3. Dreptul de emisiune să fie înapoiat Departamentului Trezoreriei; 4. Să se limiteze mărimea, scopurile și puterea băncilor, astfel încât niciuna să nu mai crească până într-atât încât să se invoce pretextul „Este prea mare ca să dea faliment“; 5. Să se elimine interpretarea juridică potrivit căreia o companie este o persoană și, prin urmare, ar avea aceleași drepturi ca o persoană umană; 6. Să se aplice al 4-lea Amendament la Constituție, care protejează oamenii și proprietățile lor de orice cercetare și confiscare fără un motiv temeinic; 7. Încetarea războaielor de agresiune, întoarcerea acasă a soldaților americani din toate țările, reducerea bugetului militar și limitarea rolului militarilor la apărarea țării.

Măsura amplorii protestului a fost dată însă în 6 octombrie 2011 când președintele Barack Obama, într-o conferință susținută la Casa Albă¹⁵, recunoaște *“frustrarea la scară mare”* pe care o reprezintă mișcarea Occupy Wall Street. *“Am auzit de ea, am văzut-o la TV. Exprimă frustrările pe care le simte poporul american”* în legătura cu *“cea mai mare criza economică de la Marea Depresiune încoace”*. *“Încă mai sunt persoane care au acționat iresponsabil, care încearcă să se lupte împotriva eforturilor de blocare a practicilor abuzive care ne-au adus aici. Cred că*

¹⁴ <http://www.sodahead.com/united-states/the-real-demands-of-occupy-wall-street-protesters/question-2202071/?page=2>

¹⁵ <http://www.shalldownation.com/2011/10/06/obama-press-conference-video-oct-6-2011-presidential-news-conference-on-the-american-jobs-act/>

oamenii sunt frustrați și protestatarii au dat voce unor frustrări la scară mare despre cum funcționează sistemul nostru financiar", a mai spus Barack Obama.

Acum, la momentul în care scriem acest material, putem observa cum de la cele câteva scandări împotriva corporațiilor care au generat criza, și prosperă în continuare „pe spatele celor săraci”, s-a ajuns rapid la un mesaj cu rezonanță în inimile tuturor celor afectați de criza globală. Iată de ce apelul lansat de protestatari pentru o revoluție globală în 15 octombrie 2011 a găsit rezonanță pe continentul european. În Japonia, aproximativ 200 de persoane, între care și copii, au defilat prin Tokyo afișând diferite pancarte pe care se putea citi "Fără nuclear" sau "Eliberați Tibetul". În orașele australiene Melbourne și Sydney, numeroase persoane, în mare parte sindicaliști, au participat la proteste pașnice în apropierea unor bănci. Proteste s-au desfășurat și în Coreea de Sud, în apropierea unei bănci din Seul, iar în capitala indoneziană Jakarta, câteva zeci de persoane s-au adunat în apropierea ambasadei Statelor Unite. Proteste au fost prevăzute să se desfășoare până la finele lunii octombrie și în alte țări, precum Kenya, Africa de Sud, Franța, Rusia, Mexic și Venezuela, însă Italia, Franța, Spania, Grecia, Germania, Israel, Portugalia și alte state europene au răspuns puternic apelului din 15 octombrie 2011.

Premeditată sau nu, concepută în laboratoarele mișcărilor oculte, în departamentele agențiilor de securitate sau pur și simplu născută pe Internet, mișcarea #OCCUPYWALLSTREET este un fenomen global ale cărui consecințe nu pot fi apreciate în acest moment. Posibil ca la un moment dat acesta să se stingă odată cu ieșirea statelor din recesiune, la fel de rapid precum a apărut, dar posibil și ca recesiunea să ducă la prăbușirea unor state, la reconfigurări majore pe scara geopolitică și la o altă ordine socială. Indiferent de consecințe, procesul de globalizare pe fondul accesului tot mai facil la produsele tehnologiei de vârf, se conturează a fi un reper-cheie al dinamicii contextului de securitate actual, iar statele care nu-și vor adapta strategiile de securitate la noua stare de fapt, marcată de conflicte asimetrice generate preponderent în spațiul cibernetic, dar cu efecte majore în spațiul concret social, vor pierde cursa cu viitorul.

Concluzii

Mișcarea #OCCUPYWALLSTREET trebuie să fie în atenția decidenților din sfera securității atât interne cât și internaționale. La ora actuală spațiul virtual este o ultimul spațiu „de luptă” – alături de cel terestru, maritim, aerian și cosmic – care își definește, din mers, regulile jocului. Cadrul legal actual, chiar la nivelul comunității internaționale, nu deține instrumentele adecvate gestionării acestui tip de mișcări sociale. Glisarea problematicii securității spre dimensiunea sa internă, cu puternice conectivități internaționale, impune reconceptualizarea atât a domeniului securității, cât și a modalităților de reacție.

Instituțiile de “impunere a legii” se dovedesc fragile în fața acestor modalități de acțiune socială iar mediul socio-economic catalizează acest fenomen la nivel planetar. Globalizarea economică și a informației încep să-și arate efectele perverse iar cetățenii satului global au identificat soluții noi la problemele noi. Este evident că

gestionarea acestui tip de mișcări, cu efecte insecurizante evidente, nu se poate realiza performant cu modalități vechi de gândire. Instituțiile și mecanismele acționale actuale se dovedesc neputincioase în fața protestelor a zeci de mii de oameni care, pe fond, solicită clasei politice să-și îndeplinească mandatul încredințat – realizarea bunăstării fiecărui cetățean.

Fragilizarea statului-națiune la nivelul său de bază, adică al atitudinii cetățeanului care este beneficiar dar și furnizor de securitate, poate deveni cea mai mare vulnerabilitate a mediului internațional de securitate la începutul mileniului trei.

Bibliografie:

1. Ciocoiu, Paul, “Mișcarea Tea Party din SUA, prezent impetuos, viitor incert”, Evenimentul Zilei, 15 noiembrie 2010.
2. Haberman, Clyde, “A New Generation of Dissenters”, New York Times, 10 octombrie 2011.
3. Levinson, Paul, “Occupy Wall Street, Direct Democracy, Social Media: A Thumbnail History of Media and Politics Since Ancient Athens”, 16 octombrie 2011.
4. Levy, Steven, “Hackers, Heroes of the Computer Revolution”, 1984
5. Lublin, David, “Analysis of Election Results”, FPC Briefing, Foreign Press, 4 noiembrie 2010
6. Rich, Motoko, “Economy Faces a Jolt as Benefit Checks Run Out”, New York Times, 10 iulie 2011
7. Rothkopf, David J., “From bad to worse”, Foreign Policy, 9 august 2011.
8. Roubini, Nouriel, “Is capitalism doomed?”, Ecomonitor, 15 august 2011.
9. Samuel, Alexandra, "Hacktivism and the Future of Political Participation", 2004.
10. Taylor, Kate; Kaplan, Thomas, “Bloomberg Says Protesters Can Stay On, if They Obey Laws”, New York Times, 10 octombrie 2011.
11. www.adbusters.org
12. occupywallst.org
13. www.presidency.ro, “Strategia de Securitate Națională a României”
14. www.shalldnation.com
15. www.sodahead.com
16. www.sri.ro, “Viziunea Strategică 2011-2015”
17. www.voxeu.org

CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF OIL TRANSPORTATION SYSTEM OF UKRAINE

Andryi VOLOSIN*

Any country which is a transit country should pay special attention to maintenance of the supply chain and improve it. On this depends its attractiveness to international investors and consumers? The quality of the transport system significantly affects the delivery of resources for domestic consumers and the state of the state's energy security.

Ukraine is one of Europe through the territory of which a large proportion of transit of oil from the eastern territory of the former USSR in the European part of the continent. In my report I want to focus on issues of development and oil transportation system of Ukraine, Ukraine's needs in oil and energy security.

1. Ukrainian oil transportation system

Ukrainian oil transportation system whose operation is carried out by OJSC Ukrtransnafta consists of 19 oil-trunk pipelines having a total length of 4,766.1 km. The annual capacity of the system for oil transit from the Russian Federation is 114 million tons at the point of entry, and 56.3 million tons at the exit point. If necessary, the oil pipeline system is capable of fully meeting the needs of the refineries given their maximum design refining capacity of over 50 million tons per year. The oil pipeline system operation is ensured by 51 oil pumping stations with 176 pumping units having an aggregate capacity of 356,500 kW. The tank battery has an aggregate capacity of 1,085,000 cubic meters.

The oil pumping stations and Pivdennyi Sea Oil Terminal have 11 tanks batteries for stock-tank oil. There are 81 tanks which have a nominal capacity of 1,085,000 cubic meters, and a salable output capacity of 745,000 cubic meters.

The oil pipelines have been in operation from 20 to 44 years and 90% of them has exceeded their depreciation period. The oil transport system equipment is maintained in a reliable condition, but is obsolete and requires replacement or upgrading, and additional operational costs [1].

Ensuring operational reliability of the oil transport system for the immediate future (until 2010) will require financial expenditure totaling about UAH 4 billion, of which UAH 2.3 billion will be spent for implementing primary measures.

It is necessary that the condition of the existing oil pipeline system be made compatible with international standards, which requires introduction of new processes and technologies: energy-efficient electric motors and variable-frequency electric drive, high-efficiency pumps, state-of-the-art tank battery equipment, introduction of advanced automatic and remote control systems, turbulence-resistant additives, effective pipeline anticorrosive coating and pipeline electrochemical protection systems, efficient processes for cleaning pipelines and tanks from bottom water and paraffin sediments, oil volume and quality accounting system, advanced oil

* Regional Branch of the National Institute for Strategic Studies in Uzhorod, expert of Center for Strategic Partnership

pipeline diagnostics and maintenance systems, information analysis systems for optimizing the oil transport system operating modes.

Oil transport in 2010 was 46.6 million tons, including 31.3 million tons of transit oil, 15.2 million tons supplied to refineries located in Ukraine, and 1.5 million tons through the Odesa-Brody pipeline. Ukrainian oil transported to refineries by pipelines was about 700,000 tons [2].

A serious drawback in the system of oil supply to Ukraine is that with regard to external raw stock deliveries Ukrainian oil pipeline system is connected only to the Russian oil pipeline system, which gives Russia a monopolistic position in terms of oil supply to and transit through Ukraine. Under such conditions, activities aimed at diversification of oil supply sources should be regarded as a key element in ensuring national security of the state and creating conditions for the country's economy stable operation and growth.

Ukraine's geographic location enables it to engage various oil supply sources by independent routes from Azerbaijan, Kazakhstan, Turkmenistan, Near and Middle East countries, etc., while strengthening its role as a transit country between oil producing regions in the Caspian countries and important markets in Europe.

The oil pipeline system workload will be up to 65 million tons by 2010, and up to 70 million tons in 2015, and in the years to follow oil transport volumes will be maintained or will be gradually decreasing. Oil transport will be increased by staged implementation of a Druzhba and Adria pipelines integration project (which will provide additional 5 – 15 million tons for transport by Druzhba pipelines), as well as construction of an oil pipeline from Brody (Ukraine) to Plotsk (Poland), and staged implementation of the Eurasian Oil Transportation Corridor (EOTC) that will ensure oil transport from the Caspian region countries (Kazakhstan, Azerbaijan) and Gulf countries (Iran, Iraq, etc.) totaling up to 10 million tons by 2010, and 20 million tons by 2015 [3].

Ukrainian Oil Transport Scheme

2. Balance

Ukraine's demand for oil and petroleum derivatives in 2005 was 18 million tons, of which 4.3 million tons were supplied by Ukrainian oil and gas producing companies, and the rest was imported from Russia and Kazakhstan.

In accordance with the base-case scenario, the volumes of domestically produced oil with gas condensate will be increasing and will reach 5.1 million tons/year by 2010, and 5.3 million tons/year in 2015. Oil production from domestic deposits will then stabilize at the level of 5.4 million tons/year. A total of 133.9 million tons of oil with gas condensate will be produced over the forecast period (2006-2030).

Oil with Gas Condensate Reserve Increment, million tons

Given the increase in oil refining efficiency up to 85%, the production of major petroleum products will be enhanced by 2030 as follows: gasoline production will grow up to 11.5 million tons (twice as much compared to 2005); diesel fuel, up to 17.2 million tons (2.1 times); jet engine fuel, up to 1.5 million tons (3.8 times). Mazut production will decrease to 5.7 million tons (by 17.4%) [4].

3. Import, export

Ukraine's current demand for oil is 28 million tons. About 15% to 18% of the demand is covered by domestic production. Imported Russian and Kazakh oil accounts for 85% to 90% in oil deliveries to the refineries and is supplied as URALS mixture by the existing oil pipeline system through the Russian territory

Oil of other brands (Kazakh and Azerbaijani) is not supplied to Ukraine due to its high price compared to that for URALS.

Based on the projected demand for oil and the forecast oil and gas production levels in Ukraine, oil imports will be 23.3 and 26.7 million tons in 2010-2015, respectively, 29.1 million tons in 2020, and 30.4 million tons in 2030.

Russia and Kazakhstan, as well as Azerbaijan and Turkmenistan may be counted, traditionally, among potential oil importers to Ukraine. In particular,

according to head of state oil company of Azerbaijan Elchin Mamyedov in September 2011, the Azerbaijans company "SOCAR Trading" plans to soon implement trial supplies of Azeri oil through Ukraine to the Czech Republic, Poland and Slovakia [4].

Also, in order to expand export capacity of Ukraine, the operator of the oil transportation system "Ukrtransnafta" developed a plan with the possibility of transporting Azerbaijan oil grade Azeri Light through the pipelines Odesa - Brody and "Friendship" to the city Mozyr (Belarus), followed by its transit through the northern branch of the "Friendship" in Plock (Poland) in 2012. Accordingly, in early July 2011 the Cabinet of Ministers of Ukraine instructed the Ministry of Energy and coal industry together with "Ukrtransnafta" to hold talks with Belarus on oil transit to third countries, including Poland, with Ukrainian and Belarusian oil pipelines [5].

The oil terminal in the port Pivdennyi and Odesa-Brody oil pipeline offer technical possibilities to import oil both from the Caspian region and the Gulf and North and West Africa countries [6].

4. Guarantee of the energy security

Energy security is an integral part of economic and national security, an essential condition for a country's existence and development. The present day concept of energy security suggests achieving the status when the economy and social sector of the state have a reliable, stable, economically efficient and environmentally safe supply of energy resources, and creating conditions for formulation and implementation of policy protecting national interests in the energy sector.

Main objectives with regard to ensuring Ukraine's energy security are:

- reliable supply of energy resources to meet the needs of national economy and the population to the objectively necessary extent;
- reliable and efficient operation and development of sectors and companies of the Fuel-and-Energy Complex;
- ensuring, at the state level, the social orientation of energy policy as regards energy supply to the population and FEC workers;
- abating detrimental impact of FEC facilities operations on the environment and the population in accordance with internal and international requirements.

The main principles of energy security players in the energy sector are:

- priority of the human rights and rule of law;
- balance of interests of the person, society, national economy and state, their mutual responsibility and the adequacy of protection of their interests to actual and potential threats in the energy sector;
- priority of domestic values in the energy sub sectors and related sectors [6].

The issue of energy facilities ownership is important for the country's energy security. Nuclear power plants, hydropower plants, underground gas storage facilities, backbone and interstate power lines, oil and gas pipelines and pipeline dispatch controls shall remain in the state ownership.

Energy sector management and regulation should be improved based on clear sharing of functions of executive authorities, which is supposed to create proper conditions and rules for FEC facilities operation, fair competition should be introduced at energy markets and, on this basis, balance the interests of the state, energy companies and consumers of energy resources.

Conclusions

The international financial crisis continues. But we must remember that all crises are over and as soon as this significantly increases the demand for energy resources, in particular - for oil. Given that Ukraine is now in the improvement of infrastructure of pipelines and bringing their status in accordance with the requirements of the most advanced ecological and technical safety. To do this, stand out as significant public and private investment, including foreign ones.

Drawing attention to the fact that the transportation of oil within the competence of national security, recently paid particular attention to Ukraine develops an internal network of oil pipelines, which must ensure the loading of oil Ukrainian refineries, producing petroleum products for domestic consumption.

Bibliography:

1. Розвиток нафтотранспортної системи України, стан та перспективи (Ukrainian Oil Transportation System Current State and Development) http://qclub.org.ua/en/energy_issues/energy_transportation/oil/
2. Нафтотранспортна система України (Oil transportation system of Ukraine), <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/18.html>
3. Стратегічні напрямки розвитку (Strategic directions for development), <http://www.ukrtransnafta.com/ua/>
4. Українська нафтотранспортна система - надійний шлях транспортування нафти в Європу - "УкрТрансНафта", <http://www.unn.com.ua/ua/news/13-09-2011/468194/>
5. Україна веде переговори з Білорусією про початок транспортування азербайджанської нафти в Польщу у 2012 році, <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=1041721>
6. Динаміка приросту запасів нафти з газоконденсатом (Dynamics of oil with gas condensate), http://qclub.org.ua/energy_issues/energy_resources/oil/
7. Міненерговугілля: обговорено питання розвитку нафтогазової промисловості, (Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine: discussion of oil and gas industry), 28.03.2011 http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244162237
8. Основа енергетичної безпеки (The basis of energy security), <http://kiev4you.org/index.php/pisateli/44-scenariy/630-enerdiya>

ROLUL RUSIEI ÎN DEFINIREA CONCEPTULUI DE SECURITATE ENERGETICĂ A UNIUNII EUROPENE

Ioan Nicolae PETRAȘUC*

UE's addiction to the import of energy resources is increasing while Russia plays an important role in the world's security architecture. This fact is demonstrated by the projects North Stream and South Stream on one hand and on the other hand by the Russia's offensive attitude in buying shares in the European Energy Companies.

Thus, these aspects prove that for UE energy is a commodity while for Russia is a strategic asset.

Introducere

Preocupările legate de securitatea energetică sunt un subiect principal al numeroaselor dezbateri actuale privind politica resurselor și influențează radical modul în care factorii decizionali abordează o mare varietate de probleme, de la securitatea națională și cea economică până la diplomația internațională.

După o lungă perioadă de timp în care prețurile energiei au fost relativ mici, înăsprirea din ultimii ani a piețelor la nivel mondial a determinat națiunile consumatoare să realizeze cât de dependente sunt de cele exportatoare, care nu au întotdeauna aceleași priorități în materie de securitate sau politică externă. Aceste variabile provoacă un sentiment de incertitudine, aprofundat și de faptul că exportatorii sunt vulnerabili la o multitudine de factori care nu depind de voința lor. Deși nu trebuie minimizată importanța țărilor producătoare și de tranzit, relațiile cu marii consumatori de energie și în special cu țările emergente și în curs de dezvoltare capătă o pondere din ce în ce mai mare.

Importatorii de energie au devenit tot mai preocupați să controleze securitatea aprovizionării lor, în timp ce multe guverne a țărilor exportatoare au început să se implice tot mai activ pentru a le arăta partenerilor comerciali pârghiile pe care le dețin. În același timp încearcă să maximizeze profiturile pe care statul le poate obține de pe urma exportului de resurse energetice.

Relația fragilă dintre națiunile importatoare și cele exportatoare de energie a devenit deosebit de importantă și pe scena relațiilor internaționale, iar o politică în acest sens ar trebui să urmărească obiective comune de securitate a aprovizionării, de competitivitate și durabilitate.

Fiind unul dintre cei mai mari importatori mondiali de petrol, gaze și cărbune, Uniunea Europeană este un jucător major pe piața internațională de energie, iar provocarea energetică este una dintre marile încercări cu care se confruntă astăzi. Creșterea prețurilor și a dependenței de importul de energie pun în pericol securitatea și competitivitatea, iar concurența internațională pentru aprovizionarea cu petrol, gaz și cărbune, respectiv perturbările care intervin pe aceste piețe au ca efect creșterea și instabilitatea prețurilor la combustibili și încălzire.

* Ofițer în Ministerul Apărării Naționale

1. Securitatea energetică privită din perspectiva Federației Ruse, respectiv a Uniunii Europene

Pentru Federația Rusă, securitatea energetică constă în furnizarea completă și sigură a resurselor energetice către populație și economie, la un preț rezonabil, dar care în același timp stimulează economisirea energiei, reducerea la minimum a riscurilor și eliminarea amenințărilor la adresa aprovizionării cu energie a țării.

Elementele de bază ale securității energetice fac referire la:

- capacitatea sectorului energetic de a satisface cererea internă și cea externă cu resurse energetice la prețuri accesibile, respectând standardele de calitate;
- capacitatea consumatorilor de a utiliza resursele de energie eficient, prevenind cheltuieli inutile în societăți responsabile de alimentarea cu energie prin crearea de deficit în balanța energetică;
- stabilitatea sectorului energetic în fața amenințărilor interne și externe de factură economică, tehnică și naturală, precum și capacitatea sa de a minimiza daunele cauzate de diverși factori destabilizatori.

Securitatea aprovizionării cu energie în accepțiunea europeană are două componentele esențiale, tehnică și comercială.

Componenta tehnică constă în accesibilitatea fizică a resurselor și continuitatea fluxurilor energetice, iar cea comercială presupune accesibilitatea prețurilor la energie.

Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam în 1997¹, politica aprovizionării cu energie a fost inclusă în conceptul de dezvoltare durabilă, beneficiind astfel de sustenabilitatea unui element de bază al acestui concept.

Compararea celor două viziuni asupra conceptului de securitate energetică conduce la concluzia că înțelegerea generală a termenului este aceeași atât pentru Uniunea Europeană cât și pentru Rusia. Însă, diferența esențială dintre cele două părți este poziția diferită pe care se află cei doi actori, Uniunea Europeană este principalul importator de energie, iar Federația Rusă este exportatorul.

Documentele politice ale UE cu privire la securitatea energetică conțin o serie de măsuri ce se referă la asigurarea stabilității aprovizionării și accesibilitatea resurselor energetice către UE.

Cele mai importante vizează:

- măsuri și acorduri care conduc la crearea unui spațiu energetic unic european;
- interacțiune și cooperare cu statele cele consumatoare, în special în cadrul politicii de dezvoltare;
- îmbunătățirea accesului companiilor europene la resursele energetice globale;
- îmbunătățirea condițiilor pentru investițiile în proiecte internaționale;
- utilizarea instrumentelor financiare pentru a spori securitatea aprovizionării;
- elaborarea și promovarea unui acord pentru eficiență energetică.

¹http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_en.htm

Eforturile Uniunii Europene de adaptare a documentelor sale fundamentale la realitățile secolului XXI, rezultate ca urmare a evoluției demografice, schimbărilor climatice, nevoii de surse energetice durabile dar și a crizei economice, s-au concretizat în ultimii ani în Tratatul de la Lisabona și Strategia UE 2020².

Tratatul de la Lisabona³, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, aduce modificări de substanță în structura și modul de acțiune al Uniunii Europene și își propune să pună la dispoziția Uniunii Europene noi instrumente și strategii pentru întărirea securității energetice a celor 27 de membri. În acest sens, articolul 194 al versiunii consolidate al Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene⁴ stipulează că politica UE în domeniul energiei, în spiritul solidarității între statele membre, urmărește să:

- asigure funcționarea pieței de energie;
- asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune;
- promoveze eficiența energetică și economia de energie, dar și dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile;
- promoveze interconectarea rețelelor energetice.

În acest tratat este precizat expres faptul că măsurile necesare pentru atingerea acestor obiective nu trebuie să aducă atingere dreptului unui stat membru de a stabili condițiile de exploatare a propriilor resurse energetice, dreptului său de a alege diferite surse de energie și structurii generale a aprovizionării sale cu energie.

Totuși, articolul 122 din Tratat prevede că, fără a aduce atingere celorlalte proceduri prevăzute în alte tratate, Consiliul European, la propunerea Comisiei Europene, are dreptul de a decide, în spiritul solidarității dintre statele membre, să adopte măsuri corespunzătoare situației economice, în special în cazul în care apar dificultăți grave în aprovizionarea cu anumite produse, în special în domeniul energiei⁵.

Propusă în dezbateri publice de către Comisia Europeană la începutul lunii martie 2010 și aprobată la Consiliul European din iunie 2010, Strategia Europa 2020⁶ vizează pregătirea economiei sociale de piață a Uniunii Europene pentru deceniul următor, atât prin ieșirea din criza economico-financiară cât și prin transformarea acesteia într-o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii sociale.

În scopul asigurării securității energetice la nivelul Uniunii Europene, Strategia 2020 prevede⁷:

- finalizarea pieței interne a energiei și punerea în aplicare a planului privind tehnologiile energetice strategice;
- promovarea surselor regenerabile de energie;

²Băhnăreanu, C., "Securitatea energetică a României în context european", Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010; http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/securitatea_energetica_a_romaniei_in_context_european.pdf

³ *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, Lisabona, 13 decembrie 2007, www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/20-cg14.ro07.doc;

⁴<http://eur-law.eu/RO/Versiune-consolidata-a-Tratatului-privind-functionarea-Uniunii-Europene,490808,d>

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/ro/treaties/dat/12007L/htm/C2007306RO.01004201.htm>

⁶ Comisia Europeană, *Europa 2020: O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, Bruxelles, 3 martie 2010, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_RO_ACT_part1_v1.pdf;

⁷Idem

- crearea unei super-rețele energetice europene, care să includă și rețelele transeuropene de energie, și interconectarea surselor regenerabile de energie;
- promovarea proiectelor de infrastructură de importanță strategică majoră pentru UE în zona baltică, în Balcani, în regiunea mediteraneană și în Eurasia;
- adoptarea și implementarea unui plan de acțiune revizuit privind eficiența energetică și promovarea unui program substanțial în domeniul utilizării resurselor;
- stabilirea unei viziuni privind modificările structurale și tehnologice necesare pentru a face tranziția către o economie cu emisii reduse⁸.

De asemenea, strategia Europa 2020 prevede obligații pentru statele membre de a:

- dezvolta infrastructuri energetice și de transport inteligente, modernizate și complet interconectate;
- implementa, în mod coordonat, proiectele de infrastructură în cadrul rețelei centrale a UE;
- dezvolta standarde de performanță energetică în construcții;
- stimula instrumente care permit economisirea de energie și eficiență energetică.

În opinia liderilor europeni, această inițiativă reprezintă un cadru coerent ce permite Uniunii Europene să își mobilizeze toate instrumentele și politicile statelor membre să întreprindă acțiuni coordonate și consolidate pentru o creștere durabilă bazată pe securitate energetică. Având în vedere interconectarea economiilor statelor membre ale UE, aceste obiective de securitate energetică vor avea un impact pozitiv atât pentru fiecare țară în parte, cât și o valoare adăugată la nivel comunitar.

2. Implicațiile Federației Ruse în asigurarea resurselor energetice ale UE

Oficialii UE sunt îngrijorați de creșterea dependenței energetice (petrol și gaze naturale), care acoperă aproximativ 30% de import de energie din Rusia și acest procent se preconizează că va crește pe termen mediu, ajungând, după unele estimări, la nivelul de 70%.

Rusia este, astfel, cel mai important furnizor de gaze naturale al UE, iar interesele sale economice ce țin de zona comerțului liber ar putea contribui în viitor la consolidarea unei piețe comune.

În acest context, obiectivul politicii energetice europene este de a se apropia cât mai eficient de piața resurselor energetice ruse. Dar la fel de importantă pentru UE devine cooperarea economică cu statele transportatoare de resurse energetice ruse, cum ar fi Ucraina.

În momentul de față, dezvoltarea politicii de import al petrolului și gazului natural din Federația Rusă este obiectivul viabil și de lungă durată al UE. Astfel, Comunitatea Europeană tinde spre o piață energetică internă stabilă, asigurându-și o

⁸Ibidem

cale energetică unitară, deși devine tot mai dependentă de resursele energetice străine⁹.

Poziția autoritară a Rusiei în problematica energetică a devenit o temă polemicată de către liderii europeni. Stabilirea cu Moscova a unei înțelegeri economice transparente și de lungă durată de import al petrolului și gazului natural rusesc ar crea pentru UE acele premise necesare de asigurare a securității energetice spre care tinde ea astăzi.

Interesul pentru resursele energetice ale Rusiei a determinat statele europene, cum ar fi Germania, Italia și Franța, să-și revadă strategiile de consolidare a parteneriatelor în sectorul energetic cu aceasta. Semnarea unor acorduri bilaterale ruso-german, ruso-italian și ruso-francez pot fi interpretate de opinia internațională ca modalități de soluționare a problemei energetice, în contextul în care Franța, Italia și Germania constituie acei piloni ai UE, care, *de facto*, mobilizează sfera economică a Comunității Europene, iar soluționarea problemei energetice este imperios necesară¹⁰.

Deși la nivel declarativ, oficialii UE susțin faptul ca statele membre trebuie să obțină acordul Comisiei Europene pentru marile contracte energetice semnate cu terțe părți precum Rusia și Gazprom, astfel încât UE și statele membre să acționeze împreună și să vorbească *printr-o singură voce*¹¹, pilonii UE (Franța, Germania, Italia) continuă să semneze acorduri cu Rusia, independent de politica energetică a UE.

Pentru Europa, o mai bună securitate energetică înseamnă în primul rând, atât o diversitate mai mare a resurselor, a zonelor geografice din care provin, cât și a rutelor de tranzit. În consecință, de aici decurge importanța majoră a proiectelor privind transportul resurselor energetice, în speță a petrolului și gazelor naturale. Astfel, UE facilitează întreținerea și îmbunătățirea infrastructurii energetice existente în țările de tranzit, de importanță cheie, coroborând aceste acțiuni cu sprijinirea construirii de infrastructură nouă.

Conceput ca o alternativă la gazul natural furnizat de Rusia, pentru diminuarea dependenței Uniunii Europene față de Moscova, *gazoductul Nabucco*¹² vizează să facă legătura dintre zona centrală a Asiei, bogată în gaze naturale și Europa. Nabucco ar oferi gaz din Azerbaidjan, Irak, Turkmenistan și Kazahstan. Punctul de pornire al gazoductului Nabucco, cu o capacitate estimată la 20-30 miliarde m.c. de gaze anual, a fost stabilit la Erzurum, în Turcia, iar cel final al conductei fiind terminalul de la Baumgarten, din Austria. Conducta a fost proiectată pentru o lungime de 3.300 km. La 26 iunie 2006, UE a aprobat planurile de realizare a acestei magistrale energetice cu participarea financiară a Austriei, Germaniei, Ungariei, Bulgariei, României și Turciei. Acționarii proiectului sunt Botas (Turcia), Bulgarian Energy Holding (Bulgaria), MOL (Ungaria), OMV (Austria), RWE (Germania), Transgaz (România), fiecare

⁹ Antonov, V., „Uniunea Europeană și politica Energetică” http://www.strategikon.ro/files/analize/EU_energy_policy.pdf

¹⁰ Idem

¹¹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3210249ROC.pdf

¹² Ideea acestui proiect grandios a apărut în anii '90, iar denumirea conductei Nabucco a fost dată în 2002, după ce membrii consorțiului de atunci au participat la spectacolul de operă "Nabucco", de Giuseppe Verdi.

asociat deținând o participație egală de 16.67% din Nabucco Gas Pipeline International.

Principalele surse luate în calcul sunt cele din Marea Caspică, în special cele din Azerbaidjan, aceeași sursă fiind, însă, luată în calcul și de proiectul ITGI, care va conecta Turcia, Grecia și Italia, urmând a o aproviziona pe cea din urmă, și care reprezintă proiectul cel mai evoluat de conectare al zonei caspice cu Europa. ITGI se bazează pe zăcămintul Shah Deniz din Azerbaidjan, a cărui dezvoltare se așteaptă a fi realizată până în 2015, și pe termen mai lung, pe gaz extras din Kazahstan și Turkmenistan¹³. Turkmenistanul este o alternativă, dar acesta are nevoie, mai întâi, de o conductă trans-caspică sau de conectarea platformelor sale maritime din Marea Caspică cu cele ale Azerbaidjanului¹⁴.

Acest lucru ar împiedica Rusia să exercite o influență reînnoită asupra aprovizionării cu gaze naturale a UE.

Moscova consideră Nabucco ca o amenințare directă la planurile sale geostrategice de a întemeia un „imperiu al energiei”, în care să-și exercite controlul asupra întregului lanț de procesare – de la extracție, prin transport, până la consumul din UE.

Ca răspuns la acțiunea UE, Rusia a inițiat proiectul *South Stream* - care va traversa Marea Neagră – din sudul Rusiei către UE.

South Stream, promovat de Gazprom, este concurentul direct al proiectului european Nabucco, pentru realizarea căruia UE depune eforturi serioase, în vederea asigurării participării Azerbaidjanului și Turkmenistanului.

Mai mult, Gazprom a intrat într-un parteneriat strâns cu RWE, singurul membru german al consorțiului Nabucco, dintre toate companiile. Printr-un joint-venture¹⁵, colaborarea planificată oferă Gazpromului o parte din sectorul de centrale electrice al RWE, în schimb, RWE va primi gazul rusesc la prețuri avantajoase.

Cu toate că RWE intenționează să continue participarea sa la proiectul Nabucco, gigantul energetic german nu va mai apărea ca o *forță motrice* a proiectului rival al politicii energetice rusești¹⁶.

Cooperarea RWE cu Gazprom se înscrie în cadrul de realiniere strategică a companiei, care vizează o intensificare a activităților societății în domeniul combustibililor fosili. Compania, prin urmare, sprijină întrepătrunderea ramurilor energetice ale Germaniei și Rusiei, prefigurată de conducta Nord Stream.

Un alt aspect deosebit de important ce trebuie menționat face referire la acordul încheiat de Gazprom cu companiile ENI (Italia), Wintershall (Germania) și EDF (Franța), semnat la data de 16 septembrie 2011 în cadrul Forumului de investiții „Soci-2011”, în prezența premierului rus Vladimir Putin¹⁷.

¹³ http://www.crpe.ro/library/files/crpe_policy_memo_10_ro.pdf

¹⁴ Idem

¹⁵ Metoda de penetrare a unei piețe străine în care firma colaborează cu o companie locală sub forma unui parteneriat, cu scopul producerii și promovării produsului pe piața respectivă, http://www.money.ro/dictionar/dictionar-marketing-advertising/joint_venture.html

¹⁶ La începutul lunii august 2011, RWE a insistat că intenționează să continue participarea sa la proiectul Nabucco, și comisarul UE Oettinger a declarat, “Contez pe RWE că va rămâne la bord”.

¹⁷ <http://www.sigurantaenergetica.ro/revista-presei-energie-20-septembrie.html>

Chiar dacă proiectul contravine intereselor europene, acest acord a fost semnat pentru a contribui la realizarea gazoductului South Stream, destinat să aprovizioneze cu gaz rusesc Uniunea Europeană, via Marea Neagră, și prezintă „o garanție a realizării proiectului”¹⁸.

Mai mult de atât, ministrul italian de externe, Franco Frattini¹⁹, a declarat că Italia și Rusia vor continua să-și consolideze cooperarea energetică și vor acționa pentru ca proiectul South Stream să devină o prioritate europeană

Conducta South Stream va porni din portul rusesc Novorossiisk și pe fundul Mării Negre va ajunge în orașul bulgar Varna. Pe teritoriul Bulgariei, conducta se va ramifica: ramificația de nord va ajunge în Austria via Serbia, Ungaria și Slovenia, iar ramificația de sud – în Italia. Se planifică, de asemenea, construirea de ramificații în Croația, Macedonia, Grecia și Turcia. Astfel, South Stream, alături de Nord Stream, va acoperi aproape în întregime consumul de energie al Europei. Acest fapt pare a rezolva și problema așa-numitelor războaie ale gazelor cu Ucraina.

Proiectul *Nord Stream*²⁰, al cărui acționar principal este gigantul rus Gazprom (51%), a încheiat construcția unui gazoduct de 1.224 kilometri, care leagă Rusia de Germania.

Potrivit lui Matthias Warnig, directorului executiv al consorțiului Nord Stream, acest gazoduct va putea satisface o pătrime din necesitățile de gaz ale Europei. Capacitatea de trecere a primei tranșe este de 27,5 miliarde metri cubi de gaze pe an. A doua tranșă va fi deschisă în anul 2012, ceea ce va permite sporirea până la 55 de miliarde de metri cubi a volumului anual al livrărilor în Europa²¹.

Importanța proiectului pentru țările europene este evidentă, întrucât alături de Gazprom participă concerne energetice europene precum E.ON Ruhrgas și BASF/Wintershall (Germania), respectiv Gaz de France Suez (Franța).

Deși în declarațiile oficiale, încă de la demararea proiectului, s-a prevăzut ca North Stream să alimenteze pentru următorii 50 de ani statele din UE, este evident faptul că principalul beneficiar economic și politic va fi Germania. O Germanie care nu a mai ținut cont de niciun fel de politică energetică comună și, acolo unde Uniunea Europeană s-a împotmolit în discuții sterile, a luat inițiativa și și-a securizat viitorul energetic pe termen lung²².

Prin această mișcare însă, Germania pune Estul Europei (care nu va beneficia în niciun fel de această conductă) într-o dependență și mai mare de sistemul ucrainean de transport de gaze și împinge statele estice către o negociere separată cu Rusia pentru o nouă conductă. Țărilor din Estul Europei nu le rămâne decât să aștepte, din nou, un comportament amical al Rusiei și să pregătească grăbirea construcției celei de a doua conducte, care devine din ce în ce mai vizibil că nu va fi în niciun caz varianta europeană Nabucco, ci varianta rusească South Stream.

¹⁸ <http://www.sigurantaenergetica.ro/page/2?s=politica+energetica+UE>

¹⁹ Ne consolidam cooperarea in sectorul energetic, mai ales in privinta South Stream. Acest proiect devine tot mai important, dupa recentul referendum ce a interzis construirea de centrale nucleare in Italia si in lumina evenimentelor din Africa de Nord”, a spus Frattini dupa discutii cu vicepremierul rus Aleksei Kudrin, la Roma;
<http://www.ziare.com/economie/gaz/italia-si-rusia-vor-sa-faca-south-stream-o-prioritate-europeana-1103495>

²⁰ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15368461,00.html>

²¹ <http://romanian.ruvr.ru/2011/09/06/55719471.html>

²² <http://voiaciok.wordpress.com/2011/09/09/rusia-si-germania-scot-ucraina-din-circuitul-gazelor/>

Dacă pentru Germania și alte state din vestul Europei construcția North Stream echivalează cu o creștere a siguranței livrării de gaze datorită absenței intermediarilor, Ucraina (unul dintre acești intermediari) pierde un atu important în negocierea prețului cu Gazprom, iar Polonia vede neinclusiunea sa în planurile ruso-germane drept un afront din partea Berlinului, acuzat de guvernul de la Varșovia că ar trăda solidaritatea Uniunii Europene.

Un alt stat al UE cu care Gazprom a dezvoltat parteneriate, este Austria. Gazprom a semnat cu OMV un Acord de Cooperare privind dezvoltarea comună a punctului central comercial de gaze naturale de la Baumgarten. Gazprom are o participație de 50% în cadrul Centrului European de Gaze Naturale și în comun, cele două companii vor derula proiecte de stocare a gazelor naturale în Austria și în țările învecinate. Obiectivul urmărit este extinderea și dezvoltarea acestui nod energetic comercial pentru a deveni centrul de tranzacționare a gazelor naturale numărul unu în Europa prin crearea unei piețe internaționale²³.

În Ungaria, Gazprom și compania ungară MOL studiază o eventuală expansiune a conductei de gaze Blue Steam, operațională din noiembrie 2005, care transportă gaze naturale din Rusia în nordul Turciei.

În Slovacia, Gazprom deține 49% din rețeaua SPP, împreună cu Ruhrgas și Gaz de France, iar în Turcia, Gazprom alimentează trei sferturi din țară cu gaze naturale, prin Europa de Sud și printr-o conductă în Marea Neagră, pe care o deține împreună cu ENI. Gazprom vrea să cumpere și firmele de distribuție de gaze din Turcia și intenționează să transporte gaze naturale în Israel.

În Republica Cehă, Gazexport, o unitate a Gazprom a semnat un contract cu firma gazdă - Vemex, pentru livrarea de gaze naturale, înlăturând astfel monopolul statului ceh.

În Serbia, Gazprom Neft, divizia de petrol a grupului Gazprom, a semnat, un acord privind achiziționarea unui pachet de 51% din acțiunile companiei petroliere Naftna Industrija Srbije (NIS). Deși oficialii de la Belgrad apreciau valoarea acestei privatizări la 6 miliarde de euro, prețul final a fost de șase ori mai mic. Cel mai probabil, Serbia a servit astfel Rusia pentru suportul în bătălia pierdută pentru Kosovo.

În Bulgaria, Gazprom asigură acum necesarul de petrol și tranzitează benzina către Grecia și Turcia. Gazprom vrea să cumpere și o parte din compania bulgară de stat care deține monopolul în țară - Bulgargaz, dar și centrala de încălzire din Sofia. Compania Atomstroyexport, deținută de Gazprom, va construi noua centrală nucleară de la Belene, proiect în valoare de patru miliarde euro. Prin acest contract concernul rusesc Atomstroyexport pătrunde într-un stat membru al Uniunii Europene.

Gazprom a încheiat cu Bulgaria și un acord privind participarea la proiectul South Stream - construcția unei conducte de gaz ce va lega Rusia de Italia. Bulgaria are o importanță aparte pentru proiectul rusesc, care vizează ca acest gazoduct ce va alimenta Europa să se ramifice în două pe teritoriul bulgar, o rută înspre sud-vest, spre Grecia și Italia, cealaltă înspre nord-vest, spre Serbia și Austria. La rândul ei,

²³ <http://www.nato-romania.ro/ned/34-brosura/72-analiza?start=9>

Grecia a anunțat că își va dubla importurile de gaze naturale din Rusia după anul 2016.

În acest context, lovitura Moscovei a ruinat speranțele europene de a-și diminua dependența energetică de Rusia iar proiectul South Stream va pune serios sub semnul întrebării fezabilitatea proiectului Nabucco al Uniunii Europene de construire a unui gazoduct de transport al gazelor din zona Mării Caspice, trecând prin Turcia și tranzitând Bulgaria, România și Ungaria până în Austria.

Concluzii

Conform liderilor europeni, dependența de Rusia, în calitate de țară-furnizor, trebuie să fie slăbită prin diversificarea surselor de livrare.

Cu toate acestea, în pofida puternicului sprijin politic de care se bucură, proiectul european Nabucco bate și acum pasul pe loc²⁴.

Pentru Europa, care depinde de gazul rusesc, Nabucco ar putea juca un rol extrem de important, în timp ce alternativa lui, gazoductul South Stream, reprezintă o dependență și mai mare față de Rusia. Proiectul South Stream prevede construcția de tronsoane care să ducă spre Austria și Italia. Astfel, prin acest proiect, Rusia vrea să-și întărească cvasimonopolul pe care îl deține asupra aprovizionării Europei cu gaz natural.

Nabucco, spre deosebire de proiectul rusesc South Stream - rivalul său, nu are încă nicio asigurare că va avea o cantitate suficientă de gaze naturale. Țările caspice, Azerbaidjanul și Turkmenistanul, sunt încă în imposibilitatea de a garanta cantitatea necesară de gaz, iar consorțiul internațional Nabucco pare instabil și consensul preconizat al tuturor țărilor UE nu s-a materializat efectiv. Până în prezent, Azerbaidjanul a fost singura țară a cărei voință de a asigura Nabucco cu gaz a fost considerată absolut asigurată, deși oficialii de la Baku au declarat că ar fi în măsură să furnizeze anual pentru conductă cel mult zece miliarde de metri cubi de gaz, reprezentând aproximativ o treime din capacitatea de transport anuală solicitată de consorțiul Nabucco. Dar, în realizarea proiectului Nabucco, UE urmărește totodată să nu fie dependentă exclusiv de gazele naturale din Azerbaidjan.

Pe de o parte, strategia Rusiei de a-și menține controlul asupra zonei Mării Caspice și interesul crescut al Chinei pentru gazul caspic ar putea influența viitorul conductei Nabucco în mod decisiv, mergând chiar până la eșuarea proiectului strategic european. Pe de altă parte implicarea statelor partenere în proiecte diferite/concurente²⁵, face ca șansele de construire a gazoductului european să devină din ce în mai incerte.

Gazul rusesc rămâne principala armă politică a Kremlinului, iar în lipsa unei coeziuni a Uniunii Europene, statele europene vor trebui să facă multe compromisuri

²⁴ <http://voiaciok.wordpress.com/tag/south-stream/>

²⁵ Compania energetică Gazprom a reușit să atragă de partea sa un membru al consorțiului rival Nabucco - compania germană RWE Corp - pentru un proiect de cooperare germano-rus.

în relația cu Rusia și să accepte un comportament politic orientat către pretențiile internaționale ale Moscovei.

Bibliografie:

1. http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/securitatea_energetica_a_romaniei_in_context_european.pdf
2. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3210249ROC.pdf
3. www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/20-cg14.ro07.doc;
4. http://www.crpe.ro/library/files/crpe_policy_memo_10_ro.pdf
5. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15368461,00.html>
6. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_RO_ACT_part1_v1.pdf;
7. <http://eur-law.eu/RO/Versiune-consolidata-a-Tratatului-privind-functionarea-Uniunii-Europene,490808,d>
8. <http://eur-lex.europa.eu/ro/treaties/dat/12007L/htm/C2007306RO.01004201.htm>
9. http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_en.htm
10. http://www.money.ro/dictionar/dictionar-marketing-advertising/joint_venture.html
11. <http://www.nato-romania.ro/ned/34-brosura/72-analiza?start=9>
12. <http://romanian.ruvr.ru/2011/09/06/55719471.html>
13. <http://www.sigurantaenergetica.ro/revista-presei-energie-20-septembrie.html>
14. <http://www.sigurantaenergetica.ro/page/2?s=politica+energetica+UE>
15. http://www.strategikon.ro/files/analize/EU___energy_policy.pdf
16. <http://voiaciok.wordpress.com/tag/south-stream/>
17. <http://voiaciok.wordpress.com/2011/09/09/rusia-si-germania-scot-ucraina-din-circuitul-gazelor/>
18. <http://www.ziare.com/economie/gaz/italia-si-rusia-vor-sa-faca-south-stream-o-prioritate-europeana-1103495>

TENDINȚE ALE EVOLUȚIEI ARTEI MILITARE ÎN ACTUALUL MEDIU INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

Ion PANAIT*

Contemporary conflicts such as those in Afghanistan and Iraq have created an urgent need for feedback based on real experience. This work, combined with a correct understanding of history should help us to quickly improve the quality of our thinking about war.

Understanding the continuities and changes the character of armed conflict will help us take wise decisions on the structure, common relevant capacity, and to improve military education and organizing, training and equipping the armed forces. Experiences in Afghanistan and Iraq and the war in Kosovo, reveal warnings strong consideration should keep and make appropriate adjustments in the structure of forces and for development of the theory and practice of military art.

Globalizarea și pierderea monopolului de stat asupra violenței, acutizarea conflictelor culturale, etnice și religioase sunt oportunitățile de care au beneficiat unele forțe oponente regimurilor democratice și ordinii de drept, fapt evident în ultimele conflicte intra-statale din lume. La rândul lor, conflictele inter-statale desfășurate în ultimii 20 de ani au scos în evidență o nouă fizionomie a luptei armate începând de la pregătirea, organizarea și ducerea luptei până la exploatarea urmărilor acesteia. Cel mai evident a reieșit, și a fost amplu cercetat de analiștii politico-militari, faptul că nu mai există acțiuni și procedee de luptă standard și nici reguli universal-valabile care să asigure obținerea succesului dar ca să obții succesul trebuie să fii permanent informat și adaptat la evoluția luptei armate.

Războiul împotriva terorismului se desfășoară de 10 ani depășind ca durată cel de al Doilea război mondial dar terorismul nu a fost eradicat, așa că se anunță un război al cărui sfârșit este greu de intuit, cum la fel de greu de intuit sunt și rezultatele lui.

1. Evoluția crizelor și conflictelor

Faptul că omenirea se luptă cu crizele și conflictele de la începutul existenței sale este atât de vizibil și realist încât unii specialiști au ajuns să-i demonstreze obiectivitatea și să considere că această luptă va fi dusă până în ultima clipă a existenței umane. Cu toate acestea fenomenul crizelor și conflictelor nu reprezintă o fatalitate ci doar o realitate socială, politică, economică, informațională, militară de care oamenii trebuie să se țină seama și pe care trebuie să o amelioreze și chiar să o controleze. Este posibil ca oamenii să nu mai fie victime inconștiente și, adesea, indiferente ale crizelor, conflictelor și războaielor, ci să folosească aceste fenomene și aceste procese pentru a-și ameliora propria condiție, pentru a grăbi procesele de modernizare și a prelungi perioadele de prosperitate și de stabilitate. La ora actuală omenirea și-a format unele abilități în ceea ce privește gestionarea crizelor și

* Comandantul Școlii Militare de Maiștri Militari și Subofițeri a Forțelor Terestre „BASARAB I” și doctorand în științe militare și informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

conflictelor și, deși nu a reușit să rezolve pe deplin problema conflictualității, a realizat, totuși, pași importanți în prevenirea unor crize și conflicte militare de mare amploare, cu întrebuintarea armelor de distrugere în masă și a altor mijloace deosebit de periculoase.

Tratatele și acordurile privitoare la asigurarea păcii și securității planetei, la neproliferarea armelor de distrugere în masă, la interzicerea minelor și altor mijloace de distrugere a ființei umane, la controlul armamentelor, activitatea O.N.U. și a altor organizații de securitate constituie expresii ale efortului omenirii de a pune sub control fenomenul conflictualității. Cu toate acestea, fenomenul evoluează, iar măsurile de securitate economică, socială și militară rămân în urma acestuia. Vulnerabilitățile cresc odată cu dezvoltarea societăților, direct proporțional cu pericolele și amenințările, apar altele noi, de cele mai multe ori, în mod aleatoriu, greu de anticipat și de contracarat. Apare, așadar, obiectivitatea studierii fenomenul crizelor și conflictelor pentru a-l putea ține sub control și, în același timp necesitatea dezvoltării artei militare pentru a putea gestiona corect lupta armată acolo unde nu s-a reușit controlul; toate instrumentele cunoașterii trebuie puse în slujba analizei și soluționării crizelor și conflictelor și a perfecționării laturilor artei militare.

Studiul fenomenologiei și filozofiei crizei și conflictelor este și rămâne cea mai mare provocare a tuturor timpurilor pentru întreaga omenire. Teoria realistă susține ideea potrivit căreia conflictul între grupuri este provocat de competiția pentru resurse limitate¹. Această teorie arată că lucrurile care au valoare pentru indivizi, incluzând hrana, teritoriul, sănătatea, puterea, resursele naturale și energia sunt atât de limitate, încât, dacă membrii unui grup reușesc să acumuleze o oarecare bunăstare, membrii celuilalt grup nu o vor mai avea.

Conflictele contemporane, cum ar fi cele din Afganistan și Irak au creat o nevoie urgentă de *feedback* pe baza experienței reale. Demersul de față, combinat cu o înțelegere corectă a istoriei ar trebui să ne ajute să îmbunătățim rapid calitatea gândirii noastre despre război. Înțelegerea continuităților, precum și a modificărilor caracterului conflictelor armate ne va ajuta să luăm decizii înțelepte cu privire la structura, dezvoltarea capacităților relevante comune, și să se perfecționeze educația cadrelor militare, precum și organizarea, instruirea și echiparea forțelor armate. Experiențele din Afganistan și Irak, precum și războiul din Kosovo, scot la iveală avertismente puternice de care ar trebui să ținem seamă și să facem ajustările corespunzătoare în structura forțelor și pentru dezvoltarea acestora, în teoria și practica artei militare.

Pe durata Războiului Rece, între 1945-1989 au avut loc peste 130 de războaie, în care au fost uciși aproximativ 23 milioane de oameni și s-au produs distrugerii materiale imense. Aceste războaie, raportate la numărul de morți și pagubele materiale produse, la armamentul folosit, la urmările în plan uman și teritorial, au atins proporțiile unui dezastru echivalent cu cel provocat de o conflagrație mondială. Războaiele locale au avut cauze multiple și complexe, de natură politică, economică, socială, națională, teritorială, religioasă, culturală și militară dar cele mai multe ori a

¹ Campbell, D.T. *Variation and selective retention in sociocultural evolution*, In Barringer / Blanksten/Mack, Social Change in Developing Areas, 1965, pp. 19-49.

existat o împletire a elementelor arătate mai sus. Cauzele de ordin politic au ținut atât de politica internă, cât și externă, a statului angajat în război – contradicțiile dintre grupările politice interne, care au devenit antagoniste, au dus de nenumărate ori la ciocniri armate și tot de nenumărate ori aceste ciocniri au determinat amestec extern pentru sprijinirea uneia sau alteia din părți.

Odată cu încheierea Războiului Rece, dezbaterile ideologice au fost redeschise și chiar s-au intensificat. Unii vedeau în sfârșitul confruntării ideologice dintre Est și Vest o cotitură majoră în istoria relațiilor internaționale și susțineau că violența inter-statală va dispărea gradual iar noile valori comunitare vor aduce un spirit de cooperare tot mai pronunțat între persoane și comunități umane din cele mai diverse, inclusiv la nivelul statelor. Acest curent de opinie a reflectat o viziune optimistă asupra dezvoltării unei societăți globale pașnice. În schimb, pentru alți analiști, realismul a rămas cea mai bună cale de abordare teoretică a problematicii securității internaționale.

În opinia realiștilor, evenimentele de după 1989 au produs schimbări nesemnificative în substanța relațiilor internaționale. Sfârșitul Războiului Rece a adus o eră nouă, mai cooperantă, între superputerile existente la acea vreme, dar acest lucru avea un caracter temporar atât timp cât statele continuau competiția între ele, iar forța rămânea ultimul arbitru în disputele internaționale.

Sfârșitul secolului XX marcat de căderea Zidului Berlinului și colapsul comunismului a fost urmat de conflicte politico-militare pe care le-am numit „*contemporane*”. Prăbușirea comunismului a generat, în primul rând, un număr impresionant de conflicte în spațiul fost comunist². Războiul propriu-zis a devenit mai puțin probabil după încheierea Războiului Rece, însă au persistat conflictele regionale și interne și vor exista mereu presiuni din afara statelor și instituțiilor internaționale pentru a se interveni. Din 1990 și până în prezent, mai mult de jumătate din toate conflictele armate s-au produs în țările în curs de dezvoltare. Mijloacele pe care țările din zonă le au pentru a menține sub control aceste conflicte sunt modeste, soluția fiind, în majoritatea cazurilor, externă.

Ultimul conflict armat inter-statal clasic din secolul XX a fost Războiul din Irak din august 1990 – martie 1991 care a avut drept combatanți pe de o parte pe americani și pe aliații acestora, iar pe de altă parte Irakul condus de Saddam Hussein. Războiul din Irak este important pentru că marchează un nou început în arta războiului și anume războiul mediatic, fiind primul război transmis în direct de către CNN. Știrile au fost prezentate în așa fel încât să consolideze imaginea SUA drept lider mondial. SUA a învins Irakul, iar după război și-a menținut imaginea de lider mondial politic, economic și militar, implicându-se mai târziu, în mod direct, și în crizele din Balcani sau alte zone ale globului.

Schimbările produse după Războiul Rece în concepția de întrebuintare a forțelor pentru rezolvarea unor situații complexe atât pe timp de pace, dar mai ales la criză sau război, impun din partea artei militare o abordare sistemică, funcțională a acțiunii militare, care să conducă la o explicitare superioară a teoriilor, principiilor și legilor care guvernează fenomenul militar.

² Hlihor, Constantin, „*Conflicte și comunicare în secolul XX*”, ed. Comunicare, București, 2006, p. 67.

Trebuie pornit de la faptul că în prezent, și mai ales în perspectivă vom asista la angajări militare din cele mai diverse ca scopuri urmărite, forțe participante, modalități acționale și aranjamente post-conflict. Dacă analizăm modul cum au fost aplicate legile, principiile și normele teoretice ale artei militare de-a lungul istorie, observăm că totdeauna au existat unele „*abateri*” de la cerințele acestora, abateri care adesea au condus la obținerea unor victorii răsunătoare.

2. Repere ale artei militare românești

Istoria artei militare românești evidențiază, de multe ori subiectiv, că, deși am fost mai slab înzestrați decât inamicii noștri și mai puțin numeroși, am putut lupta de la egal la egal datorită unei doctrine și strategii militare adecvate, unor comandanți bine pregătiți și, bineînțeles, datorită unui moral superior și a unei dorințe de victorie superioare. Toate acestea sunt evident false în ochii oricărui analist militar realist, care nu vrea să justifice o politică militară dezastruoasă, aproape continuă, care vede obținerea succesului în luptă adăugând la formula de calcul a puterii militare un „*coeficient de vitejie*” pe care forțele armate române - spun ei făcând jocul unor lideri politici care au lăsat pe ultimul loc înzestrarea și pregătirea armatei - l-au avut întotdeauna și exemplifică cu clasicele *bătălii de la Rovine, Călugăreni, Podul Înalt*, sau cu „*atacul în izmene la baionetă de la Mărășești*”, și pe care Armata română va trebui să-l aibă permanent superior oricărui potențial inamic.

Uităm foarte repede că am contat în istorie doar atunci când am avut o armată bine echipată și bine pregătită (o pregătire foarte bună nu poate înlocui o înzestrare precară cum nici o înzestrare foarte bună nu poate înlocui o pregătire slabă a trupelor și comandanților).

Ne-am câștigat independența în 1878 în urma unui război în care am luptat alături de ruși, împotriva turcilor. Cum a fost posibil? Aveam o armată modernă construită de un fost militar, colonelul Alexandru Ioan Cuza, am știut să ne alegem momentul și partenerul, deci aveam o strategie militară realistă, forțele erau motivate nu numai spiritual ci și material (promisiuni de împroprietărire făcute țăranilor),.

Lipsa unor categorii de armament în Primul război mondial precum și cantitatea insuficientă a altora (mitraliere ușoare, artilerie grea, aviație) a determinat comandamentul român să adopte ca procedeu de bază izbirea, atât în ofensivă, cât și în apărare, în condițiile în care în armatele beligerante se renunțase la acest procedeu, pe prim plan fiind focul. A trebuit să se treacă la re-organizarea, re-instruirea și re-înzestrarea întregii armate, la începutul anului 1917, pentru ca armata română să fie capabilă a se măsura de la egal la egal cu adversarii săi.

Nici despre a Doilea Război Mondial nu se poate spune că a marcat momentul adevărului pentru cei care conduceau România; deși țara beneficiase de una dintre cele mai mari creșteri economice și războiul era iminent la sfârșitul deceniului patru al secolului XX, liderii momentului nu au pus prea mult accent pe elaborarea unei singure strategii militare proprii, pe înfăptuirea unor alianțe sigure ci au mers din compromis în compromis.

Comuniștii au elaborat acea doctrină de apărare „*a întregului popor*” care se baza mai mult pe tradiție decât pe realitate, au tradus teoria artei militare de la ruși și au transmis-o armatei proprii care acolo unde nu putea să o aplice trebuia să „*o adapteze la condițiile specifice patriei noastre*”, au neglijat instruirea pentru a putea face economii la carburanți și muniții, economii în urma cărora trebuia să devenim independenți din punct de vedere energetic, au trimis trupele în mine, la agricultură și la construcții industriale și le-a politizat impunând liderilor să devină membri ai partidului unic. Rezultatele s-au văzut în decembrie 1989 când nu au lipsit situațiile de fratricid, dotarea inferioară i-a demoralizat pe militari, iar ezitarea liderilor a făcut ca uneori acțiunile să vină în contradicție cu dorințele revoluționarilor, ale poporului.

Perioada post-decembristă a debutat bine, cu o reorientare a obiectivelor strategice în centru cărora se afla „*Parteneriatul pentru pace*” semnat cu SUA și dorința de a deveni membri ai NATO. Pornind de la aceste obiective și dorind să arătăm noilor aliați că de data asta suntem mai mult decât fideli, „*am aruncat la gunoi*” toate vechile manuale, instrucțiuni, norme și doctrine și am realizat o bază teoretică nouă formată din alte traduceri, de data asta din engleză, am elaborat mai multe strategii de transformare a armatei și a domeniilor ei specifice (logistică, învățământ, comandă-control, etc.) dar nu am reușit în 21 de ani să ajungem la nivelul aliaților. Nu am reușit pentru că nu numai doctrinar trebuie să arătăm ca aliații noștri ci și ca dotare. Fără investiții nu putem avea o dotare corespunzătoare, nu putem concepe o instruire adecvată pentru trupe, nu putem să ne permitem o structură de cercetare în domeniul științei militare.

Încrăzători într-o schimbare de opinie a politicului *vis-a-vis* de domeniul militar, noi cei din interiorul acestuia trebuie să contribuim mai mult la realizarea unei baze teoretice realiste pe care să se sprijine în viitor pregătirea și ducerea acțiunilor militare de către structurile militare românești. Optimiști în ceea ce privește un viitor mai bun pentru armata română, în demersul nostru științific am scos în evidență învățămintele reieșite din pregătirea și desfășurarea conflictelor contemporane pentru a putea redefini latura teoretică și practică a Artei militare.

3. Tendințele evoluției artei militare

Conflictele militare contemporane au scos în evidență noi orientări și concepte privind desfășurarea acțiunilor militare, caracterizate prin complexitate, mobilitate, dinamism, folosirea unor tehnologii înalte și a unor forțe aproape în totalitate profesionalizate, acțiuni integrate ale tuturor categoriilor de forțe și genuri de arme. Spațiul de desfășurare a luptei armate în dimensiunea sa terestră, aeriană, maritimă și cosmică tinde să devină tot mai integrat, complet cibernetizat, cu tendințe accentuate de a se extinde în mediul electromagnetic pe baza evoluțiilor spectaculoase în domeniul tehnico-științific.

Diversitatea și complexitatea conflictelor contemporane au evidențiat noi situații și condiții de pregătire și ducere a acțiunilor militare. Diversitatea și complexitatea rezultă din faptul că în ultimele decenii s-au confruntat mai multe doctrine, tehnologii și concepții strategice, s-au opus armate cu grade diferite de

înzestrare și pregătire, cu sprijin informațional și logistic diferit, cu obiective strategice ascunse, mascate subtil, pentru a părea nobile opiniei publice internaționale.

Toate acestea au dat un nou înțeles legilor și principiilor luptei armate iar studiul aprofundat al acestora a devenit o condiție importantă pentru eficientizarea pregătirii și ducerii acțiunilor militare. Este foarte important de știut care sunt factorii care determină structura acțiunilor militare pentru a avea o abordare logică a organizării activităților specifice pregătirii și ducerii luptei. Analiza, cercetarea luptei armate moderne, presupun analiza factorilor de care depinde cauzalitatea, pregătirea și deznodământul acțiunilor militare.

Forțele și mijloacele participante la acțiunile militare specifice războiului contemporan diferă de cele clasice, practic în afara acestora apar și altele specifice, datorate modificărilor survenite în relațiile internaționale.

Există posibilitatea ca forțele angajate în luptă să se confrunte și cu acțiuni ostile ale unor grupări paramilitare sau teroriste executate simultan sau succesiv, dar și cu posibilitatea intervenției unor forțe multinaționale de impunere sau menținere a păcii. Confruntarea militară modernă are un aspect tot mai integrator, câmpul de luptă fiind caracterizat de noi dimensiuni și trăsături ce se regăsesc în fronturi discontinue, focare de intervenții diferite cu extindere spre verticală rapiditate în pregătirea și executarea manevrelor, lovirea concomitentă a trupelor și obiectivelor, atât la contact, cât și în adâncime.

Forțele insurgente, teroriste provin din state diferite, sunt uneori grupuri mixte transnaționale, fără baze teritoriale stabile, care nu acționează în structuri predefinite iar scopul lor diferă de multe ori în funcție de ascensiunea conflictului și, de regulă, cei care le compun nu sunt loiali nici unui stat, de multe ori, nici chiar organizației care i-a recrutat și îi susține material. Membrii acestor forțe acționează pretutindeni, o bună parte dintre aceștia nu poartă uniforme, semne distinctive sau arme la vedere, fapt pentru care este greu de făcut o distincție dintre civili și militari astfel că ciocnirile cu aceștia conduc de multe ori la victime colaterale.

Ceea ce dorim să scoatem în evidență este în cadrul ultimelor conflicte armatele au avut de înfruntat și altfel de forțe decât cele clasice, necombatante, care au folosit protestele pașnice, s-au implicat în zonele de conflict direct exprimând nemulțumiri față de forțele de ordine, au trimis mesaje de chemare la nesupunere și luptă și alte forme de acțiune uneori chiar lipsite de agresivitate, producând derută în comportamentul militarilor și transformându-i în victime. Cu astfel de confruntări s-au întâlnit militarii americani în Somalia și Haiti, cei ruși în Afganistan și Cecenia, cei ai Coaliției din Irak sau ai ISAF în Afganistan.

O altă concluzie pe care o desprindem din acest gen de acțiuni este că ***teatrul de război este de-teritorializat***, orice colț al lumii putând deveni o zonă de operații; practic frontul este nedefinit, de cele mai multe ori nemai-existând o linie de contact între beligeranți. Totodată, armamentul folosit de aceste forțe este eterogen, beneficiind din plin de tehnica de ultimă oră iar uneori de mijloace improvizate, artizanal.

Modalitățile de acțiune, formele și metodele de luptă ale forțelor insurgente, oponente, sunt împrumutate din panopia războiului de gherilă, a acțiunilor teroriste sau a conflictului de joasă intensitate. Aceste forțe pot îndeplini misiuni tactice, operative sau strategice iar valoarea lor militară rareori coincide cu importanța obiectivelor vizate. Teatrele de război din Irak, Afganistan, Cecenia, Teritoriile Palestiniene și Balcanii de Vest și Caucaz ne oferă câteva repere concludente în această direcție.

Nivelul strategic este zona cea mai vizată de factorii de decizie politică și militară ai forțelor oponente care fructifică noile facilități economico-sociale stabilind alianțe cu liderii lumii interlope, ai crimei organizate, ai traficului de arme, droguri, mijloace de distrugere în masă și ai tuturor celor care desfășoară activități infracționale. Obiectul acestora îl constituie perturbarea ordinii de drept, a stabilității și securității statului vizat³. O altă modalitate de acțiune o constituie penetrarea rețelelor de relații ale organismelor internaționale și a sistemelor lor de decizie de unde transmit mesaje sub diferite forme, dar cu conținut destabilizator.

Forțele oponente își concentrează efortul asupra viabilității politice a conflictului și mai puțin asupra rezultatelor tactice rapide, căutând compensarea discrepanțelor militare prin mutarea luptelor în parlamentele naționale și în mas media așa cum s-a întâmplat în Irak și încă se mai întâmplă în Afganistan.

Așadar lovitura strategică (în sensul atribuit de arta militară contemporană) în cadrul războaielor contemporane este direcționată către factorii de decizie politico-militară, pentru a le distruge unitatea și voința de a continua un război mult prea costisitor, fără beneficii. Practic distrugerea forțelor armate ale adversarului și a capacității acestora de regenerare nu mai constituie prioritatea supremă, adversarul poate fi învins chiar dacă îi rămân forțele armate intacte iar scopul strategic este atins.

Marile puteri, în special SUA, au fost primele care au introdus strategia de declanșare a atacurilor preventive, strategie care a fost criticată la început cu vehemență nu numai de către cercuri interne, dar și de către liderii unor state puternice⁴. Atacurile teroriste de la teatrul din Moscova, gările Madridului, școala din Beslan și metroul londonez au demonstrat că întreaga lume civilizată este amenințată, iar modalitatea de „*contra-acțiune americană*” poate constitui un factor credibil de descurajare. Drept consecință ministrul rus al apărării a afirmat că Rusia „*nu exclude posibilitatea declanșării unor atacuri preventive asupra bazelor teroriste din orice parte a lumii*”⁵.

Cu toate că riposta disproporționată este condamnată de dreptul internațional în scopul descurajării acțiunilor teroriste în cadrul războiului de generația a patra, unele state puternice și-au propus să le zădărnicească, lovindu-le preventiv cu toate mijloacele, inclusiv nuclear. SUA în Strategia de Securitate Națională, elaborată în anul 2006, declara fără a lăsa loc de dubii că „*Noi întotdeauna vom proceda în mod deliberat, evaluând consecințele acțiunilor noastre*”⁶. La începutul anului 2006,

³ Alexandrescu, Grigore *Amenințări la adresa securității*, Ed. UNAp., București, 2004, p. 187.

⁴ <http://www.realclearpolitics.com/Commentary/com-1-4-06-TC-pf.html>

⁵ <http://ziua.ro/display.php?id=164805&data=2004>

⁶ The National Security Strategy of the United States of America, March 2006.

președintele Franței a declarat că și țara sa este gata să riposteze cu armament nuclear la un eventual atac terorist⁷.

Nivelul de informatizare al societății contemporane permite transmiterea rapidă, sigură, direcționată sau nu, a oricărui mesaj. Mass-media constituie cea mai importantă cale de penetrare a ideilor forțelor teroriste, oponente în rândul populației și liderilor statului-țintă. Exemplele de mesaje bine direcționate transmise de teroriști și preluate de postul de televiziune saudit Al-Jazeera au fost primite de presa, radioul și televiziunea din statul vizat, fără nici cel mai mic efort din partea mesagerilor făcând ca rezultatul, în majoritatea situațiilor, să fie cel scontat de teroriști.

Internetul a fost creat în scopul de a reduce distanțele dintre oameni, culturi și civilizații, de a avea oricând acces la valorile universale dar accesul facil la acesta a putut fi folosit de teroriști să transmită mesaje care să influențeze decizia sau să permită accesul la bazele de informații clasificate și atacuri generale sau direcționate asupra căilor electronice de conducere⁸.

O analiză succintă a confruntărilor armate desfășurate în ultima perioadă între entități militare, aparținând nu neapărat armatelor puternice, cu forțe teroriste sau insurgente (Somalia, Filipine, Irak, Afganistan, Cecenia ș.a.) evidențiază că balanța victoriei s-a înclinat, în majoritatea cazurilor, de partea armatelor naționale. Este o dovadă că subunitățile și unitățile militare s-au adaptat rapid la modul de acțiune nemijlocită cu forțelor insurgente. Pentru a avea succes în acțiunile viitoare trebuie urmărită modernizarea unor procedee mai vechi care au dat rezultate în confruntarea dintre grupări slabe militar și forțe armate puternice, respectiv tacticile și tehnicile anti-insurgență concomitent cu descoperirea de tehnici noi, ingenioase, de acțiune, care, aplicate la situația concretă, pot da rezultatele scontate.

Vechea definiție dată de Clausewitz războiului, în sensul că acesta este o continuare a politicii cu alte mijloace, anume cu mijloace violente⁹, nu mai corespunde în totalitate realităților societății omenești actuale deoarece ***a crescut complexitatea situațiilor conflictuale prin îmbinarea elementelor politice, economice, tehnico-științifice, demografice, culturale, ideologice și de altă natură.*** Numai printr-o analiză din perspectivă deterministă a factorilor de care depinde cauzalitatea, pregătirea și deznodământul confruntărilor militare pot fi înțelese în complexitatea lor profundele mutații care au loc în prezent în teoria și practica luptei armate, implicațiile militare ale revoluției tehnico-științifice contemporane, caracteristicile și tendințele de evoluție a războiului modern, concluziile ce se desprind pentru perfecționarea organismului militar sub aspect organizatoric, al modului de întrebuințare și de acțiune a forțelor, cât și al perfecționării pregătirii pentru luptă a trupelor.

⁷ <http://www.tvriasi.ro/news/article.php?story>

⁸ În anul 1999, în timpul conflictului din Kosovo, rețeaua de calculatoare a NATO a fost penetrată de către hackerii care „în mod pașnic își exprimau dezacordul” față de intervenția Alianței. Astfel, timp de mai multe zile, calculatoarele folosite la conducerea acțiunilor au fost blocate prin „atacuri de tip DoS care urmăresc preluarea controlului aparaturii de calcul în scopul transmiterii unui flux de date lipsite de utilitate care, în final, să conducă la blocarea serviciilor sistemului și “bombe tip E-mail”

⁹ Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura militară, București, 1982.

Sub aspect teoretic, conținutul artei militare este multilateral, pornește de la elemente de analiză și cercetare generală, până la cele mai concrete aspecte, cum sunt principiile, normele, metodele și procedeele instituite pentru pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare în deplină concordanță cu cerințele unor legi și principii.

Cunoașterea legilor obiective ale acțiunilor militare presupune existența unor principii, reguli și norme adecvate, argumentate și utile în domeniul strategiei, artei operative și tacticii iar cunoașterea și respectarea tuturor constituie una din condițiile esențiale ale obținerii succesului în acțiunile militare.

Legile acțiunilor militare exprimă dependența și finalitatea confruntării militare de calitatea relațiilor existente între procesele și fenomenele care-i sunt proprii și de influența altor factori externi, cum ar fi: puterea economică, caracterul și conținutul politicii actorilor implicați, nivelul tehnologic și științific al acestora, voința, moralul, calitatea și cantitatea forțelor, nivelul de înzestrare, gradul de pregătire a cadrelor militare și de instruire a trupelor.

În demersul analizei aplicabilității principiilor acțiunilor militare trebuie plecat de la reflecțiile lui Napoleon care considera că „*strategia este o artă care se sprijină pe principii și nimănui nu-i este permis să le uite. Toți acei mari generali ai antichității și toți cei care mai târziu au urmat în mod demn liniile lor, au făcut lucruri mari numai pentru că au asimilat regulile și principiile naturale ale războiului ... Grație acestei asimilări ei au reușit, oricât de mare a fost îndrăzneala operațiilor duse și amploarea succeselor. Ei nu au încetat niciodată să facă din război o veritabilă știință. Numai datorită acestui motiv ei sunt marii noștri maștri și numai prin eforturile de a-i urma putem să ne apropiem de ei*”¹⁰.

Ca urmare a progresului tehnologic din domeniul militar, o parte din eșaloanele tactice și operative trebuie înzestrate cu tehnică de vârf. Aceasta schimbă fizionomia confruntărilor și, implicit, modul de ducere a acțiunilor, prin **prelucrarea automatizată a unei imense cantități de informații**.

Analizând principalele direcții ale perfecționării tehnologiilor militare, cât și posibilitățile de finalizare a rezultatelor cercetărilor din domeniul militar se prefigurează două perioade ale revoluției fenomenului militar: prima perioadă, în care se vor realiza tehnologii *stealth*, computere performante, dominare informatică, comunicații perfecționate, sisteme de arme inteligente, sisteme globale de poziționare; a doua perioadă va cunoaște un salt calitativ și va beneficia de întrebuintarea armelor neletale, a tehnologiilor psihologice și parapsihologice, apărare cibernetizată, roboți militari, sisteme de arme ultrainteligente și structuri hiperflexibile¹¹.

Principiul libertății de acțiune își deplasează centrul de greutate de la menținerea capacității trupelor de a acționa nestingherit pentru realizarea scopului operației, la impunerea cu necesitate a modului de acțiune propriu și obligarea inamicului să răspundă mereu la acțiuni, măsuri și contra-contra măsuri.

¹⁰ Foch, F., *Principiile războiului. Conducerea războiului*, Editura Militară, București, 1975.

¹¹ Mureșan, M., Grad, V., Ilie, G., Mihalcea, A., *Tehnologiile de vârf și domeniul militar*, Editura Militară, București, 1995.

Odată cu **mărirea posibilităților de cercetare și a apariției mijloacelor sofisticate de observare, conducerea forțelor la nivel operativ și tactic** trebuie îmbunătățită științific, rațional, pe baza unor scenarii pregătite, cu viteză mare de reacție și flexibilitate sporită. Acestea se datorează informatizării câmpului de luptă și cibernetizării tehnicii militare, ele inducând o sporire substanțială a inteligenței organizatorice și creează posibilitatea conducerii operaționale a marilor unități, cât și a acțiunilor din domeniul categoriilor de forțe, creșterii vitezei de reacție, a preciziei, deci în final a unității acțiunilor și a amplitudinii manevrei¹².

Modificarea cooperării neîntrerupte va avea loc ca urmare a dispersării forțelor, a dinamismului acțiunilor și a diferențelor de timp operațional și va consta în impunerea unei circulații a informațiilor marcate de unicitatea timpului în sistemul informatic al trupelor. Această unicitate a timpului operațional, va fi impusă de necesitatea corelării acțiunilor, a contramăsurilor în toate mediile și pe toată adâncimea dispozitivului operativ. Pentru aceasta va apare o nouă metodă de control și de apreciere a încadrării în timp a acțiunilor, iar probabil cel care nu va respecta și nu va aplica riguros această metodă va fi implacabil depășit în zona de confruntare.

În perioada următoare, pe baza binomului acțiune-răspuns și **ca urmare a îmbunătățirii substanțiale a structurii principiilor luptei, se conturează desprinderea a două noi principii ale luptei armate:** descoperirea automatizată a țintelor și acțiunilor inamicului și contracararea instantanee a acestora; integrarea tuturor forțelor și mijloacelor în câmpul de luptă cibernetizat și conducerii luptei armate în timp real.

Unicitatea timpului în sistem va fi o cerință tehnică obligatorie și se va realiza pe baza timpului astronomic (real) al locului de dispunere a sistemului informatic, prin intermediul ceasului unic, care indică ora după un anumit etalon, asigură transmiterea (editarea) informațiilor și aplicarea corecțiilor de timp. Acest ultim reper va putea regla într-un mod unitar acțiunile de cooperare dintre categoriile de forțe ale armatei.

În timp, **revoluția declanșată în domeniul militar va influența în mod pozitiv conducerea științifică a acțiunilor militare** și va determina schimbarea unor principii ale luptei armate și, implicit, modalitățile de influențare a principiilor specifice de întrebuintarea a categoriilor de forțe.

Așa cum arătam anterior, caracteristic pentru războiul epocii noastre și al viitorului apropiat, este faptul că distrugerea forțelor adversarului și cucerirea de noi teritorii nu mai sunt obiective dezirabile pentru statele avansate. Unii teoreticieni vehiculează ideea că viitoarele acțiuni specifice unui război vor avea un caracter de apărare activă, manevrieră, având scopuri limitate, fără intenția de lovi populația, că, în vederea atingerii obiectivelor politice, se va renunța la ducerea acțiunilor militare care își propun ca scop producerea de pierderi sau distrugerea forțelor adversarului. De când conflictele limitate s-au constituit în caracteristica principală a mediului strategic, atât în prezent, cât și pentru viitorul previzibil, utilizarea forței necesită strategii flexibile, care reclamă obținerea de avantaje asimetrice în vederea obținerii unor rezultate eficiente și rapide, lucru deja avut în vedere de către statele avansate.

¹² Colectiv de autori, *Probleme fundamentale ale științei militare* - curs, Editura U.N.Ap., București, 2004.

Aceasta conduce la ideea că, în ciuda posibilității ca adversarul să utilizeze mijloace asimetrice pentru a-și asigura succesul, atât în politică, cât și în război, statele avansate posedă, la rândul lor, capacități asimetrice considerabile, care vor fi folosite în vederea atingerii scopurilor proprii.

Exploatarea eficientă a avantajelor deținute de către statele avansate în domeniul informațional, în dezvoltare tehnologică, a permis utilizarea forței militare în conformitate cu concepțiile dezvoltate cu mult timp în urmă de către liderii antichității. Dezvoltarea tehnologică actuală a făcut posibilă intrarea într-o eră nouă în care se pot explora noi modalități de utilizare a forței pe baza unor noi concepte de desfășurare a operațiilor într-un război modern.

Transformările aduse de revoluția în problemele militare înseamnă fără îndoială și schimbări semnificative în fizionomia viitoarelor conflicte. Noile tipuri de războaie, precum: războiul informațional, cibernetic, bazat pe rețea, electronic, psihologic, mediatic, etc. vor fi din ce în ce mai des utilizate de marile puteri. Caracteristicile și formele de manifestare ale acestor tipuri de război, depășesc cu mult pe cele tradiționale, clasice.

În concepția specialiștilor militari, în practica războiului (conflictului armat) la începutul secolului XXI se manifestă două tendințe: restrângerea gamei tipologiei războaielor (conflictelor armate) la cele convenabile statelor dezvoltate din punct de vedere economic și militar; păstrarea unei palete largi de conflicte armate (tipuri noi și vechi) în practica strategică a țărilor cu nivele mai scăzute de dezvoltare.

Războiul modern este caracterizat cel mai mult prin: praguri diferite de violență; producerea diferită a confruntărilor din domenii și medii multiple; aplicarea unor legi și principii proprii; alternarea formelor și procedurilor de ducere a războiului; organizarea specifică și specializarea strictă a forțelor și mijloacelor participante; limitarea acțiunilor în timp și spațiu; respectarea unor reguli și norme juridice speciale. Când pierderile umane sunt limitate, războiul îmbracă forma unei conflictualități ori amenințări politico-militare active.

Se apreciază că, în viitor, noul război poate fi definit de următoarele elemente: confruntarea discretă, de multe ori „banală”, pe baza unei strategii adecvate, aplicate într-un proces reglatoriu; va evidenta o stare de pace „încordată, dură și fierbinte”; starea de pace și cea de război nu vor mai avea sensuri antonimice: pacea va coexista cu războiul; ponderea mijloacelor și acțiunilor non-violente va crește considerabil; forțele și mijloacele majore se vor angaja mai mult în sfera informațiilor precum și a decriptării și dejucării (zădărnicii) intențiilor adversarului; nu se va desfășura între marile puteri, ci în spațiul zonelor de interes, controlate de acestea; durata confruntărilor poate crește considerabil, iar continuitatea acțională va fi evidentă; concepția va fi în sfera gândirii și acțiunii umane, decizia va fi de natură informațională, iar execuția aparține mijloacelor ultraperfecționate, viabile, inteligente, colective și de mare randament; în cadrul larg de masă, percepția războiului este simțită și afectează, dar în plan acțional victimele umane sunt reduse și nu se vede aproape nimic. Este de remarcat că războiul viitorului va fi cu totul altceva decât până acum, el purtând amprenta structurii societății informaționale.

La baza actualelor mutații, care se produc în lupta armată, stau o serie de factori care exercită asupra acestui fenomen o determinare obiectivă. Cei mai importanți dintre aceștia pot fi considerați: revoluționarea bazei economice a societății; creșterea rolului informației; asimilarea rezultatelor cunoașterii tehnico-științifice contemporane, în domeniul mijloacelor de ducere a acțiunilor militare; redimensionarea armatelor. Revoluționarea bazei economice a societății, în sensul înglobării în cadrul acesteia a celor mai eficiente relații de producție, dotări tehnice și sisteme de conducere, reprezintă factorul principal în evoluția luptei armate moderne. De asemenea puterea economică, logistica fiind mijlocul de care depind, cantitatea, dar mai ales calitatea forțelor angajate în lupta armată. Rolul informației tinde să devină un patrimoniu strategic, o puternică pârghie, capabilă să influențeze și să modifice deciziile de la cel mai înalt nivel al adversarului.

Asimilarea rezultatelor cunoașterii tehnico-științifice contemporane în domeniul mijloacelor de ducere a acțiunilor militare - armament și tehnică de luptă, cercetarea sociologică, psihologică va reflecta gândirea strategică despre „*bătălia de profunzime*”, „*interdicție*”, „*masificarea țintelor*” și importanța „*armelor inteligente*” care vor permite să adâncească bătălia în toate caracteristicile acțiunilor militare: distanță, altitudine, timp. Armele vor fi folosite în sisteme, între care, ca „*sistem complex interactiv*”, armamentul cu o mare putere de foc va deveni dominant. Computerizarea, ca indicator al componentei cunoașterii încorporate în mijloacele de luptă, a dus la creșterea capacității acestora de a pătrunde în zone de înaltă amenințare și îmbunătățirea substanțială a preciziei pentru o distrugere specializată cu minime pagube colaterale. În viitor, armele neconvenționale își vor spori ponderea în favoarea celor convenționale, în cadrul cărora „*inteligența*” artificială va avea locul preponderent.

Privind demasificarea armatelor moderne - fenomenul se datorează faptului că mijloacele de luptă dispun de o tot mai mare selectivitate în alegerea țintelor și o precizie mare în executarea loviturilor. Înlocuirea în lupta armată, a caracterului precumpănitor al dimensiunilor cantitative cu cel al dimensiunilor sale calitative implică accentuarea înaltei specializări prin crearea unor structuri operaționale suplă, dar având o mare putere de lovire, mobile și instruite ireproșabil. Sub influența factorilor determinanți ai evoluției luptei armate moderne, în fizionomia acesteia se manifestă o serie de tendințe, a căror principală caracteristică este dinamica lor accentuată.

Războiul mediatic este nou apărut în marele cadru al războaielor informaționale (războiul informațional, războiul psihologic, războiul imagologic, războiul de comandă – control și cel electronic, războiul web), aceasta datorită atingerii unui grad de globalizare al mijloacelor de comunicare în masă.

Informația în sine ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă, în mod paradoxal una imaterială, care poate ajuta în mod decisiv la impunerea voinței într-un conflict. Războiul nu a putut fi purtat niciodată fără o minimă cunoaștere a adversarului, poate de aceea spionajul este vechi de când lumea. Astăzi mai mult ca oricând nevoia de a cunoaște este de o importanță vitală pentru a avea succes. Accesul la informații devine o armă cu două tăișuri odată cu apariția Internetului.

Posibilitățile de a cunoaște cresc exponențial odată cu numărul celor care pot obține date. Internetul micșorează distanțele dintre indivizi, dintre civilizații, dintre oameni și statele în care trăiesc.

Războaiele informaționale au multe elemente comune din punct de vedere al obiectivelor urmărite, al mijloacelor și metodelor folosite, al instrumentelor cu ajutorul cărora ele își ating scopul.

În linii mari războiul informațional cuprinde acele acțiuni desfășurate în timp de criză sau război și îndreptate împotriva informațiilor sau sistemelor informaționale ale adversarului (concomitent cu protejarea propriilor informații și sisteme informaționale) în scopul atingerii unor obiective sau influențării anumitor ținte.

Războiul informațional este însoțit de noi mijloace de acțiune/influențare care eludează puterea convențională și granițele statelor. Multe dintre aceste mijloace acționează direct la nivelul comenzii și al controlului, al voinței, al informației, precum și asupra elementelor esențiale ale infrastructurii statale.

De asemenea, războiul informațional urmărește evitarea conflictelor convenționale, a producerii de victime și pagube, prin utilizarea acestor noi mijloace aflate la granița dintre starea convențională de război și starea convențională de pace. Războiul informațional vizează structuri ale domeniului politic, economic, social sau militar, nu doar pentru a le distruge sau paraliza, ci mai ales pentru a le influența procesele decizionale.

Războiul viitor va schimba întreaga natură a beligeranței prin: deplasarea cauzelor conflictelor militare din zona reală (politică, economică, expansionistă, etc.) spre una preponderent etnică și religioasă; îmbinarea tipului clasic de agresiune cu altele noi: agresiune economică, culturală, psihologică, informatică, informațională, religioasă în rândul căreia cea simbolică joacă un rol important.

Acest tip de război se poate defini ca fiind cucerirea și stăpânirea minții cu ajutorul semnelor și simbolurilor. Va fi un război total și absolut, un război al civilizațiilor și, de ce nu, al culturilor, iar câmpul de luptă îl va constitui lumea pe care o gândim.

O altă caracteristică va fi fundamentală în viitor, anume profesionalismul, care va mări forța de angajare, bazată pe competență și responsabilitate.

Bibliografie:

1. ***, *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, București, 2004;
2. ***, *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.
3. ***, *Joint Vision 2010*.
4. ***, *Joint Vision 2020*.
5. ***, *Information Superiority of NATO Network – Enabled Capability*, NATO HQ, Brussels, 2005.
6. ALEXANDRESCU Grigore, *Amenințări la adresa securității*, Editura Universității Naționale, București 2004;
7. ARSENIE Valentin, BĂDĂLAN Eugen, VĂDUVA Gheorghe, *Eseu despre arta strategică*, Editura Militară, București, 2005;

8. BĂDĂLAN Eugen, FRUNZETI Teodor, *Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare*, Centrul tehnic editorial al Armatei, București, 2004;
9. CLAVAL Paul, *Geopolitica și geostrategia. Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*, Editura Corint, București, 2001.
10. DUȚĂ, Paul Dănuț; FRUNZETI, Teodor și PANAIT, Ion „*Operațiuni și misiuni OSCE. Studiu de caz: Moldova*”. Ed. Techno media Sibiu, 2008.
11. FRUNZETI, Teodor, *Întrebuințarea rezervelor strategice în războiul modern* (Ed. A.I.S.M., București, 1998)
12. FRUNZETI, Teodor, *Forțe și tendințe în mediul de securitate european* (2005)
.FRUNZETI, Teodor, *Organizațiile internaționale în era globalizării* (Ed. A.F.T., Sibiu, 2000)
13. FRUNZETI, Teodor, *Paradigme militare în schimbare* (Ed. Militară, București, 2005)
14. FRUNZETI, Teodor, *Securitatea națională și războiul modern* (Ed. Militară, București, 1999)
15. FRUNZETI, Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale: mijloace militare și nemilitare*, Editura Institutul European, Iași, 2006.
16. FRUNZETI, Teodor; DUȚĂ, Paul-Dănuț și PANAIT, Ion „*Operații NATO. Studiu de caz: Afganistan*”. Editura Techno media, Sibiu, 2007.
17. HLIHOR, Constantin, „*Conflicte și comunicare în secolul XX*”, ed. Comunicare, București, 2006.
18. HUNTINGTON Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, București, 2002.
19. MCCAULEY Martin, *Rusia, America și războiul rece, 1949-1991*, Editura Polirom, Iași, 1999;
20. MCKEEBY, David *Focus on Middle East*, 18 iunie 2007
21. MEINSTEIN Erich von, *Victorii pierdute*, Editura Elit, Iași, 2002;
22. MUREȘAN Mircea, VĂDUVA Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004;
23. O'NEILL, Barry (2000) *Honor Symbols, and War*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
24. PAUL Vasile, *Asimetria strategică, riscuri, amenințări și conflicte asimetrice*, Editura DBH, București, 2001;
25. RIZESCU Alexandru, *Conflicte armate de mică intensitate la frontiera dintre milenii* publicat în lucrarea Armata României la început de secol, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.
26. SARCINSCHI, Alexandra “*Sudanul Contemporan – între bogăția petrolului și criza politică, militară și umanitară*”, în Revista Gândirea Militară Românească, nr.4/ 2005.
27. SMITH, Alastair (1996) ‘To Intervene or Not to Intervene: A Biased Decision’, *Journal of Conflict Resolution*.
28. SMITH, Alastair (1998) ‘International Crises and Domestic Politics’, *American Political Science Review*.

29. VAN EVERA, Stephen (1999) *Causes of War: Power and the roots of Conflict*. Ithaca: Cornell University Press.
30. WERNER, Suzanne (1998) 'Negotiating the Terms of Settlement: War Aims and Bargaining Leverage', *Journal of Conflict Resolutions*.
31. ***, Buletinul științific al U.N.Ap., anii 2005-2010;
32. ***, Gândirea Militară Românească, anii 2002-2010;
33. ***, Revista Forțelor Terestre, anii 2004-2010.
34. www.crisisweb.org;
35. www.globalsecurity.org;
36. www.rand.org;
37. www.terrorismanswers.com;
38. www.stratisc.org;
39. www.worldbank.org;
40. www.unodc.org;
41. www.usaid.gov;
42. www.wri.org
43. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/li.html.

OPTIMIZAREA COMPONENTELOR SPECIALE DIN PERSPECTIVA DIMENSIUNILOR PRINCIPALE ALE SISTEMULUI SECURITĂȚII NAȚIONALE

Daniel BĂNICĂ*
Dr. Gheorghe ȚUCUNETE**

Through security and defence policy, Romania will finalize a system of national defence which is integrator in the intern milieu and it is also European and Euro-Atlantic integrated.

Its components give the real structure and the efficient of this, both regarding to the defence and the main directions of extern policies.

The special components – industrial, of reconnaissance, of substructure and of communications – stay close to the main sizes of National Security System (of security and defence, of intern and extern policy, of national security and public order, of justice etc.).

If the sizes of the system have more than one doctrinaire-strategic/conceptual-action value, the main components will be especially of material nature and they will essentially contribute at practical supporting of national security and defence.

1. Industria de apărare - parte componentă a industriei naționale

O direcție specială de acțiune, cu implicații importante în îndeplinirea obiectivelor securității naționale o reprezintă restructurarea, dezvoltarea și modernizarea industriei de apărare. În acest sens industria de apărare ca parte componentă a industriei naționale, cuprinde capacități de producție ca obiect de activitate producerea de armament, muniții și tehnică de luptă.

Parte componentă importantă a economiei naționale, aceasta trebuie să depășească starea de stagnare și provizorat și să evolueze rapid pe coordonatele eficientizării și ale interoperabilității cu industria de apărare europeană, în conformitate cu cerințele securității naționale.

În fig. nr. 1.1. sunt reprezentate componentele speciale ale securității naționale, care stau alături de dimensiunile principale ale sistemului securității naționale (de securitate și apărare, de siguranță națională și ordine publică, de justiție etc.).

Direcția prioritară de acțiune o reprezintă necesitatea declanșării unui amplu proces de modernizare și asigurare a protecției infrastructurii critice, a elementelor vitale ce vizează pregătirea instituțiilor, societății, economiei și teritoriului național pentru a face față riscurilor și amenințărilor la adresa securității.

* **Locotenent-colonel inginer diplomat, Statul Major General.**

** **Colonel, Statul Major General.**

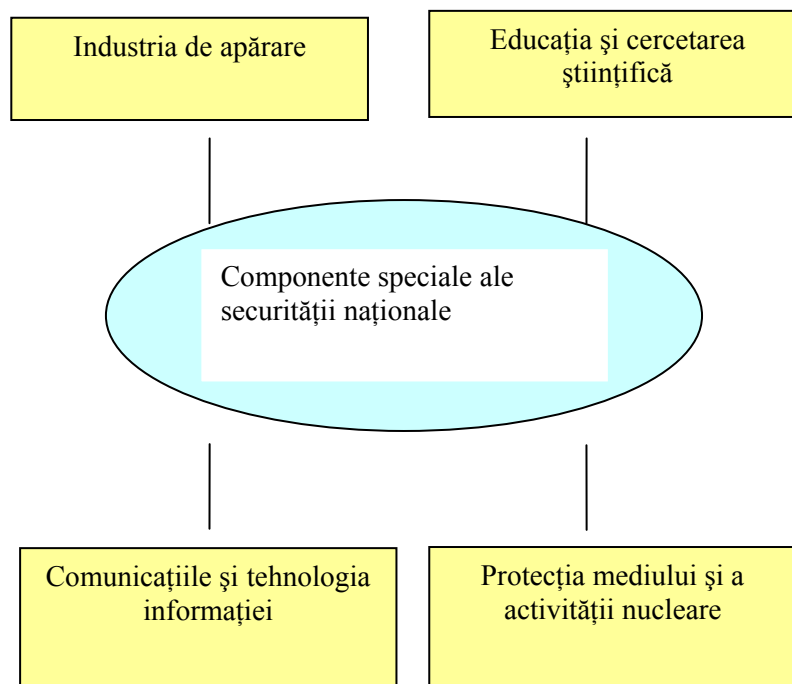

Fig. 1.1. Componentele speciale ale securității naționale

Eforturile vizând acest proces vor fi orientate în special în următoarele *direcții*:

- privatizarea, restructurarea, modernizarea și re tehnologizarea capacităților industriei de apărare, prin cooperare cu firme din cadrul Uniunii Europene și al altor parteneri din NATO;
- racordarea întreprinderilor românești de profil la activitățile Agenției Europene de Apărare;
- proiectarea gamei de produse în funcție de necesitățile reale ale instituțiilor de securitate românești.

Principalele riscuri și amenințări de natură politică, economică, socială și militară, capabile să pună în pericol siguranța cetățeanului și securitatea națională a României,¹ valorile și interesele sale ca stat membru al comunității europene și euroatlantice, sunt:

- a) terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere;
- b) proliferarea armelor de distrugere în masă;
- c) conflictele regionale;
- d) criminalitatea transnațională organizată;
- e) guvernarea ineficientă.

¹ *Strategia de securitate națională a României*, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006, cu modificările și completările ulterioare.

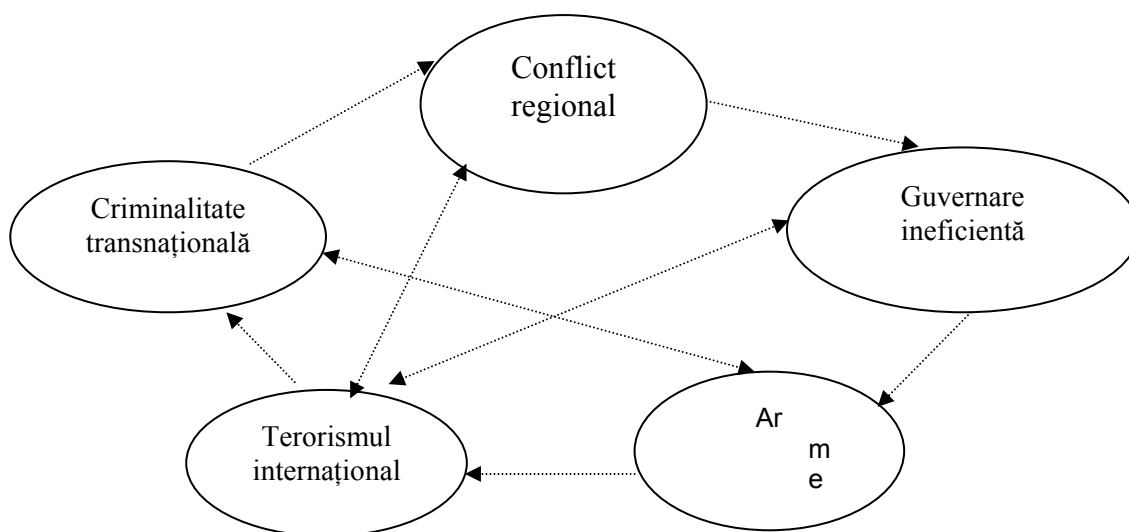

Fig. 1.2 Principalele riscuri și amenințări care pun în pericol securitatea națională

După o analiză a mediului de securitate, caracterizat de interdependența crescândă a aspectelor interne și externe ale securității, trecând prin recunoașterea explicită a dependenței energetice crescânde a UE față de zona Golfului, Rusia și Africa de Nord (ce pot fi considerate, astfel, zone de interes strategic pentru politicile și acțiunile viitoare ale Uniunii), se face o evaluare a amenințărilor la adresa securității europene.

Datorită deciziilor ONU, OSCE, și UE, cu privire la embargoul asupra vânzărilor de armament către unele țări și redimensionarea unor elemente componente ale sistemului național de apărare, industria de apărare românească a fost nevoită să se restructureze major, desigur în cadru reformei generale a sistemului.

În condițiile integrării în NATO și UE, s-a impus tot mai mult o reformă a acestei industrii a căror obiective majore s-au declanșat și sunt în curs de realizare cu finalitate în următorii ani (conform tabelului 1.1.).

Tabelul 1.1.

OBIECTIVE

DETALII

Continuarea procesului de restructurare și regrupare a capacităților de producție.

- plasarea lor și în localitățile nonindustriale;
- reorientarea forței de muncă disponibilizate
- către activități civile.

Conversia unor capacități din industria de apărare.

- orientarea și dirijarea către activități economico civile.

Crearea pe unele platforme industriale a unor parcuri industriale.

- separarea de către capacitățile de producție
- cu destinație militară;
- coordonarea de către autoritățile administrație

	- locale.
Continuarea procesului de privatizare a unor agenți economici.	- respectarea procedurilor legale; - reorientarea forței de muncă disponibilizate - către activități din mediu civil. - înființarea societăților mixte cu firme de - prestigiu;
Încurajarea cooperării internaționale.	- accesul la tehnologii moderne; - - participarea la programele europene în domeniul apărării.
Continuarea procesului de creare a centrelor de excelență.	- valorificarea experienței proprii și externe.
Satisfacerea cerințelor de înzestrare a forțelor sistemului securității naționale.	- participarea la misiuni NATO și UE; - asigurarea interoperabilității echipamentelor furnizate cu cele din dotarea NATO.
Asigurarea de disponibilități internaționale pentru export.	- respectarea prevederilor tratatelor și angajamentelor internaționale la care România este parte.

Problema principală², care stă de ani buni în fața industriei naționale de apărare, este „*îmbunătățirea flexibilității și posibilităților de adaptare la economia de piață, prin descentralizarea activităților economice, sprijinirea privatizării și crearea de societăți comerciale independente*”.

Participarea la programele de neproliferare se va realiza prin revigorarea acțiunilor tradiționale (activități politice și diplomatice, acorduri privind controlul armamentelor și al exporturilor) și armonizarea mecanismelor și proceselor naționale cu cele ale NATO, UE, ONU și AIEA.

În acest sens, industria de apărare reprezintă un pilon important al securității naționale, asigurând condiții pentru securitatea economică și socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice și baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea și securitatea națiunii

Revigorarea industriei noastre de apărare în conformitate cu cerințele și exigențele integrării și prin valorificarea superioară a resurselor proprii, inclusiv în

² Frunzeti Teodor, *Securitatea internațională sau securitatea globală*, Editura Academiei Naționale de Informații, 2005.

cadrul unor programe multinaționale comune, poate reprezenta una din garanțiile participării cu succes la misiuni în cadrul internațional al forțelor militare naționale.

2. Educația și cercetarea științifică ca aport substanțial la securitatea și apărarea națională

Modernizarea în spiritul integrării economiei naționale, a societății românești în conformitate cu valorile europene și a securității proprii într-un cadru colectiv se bazează tot mai mult acum pe punerea în valoare și dezvoltarea potențialului cultural, științific și uman de care dispune România.

Educația și cercetarea științifică românească, așa cum se întâmplă în țările dezvoltate, poate și trebuie să aibă un aport substanțial la securitatea și apărarea națională.

La baza profesionalizării armatei se află *învățământul militar*, care este „*integrat în învățământul național ca subsistem cu personalitate și identitate proprii*”, compatibil cu sistemele similare din armatele statelor membre NATO.

Învățământul militar românesc a dobândit caracteristicile celui național și rămâne deschis, selectiv și fără discriminare socială, naționalitate, apartenență politică sau religioasă.

Dezvoltarea economică accelerată, ca premisă a bunăstării și securității, depinde în mod hotărâtor de gradul de competitivitate a națiunii.

În acest sens putem afirma că România poate deveni cu adevărat competitivă numai în măsura în care vom avea o societate bine educată, orientată spre cunoaștere, capabilă să valorifice optim resursele de inteligență și creativitate.

De asemenea, putem porni de la convingerea că o forță de muncă bine pregătită și flexibilă reprezintă o condiție esențială pentru succesul integrării europene și al valorificării oportunităților oferite de globalizare.

Aceasta impune asigurarea accesului tuturor cetățenilor, inclusiv a celor din mediul rural și din zonele defavorizate, la o educație de calitate pe tot parcursul vieții și vizează transformări profunde în domeniul educației, cercetării și dezvoltării.

Creșterea competitivității României pe piețele globale va fi susținută și prin politici și programe de facilitare a accesului firmelor la rezultatele cercetării-dezvoltării, opțiuni ce implică eforturi organizatorice importante, dar și alocații bugetare corespunzătoare obiectivelor propuse.

În acest sens prezentăm în continuare mai multe direcții de acțiune (conform tabelului 2.1.).

Nr. crt.	DIRECȚII DE ACȚIUNE	DETALII
Promovarea societății educaționale		- în cooperare cu societatea civilă; - în conformitate cu Cartea Albă a Educației și Formării, elaborată de UE.
Îmbunătățirea procesului de cercetare și dezvoltare în domenii cu impact asupra politicii de securitate și apărare..		- ca fundament al politicilor în domeniul resurselor umane. - participarea la programe și proiecte internaționale în domeniile de vârf ale științei și tehnologiei.
Asigurarea educației de bază și pregătirea populației pentru situații de criză și de urgențe civile		- creșterea calității învățământului preuniversitar și universitar. - armonizarea învățământului militar cu politicile naționale din domeniul educației.
Racordarea învățământului superior la cerințele sociale și economice.		- formarea unui comportament civic; - dezvoltarea unei gândiri economice.
Revigorarea sistemului național de cercetare științifică; dezvoltarea și promovarea tehnologiilor comunicării și a informației.		- asigurarea resurselor financiare necesare pentru stimularea specialiștilor; - participări la diferite activități internaționale .
Promovarea culturii și gestionarea eficientă a patrimoniului național		- protejarea și conservarea bunurilor și valorilor; - promovarea ca parte a patrimoniului cultural universal.

Punerea în valoare și dezvoltarea potențialului cultural, științific și uman de care dispune România, constituie o componentă și o resursă esențială a securității și modernizării societății românești.

3. Infrastructura teritorială de transport

O componentă de bază alături de ramurile principale ale economiei unui stat este și rețeaua de transport, care apare ca rezultat al integrării sistemice a *trei elemente*:

- a) infrastructura teritorială de transport;
- b) rețeaua de management al traficului;
- c) rețeaua sistemului de poziționare și navigație.

Infrastructura teritorială de transport reprezintă ansamblul lucrărilor, amenajărilor, mijloacelor și al altor componente materiale, care dau funcționalitate și fluiditate căilor de comunicații rutiere, feroviare, navigabile interioare, maritime și aeriene de pe teritoriul național și asigură totodată rețeaua transeuropeană de transport.

În planurile naționale și programele actuale în derulare sunt cuprinse cinci *obiective* specifice și de mare importanță:

1 afirmarea poziției României ca țară cu loc și rol central în transporturile continentale și intercontinentale pe principalele traiecte geografice vest-est și nord-sud;

2 organizarea rețelelor naționale pentru toate modurile și facilitățile de transport, asigurându-se astfel o mai bună acoperire a teritoriului;

3 eliminarea zonelor deficitare îndeosebi pentru volumul și calitatea transportului și asigurarea condițiilor mai sigure pentru nevoile de deplasare a cetățenilor;

4 dezvoltarea și asigurarea transportului intermodal în trafic intern și cu preponderență în zonele de impact cu coridoarele europene în trafic internațional;

5 asigurarea unei cât mai mari siguranțe în transport și a protecției mediului înconjurător.

Prin poziția României la interferența unor zone europene, asiatice și din Orient de mare interes economic se impune ca actuala și viitoarea infrastructură teritorială de transport să asigure pe deplin conexiunile necesare pentru interconectarea rețelei transeuropene.

Acesta să fie cu coridoare economice, dintre care cel mai strategic pentru noi va fi definit de Europa Occidentală, Centrală, de Sud-Est, Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Integrarea în Uniunea Europeană ne obligă deja să promovăm cu prioritate tehnologii de transport ecologic.

Dacă la acestea se au în vedere și noile tipuri de riscuri și amenințări se impun adoptări de programe naționale de securitate în toate modalitățile de transport.

Modificările operate în structura sectorului transporturilor – în special promovarea concurenței în serviciile portuare, întărirea eficienței transportului rutier de mărfuri, interoperabilitate sistemelor feroviare – pot influența pozitiv eficiența sistemului de transport.

Problema majoră,** care va mai rămâne pentru câțiva ani în agenda de lucru a Executivului din România, este *integrarea infrastructurii noastre în rețelele europene de transport*.

Dezvoltarea tot mai largă a *rețelei paneuropene* de infrastructuri de transport participă garantat și sigur la apariția și lărgirea condițiilor pentru populație și agenți economici de a realiza legături fluide și eficiente între centru și zone periferice, favorizând astfel integrarea, securitatea și dezvoltarea durabilă a tuturor *arealelor europene*, dar cu preponderență în Europa de sud-est.

Se va urmări dezvoltarea legăturilor aeriene cu statele partenere, în scopul deschiderii piețelor.

Planurile de acțiune vor include și măsuri pentru a face față problemei vulnerabilității rețelelor și a serviciilor de transport față de atentatele teroriste.

În acest sens se va acorda atenție întăririi siguranței transportului aerian și maritim.

** Componente ale securității naționale a României, Editura TEMPUS, 2009.

Uniunea Europeană va rezolva, în principiu, problema transportului strategic al forțelor, conform Planului European de Acțiune în domeniul Capabilităților cu ajutorul a 3 (trei) state care vor coordona transportul aerian (Germania), transportul maritim (Grecia) și realimentarea în aer (Spania).

Intensificarea fluxurilor comerciale și turistice între Uniune și vecini, mai presupune înființarea unor sisteme eficiente și durabile de transport.

Strângerea relațiilor și accesul la spațiul UE presupune că sectoarele lor de transporturi să fie în măsură să gestioneze un trafic complex.

4. Protecția mediului și activitățile nucleare

Aceste componente speciale moderne și de perspectivă ale Sistemului Securității Naționale se înscriu în politica generală a Guvernului cu privire la reducerea poluării și redresarea factorului mediu în societatea românească.

La nivel național sunt formalizate și puse în practică de Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului, care prin strategiile și reglementările specifice armonizează toate activitățile în cadrul preocupărilor și responsabilităților generale ale Guvernului.

Pentru îndeplinirea acestui scop, strategia de securitate națională urmărește: îndeplinirea următoarelor *obiective*:

- identificarea oportună și contracararea pro-activă a riscurilor și amenințărilor;
- prevenirea conflictelor și managementul eficient al riscurilor, al situațiilor de criză și al consecințelor lor;
- participarea activă la promovarea democrației și construcția securității și prosperității în vecinătatea României și în alte zone de interes strategic;
- transformarea profundă a instituțiilor și îmbunătățirea capabilităților naționale.

Prin conținutul modern și bine ancorat în realitățile românești, strategia de securitate națională privind protecția mediului are în vedere numeroase *obiective de profil*, precum:

- consolidarea unui cadru legislativ adecvat și întărirea permanentă a capacității instituționale în domeniu;
- apărarea împotriva efectelor calamităților naturale și a accidentelor ecologice prin planuri, proiecte naționale și multinaționale;
- identificarea și gestionarea atentă a domeniilor cu grad înalt de risc în cadrul unui management al situațiilor existente;
- prevenirea poluării industriale printr-un management al riscurilor și gospodărirea deșeurilor (industriale, menajere, radioactive etc.) în spiritul normelor internaționale;
- securitatea instalațiilor nucleare dezafectate pe întreaga perioadă a pericolozității lor;
- dezvoltarea cooperării internaționale pe factori de risc, obiective și managementul consecințelor.

Având în vedere că tehnologia nucleară a pătruns de ceva timp în activitatea economică românească, această strategie are ca obiective:

- a) îndeplinirea condițiilor de siguranță nucleară și radiologică a tuturor activităților de profil;
- b) protejarea populației, a factorilor de mediu și a bunurilor materiale.

Autoritatea cea mai înaltă recunoscută cu rol de reglementare, autorizare și control în domeniu nuclear este Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare.

Prin planurile și programele proprii, specifice și adecvate asigură și garantează în permanență reducerea posibilităților de declanșare a unor incidente și accidente în domeniu, ca și asigurarea unui risc minim în utilizarea Centralei electrice de la Cernavodă și a reactorilor industriali și de cercetare științifică (Măgurele, București, Pitești).

La baza tuturor activităților se află aplicarea standardelor internaționale și a normelor recomandate de Agenția Internațională pentru Energie Atomică, așa cum sunt practicile din UE, SUA și Canada.

În ultimii ani s-a impus aplicarea cu multă fermitate a unei serii întregi de măsuri, care au vizat în folosul societății românești utilizarea tehnicilor moderne de evaluare a riscurilor de producere a incidentelor/accidentelor nucleare, monitorizarea (protecția, evidența, păstrarea, transportul) materialelor radioactive, fuzionale și gestionarea deșeurilor radioactive.

Principalele *direcții* naționale de acțiune vor viza:

- creșterea contribuției României la eforturile comunității internaționale privind respectarea fermă a tratatelor internaționale în domeniul dezarmării și interzicerii armelor de distrugere în masă;
- întărirea regimurilor și aranjamentelor privind controlul exporturilor și interdicția transferurilor ilegale de materiale nucleare, bacteriologice, chimice și radiologice;
- participarea la activitățile și acțiunile internaționale vizând asigurarea respectării reglementărilor privind neproliferarea și blocarea accesului ilegal al unor state și organizații la armele de distrugere în masă.

Eficiența sistemului de apărare a țării este dată și de gradul de implicare în eforturile internaționale și regionale de diminuare a amenințărilor teroriste, a riscurilor de producere a incidentelor/accidentelor nucleare.

Poluarea mediului înconjurător nu cunoaște granițe și abordarea eficientă a acestei probleme presupune conjugarea acțiunilor la nivel internațional, național și regional. Se impune intensificarea cooperării regionale și aplicarea acordurilor internaționale.

5 . Comunicațiile și tehnologia informației

Plecând de la realitatea nouă a acestui început de secol, cu privire la amplificarea confruntării și conflictualității informațiile directe și indirecte, ca un substitut al beligeranței militare, apare cu toată evidența tendința din relațiile internaționale către geostrategie și geoeconomie, în cadrul căreia cunoașterea joacă rol esențial de putere inteligentă – *soft power*.

În acest context complex și dinamic, rolul informaticii, comunicațiile fiabile și tehnologia înaltă a informațiilor cresc considerabil pentru securitatea proprie/colectivă a statelor.

În actele normative din ultima vreme sunt pentru prima dată reglementări privind criminalitatea informatică, fiind în consecință soluționate infracțiunile informatice, de falsificare a instrumentelor de plată electronice sau de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos.

Totodată, ministerul de resort, prin Direcția Generală Antifraudă în Tehnologia informației, colaborează strâns cu departamentele similare din alte ministere, cu furnizorii privați de servicii în mediul de afaceri în vederea monitorizării în comun a faptelor de fraudă și piraterie informatică ce au loc pe întregul teritoriu al României sau care sunt comise de cetățeni români în altă parte.

Recunoscând tot mai bine locul și rolul componentelor societății informaționale, în domeniul analizat sunt definite câteva *direcții de acțiune*:

- ❖ promovarea noilor tehnologii din ce în ce mai eficiente și trecerea graduală la realizarea societății informaționale;

- ❖ asigurarea mai bună a protecției sociale a utilizatorilor de comunicații și a consumatorilor de informație față de nivelul prețurilor, serviciilor de calitate, mentenanță, logistică etc.;

- ❖ garantarea unui sistem concurențial liber, corect, deschis și care să favorizeze beneficiarul tot mai mult;

- ❖ creșterea gradului de acces al cetățenilor la rețelele locale, naționale și internaționale informatice;

- ❖ participarea la programele actuale ale NATO și UE în domeniu.

Beneficiarii direcți sunt cei care asigură securitatea individuală, înfăptuiesc securitatea națională și participă la cea colectivă, deoarece se asigură o parte din resursele tehnice și tehnologice moderne necesare pentru reforma și perfecționarea sectorului de securitate și a celui de apărare în ansamblul lor, pe *dimensiuni și componente*.

Prin modernizarea tehnică și tehnologică tot mai înaltă a componentelor speciale, ce întregesc conținutul securității naționale, se justifică ceea ce nu mai trebuie demonstrat și anume indivizibilitatea securității față de apărare, fapt ce conduce la stabilitatea internă și internațională, la dezvoltarea durabilă și integrarea pe fondul general al globalizării.

Constituirea comunității de informații reprezintă direcția majoră a procesului de dezvoltare a activității de informații la nivel național.

Pentru asigurarea unui caracter proactiv al activității de informații pentru apărare, direcțiile de acțiune specifice vor include creșterea eficienței activității informativ-operative și orientarea acesteia pe priorități și domenii ale amenințărilor TESSOC (terorism, spionaj, sabotaj, subversiune, crimă organizată).

Tehnologia informației și comunicațiilor este un factor incontestabil al dezvoltării societăților moderne. Prin urmare, statele partenere trebuie ajutate să beneficieze de progresele în domeniu.

Unele state din sudul Mediteranei se bucură deja de prima fază a unei societăți a informației, în special cele în care liberalizarea pieței telefoniei mobile a atins un nivel ridicat.

Parteneriatul euro-mediteranean se articulează în jurul a două axe complementare: programul bilateral și programul regional, pe baza orientărilor și concluziilor conferințelor euro-mediteranean și ale conferințelor ministeriale sectoriale în domenii precum comerțul, economia, energia, industria și mediul înconjurător.

În orizontul anului 2025 se așteaptă creșterea importanței tehnologiei informaționale (IT) și obținerea de progrese în domeniul nanotehnologiei care va transforma radical producția de bunuri.

Se apreciază că nanotehnologia va deveni coloana vertebrală a următorului val tehnologic (platforme mult mai mici și mult mai puternice), sporirea numărului de inovații în domeniul biotehnologiei, creșterea investițiilor în domeniul cercetării și dezvoltării.

Dintre efectele negative menționăm dezvoltarea tehnologiei informației va avea ca efecte pierderea intimității, creșterea vulnerabilităților în sisteme și accesul facil la tehnologii.

În concluzie biotehnologia poate avea efecte controversate – clonarea, vegetale modificate genetic, posibilitatea stabilirii hărții genetice care să conducă la împiedicarea unor persoane în urmarea unei cariere.

Bibliografie:

1. ***, *Strategia de securitate națională a României*, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006, cu modificările și completările ulterioare.
2. [***, *Componente ale securității naționale a României*, Editura TEMPUS, 2009.
3. Duțu Petre, *Populație mondială și securitate internațională*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
4. Frunzeti Teodor, *Securitatea internațională sau securitatea globală*, Editura Academiei Naționale de Informații, 2005.
5. Mureșan Mircea, Duțu Petre, *Societatea civilă-actor non statal major*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2006.
6. Oprea Gabriel, Vasile-Ozunu Mihail, Onișor Constantin, *Elemente de artă strategică românească*, Editura Fundației Colegiului Național de Apărare, 2001.
7. Gheorghe și Feodot Ioana, *Uniunea europeană. Evoluții geopolitice și geostrategice*, Editura militară, 2011.

PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA ABORDAREA SUCCESIVĂ ȘI SECVENȚIALĂ A SCUTULUI ANTIRACHETĂ ÎN EUROPA

Daniel BĂNICĂ*
Dr. Gheorghe ȚUCUNETE**

“Missiles pose an increasing threat to our populations, territory and deployed forces. Over 30 countries have or are requiring missiles that could be used to carry not just conventional warheads, but also weapons of mass destructions. Some of those missiles can already reach European cities and the problem will only get worse.

The proliferation of these capabilities does not necessarily mean there is an immediate intent to attack us. It does mean, however, that we have a responsibility to be able to protect our populations. We cannot afford to have even one of our cities hit. Nor can we afford to be held hostage by the threat of an attack”.

*Anders Fogh Rasmussen
NATO Secretary General*

1. Aspecte generale

La 4 februarie 2010, Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAȚ) a luat decizia de a da curs invitației făcute de către președintele Statelor Unite ale Americii, Barack Obama, privind implicarea României în dezvoltarea sistemului american de apărare antirachetă în Europa.

Hotărârea CSAȚ a reprezentat un pas important pe linia creșterii nivelului de securitate națională, contribuind, în același timp, la substanțierea parteneriatului strategic româno-american și la consolidarea profilului României ca partener de încredere, furnizor net de securitate pentru statele membre NATO și ale Uniunii Europene.

Decizia CSAȚ privind implicarea României în sistemul american de abordare adaptivă, în etape a apărării antirachetă în Europa¹ este în deplin acord cu ceea ce s-a stabilit la nivelul NATO, fiind înscrisă, deocamdată, în registrul bilateral al cooperării.

România consideră că noua abordare a SUA în domeniul apărării antirachetă scoate în evidență rolul esențial al NATO în apărarea antirachetă a teritoriului aliat. Această abordare va impulsiona preocupările NATO în domeniul apărării antirachetă, pe baza principiilor indivizibilității securității Aliate și solidarității colective.

Dezvoltarea sistemului de apărare antirachetă în Europa, cu stabilirea unor interceptori și în România, presupune patru etape de implementare, după cum urmează:

- **Etapa I (orizont de timp 2011):** in aceasta etapa se țintește protecția unor porțiuni ale Europei de Sud-Est, prin desfășurarea de sisteme radar și interceptori SM-3 amplasați pe nave. De asemenea, este avută în vedere amplasarea unei baze radar înaintate, care va detecta lansarea rachetelor încă din faza ascendentă a

* Locotenent-colonel inginer diplomat, Statul Major General.

** Colonel, Statul Major General.

traietoriei. Această etapă a demarat pe data de 7 martie 2011, când a fost detașată, în Marea Mediterana, nava USS Monterey, dotată cu sistemul anti-rachetă Aegis. Sistemul Aegis este un sistem integrat de radar și rachete capabil să lupte simultan împotriva amenințărilor aeriene, terestre și submarine.

- **Etapa II (orizont de timp 2015):** în această etapă se are în vedere extinderea protecției aliaților NATO prin operaționalizarea unei noi generații de interceptori SM-3 (care să permită lansarea de la sol) și a unor noi baze radar. Acestea vor fi amplasate în baze terestre din Europa de Sud-Est. În afară de baza din România nu există alte informații cu privire la alte baze cu interceptori care să fie construite în această etapă. Site-ul din România va deveni operațional începând cu anul 2015. Pe 2 septembrie, Turcia a anunțat că va găzdui un sistem radar de avertizare timpurie, componentă care va face parte din scutul antirachetă american. Nu a fost anunțată o dată până când radarul va fi funcțional, dar acesta ar putea intra în funcțiune până în 2015 sau cel târziu până în 2018. La acest radar de avertizare timpurie (Upgraded Early Warning Radar - UEWR), se mai adaugă și radarul de la Flyingdales din Anglia, de la North York Moors. Acesta aparține forțelor aeriene britanice, dar face parte și din sistemul de apărare antirachetă al Statelor Unite ale Americii.

- **Etapa III (orizontul de timp 2018):** această etapă presupune extinderea acoperirii sistemului de apărare antirachetă la toate statele membre NATO din Europa, prin amplasarea unei noi baze terestre în nordul Europei (o bază urmează a fi amplasată în Polonia), precum și prin continuarea procesului de dezvoltare a unor noi rachete SM-3, amplasate pe mare și pe uscat. Deocamdată, în această etapă, în afara de Polonia, nu se știe ce alte state intră în discuție și pe unde mai pot fi amplasate baze sau stații radar. Tot atunci, baza din Polonia și bazele existente deja vor fi dotate cu interceptori SM-3 Block IIA, aflați deocamdată în faza de dezvoltare.

- **Etapa IV (orizontul de timp 2020):** această etapă vizează asigurarea unei protecții crescute a teritoriului SUA împotriva unor atacuri cu rachete intercontinentale, inclusiv prin dezvoltarea în continuare a rachetelor SM-3 și a sistemelor radar.

Implicarea României în realizarea programului de apărare antirachetă va avea loc în etapa a II-a a programului. Aceasta presupune amplasarea de interceptori terestri: rachete de interceptare Standard Missile 3 (SM-3) – tip Block 1 B. Dispozitivul din România va deveni operațional începând cu anul 2015. Noua abordare adaptivă, în etape, va garanta acoperirea integrală a teritoriului României împotriva amenințărilor legate de eventualele atacuri cu rachete balistice.

Negocierile tehnice și juridice cu partea americană au ca obiectiv convenirea unui set de documente care conține:

- un acord internațional referitor la facilitățile tehnice, amplasare, regim juridic etc.;

- aranjamente de implementare a documentelor de mai sus, care vor detalia, la nivel tehnic, ceea ce s-a convenit la nivel politico-juridic.

Aspectele care țin de amplasare, modul de gestionare a facilităților, regimul juridic al locației și personalului etc. sunt negociate în detaliu de o echipă

multidisciplinară formată din experți din MAE, MApN și alte instituții din sistemul de apărare, informații, ordine publică și securitate națională.

Acordul bilateral încheiat pe 13 septembrie 2011 va fi supus ratificării Parlamentului României, conform prevederilor Legii nr 590/2003 privind tratatele.

Concomitent, România va continua să sprijine eforturile vizând dezvoltarea unui sistem NATO de apărare antirachetă, care să se bazeze pe elementele principale decise la Summit-ul de la București – aprilie 2008 și reiterate la Strasbourg-Kehl–aprilie 2009 și Lisabona–noiembrie 2010, precum și cu ocazia Adunării Parlamentare a NATO de la București din perioada 07-10 octombrie 2011, respectiv indivizibilitatea securității Alianței, solidaritatea colectivă și acoperirea integrală a teritoriului Aliat. În perspectivă, proiectul bilateral cu SUA, așa cum este conceput va reprezenta o contribuție esențială la programul NATO de apărare antirachetă.

2. Detalieri conceptuale – implicații

Abordarea adaptivă, în etape a sistemului de apărare antirachetă

La 17 septembrie 2009, președintele SUA a anunțat decizia de a dezvolta sistemul american de apărare antirachetă în Europa într-o abordare nouă, adaptivă, în etape („European-based Phased Adaptive Approach for Missile Defense/EPAA”), care să protejeze mai bine forțele desfășurate în Europa și în teatrele de operații atât americane, cât și cele aliate, precum și teritoriul SUA și al aliaților.

Această abordare prezintă o serie de avantaje:

- răspunde amenințărilor actuale și sporește capacitatea de a apăra Europa, în condițiile în care amenințările reprezentate de rachetele cu rază scurtă și medie de acțiune sunt în creștere;

- poate încorpora, rapid și mai ușor, noi tehnologii pe măsură ce avansul tehnologic le face accesibile;

- acoperă integral teritoriul României și al tuturor statelor aliate.

Începând cu data de 13 septembrie 2011, prin declarația privind Parteneriatul Strategic pentru secolul XXI între SUA și România, s-a trecut la o nouă etapă în cadrul acestei relații privilegiate.

Desigur aceasta nu minimalizează ce s-a făcut anterior, în fond despre relațiile strânse româno - americane se discută încă din anii 90, dar nici nu poate fi trecut cu vederea accentul pus de actualele autorități de la București pe această relație.

Astfel, metaforic vorbind, umbrela de securitate oferită de SUA se adaugă echipamentului de protecție purtat în calitate de membru NATO. Situație în care se află, de exemplu, și Polonia, care nu a renunțat la menținerea unor elemente ale noii arhitecturi a scutului antibalistic pe teritoriul național, chiar și după „resetarea” relațiilor ruso -americane. Situație în care se află chiar și Turcia, care, pe 2 septembrie 2011, a anunțat viitoarea amplasare în baza militară de lângă Malatya a unui sistem de radiolocație antirachetă american. Dacă două state cu postură strategică semnificativă consideră că au nevoie atât de NATO, cât și de SUA pentru a-și asigura securitatea națională, asta înseamnă că România n-ar trebui să-și facă probleme pentru utilizarea aceleiași formule de cooperare strategică.

Destinația sistemului antirachetă la care România este parte

Sistemul antirachetă EPAA este un sistem strict defensiv, neîndreptat împotriva cuiva anume. El apără împotriva oricărui atac, din partea oricui, cu rachete cu rază scurtă și medie de acțiune sau, în faza finală, intercontinentale.

Alegerea României pentru amplasarea de interceptori tereștri ai sistemului de apărare antirachetă

Cele mai recente studii în materie indică faptul că zona geografică din care facem parte – sud-estul european – este din ce în ce mai vulnerabilă la amenințări cu rachete cu rază scurtă și medie de acțiune. În acest context, România este, din punct de vedere strategic, în cea mai bună poziție pentru a găzdui interceptorii tereștri din componenta sudică a EPAA.

Pe de altă parte, România este un partener strategic de primă valoare al SUA și un aliat de încredere în cadrul NATO. Invitarea României reprezintă o confirmare a valorii substanțiale a acestui parteneriat și a rolului important pe care țara noastră îl are în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Decizia României de a-și asuma responsabilitatea găzduirii acestui sistem demonstrează angajamentul consecvent al țării noastre de a respecta principiile indivizibilității, securității și solidarității în cadrul NATO.

Necesitatea participării României la sistemul de apărare antirachetă

Ca urmare a evoluțiilor politice și tehnologice, riscurile legate de posibile amenințări cu rachete cu rază scurtă de acțiune au crescut. Nu numai state, dar și actori non-statali posedă sau pot intra în posesia unor astfel de tehnologii militare. Ca membru NATO, România este obligată să acționeze, în virtutea principiului apărării colective, atunci când un membru al Alianței este supus unui atac armat.

Operaționalizarea cât mai rapidă a sistemului de apărare antirachetă va întări securitatea națională atât direct, prin protecția pe care o asigură întregului teritoriu național, cât și indirect, deoarece sistemul va avea un rol important de descurajare, în măsură să diminueze riscurile legate de eventuale atacuri cu rachete balistice. Rolul de descurajare va îndepărta riscul de atac împotriva oricărui teritoriu aliat. În această privință, România are responsabilități potrivit calității de membru NATO și, implicit, obligații în lumina prevederilor art. V al Tratatului de la Washington.

Impactul asupra securității naționale a României

Nivelul de securitate națională a României va crește semnificativ prin implicarea în proiect. Noua abordare va garanta acoperirea integrală a teritoriului României în eventualitatea unor lovituri cu rachete balistice. La nivel internațional se recunoaște că amenințarea cu astfel de arme este o realitate. În analizele experților se vorbește despre state sau organizații non-statale care pot pune în pericol securitatea aliaților dacă nu se iau măsurile necesare. Nu întâmplător, subiectul apărării antirachetă este de maximă actualitate, mai ales după agenda Summit-ului NATO de la Lisabona și a concluziilor Adunării NATO de la București din octombrie 2011, dar, mai ales din perspectiva Summit-ului NATO de la Chicago din mai 2012.

Interceptori ce vor fi amplasați în România

Sistemul din România este de dimensiune redusă și nu are potențialul de a modifica echilibrul strategic în Europa. Potrivit unui interviu acordat de către

subsecretarul de stat al SUA pentru controlul armamentelor și securitate internațională, doamna Ellen Tauscher, pe teritoriul României vor fi amplasate trei baterii cu 24 de rachete interceptoare de tipul SM-3.

Eficacitatea interceptorilor utilizați

Agenția SUA pentru Apărarea Antirachetă a publicat în mod constant informații cu privire la eficacitatea sistemului, precum și rezultatele testelor efectuate, inclusiv cele la care s-au manifestat unele deficiențe de funcționare. Potrivit informațiilor furnizate, programul SM-3 este considerat unul dintre programele cele mai de succes ale Departamentului Apărării al SUA. În perioada 1991-2011, Agenția americană de Apărarea Antirachetă a desfășurat peste 200 de teste pentru evaluarea întregii game de interceptori dezvoltate. Dintre acestea, 24 de teste au fost dedicate, în ultima perioadă evaluării sistemului SM-3, având ca rezultat omologarea rachetelor SM-3 Block I și Block IA, aflate în prezent în compunerea sistemelor antirachetă Aegis amplasate pe nave.

Programul de dezvoltare a tehnologiei antirachetă se derulează și în prezent. Din această perspectivă, este de așteptat ca performanțele tehnice ale interceptorilor să crească în viitor.

Prin participarea la EPAA devine România o țintă?

Nu mai mult decât era și în prezent. Nu trebuie uitat că participarea la NATO, ca alianță de apărare colectivă, presupune nu numai privilegii, ci și obligații și riscuri. Beneficiile sunt însă cu mult mai importante decât costurile, raportul fiind în favoarea avantajelor aduse de un nivel crescut de securitate.

Caracterul defensiv, de descurajare al sistemului creează un plus de siguranță în regiune.

Efectul asupra mediului înconjurător al instalării și funcționării sistemului de apărare antirachetă

Funcționarea facilității de interceptori nu influențează negativ mediul înconjurător și nici sănătatea publică. Nu sunt afectate nici activitățile, viața sau sănătatea oamenilor, nici animalele sau culturile agricole.

Rachetele interceptoare de tipul celor care ar urma să fie instalate în România (SM3) nu au încărcătură explozivă și nu sunt purtătoare ale unor încărcături periculoase (nucleare, biologice sau chimice). Acestea sunt proiectate să distrugă rachete ostile prin forța impactului (forță cinetică).

Până în prezent, în cazul facilităților de acest tip care funcționează pe teritoriul SUA sau altor state partenere, ori pe nave, nu au fost înregistrate efecte dăunătoare asupra personalului sau asupra mediului înconjurător.

Costuri preconizate pentru România

România nu va cumpăra rachete interceptoare SM-3 și nici nu va plăti pentru instalarea sau amenajarea locului de amplasare a acestora pe teritoriul său. Cheltuielile pentru realizarea sistemului EPAA sunt suportate de către SUA. România va pune la dispoziție locația pentru interceptori. Orice alte eventuale costuri vor face obiectul negocierii bilaterale.

Consultări cu Rusia privind participarea României în proiect

În perioada ulterioară anunțului președintelui american din septembrie 2009, SUA au avut consultări detaliate cu Rusia referitor la planurile privind apărarea antirachetă. Acestea au avut loc în mai multe runde. SUA consideră binevenită cooperarea cu toți potențialii parteneri pe tema apărării antirachetă, inclusiv Federația Rusă, dacă aceștia doresc acest lucru.

Totodată, conform Declarației Summit-ului de la Lisabona (noiembrie 2010), Alianța Nord-Atlantică în întregul său, deci și România și SUA, este pregătită să abordeze subiectul “apărării antirachetă”, în dialogul cu alte state, de la caz la caz, pentru creșterea transparenței și a încrederii reciproce.

Pe acest fond, România va continua să sprijine un dialog deschis și transparent pe subiectul apărării antirachetă în formatul Consiliului NATO-Rusia. România își exprimă deschiderea pentru explorarea oportunităților de cooperare pragmatică stabilite în Lisabona – evaluarea comună a amenințărilor cu rachete balistice, apărarea antirachetă în teatrele de operații, analiza comună a cadrului viitor de cooperare în domeniul apărării antirachetă – pe măsură ce sistemul NATO se va dezvolta și în condițiile în care Federația Rusă își va manifesta, concret, interesul.

Consultări cu aliații/partenerii din NATO și UE

Proiectul este – în această etapă – unul bilateral, româno-american. Stadiul actual al Politicii de Securitate și Apărare Comună – noua denumire a Politicii Europene de Securitate și Apărare după intrarea în vigoare a Tratatului Lisabona – nu face necesară consultarea prealabilă a statelor membre UE pe tema unui proiect de securitate națională, referitor la care statele pot decide suveran. Proiectul bilateral cu SUA reprezintă o contribuție concretă la dezvoltarea sistemului de apărare antirachetă preconizat de NATO.

În etapa următoare, aliații noștri din NATO, dintre care majoritatea sunt și membri ai UE, vor fi informați periodic de către partea română, împreună cu SUA, asupra evoluției proiectului, în spiritul transparenței și deschiderii care caracterizează relația transatlantică.

Impactul participării românești la sistem asupra relației bilaterale cu SUA

Participarea României la dezvoltarea sistemului american de apărare antirachetă, ca rezultat al demersurilor diplomatice din perioada recentă, reprezintă un succes al țării noastre, atât în relația bilaterală cu Statele Unite ale Americii, cât și din punctul de vedere al afirmării României ca aliat de încredere în cadrul NATO, într-un context cu semnificații deosebite: în anul 2010 s-au celebrat 130 de ani de relații diplomatice, marcându-se o consolidare semnificativă a Parteneriatului Strategic româno-american în toate domeniile de interes, inclusiv cel economic.

Participarea țării noastre la scutul american de apărare antirachetă va contribui semnificativ la consolidarea relațiilor bilaterale și va da și mai multă substanță Parteneriatului Strategic româno-american. Ea demonstrează existența unui nivel ridicat de încredere reciprocă între cele două state, care nu numai că s-a manifestat în Irak și Afghanistan, ci permite și un sistem comun de apărare.

Legătura dintre sistemul propus de SUA și sistemul de apărare antirachetă preconizat de NATO

România împărtășește abordarea potrivit căreia apărarea antirachetă a teritoriului NATO reprezintă o misiune fundamentală de apărare colectivă. Pe acest fond, țara noastră a salutat reflectarea segmentului de „apărare antiaeriană” – atât în noul Concept Strategic, cât și în Declarația Summit-ului de la Lisabona (noiembrie 2010) – ca element cheie al apărării colective, care să protejeze întreg teritoriul și populațiile țărilor Aliate.

În cadrul NATO, România rămâne un promotor constant al proiectului apărării antirachetă, acționând cu consecvență pentru materializarea sa. Dezvoltarea adaptivă, în etape, a sistemului american de apărare antirachetă în Europa, cu stabilirea unor componente și în România este în deplin acord cu deciziile adoptate la Summit-ul NATO de la București (aprilie 2008), reiterate la Strasbourg-Kehl (aprilie 2009) și Lisabona (noiembrie 2010), respectiv *indivizibilitatea securității Alianței, solidaritatea colectivă și acoperirea integrală a teritoriului Aliat*.

Proiectul bilateral cu SUA va reprezenta așa cum este conceput, conform documentelor Summit-ului de la Lisabona, o contribuție valoroasă la viitorul program NATO de apărare antirachetă.

3. Deciziile NATO pe tema sistemului de apărare antirachetă

Prevederile relevante referitoare la apărarea antirachetă din documentele Summit-urilor NATO de la București, Strasbourg-Kehl și Lisabona sunt următoarele:

- Declarația șefilor de state și de guverne adoptată la Summit-ul NATO de la București (3 aprilie 2008), paragraful 37: proliferarea rachetelor balistice reprezintă o amenințare crescândă pentru populațiile, teritoriul și forțele Alianței. Apărarea antirachetă este parte a unui răspuns mai amplu de contracarare a acestei amenințări. De aceea, recunoaștem contribuția substanțială pe care, planificata dislocare în Europa a capacităților de apărare antirachetă ale SUA o aduce protecției Alianților împotriva rachetelor balistice cu rază lungă de acțiune. Explorăm modalități de conectare a acestor capacități cu eforturile curente ale NATO în domeniul apărării antirachetă, ca o cale de a ne asigura că ele vor constitui parte integrantă a oricărei arhitecturi viitoare a sistemului NATO de apărare antirachetă. Având în vedere principiul indivizibilității securității Alianților, precum și pe cel al opțiunii pentru o arhitectură cuprinzătoare a sistemului de apărare antirachetă care să asigure acoperirea tuturor teritoriilor și populațiilor aliante care nu sunt acoperite de sistemul american, în scopul reevaluării lor la Summit-ul NATO din 2009 în vederea fundamentării oricărei decizii politice viitoare.

- Declarația șefilor de state și de guverne adoptată la Summit-ul NATO de la Strasbourg-Kehl (4 aprilie 2009), paragrafele 50-53:

➤ “50. Proliferarea rachetelor balistice reprezintă o amenințare crescândă pentru populațiile, teritoriul și forțele Alianței. Apărarea antirachetă este parte a unui răspuns mai amplu de contracarare a acestei amenințări. De aceea,

reafirmăm concluziile Summit-ului de la București cu privire la apărarea antirachetă.”;

➤ 51. Ca răspuns la sarcinile Summit-ului de la București vizând dezvoltarea de opțiuni pentru o arhitectură cuprinzătoare de apărare antirachetă care să acopere toate teritoriile și populațiile Aliate, au fost discutate și evaluate din perspectivă politico-militară mai multe variante de configurații tehnice. Recunoaștem necesitatea continuării demersurilor. Pe acest fond, o contribuție viitoare cu elemente de arhitectură principale din partea Statelor Unite ale Americii poate substanția demersurile și eforturile NATO în domeniu.

➤ 52. Pornind de la analizele tehnice și politico-militare ale opțiunilor de arhitectură, considerăm că amenințările legate de rachete balistice trebuie abordate în mod prioritarizat, care să țină cont de iminența amenințărilor și de nivelul de risc acceptabil. Ne-a fost prezentată o analiză cuprinzătoare a variantelor tehnice de arhitectură și suntem de acord cu punctul de vedere general că, deși unele opțiuni nu îndeplinesc criteriile de la București, fiecare configurație are atât avantaje, cât și lipsuri.

➤ 53. Având în vedere principiul indivizibilității securității Aliate și pe cel al solidarității colective, însărcinăm Consiliul Nord-Atlantic în sesiune permanentă ca, pe baza sarcinilor primite la Summit-ul de la București și pe baza elementelor de arhitectură deja analizate, să prezinte recomandări, inclusiv variante de arhitectură, pentru următorul Summit al Alianței. În vederea fundamentării oricărei decizii politice viitoare pe segmental apărării antirachetă, de asemenea însărcinăm Consiliul Nord-Atlantic în sesiune permanentă să identifice și să întreprindă activitățile de ordin politico- militar și etnic legate de un posibil rol extins al sistemului ALTBMD²¹ dincolo de protecția trupelor Aliate dislocate în teatre, care să includă apărarea antirachetă a teritoriului Aliat.

- Declarația șefilor de state și de guverne adoptată la Summit-ul NATO de la Lisabona (19-20 noiembrie 2010), paragrafele 36 și 37:

➤ “36. Amenințarea creată de proliferarea rachetelor balistice la adresa populațiilor, teritoriului și forțelor NATO din Europa este în creștere. Cum apărarea antirachetă reprezintă o parte a unui răspuns mai amplu la această amenințare, am decis ca Alianța să dezvolte o capacitate de apărare antirachetă pentru a-și îndeplini obiectivul fundamental de apărare colectivă. Scopul unei capacități NATO în domeniul apărării antirachetă este de a asigura acoperire și protecție complete pentru toate populațiile, teritoriul și forțele NATO din Europa împotriva amenințărilor crescânde reprezentate de proliferarea rachetelor balistice, pe baza principiilor indivizibilității securității și solidarității Aliate, repartiției echitabile a riscurilor și sarcinilor, ca și a provocărilor rezonabile, ținând cont de nivelul amenințării, fezabilitatea tehnică și accesibilitatea costurilor și în concordanță cu cele mai recente analize de risc aprobate la nivelul Alianței.

➤ 37. În acest scop, am decis să extindem rolul sistemului de apărare activă stratificată împotriva rachetelor balistice în teatru (ALTBMD) dincolo de protecția trupelor NATO dislocate pentru a proteja populațiile, teritoriul și forțele

² Active Layer Theatre Ballistic Missile Defence (Apărarea Activă a Trupelor în Teatru împotriva Rachetelor Balistice).

NATO din Europa. În acest context, abordarea adaptivă, în etape a SUA este binevenită ca o contribuție națională valoroasă la viitoarea arhitectură de apărare antirachetă a NATO, ca și alte posibile contribuții voluntare ale Alianților...”

În plus, noul Concept Strategic al NATO, document programatic adoptat tot la Summit-ul de la Lisabona, precizând reperele pe termen mediu ale Alianței, prevede la paragraful 19, punctul 6, „dezvoltarea unei capacități NATO pentru a apăra teritoriile și populațiile Aliate împotriva atacurilor cu rachete balistice ca element fundamental al apărării colective, care va contribui la indivizibilitatea securității Alianței”.

4. Poziția Rusiei și a statelor vecine față de amplasarea scutului antirachetă

În urma cu câțva timp, SUA și Turcia au anunțat că pe teritoriul acesteia din urma va fi instalat sistemul de radar EUROPRO.

Un purtător de cuvânt al Ministerului de Externe de la Ankara a subliniat că decizia de a implementa proiectul acestui radar a fost luată la Summit-ul de la Lisabona, din 2010, iar Turcia a contribuit activ la planurile originale.

Potrivit unui diplomat turc, radarul va fi amplasat în sud-estul Turciei, ceea ce va permite „scanarea” unei arii de câteva mii de kilometri. Turcia insistă că noul sistem nu este îndreptat împotriva nimănui, precizând că, în special, nu este îndreptat împotriva Rusiei.

Potrivit planurilor americane, Turcia va găzdui primul sistem mobil de radar AN/TPY-2, care urmează să fie dezvoltat astfel încât să anunțe orice amenințare la adresa Statelor Unite ale Americii sau Europei.

Apariția a cel puțin două sisteme militare în imediata apropiere a granițelor Rusiei nu are cum să nu-i îngrijoreze pe mai marii de la Moscova.

Într-o declarație din luna septembrie a.c., șeful diplomației ruse a subliniat că trebuie să existe un acord special care să stabilească faptul că niciunul dintre elementele scutului antirachetă american nu este îndreptat împotriva Rusiei.

„Evoluțiile din ultimul timp sugerează ca este nevoie de asigurări solide care să ne arate că sistemele militare americane și ale NATO desfășurate pe teritoriul Europei nu sunt îndreptate împotriva forțelor strategice ale Rusiei”, se afirma într-un comunicat publicat recent de MAE de la Moscova.

Pe de altă parte, subliniază Pravda, la nord de Rusia funcționează deja un alt radar american. Deși oficial are drept scop monitorizarea deșeurilor spațiale, radarul din Varde (Norvegia), oficiali ruși suspectează ca acesta a fost instalat încălcând Tratatul de neproliferare a armelor nucleare semnat în 1972.

Trăim într-o perioadă în care se poartă un nou război rece. Sunt numeroase motivele pentru a instala un scut antirachetă la granițele Rusiei, cel mai important este dovedirea puterii economice și militare a SUA și a statelor NATO în fața întregii comunități internaționale. O consecință strategică a scutului antirachetă este obligarea Rusiei să construiască un nou sistem de apărare antirachetă, care costă

mult, cu scopul de a o secătui economic. Al doilea obiectiv important este polarizarea internă a populației Rusiei.

În mediile politice rusești se apreciază că scutul antirachetă este o modalitate de a se opune Rusiei, ceea ce s-ar putea transforma, poate, într-un fel de noua cursă a înarmării, care este total fără sens. Nu numai lipsa de eficiența a scutului este problematică, ci și faptul că acesta va costa mult atât Statele Unite, cât și Rusia. Moscova are rațiuni proprii de evaluare a amenințărilor externe, rațiuni care vin din istoria sa, din geografia sa, din viziunea sa asupra geopoliticii internaționale. Cât timp pentru Moscova mai era o șansă pentru provocarea unei breșe în înțelegerile dintre părțile română și americană, poate chiar prin stimularea disconfortului public, pe modelul ceh al protestelor civice, partea rusă nu s-a sfiit să încerce tot ce s-a putut în plan politic și diplomatic, pentru a pune probleme acestui parteneriat. Acest lucru nu a reușit. În consecință, reacțiile ruse post 13 septembrie 2011 au consemnat faptul împlinit și au mutat accentul diplomatic și al analizei politico-militare pe aprecierea că, în fond, dispunerea scutului nu schimbă echilibrul de securitate din Estul Europei. Iar în ceea ce privește garanțiile juridice solicitate de partea rusă, discuțiile vor continua.

Pe fondul acestor probleme politico-militare premierul rus, Vladimir Putin, a anunțat, într-un articol intitulat „Un nou proiect de integrare pentru Eurasia: Viitorul se naște astăzi”, publicat în revista Izvestia, că Rusia, Belarusul și Kazahstanul vor crea o piață comună cu milioane de consumatori în momentul înființării Spațiului Economic Comun (SEC) la 1 ianuarie 2012, cu scopul de a contrabalansa din punct de vedere economic balanța de putere. „Propunem un model de unificare puternică și supranațională, capabil să devină unul dintre poliile lumii contemporane”, a explicat premierul rus, care va candida la alegerile prezidențiale din 2012 și care, practic, are toate șansele să se întoarcă la Kremlin. SEC va avea o legislație comună, capitalul va circula liber, la fel și cetățenii din cadrul celor trei state, a precizat Putin. „Drumul spre acest proiect ambițios a început în urmă cu 20 de ani, când a fost înființată Comunitatea Statelor Independente după destrămarea URSS”, a explicat el. „CSI ne-a ajutat să lansăm o integrare pe mai multe niveluri, cu mai multe viteze, în spațiul postsovietic, și să creăm organizații precum Uniunea Rusia - Belarus, Organizația Tratatului Securității Colective, Comunitatea Economică Eurasia, Uniunea Vamală și, în final, Spațiul Economic Comun”, a mai spus Putin. El a încheiat spunând că „*integrarea se transformă acum într-un proiect logic, stabil și pe termen lung, atrăgător pentru cetățeni și companii, care nu depinde de schimbările politice sau de alte situații*”.

Bibliografie:

1. [www. Defense.gov/bmdr](http://www.Defense.gov/bmdr) - Ballistic Missile Defense Review.
2. [www. Mda.mil](http://www.Mda.mil) - Missile Defense Agency.
3. [www whitwhouse.gov](http://www.whitwhouse.gov). – White House Fact Sheet on Phased Adaptive Approach, White House Press Briefing, February 4.

4. [www. Presidency.ro](http://www.Presidency.ro) – Comunicat de presă din 03.05 2011 – Declarația de presă a președintelui României, Traian BĂSESCU.
5. www.nato.int – NATO Strategic Concept.
6. www. Presidency.ro – Comunicat de presă din 13.09 2011 – Declarația de presă a președintelui României, Traian BĂSESCU.
7. www. Presidency.ro – Comunicat de presă din 10.10 2011 - Discursul președintelui României, Traian Băsescu, la cea de a 57 - a Sesiune Anuală a Adunării Parlamentare a NATO.

MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE. VECHI ACTORI, NOI PROVOCĂRI. ROLUL ROMÂNIEI ÎN COOPERAREA NATO – UNIUNEA EUROPEANĂ

Ionel Claudiu PASĂRE*
Mihai SOFONEA**

In the future, NATO must seek multinational solutions to common problems and this is what we should call “shared defence”. It is efficient defence, and it is the key to improving NATO’s capabilities and distributing the defence burden more fairly. In a sense, prioritization, specialization, and multinational cooperation have always been at the heart of the Alliance’s mission. In his history, NATO protected and promoted real values: freedom, democracy and the rule of law. Also, the Allies are united through solidarity and consensus through consultation and debate.

Today, Romania continues to deploy nearly 2,000 ISAF soldiers, many of whom act as trainers and mentors while embedded with the Afghan National Army. In this and many other ways, Romania has been an exemplary Ally.

In present and in the future, NATO must be an Alliance where North America and Europe are bound together in mutual security. An Alliance that is the cornerstone not only of transatlantic security, but of global security.

Keywords: NATO, defence, Allies, cooperation, security.

În secolul XXI, noi considerații strategice generează o serie de provocări complexe la adresa securității globale. Premisele tradiționale sunt supuse astăzi unui nou test. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, au contribuit la crearea unor noi forme de solidaritate interstatală, depășind inerția sistemului de alianțe și antagonisme ale Războiului Rece și demonstrând că insecuritatea, respectiv riscurile asimetrice au devenit globale. Strategiile și planurile de contraproliferare și contraterorism, o nouă dimensiune a conceptului desfășurării forțelor de reacție rapidă, reprezintă axe strategice în viitorul itinerar al NATO. Astfel, în opinia noastră, coordonatele strategice, nu vor avea prin ele însele o pondere determinantă în decizia de admitere, fundamentarea sa fiind realizată la nivelul Alianței pe baza criteriilor politice, economice și militare. Indubitabil, Alianța a fost proiectată ca un scut de apărare pentru a proteja și a promova valorile, normele, regulile și procedurile democratice transatlantice.

Perioada de pace și stabilitate fără precedent pe care o traversează Europa la începutul secolului XXI se datorează existenței Uniunii Europene. Ea este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune.

Prin contrast cu aceste evoluții pozitive din vestul continentului, în alte părți ale Europei, și mai ales în Balcani, s-au înregistrat după 1990 o serie de crize, care s-

* Cercetător, Academia Națională de Informații, București.

** Cercetător, Academia Națională de Informații, București.

au derulat în contextul reaşezărilor geopolitice ce au urmat sfârşitului Războiului Rece. O caracteristică esenţială a acestora a fost aceea că ele au avut loc cel, mai adesea, în interiorul statelor şi mai puţin între acestea. În această perioadă, forţe militare provenind din Europa au fost trimise în străinătate mai mult decât în orice altă perioadă, inclusiv în regiuni precum Afganistan, Republica Democrată Congo sau Timorul de Est. Desigur, un rol crucial în asigurarea securităţii europene l-au jucat Statele Unite Ale Americii, atât prin angajamentele de securitate faţă de Europa luate în cadrul NATO, cât şi prin sprijinul acordat integrării europene.

La nivel mondial, încheierea Războiului Rece a determinat, cel puţin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA deţin o poziţie dominantă, la foarte mare distanţă de orice alt stat. Cu toate acestea, experienţa perioadei recente a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur. Mediul internaţional de securitate a înregistrat o schimbare dramatică după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001.

Până la evenimentele din Statele Unite, fenomene precum terorismul, traficul de droguri, traficul de arme mici, migraţia ilegală, spălarea de bani acţionau aproape separat. Ca urmare, instituţiile naţionale şi internaţionale abordau separat aceste fenomene, cu mai multă sau mai puţină eficienţă. Dintr-o dată s-a descoperit că în practică ar putea fi observat un nexus al acestor probleme diferite, utilizat de către reţelele criminale interne şi transfrontaliere ca o cale de a îmbunătăţi eficienţa activităţii lor.

După tragicele evenimente din 11 septembrie 2001, omenirea este încă confuză privind cauzele şi mecanismele activităţilor criminale. A devenit evident faptul că următorul 11 septembrie 2001 este posibil în orice moment cu diferite ţinte, resurse, tehnici şi rezultate. Între intervenţia din Afganistan şi atacul asupra Irakului, alianţele împotriva terorismului au înregistrat diferite evoluţii.

Se marchează, în prezent, un mediu internaţional de securitate – un nou parteneriat, dar şi noi tensiuni. În aceste circumstanţe, lipsa de bani, de timp, de viziune şi de voinţă politică, ar putea afecta nu doar securitatea naţională, cât mai ales pe cea internaţională. În acest context, mai ales după 1998, Uniunea Europeană a dat un nou impuls eforturilor de întărire a securităţii şi de definire a dimensiunii de apărare la nivel european.

Dezvoltarea unei politici externe şi de securitate comune a inclus şi ideea definirii unei politici comune de apărare, menţionată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam. În acelaşi timp, Uniunea Europeană s-a arătat tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituţionale, mai ales în contextul extinderii, precum şi de finalizarea dezbaterilor pe tema construcţiei politice ce va defini viitorul Europei.

Devenită actor economic global, Uniunea Europeană va trebui să participe mai substanţial şi la mecanismele de asigurare a securităţii globale, chiar dacă formele concrete ale acestei implicări pentru moment nu sunt încă clar precizate.

De asemenea, trebuie precizat foarte clar că şi NATO are de trecut printr-o reformă considerabilă. Un pas important s-a făcut la Summit-ul aniversar “NATO 60

–Strasbourg-Kehl”, când s-a pus un accent important pe stabilirea unui nou concept strategic, document de o importanță crucială, adoptat la Summit-ul NATO de la Lisabona din luna noiembrie 2010. În prezent, statele aliate și parteneri sunt angajate în afara teritoriului Alianței la toată gama de operațiuni de răspuns la crize și asistență umanitară. Acestea includ operațiuni în sprijinul păcii, conduse de NATO sau UE, sub mandat ONU/OSCE și operațiuni de luptă împotriva terorismului care îmbracă o gamă diversă de forme, de la acțiuni preventive la acțiuni de luptă specifice. Conform declarațiilor recente ale liderilor NATO, operațiunile Alianței se vor concentra pe misiuni de pace și stabilizare dincolo de teritoriul european, din Afganistan până în Irak și Darfur. Reacțiile față de situația din Egipt, Libia și Siria, este o consecință a dorinței Alianței de stabilizare și democratizare a unor state cu capacități extinse. De asemenea, Alianța este pregătită să participe împreună cu partenerii extracontinentali la misiuni de asistență în situații de urgențe civile, la operațiuni de căutare-salvare și să contribuie la diminuarea și înlăturarea efectelor calamităților naturale, catastrofelor, dezastrelor, accidentelor tehnologice și ecologice.

Extinderea frontierei estice a Uniunii Europene și a NATO, pe axele nord-est și sud-est, cu zece, respectiv șapte noi state, a reprezentat un pas decisiv spre constituirea spațiului european unic de securitate și cooperare. Practic, noul val de state membre, cel mai mare din istoria celor două organizații, a contribuit substanțial la unitatea și stabilitatea întregului continent, relansând în forță dezbaterile asupra politicilor comune europene de securitate și cooperare.

Luând în discuție cazul României, putem afirma, la o analiză temeinică, faptul că, prin integrarea în NATO și Uniunea Europeană, aceasta contribuie semnificativ la estomparea efectului de falie strategică din spațiul sud-est european (Balcani, Marea Neagră, Caucaz). Ca membră a Alianței și a UE, țara noastră are un important rol de jucat în cooperarea dintre cele două organizații. Atuurile sale de țară europeană medie adaugă spațiului unic de securitate și cooperare continental valențe superioare, vizibile în plan politic, economic și nu în ultimul rând, militar. După aderarea României și Bulgariei, Uniunea Europeană a devenit cea mai mare piață comună din lume, cu o populație de aproape 500 milioane de locuitori și o suprafață uriașă, o capacitate politică și structurală superioară, propice consolidării echilibrelor geostrategice în sfera stabilității și securității. Este adevărat că au apărut și noi probleme europene specifice, derivate din extindere, ajutor pentru Europa Centrală și de Sud-Est, conflicte etnice, terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, controlul migrațiilor, traficul de arme, droguri, ființe umane etc., care ar putea afecta funcționalitatea Uniunii și stabilitatea spațiului unic.

În fața atâtor schimbări geopolitice, strategice și tehnologice, a complexității amenințărilor asimetrice și transfrontaliere, implementarea și evoluția conceptului de spațiu european unic de securitate și cooperare s-au dovedit că sunt și rămân o necesitate. Fondat pe aspirația comună de dezvoltare în securitate și stabilitate a continentului, conceptul presupune un dinamism și o capacitate sporită de gestionare a crizelor, de restabilire a păcii, de desfășurare a operațiilor umanitare sau de evacuare a resortisanților.

Dubla determinare a stabilității și securității regionale și continentale de către NATO și UE fortifică spațiul european periferic, asigură o difuziune accelerată a democrației, libertății, echității și securității sociale la nivelul fostelor state comuniste din Est. Regiunea noastră beneficiază decisiv de avantajele majore furnizate de procesul de armonizare a Politicii Europene de Securitate și Apărare cu noua filozofie a Alianței privind gestionarea crizelor, care duce practic la dezvoltarea apărării europene, element de complementaritate al adaptării NATO la noul context de securitate. Aici trebuie precizat că noul Context Strategic al NATO adoptat la Lisabona în luna noiembrie a anului 2010 vine ca o completare a activității Alianței în contextul noilor amenințări convenționale sau mai puțin convenționale, precum și ca o încercare de reabilitare a relației cu Federația Rusă, periclitată în urma intervenției din Georgia. Discuțiile cu privire la amplasarea unor componente ale scutului antirachetă în Balcani, cu precădere în România și Polonia, deși au generat nemulțumire, atât la Moscova, cât și la NATO, prin declarațiile ambasadorului rus, Dmitri Rogozin, nu fac altceva decât să confere un nou suport de securitate și stabilitate în regiune. Fără îndoială, părțile vor ajunge la o convenție cu privire la amplasarea elementelor acestui scut. În acest context, trebuie remarcate declarațiile, atât ale secretarului general al NATO, prezent la Adunarea Parlamentară a Alianței de la București, cât și ale președintelui României, Traian Băsescu, precum că acest scut, un reprezentă o amenințare la adresa Rusiei ci, mai degrabă, un element de protecție în contextul luptei asidue pentru înarmare a unor state din alte zone de pe glob.

Spațiul unic elimină, practic, ideea alternativelor pe care Uniunea Europeană le-ar putea proiecta independent de NATO în chestiunea securității continentului, a duplicărilor inutile, a unor posibile fisuri în relația transatlantică. Folosirea capacităților Alianței de către UE este pasul așteptat spre o normalitate la care state cu dublă apartenență la aceste organizații era firesc să se gândească, din moment ce dezvoltau același proces pe două planuri suprapuse.

Edificarea spațiului unic de securitate și cooperare nu este scutită de „crizele construcției europene“, ce relevă o Europă a diversităților, în care lărgirea UE este un proces dificil, deloc simplu și linear. Cum securitatea se relevă ca obiectiv prioritar .atât pentru o organizație, cât și pentru cealaltă, raporturile dintre ele sunt coezive și au la bază principiile unui parteneriat strategic benefic pentru ambele părți și mai ales pentru securitatea și apărarea Europei. Se are în vedere: specificitatea fiecărei organizații; respectul și egalitatea autonomiei lor în luarea deciziilor; necesitatea consultării mutuale, dialogului, transparenței și cooperării; respectul intereselor membrilor UE și NATO; respectul principiilor Cartei ONU; angajamentul fiecărei organizații de a dezvolta capacitățile sale militare coerent și întărindu-le mutual, în funcție de nevoile comune ale celor două organizații.

De altfel, mai mult ca sigur că nu doar ideea spațiului unic pe care îl gestionează, ci mai ales responsabilitățile comune pentru securitatea și stabilitatea acestuia constituie argumentele unei extinderi de problematică partenerială.

În fața complexității lumii, a prăbușirii fostelor echilibre internaționale, a terorismului și altor amenințări globale, NATO și UE trebuie să așeze o Europă activă, unită, ce și-a proiectat o justă viziune strategică, s-a eliberat de spectrul

naționalismelor, extinzându-și frontierele teritoriale și ideatice spre frontiera unică a unui spațiu european comun.

Încă anterior aderării la NATO, România a susținut dezvoltarea unui parteneriat puternic între NATO și Uniunea Europeană, care respectă autonomia celor două organizații și multiplică efectele politicilor și acțiunilor acestora. De asemenea, autoritățile de la București s-au implicat activ în gestionarea unor probleme de anvergură în zona frontierelor, având în vedere calitatea țării noastre de stat de frontieră al Uniunii și al NATO.

Privită în contextul geopolitic și geostrategic actual, cât și prin prisma elementelor de distincție din punct de vedere al identității statale și culturale, diagrama România – NATO / România – UE, stă sub semnul interesului comun canalizat, în primul rând, pe valori comune și, implicit, pe interese colective ale partenerilor angrenați în cele două structuri organizaționale. De remarcat în acest context este dimensiunea bilaterală a implicării României în organismele menționate, respectiv cea politico-militară, reprezentată de NATO (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord), care are valențe preponderent militare și cea a construcției suprastatale în permanentă extindere și dezvoltare – Uniunea Europeană, ambele generând în egală măsură pentru țara noastră atât obligații de natură politico-militară privind securitatea, cât și de natură economică, socială, instituțională, culturală etc.

Fiind partener cu drepturi egale, atât în NATO, cât și în UE, acțiunea României, în sensul interoperabilității pe toate planurile cu cele două organisme, trebuie focalizată pe solidaritate, creștere economică, promovarea democrației etc, în condițiile în care fenomenul globalizării se delimitează, atât ca o caracteristică de competitivitate bazată pe mărirea pieței interne, a performanțelor economice, a stabilității monedei comune, cât și ca o rezultantă pe nivelul tehnologiilor, al coeziunii sociale și al stabilității interne, toate acestea sub spectrul influenței politice și a puterii militare ale statelor care compun aceste sisteme integrate pentru globalizare.

Luând în considerare dimensiunea internațională a implicării și participării țării noastre la proiectele comune de apărare și securitate colectivă promovate de cei doi actori mondiali, considerăm de o importanță deosebită corelația securitate – apărare, respectiv complementaritate între NATO și UE, concretizată în preluarea Balcanilor de către UE în ceea ce privește securitatea regională, participarea cu ponderea cea mai mare a NATO la securitatea Afganistanului și, eventual, într-o parte a teritoriului irakian, precum și dezvoltarea Forței de Răspuns NATO pentru misiuni de securitate în afara teritoriului Alianței. În ceea ce privește România, aceste elemente sunt de natură a delimita și mai clar opțiunile pe care țara noastră trebuie să le urmeze în cadrul acestor două entități, respectiv de standardizare a propriilor structuri conform diagramelor relaționale, de eficientizare a comunicării și soluționării aspectelor de orice natură pe timpul parteneriatelor zonale sau regionale, ca și de pregătire permanentă a infrastructurii umane, materiale și decizionale de a răspunde într-o manieră promptă și profesionistă angajamentelor stabilite cu aceste structuri.

În ceea ce privește dimensiunea militară, țara noastră trebuie să stabilească și să operaționalizeze cu fermitate locul, rolul, ponderea, intensitatea, misiunile și

managementul structurilor sale militare sau de tip militar, în diferite acțiuni pe timp de pace, criză sau război. Apreciindu-se aportul României la securitatea colectivă în ultimul deceniu, se poate afirma că acesta a fost constant și consistent, caracteristici definitorii ale unui adevărat membru NATO.

Iată de ce, este imperios necesar ca România să acționeze în sensul realizării apărării comune europene (UE) și a apărării colective euroatlantice (NATO) de o manieră complementară cu procesul de adaptare și transformare permanentă al celor două organisme internaționale la realitățile și provocările noului mileniu.

Astfel, luând în considerare binomul NATO – UE, România trebuie să-și promoveze programele parteneriale ținând cont de dualitatea relațiilor cu ambii actori mondiali.

Cu toate acestea, România nu trebuie să uite de interesele sale naționale, sprijinite de prezența militară americană pe teritoriul său, fapt ce sporește securitatea statului și promovarea securității în bazinul Mării Negre.

Odată cu elaborarea de către Uniunea Europeană a Strategiei Comune de Securitate, România sprijină neproliferarea armelor nucleare, biologice și chimice și este semnatară a tuturor acordurilor internaționale relevante în acest domeniu. România a introdus și exercită un control strict în privința produselor și tehnologiilor cu dublă întrebuintare și este parte la toate tratatele internaționale privind controlul armamentelor. Se are în vedere încadrarea în spectrul global al Uniunii, al formării unei „ordini multilaterale eficiente”.

În ceea ce privește apartenența teritorial-culturală la Regiunea Balcanică de la aderarea României în NATO/UE, rolul țării noastre de „tampon” între inițiativa de remodelare regională a sistemului de relații dintre state (promovată, atât de SUA, cât și de NATO și UE) și realitățile geopolitice ale spațiului amintit s-a consolidat permanent și rezidă în continuare în asistența tehnică acordată statelor din Peninsula Balcanică aspirante la calitatea de membru NATO, schimburile de experiență, cooperarea pentru reforma armatelor, democratizare și adaptarea doctrinelor, țara noastră servind ca o verigă de legătură între membrii tradiționali ai Alianței Nord Atlantice și aspiranți.

Analizând ultimele evoluții la nivel regional și global, participarea Fregatei „Regele Ferdinand” la operațiuni militare în vederea aplicării rezoluției Consiliului de Securitate al ONU privind situația din Libia, precum și susținerea unui regim democratic în Afganistan, putem afirma faptul că România, prin apartenența sa bidimensională la cele două foruri mondiale, NATO, respectiv UE, a primit responsabilitatea de a se integra și de a participa în mod complementar la activitatea acestor instituții și, luând în considerare cele arătate în prezentul material, opinăm că, până în prezent, s-a achitat cu succes și în mod profesionist de sarcinile primite.

Conduita și maniera coerentă de tratare a indicatorilor de standard și relaționali, ne îndreptătesc să enunțăm faptul că, în prezent, țara noastră reprezintă un partener viabil, stabil și competent pe harta politică și strategică a noului mileniu.

Cooperarea dintre Alianța Nord-Atlantică și UE în Balcani oferă, probabil, cel mai bun exemplu despre ceea ce pot face împreună cele două organizații. Colaborarea

dintre acestea în locuri precum Bosnia-Herțegovina sau Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, a avut un impact direct, pozitiv asupra stabilității și securității regionale.

Considerăm că experiența de succes a cooperării NATO – UE în Balcani demonstrează faptul că NATO și UE sunt parteneri indispensabili în consolidarea securității euro-atlantice și internaționale. Cooperarea NATO – UE contribuie de asemenea la o solidă relație transatlantică.

În calitate sa de membru al Uniunii Europene, România s-a pronunțat pentru continuarea dialogului și cooperării NATO – UE pe teme de interes comun. De la Afghanistan și Kosovo până la sprijinirea reformelor democratice și a integrării Balcanilor de Vest și Europei răsăritene, sau până la combaterea provocărilor globale precum terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă sau a traficului de persoane, există un potențial uriaș de colaborare prin materializarea căruia NATO și UE pot avea, împreună, un impact important asupra securității internaționale. Trebuie menționat faptul că, în ceea ce privește participarea țării noastre cu capacități militare în Kosovo, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a decis la începutul lunii octombrie 2011, retragerea trupelor noastre din Kosovo.

Un alt exemplu ce evidențiază în mod clar cooperarea NATO – UE și implicit participarea României în teatrele de operații, poate fi desprins cu ușurință din realitățile contemporane. Avem în vedere evenimentele din Libia - consultarea NATO cu organizațiile internaționale și regionale în legătură cu modalitățile de intervenție în această țară și operațiunile demarate, trecând în revistă opțiunile, resursele aflate la dispoziția lor și misiunile cele mai importante (impunerea embargoului asupra armelor, decretat de ONU, asistența umanitară, evacuările de persoane etc.).

În contextul unui mediu internațional aflat într-o continuă schimbare, interesele de securitate ale Alianței pot fi periclitate de alte riscuri cu caracter general, în special de acte legate de terorism, sabotaj și crimă organizată, întreruperea aprovizionărilor cu resurse vitale, deplasările masive de populații ca urmare a unor conflicte armate.

Noile frontiere suprapuse ale NATO și Uniunii Europene, după 1 mai 2004 și 1 ianuarie 2007, cer o acțiune unită de securizare pentru blocarea atacurilor teroriste, pătrunderii și traficului în spațiul unic de securitate a armamentelor, munițiilor, drogurilor, crimei organizate, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările tot mai ample din mediul continental și global.

Bibliografie:

1. FRUNZĂVERDE, Sorin, ONIȘOR, Constantin, *Europa de sud-est. Dimensiuni principale de securitate*, Editura A'92, București, 2004;
2. LĂZĂRESCU, Iulian, ONIȘOR, Constantin, *Complex strategic de securitate europeană*, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2011;
3. NĂSTASE, I. Gabriel, *Provocări ale mileniului III*, Editura Ion Basgan, București, 2006;
4. OPREA, Gabriel, ONIȘOR, Constantin, TOMA, Gheorghe, TEODORU,

- Gheorghe-Ștefan, *Securitate colectivă, comună și prin cooperare*, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2009;
5. PASĂRE, Ionel Claudiu, *Repere evolutive ale structurilor de securitate colectivă*, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2009
 6. POPA Vasile, DOLGHIN, Nicolae, *NATO și UE. Determinări și finalități*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004;
 7. TOMA, Gheorghe, *Securitatea națională sub impactul amenințărilor asimetrice: realități, provocări, schimbări*, Editura A.N.I., București, 2006;
 8. TOMA, Gheorghe, TEODORU, Gheorghe-Ștefan, ONIȘOR, Constantin, OPREA, Gabriel, *Securitatea zonală și regională*, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2006;
 9. TOMA Gheorghe, LITEANU, Traian, *Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura A.N.I, București, 2007;
 10. TOMA, Gheorghe, *Considerații privind dimensiunile securității naționale și internaționale*, Editura Academiei Naționale de Informații, București, 2011.

SISTEMUL FINANCIAR-BANCAR ȘI FENOMENUL SPĂLĂRII BANILOR

Daniel PINTILIE*

Spălarea banilor proveniți din activități ilegale afectează în mod direct liberul acces la investiții, afectează piața muncii legale, desfacerea, consumul dar și producția propriu-zisă. Creșterea continuă a volumului capitalurilor obținute în urma activităților specifice crimei organizate a determinat o creștere a necesității reciclării acestor fonduri astfel încât s-a ajuns la situația îngrijorătoare ca liderii lumii interlope și operatorii implicați în spălare de bani să poată controla și influența în unele țări ale lumii sectoare importante din economie, finanțe, politică și administrație.

Cazul României

Activitatea bancară în țara noastră se desfășoară numai prin intermediul Băncii Naționale a României¹ și prin celelalte bănci autorizate. Pentru a desfășura activități bancare, alte persoane juridice cu sediul în țara noastră sau în străinătate pot desfășura activități bancare, numai dacă sunt autorizate conform legii și numai cu respectarea principiilor legii bancare². Persoanele juridice pot efectua tranzacții comerciale și financiare cu active monetare și financiare sau cu titluri pentru active monetare doar în baza autorizației acordate de Banca Națională a României.

Totuși, după 1989, a existat posibilitatea spălării unor sume mari de bani datorită lacunelor existente în sistemul financiar-bancar românesc, a vidului legislativ, a managementului și politicii bancare necorespunzătoare, a corupției din rândul unor funcționari și a modului defectuos de administrare a patrimoniului unor bănci.

Conform Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului Europei nr. 1781/2006 din 15 noiembrie 2006 cu privire la informațiile privind plătitorul, care însoțesc transferurile de fonduri, supravegherea respectării dispozițiilor legale în materie revine Băncii Naționale a României, pentru instituțiile de credit, iar Oficiul de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor are în competență supravegherea respectării legii în cazul altor persoane care efectuează transferuri de bani.

1. Modalități de spălare a banilor folosind sistemul bancar

Acordarea de credite fără respectarea procedurilor bancare, prezentarea de documente cu garanție falsă, înstrăinarea garanțiilor după obținerea împrumuturilor, folosirea creditelor obținute în numele societăților, în interes personal ori în alte

* Ofițer în cadrul Ministerului Administrației și Internelor și doctorand în științe militare și informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ Drept bancar și valutar -dr. Florescu Viorel, București, 2006.

² Revista Finanțe publice și contabilitate, nr.1/2002, nr.3/ 2003, editată de Ministerul Finanțelor Publice.

scopuri decât cele pentru care au fost contractate, contractarea de credite prin inducerea în eroare a funcționarilor băncii, cărora le-au fost prezentate documente contabile ce cuprind date și informații nereale cu privire la activitatea și bonitatea firmelor au fost cele mai des întâlnite căi și metode de prejudiciere a sistemului bancar³.

Este extrem de important faptul că înțelegerea mecanismelor economico-financiare, a tehnicilor și metodelor care sunt folosite pentru a săvârși o fraudă în domeniul spălării banilor sau pentru a organiza un circuit comercial ilicit, ori pentru a recicla fondurile obținute ilegal, constituie un obiectiv primordial al strategiilor folosite de instituțiile bancare pentru a se proteja împotriva fraudelor, iar la nivel macroeconomic, de acțiunea instituțiilor statului pentru protejarea economiilor naționale. În urma unei analize se poate constata că fiecare operațiune de reciclare a fondurilor are un mod caracteristic de desfășurare, care depinde de instituția bancară sau financiară pe care o folosește, de duritatea și complexitatea normelor procedurale adoptate de instituția bancară, de mărimea fondurilor efectiv implicate și, în mare măsură, de experiența și capacitatea intelectuală a persoanelor implicate⁴.

2. Etapele circuitului de spălare a banilor

Nu există o singură metodă de spălare a banilor. Metodele pot varia de la cumpărarea și vinderea unui obiect de lux (de ex. o mașină sau o bijuterie) până la trecerea banilor printr-o rețea complexă internațională, de afaceri legale și prin companii „scoică” (companii care există numai ca persoane juridice legale fără a deține activități comerciale sau a desfășura afaceri). Inițial, în cazul traficului de droguri sau altor infracțiuni cum ar fi contrabanda, furtul, șantajul etc., fondurile rezultate iau în mod curent forma banilor lichizi care trebuie să fie introduși prin orice metodă în sistemul financiar.

Operațiunile bancare tradiționale de constituire a depozitelor, sau de transfer al banilor și sistemele de creditare oferă un mecanism vital pentru spălarea banilor, în special, în faza inițială de introducere a numerarului în sistemul financiar.

În pofida varietății metodelor folosite, procesul de spălare a banilor se realizează în trei *etape* care pot cuprinde numeroase tranzacții efectuate de spălătorii de bani, tranzacții care sunt de natură să alerteze instituțiile financiare asupra activităților infracționale, și anume:

Plasarea:

- depasarea fizică a veniturilor obținute din activitatea ilegală, pentru separarea spațială de masa infracțională, care ar putea fi supravegheată de organele de aplicare a legii.

Stratificarea:

- **procesul de mișcare a banilor între diferite conturi pentru a le ascunde originea;**

³ www.univnt.ro/rezumat_e_d_octorat/index.php?dir=Drept%2F

⁴ <http://www.scritube.com/stiinta/drept/Prevenirea-si-combaterea-spala43387.php>

- **separarea veniturilor ilicite de sursa lor prin crearea unor straturi complexe de tranzacții financiare proiectate pentru a înșela organele de control și pentru a asigura anonimatul.**

Integrarea:

- revenirea bunurilor astfel spălate la dispoziția infractorilor, cu proveniența lor aparentă din activități licite;
- furnizarea unei aparente legalități profiturilor obținute ilegal.

Dacă procesul de stratificare are succes, schemele de integrare vor trimite din nou rezultatele spălării în circuitul economic, în așa fel încât ele vor reintra în sistemul financiar apărând ca fonduri normale și „curate” obținute din activități comerciale.

Aceste etape numite și pașii de bază în procesul de spălare a banilor se pot constitui în faze separate și distincte. Ei pot apărea însă și simultan sau, mai obișnuit, se pot suprapune. Felul în care sunt folosiți pașii de bază depinde de mecanismele de spălare disponibile și de cerințele organizațiilor criminale.

În cadrul procesului de spălare a banilor s-au identificat anumite puncte vulnerabile, puncte dificil de evitat de către spălătorul de bani și, în consecință, ușor de recunoscut, respectiv:

- plasarea numerarului în sistemul financiar;
- trecerea numerarului peste frontiere;
- transferarea numerarului în și dinspre sistemul financiar.

3. Efectele fenomenului de spălare a banilor

„Spălătorii” sunt în continuă căutare de noi rute și metode de spălare a fondurilor lor. Țările cu o economie în curs de dezvoltare sunt deosebit de vulnerabile îndeosebi datorită controalelor insuficiente și a punerii în practică a metodelor globale de combatere a spălării banilor. Diferențele între sistemele naționale de combatere a spălării banilor sunt exploatate în mod deosebit, rețelele de spălători tind să se mute în țări cu sisteme financiare care au contramăsuri slabe sau ineficiente de spălare a banilor.

În general, statele cu economii în curs de dezvoltare nu își pot permite să fie prea selective în ceea ce privește sursele de capital pe care le atrag. Dar neaplicarea unor măsuri pentru contracararea acestor fenomene poate duce la dezvoltarea crimei organizate. Combaterea spălării banilor trebuie efectuată prin toate mijloacele specifice pentru crearea un mediu de afaceri sănătos, pentru a atrage investiții străine directe, acestea fiind condiții pentru dezvoltarea economică durabilă.

Costurile sociale și politice în cazul tratării ineficiente a fenomenului de spălare a banilor pot fi enorme. Reprezentanții crimei organizate se pot infiltra în instituțiile financiare și politice, poate dobândi controlul asupra unor sectoare importante ale economiei prin investiții sau poate să ofere mită funcționarilor publici din guvern. Influența economică și politică a organizațiilor criminale poate slăbi statutul social, standardele etice colective, ducând la afectarea instituțiilor

democratice ale societății. În țările aflate în procesul de tranziție la societatea democratică, această influență negativă poate submina fenomenul tranziției.

Spălarea banilor este indisolubil legată de activitatea criminală, aceasta permițând activității criminale să continue.

Spălarea banilor reprezintă o amenințare la buna funcționare a unui sistem financiar, cu toate acestea, ea poate fi punctul vulnerabil al activității criminale. Atunci când fondurile provin din jafuri, extorcare, delapidare sau fraudă, investigarea tranzacțiilor financiare este, de cele mai multe ori, singurul mod de a descoperi intenția de spălare a banilor, identitatea criminalilor și a organizației responsabile și de a restitui victimelor fondurile respective.

Fără un profit substanțial utilizabil, activitatea criminală nu va supraviețui.

Controlul asupra masei monetare și asupra viitoarelor schimbări ale nivelului prețurilor și ratei dobânzilor poate fi îngreunat de prezența unei economii subterane de care nu se ține seama. Concluzia este că prezența unui număr semnificativ de tranzacții ascunse poate conduce la supraevaluarea efectelor inflaționiste a stimulentele fiscale și monetare. De exemplu, depozitele de valută în creștere, considerate ca provenind din spălarea banilor, au ca rezultat o creștere limitată a masei monetare interne.

Dacă criminalitatea, activitatea subterană și spălarea banilor care le este asociată au loc pe o scară suficient de mare, atunci cei care elaborează politici macroeconomice trebuie să le ia în considerare. În cazul în care nu s-ar întâmpla așa, rezultatul ar fi o incorectă diagnosticare și o politică economică defectuoasă. De exemplu, la nivel internațional s-a ajuns la concluzia comună că evoluția sistemelor monetare a devenit, la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, mai dificil de interpretat. Aceasta se datorează, în principal, dezvoltării rapide a tehnologiei financiare și a structurilor economice asociate politicilor de deregularizare și privatizare din multe țări. Trebuie avut în vedere volumul mare al activităților infracționale și desfășurarea lor în timp. Activitățile individuale nereglementate și de mare amploare pot servi la inducerea de erori în bazele de date economice și pot produce complicații în elaborarea politicilor. În plus, un aspect cheie al înțelegerii comportamentului monetar este abilitatea de a identifica, din punct de vedere statistic, țara și valuta de proveniență și rezidența deținătorului depozitului. Acest lucru ar putea avea consecințe asupra volatilității ratelor de schimb și ale dobânzilor, în special în economiile legate de dolar, până acolo încât ar determina o schimbare în cererea aparentă de bani dintre o economie și alta, datorită spălării de bani transfrontaliere, pentru că urmărirea fondurilor monetare devine mai nesigură.

Efectele spălării banilor asupra distribuției veniturilor nu pot fi ignorate. Creșterea economică va avea de suferit până acolo încât activitățile infracționale subterane redirectionează veniturile de la cei care produc mari economii la cei care realizează puține economii sau de la investiții importante la investiții de risc și de slabă calitate. Există efecte macroeconomice indirecte ale spălării banilor, tranzacțiile ilegale pot avea efecte adverse asupra tranzacțiilor legale, contaminându-le. Bani care sunt spălați pentru alte motive decât evaziunea fiscală reprezintă venituri care la rândul lor tind să ocolească impunerea fiscală, contribuind la crearea de distorsiuni

economice. Există și contaminarea rezultată din nerespectarea legii, pentru că atunci când o parte a legii este încălcată, alte nereguli financiare par mai ușor de îndeplinit.

Un sistem exhaustiv de combatere a spălării banilor se bazează pe conștientizarea unei varietăți de intermediari financiari și non-financiari, precum și a agenților economici care trebuie să coopereze, în mod responsabil, cu autoritățile și să răspundă în mod activ împotriva pericolului de a fi implicați în acest fenomen⁵.

Concluzii

Fenomenul de spălare a banilor are efecte nocive considerabile asupra economiei mondiale prin: deteriorarea operațiunilor eficiente ale economiilor naționale, coruperea lentă a pieței financiare și reducerea încrederii publice în sistemul financiar internațional, măbind riscurile și instabilitatea sistemului, și toate, în final, ducând la reducerea ritmului de creștere economică mondială.

Lupta pentru combaterea spălării banilor are o dublă motivație și anume: pe de o parte, combaterea crimei organizate și a extinderii sale la scară mondială, pe de altă parte, conservarea integrității piețelor financiare și a economiei de piață.

Bibliografie:

1. *Legea nr. 565/2002* privind criminalitatea transnațională organizată;
2. *Legea nr. 39/2003* privind prevenirea și combaterea criminalității organizate;
3. Coșea Mircea, *România subterană*, Editura Economică, București, 2005.
4. Dascălu Ion, *Frauda în domeniul financiar, bancar și al pieței de capital*, Editura Trei, București, 1998.
5. Damian, Miclea, *Cunoașterea crimei organizate*, Editura Pygmalion, Ploiești, 2001.
6. Damian, Miclea, *Hățișurile crimei organizate*, Editura Libra, București, 2001.
7. David Mihail, *Spălarea banilor murdari în România*, Editura Europolis, Constanța, 2002
8. Florescu Viorel, *Drept bancar și valutar*, București, 2006.
9. Melinescu, I și Talianu, Z., *Investigații financiare în domeniul spălării banilor*, Editura Imprimeria națională, București, 2004.
10. Voicu Costică, Adriana Camelia Voicu și Ioan Geamănu, *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*, Editura Pildner/ Pildner, Târgoviște, 2006.
11. Voicu, Costică, *Banii murdari și crima organizată*, Editura Artprint, București, 1995.
12. Voicu, Costică și colaboratori, *Investigarea criminalității financiar bancare*, Editura Polipress, București, 2003.
13. Voicu, Costică și colaboratori, *Globalizarea și criminalitatea financiar-bancară*, Editura Universul Juridic, București, 2005.
14. *Revista Finanțe publice si contabilitate*, nr.1/2002, nr.3/ 2003, editată de Ministerul Finanțelor Publice.

⁵ <http://www.onpcsb.ro/pdf/MANUAL%20INSTRUIRE%20-%20ROMANA.pdf>

15. www.univnt.ro/rezumat_e_doctorat/index.php?dir=Drept%2F

16. www.onpcsb.ro/pdf/MANUAL%20INSTRUIRE%20-%20ROMANA.pdf

PROCEDEE SPECIFICE DE MANIFESTARE, DEZVOLTARE ȘI DESFĂȘURARE A FENOMENULUI CRIZĂ ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ

Gabriel-Marian OPREA*

Omenirea a intrat în era informațională. Acest fapt, pe lângă o serie de facilități în toate domeniile de activitate, nu elimină posibilitatea apariției și manifestării crizelor de toate felurile.

Fenomenul criză în era informațională are procedee specifice de manifestare, dezvoltare și derulare în viața statelor, organizațiilor și comunităților umane. Noile tehnologii ale informației și comunicațiilor joacă un rol esențial în cazul crizelor în era informațională.

Cuvinte-cheie: criză, era informațională, internet, Facebook, Twitter, geopolitic, european, Europa, Asia Centrală, Tunisia, Egipt, Libia, MENA

Introducere

În societatea modernă contemporană se vorbește pe toate canalele media despre crize politice, crize alimentare, crize ecologice, crize demografice, despre crize ale ostaticilor, despre criza energetică mondială sau criza medicamentelor. Trăim și ne desfășurăm activitatea, într-o „*lume a crizelor*”, a situațiilor-limită, a situațiilor-extreme care solicită din plin atenția forurilor naționale și internaționale.

În raporturile sociale cotidiene, crizele sunt stări și situații confuze și haotice prin care trec persoane, guverne, organizații, state etc, practic, o situație ce nu este normală sau stabilă și care se poate defini prin cuvântul „*criză*”.

Unii autori susțin că la originea crizelor sociale, în general, s-au aflat, de-a lungul timpului, în special crizele economice. Istoria universală consemnează situații de criză economică în toate epocile devenirii umanității, începând cu Antichitatea și continuând cu perioada Evului Mediu, iar, mai apoi, cu aceea a Renașterii. În următoarele peste cinci secole de dezvoltare a societății și economiei capitaliste (*sec. XVI -XX și în primul deceniu al veacului al XXI-lea*), momentele de criză au devenit nu doar frecvente, ci și ample din punct de vedere al manifestării consecințelor lor sociale. Răspândirea pe glob a modului capitalist de viață socială a însemnat, practic, și mondializarea/globalizarea fenomenelor de criză¹.

Din punct de vedere economic, conform specialiștilor în managementul organizațiilor, criza e definită ca acea situație în care „*întregul sistem este afectat, în așa fel încât existența sa fizică este amenințată; în plus, valorile de bază ale membrilor sistemului sunt amenințate într-o asemenea măsură, încât indivizii sunt obligați fie să realizeze caracterul eronat al acestor valori, fie să dezvolte mecanisme de apărare împotriva lor*”². Dintr-o altă viziune, criza este rezultatul „*amenințărilor din mediu corelate cu slăbiciunile organizației; ea apare atunci când amenințările din mediu*

*Locotenent colonel, doctorand în Științe militare și informații în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”

¹ <http://dumitru-otovescu.blogspot.com/2010/01/istoricul-si-tipologia-crizelor.html>

² T.C. Pauchant, LI. Mitroff, 1992, p. 12.

interacționează cu slăbiciunile din interiorul organizației”³. Patrick D'Humieres apreciază că „o criză poate fi definită ca o perioadă neașteptată, care pune în discuție responsabilitatea organizației în fața publicului și care amenință capacitatea sa de a-și continua în mod normal activitatea”⁴.

Charles Herman, definește criza ca „o situație care amenință obiectivele cu prioritate înaltă pentru unitatea decizională, restrânge timpul disponibil pentru un răspuns, înainte ca situația să fie modificată și, când se produce, surprinde pe membrii unității decizionale”⁵. După Michael Brecher, criză este o „situație caracterizată de patru condiții necesare și suficiente, așa cum sunt ele percepute de către decidenții de la nivelul maxim al actorilor implicați: o mutație în ambientul extern sau intern; o amenințare a valorilor de bază; o înaltă probabilitate de implicare în ostilități cu caracter preponderent militare”⁶. De asemenea Barry McLonglin, definește criza ca fiind „un eveniment, dezvăluire, acuzație sau set de probleme interne și externe care amenință integritatea, reputația sau existența unui individ sau organizații”⁷.

Modelul sociologic referitor la criză este cel mai aproape de realitate, el conturează cel mai bine starea organizației într-un asemenea moment de dificultate. Astfel, în Dicționarul de sociologie, coordonat de Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, criza este definită ca „o perioadă în dinamica unui sistem, caracterizată prin acumularea accentuată a dificultăților, izbucnirea conflictuală a tensiunilor, fapt ce face dificilă funcționarea normală, declanșându-se puternice presiuni spre schimbare”⁸.

2. Forme și procedee de manifestare a crizelor

Terminarea Războiului Rece, pe lângă marile avantaje aduse a evidențiat faptul că reprezentanții politici ai multor state nu sunt în măsură să gestioneze fenomenele și problemele interne cu care se confruntă. Realitatea cotidiană a demonstrat că, în multe zone ale globului, statul s-a dovedit incapabil să rezolve diversele probleme sociale, economice, etnice sau de altă natură pe care le avea. Această situație a condus la destabilizare ce a afectat nu numai țările în cauză dar și zona/regiunea căreia îi aparțin⁹.

Dacă secolul al XIX-lea s-a caracterizat, în special, prin crize economice și social-politice, prin sărăcie, șomaj și mizerie, secolul al XX-lea și începutul secolului XXI au fost caracterizate de revoluția informației, a globalizării rețelelor, a Internetului – emblema și simbolul sincronismului dintre telecomunicații, computere

³ W.G. Engelhoff, F. Sen, 1992, p. 447

⁴ Patrick D'Humieres, 1994, p. 272.

⁵ Herman F - Crises in Foreign Policy. A Simulation Analysis, Indianapolis; 1969, p.201.

⁶ L Brecher, Studies in crisis behavior Special Issue The Jerusalem of International Relations; 1978, p.38.

⁷ Longlin, B., Risk and Crisis Communication, Ed Longlin Multimedia Publishing Ltd, Ottawa, 1996, p. 10.

⁸ Dicționar de sociologie, Ed. Babel, București, 1993, p. 145.

⁹ State precum LIBAN, SOMALIA, AFGANISTAN, statele ex-sovietice sau ex-iugoslave.

și tehnologia de control, ca mijloc specializat de socializare a diferitelor grupuri și structuri sociale¹⁰.

La acest moment, este dovedit că informația este omniprezentă în activitățile umane, tehnologia informației și de comunicații, de la calculatorul personal la rețeaua Internet, de la telefonul mobil până la rețelele mondiale de comunicații, sunt în plină dezvoltare și transformă viața, relațiile, organizarea societății omenești. De aici și apariția unui nou tip de criză, criza informațională. Schimbările de esență care s-au produs în societatea postindustrială au făcut ca statul să nu mai fie singurul actor care să furnizeze cetățeanului securitate, bunăstare și alte servicii care țin de civilizația secolului XXI¹¹.

Din punct de vedere al erei în care ne aflăm, era informațională, după unii autori *“criza informațională se referă la lipsa de informații, a datelor necesare luării deciziei într-un domeniu de activitate și poate fi totală sau parțială. Criza totală se produce atunci când sistemul de comunicații civile și militare nu este operant sau poate fi operabil cu întreruperi care depășesc 60% din emisii sau/și recepții.*

*De regulă, principalele caracteristici sunt: bruierea sistemului militar de transmisiuni; distrugerea unor centre, noduri, stații și alte mijloace de transmitere, recepționare a datelor; dezinformarea prin comunicări de date false; interceptări de mesaje și documente; spargerea sistemelor de codificare și cifrare a datelor; simularea defecțiunilor în sistemele de transmitere a datelor și de comunicații civile; alte situații”*¹².

Crizele contemporane s-au adaptat și ele noilor posibilități și oportunități și profită din plin de ele luând noi forme de manifestare, dezvoltare și desfășurare. Cele mai recente evenimente sunt marcate de această nouă criză globală realizată cu sprijinul Internetului. Internetul a fost „*mijlocul virtual*”, respectiv motorul, care a pornit *“angrenajele”* revoluțiilor din unele state din Orientul Mijlociu și Nordul Africii (MENA), cele mai reprezentative fiind TUNISIA, EGIPT și LIBIA.

La nivel global s-a dovedit că are loc o integrare și sincronizare a platformelor din diverse medii, în special din mediul Internet cu sistemele de comunicații mobile (în cazul crizelor sociale din spațiul MENA, s-au căutat chiar noi soluții tehnologice – software & hardware - pentru ca utilizatori din sistemul de telefonie mobilă, prin punerea la dispoziție a unor aplicații specifice și a unui canal de mesagerie gratuit, să poată transmite/posta pe platforma Twitter mesaje în timp real cu ce se întâmplă în diferite puncte/locații sau solicitări de participare la diferite întruniri, mitinguri respectiv, desfășurarea unor acțiuni din partea demonstrațiilor/populației împotriva regimurilor politice aflate la putere) și celelalte mijloace mass-media clasice (presa, radio, televiziunea).

Pe lângă această caracteristică modernă, de „*globalizare media*”, crizele din acest spațiu au întrunit elementele specifice mai multor tipuri de crize:

¹⁰ Societatea informațională nu este ilustrată doar de Internet, ci din totalitatea persoanelor, grupurilor și structurilor sociale ce depind cotidian, profesional, economic și politic de tehnologia IT&C.

¹¹ Dorel Bușe, Geopolitică și Geostrategie, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

¹² Marian-Valentin Grigoroiu, Crizele și conflictele contemporane, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2006

- manifestări caracteristice tipului „*crizelor sociale*” prin creșterea: nemulțumirilor populației privind costurile sociale ridicate ale dezvoltării economico – sociale, nivelului de insecuritate etc;

- manifestări caracteristice tipului „*crizei de autoritate*” prin apariția unor raporturi la toate nivelurile societății în care supunerea nu mai poate fi necondiționată. Practic s-a ajuns la un moment în care populația a depășit pragul fricii și a acționat împotriva unor regimuri pe care le percepea ca fiind represive;

- aspecte caracteristice tipului „*crizei complexe*”, respectiv multitudinea de factori ce au influențat apariția ei, domeniul extins, aria mare și modul violent de manifestare.

Chiar dacă unele informații, vis-à-vis de căderea regimului lui Saddam Hussein din Irak, corelate și coroborate ar fi anticipat schimbările din zona Orientului Mijlociu extins, nu s-ar fi putut stabili cu precizie amploarea pe care aceste crize o vor lua. Marea provocare, pe timpul apariției și desfășurării acestor crize, din zona MENA, a constat în riscul ca mișcările să se extindă și la alte state din zonă precum și la cele din regiunea Asiei Centrale (*lideri autoritari – Tadjikistan, Uzbekistan*) și a Caucazului de Sud unde există regimuri autocrate iar condițiile și factori ca sărăcia și lipsa de oportunități pentru tineri ar fi putut fi scânteia ce a alimentat “Primăvara arabă”.

Nemulțumirile sociale cauzate de rata șomajului și creșterile de prețuri, amplificate de viteza extraordinară dar și facilă de propagare a informațiilor (*mass-media, telefonie mobilă, platforme de socializare, bloguri, forumuri de discuții*) i-a acaparat pe oamenii din toata lumea și a dus la apariția noilor forme de manifestare a crizelor contemporane de o complexitate și diversitate ce le fac greu predictibile și cu un rezultat de multe ori surprinzător¹³. Țintele principale au devenit în special reprezentanții guvernelor¹⁴ și statelor, dar și ai unor organizații internaționale.

În epoca Facebook și Twitter, destinul națiunilor poate fi decis în spațiul virtual la fel de bine ca din orice sediu al unui guvern. În mediile de analiză internaționale se fac studii și cercetări serioase dacă puterea rețelelor sociale are capacitatea de a influența negativ și chiar de a pune la pământ moneda euro sau de globalizare a unor curente, mișcări, frământări sociale și orientări politice ce ar putea afecta în același timp mai multe state (vezi mișcarea de protest "*Ocupați Wall Street-ul*"¹⁵).

La acest moment se poate afirma că toate „*crizele actuale sunt caracterizate de un mare grad de incertitudine. Acest lucru face ca, în etapa de stare, criza să nu aibă diagnostic; se acumulează o cantitate mare de informații, pe diverse canale, în care adesea este greu de făcut diferența între cele reale, cele false, bârfe, zvonuri și ceea ce*

¹³ În multe țări arabe, ieșirea în stradă s-a transformat în adevărate războaie civile.

¹⁴ În cazul EGIPTULUI și al TUNISIEI, sistemele de guvernare autocrate și corupte au creat insatisfacție, nemulțumiri, iar rețelele de socializare le-au amplificat. Formula revoluției a devenit simplă: cetățeni nemulțumiți plus rețele sociale.

¹⁵ Mișcarea “Occupy Wall Street” este declarativ una pașnică, fără conducători și sponsori, reunind persoane din toate păturile sociale ale societății americane și de toate culorile. Participanții, la mișcarea OWS, prin pancartele și sloganurile pe care le uzitează, solicită o rezolvare a inechităților sociale din SUA (*se apreciază că 1% din cetățenii americani dețin monopolul și influența asupra afacerilor și politicii*). Prin mijloacele mass-media și în special pe Internet mișcarea s-a extins și în alte capitale, de pe tot mapamondul.

cred despre criză grupurile de decizie, de analiză sau populația. Politicienii trebuie să reacționeze, dar nu știu cu exactitate ce se întâmplă¹⁶”.

Concluzii

Analiza mediului internațional de securitate relevă faptul că există o preocupare permanentă a liderilor celor mai importante state pentru a preîntâmpina asemenea tipuri de crize complexe în paralel cu provocările deja existente. În condițiile reducerii amenințărilor militare și a diminuării provocărilor clasice interstatale cele mai noi și răspândite provocări, de tip asimetric și neconvențional, rămân: proliferarea armelor de nimicire în masă, terorismul internațional, acțiunile separatiste, criminalitatea transfrontalieră organizată și instabilitatea regională.

Pe termen mediu și lung gestionarea crizelor devine din ce în ce mai dificilă pentru că societățile omenești nu se pot închide într-un spațiu de unde acestea să nu poată comunica cu exteriorul.

De asemenea la acest început de secol XXI marcat de criza financiară globală, criza resurselor energetice, criza japoneză¹⁷, criza euro¹⁸ și de încercările de schimbare a balanței geopolitice au apărut și alte provocări majore la adresa societății umane, cum ar fi criza alimentelor iar pentru viitor prefigurându-se și o criză a apei.

Bibliografie:

1. *Strategia de securitate națională a României*, București, 2007.
2. *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2010.
3. P. DUȚU, C. BOZGEANU, *Provocări actuale pentru securitatea europeană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
4. Dorel Bușe, *Geopolitică și Geostrategie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
5. Herman F - *Crises in Foreign Policy. A Simulation Analysis*, Indianapolis; 1969, p.201.
6. L Brecher, *Studies in crisis behavior Special Issue The Jerusalem of International Relations*; 1978, p.38.
7. Longlin, B., *Risk and Crisis Communication*, Ed Longlin Multimedia Publishing Ltd, Ottawa, 1996, p. 10.
8. *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1993, p. 145.
9. T.C. Pauchant, LI. Mitroff, 1992, p. 12.
10. W.G. Engelhoff, F. Sen, 1992, p. 447.

¹⁶ <http://www.stiucum.com/management/managementul-crizelor-conflictelor/Prevenirea-si-managementul-cri53437.php>

¹⁷ O criză mixtă naturală-nucleară: catastrofa naturală (*seismul de 9 grade și tsunamiul devastator care i-a urmat*) plus o criză nucleară (*centrala nucleară FUKUSHIMA*).

¹⁸ Problemele financiare cu care se confruntă GRECIA, respectiv IRLANDA, PORTUGALIA, SPANIA sau ITALIA pot fi amplificate cu ajutorul mijloacelor moderne de propagare a informațiilor, ce ar putea conduce la fluctuații ale valorii monedei euro și induce o stare de nesiguranță pe piețele financiare europene dar și pe celelalte continente. Analistii financiari apreciază că sistemele monetare au și funcția de termostate economice, dacă sunt stabilite la valori de temperaturi nepotrivite pot încălzi economiile unor state sau chiar ale unei zone dependente de aceeași monedă.

11. Patrick D'Humieres, 1994, p. 272.
12. Marian-Valentin Grigoroiu, Crizele și conflictele contemporane, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2006.
13. <http://dumitru-otovescu.blogspot.com/2010/01/istoricul-si-tipologia-crizelor.html>
14. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm
<http://www.stratfor.com/memberships/186404/sitrep/20110301-libya-eu-leaders-hold-special-summit-march-11>
15. <http://www.stratfor.com/memberships/203698/sitrep/20111021-libya-nato-end-operation-oct-31-secretary-general>

REVITALIZAREA PEISAGISTICĂ A VECHILOR STRUCTURI DE APĂRARE DEZAFECTATE ȘI A ZONELOR CU DESTINAȚIE SPECIALĂ ACTUALE

Sorina-Georgiana RUSU*

National security provides a large complexity, because of the current world mutations and requires new designing solutions for: security challenges, military technology, strategies and tactics, merging the structures, methods, techniques and technologies concerning security challenges, the need for responding to social constraints (democratic rights, law of war), the attempt to surpass the opponent / enemy / partner etc. Therefore, we have to work both inside and outside the military system, as well as on boundary of a hard shaped structure. Camouflage is not only instructive for military practitioners intent on developing their skills, but an interesting and entertaining method for a much wider audience. Two case studies used as examples, reveal the possibility that camouflage pattern concept offers, to get the effects that prove the possibility of using camouflage as a scientific designing and planning landscape tool.

1. Contextul militar actual

Armata, ca instrument de putere se afla într-un continuu proces de transformare ce păstrează pe deoparte caracterul conservator al acesteia, iar pe de altă parte îi conferă unul prospectiv.

Printre factorii determinanți ai transformării armatelor se numără:

- *apariția unor noi forme de provocări de securitate;*
- *noile tehnologii militare;*
- *noi tactici și strategii;*
- *nevoia de a răspunde constrângerilor sociale (drepturile democratice, legile războiului etc.)*
- *încercarea de a dobândi un avans în fața adversarului / inamicului / partenerului;*
- *combinarea unor noi structuri, metode, tehnici și tehnologii în răspunsul pe care instrumentul militar îl dă provocărilor de securitate. (cooperare civil-militară - CIMIC, PSYOPS etc.)*

Armata, ca instrument de putere, se află într-o continuă dinamică. Procesul de transformare este însoțit de caracteristici definitorii de mobilitate și flexibilitate/adaptabilitate. Acum, mai mult ca oricând, abandonarea vechilor politici de securitate este esențială, în sensul regândirii strategiilor de apărare. Ca urmare, se impune premisa intervenției nu numai în interiorul zonelor cu destinație specială, ci și în punctele lor tangențiale la „mediul extern”, adică la limitele acestora ce necesită modificări esențiale.

* Asistent de cercetare/urbanist peisagist doctorand, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, Facultatea de Urbanism

Așadar, este evidentă necesitatea regândirii spațiilor cu destinație specială, atât din punct de vedere al definirii și încadrării acestor categorii într-o tipologie specială, cât și din perspectiva utilizării și funcționării acestora într-un peisaj specific.

Nu mai vorbim astăzi de armată referindu-ne la granițele fizice ale spațiului, ci la un concept de apărare care să presupună integrarea și adaptarea spațiilor destinate pregătirii și dezvoltării domeniului la noile necesități ale societății.

1.1. Rolul limitei în configurarea structurilor de apărare

Limita ca sugestie, percepută difuz, este înțeleasă ca mișcare, iar exprimarea acesteia, în plan fizic, reprezintă o formă de devenire.

„De-localizarea deci, de-teritorializare, mobilitate, transplanturi și coincidențe – toate acestea conduc la o dilatare, la o difuzie spațio-temporală și odată cu aceasta, la creșterea în importanță a spațiilor intermediare, a vecinătăților, marginilor, a structurilor instabile” (Stan, 2009).

În același timp, limita poate duce la segregare, înțeleasă ca o diferență dusă la extrem, dar ea poate fi în unele cazuri într-un proces de simbioză, în sensul identităților diferite care de-a lungul timpului s-au contopit. Însă, soluția optimă de menținere a echilibrului între cele două medii este integrarea.

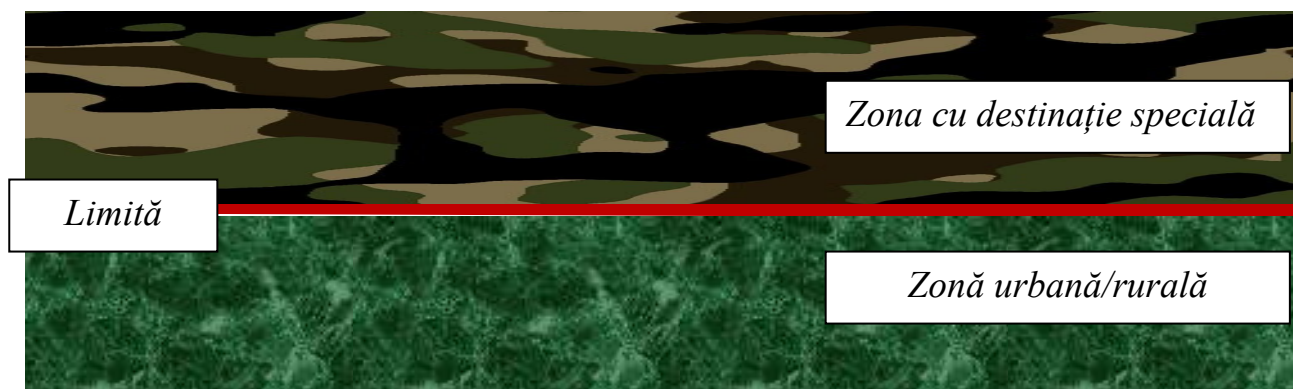

Fig. 1 – Limita între zona militară și zona urbană/rurală - Autorul

Zona militară este una îngrădită, care ascunde vizual sau disimulează un obiectiv, având intenția clară de a-l proteja fizic dar și de a proteja informațiile interne. Așadar, este vitală amenajarea zonelor militare cu scopul de a îndepărta privirile civililor, de a crea o zonă „neatractivă” vizual, o zonă fără contururi clare, ștersă, care să nu invite la explorare. În același timp, ea trebuie să adăpostească, să înglobeze și să ascundă secretul militar. Astfel se creează o dublă membrană. Una este cea legată de protecția fizică a obiectivului, alături de protecția informațiilor ce se află spre interior și alta de disimulare, aflată spre exterior.

1.2. Situația bazelor militare dezafectate

În contextul actual, bazele militare dezafectate, corpusuri de clădiri și spații aflate în incertitudine, impun aplicarea unor soluții de reconversie susținute de necesitatea modificării funcțiunii.

Unele dintre aceste spații, prin configurația lor originară, pot deveni, prin reconversie, spații de locuit, altele, baze de agrement sau de tratament. Având în vedere conotațiile lor istorice, unele dintre aceste spații cu destinație specială pot fi reintegrate în teritoriu, prin transformarea lor în situri istorice. În acest sens, Michel Foucault relaționează destinația construcțiilor militare cu ideea de putere, fapt care ancorează și post factum aceste situri în social, fie și numai din perspectivă istorică.

„Alături de marea tehnologie a lunetelor, lentilelor și fasciculelor luminoase, care a coincis cu întemeierea noii fizici și a noii cosmologii, au existat și micile tehnici ale formelor de supraveghere multiple și încrucișate, ale privirilor ce trebuie să vadă fără să fie văzute; o obscură artă a luminii și a vizibilului a pregătit în surdina o cunoaștere nouă a omului, prin intermediul unor tehnici de aservire și al unor procedee de utilizare a acestuia. Aceste „observatoare” au un model aproape ideal: tabăra militară. E cetatea ridicată în pripă, artificială, ce poate fi construită și remodelată aproape după bunul plac; sediul unei puteri ce trebuie să aibă cu atât mai multă intensitate dar și discreție, cu atât mai multă eficacitate și valoare preventivă cu cât se exercită asupra unor oameni înarmați. În tabăra perfectă, întreaga putere se exercită prin simplul joc al unei supravegheri exacte; și fiecare privire e o piesă în mecanismul global al puterii” (Foucault, 2005).

Atât din perspectivă istorică, dar și funcțională, spațiile cu destinație militară conduc la scopul explicit al obținerii efectului de putere; aspectul grandios al afirmării identității acestor spații în mediul natural și în contextul celorlalte clădiri trebuie perceput într-un raport de complementaritate cu efectul de supraveghere a împrejurimilor. Și această destinație, aproape general valabilă, induce scopul de a obține un raport de putere, de autoritate.

Cu timpul, exercitarea eficientă a puterii și a supravegherii a impus camuflajul, ca metodă de mascare militară și de întărire. Prin urmare, în funcție de moment, camuflajul poate fi expresia unei stări, adaptabilă contextului: de evidențiere sau de estompare. În lucrarea sa, *Camuflaj*, Neil Leach distinge între cele două ipostaze ale mascării, raportând metoda la concept, în sens larg: *„Camuflajul militar e doar o subcategorie a camuflajului în sens mai larg. Preluarea îmbrăcăminte militare de camuflaj de către industria modei arată nu numai că a te camufla e un fel de îmbrăcare, ci și că îmbrăcarea, în principiu, poate fi un fel de camuflare. În acest sens, uniforme somptuoase de paradă care îi scot în evidență pe soldați la paradele militare sunt la fel de mult un exemplu de camuflaj ca uniforme purtate în luptă, care îi ajută să se ascundă pe câmpul de bătălie” (Leach, 2009).*

Valorificând această multifuncționalitate a camuflajului, reconversia fostelor baze militare vine ca o prioritate în reconfigurarea spațiilor, prin raportarea la funcționalitate. Spre exemplu, siturile care au ca subiect arta militară din diverse epoci istorice pot avea dublu rol; privind funcționalitatea trecută, aceea de apărare, și pe cea prezentă, de evidențiere a patrimoniului cultural, aceste foste baze militare devin reintegrate și reintegrabile în peisaj, atât estetic, cât și informativ, prin oferirea de date celor interesați despre perioada lor activă. Dacă aceste baze, prin reconversie, capătă un caracter de utilitate de tipul *spații de locuit, locuri de agrement etc.*, acestea se reintegrează circuitului activ de valori.

În acest sens, elocvent este exemplul celor 18 forturi și al tot atâtor baterii reperabile în jurul Bucureștiului. Progresul științei, la începutul secolului XX, în domenii majore, cum sunt chimia și aviația au influențat radical aceste obiective militare. Războiul modern a modificat total rolul fortificațiilor, devenite vulnerabile, tocmai prin progresul științei. Bombardamentele din primul război mondial au distrus, spre exemplu, celebrele fortificații de la Liège, proiectate de generalul Henri Alexis Brialmont. În România, inspirați, responsabilii militari din acea vreme au dat ordin pentru demontarea pieselor de artilerie existente în forturi și transformarea lor în artilerie mobilă, fapt care a permis protejarea acestora de distrugerile bombardamentelor. Deciziile de acest gen au avut și un rol important în adoptarea unei tactici militare eficiente, deoarece când armata germană se apropia de capitală, forturile erau abandonate, fiind și deposedate de tehnica de luptă, de către români. Cetățile de fortificație, prin poziționarea lor în spațiul geografic, aveau atât rolul de supraveghere a zonei, în vederea unei acțiuni militare eficiente, cât și pe acela de a se camufla, valorificând, în acest sens, potențialul de apărare al peisajului. Punerea în valoare a potențialului natural în construirea acestor forturi asigură atât apărarea, cât și atacul eficient. În timp, această dublă funcționalitate a spațiului natural și-a pierdut scopul inițial, acesta devenind segment funcțional destinat unor ansambluri cu destinații schimbate. Același Michel Foucault remarcă, în lucrarea *A supraveghea și a pedepsi*: „În timp ce, pe de o parte, stabilimentele de disciplină se înmulțesc, mecanismele lor au o anumită tendință de a se „dezinstituționaliza”, de a ieși din fortărețele închise în care funcționau și de a circula în stare „liberă”; tipurile masive și compacte de disciplină se descompun în procedee suple de control, capabile de a fi transferate și adaptate” (Foucault, 2005).

2. Camuflajul – metodă de intervenție peisagistică cu valențe multiple

Ca metodă de intervenție în peisaj, camuflajul a condus spre arta creării imaginii cu rol preponderent funcțional, apoi estetic. În planul semioticii, camuflajul aduce un plus de sens relației dintre om și mediu, configurând o reală simbioză între cele două componente ale sitului. Peisajul îl protejează și pune în valoare elementul *putere*, în vreme ce omul poate interveni brutal sau echilibrat, pentru a-l valoriza dintr-o anumită perspectivă. În fapt, omul și peisajul trebuie să coopereze și în contemporaneitate. În acest sens, Neil Leach susține că „*Strategii de camuflare au existat din totdeauna într-o formă sau alta în operațiunile umane, dar au devenit dominante în cultura noastră contemporană, bazată pe imagini. [...] Camuflajul ar trebui citit nu în termeni negativi ca o pierdere sau disimulare a vreunui stadiu ideal original, ci mai degrabă în termeni pozitivi, ca mod de autoexprimare*” (Leach, 2009).

Având ca reper ideile lui Neil Leach, se evidențiază necesitatea conservării vechilor forturi, ca expresii ale unei culturi și mentalități de epocă. Salvarea elementelor de arhitectură militară de la degradare, ca și conservarea lor le justifică valoarea de patrimoniu. Pe de altă parte, din perspectiva fidelității față de arhetip, camuflajul vine ca o expresie a imitării naturii, prin adaptarea animalelor la mediu, cu

scopul protejării. În acest sens, Roger Caillois, accesând domeniul antropologiei, conchide: „*Omul nu a inventat metode mai bune de camuflare, ca să se ascundă pe sine, mașinile și instalațiile sale, decât cele ale șerpilor și insectelor de creangă, adică culorile contrastante și frunzișul. Pânzele pictate cu pete largi de culori contrastante rup un contur și îl fac să dispară. Alteori, crengile înfrunzite sunt folosite ca acoperire*” (Caillois, 1964).

Această contopire cu natura asigură un timp necesar replierii și organizării unei ofensive în apărare sau în atac, după toate regulile tacticii militare. Devenirea una cu mediul nu înseamnă pierderea identității, ci tocmai afirmarea acesteia, de pe poziții de putere. „*Camuflajul acționează deci ca un mecanism individual de relaționare cu un cadru dat printr-un mediu de reprezentare – fie devenind parte din acel cadru, fie distingându-se de el*” (Leach, 2009).

2.1. Rolul reliefului și a vegetației în asigurarea mascării

Topirea în peisaj configurează și o altă coordonată a relației dintre om și mediul său vizând confortul, dar și protecția. Utilizarea, de-a lungul timpului, a vegetației, ca sursă de mascare, a fost probată ca eficientă, în varii situații militare decisive. Ascunderea și replierea forțelor, valorificarea oportunităților oferite de geografia locului, însemnând relieful și vegetația, conduc la concluzii care pot să gireze acțiunile de reconversie a vechilor forturi. La toată orchestrarea forțelor în vederea obținerii victoriei, s-a remarcat și valorificarea timpului diurn, respectiv nocturn. Lumina poate crea vulnerabilități majore în apărare și de aceea, noaptea, aceasta este estompată, prin valorificarea valențelor camuflajului natural. Utilizarea forturilor din perspectiva peisajului, cu rol de camuflare, a reprezentat o practică valoroasă în acțiunile de apărare.

Chiar apelul la proiectarea în subteran a unor fortificații și mascarea acestora prin valorificarea formelor de relief poate fi o soluție eficientă în revitalizarea acestor spații. Nu trebuie ignorate nici intervențiile blânde sau chiar brutale ale omului în peisaj, cu scopul asigurării mascării. Spre exemplu, forme de relief construite cu scop militar - dacă ne raportăm la poligoane - au avut, prin definiție, și un rol protector pentru acțiunile de apărare sau de atac. Nu trebuie ignorată, în acest sens, textura aleasă pentru hainele și echipamentele de camuflaj. Acel „mozaic” de culori are rolul ca, prin imitarea cromaticii vegetale, să protejeze acțiunile armatei. Însăși mișcarea în teatrele de luptă se produce sub camuflaj. Arborii, iarba, plantele pot fi atât elemente care sprijină acțiunile armate, cât și decorul la limita între zonelor militare și oraș.

2.2. Limbajul culorilor

Cromatica poate defini valențele spațiului, prin raportare la utilitatea acestuia. Criteriul estetic este primul care induce o stare celui ce privește peisajul. Valorificând elementele de simbolizare din cromatică, armata utilizează culorile cu mesaj predefinit. Acestea se exprimă atât la nivel simbolic cât și prin contextualizare, putând crea o stare afectivă. Astfel, teama, ca și încrederea, starea de acțiune, ca și inactivitatea pot fi induse prin contactul vizual cu o paletă cromatică inteligent alcătuită. Complementar efectului cromatic asupra percepției imaginii, se relevă efectul psihologic al cromaticii camuflajului.

Emoțional și mental, culoarea poate modifica dispoziția și poate genera stări care influențează mai mult sau mai puțin deciziile și modul de acțiune. Este cunoscut efectul generat de contextualizare asupra planului referențial. În cazurile propuse spre studiu, se pune problema efectului cromatic în reconversia spațiilor cu destinație specială, forturi și baze militare dezafectate. Din punct de vedere estetic, armonia culorilor, policromia pot rupe granițele dintre societatea civilă și autoritatea militară, în vreme ce monocromia, eventual jocul tonurilor cromatice, ar putea induce o atmosferă cazonă, marcată de austeritate și rigoare. Totodată, cromatica poate genera iluzii optice dinamice sau statice, fapt demonstrat ca factor modelator al rezultatului unei ofensive armate cu mijloace clasice. Cu atât mai mult, cromatica peisajului antropocentric, în cazul bazelor militare active, poate genera soluții pentru reconversia acestora, în cazul dezafectării lor, cu timpul. Din acest motiv, cromatica peisajului natural și a celui antropocentric se poate înscrie pe o linie comună, la nivelul sugestiei, generând integrarea armonioasă a forturilor dezafectate în spațiul urban, prin reconversie și funcționalitate.

3. Descifrarea pattern-ului generat de mozaicul cromatic și importanța sa în asigurarea mascării

Ținuta militară este în deplină armonie cu mediul, deoarece mișcarea soldaților în raport cu aspectul static al decorului militar și natural are nevoie de mascare, pentru ca luptătorii să nu fie reperați și să nu constituie ținte ușor de anihilat. Totodată, ținuta de luptă sau cea festivă asigură nu doar confortul, ci și atitudinea, prestația, impunând respectul societății civile și conturând, astfel, raportarea societății la sistemul național de valori și la sistemul valorilor universale. Paradoxal, în plan militar, uniforma nu anihilează personalitatea purtătorului, identitatea sa profesională și socială, ci are rolul tocmai de a personaliza o categorie socială extrem de importantă, care, prin profesie și misiune, definește instrumentul de putere al unui stat. Faptul că uniforma este diferită, în funcție de utilitatea ei, creează o imagine simbolică în plan evenimential: lupta sau parada militară. În ambele ipostaze, uniforma militară, prin cromatica ei și arma pe care o simbolizează, exprimă coerența sistemului, coeziunea lui și, implicit, efectul de putere. Perfecționarea tehnicilor de luptă, pornind de la identificarea de la distanță a prezenței trupelor, prin mijloace moderne, au adus în fața cercetării militare noi probleme de rezolvat. Una dintre acestea este camuflarea în cazul detecției cu infraroșu a trupelor și a tehnicii de luptă și anihilarea localizării precise.

Radiolocația, termoviziunea, termolocația, televiziunea, laserul, fotografia în infraroșu vizibil sau ultraviolete, observarea prin satelit și aparatura modernă în domeniile optic, termic și de radiolocație sunt mijloace de cercetare care au impus mascarea ca soluție de protejare a oamenilor și a tehnicii.

Dacă inițial s-a crezut că mascarea obiectivelor militare se poate realiza prin culoarea kaki, în urma cercetărilor, s-a demonstrat că, în esență, aceasta creează o aglomerare de detalii monocromatice, fără efect de camuflare.

Rezolvarea cromatică a venit prin combinarea a patru culori din care se compune ținuta mozaic (verde, galben, maro, negru). Această soluție asigură identificarea purtătorului ținutei cu elementele de mediu.

Simbolistica paletelor cromatice alese pentru mozaic amintește prin verde, de clorofila din vegetația naturală, prin galbenul tern, de culoarea vegetației uscate și de pământul argilos. Culoarea maro imită lemnul, iar negrul, pământul uscat și chiar umbrele naturale sau artificiale. Mozaicul de camuflaj creează contraste cât mai estompate între mediu și ținuta militarilor, fiind capabil să mimeze reflexia și mascarea prin acoperire. Astfel, se mimează culorile mediului natural sau se urmărește deformarea conturului obiectivului propus, inducând în eroare inamicul.

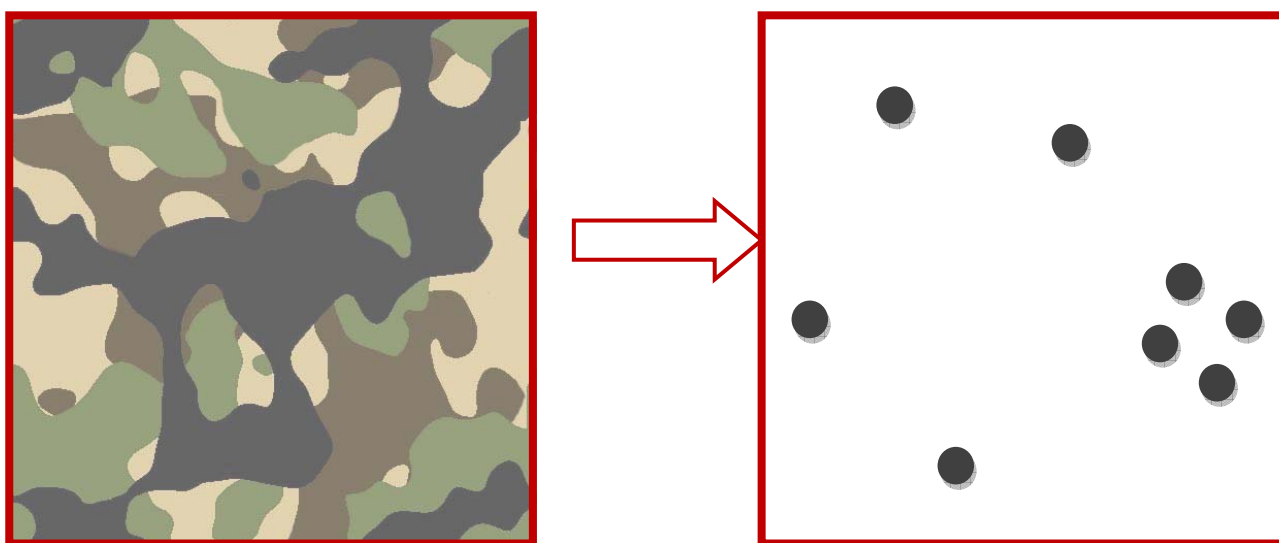

Fig. 2 – Diferențe de percepția imediată a formelor aleatorii, respectiv a formelor similare
- Autorul

„Orice lungime de undă emisă către un obiect mascat se reflectă sub formă de informație despre natura, poziția și mărimea obiectului cercetat” (Chete, 1995). În ținuta de camuflaj, petele sunt diforme, se evită simetria, se stimulează contrastul cromatic. Prin efectul optic și prin rezultatele privind camuflarea, „mozaicul” a fost acceptat de armatele tuturor țărilor din NATO. Efectele cromatice ale combinării culorilor alese poate fi obținut și prin combinarea a doar trei din cele patru culori propuse. Interesant este că, deși par identice, ținutele militare de camuflaj sunt particularizate la nivelul fiecărei țări membre NATO. Identitatea națională s-a construit prin armonizarea desenului și cromaticii cu peisajul fiecărei țări, cu mediul natural și, mai important, cu toate culorile naționale, având menirea să protejeze militarul.

3.1. Exemple de utilizare a pattern-ului peisajului ca instrument în proiectarea peisagistică

Anatomia peisajului studiată în faza de analiză și de proiectare, ne permite să găsim soluții simple la situațiile complexe și să descifrăm mai bine patternul fotografiilor aeriene la diverse scări. Suprafețele minerale în relație cu suprafețe vegetale, zonele împădurite în relația lor cu gazonul - totul este controlat prin echilibrul stabilit între design și topografie. Cu toate acestea, fiecare *layer* proiectat este relativ independent, acesta generând complexitate și îmbogățind experiența spațială.

Un exemplu elocvent în posibilitățile de aplicare a designului cu ajutorul patternurilor este *Summer park* situat în *Governors island, New York, USA*, proiect materializat de Michel Desvigne în anul 2007. Suprafața parcului este de 1 km/700 m. După o analiză amănunțită, Desvigne reușește să creeze patternul care îi va contura soluția ulterioară.

Parcul rezultat este o oportunitate de a folosi diverse layere experimentale, accesibile tuturor, care leagă ritmurile vieții urbane cu cele ale naturii printr-o structură a peisajului inspirată direct de procesele naturale.

Fig. 3 – Caracterul specific al sitului - Desvigne M. (2009), *Intermediate natures*, p.100

Situl este un loc unde apa dulce și sărată se împletesc, iar caracterul specific sprijină crearea unui flore și unui cadru dinamic, care variază în funcție de gradul de salinitate. De asemenea, *Governors island* poate fi un laborator viu pentru experimente care implică producția de energie într-o zonă urbană, folosind anumite culturi care generează biomasa.

Așadar, propunerea lui Desvigne de a crea un mozaic de pajiști și canale de irigații este spectaculoasă. Suprapuse pe acest mozaic, straturile cu diferite semnificații, texturi și ritmuri creează un pattern care răspunde necesităților zonei. Pornind de la această rețea, de la designul matriceal, proiectul se materializează printr-o disipare a modelului care înglobează contururi ce în ultimă instanță, la nivel vizual, dispar.

Fig. 4 – Plan de amenajare și vedere Summer park, Desvigne M. (2009), *Intermediate natures*, p.104

3.2. Studii de caz – posibilități de implementare a conceptului de mascare

Preocuparea pentru problema zonelor militare, fie ele active sau dezafectate, a venit odată cu oportunitatea conceperii unui proiect care să illustreze concret modalitatea prin care se poate interveni în aceste zone. Realizăm că „în România, patrimoniul reprezentat de fostele baze militare trecute în circuit civil este, de cele mai multe ori, tratat separat de societate/comunități, acesta fiind privit ca un bun ce necesită un efort financiar deosebit pentru valorificare și nicidecum ca un activ ce poate genera bani, ce poate servi intereselor comunității. Această atitudine explică privatizările defectuoase ale acestora, starea de părăsire (sunt incinte închise, cu o pază simbolică sau nu, dar cu interdicție de acces în interior sau de fotografiere)” (Bara et al., 2010).

Primul studiu în acest sens, constând în lucrarea de licență, se referă la *Poligonul de tragere „Mogoșoaia”*. Acest sit este în prezent utilizat ca loc de desfășurare al antrenamentelor militare. Propunerea de revitalizare peisagistică a poligonului de tragere „Mogoșoaia” s-a axat pe obținerea unui dublu efect al amenajării, în sensul unei bune gestionări a spațiului militar, dar și a valorificării prezenței Bateriei 1-2 Mogoșoaia în acest sit. Din punct de vedere al distribuției spațiale a funcțiunilor am propus amenajarea unor noi zone de antrenamente destinate utilizării militare, iar pe de altă parte, realizarea unui muzeu militar în cadrul Bateriei 1-2 și deschiderea acesteia spre vizitare turistică.

Fig. 5 - Lucrare de licență - Proiect de revitalizare a poligonului de tragere „Mogoșoaia” - Plan de amenajare

Detaliul legat propunerea de reconversie funcțională a Bateriei 1-2 Mogoșoaia vine să susțină ideea că centura de fortificații a Bucureștiului poate fi transformată într-un traseu turistic cu scopul valorizării acestor monumente istorice. Realizarea unui muzeu militar în incinta acestei baterii ar putea oferi o noua vocație unei zone dezafectate. De asemenea, posibilitatea de a crea pe această structură un acoperiș

verde, vine să completeze șansele de reintegrare spațială și valorificare a unui obiectiv dezafectat în prezent.

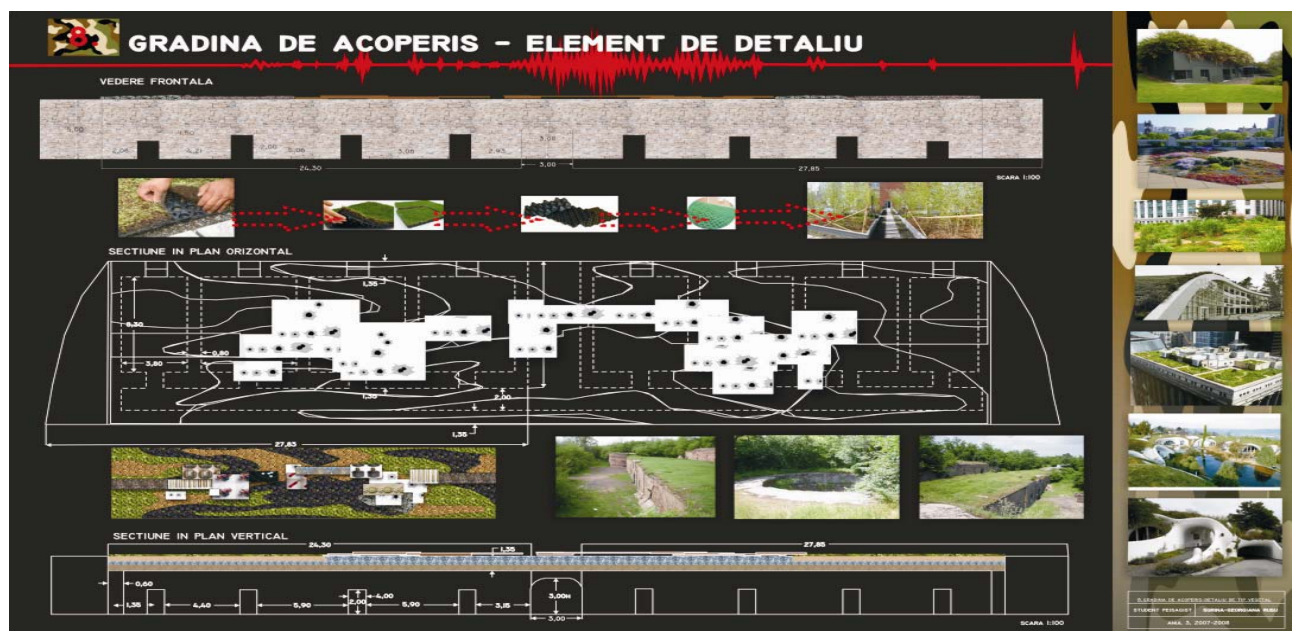

Fig. 6 - Lucrare de licență - Proiect de revitalizare a poligonului de tragere „Mogoșoaia” - Element de detaliu

Alt studiu de caz este reprezentat de diploma cu titlul: *Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială din Giurgiu*. Întrebările de cercetare au fost: *Cum putem integra în oraș aceste zone, aflate de cele mai multe ori la periferia orașelor sau în interiorul acestora, dar cu o limită foarte clară? Cum arată aceste zone din punct de vedere peisagistic și cum pot fi ele reconvertite?* În partea de analiză macroteritorială am constatat că fenomenul amplasării cetăților de-a lungul Dunării este des întâlnit, mai precis, există o suprapunere de-a lungul secolelor a unor cetăți care serveau drept puncte de apărare. Bariera fizică constituită de Dunăre reprezenta linia de amplasare a acestor puncte de apărare. Caracteristicile principale ale fortificațiilor erau relieful, mascarea și bineînțeles, limita. În timp, aceste zone au suferit modificări majore, iar astăzi ele reprezintă vestigii arheologice cu un potențial de cele mai multe ori nevalorificat.

Tot la nivel macroteritorial, am conceput posibilități de ameliorare a imaginii tipologiilor de spații cu destinație specială cu ajutorul vegetației.

Fig. 7 - Prediplomă – Giurgiu: Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială – Elemente de peisaj specific

De asemenea, studiul de imagine relevă starea în care se află aceste spații și locurile unde este necesară intervenția spre corectarea și rezolvarea problemelor specifice.

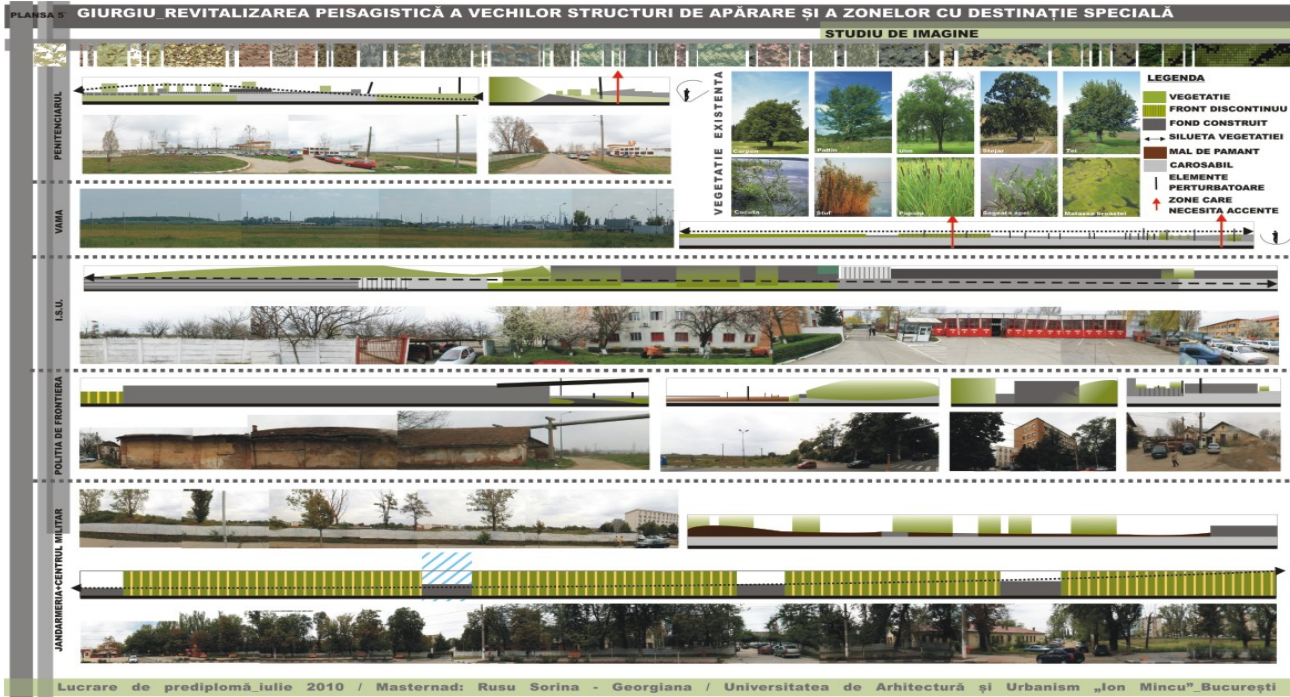

Fig. 8 - Prediplomă – Giurgiu: Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială – Studiu de imagine

Detaliul dezvoltat în diploma propriu-zisă reprezintă interferența între două sisteme militare: unul cu încărcătură istorică și culturală iar celălalt de utilitate actuală. Alăturarea dintre o veche structură de apărare, Cetatea Giurgiu și un spațiu cu destinație specială reprezentat de Poliția de Frontieră și Jandarmerie vine în sprijinul

ideii că astfel de zone pot fi revitalizezate simultan, dar prin metode diferite, specifice regimului juridic existent. Pentru a crește valoarea locului este nevoie atât de cooperare între autorități, cât și de aplicarea unor reglementări care să corespundă unor necesități actuale și viitoare.

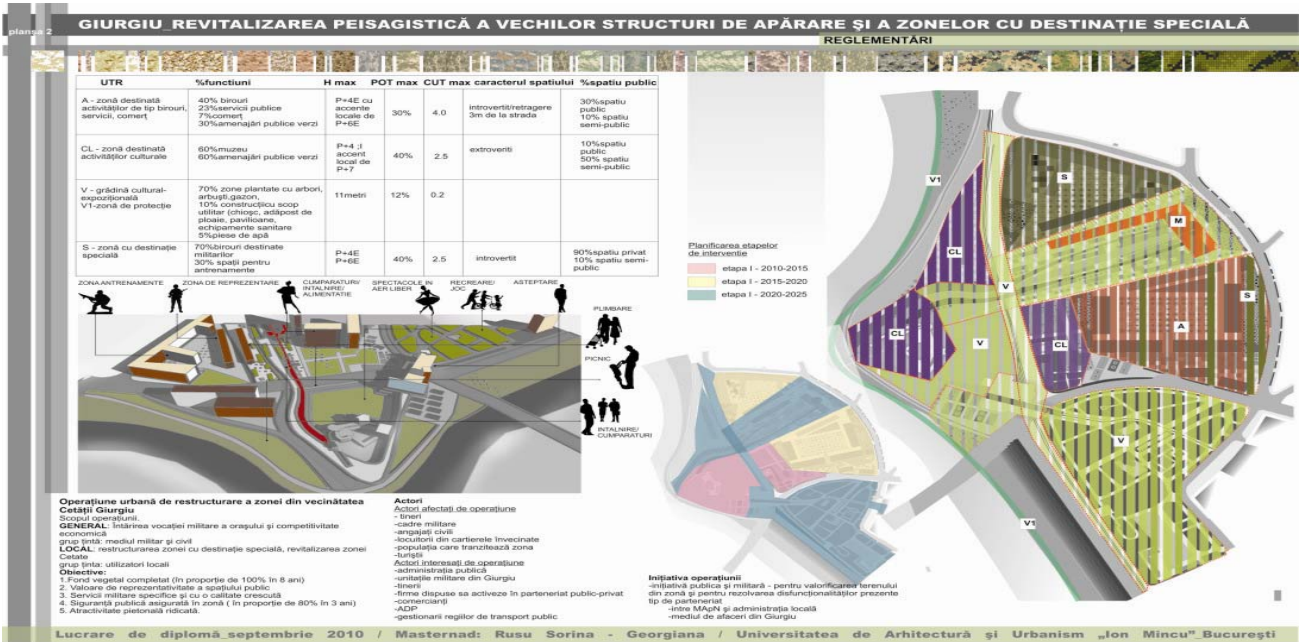

Fig. 9 - Diplomă – Giurgiu: Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială – Reglementări

În planșa ce cuprinde plantele utilizate în amenajarea zonei de studiu am intenționat să realizez efectul de „camuflare” pe toata perioada anului, cromatica mascării schimbându-se de la un anotimp la altul. Practic, am obținut atât o dispunere dinamică în timp a culorii cât și în funcție de speciile de plante alese.

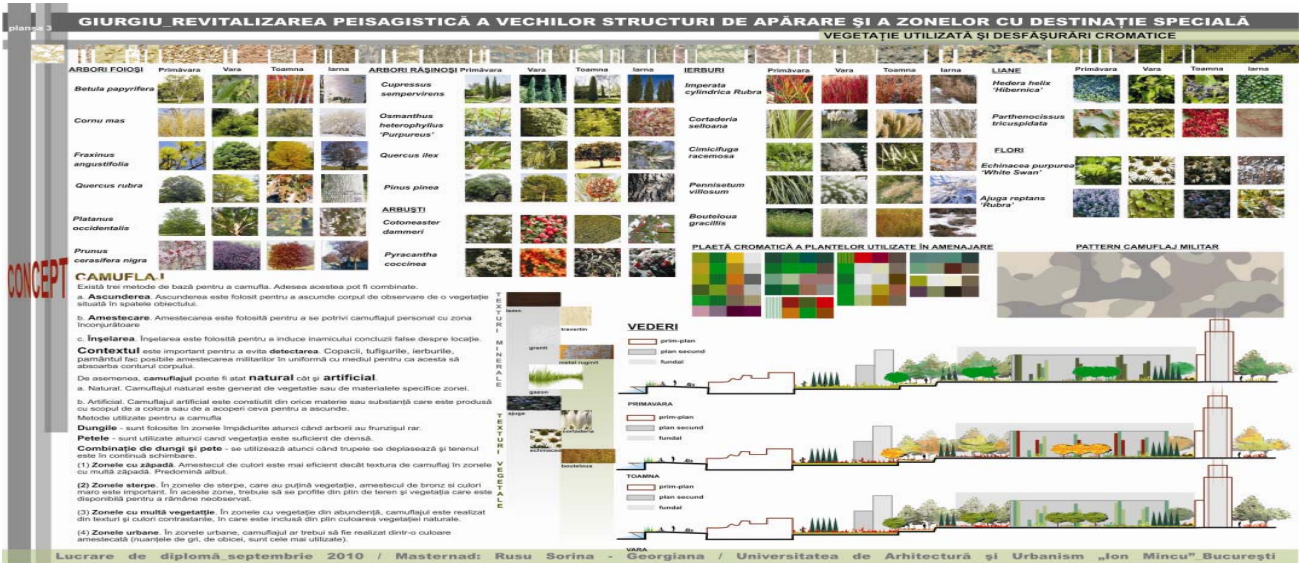

Fig. 10 - Diplomă – Giurgiu: Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială – Vegetație utilizată și desfășurări cromatice

Fie că vorbim despre spații cu destinație specială utilizate în prezent sau despre cele dezafectate, un lucru este cert, există posibilități practice de intervenție în aceste zone, iar concretizarea acestor proiecte ține de conștientizarea că valoarea acestor *obiective* este mult mai mare decât simplul amplasament.

Bibliografie:

1. Bara S., Antal A., Barbu M. (2010), *Patrimoniul provenit din fostele baze militare trecute în circuit civil între realitate și uitare*, Urbanism, Arhitectură, Construcții **1(1)**:25-28.
2. Caillois R. (1964), *The Mask of Medusa*, Londra.
3. Chete E. V. (1995), *Noi concepte și structuri de conducere și realizare a mascării strategice în armata română, adecvate pregătirii și ducerii războiului de apărare*, Teza de doctorat, București.
4. Desvigne M. (2009), *Intermediate natures*, Birkhäuser Verlag AG, Londra.
5. Foucault M. (2000), *A supraveghea și a pedepsi*, Colecția Studii socio-umane, Editura Paralela 45, Pitești.
6. Leach N. (2009), *Camuflaj*, Colecția Spații imaginate, Editura Paidea, București.
7. Rusu S.-G. (2008), *Poligonul de tragere „Mogoșoaia”*, lucrare de licență, UAUIM, București.
8. Rusu S.-G. (2010), *Revitalizarea peisagistică a vechilor structuri de apărare și a zonelor cu destinație specială din Giurgiu*, diplomă de masterat, UAUIM, București.
9. Stan A. (2009), *Peisajul periferiilor urbane – revitalizarea peisageră a zonelor periferice*, Editura universitară “Ion Mincu”, București.

SECURITATEA ALIMENTARĂ – PRIORITATE A UNIUNII EUROPENE

Dr. Filofteia REPEZ*
Dr. Nicolae VICOL**

The food security is a part of the security of each state, which in turn is a part of the international security. The problem of the food security vary from country to country, depending on several factors such as: economic development, customs, traditions etc.

More and more advice about food safety come from experts which came from the various international organizations. The European Union considers food safety a national priority and this should be reflected in national budgets and programs. For the EU budget, growth and employment and food security in the current circumstances is a challenge.

Keywords: *food security, economic and social development, national security, individual security*

“Noi nu moștenim Pământul de la strămoși, ci îl împrumutăm de la copiii noștri.”
(proverb)

1. Considerații privind securitatea alimentară

Securitatea alimentară constituie o componentă fundamentală a securității individuale și un deziderat al dezvoltării economico-sociale. Studii diverse privind alimentația populației, evoluția producției agricole sau utilizarea resurselor arată că securitatea alimentară este și o problemă complexă și generală a omenirii. Pentru fiecare om, securitatea alimentară este îndeplinită atunci când este respectat dreptul de a mânca și când există în orice moment acces la alimente sigure și nutritive, care îndeplinesc necesitățile de hrană ale organismului.

Securitatea alimentară este definită ca fiind o componentă a securității economice (la rândul ei componentă a securității naționale), care include instrumentele și politicile organizaționale utilizate pentru preîntâmpinarea riscurilor, amenințărilor sau vulnerabilităților și contracararea eventualelor crize alimentare survenite în domeniul garantării accesului la hrană al indivizilor și colectivităților umane. Se poate afirma că, soluționarea eficientă a problemei alimentare se regăsește la toate nivelurile: individual, familial, național, regional, global.

Securitatea alimentară, ca și componentă a securității economice, trebuie să conducă la îndeplinirea a trei scopuri:

- asigurarea unei producții de alimente adecvate;
- modernizarea stabilității fluxului de ofertă de produse agricole;

* **Locotenent-colonel lector universitar doctor, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, Departamentul operații întrunite, studii strategice și de securitate.**

** **Sociolog doctor, șeful Cercului Militar Ploiești.**

- asigurarea accesului la resursele agricole disponibile ale acelor care au nevoie de ele, realizându-se astfel procurarea alimentelor fundamentale necesare sănătății oamenilor.

În Declarația Mileniului, adoptată în septembrie 2000 la Summit-ul Mileniului, obiectivul nr.1 îl constituie reducerea sărăciei vizând:

- înjumătățirea, în perioada 1990-2015, a numărului de persoane al căror venit este mai mic de 1 dolar pe zi;

- atingerea încadrării totale și productive în câmpul muncii, precum și asigurarea unui loc de muncă decent tuturor persoanelor, inclusiv femeilor și tinerilor;

- înjumătățirea, între 1990 și 2015, a procentului de persoane care suferă din cauza foametei.¹

Declarația Summit-ului mondial privind securitatea alimentară, adoptată la Roma, 16-18 noiembrie 2009, apreciază că securitatea alimentară există atunci când toți oamenii, în orice moment, au acces din punct de vedere fizic, social și economic la hrană sigură și nutrițională, pentru a răspunde nevoilor și preferințelor lor alimentare dietetice pentru o viață activă și sănătoasă.

Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație (FAO), una din cele 15 agenții specializate ale ONU, creată în 1945, are ca obiectiv principal îmbunătățirea condițiilor de trai ale popoarelor statelor membre, creșterea eficienței producției și repartiției tuturor produselor alimentare și agricole, ameliorarea calității vieții populațiilor rurale, expansiunea economiei mondiale și soluționarea problemelor subnutriției la scara planetară. Implicarea ONU, prin organizația specializată (FAO), în situația din Somalia (unde părți din stat sunt cuprinse de foamete, pe fondul celei mai grele secete din ultimii 60 de ani²) este unul din exemplele prin care se trage un semnal de alarmă tuturor statelor, indiferent de nivelul de dezvoltare, pentru a face din securitatea alimentară o prioritate.

Pentru a avertiza opinia publică asupra importanței hranei și a determina întărirea solidarității în lupta împotriva foametei, malnutriției și sărăciei, ziua de 16 octombrie este *Ziua mondială a alimentației*. Acțiunile teoretice și practice menite să sublinieze semnificația acestei zile sunt necesar a fi amplificate, întrucât, în prezent, schimbările climatice și speculațiile la produsele de bază sunt factorii principali de risc la adresa securității alimentare.

Problema alimentară constituie un factor care poate genera o serie de efecte negative:

- pe plan intern: tensiuni sociale, afectarea stării de sănătate fizică și psihică a populației, instabilitate economică și politică;

- pe plan extern: presiuni diplomatice, economice, politice.

Asigurarea securității alimentare constituie un interes vital pentru populația globului și o cerință majoră pentru desfășurarea normală a vieții internaționale.

¹ Sursa: <http://www.onuinfo.ro/odm/>, accesat la data de 30 septembrie 2011, ora 22.50.

² Sursa: <http://www.ziare.com/international/onu/onu-anunta-foamete-in-somalia-cel-mai-haotic-stat-din-lume-1108862>, accesat la data de 21 septembrie 2011, ora 11.14.

2. Conceptul de securitate alimentară la nivel european

Uniunea Europeană și-a extins nu numai dimensiunea, prin aderarea de noi state membre, ci și domeniile în care a dezvoltat o politică comună europeană.

La nivel european, problematica siguranței și a securității alimentare apar ca fiind diferențiate, astfel:

- siguranța alimentară se referă în mod particular la inocuitatea mărfurilor alimentare, cu accent asupra reducerii, eliminării și evitării riscurilor pe care hrana ar putea să le prezinte pentru sănătatea oamenilor și animalelor; este o componentă a securității alimentare;

- securitatea alimentară vizează asigurarea autosuficienței, respectiv a suficienței produselor alimentare pentru unele entități-țintă (zone, țări, grupuri de țări) cu ajutorul instrumentelor de ajutor alimentar, donații, proiecte, programe etc.

Siguranța alimentelor nu poate deveni un fapt real decât dacă constituie o responsabilitate a tuturor celor implicați în domeniul alimentar, de la profesioniști la consumatori. Principiul de bază al politicii Uniunii Europene privind siguranța alimentară este aplicarea unei abordări integrate, de tipul de la fermă la consumator, care să acopere toate sectoarele lanțului alimentar, inclusiv producția de furaje, sănătatea plantelor și animalelor, bunăstarea animalelor, producția primară, procesarea alimentelor, depozitarea, transportul, vânzarea cu amănuntul, precum și importul și exportul acestora. Această abordare cuprinzătoare și integrată, în cadrul căreia responsabilitățile operatorilor din sectorul produselor alimentare și al furajelor, precum și cele ale autorităților competente sunt clar definite, reprezintă o politică alimentară mai coerentă, mai eficientă și mai dinamică. Comisia Europeană apreciază siguranța alimentară ca fiind unul dintre cele mai importante aspecte asupra cărora să se axeze cercetarea și inovarea, cu atât mai mult cu cât spațiul de circulație a produselor alimentare s-a extins din 2007.

În 2002, s-a înființat Autoritatea Europeană pentru Siguranță Alimentară (European Food Safety Authority - EFSA), organizație independentă care lucrează în strânsă colaborare cu diverse agenții științifice și instituții din țările membre ale Uniunii, care oferă consiliere științifică independentă cu privire la toate chestiunile cu impact direct sau indirect asupra siguranței alimentare, inclusiv sănătatea și bunăstarea animalelor și protecția plantelor.

Autoritatea Europeană pentru Siguranța Alimentară a elaborat un Plan Strategic pentru perioada 2009-2013, adoptat la Parma, la 18 decembrie 2008, în care este prevăzut că știința și inovarea sunt motoarele esențiale pentru competitivitatea economică a Uniunii Europene, iar sectorul alimentar și cel al hranei pentru animale, care intră în competența EFSA, sunt contribuabili importanți la economia Uniunii, alimentele și băuturile reprezentând un capital rulant de aproximativ 870 miliarde euro anual.

Politica Uniunii în domeniul agriculturii a cunoscut modificări semnificative în ultimii ani, în scopul de a le oferi tuturor producătorilor (de la agricultori și crescători de animale până la producători de fructe, legume sau de vin) posibilitatea de a se susține singuri atât în cadrul Uniunii Europene, cât și pe piața mondială.

Politica Agricolă Comună (PAC) definește esența politicii agricole prin cei doi piloni:

- pilonul 1- organizații comune de piață, cuprinde: prețurile, sistemul de intervenție, ajutoare financiare, cote de producție și cantități maxim garantate și protecția vamală;

- pilonul 2- dezvoltare rurală, cuprinde măsuri însoțitoare, de modernizare și diversificare a producției agricole.

Reformele din cadrul acestei politici au făcut posibilă alocarea de fonduri pentru promovarea pe plan internațional a produselor competitive și de calitate, a inovației în domeniul agriculturii și al prelucrării alimentelor, precum și pentru dezvoltarea rurală, inclusiv pentru diversificarea economiilor rurale. Cu toate acestea, partea din bugetul european alocat PAC a scăzut de la 70% (în anii 1970) la 34% (în perioada 2007-2013)³.

Rezoluția Parlamentului European din 26 noiembrie 2009 referitoare la Summit-ul FAO și securitatea alimentară (2010/C 285 E/11)⁴ subliniază importanța Politicii Agricole Comune ca instrument de protecție a producției alimentare în Uniunea Europeană și consideră că aceasta a oferit cetățenilor Uniunii securitate în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, contribuind la protejarea și îmbunătățirea mediului rural și a standardelor de producție a alimentelor. Politica Agricolă Comună trebuie să rămână baza politicii de securitate alimentară a UE, motiv pentru care necesită a fi permanent adaptată, astfel încât să răspundă problemelor privind securitatea alimentară la nivel european și mondial.

În martie 2010, Comisia Europeană a adoptat noi cadre de politică pentru a ajuta țările în curs de dezvoltare în eforturile acestora pentru soluționarea problemelor legate de securitatea alimentară.

Prin noile cadre de politică, UE va ajuta țările în curs de dezvoltare în vederea consolidării celor patru piloni ai securității alimentare, atât în contextul dezvoltării, cât și în situații de urgență:

- 1). creșterea disponibilității alimentelor;
- 2). îmbunătățirea accesului la alimente;
- 3). îmbunătățirea calității și asigurarea unui aport nutrițional adecvat;
- 4). creșterea eficacității prevenirii și gestionării crizelor.

Prin realizarea acestor obiective se va contribui la atingerea Obiectivelor de dezvoltare ale mileniului legate de eliminarea sărăciei și foametei (ODM 1) și maximizarea eficacității sprijinului umanitar în timpul crizelor. Cu această ocazie, comisarul european pentru dezvoltare, Andris Piebalgs, a declarat: „Creșterea securității alimentare rămâne o chestiune de primă importanță pentru UE. Am plasat securitatea alimentară, agricultura durabilă și dezvoltarea rurală în centrul politicii noastre vizavi de partenerii în curs de dezvoltare. Este inacceptabil ca, în anul 2010, un miliard de oameni să sufere încă de foame și de malnutriție. De aceea fac astăzi cunoscută viziunea noastră cu privire la modul în care UE poate ajuta mai mult din

³ Sursa: http://europa.eu/pol/agr/index_ro.htm, accesat pe data de 21 septembrie 2011, ora 11.25.

⁴ Sursa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:285E:0069:0073:RO:PDF>, accesat la data de 21 septembrie 2011, ora.12.18.

punct de vedere structural țările în curs de dezvoltare, pentru ca acestea să lupte împotriva dublului flagel al foametei și al sărăciei pentru a putea îndeplini Obiectivele de dezvoltare ale mileniului.”⁵

UE și statele sale membre se concentrează asupra a trei seturi de condiții pentru a maximiza eficacitatea investițiilor în securitatea alimentară:

1. politici și strategii naționale și regionale în domeniul agriculturii și al securității alimentare, prin care se urmărește ca obiectivele în materie de securitate alimentară să fie mai bine integrate în alte politici sectoriale ale țărilor partenere, în domenii precum: transportul, infrastructura, pescuitul, sănătatea și educația;

2. armonizarea intervențiilor în cadrul Uniunii: UE și statele sale membre să identifice regiunile și țările în care sarcinile vor fi împărțite pe baza avantajelor comparative și să coordoneze acțiuni sub îndrumarea unui donator principal;

3. îmbunătățirea coerenței sistemului de guvernare în materie de securitate alimentară și sprijinirea reformei Comitetului pentru securitatea alimentară mondială, în calitate de organism central pentru securitatea alimentară.

Japonezii de la Nomura (unul din grupurile conglomeratului financiar și industrial din Japonia) au dat publicității, în ianuarie 2011, un raport, referitor la criza alimentară, punând la punct și o hartă care prezintă riscurile de înfometare în țările lumii (figura nr.1). Raportul are la bază statisticile anului 2008 referitoare evoluția prețurilor la alimente, coroborată cu evoluția puterii de cumpărare a populației din 80 de țări analizate. Din 2008, lucrurile nu au evoluat spre bine pentru multe din țările care prezintă cod roșu de foamete (Angola, Kenya, Nigeria, Algeria, Libia, Sudan, Egipt, Sri Lanka, Bangladesh, Pakistan, Bulgaria, România, Ucraina, Letonia).

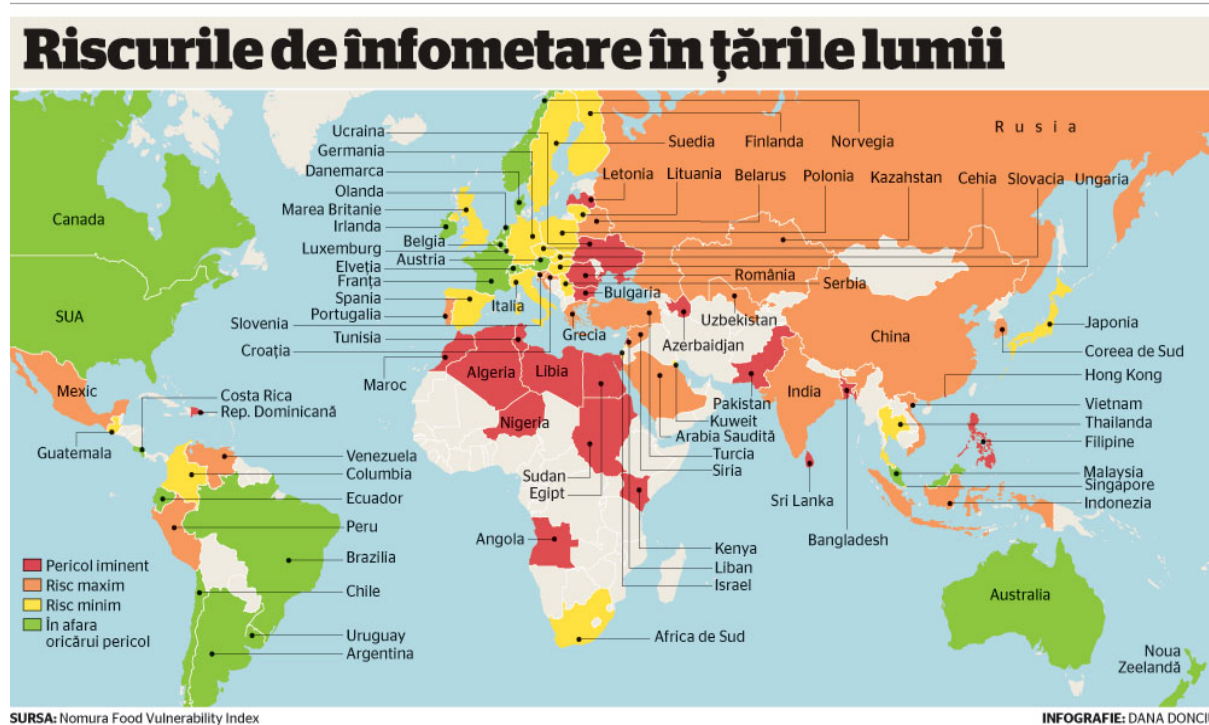

Fig.nr.1: Riscurile de înfometare în țările lumii⁶

⁵ Sursa: http://ec.europa.eu/romania/news/lupta_impotriva_foametei_ro.htm, accesat la data de 21 septembrie 2011, ora 18.50.

Experții din domeniul alimentar avertizează că vom avea de-a face cu o criză fără precedent după cel de-al Doilea Război Mondial - criza alimentară.

Președintele Băncii Mondiale, Robert Zoellick, a averizat șefii celor mai industrializate state ale lumii (G20) reuniți la Paris în martie 2011, despre faptul că s-a atins cota de alertă atât în ceea ce privește stocurile, cât și în ceea ce privește prețurile alimentelor; în plus a cerut statelor G20 să considere alimentația prioritatea numărul unu în 2011 și să acorde atenție sporită măsurilor pentru rezolvarea crizei alimentare, altfel vor apărea recolte în toată lumea.⁷

Pentru a preveni criza alimentară, la reuniunea miniștrilor agriculturii din G20, desfășurată în iulie 2011, la Paris, s-a încercat aplanarea divergențelor și realizarea unui acord comun pe probleme de agricultură, care cuprinde măsuri concrete, nu doar declarații de principiu. Salutând acest succes, ministrul american al Agriculturii, Tom Vilsack, a subliniat faptul că „*consensul obținut astăzi de către miniștrii agriculturii reflectă o unitate istorică pentru rezolvarea provocărilor presante ale foametei și volatilității prețului la produsele alimentare*“.⁸

În Rezoluția Parlamentului European referitoare la foametea din Africa de Est din septembrie 2011 „*se solicită o mai mare mobilizare a ajutorului UE în zonele unde foametea este acută, pentru a oferi hrană, îngrijiri medicale, apă potabilă și materiale sanitare persoanelor celor mai vulnerabile*“ și „*îndeamnă G20 să accelereze măsurile de reglementare la nivel global pentru a împiedica specularea abuzivă și a coordona crearea unor mecanisme de prevenire a fluctuațiilor excesive ale prețurilor internaționale ale alimentelor*“.⁹

Conferința privind soluțiile pentru ieșirea din criză organizată de Partidul Popular European, în septembrie 2011, a accentuat faptul că obiectivul central al politicii agricole comune a UE îl constituie securitatea alimentară. În scopul realizării acestui obiectiv, sectorul agricol și producția agricolă vor fi susținute de o cercetare și inovare aplicată, pentru care se va aloca 4,5 miliarde euro.¹⁰

Recentele evoluții din mediul internațional, noile provocări în materie de securitate alimentară (creșterea populației, presiunea tot mai intensă asupra resurselor naturale și serviciilor ecosistemice, impactul negativ al schimbărilor climatice asupra agriculturii etc.) susțin necesitatea consolidării în continuare a rolului de lider al UE în cadrul programului mondial pentru securitate alimentară.

Rezoluția Parlamentului European referitoare la creșterea prețurilor la alimente din februarie 2011, pornind de la faptul că există în continuare sărăcie și foamete în

⁶ Sursa: http://www.adevarul.ro/financiar/Scumpirile_au_adus_cod_rosu_de_foamete_0_416358984.html, accesat pe data de 1 septembrie 2011, ora 08.55.

⁷ Sursa: <http://www.agentia.org/teoria-conspiratiei/foametea-din-romania-va-genera-cele-mai-mari-preturi-la-alimente-8734.html>, accesat pe data de 1 septembrie 2011, ora 09.15.

⁸ [Ministrii agriculturii din G20 discută foametea viitorului, disponibil pe site-ul www.agrinet.ro](http://www.agrinet.ro), accesat pe data de 1 septembrie 2011, ora 09.35.

⁹ [Rezoluția Parlamentului European referitoare la foametea din Africa de Est, disponibilă pe site-ul www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//), accesat pe data de 1 septembrie 2011, ora 09.25.

¹⁰ *Securitatea alimentară, obiectivul politicii agricole comune a Uniunii Europene*, disponibil pe site-ul <http://www.politicaromaneasca.ro/pages/view/6152>, accesat la data de 29 septembrie 2011, ora 19.40.

Uniunea Europeană (79 de milioane de oameni din UE trăiesc în continuare sub limita sărăciei și 16 milioane de cetățeni ai UE au primit iarna trecută alimente prin intermediul unor acțiuni de caritate), consideră securitatea alimentară o chestiune esențială pentru Europa, care necesită coordonare între diversele domenii de politică sectorială la nivelul UE și pe plan global.¹¹

Concluzii

Problema securității alimentare constituie o problemă majoră cu care se confruntă, într-o măsură mai mare sau mai mică toate țările lumii, dar în primul rând cele subdezvoltate sau în curs de dezvoltare. Pare un paradox, astăzi, în plină dezvoltare a unei societăți informatizate, foarte multe state se confruntă cu această problemă.

Rezolvarea problemelor legate de securitatea alimentară necesită soluții comune din partea statelor, o viziune comună și o agendă de cercetare strategică pentru evitarea paralelismelor, completarea lacunelor în cunoștințe și crearea masei critice. Un exemplu este adus de Franța, prin intermediul Institutului Național de Cercetare Agricolă și Marea Britanie, prin Consiliul de Cercetare Biotehnologie și Științe Biologice, care au lansat în 2011, Inițiativa de Programare Comună Europeană "Agricultura, securitatea alimentară și schimbările climatice", ce are ca obiectiv o evaluare detaliată a riscurilor privind schimbările climatice pentru agricultura europeană și securitatea alimentară.

Conform Uniunii Europene și Organizației Mondiale a Sănătății, calitatea și siguranța alimentelor trebuie să se bazeze pe eforturile tuturor celor implicați în procesul complex ce începe cu originea lor și se termină cu momentul în care ajung pe masă. Soluții pentru rezolvarea crizei alimentare pot veni din toate domeniile de activitate, inclusiv din sistemul de învățământ. O agricultură durabilă, care să respecte exigențele dezvoltării durabile este modalitatea prin care se poate asigura necesarul de hrană al unei populații în continuă creștere, respectarea protecției mediului și, în același timp, păstrarea caracterului echitabil între generații.

Considerată a fi o provocare umanitară global, securitatea alimentară rămâne pentru Uniunea Europeană o prioritate. Asigurarea securității alimentare pentru toți oamenii contribuie la liniștea socială din fiecare țară, la stabilitate și prosperitate, în final la menținerea securității internaționale.

Bibliografie:

1. *Studii de securitate*, Editura Cavallioti, București, 2005.
2. *Perspective ale securității și apărării în Europa*, sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională - 19-20 noiembrie 2009, București, volumul 3, Editura Universității Naționale De Apărare „CAROL I”, București, 2009.

¹¹ Sursa: <http://www.europarl.ro/view/ro/press-release/actualitatea/actualitatea-2011/actualitatea-2011-febr/actualitatea-2011-febr-13.html>, accesat la data de 21 septembrie 2011, ora 19.08.

3. Comunicare a comisiei către consiliu și parlamentul European, Un cadru de politică al UE în vederea sprijinirii țărilor în curs de dezvoltare în eforturile acestora de a răspunde provocărilor pe care le ridică securitatea alimentară SEC(2010)379, accesibilă pe pagina de internet: <http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/COMMUNICATION.pdf>
4. <http://www.onuinfo.ro/odm/>
5. <http://www.ziare.com/international/onu/onu-anunta-foamete-in-somalia-cel-mai-haotic-stat-din-lume>
6. http://europa.eu/pol/agr/index_ro.htm
7. http://ec.europa.eu/romania/news/lupta_impotriva_foametei_ro.htm
8. http://www.adevarul.ro/financiar/Scumpirile_au_adus_cod_rosu_de_foamete
9. <http://www.agentia.org/teoria-conspiratiei/foametea-din-romania-va-genera-cele-mai-mari-preturi-la-alimente-8734.html>
10. <http://www.politicaromaneasca.ro/pages/view/615>
11. <http://www.europarl.ro/view/ro/press-release/actualitatea/actualitatea-2011>

SECURITATEA JURIDICĂ ÎN PARADIGMA SECURITĂȚII NAȚIONALE. CONSIDERAȚII ȘI DETERMINĂRI CONCEPTUALE

Simona FROLU*

Relația securitatea juridică – securitatea națională denotă calitatea legalității operaționale a sistemului securității naționale. Aceasta se asigură prin subsistemul juridic aferent și prin securitatea juridică a sistemului. Valoarea conceptuală a securității juridice este determinată prin exigențele sale principiale – neretroactivitatea legii, accesibilitatea și previzibilitatea legii și asigurarea interpretării unitare a legii. Din perspectiva acestor exigențe sunt analizate particularitățile securității juridice în protecția juridică a securității naționale. Este pusă conceptual în evidență securitatea juridică, ca dimensiune a securității naționale și raportul dintre securitatea juridică și securitatea națională.

Abordarea teoretică a securității juridice în contextul distinctiv al securității naționale este, fără îndoială, dincolo de raționamentul care o justifică sistemic, o provocare. O provocare, deoarece rigurozitatea demersului impune, în mod necesar, ajungerea la concept și, de aici, distribuția eforturilor cognitive și aplicativ-epistemice spre dezvoltări esențiale într-o problematică deopotrivă complexă, permanent aflată sub semnul mutațiilor geopolitice și geostrategice, neîncetat determinată să răspundă determinărilor asimetrice la care este supusă condiția securității, în afirmarea sa națională sau internațională. Într-un enunț preliminar, centrat pe argumente de largă înțelegere cetățenească, putem admite că *securitatea juridică* este un proces social care presupune conjugarea simultană atât a eforturilor și intereselor legiuitorului, cât și ale beneficiarilor.

În prezent, în literatura de specialitate curentă, nu există dezvoltări teoretice convingătoare, esențializate conceptual, cu privire la securitatea juridică, noțiunea ca atare nebeneficiind de „*consacrarea expresă a normelor constituționale, fiind mai degrabă o creație a jurisprudenței*”¹. În această conjunctură, *securitatea juridică* s-a constituit într-un „*principiu fundamental al statului de drept, stat care este apreciat, în bună măsură, în funcție de calitatea legilor sale*”². Prin analogie, putem admite axiomatic că prin calitatea normelor juridice, a sistemului juridic subsumat instituțional, procedural și sistemic securității naționale, dăm nota operațională calității și securității juridice a sistemului securității naționale.

În anii de după destrămarea statului totalitar comunist, cu precădere în ultimul deceniu, problema, dar și problematica *securității juridice* s-a impus actualității sociale, mai cu seamă determinate de o serie întreagă de considerente însumate în „*creșterea cantitativă a legislației, determinată de creșterea complexității dreptului, ca urmare a dezvoltării noilor surse de drept, mai ales a celor comunitare și internaționale, precum și a evoluției societății, a apariției unor noi domenii de*

* **Procuror, doctorand în științe militare și informații**

¹ Ion Predescu, Marieta Safta, Studiul „*Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale*”, <http://www.ccr.ro/publication/bultin/8/predescu.pdf>

² Sorin Popescu, Victoria Țândăreanu, *Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez*, în *Buletinul de informare legislativă*, nr. 1/2007, p. 3.

reglementare”³. De asemenea, în aria determinărilor, a cauzelor astfel specificate, se impun atenției: schimbarea, uneori grăbită, implicit nefundamentată, a unor instituții de drept semnificative din sistemul legislativ totalitar; unele neîmpliniri generate de cantitatea excesivă a produselor activităților de legiferare; deficiențele organice în armonizarea juridică a sistemului legislativ; o anumită rămânere în urmă a sistemului juridic, a celui judiciar în ansamblul său, față de evoluția generală sau sectorială a societății românești; tendințele manifeste de imixtiune în actul de justiție, în general, a factorilor de influență ai puterii politice. Aceste succinte determinări impun atenției analitice relația: *securitate juridică – sistem juridic – stat de drept*, calitatea fiecăruia dintre elementele relației determinând exponențial calitatea socială a celorlalte. Implicit, asemănător se petrec lucrurile în relația: *securitate juridică – sistem juridic – sistemul securității naționale*. Fără a dezvolta în acest context teza enunțată, admitem doar aserțiunea potrivit căreia calitatea nemijlocit operațională a sistemului securității naționale este determinată nemijlocit de calitatea sistemului sau, în contextul înglobării organice, a subsistemului juridic care, prin elementele de structură ale sistemului juridic – norma juridică, ramura de drept, instituția juridică –, îi asigură funcțional securitatea juridică.

1. Conceptul de securitate juridică

Prin natura complexă a determinărilor sale sociale, principial și, oarecum, unilateral din perspectiva generală a pedagogiei sociale, securitatea juridică exprimă necesitatea ca membrii societății să fie protejați „*contra unui pericol care vine chiar din partea dreptului, contra unei insecurități pe care a creat-o dreptul sau pe care acesta riscă să o creeze*”⁴. Perspectivele posibile ale unei anume dezvoltări a stării de *insecuritate juridică* au determinat focalizarea atenției asupra descifrării naturii sale complexe, precum, fapt important, și asupra consecințelor ei posibile în plan social. Astfel, în contextul comprehensiv al acestor determinări, Curtea de justiție a Comunităților Europene a impus principiul securității juridice în ordinea și în sistemul principial juridic comunitar, acest fapt incubând respectarea lui atât de către instituțiile comunitare, cât și de către statele membre, în oricare dintre situațiile în care acestea își exercită prerogativele conferite de directivele comunitare⁵. O atenție specială a fost acordată *principiului securității juridice*, prin consacarea acestuia în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, denotându-se: importanța vitală a respectării acestui principiu în totalitatea manifestă a raporturilor juridice, ca expresii curente ale relațiilor sociale; consacarea principială și explicită a *securității juridice*, în contextul afirmării unuia dintre drepturile fundamentale reglementate prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale, bunăoară, în ultimă instanță, dreptul la un proces echitabil; statuarea, pe fondul afirmării sociale a raporturilor juridice, a securității juridice ca element fundamental al preeminenței dreptului; necesitatea stabilității și a certitudinii tradițiilor juridice și a

³ Ion Predescu, Marieta Safta, *lucr. cit.*

⁴ Lucien Francois, *Le probleme de la securite juridique*, în lucrarea *La securite juridique*, Editura Jeune Barreau de Liege, Paris, 1993, p. 34.

⁵ Cauza C-381/1997, Belgocodex, Culegere, 1998, p. 83.

raporturilor juridice consfințite prin hotărâri ale instanțelor judecătorești. Problematizarea, chiar succintă, din perspectivă principială, a securității juridice, consacră faptul că stare de securitate pe care o particularizează consemnează și impune de sine stătător dimensiunea juridică a securității sociale. Spre exemplu, *securitatea juridică este parte intrinsecă a securității sociale, componenta care denotă raporturile constructive dintre cetățean și puterile legislative și judecătorească ale statului*. În logica abordării la care apelăm, vom releva valoarea conceptuală a *principiului securității juridice* din perspectiva exclusivă a comandamentelor sociale care îl reclamă imperativ, în acest sens având în vedere exigențele generate de: *neretroactivitatea legii, accesibilitatea și previzibilitatea legii și asigurarea interpretării unitare a legii*⁶.

Neretroactivitatea legii – Instituit ca atare de Codul civil francez, în anul 1804, principiul neretroactivității a fost relevat și de către legiuitorul român, dar consacrarea constituțională a acestuia s-a produs în contextul aprobării prin referendum, în anul 1991, a Constituției României, făcând obiectul art. 15, alin.2, în care se precizează: *„Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”*⁷. Consecințele consacrării constituționale a principiului neretroactivității legii *„sunt foarte severe și, probabil, tocmai de aceea soluția aceasta nu se întâlnește în foarte multe țări, dar, în același timp, ridicarea la rangul de principiu constituțional se justifică prin faptul că asigură în condiții mai bune securitatea juridică și încrederea cetățenilor în sistemul de drept”*⁸, în același timp asigurând contramandarea oricărei *„nesocotiri a separației dintre puterea legislativă, pe de o parte, și puterea judecătorească sau cea executivă, pe de altă parte, contribuind în acest fel la consolidarea statului de drept”*⁹. Astfel consacrat, principiul neretroactivității obligă deopotrivă la respectare atât pe aplicatorul legii – judecătorul, cât și elaboratorul legii – legiuitorul care trebuie să aibă în atenție ca, în procesul de legiferare, acest principiu să nu fie viciat sau vulnerabilizat. Ipoteza retorică referitoare la nerespectarea sa, dar și ignorarea fie și circumstanțială a acestui principiu nu pot fi evitate. Răspunsul nu suportă niciun fel de echivoc, fiind mai mult decât sugestiv faptul că *„dacă ceea ce s-a făcut în conformitate cu legea în vigoare ar putea fi neconținut stricat de legea nouă, orice prevedere în timp ar fi cu neputință și ordinea juridică însăși ar fi amenințată pe măsură ce s-ar slăbi încrederea în securitatea drepturilor, în stabilitatea circuitului civil*

Accesibilitatea și previzibilitatea legii – Accesibilitatea legii constituie, din perspectivă publică, un „pilon” important al securității juridice. Semnificația *accesibilității legii* este denotată, în principal, de: tehnica și metodologia socială de aducere, prin vectori instituționali, la cunoștința corpului cetățenesc, a conținutului actelor normative; modul de receptare și înțelegere a conținutului normelor juridice de către cei care fac, circumstanțial sau în deplinătatea vieții sociale, obiectul specific al acestora; reacția corpului social față de prevederile și constituția internă a normelor juridice care li se adresează, cel puțin din perspectiva atribuțiilor sociale definitorii

⁶ Ion Predescu, Marieta Safta, *op. cit.*, p. 4.

⁷ *Constituția României*, 1991, publicată în Monitorul Oficial Partea I, 297/4.12.1991.

⁸ Ion Predescu, Marieta Safta, *lucr. cit.*, p. 4.

⁹ *Ibidem*, p. 5.

ale legii - orientează, previne, obligă și pedepsește. În același timp, gradul de accesibilitate al normei juridice, al legii, este semnificativ determinat de *nivelul de previzibilitate a legii*, bogat și consistent jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului¹⁰, impunând în practica judiciară considerații, precum: „*individul trebuie să fie în măsură să prevadă consecințele ce pot decurge dintr-un act determinat*”; „*o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, astfel încât să permită oricărei persoane care, apelând, eventual, la consultanță de specialitate, să își corecteze conduita*” socială; „*cu totul și cu totul special, o normă este previzibilă atunci când oferă o anume protecție contra atingerilor arbitrare ale puterii publice*”.

Asigurarea interpretării unitare a legii – Prin formularea sa, acest al treilea pilon conceptual al securității juridice pare a aduce în prim-plan rolul instanțelor judecătorești în îndeplinirea actului de justiție, ceea ce, dintr-o anumită perspectivă, este adevărat, în sensul că instanțele judecătorești, reprezentând „stația terminus” a procesului de materializare a legii, constituie implicit „laboratorul juridic” în care, în confruntarea cu speța, se asigură interpretarea unitară a legii sau, dacă, din varii motive, acest lucru nu este posibil, se tinde spre optimizarea asigurării interpretării unitare a legii. Asigurarea interpretării unitare, ca principiu și element al securității juridice, depinde în mod curent atât de modul în care sunt respectate regulile de tehnică legislativă utilizate în procesul de elaborare, cât și de natura, durata și finalitatea evenimentelor legislative care presupun modificarea, completarea, abrogarea, republicarea sau suspendarea, în toate aceste situații legiuitorul având responsabilitatea să asigure claritatea și coerența reglementărilor juridice, integrarea armonioasă a acestora în sistemul de drept, precum și evitarea cât mai mult cu putință a divergențelor cu determinare interpretativă. Din practica judiciară recentă, reținem, cel puțin orientat spre cazurile rezolvate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, că s-au manifestat divergențe profunde de interpretare în sistemul de drept național, în principal cauza acestora rezidând în: lipsa unui mecanism care să asigure coerența practicii instanțelor naționale; manifestarea unor divergențe profunde în filozofia juridică a jurisprudenței, specifică unor domenii de mare interes și eterogenitate socială¹¹; lipsa de coerență și de previzibilitate a legislației naționale; dificultățile de ordin organizatoric ale autorităților judiciare; modificările legislative repetate, în domenii sensibile ale ontologiei sociale, modificări cărora nu li s-a asigurat o corelare optimă în organica sistemică; existența unor imperfecțiuni majore în ordinea juridică internă; manifestarea de disfuncționalități repetate și incoerențe sensibile în corpul legislativ național¹².

Aprecierile segmentale elaborate asupra condiției securității juridice ne îngăduie să relevăm, oponențial, *aspecte ale insecurității juridice*, cum astfel se regăsesc acestea în practica judiciară curentă, relevante în acest sens fiind: numărul relativ mare de norme juridice „oarbe” care, din motive imputabile modului de organizare și gestionare executivă a actului de justiție, rămân neutilizate; dezorientarea juridică a unor segmente, uneori semnificative, ale corpului social în

¹⁰ *** , *The General Principles of EU Law*, Oxford EC Law Library, London, 2009, pp. 222-227.

¹¹ Cauza “Păduraru împotriva României”, M.Of. nr. 514 din 14 iunie 2006.

¹² Cauze împotriva României, M.Of. nr. 582 din 29 noiembrie 1999.

spațiul normativ imediat necesar al vieții sociale; inflația legislativă, determinată de pierderea controlului legislativ tematic, cu consecințe curente în provocarea unei instabilități legislative care poate lua forme epidemice; abrogarea unor acte normative la puțin timp după intrarea lor în vigoare; întârzierea procesului de armonizare și integrare a legislației naționale în legislația comunitară. În același timp, dacă „axa formală a securității juridice o reprezintă calitatea legii, iar axa temporală o reprezintă previzibilitatea legii”¹³, condiția interpretării unitare a legii consfințește starea de legalitate a acestora, altfel spus măsura în care aceasta împlinesc exigențele comandamentului social care a reclamat-o. Contextul analizei noastre impune, volens-nolens, atenției *relația dintre independența justiției și securitatea juridică*. Întrucât, în sensul acestei pledoarii, este mai mult decât evident faptul că „*Fără o justiție independentă nu există democrație, ci doar predispoziție la abuz, fără independența justiției nu există securitate juridică, ci doar arbitrar, fără independența sistemului judiciar drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului își pierd eficiența și conținutul concret, devenind simple deziderate*”¹⁴. În contextul acestei aserțiuni, regăsim în condiția inalienabilă a independenței, resursele fundamentale ale stării de sănătate sistemică a justiției. De aici, implicit, și a securității juridice, creație inevitabilă a jurisprudenței, ca presiune asupra, dar și ca efect al calității operaționale a legilor statului de drept.

Îngăduindu-ne preliminar unele aprecieri cu caracter concluziv, putem afirma că *securitatea juridică* reprezintă confirmarea socială a stării de sănătate instituțională a sistemului juridic. De asemenea, recurgând la o figură de stil, din perspectiva importanței sale în angrenajul vital al organismului social, *securitatea juridică* reprezintă certificatul de garanție al încrederii sociale curente în sistemul de justiție. Considerațiile astfel expuse ne îngăduie să procedăm la proiecția, prin concept, a securității juridice, sens în care apreciem că *securitatea juridică este un proces complementar jurisprudenței, care exprimă relația dintre beneficiarii dreptului și puterile judecătorească și legislativă, cu scopul optimizării încrederii sociale în actul de justiție*. Bunăoară, potrivit definiției noastre, nu am substituit elementele care constituie patruleterul conceptual al securității juridice – *neretroactivitate, accesibilitate, previzibilitate și interpretare unitară a legii*, ci le-am subsumat, prin complementaritate, conceptului pe care, în ultimă instanță, acestea îl rezumă.

2. Particularități ale securității juridice în protecția juridică a sistemului securității naționale

Accesibilitatea și previzibilitatea legii sunt condiții de importanță vitală pentru personalul care activează în sistemul securității naționale, mai cu seamă a celui angajat nemijlocit în structurile militare sau în cele cu caracter militar ale acestuia. *Accesibilitatea și previzibilitatea* normei juridice, în parametrii de caracteristică și de stare denotați anterior, prezintă o semnificație aparte pentru dimensiunea umană, dar și doctrina – procedurală și operațională a Sistemului securității naționale. În câmpul

¹³ Sorin Popescu, Victoria Țândăreanu, *Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez*, în *Buletinul de informare legislativă*, nr. 1/2007, p. 5.

¹⁴ Lidia Bărbulescu, discurs la *Conferința internațională a autorităților judiciare*, 28 septembrie 2008, București.

relației directe dintre beneficiarul normei juridice și norma juridică, înțeleasă ca imperativ social și efect judiciar, aceste două valori obligă, deopotrivă, la a avea virtuți care să determine: înțelegerea în timp scurt și de către tot personalul a tuturor prevederilor juridice proprii subsistemului juridic al Sistemului securității naționale și a detaliilor lor procedurale; accesibilitatea oportună, prin cunoașterea temeinică, a tuturor actelor juridice relative la angajamentele operaționale în spectrul specific al securității naționale; instituționalizarea aducerii la cunoștință a normelor juridice cu aplicabilitate în domeniile curente ale securității naționale; eliminarea oricăror ambiguități în înțelegerea și aplicarea normelor juridice, a legilor în ultimă instanță; eficiența corelării organizaționale între conduita operatorilor angajați în domeniile sistemice ale securității naționale și spiritul normelor juridice care le legalizează activitatea; excluderea arbitrariului în aplicarea circumstanțială sau plenară a normelor juridice; inocularea, dezvoltarea și consolidarea principiului încrederii legitime a personalului angajat în Sistemul securității naționale în sistemul juridic care le condiționează și le garantează, din perspectiva legalității, acțiunile și activitatea; limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, cazul contrar determinând incertitudini, nesiguranță și descurajare în sistemul resurselor umane aferente sistemului securității naționale; eliminarea pe cale legislativă a oricăror ambiguități și neclarități în textele de lege, care reclamă intervenții interpretative.

În ceea ce privește importanța pentru starea și condiția securității naționale a *neretroactivității legii* lucrurile sunt mai mult decât evidente. Să încercăm, bunăoară, fără a intra în detalii analitice, doar la nivelul unui angajament preliminar didactic, ipoteza operaționalizării retroactivității legii în cazul acțiunilor specifice securității naționale. Mai concret, avem în vedere situația extremă, războiul, ca acțiune ultimă posibilă în prezervarea securității naționale, războiul ca formă de manifestare organizată a violenței armate. Spre a înțelege mai bine tema ipotezei abordate, se impun unele considerații cu privire la *instituția militară și activitatea militară*. Mai întâi, trebuie subliniat faptul că instituția militară, ca instrument al statului, specializat în folosirea forței armate, nu există în sine, nu este determinarea unei rațiuni în sine, autonome, prin care își justifică existența, ci are o determinare eminentă socială, societatea fiind cea care îi decide existența, îi stabilește organizarea și funcționarea și îi impune cu maximă claritate misiunile, atât în timp de pace, cât și în situații de criză sau în caz de război. În același timp, se impune a lua în seamă faptul că „*permanența activității militare decurge din permanența autorității militare ca serviciu public al statului, consecință a amenințării permanent cu războiul*”¹⁵.

Statutul social al instituției militare, astfel definit – este limpede că și misiunile acesteia în timp de pace, în situații de criză sau în caz de război, după cum precizăm, sunt, de asemenea, rezultatul voinței sociale esențializate juridic de către legiferator. Să luăm, spre exemplu, la modul general, misiunile organismului militar *în timp de pace*, când, în principal, activitățile vizează instruirea militară și antrenarea specifică în perspectiva desfășurării și a participării la acțiuni militare, altele decât cele specifice în mod curent păcii. Complementar acestora, însă, autorităților militare le revin și obligații administrative care au doar o legătură mijlocită cu războiul sau cu

¹⁵ Ion Dragoman, *Actele autorităților militare*, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 123.

situațiile de război. Este, bunăoară, cazul îndrituirii formale a Statului Major General cu responsabilități¹⁶ referitoare la: colaborarea cu alte autorități abilitate în vederea îndrumării metodice și a controlului măsurilor de pregătire luate de ministere, agenți economici și instituțiile publice, în scopul realizării producției și a prestărilor de servicii pentru forțele armate, al întocmirii lucrărilor de mobilizare la locul de muncă, precum și al pregătirii teritoriului pentru apărare; pregătirea autorităților publice civile cu sarcini specifice mobilizării, în vederea îndeplinirii sarcinilor ce le revin în spectrul operațional al apărării naționale; avizarea amplasării noilor obiective de investiții și dezvoltarea celor existente, în scopul încadrării acestora în standardele infrastructurii sistemului național de apărare; verificarea periodică, prin exerciții și antrenamente de mobilizare, a stării pregătirii populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare. În contextul *situațiilor de criză*, sub responsabilitatea autorităților militare sunt angajate și desfășurate activități privind: ridicarea treptată a capacității de luptă a tuturor structurilor/unităților militare; mobilizarea generală și parțială; intervenția umanitară în caz de catastrofe; acțiuni specifice de apărare a ordinii constituționale; emiterea de ordonanțe militare, o parte din aceste activități desfășurându-se în cooperare cu autorități din spectrul administrației publice centrale și locale¹⁷. Semnificative în acest sens, sunt mai cu seamă dispozițiile și reglementărilor normative referitoare la starea de urgență și starea de asediu, când autoritățile militare trebuie să colaboreze productiv cu celelalte autorități publice ale statului, anumite sarcini specifice ale autorităților civile fiind trecute în responsabilitatea celor militare, care, prin instituirea stării excepționale, sunt îndrituite cu răspunderi¹⁸ privind: dispunerea depunerii temporare a armelor aflate asupra populației; limitarea sau întârzierea circulației autovehiculelor și eliberare de permise de liberă circulație; efectuarea de razii și perchezitii; autorizarea desfășurării adunărilor publice; evacuarea unor persoane din zonă; dirijarea persoanelor refugiate sau evacuate și ținerea evidenței acestora; avizarea informațiilor destinate presei; obligarea mijloacelor de informare în masă de a transmite mesajele autorității militare; dispunerea închiderii temporare a unor stații PECO, restaurante, sedii și alte localuri publice; asigurarea pazei militare a sediilor autorităților publice și a unor obiective de importanță națională; oprirea temporară a alimentării cu gaze, energie și apă potabilă; raționalizarea alimentelor și a altor produse; interzicerea circulației rutiere, feroviare, maritime, fluviale și aeriene; ordonarea unităților competente ale MAI de a efectua rețineri pe timp de 24 de ore.

În contextul stării de război, al războiului propriu-zis, activităților proprii situațiilor de pace și criză, care continuă în parametrii impuși de noua realitate și care, în acest caz, ocupă un rol oarecum secundar, li se adaugă, ocupând prim-planul efortului general al sistemului național de apărare, implicit al *Sistemului securității naționale*, acțiunile militare propriu-zise, întreținute preponderent de utilizarea armelor, acestea antrenând toate consecințele posibile: victoria sau înfrângerea, morți, răniți și dispăruți, deopotrivă civili și militari, pagube și distrugerii incalculabile,

¹⁶ *Legea apărării naționale a României*, nr. 45/1994, art. 17, 21, 24, 32, completată în baza actelor normative modificatoare publicate în M.Of. al României, Partea I, până la 8 noiembrie 2007.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ OUG nr. 1/1999, art. 24.

capitulări, încălcări ale dreptului războiului, dar și ale drepturilor fundamentale ale omului.

În fiecare dintre situațiile menționate, dar și în oricare alta necesară și posibilă în situații de criză și, mai cu seamă, în caz de război, autoritățile militare acționează în temeiul imperativ al sistemului juridic național subsumat definitiv Sistemului securității naționale, precum și al legislației internaționale specifice. Aceasta înseamnă că, în întreg spectrul posibil al desfășurării lor, acțiunile și deciziile comandanților militari sunt supuse atât unei anume libertăți juridice, cât și unor limite juridice foarte clar definite. Organizație militară este îndrituită cu competența și dreptul legal de a desfășura acțiuni militare, „*ca tip specific de activitate a puterii executive, bazat pe folosirea forței armate*”¹⁹.

Din perspectivă instituțională, ca serviciu public specializat al statului, autoritatea militară, ca autoritate aparținând puterii executive, este în cel mai înalt grad cu putință preocupată de respectarea ad-litteram a regulilor recurgerii și utilizării legale a mijloacelor de care dispune pentru angajarea și optimizarea specifică a violenței armate. Prezentarea, chiar succintă, a principalelor activități/misiuni pe care organizația militară le desfășoară în cele trei situații sociale fundamentale posibile în relația ontologică pace – criză – război, este relevantă pentru ceea ce înseamnă încadrarea deplină a acestora în limitele și în cadrul normelor juridice care le reglementează ca atare. Oricare dintre acțiuni se desfășoară, în temeiul și în spiritul normelor juridice, al prevederilor unor anume norme juridice valabile în perioada de timp în care acestea își manifestă valabilitatea. Acestea asigură protecția deplină și securitatea intrinsecă a tuturor acțiunilor militare desfășurate în strictă conformitate cu prevederile acestora. Spre o mai limpede edificare, să luăm exemplul situațiilor specifice războiului propriu-zis.

Acțiunile militare centrate pe utilizarea violentă a forței armate, desfășurate în consens deplin și în spiritul dreptului intern, precum și cu legislația internațională relativă la declanșarea, purtarea și încetarea stării de război pot avea, subliniam mai înainte, consecințe dramatice. Toate acestea, însă, nu sunt sancționate penal atât timp cât consecințele sunt rezultatul unor decizii și acțiuni militare desfășurate în spațiul strict al respectării normelor juridice valabile în timpul real al producerii lor, de fapt al sistemului/subsistemului juridic aferent, în organica sa normativă, condițiilor specifice stării de război. Or, ce ar însemna ca, post-factum, toate aceste acțiuni militare ale căror consecințe posibile le-am invocat și care s-au desfășurat strict legal, să fie supuse unor alte reglementări juridice, post-factuale, care, eventual, să incrimineze, secvențial, proceduri, acțiuni și decizii?

Probabilitatea aplicată a unei asemenea ipoteze – retroactivitatea normei juridice, ar determina: insecuritatea juridică nemijlocită a cetățenilor aflați în serviciul militar național și, indirect, a tuturor cetățenilor care, potrivit reglementărilor legale fac obiectul angajării într-unul din serviciile sistemului de securitate națională; demoralizarea resurselor umane care sunt angajate în sistemul securității naționale, dar și a celor care și-au manifestat opțiunea și disponibilitatea pentru una din profesiile specifice forțelor și structurilor sistemului național de

¹⁹ Ion Dragoman, *op. cit.*, p.128.

apărare; vulnerabilizarea majoră a sistemului securității naționale, în zonele sensibile ale vitalității sale sistemice; amputarea gravă a încrederii în sistemul de drept, vicierea, până la anulare, a libertății și siguranței persoanei; pulverizarea încrederii sociale în puterea judecătorească, cu consecințele inevitabile în șubrezirea statului de drept; demoralizarea și vulnerabilizarea ontologică a sistemului social.

3. Securitatea juridică – dimensiune a securității naționale

Din perspectiva analizei noastre, sistemul securității naționale, ca parte a sistemului social, este atât beneficiar al sistemului juridic specific în virtutea căruia există și acționează, cât și parte a comenzii sociale căreia legislativul îi răspunde prin adoptarea sistemului de norme specific operaționalizării în deplină legalitate a securității naționale.

Așadar, prin modul necesar în care se raportează jurisprudențial la sistemul de justiție, sistemul securității naționale reclamă, în principiu, faptul că are în mod necesar nevoie de securitate juridică, *securitatea juridică a sistemului securității naționale* manifestându-se prin: în raport cu calitatea normelor juridice care îi sunt proprii, care îi generează potențialul de legalitate și justiție; în raport cu nivelul de respectare a normelor juridice care îi sunt specifice și, nu în ultimul rând, în raport cu exigențele comandamentelor sociale de care sunt determinate. Revenind rezumativ la componentele securității juridice, asumate în acest discurs – *neretroactivitatea legii, accesibilitatea și previzibilitatea legii și asigurarea interpretării unitare a legii*, le vom defini analitic în contextul în care acestea se manifestă drept dimensiuni particulare ale sistemului securității naționale. În acest sens, abordăm securitatea juridică din mai multe perspective:

- din perspectiva conceptuală spre care se tinde în gândirea și practica juridică și căreia îi subscriem propria noastră contribuție;
- din perspectiva raportării la sistemul securității naționale, subliniind necesitatea inalienabilă a securității juridice pentru sistemul securității naționale;
- din perspectiva nevoii neîncetate de protecție juridică a sistemului securității naționale în fața unui eventual derapaj de insecuritate al unuia dintre elementele care întrețin forța dreptului, precum și ca protecție a legalității, organizării, funcționării și angajării operaționale specifice sistemului securității naționale.

Revenind la teza indusă de titlul subcapitolului, într-adevăr putem admite, din perspectiva suprastructurală a arhitecturii sistemului securității naționale, că securitatea juridică este o dimensiune a securității naționale, dar, mai degrabă, îi putem atribui calitatea de principiu al acesteia, de fapt principiu juridic al sistemului securității naționale. Configurat în excursul nostru, sistemul securității naționale surprinde structural următoarele subsisteme, cu rol de sine stătător de sistem, astfel: apărare națională; siguranță națională și ordine publică; afaceri externe; intelligence și comunicații; juridic; politico-administrativ; economico-financiar; educație, cercetare, cultură și sistemul social al resurselor umane. Pentru ca fiecare dintre acestea să își îndeplinească rolul sistemic cu care sunt îndrituite instituțional, este necesar, în contextul în care legalitatea instituirii, a organizării, și a funcționării specifice este ireproșabilă, ca acestea să beneficieze constant de cea mai adecvată

securitate juridică. În oricare dintre situații, nerespectarea, de pildă, a principiului neretroactiv al legii afectează, chiar dacă nu în egală măsură, funcționarea tuturor celorlalte, o schimbare într-unul din elementele sistemului determinând modificări în toate celelalte, cu consecințe din cele mai diverse, greu de evaluat ante factum.

Pentru sistemul securității naționale, neretroactivitatea legii, principiu de drept, am văzut, constituționalizat, înseamnă, esențial, protejarea acestuia în situații, precum: *tendința de revenire, întru revalorizare, asupra unor fapte împlinite, ceea ce ar însemna provocarea de instabilități majore în ordinea și siguranța sistemului; împiedicarea creării de efecte concrete distincte, cu consecințe contraproductive și caracteristici multiplicatoare, în centre cu caracter vital ale sistemului securității naționale; difuzarea dirijată de neîncredere în spațiul resurselor umane care potențează sistemul securității naționale; induce neîncrederea dimensiunii umane a sistemului securității naționale în viabilitatea operațională a separației dintre puterile organice ale statutului, legislativă, pe de o parte, și executivă și judecătorească, pe de altă parte.* De asemenea, este important faptul că principiul manifest al neretroactivității „ține sub control” legile pasibile de interpretare, fapt ce consolidează semnificativ stabilitatea juridică a sistemului și, implicit, condiția fundamentală a menirii sale.

În ceea ce privește semnificația și importanța pentru sistemul securității naționale a *asigurării interpretării unitare a legii*, această exigență cu caracter principial impune, mai întâi de toate, cunoașterea, în semantica juridică, a noțiunii de *interpretare juridică*. Prima tentație a *interpretării* duce, oarecum firesc, la concluzia că aceasta se impune din cauza nevoii de: limpezire a textelor juridice obscure și desuete istoric; esențializare și realizare de distincții juridice în cadrul unor texte cu caracter general; remodelare constructivă a imperfecțiunilor semantice sau de altă natură ale unor texte de lege; depășire a insuficienței juridice a unor texte de lege. Da, *interpretarea unitară a legii* are și asemenea determinări, dar această exigență are un caracter constant în procesul cursiv de aplicare a legii, potențând, în același timp, resursele creatoare ale dreptului.

Caracterul constant al *asigurării interpretării legii* decurge, semnificativ, din însăși utilitatea sa sistemică, „*interpretarea înglobând ansamblul operațiilor necesare pentru a face regulile de drept susceptibile de a fi aplicate în cazul concret*”²⁰. Virtuțile juridice ale interpretării unitare a legii sunt denotate de: finalitatea practică a demersului logico-rațional de interpretare a legii, importantă fiind stabilirea compatibilității acesteia cu o anumită situație de fapt²¹; caracterul permanent al interpretării, acesta fiind, în fond, vectorul de realizare a efectului unitar al legii; caracterul dinamic al finalității normei juridice, realitatea, geopolitică și geostrategică în cazul nostru, devansând caracterul actual al legilor specifice acestui domeniu. Așadar, *asigurarea interpretării legii*, în contextul producerii ei aferent problematicii operaționale a sistemului securității naționale, este deopotrivă necesară și inevitabilă deoarece aceasta nu este determinată de imperfecțiunea și, eventual, natura desuetă a textului de lege, ci din natura intrinsecă a normei care, prin

²⁰ P. Pescatore, *Introduction a la science du droit*, Centre Universitaire de l'Etat, Luxembourg, 1978, p. 326.

²¹ N. Popa, *op. cit.*, p. 171.

caracterul ei general nu se poate aplica unor situații particulare decât ca urmare a unui angajament logico-rațional prin care să se stabilească sensul și compatibilitățile sale cu ipoteza concretă avută în vedere. Să luăm, bunăoară, cazul, la modul general, al *infracțiunilor contra securității naționale* și pe cel al *infracțiunilor contra capacității de luptă a forțelor armate*, după cum sunt formulate în corpul noului cod penal, acestea vizând: *în primul caz – trădarea, trădarea prin ajutarea inamicului, trădarea prin transmiterea de secrete, acțiunile dușmănoase contra statului, spionajul, atentatul care pune în pericol siguranța statului, atentatul contra unei colectivități, subminarea puterii de stat, actele de diversiune, subminarea economiei naționale, propaganda în favoarea statului totalitar, acțiuni împotriva ordinii constituționale, complotul, compromiterea unor interese de stat, comunicarea de informații false, divulgarea secretului care periclitează siguranța statului; în al doilea caz – infracțiunile care pot fi săvârșite numai de militari, indiferent de arma căreia aceștia îi aparțin și de contextul săvârșirii și infracțiuni comise, deopotrivă, de militari și civili, mai posibile fiind: absentă nejustificată în timp de război; sustragerea de la serviciul militar în timp de război; sustragerea de la luarea în evidența militară, neprezentarea la încorporare, concentrare sau mobilizare, în timp de război sau pe durata stării de asediu, în termenul prevăzut în ordinul de chemare. Este evident, niciuna dintre aceste infracțiuni nu există, nu se poate manifesta în formă unică, imuabilă, fiecare dintre acestea fiind determinată de particularități diferite, producându-se în condiții diferite, având consecințe diferite. Ori, cuantificarea penală a fiecăreia dintre aceste infracțiuni, întocmai în spiritul și litera legii, este posibilă prin depășirea caracterului general al normei, bunăoară prin asigurarea interpretării, în tendință unitară.*

Acest imperativ este determinat, în spectrul dimensiunii juridice a sistemului securității naționale, de ansamblul de necesități care îl prefigurează, astfel: *caracterul obligatoriu al interpretării, ca efect al generalității normei, finalitatea acesteia punând în rol măsura în care norma se aplică situației concrete; angajarea unei comunicări care, nepărăsind limbajul juridic, să realizeze transferul de înțeles între părțile aflate în dialog juridic; dinamica permanentă a finalității dreptului, a normei juridice, ordinea socială specifică sistemului securității naționale având un dinamism, uneori, puțin previzibil; contradicțiile interne inerente sistemului juridic, manifeste între dispozițiile aceluiași act normativ, între dispozițiile cuprinse în acte normative diferite, precum și între dispozițiile unor acte normative, pe de o parte, și principiile generale ale dreptului, pe de altă parte; „lacunele legii”, în contextul în care, potrivit unui principiu fundamental al dreptului, sistemul juridic nu are lacune, în sensul că nu există situație nereglementată juridic, dar, admitând, totuși, și faptul că nicio lege, nicio normă juridică nu este perfectă, aceasta neînsemnând că are lacune²².*

Într-o acceptabilitate lejeră, putem admite lesne că eforturile teoretice de limpezire detaliată a ceea ce am instituit conceptual ca fiind securitatea

²² Dan Claudiu Dănișor, Ion Dogaru, Gheorghe Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București, 2008, pp. 452-454.

juridică, denotă la fel de clar antonimul ei, dacă nu conceptual, oricum prezent sau posibil în practica judiciară – *insecuritatea juridică*.

În sens cu conținutul demersului nostru sunt evidente, din această perspectivă, și unele *impedimente, cauze și servituți ale insecurității juridice în domeniul sistemic al securității naționale*, precum: *dezvoltarea considerabilă a noilor surse de drept, în special în spațiul nemijlocit comunitar, dar și adiacent internațional, față de care condiția securității juridice, specifice securității naționale, manifestă semnificative rămăneri în urmă; apariția unor noi domenii care reclamă imperativ securitate juridică – bioetica, dreptul mediului, Internetul ... și care sunt indispensabile oricărei construcții durabile a stării de securitate în perspectivă națională sau colectivă; o anumită rămânere în urmă a securității juridice cauzată de integrarea greoaie a ordinii juridice, determinată de primordialitatea dreptului comunitar asupra celui național; limitarea libertății de acțiune a puterilor executive și legislative, ca urmare a întârzierilor în adaptarea actelor juridice naționale la imperativele dreptului comunitar; acțiunea convențiilor internaționale, bilaterale sau multilaterale, care, prin ratificare, deci prin intrare în vigoare pe teritoriul național, depășesc în autoritate legislația internă, încă neadaptată; complexitatea inutilă a normelor juridice și o anumită instabilitate normativă, cauzate de interferența inevitabilă cu factori de natură sociologică și politică; amplificarea conjuncturală a presiunii asupra puterii executive, cu scopul inițierii unor acte normative cu caracter juridic de utilitate restrânsă; dezvoltarea unui anumit apetit legislativ pentru proliferare normativă, sub presiune mediatică; excesul de amendamente aduse normelor juridice și numărul mare de proiecte de acte normative care, practic, sufocă și îndreaptă spre superficialitate eficiența procesului legislativ.*

4. Raportul dintre securitatea juridică și securitatea națională

Evident, pentru a releva natura raporturilor dintre *securitatea juridică* și securitatea națională, plecăm de la conceptele care le definesc epistemic. Admiteam, spre exemplu, că *securitatea juridică este un proces social centrat pe previzibilitatea jurisprudenței în relația dintre beneficiarii dreptului și puterile legislative și judecătorească ale statului, cu scopul optimizării încrederii și validării sociale în actul de justiție*, în timp ce, în angajamentul cercetării noastre științifice, am ajuns la concluzia că *securitatea națională reprezintă starea, concepția generală a statului român, în temeiul căreia sunt definite, proiectate, promovate și apărate interesele naționale prin intermediul instituțiilor abilitate constituțional acestui scop, angajând vectorial, în modalități specifice fiecareia dintre ele, integralitatea resurselor disponibile la un moment dat, spre a asigura prezervarea intereselor naționale în condițiile înfruntării oricărui tip de agresiune, pericol, amenințare, risc sau provocare*²³. Angajamentul analitic asupra semanticii conceptuale a celor două definiții reliefează, în sensul obiectivului nostru, următoarele raporturi, astfel:

²³ Simona Frolu, *Referat de cercetare științifică nr.1 – Securitatea națională în determinarea geopolitică și geostrategică a mediului internațional de securitate, în contextul apartenenței la NATO și UE*, p. 117.

- *raporturi de interdependență*, în sensul că securitatea națională, în complexitatea formelor ce o definesc structural și prin care își reclamă organic identitatea, nu se poate afirma operațional decât în măsura în care este protejată juridic cu viziune/având certitudinea previzibilității legislative și a jurisprudenței, bunăoară a securității juridice;

- *raporturi de determinare*, care pun în evidență, pe sensul securitate juridică – securitate națională, în plenitudinea și înțelegerea ei comprehensivă, încrederea resurselor umane implicate operațional, direct sau indirect, în formele concrete de asigurare a securității naționale, în sistemul juridic subsumat sistemului securității naționale;

- *raporturi de tranzitivitate*, care pun în valoare modul în care relația securitate juridică – securitate națională se răsfrânge asupra tuturor subsistemelor organice ale sistemului securității naționale, în sensul că fiecare parte a sistemului este inevitabil interesată de caracterul previzibil al legislației și jurisprudenței;

- *raporturi generative*, în sensul că din condiționarea jurisprudențială a securității juridice asupra stării sistemului juridic aferent sistemului securității naționale, rezultă optimizarea continuă a potențialului creator de sorginte juridică, precum și a atitudinilor sociale de control civic asupra puterii judecătorești.

- *raporturi de regularitate*, în sensul că, în condițiile în care natura interdependențelor manifeste este inevitabilă relațional, fiecare dintre conceptele enunțate are propria sa evoluție materializată social, atât securitatea juridică, cât și securitatea națională tinzând obiectiv spre propria lor dezvoltare, având propria lor evoluție.

De asemenea, din perspectiva relației sistemul juridic – sistemul securității naționale, securitatea juridică, precum am conceptualizat-o, nu poate fi geografizată cu precizie matematică, norme juridice semnificative manifestând relații de complementaritate cu norme juridice cu determinare și efect adiacent, după cum între elementele sale configurative manifestându-se relații cu geometrie variabilă. De fapt, prin însăși natura sa, securitatea juridică este expresia apreciativă a unor situații cu identitate bine definită de către beneficiar care vrea să își raporteze axiologic existența la calitatea corectă a sistemului judiciar.

Denotarea sistematizată a problematicii relativă la securitatea juridică și contextualizarea sa conceptuală în starea și condiția securității naționale, generează unele concluzii, semnificative în acest stadiu al elaborării fiind: prin constituentele sale conceptuale, securitatea juridică se transformă, de fapt, într-un instrument juridic care sporește încrederea resurselor umane ce operaționalizează sistemul securității naționale în starea de legalitate și certitudine a acestuia; în câmpul operațional al securității naționale, prin afirmarea securității juridice se realizează suportul eliminării ambiguităților în înțelegerea și aplicarea normelor juridice și exclude arbitrariul în aplicarea conjuncturală a normelor juridice; în toate ipostazele operaționale ale securității naționale, neretroactivitatea, accesibilitatea, previzibilitatea și asigurarea interpretării unitare a legii constituie suportul certitudinal al sistemului juridic aferent sistemului securității naționale; în contextul operațional posibil denotat de acțiunile specifice în timp de pace, în situații de criză

sau în caz de război, protecția juridică a sistemului securității naționale reclamă securității juridice particularități care o individualizează și îi impun specificitatea; între securitatea juridică și securitatea națională se manifestă raporturi de interdependență, de tranzitivitate, generative și de regularitate care, în ultimă instanță, conferă securității juridice atributul de dimensiune a securității naționale.

Bibliografie:

1. Ion Predescu, Marieta Safta, Studiul „*Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale*”, <http://www.ccr.ro/publication/bultin/8/predescu.pdf>.
2. Sorin Popescu, Victoria Țândăreanu, *Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez*, în *Buletinul de informare legislativă*, nr. 1/2007.
3. Lucien Francois, *Le probleme de la securite juridique*, în lucrarea *La securite juridique*, Editura Jeune Barreau de Liege, Paris, 1993.
4. Cauza C-381/1997, Belgocodex, Culegere, 1998.
5. *Constituția României*, 1991, publicată în Monitorul Oficial Partea I, 297/4.12.1991.
6. ^{***}, *The General Principles of EU Law*, Oxford EC Law Library, London, 2009.
7. M.Of. nr. 514 din 14 iunie 2006 și M.Of. nr. 582 din 29 noiembrie 1999.
8. Sorin Popescu, Victoria Țândăreanu, *Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez*, în *Buletinul de informare legislativă*, nr. 1/2007.
9. Lidia Bărbulescu, discurs la *Conferința internațională a autorităților judiciare*, 28 septembrie 2008, București.
10. Ion Dragoman, *Actele autorităților militare*, Editura Lumina Lex, București, 2003.
11. *Legea apărării naționale a României*, nr. 45/1994, art. 17, 21, 24, 32, completată în baza actelor normative modificatoare publicate în M.Of. al României, Partea I.
12. P. Pescatore, *Introduction a la science du droit*, Centre Universitaire de l'Etat, Luxembourg, 1978.
13. Dan Claudiu Dănișor, Ion Dogaru, Gheorghe Dănișor, *Teoria generală a dreptului*, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București, 2008.
14. Simona Frolu, *Referat de cercetare științifică nr.1 – Securitatea națională în determinarea geopolitică și geostrategică a mediului internațional de securitate, în contextul apartenenței la NATO și UE, UNAp., noiembrie, 2008.*

STRUCTURI MILITARE ȘI MISIUNI DE MOBILITATE ȘI CONTRAMOBILITATE OPERAȚIONALĂ

Gheorghe SOARE*

Military strategists from the modern NATO armed forces are stating that a military action can be efficient and successful only if the participant forces have the following attributes: mobility, counter mobility and survival capability. These concepts can be found in all the NATO doctrines and combat directives as well as in the Romanian armed forces. It is necessary to take into consideration these concepts in the context of the modern war because a modern and practical approach of the future doctrines and combat directives is being proposed in line with the ones from the NATO armed forces. The actions and procedures of mobility - counter mobility used efficient during the military operations can lead to success in combat and operation. Within the army of the Romanian armed forces and the NATO ones the permanent trend of decentralization of the structural elements of the engineering service is being highlighted, having as main objectives: the direct support of the troops engaged in combat (action); the realization as good as possible of the engineering support needs of the engaged troops (at all echelons); reorganizing the specific combat missions; narrowed specialization of the engineering structures.

Cuvinte-cheie: structuri, misiuni, geniu, mobilitate, contramobilitate,

Keywords: structures, missions, engineer, mobility, countermobility

În cadrul acestei lucrări mi-am propus să prezint structurile de geniu din compunerea trupelor de uscat a unor țări membre NATO, precum și din cadrul Forțelor Terestre Române, principalele misiuni ale acestor structuri de geniu care sunt comune și pun accent pe interoperabilitate și compatibilitate, ca obiectiv esențial de perspectivă, dar și cele specifice fiecărei armate.

1. Structuri militare de geniu destinate realizării misiunilor de mobilitate și contramobilitate

În cadrul forțelor terestre din armatele membre NATO se evidențiază tendința permanentă de descentralizare a elementelor structurale ale armeei de geniu, având ca obiective principale: sprijinul direct al trupelor angajate nemijlocit în luptă (acțiune); satisfacerea cât mai deplină a nevoilor de sprijin genistic a trupelor angajate (la toate eșaloanele); reorganizarea misiunilor de luptă specifice; specializarea restrânsă a structurilor de geniu.

Armata SUA

Structurile de geniu, cu un efectiv de 38.000 militari și civili, operează ca un membru deplin al trupelor de uscat și furnizează un ansamblu complet de capacități către forțele întrunite de pe întregul spațiu de operații militare. Trupele de geniu furnizează pe întregul teritoriu al unei zone de operații suport general de geniu sau suport topografic de geniu.

* Colonel, locțiitorul comandantului Brigăzii 10 Geniu "Dunărea de Jos"

Acestea nu sunt forțe combatante, dar reprezintă o parte importantă a structurii de forțe întrunite prin participarea la creșterea combativității structurii respective. Structurile de geniu se concentrează pe întărirea și mărirea eforturilor pe linie de geniu prin dezvoltarea și susținerea zonei de acțiune. Evidențierea în continuare a unor *structuri de geniu reprezentative* care se găsesc în compunerea diferitelor eşaloane tactice, operative sau strategice ne creează imaginea de ansamblu a tipurilor de structuri, modul de organizare și dotare.

Brigada de geniu este, de regulă, repartizată unui comandament întrunit; aceasta poate fi atașată unei structuri de conducere din teatrul de operații.

Batalionul de geniu independent poate fi repartizat unei brigăzi de geniu sau unui grup de geniu.

Batalionul de geniu topografic poate fi încredințat unui comandament dintr-o zonă de operații și poate îndeplini următoarele misiuni: asigură comanda și controlul (C2) pentru planificarea și supravegherea structurilor topografice de pe teatrul de operațiuni; asigură documente și sisteme de întreținere pentru topografie; asigură transporturile tehnice și întreținerea echipamentului electronic specific.

Batalionul geniu de luptă. În compunerea unei divizii sunt 3 batalioane de geniu pentru luptă din care unul este destinat pentru manevra brigăzii din adâncime. Batalionul este structurat astfel: un comandament și 3 companii geniu de linie. Execută următoarele misiuni: participă la mărirea capacității combative prin misiunile de geniu de luptă și generale; amplasează și întreține podurile de asalt; conduce operațiile de distrugere; construiește obstacole tactice și poziții de apărare; execută reparații și întreținere a podurilor, amenajează vaduri și drumuri în zona de responsabilitate a brigăzii; execută cercetarea de geniu în sprijinul unităților de manevră și altor elemente ale diviziei.

La nivelul unităților de geniu tip *batalion*¹ există o serie de tipuri de structuri după cum urmează: batalionul de geniu independent cu următoarea organizare: comandament, 1 companie minare, 1 companie treceri de asalt, 1 pluton construcții, 1 pluton recunoașteri, 1 pluton de îndrumare, 1 pluton transport și 1 pluton de întreținere; batalionul de geniu subordonat corpului de armată are următoarea structură: comandament, 1 companie minare, 1 companie treceri de asalt, 1 companie de construcții, 1 companie de construcții drumuri-poduri, 1 companie treceri pe pontoane, 1 pluton recunoașteri, 1 pluton de îndrumare, 1 pluton transport și 1 pluton de întreținere.

Compania de geniu luptă, de regulă, primește misiuni de luptă și este organizată pe plutoane, intră în structura unor batalioane de geniu cu diferite specializări pentru susținerea (suportul) manevrei brigăzilor și batalioanelor. Această subunitate poate desfășura acțiuni pentru luptă, asigură sprijin pentru luptă sau participa la formarea altor companii de geniu ale căror forțe provin de la structuri de construcții poduri, construcții etc.

Compania de geniu din batalionul topografic execută următoarele misiuni: asigură sprijinul topografic de geniu; alcătuiește imagini controlate, semicontrolate și necontrolate pentru hărți și fotografii aeriene; actualizează hărțile existente; schițează

¹ Cf. *Manualul interoperabilității de geniu în NATO*, München, Germania, 1999, p. 65, 68

hărți speciale pe materiale transparente; măsoară și interpretează imaginile de la depărtare; extinde controlul pe verticală și orizontală, la nivelul zonelor de responsabilitate, tactice și operative.

Compania de geniu cu echipament de sprijin de luptă, este atașată unui corp sau brigăzi de geniu și îndeplinește următoarele misiuni: sprijină operațiunile de luptă de geniu din cadrul corpurilor și zonelor de divizie prin conducerea misiunilor generale de geniu; execută misiuni de protecție (supraviețuire) și de contramobilitate, specifice geniului general; asigură echipamentul de construcție de geniu pentru modificarea unor lucrări de infrastructură.

Compania de geniu pod multifuncțional poate îndeplini următoarele misiuni: asigură echipament și personal pentru transportul, asamblarea, dezasamblarea, recuperarea și întreținerea sistemelor de trecere; execută puncte de trecere fixe cu poduri medii (4 poduri medii) pentru clasa de suport de 60 tone; execută poduri mobile; asigură transportul pentru sistemele de încărcare -paletizare configurație cargo.

Compania de geniu pod demontabil execută următoarele misiuni: asigură fixarea unui singur pod demontabil (BAILEY) cu componente suficiente și cablu de reîntărire pentru poziția verticală a podului pentru diferite lungimi, în funcție de lățimea cursului de apă și clasele de încărcare.

La nivel general, aceste forțe îndeplinesc următoarele misiuni: asigură mobilitatea și contramobilitatea; protecția forțelor; coordonează utilizarea resurselor pe linie de geniu; asigură construcția de lucrări pentru cartiruire; susțin liniile de comunicație; administrează logistica de geniu.

Prin prezentarea aceste organizări dorim să evidențiem caracterul de forțe luptătoare, posibilitățile multiple de acțiune, protecție și gradul de independență pe care îl pot avea aceste forțe, prin modul de organizare și dotare. Se remarcă la nivel operativ multiplele posibilități de realizare a unor forțe de geniu constituite temporar și care se pot subordona unei structuri de conducere în funcție de nevoi, pentru a răspunde cerințelor unor situații ce pot apărea la un moment dat.

Armata Franței

Structurile de geniu din cadrul forțelor terestre ale armatei franceze sunt componente esențiale ale acesteia și însumează aproape 20.000 de militari², reprezentând peste 10% din efectivele forțelor terestre. Acestea cuprind trei mari componente, după cum urmează:

a) componenta de luptă cuprinde 12 regimente de geniu, cu specialități diferite (regimente de geniu pentru luptă blindate, pentru luptă mecanizate, parașutiști, sprijin desfășurare, treceri, munci grele, legiuni străine); acestea fiind sprijinite de grupuri de apărare NBC și de grupul de geografie, care aparține de brigada mixtă specializată de geniu; tot acest ansamblu de forțe de geniu este subordonat Comandamentului Forțelor Terestre.

² Cf. Revista *Tere magazine*, nr. 9/2000, p. 15,16

b) componenta de infrastructură cuprinde direcții și instituții de geniu repartizate, geografic, pe întreg teritoriul național, în zonele unde se găsesc forțele franceze permanente;

c) componenta de securitate a geniului cuprinde două mari formațiuni: 1 brigadă de geniu de pompieri și unități militare de securitate civilă.

În compunerea marilor unități tactice din organica forțelor terestre se găsesc următoarele forțe de geniu:³

- Brigada blindată ușoară are în subordine 1 regiment de geniu cu: efective totale de 830 de militari, având următoarea structură: comandament, companie logistică, companie sprijin și 4 companii de geniu pentru luptă;
- Brigada blindată are în organică 1 regiment de geniu cu următoarea structură: 3 batalioane de geniu blindate identice, fiecare cu: 1 companie comandă, 1 companie sprijin, 1 companie de geniu blindată și o companie geniu mecanizată.

Batalioane de geniu blindate sau batalioane de geniu mecanizate cu următoarea structură:

- batalionul de geniu blindat are efective totale de 832 militari și este organizat astfel: 1 companie comandă, 2 ÷ 3 companii de geniu blindate și o companie de geniu sprijin;
- batalionul de geniu mecanizat are un efectiv total de aproximativ 820 militari și este organizat astfel: 1 companie comandă; 1 companie de geniu; 1 ÷ 2 companii de geniu mecanizate și 1 companie sprijin de geniu identică cu cea de la batalionul de geniu blindat.

Structura brigăzii de sprijin specializată de geniu, în varianta de perspectivă va avea următoarea compunere: regimentul de treceri cu un efectiv total de 950 militari asigură realizarea punctelor de trecere peste diferite obstacole participând la sporirea mobilității forțelor terestre pe care le sprijină; regimentul pentru sprijin desfășurare are efectiv total de aproximativ 820 militari, și care asigură următoarele facilități: energie electrică, aprovizionare cu apă, căi de comunicații și protecție prin lucrările pe care le execută; regimentul greu de geniu are efective totale de 944 militari, și poate îndeplini misiuni de amenajare a punctelor de comandă la eșaloanele operative.

Misiunile de geniu în domeniul luptei sunt grupate în două entități, și anume: sprijinul de luptă și sprijinul pentru desfășurare.

Prin sprijinul de luptă se înțelege sprijinul mobilității (facilitarea manevrei forțelor proprii, aliate) și participarea la contramobilitate (limitarea forțelor inamicului). De asemenea, favorizează acțiunile rapide ale trupelor proprii în diverse operații prin repararea lucrărilor distruse, deminarea itinerarelor și a trecerilor peste obstacole, în special la fluvii și râuri. În paralel se limitează înaintarea inamicului prin realizarea de obstacole și distrugerii totale sau parțiale la infrastructura de comunicații rutiere. Trupele de geniu mai execută și acțiuni speciale pentru: distrugerea lucrărilor fortificate, intervenția în mediul subacvatic și neutralizarea sistemelor de geniu explozive.

³ Ibidem

Sprijinul pentru desfășurare vizează construcția de baze și depozite, îmbunătățirea condițiilor de viață (aprovizionarea cu apă și energie electrică), restabilirea infrastructurii (poduri, piste aeriene, resurse electrice și telefonice etc.) sau depoluarea zonei (deminarea zonei de toate elementele de muniții și submuniții explozive), acestea fiind de fapt considerate și misiuni tradiționale.

În timp de pace, trupele de geniu intervin cu regularitate în cazul catastrofelor naturale, pentru refacerea comunicațiilor sau crearea de variante ocolitoare pentru zonele afectate. Față de cele două grupuri de misiuni tradiționale, trupele de geniu pot fi angajate și în misiuni de tip umanitar pentru crearea condițiilor de cazare pentru refugiați sau populația afectată de conflict, precum și pentru deminarea zonelor de muncă și de viață.

Funcția de angajare a spațiului terestru reprezintă una din cele patru funcții de angajare specifice armatei franceze (spațiu terestru, contact, contact indirect, apărare antiaeriană), definite de Centrul de Cercetare și Studiere a Doctrinei Forțelor Terestre. Concret angajarea spațiului terestru reprezintă un ansamblu de acțiuni care se planifică, organizează și desfășoară în spațiul terestru pentru a facilita angajarea forțelor, cuprinde sprijinul direct, sprijinul indirect și combină principalele capacități ale forțelor de geniu cu cele de geografie, meteorologie și apărare CBRN.

Structurile de geniu de astăzi și-au adaptat modul de acțiune în contextul noilor exigențe, astfel că deminarea terenului, obiectivelor și cea umanitară constituie elemente prioritare pentru redarea terenului spre folosință fără mine sau alte elemente de muniție.

Armata Marii Britanii

Structurile de geniu din compunerea eșaloanelor tactice divizie și brigadă sunt prezentate în continuare:

- Divizia blindată⁴ are în organică 1 regiment de geniu cu
 - 1 batalion de geniu, efectivele acestuia sunt de aproximativ 1100 de militari și are următoarele subunități:
 - companie comandă, 2 companii geniu de luptă (fiecare cu efective de 240 militari);
 - companie de geniu aeromobil cu efective de 360 militari, companie deminări cu efective de 147 de militari.
 - 1 companie de geniu cu un efectiv de 223 militari și următoarele subunități în compunere: pluton de geniu principal, pluton de geniu înaintat, pluton de geniu sprijin, pluton de geniu proiectare, pluton de geniu poduri, pluton de geniu materiale, pluton de geniu mentenanță.
- la Brigada mecanizată⁵ (I., Bl., Uș.) există 1 batalion de geniu.

Efectivele acestuia sunt de 608 militari și are în compunere următoarele subunități: companie comandă, companie de geniu pentru luptă (are efective de 180 militari și o mare cantitate de tehnică de geniu: 25 mașini de luptă, 24 mașini de

⁴ Cf. Revista *Teree magazine*, nr. 9/2000, p. 22.

⁵ Ibidem, p. 23.

geniu universale tip Sultan, 2 automacarale, 1 încărcător frontal, 12 poduri de asalt pe tanc) și companie de geniu blindată (are efective de 257 militari, iar tehnica de geniu importantă cuprinde: 31 mașini de luptă, 4 mașini de geniu universale tip Sultan, 2 automacarale, 4 încărcătoare frontale, 36 poduri de însoțire).

La o scurtă analiză se constată existența unei mari cantități de tehnică blindată de geniu, cu performanțe tehnice deosebite. De exemplu, normele tehnice specifice forțelor de geniu britanice prevăd: plantatoarele de mine au posibilitatea de a planta 200 complete de mine antiblindate pe oră; încărcăturile alungite sunt de tipul GIANT VIPER, au lungimea de 200 m, 8 motoare de propulsie și realizează culoare cu lățimea de 8 m; completul de mărire a capacității portante de trecere are o lungime de 60 m pentru clasa de suport de 60 t; podurile de asalt sunt de tipul Chieftain și au lungimea de 22,8 m, lansarea acestui tip de pod fiind realizată în 5,5 minute etc.

Misiunile principale de geniu sunt următoarele: *sprijinul mobilității*, care constă în asigurarea libertății de mișcare pentru trupele proprii cu scopul de a le asigura condiții de executare a misiunilor de luptă; *sprijinul contramobilității*, prin limitarea libertății de mișcare a adversarului; *sprijinul de protecție*, care oferă protecție trupelor proprii; *sprijinul general de geniu*, prin realizarea altor măsuri și lucrări de sprijin genistic.

Armata Germaniei

Trupele de geniu acționează pentru sprijinul genistic al forțelor terestre din structura armatei germane, precum și a partenerilor Alianței pentru: prevenirea conflictelor, rezolvarea crizelor, apărarea țării, participarea la crearea de facilități pentru angajarea în luptă a două acțiuni militare în medii diferite.

Forțele de geniu au o compunere modernă, în concordanță cu cerințele pe care trebuie să le îndeplinească. Acestea s-au transformat permanent pentru a răspunde noilor provocări și sarcini pe care le au de îndeplinit. Prezentarea structurilor de geniu evidențiază concordanța dintre tipul de forțe luptătoare și organizarea acestora: mecanizate, grele etc. În cadrul forțelor terestre germane sunt divizii mecanizate organizate pe brigăzi, iar în cadrul acestora există 1 batalion de geniu mecanizat sau blindat. În viitor se dorește ca forțele de geniu din cadrul unei brigăzi mecanizate⁶ (blindate) să dispună de 1 batalion de geniu organizat pe 4 companii de geniu specializate astfel: 1 companie poduri asalt, 1 companie deschideri comunicații, 1 companie minare, 1 companie tehnică. În cadrul forțelor terestre există tendința de a se mări nivelul structurilor de geniu.

Companiile de geniu sunt organizate pe 4 plutoane dar se preconizează ca acestea în perspectivă să fie organizate pe 3 plutoane și vor putea fi întărite cu de două ori mai multe mijloace și sisteme de geniu față de cele actuale, astfel: 2 poduri de asalt pe tanc BIBER, 2 mașini multifuncționale KEILER, 2 sisteme de geniu multifuncționale pentru săpat DACHS, 2 sisteme de minare la distanță tip SKORPION și 1 sistem de plantare tip V 85.

Trupele de geniu din forțele terestre ale armatei germane își sporesc capacitatea, de regulă prin mobilizare, astfel că, la nivel brigadă de geniu unde există

⁶ Cf. Revista *Tere magazine*, nr. 9/2000, p. 19.

2 batalioane de geniu la pace, în situații de criză sau la mobilizare, acestea au ca sarcină înființarea altor două batalioane de geniu.

La nivelul *forțelor terestre*⁷ avem următoarele structuri de geniu: 1 divizie de geniu cu următoarea organizare: 1 brigadă de geniu, 4 batalioane grele de geniu fiecare cu 6 companii de geniu diferite, 2 batalioane de geniu care se mobilizează și 1 companie geniu comandă; 1 brigadă de pionieri geniu cu 3 batalioane de pionieri, fiecare cu 5 companii de geniu pionieri; 1 brigadă de pionieri geniu munte; 1 brigadă de pionieri de geniu cu 5 companii de geniu grele și 1 companie de pionieri geniu la care se adaugă încă 8 companii de geniu după mobilizare; 1 brigadă de pionieri cu 3 batalioane de pionieri care se completează prin mobilizare; 1 divizie treceri.

Despre forțele de geniu putem afirma că au efective de aproximativ 15 500 militari din care 5 500 de ofițeri și subofițeri și 10 000 de soldați, iar în perspectiva anului 2015 acestea vor avea 5 400 de ofițeri și subofițeri, 4 100 de soldați și 1 000 de militari angajați și vor reprezenta 12% din totalul forțelor armate germane.

Misiunile structurilor de geniu sunt: *asigurarea mobilității forțelor proprii*; *mărirea capacității de protecție (supraviețuire)*; *limitarea acțiunilor adversarului*.

Noile structuri ale trupelor de geniu care se adoptă în paralel cu cele actuale trebuie să îndeplinească următoarele cerințe: întărirea sprijinului direct de geniu pentru brigăzile de luptă; menținerea capacității sprijinului de geniu asigurat de eșalonul superior; întărirea centrului de greutate al forțelor terestre; asigurarea condițiilor de depozitare pentru muniții și a spitalului de campanie; mărirea ponderii batalioanelor grele de geniu în cadrul forțelor de geniu; creșterea eficienței conducerii la eșaloanele superioare.

Trupele de geniu pot îndeplini următoarele misiuni: sprijinul general de geniu; sprijinul direct al genului; participă la amenajarea lucrărilor de apărare și protecție pentru trupe; participă la amenajarea infrastructurii din teritoriul național, construirea și funcționarea spitalelor de campanie etc.

Armata României

Trupele de geniu, cu un efectiv 3500 militari ce reprezintă sub 8% din efectivele forțelor terestre, acționează pentru sprijinul genistic al forțelor terestre și aeriene, precum și a partenerilor Alianței pentru: prevenirea conflictelor, rezolvarea crizelor, apărarea țării, participarea la crearea de facilități pentru angajarea în luptă. Structurile de geniu din Armata României se manifestă în domeniul sprijinului genistic de luptă, sprijinului de geniu general, protecției forțelor, protecție EOD și logisticii de geniu.

Actuala structură organizatorică și mai ales dotarea subunităților de geniu din Armata României răspunde parțial solicitărilor alianței și conduce la îndeplinirea misiunilor specifice cu mari eforturi umane și financiare. Organizarea matricială a structurilor, coroborată cu stabilirea clară a priorităților, oferă posibilitatea onorării angajamentelor, dezvoltarea unei concepții coerente și nu în ultimul rând asigurării sprijinului specific, indiferent de tipul de solicitare.

⁷ Cf. *Trupele de geniu ale Germaniei*, fond Centrul de Informare și Documentare al M.Ap.N., București, 2002, p.12, traducere

Dimensiunea, structura și dotarea unităților și subunităților de geniu este necesar a fi coroborată permanent cu solicitările.

În cadrul forțelor terestre române sunt diviziile mecanizate organizate pe brigăzi, iar în cadrul acestora există 1 batalion de geniu.

La nivelul brigăzilor mecanizate (infanterie) există o companie de geniu luptă, care are compunerea și dotarea ca cele de la batalioanele de geniu luptă.

Forțele Terestre au în compunere o brigada de geniu alcătuită din 4 batalioane de geniu, care au posibilitatea de a executa misiuni de sprijin geniu general.

Forțele aeriene au în compunere un regiment de geniu cu 4 batalioane, care execută în principal misiuni de geniu sprijin general.

În structura trupelor de geniu sunt incluse și 7 grupuri EOD, care sunt subordonate diviziilor mecanizate, categoriilor de forțe armate și brigăzii de geniu.

În concluzie, analizând compunerea, misiunile și prioritățile structurilor de geniu ale armatelor prezentate apreciem că în mare parte structurile de geniu se vor reduce, dar numai după realizarea unei dotări superioare. Pentru a avea o imagine de ansamblu privind structura trupelor de geniu din cadrul armatelor analizate prezentăm un tablou complet privind organizare și misiuni în **anexa nr. 1**.

Referitor la transformarea armeei geniu în NATO, la finele anului 2010, a fost aprobată și prezentată concepția: „ Transformarea armeei geniu - Obiectivele pentru anul 2020 în NATO ”, în vederea punerii în aplicare de către statele membre NATO. Obiectivele stabilite, prin această concepție, recunosc natura evolutivă a geniului în sprijinul operațiilor NATO. În această privință, viziunea își propune să se bazeze pe conceptele de realizarea a sprijinului de geniu, pe structurile și capacitățile de astăzi, pentru a atinge gradul de sprijin de geniu care este prevăzut în documentele de orientare la nivel înalt în scopul de a sprijini pe deplin Conceptul Strategic al Alianței. Obiectivele sprijinului de geniu în NATO impun ca activitatea geniului să fie urmărită pe trei linii principale de efort: disponibilitatea capacităților și interoperabilitatea forțelor de geniu; comanda și controlul geniului și geniul să sprijine durabilitatea forțelor NATO.

2. Proceduri de realizare a misiunilor specifice de mobilitate și contramobilitate

În continuare, pentru a veni în sprijinul afirmației că, în esență, misiunile și rolul trupelor de geniu în NATO au un caracter unitar, vom analiza succint conținutul acestor misiuni.

După cum am subliniat, în accepțiunea specialiștilor militari *mobilitatea* reprezintă capacitatea forțelor de a executa manevre rapide în orice loc și direcție, impuse de câmpul de luptă modern, indiferent de condițiile de teren, timp, anotimp și stare a vremii.

Ea este necesară pentru realizarea concentrării efortului și dislocarea rapidă a forțelor pentru angajarea inamicului sau pentru realizarea retragerii. Din studiile efectuate, specialiștii militari occidentali apreciază că *mobilitatea superioară* poate compensa inferioritatea numerică, natura terenului, vremea și principalele activități ale inamicului fiind principali factori care pot influența mobilitatea în câmpul de

luptă. Specialiștii NATO acordă o mare atenție *conceptului de mobilitate*. Criteriul mobilității este un factor important în determinarea (stabilirea) vehiculelor ce vor fi folosite în acțiunile militare de către forțele luptătoare. Este evident faptul că pe câmpul de luptă diferite categorii de arme vor întâlni unele obstacole naturale sau create artificial pe care nu pot să le depășească cu mijloacele tehnice din dotare, fapt ce reclamă intervenția trupelor de geniu care să sprijine traversarea acestor obstacole.

În concepția NATO, *menținerea mobilității de trecere*⁸ depinde de:

- aprecierea din timp a posibilelor obstacole; identificarea situațiilor de urgență create prin folosirea IED;
- desfășurarea trupelor într-o manieră corespunzătoare pentru a trece rapid posibilele obstacole;
- detectarea din timp și executarea unor recunoașteri la obstacole;
- proceduri eficiente de traversare.

Principalele misiuni genistice specifice *sprijinului mobilității* tuturor armelor (forțelor luptătoare și de sprijin) sunt:

- *cercetarea de geniu a adversarului și terenului* – vizează obținerea de date asupra terenului, necesare îndeplinirii sarcinilor și date despre adversar, care ar influența îndeplinirea misiunilor;
- *traversarea obstacolelor* – vizează cu prioritate traversarea (trecerea) cursurilor de apă și a altor obstacole importante existente în teren de către personalul și tehnica de luptă din compunerea MU și unităților tactice;
- *operații de trecere a obstacolelor* – asigură trecerea obstacolelor sau reducerea efectelor acestora asupra trupelor proprii;
- *operații de deminare* – presupun detectarea, cercetarea, marcarea, traversarea sau crearea de culoare, precum și a unor operațiuni de geniu pentru înlăturarea minelor din zonă;
- *amenajarea, întreținerea și asigurarea viabilității aerodromurilor, pistelor de aterizare, precum și a lucrărilor sumare de întreținere portuare și a heliporturilor.*

Pentru realizarea integrală, la timp și de calitate a acestor misiuni specifice trupele de geniu își aduc un aport substanțial.

Importanța *asigurării mobilității trupelor* a fost dovedită în toate operațiile de stabilitate și de sprijin desfășurate în Bosnia și Herțegovina, Irak și Afganistan. Infrastructura acestor teatre de operații a fost fie insuficient dezvoltată, fie distrusă ca urmare a luptelor duse pe durata conflictului. Dificultatea executării deplasării apare nu atât pe perioada executării operațiilor militare, cât mai ales la executarea aprovizionării logistice cu alimente, combustibil și materiale, având în vedere că, majoritatea acestor clase de materiale au fost asigurate de firme civile de logistică.

În multe baze înainte (Forward Operating Base), aprovizionarea se realiza doar pe cale aeriană, iar când starea meteo nu permitea efectuarea zborurilor, asigurarea materialelor de bază, și în cazuri de urgență chiar a muniției, era imposibil de realizat în timp oportun.

⁸ Cf. *Doctrina trupelor de geniu*, ATP-52 (B), august 2005, p. 5.

Un alt factor care a demonstrat utilitatea geniștilor în realizarea *mobilității* a fost acela că multe poduri peste cursurile importante de apă au fost distruse. În unele situații, acolo unde relieful o permitea, s-au utilizat rutele ocolitoare existente, sau au fost construite variante ocolitoare în imediata apropiere a podului distrus. Au fost nenumărate cazuri însă, în special în Bosnia- Herțegovina, care are un relief preponderent muntos, unde au fost necesare utilizarea podurilor de asfalt sau a podurilor modulare pentru menținerea viabilității cailor de comunicații respective.

În operațiile desfășurate de trupele din armatele statelor membre NATO, *contramobilitatea constituie, alături de mobilitate* un element vital. *Contramobilitatea* este reprezentată de totalitatea acțiunilor și măsurilor care contribuie la încetinirea sau oprirea manevrei sau deplasării inamicului, precum și împiedicarea folosirii terenului de către acesta. Așa cum este precizat și în definiție, operațiunile de contramobilitate trebuie executate astfel încât să zădărnicească planurile de manevră ale inamicului, să împiedice folosirea terenului de către acesta și să distrugă mobilitatea inamicului, concomitent cu menținerea mobilității trupelor proprii. Aceste operațiuni, în anumite situații, pot compensa superioritatea numerică și pot reduce efectul atacului unui inamic superior numeric.

Pentru realizarea contramobilității, trupele de geniu împreună cu celelalte categorii de forțe, integrând obstacolele naturale din teren, execută baraje genistice (explozive, neexplozive și mixte), lucrări de distrugeri și de mascare

Concomitent cu executarea acestor lucrări, unitățile nimicesc prin trageri, forțele și mijloacele inamicului.

În viziunea specialiștilor militari din Alianță, barajele de mine constituie principalul *element al contramobilității*, iar în cadrul acesteia pot fi incluse conceptual parte din obstacolele naturale (artificiale) existente în raionul sau zona de responsabilitate.

În principalele armate moderne din NATO au fost proiectate și realizate sisteme moderne de baraje, care prin mijloacele rapide de dispersare (artilerie, rachete, aviație, elicoptere), cât și prin realizarea unor mine și mijloace explozive inteligente din generațiile doi, trei sau chiar patru au mărit considerabil efectul acestora asupra blindatelor și tehnicii de luptă ale adversarului.

În proiectarea și realizarea unui sistem modern de baraje de mine, în concepția specialiștilor militari străini, se au în vedere trei elemente importante și anume:⁹

- câmpurile de mine, în special cele antiblindate, trebuie să producă pierderi mari (victime și tehnică militară) în rândul adversarului, contribuind decisiv la stoparea (oprirea) atacului acestuia;
- forțele proprii (în special cele de geniu) să fie în măsură, prin organizare și dotare tehnică, să amplaseze în teren o mare varietate de mine într-un timp foarte scurt;
- timpul de autodistrugere al minelor să poată fi selectat în funcție de necesitățile tactice.

Din concepția și doctrina de întrebuințare a barajelor de mine reținem faptul că acestea trebuie angajate în luptă, fiind considerate ca parte activă (dinamică) în lupta

⁹ Cf. *Doctrina trupelor de geniu, ATP-52 (B)*, august 2005, p. 28.

cu blindatele agresorului.

Din punct de vedere al angajării în luptă, barajele pot fi utilizate în trei moduri:

- baraje orientate în funcție de teren;
- baraje orientate în funcție de situație;
- baraje orientate spre țintă.

Ținând cont de cele prezentate mai sus, se poate afirma că barajele genistice (de mine), în concepția armatelor moderne, constituie *principalul element al contramobilității*, concepția de realizare a acestora este diferită de la o armată la alta, indiferent de tipul minelor și explozivilor folosiți, caracteristicile mijloacelor de dispersare la dispoziție etc., cu respectarea obligatorie a elementelor de compatibilitate și interoperabilitate stabilite de NATO.

Din punctul nostru de vedere, apreciem că pe măsură ce operațiile în cadrul Alianței, prin natura lor, devin mai expediționare, cresc și cerințele pentru sprijinul de geniu eficient acordat tuturor forțelor participante. Deoarece mobilitatea trupelor proprii și contramobilitatea trupelor inamicului necesită un volum mare de forță de muncă, resurse și timp, identificarea din timp a cerințelor sprijinului de geniu va ajuta la stabilirea constrângerilor importante la toate nivelurile, de la cel strategic până la cel tactic. În plus, geniștii trebuie să fie consultați în procesul de selecție a obiectivelor/țintelor pentru ca spațiul de luptă să fie stabilit și pregătit în conformitate cu intenția comandantului. Recomandările geniștilor trebuie să fie valabile pentru toate armele/specialitățile, iar implicarea lor în operațiile expediționare va fi considerabilă.

Ca o concluzie importantă, ce se desprinde din această analiză, se evidențiază tendința permanentă de descentralizare a elementelor structurale ale armei geniu, care au ca obiective principale: sprijinul direct al trupelor angajate nemijlocit în luptă (acțiune); satisfacerea cât mai deplină a nevoilor de sprijin genistic a trupelor angajate (la toate eșaloanele); reorganizarea misiunilor de luptă specifice; specializarea restrânsă a structurilor de geniu.

Bibliografie:

1. AAP-6 (2007), Glossary of Terms and Definitions (English and French), NATO HQ, Brussels, 2007.
2. AJP- 01(B), Allied Joint Doctrine, NATO HQ, Brussels, 2002.
3. Grecu PETRE, Amenajarea genistică a acțiunilor militare, Ed. Ars Docendi, București, 2002.
4. ATP-52(B) Engineer Doctrine, NATO HQ, Brussels, 2005.
5. AJP-3, Allied Joint Operations, NATO HQ, Brussels, 2003.
6. S.M.G./PF-3, Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate, București, 2003.
7. F.T.-1, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre, București, 2007.
8. Colonel Ion CONSTANTIN, Echilibrul mobilitate - contramobilitate în acțiunea militară.

9. Williams, GARLAND H, Engineering Peace: The Military Role in Post-Conflict Reconstruction. Washington: United States Institute for Peace Press, 2005.
10. Buletinul științific al Universității Naționale de Apărare, anii 2003-2010.
11. Gândirea militară românească, anii 2006-2010.
12. Military Review, anii 2000-2006.
13. Revista Forțelor Terestre, anii 2007-2010.

CONSIDERAȚII PRIVIND ASIGURAREA SECURITĂȚII CIBERNETICE ÎMPOTRIVA ATACURILOR TERORISTE ÎN SUA ȘI UE

Dr. Tiberiu TĂNASE*
Roxana OPREA**

Citizens, business environment, critical infrastructure, military devices, governmental services communicate and are connected each other through networks. Although such evolutions bring various positive outcomes, there is a great probability that individuals or statal actors to exert illegal control over this system and even, fully take over it.

Against this background, cybersecurity plays an important role as the critical infrastructures increasingly base on communication and information technology (CIT). The great importance of Internet and globalization strengthen the communication'sensitivity to cybertattacks at international level. Thereby, it raises a new domain for intelligence services, which modifies their traditional tasks and adds a new dimension of security: cibersecurity domain.

Keywords: network, cyberspace, security, strategy, partnership, malware, critical infrastructures, attacks

1. Abordarea americană

Spațiul cibernetic se caracterizează prin lipsa frontierelor, dinamism și anonimat, generând atât oportunități de dezvoltare a societății informaționale bazate pe cunoaștere, cât și riscuri la adresa funcționării acesteia.

Cu cât o societate este mai informatizată, cu atât este mai vulnerabilă, iar asigurarea securității spațiului cibernetic trebuie să constituie o preocupare majoră a tuturor actorilor implicați, mai ales la nivel instituțional, unde se concentrează responsabilitatea elaborării și aplicării de politici coerente în domeniu.

Securitatea națională a SUA, inclusiv prosperitatea sa economică și activitatea zilnică a guvernului, este dependentă de o infrastructură informațională dinamică, atât în spațiul public, cât și privat, care constă într-un sistem tot mai larg și complex de telecomunicații și rețele de calculatoare.

Computerele și serverele din SUA reprezintă sistemele informaționale cele mai expuse atacurilor, înregistrându-se în fiecare an, astfel de acțiuni tot mai dese, dar și violente și sofisticate în același timp. În condițiile în care infrastructura critică americană se bazează tot mai mult pe tehnologia informației, ea devine tot mai vizată, atât de atacurile interne cât și externe. Aceste atacuri pot amenința economia națională, lucrările publice, sistemele de comunicații și rețelele de calculatoare. Nu este nevoie decât de un calculator și o conexiune la Internet pentru a provoca pagube acestei infrastructuri.

Terorismul cibernetic reprezintă o amenințare reală, care trebuie analizată nu doar de autoritățile din domeniul tehnologic, cât și de orice persoană care utilizează o

* Lector universitar, Academia Națională de Informații „Mihai Viteazu”.

** Academia Națională de Informații “Mihai Viteazul”

rețea de calculatoare. Pentru a face față amenințărilor unor structuri teroriste, precum Al Qaeda, SUA trebuie să investească în sporirea securității infrastructurii critice, pornind cu sistemele militare și guvernamentale, și continuând cu domeniul privat, în special centralele electrice și mediul financiar. Terorismul cibernetic trebuie tratat ca o amenințare similară cu cea a armelor de distrugere în masă, acordându-i-se atenția corespunzătoare. Răspunsul la astfel de amenințări presupune înțelegerea amenințării cibernetice, și trebuie să demonstreze luarea unei atitudini proactive de apărare, precum și necesitatea elaborării planurilor strategice de pregătire, care iau în considerare natura schimbătoare a acestei amenințări¹.

În luna februarie 2003, SUA au adoptat, în premieră, *Strategia Națională pentru Securitatea Cyberspațiului*², în cadrul complexului de măsuri de consolidare a securității naționale, ulterior atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001. Documentul a fixat un set de priorități în domeniul asigurării securității spațiului cibernetic național, incluzând constituirea unui sistem național de reacție la amenințările cibernetice și adoptarea unui program de reducere a amenințărilor și vulnerabilităților specifice, respectiv a unui program de avertizare timpurie și instruire a persoanelor cu responsabilități în domeniu.

Strategia Națională pentru Securitatea Spațiului Cibernetic din 2003 reprezenta o componentă a efortului general de protejare a națiunii americane, fiind totodată și o măsură de implementare a Strategiei Naționale de Securitate Internă și completată de către *Strategia Națională pentru Protecția Fizică a Infrastructurilor critice și a activelor cheie*. Conform documentului, *securitatea spațiului cibernetic reprezintă o provocare strategică dificilă care presupune un efort coordonat și concentrat al întregii societăți americane: guvernul federal, administrațiile federale și locale, populația americană*.

În conformitate cu *Strategia Națională de Securitate Internă*, *obiectivele cheie ale Strategiei Naționale pentru Securitatea Spațiului cibernetic* se refereau la:

- Prevenirea atacurilor cibernetice la adresa infrastructurii critice americane;
- Reducerea vulnerabilității naționale la atacuri cibernetice;
- Diminuarea daunelor și a timpului de revenire după atacuri cibernetice, atunci când au loc

De asemenea, acest document prevedea 5 *priorități naționale*:

1. *Sistemul Național de Răspuns în materie de Securitate a Spațiului Cibernetic*;
2. *Programul Național de Securitate a Spațiului Cibernetic pentru Reducerea Amenințărilor și Vulnerabilităților*;
3. *Programul Național de Securitate a Spațiului Cibernetic pentru Avertizare și Pregătire*;
4. *Securizarea Spațiului Cibernetic Guvernamental*;

¹ „Cyberterrorism: The Invisible Threat Stealth Cyber Predators in a Climate of Escalating Risk”, Lipman Report, November 1, 2010.

² The National Strategy to Secure Cyberspace, February 2003, http://www.us-cert.gov/reading_room/cyberspace_strategy.pdf

5. Cooperarea Internă și Internațională privind Securitatea Spațiului Cibernetic.

Considerând amenințarea cibernetică drept una dintre cele mai serioase provocări la adresa securității națiunii americane, din perspectiva consecințelor potențiale ale unui atac cibernetic major asupra economiei Statelor Unite ale Americii, pe 29 mai 2009, președintele Barack Obama a solicitat revizuirea politicilor din domeniul securității cibernetică și elaborarea unui plan de acțiune pentru atingerea obiectivelor naționale în acest domeniu.

Ca o etapă intermediară, în mai 2011, Casa Albă a lansat *Strategia Internațională pentru Spațiul Cibernetic*. Acest document furnizează *cadru pentru extinderea cooperării și stabilește modul în care securitatea rețelelor interacționează cu alte domenii importante ale unui parteneriat*. Strategia expune viziunea Administrației americane cu privire la viitorul Internet-ului, precum și agenda în perspectiva unor întâlniri și parteneriate cu alte națiuni în vederea realizării acestei viziuni.

Pentru a ilustra încă o dată caracterul internațional al Strategiei, William J. Lynn, adjunctul Secretarului Apărării, anunța că reprezentanții Departamentului Apărării au cooperat cu oficiali din Australia, Canada, Marea Britanie, precum și cu Alianța Nord-Atlantică pentru operaționalizarea unor prevederi ale documentului, în vederea consolidării parteneriatelor în domeniul cibernetic. În aceste condiții, atât timp cât SUA cooperează cu tot mai mulți parteneri internaționali, este nevoie de *o extindere a nivelurilor de cooperare în domeniul cibernetic cu cât mai multe națiuni pentru a lupta împotriva amenințării cibernetică*³.

Având în vedere angajamentul SUA de a-și apăra cetățenii, aliații și interesele, precum și faptul că acest angajament se extinde la orice caz de amenințare la adresa acestora, Strategia Internațională face câteva precizări cu privire la angajamentul american de a:

- *recunoaște și a se adapta la nevoia tot mai mare a armatei de a avea rețele securizate;*
- *construi noi alianțe și de a le consolida pe cele existente în vederea confruntării cu potențiale amenințări din spațiul cibernetic;*
- *extinde cooperarea cu aliații și partenerii în vederea sporirii securității collective.*

Rolul armatei în menținerea securității rețelelor este detaliat în ultima *Strategie de Operare în Spațiul cibernetic a Departamentului de Apărare*⁴, care vizează îmbunătățirea securității rețelelor informatice și dezvoltarea disuasiunii pentru a face față mai bine atacurilor cibernetică.

Acest ultim document tratează spațiul cibernetic într-un mod similar cu spațiile terestru, aerian și maritim, iar *atacurile asupra infrastructurii strategice sunt considerate "acte de război" care putea genera o reacție militară clasică*.

³ <http://www.whitehouse.gov/blog/2011/10/03/national-cybersecurity-awareness-month>.

⁴ Department of Defense Strategy for Operating in Cyberspace, July 2011, <http://www.defense.gov/news/d20110714cyber.pdf>.

"În secolul 21, octeții sunt la fel de periculoși precum gloanțele și bombele", a declarat secretarul adjunct al Apărării, William Lynn, prezentând noua strategie.

Principalii piloni ai Strategiei de Operare în Spațiul Cibernetic se referă la:

- compararea spațiului cibernetic un câmp de acțiune, la fel ca marea, domeniul aerian sau spațiul;

- introducerea unor noi concepte operaționale în rețelele departamentului, precum apărare activă cibernetică, utilizarea senzorilor și a soft-ului pentru a opri un cod greșit înainte de a afecta operațiunile cibernetic;

- cooperarea cu Departamentul Securității Interne și sectorul privat pentru a proteja infrastructura critică națională cum ar fi centralele de energie electrică, sistemul de transport și sectorul bancar;

- construirea unui sistem de apărare colectivă cibernetică împreună cu aliații și partenerii internaționali în vederea extinderii sistemului de avertizare și a realizării apărării în caz de atac;

- realizarea unei schimbări fundamentale a abordării tehnologice a securității cibernetic prin sporirea securității rețelelor.

Spre deosebire de abordarea exclusiv defensivă a Strategiei din 2003, care centra 90% din eforturile americane de securitate pe construcția de *firewall*⁵ și doar 10% pe mijloacele de prevenire a atacurilor, ultimul document în materie își propune să se concentreze atât pe disuasiune cât și pe dimensiunea de protecție.

Noua abordare mai ofensivă duce la conceperea de viruși care ar putea sabota rețelele inamice, cum este cazul virusului *Stuxnet*, utilizat împotriva programului nuclear iranian.

2. Abordarea comunitară

În contextul evoluțiilor tehnologice care au revoluționat comunicațiile și viteza acestora, ducând la o deschidere a frontierelor și a societăților occidentale, Uniunea Europeană se confruntă cu o adaptare extrem de rapidă a principalelor riscuri și amenințări la adresa securității statelor europene la dezvoltările tehnologice⁶.

Aceste riscuri și amenințări au determinat un răspuns prompt la nivel comunitar prin promovarea unui model de securitate în cadrul *Strategiei de Securitate Internă a UE*⁷, bazat pe principiile și valorile comunitare: *respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, statul de drept, democrația, dialogul, toleranța, transparența și solidaritatea.*

⁵ [http://ro.wikipedia.org/wiki/Paravan_de_protec%C8%99Bie_\(informatic%C4%83\)](http://ro.wikipedia.org/wiki/Paravan_de_protec%C8%99Bie_(informatic%C4%83)). În rețelele de calculatoare, un paravan de protecție este un dispozitiv sau o serie de dispozitive configurate în așa fel încât să filtreze, să cripteze sau să intermedieze traficul între diferite domenii de securitate pe baza unor reguli predefinite.

⁶ Terorismul, criminalitatea organizată, traficul de droguri, criminalitatea informatică, traficul de ființe umane, exploatarea sexuală a minorilor și pornografia infantilă, infracționalitatea economică și corupția, traficul de armament și criminalitatea transfrontalieră.

⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313ROC.pdf.

Evenimente recente⁸ au confirmat că atacurile cibernetice reprezintă unele dintre cele mai sofisticate amenințări din punct de vedere tehnologic, au un impact transfrontalier asupra securității statelor UE și că pot perturba sau chiar distruge funcții economice și societale vitale.

În aceste condiții, la nivel comunitar a apărut necesitatea creării unei rețele perfect funcționale de echipe guvernamentale/naționale de intervenție în caz de urgență informatică (CERT) și organizării mai multor simulări de atacuri cibernetice.

În martie 2009, Comisia a adoptat o *Comunicare privind Protecția Infrastructurilor Critice de informații* intitulată „*Protejarea Europei de atacuri cibernetice și perturbații de amploare: ameliorarea gradului de pregătire, securitate și reziliență*”⁹, prin care stabilea un *Plan de acțiune* pentru protejarea infrastructurilor critice de informații prin creșterea gradului de pregătire și rezilienței UE față de atacurile cibernetice și perturbări. Obiectivul era acela de a stimula și sprijini dezvoltarea unui nivel ridicat al capacității de reacție, de securitate și de reziliență, atât la nivel național, cât și la nivel European. Acest organism, condus de Udo Helmbrecht, în calitate de director executiv, a fost *conceput ca un centru de expertiză având ca obiectiv stimularea cooperării între sectoarele public-privat*.

Planul de acțiune privind protecția infrastructurilor critice de informație este construit pe cinci piloni¹⁰: pregătirea și prevenirea, depistarea și reacția, reducerea riscurilor și redresarea după incidente, cooperarea internațională și criteriile pentru infrastructurile critice europene din sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC). De asemenea, el stabilește măsurile care trebuie luate în legătură cu fiecare pilon de Comisie, statele membre, cu sprijinul *Agenției Europene pentru Securitatea Rețelelor Informaticice și a Datelor* (ENISA).

*Agenda digitală pentru Europa*¹¹, adoptată în mai 2010, precum și concluziile aferente ale Consiliului¹² au subliniat viziunea comună conform căreia încrederea și securitatea sunt condiții prealabile fundamentale pentru utilizarea la scară largă a tehnologiei informației și comunicațiilor și pentru realizarea în acest fel a obiectivelor vizate de dimensiunea „creștere inteligentă” a *Strategiei Europa 2020*¹³. Acest document programatic subliniază necesitatea ca toate părțile interesate să-și unească forțele într-un efort global pentru a garanta securitatea și reziliența infrastructurilor TIC, garantând că atât dimensiunea preventivă, cât și cea de reacție, sunt provocări de care se ține seama în mod corespunzător. Comisia a înaintat în același timp și o propunere pentru un nou mandat de consolidare și modernizare a *Agenției Europene pentru Securitatea Rețelelor Informaticice și a Datelor* (ENISA) în vederea creșterii

⁸ Atacurile asupra rețelelor Ministerului de Finanțe francez înainte de summitul G20, asupra sistemului UE de comercializare a certificatelor de emisii și, recent, asupra Serviciului European de Acțiune Externă, dar și a Comisiei Europene.

⁹ COM(2009)149 - Comunicarea Comisiei privind protecția infrastructurilor critice de informații: „Realizări și etape următoare: către o securitate cibernetică mondială”, http://ec.europa.eu/information_society/policy/nis/strategy/activities/ciip/index_en.html.

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu>.

¹¹ COM(2010) 245.

¹² Concluziile Consiliului din 31 mai 2010 privind Agenda digitală pentru Europa (10130/10).

¹³ COM(2010) 2020 și Concluziile Consiliului European din 25 și 26 martie 2010 (EUCO7/10).

gradului de încredere și a securității rețelelor. Consolidarea și modernizarea ENISA va permite Uniunii Europene, statelor membre și părților interesate din sectorul privat să își dezvolte capacitățile și pregătirea în vederea prevenirii, detectării și abordării provocărilor care țin de securitatea informatică.

Într-un raport al acestei Comisiei referitor la bilanțul progreselor realizate în implementarea planului său de acțiune din 2009, la nivelul Uniunii, se subliniază că este nevoie de noi măsuri în acest sector, în special pentru înființarea, până în 2012, a unei rețele eficiente de echipe de intervenție în caz de urgență informatică (Computer Emergency Response Teams - CERTs).

Concluziile acestui raport puneau accent pe următoarele aspecte:

- *majoritatea statelor membre au înființat echipe guvernamentale/naționale de intervenție în caz de urgență informatică (CERT);*
- *cooperarea dintre statele membre se îmbunătățește datorită schimburilor regulate de bune practici care au loc în cadrul Forumului european al statelor membre, creat în 2009;*
- *instituirea Parteneriatului european public-privat pentru reziliență (EP3R) a fost un factor cheie pentru a stimula sectorul privat să sporească nivelul de securitate al mediului nostru digital și pentru crearea unei piețe solide a securității informațiilor în Europa;*
- *adoptarea de către Comisie, în septembrie 2010, a unei propuneri de directivă privind atacurile împotriva sistemelor de informații. Aceasta vizează consolidarea luptei împotriva atacurilor cibernetice prin apropierea sistemelor de drept penal ale statelor membre și prin îmbunătățirea cooperării între autoritățile judiciare și alte autorități competente. De asemenea, propunerea introduce unele dispoziții privind modalitatea de combatere a noilor forme de atacuri cibernetice, în speță botneturile¹⁴.*

• *Comisia a înaintat în același timp și o propunere pentru un nou mandat de consolidare și modernizare a Agenției Europene pentru Securitatea Rețelelor Informatice și a Datelor (ENISA) în vederea creșterii gradului de încredere și a securității rețelelor. Consolidarea și modernizarea ENISA va permite Uniunii Europene, statelor membre și părților interesate din sectorul privat să își dezvolte capacitățile și pregătirea în vederea prevenirii, detectării și abordării provocărilor care țin de securitatea informatică.*

Raportul prezintă etapele de parcurs, în continuare, pentru întărirea cooperării internaționale în acest sector. Comisia va coopera cu statele membre și cu sectorul privat la nivel național, european și internațional, prin intermediul următoarelor măsuri:

- *crearea de CERT în restul statelor membre și pentru instituțiile UE până în 2012;*
- *elaborarea, până în 2012, a unui plan de urgență european în caz de incidente cibernetice, care se va baza pe planurile de urgență naționale;*

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Botnet>.

- *organizarea de exerciții regulate de simulare a incidentelor cibernetice, atât la nivel național, cât și la nivel paneuropean¹⁵;*
- *promovarea unor principii convenite la nivel mondial cu privire la stabilitatea și reziliența internetului;*
- *instituirea unor parteneriate strategice în acest domeniu alături de țări terțe (în principal SUA), promovând totodată discuțiile în cadrul forurilor internaționale;*
- *identificarea celor mai bune strategii de guvernare pentru tehnologiile emergente cu impact global, cum este „cloud computing¹⁶”.*

Statele membre UE au devenit, la rândul lor, conștiente de necesitatea fixării de obiective prioritare și alocării de resurse pentru asigurarea securității cibernetice. Astfel, Marea Britanie¹⁷ și Germania¹⁸ s-au numărat printre primele state europene care au adoptat strategii de securitate cibernetică, ambele argumentându-și demersul prin necesitatea securizării spațiului cibernetic în secolul XXI. Mai mult, țări precum Olanda¹⁹ și Franța²⁰ recunosc importanța asigurării securității infrastructurii informaționale, prin adoptarea strategiilor naționale în acest domeniu și prin înființarea unor autorități naționale cu competențe corespunzătoare.

România

La nivel național, autoritățile din țara noastră asigură coordonarea demersurilor locale cu inițiativele UE și NATO.

Direcțiile de acțiune la nivel național s-au concretizat în măsuri implementate atât pe dimensiunea instituțională, cât și doctrinară. Un prim pas în vederea coordonării cu demersurile euro-atlantice l-a reprezentat înființarea **Centrului Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică (CERT-RO)**, ca structură independentă de expertiză și cercetare-dezvoltare în domeniul protecției infrastructurilor cibernetice, sub coordonarea Ministerului Comunicațiilor și Societății Informaționale. CERT-RO a fost conceput ca o entitate organizațională specializată, care dispune de capacitatea necesară pentru prevenirea, analiza, identificarea și reacția la incidentele cibernetice. Mai mult, în cadrul acestui organism a fost instituit **Sistemul de alertă timpurie și informare în timp real privind incidentele cibernetice**, conceput ca ansamblul de proceduri și sisteme tehnice care

¹⁵ Așa cum a fost exercițiul „Cyber Europe 2010”;

¹⁶ http://ro.wikipedia.org/wiki/Cloud_computing. Este un concept modern în domeniul [computerelor](#) și [informaticii](#), reprezentând un ansamblu distribuit de servicii de calcul, aplicații, acces la informații și stocare de date, fără ca utilizatorul să aibă nevoie să cunoască amplasarea și configurația fizică a sistemelor care furnizează aceste servicii. Pentru *cloud computing* încă nu există un termen în limba română.

¹⁷ Cyber security strategy of the United Kingdom: safety, security and resilience in cyber space, www.official-documents.gov.uk/document/cm76/7642/7642.asp

¹⁸ <http://www.enisa.europa.eu/media/news-items/german-cyber-decurity-strategy-2011-1>.

¹⁹ <http://www.enisa.europa.eu/media/news-items/dutch-cyber-decurity-strategy-2011>. Strategia Națională pentru Securitate Cibernetică a prevăzut înființarea unui Comitet pentru Securitate Cibernetică, organism strategic având rolul de implementare a Strategiei, precum și a unui Centru Național pentru Securitate Cibernetică.

²⁰ <http://www.enisa.europa.eu/media/news-items/french-cyber-decurity-strategy-2011>. În Franța, în cadrul eforturilor guvernamentale de consolidare a capacităților naționale în domeniul apărării, a fost creată în 2009, Agenția Națională pentru Securitatea Sistemelor Informaționale.

au rolul de a identifica premisele de apariție a incidentelor cibernetice și de a avertiza în cazul producerii acestora²¹.

În plan doctrinar, demersurile au debutat, în mai 2011, cu dezbaterile proiectului “*Strategiei de Securitate Cibernetică a României*”²². Documentul strategic supus dezbaterii publice definește concepte precum *război cibernetic*, *terrorism cibernetic*. Proiectul de Strategie prevede constituirea unui **Sistem Național de Securitate Cibernetică**, menit să asigure cunoașterea, prevenirea și contracararea unui atac împotriva componentei naționale a spațiului cibernetic. În cadrul acestui Sistem, un rol esențial revine Serviciului Romând de Informații, în calitate de *autoritate națională în materie de cyber intelligence*²³.

Măsurile destinate operaționalizării *Sistemului Național de Securitate Cibernetică*(SNSC) trebuie armonizate cu eforturile pe dimensiunea protecției infrastructurilor critice, respectiv cu evoluția procesului de dezvoltare a capacităților de tip CERT. În varianta optimă, SNSC trebuie să dispună de o structură flexibilă, adaptativă, care să înglobeze capacități de identificare și anticipare, resurse și proceduri operaționale de prevenire, reacție și contracarare și instrumente pentru documentare și sancționare a autorilor atacurilor cibernetice.

Actualul proiect de *Strategie de Securitate Cibernetică a României*, ținând cont de dinamismul evoluțiilor globale în spațiul cibernetic, precum și obiectivele naționale în procesul de dezvoltare a societății informaționale și implementare pe scară largă a serviciilor electronice, *prevede necesitatea elaborării unui program național detaliat, care să asigure implementarea unor proiecte concrete de securitate cibernetică*.

Succesul demersului depinde, în mod esențial, de eficiența cooperării la nivel național pentru protejarea spațiului cibernetic, respectiv de coordonarea demersurilor naționale cu orientările și măsurile adoptate la nivel comunitar și internațional, în formatele de cooperare la care România este parte.

Concluzii

Experiența acumulată până în prezent arată că abordările la nivel exclusiv național sau regional în vederea soluționării problemelor legate de securitate și reziliență nu sunt suficiente. Cooperarea europeană s-a dezvoltat semnificativ începând din 2009 și a înregistrat rezultate concrete încurajatoare, cum este, de exemplu, *exercițiul Cyber Europe 2010*. Însă Europa trebuie să-și continue eforturile pentru a pune în practică o abordare coerentă și bazată pe cooperare.

Pentru concretizarea eforturilor europene este nevoie de o abordare internațională a strategiilor în domeniului cyber, prin coordonare cu ceilalți actori globali interesați. În acest scop, Comisia va promova dialogul cu privire la securitatea cibernetică în toate forurile internaționale corespunzătoare. Un prim pas, în acest

²¹ Marius Sticlaru, Securitatea cibernetică – prioritate a sectorului de intelligence în lumea globalizată, revista *Intelligence*, nr. 20, septembrie-octombrie 2011.

²² http://www.mcsi.ro/Transparenta-decizionala/21/Strategie_Cyber_23052011.

²³ Marius Sticlaru, art.cit.

sens, l-a reprezentat participarea a șapte state membre²⁴ la exercițiul cibernetic al SUA, *Cyber Storm III*, în calitate de parteneri internaționali, în timp ce *Comisia și ENISA au participat ca observatori*.

Așa cum o demonstrează și organizarea exercițiilor comune, precum cel menționat anterior, abordarea cooperării în domeniul securității cibernetică atît în format UE, cât și în alte formate multilaterale (UE-SUA și UE-NATO) *reprezintă o problemă de voință și necesitate pentru statele din spațiul european și euro-atlantic*. La această concluzie au ajuns nu numai specialiștii din agențiile și serviciile de informații, dar și factorii de decizie politico-militari, atît din SUA cât și cei din cadrul Uniunii Europene.

În acest sens, la nivel european, se estima că, la începutul anului 2011, Comisia va elabora în colaborare cu SUA, în cadrul Grupului de lucru UE-SUA privind securitatea și infraționalitatea cibernetică, un program comun și o foaie de parcurs pentru realizarea de exerciții transcontinentale comune/sincronizate în 2012-2013. Totodată, urmau să fie luate în considerare opțiuni de includere și a altor regiuni sau țări, care se confruntă cu probleme similare, în vederea reunirii abordărilor și activităților aferente.

Cunoașterea pe scară largă a riscurilor și amenințărilor la care sunt supuse activitățile statelor, desfășurate în spațiul cibernetic și a modului de prevenire și contracarare a acestora necesită o comunicare și cooperare eficiente între actorii implicați în acest domeniu, un rol deosebit revenind serviciilor de intelligence, a căror cooperare se poate accelera în condițiile creșterii importanței tehnologiei informației, a comunicării în rețelele din spațiului virtual, dar și al accentării spionajului și atacurilor cibernetică, în special de tip terorist.

Totodată, pe viitor, abordările oficiale ale statelor și organizațiilor internaționale, strict ierarhizate și compartimentate, de multe ori greu adaptabile la evoluțiile rapide ale unor amenințări din spațiul cibernetic, în mod deosebit a celor teroriste, ar putea fi înlocuite de arhitecturi mult mai flexibile - rețele descentralizate și interconectate de furnizori de informații, analiști și utilizatori/beneficiari.

Bibliografie:

1. Col. Alan D. Campen, „*Cyberspace spawns a new fog of war*”, revista *Signal*, septembrie 2010;
2. Ian Bremmer, „*Democracy in cyberspace*”, revista *Foreign Affairs*, noiembrie-decembrie 2010;
3. Marius Sticlaru, „*Securitatea cibernetică – prioritate a sectorului de intelligence în lumea globalizată*”, revista *Intelligence*, nr. 20, septembrie-octombrie 2011;
4. „*Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate*”, coordonatori dr. Teodor Frunzeti și dr. Vladimir Zodian, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009;

²⁴ Franța, Germania, Ungaria, Italia, Olanda, Slovenia și Marea Britanie. <http://eur-lex.europa.eu/ro/index.html>.

5. „*Cyberterrorism: The Invisible Threat Stealth Cyber Predators in a Climate of Escalating Risk*”, Lipman Report, noiembrie 2010;
6. <http://eur-lex.europa.eu/ro/index.html>;
7. <http://www.enisa.europa.eu>;
8. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs>;
9. <http://www.defense.gov/news>.

CONSIDERAȚII ASUPRA INCOMPATIBILITĂȚII CARDURILOR DE SĂNĂTATE CU DEMOCRAȚIA, DREPTUL LA SĂNĂTATE ȘI JURĂMÂNTUL LUI HIPPOCRATE

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU*

This paper shows the nature and the degree of human rights and fundamental freedom infringements, made by Romanian persons occupying temporarily public functions, in the exercise of these functions, though pseudo-normative acts that, in fact, are oriented not only against national interest (protection of national identity as millenary Christian-Orthodox identity of the Romanian people, as a vital aspect insuring, during history, its survival) but also, are placed themselves against all international, European (Lisbon, treaty, Fundamental Charter of EU citizens) legislation, against national constitution, also against a sacred oath, respected for over 2300 years by the whole medical body of the world, when introducing biometrical practices as health cards, in this case.

Introducerea, prin unele acte **pseudo-normative**¹ interne², a așa-numitelor carduri de sănătate în România, vine, în opinia noastră, în contradicție cu un întreg set de principii juridice, **de norme interne, europene și internaționale** care ocrotesc la cel mai înalt nivel și indiferent de frontierele naționale, drepturile fundamentale ale omului. Este **esențial** pentru România, ca stat membru UE, ca stat membru al Consiliului Europei, ca stat membru OSCE, ca stat membru al Comunității Democrațiilor să treacă de nivelul declarativ și să asigure o respectare nu numai *de iure* dar și *de facto*, drepturilor fundamentale ale omului pe teritoriul său, cu privire la toate persoanele care trăiesc pe acest teritoriu sau care vin sub incidența legii române, într-o modalitate sau alta (deci, nu doar cu privire la proprii săi cetățeni).

Emiterea de acte normative (**indiferent de tipul lor, de la legi la ordonanțe de urgență, hotărâri de guvern sau ordine de ministru**) nu se poate face valabil decât cu respectarea, **în litera și în spiritul lor, a tuturor normelor referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului**. Doar astfel, un stat poate fi numit democratic și de drept, respectându-se astfel primul articol din Constituția României. În caz contrar, se creează **o prăpastie** între normele juridice care consfințesc caracterul democratic și de stat de drept al acelei țări sau entități politice

* **Doctor în drept european, cercetător științific, Facultatea de Drept, Universitatea București**

¹ Politica statului român, ca stat democratic, stat de drept, stat în care respectarea drepturilor omului constituie valoare supremă și este garantată, ca stat membru UE, membru OSCE, membru în Consiliul Europei și membru în Comunitatea Democrațiilor, **este de a respecta pe deplin, în toate actele normative și acțiunile autorităților publice, drepturile și libertățile fundamentale ale omului**. Orice act normativ și măsură administrativă de implementare a unui act normativ, precum cele biometrice, prin care se aduce atingere, se desființează sau se lezează total sau parțial, în litera sau în spiritul lor, drepturile și libertățile fundamentale ale omului **atrage responsabilitatea semnatarilor actului sau autorităților care au implementat acea măsură, cât și a statului român, pe plan național, european și internațional**.

² În speță, fiind vorba de **întreg titlul IX din legea reformei sănătății nr.95/2006**; de **proiectul de HG** pentru aprobarea normelor metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la cardul național de asigurări sociale de sănătate din titlul IX Cardul european și cardul național de asigurări sociale de sănătate din legea 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, cu modificările și completările ulterioare; **de cele două ordine ministeriale nr. 1105 din 29.12.2010** cât și nr. 1571 din 29.12.2010 în materia cardurilor de sănătate.

(inclusiv cazul UE, care trebuie *permanent* să verifice compatibilitatea dintre toate categoriile sale de acte juridice cu drepturile fundamentale ale omului) și realitate. Se creează **o prăpastie juridică între democrația declarativă** (prin *formalizarea, golirea de sens* a caracterelor democratice, de stat de drept, ale aceluși stat sau entități) **și starea de fapt**, adică cea aplicată zi de zi, în fiecare acțiune politică și în fiecare act normativ elaborat de instituțiile aceluși stat sau ale acelei entități politice.

Acest lucru este foarte periculos, în opinia noastră, **deoarece creează toate premisele pentru o derivă** a aceluși stat sau acelei entități politice spre un mod de **guvernare totalitar de tip subtil**³ (care *declară* că respectă drepturile omului dar, printr-o serie de acte normative concrete, *le încalcă în modul cel mai brutal*).

Prin urmare, scopul prezentei comunicări științifice este acela de a aduce în atenția autorităților publice **normele juridice și principiile de drept care ocrotesc drepturile fundamentale ale omului, atât la nivel național, cât și la nivel european și internațional**, norme care sunt încălcate în esența lor prin actele normative de emisie a cardurilor de sănătate și prin toată metodologia necesară implementării unor asemenea carduri.

Am scris această comunicare științifică având în vedere mai ales cazul în care, profitându-se de anumite lacune (inclusiv de lipsa de pregătire de specialitate a unor indivizi care exercită vremelnic anumite funcții publice), se caută adoptarea unor măsuri care pun nu doar România, ca stat de drept și stat democratic dar și organizațiile și entitățile politice din care ea face parte, **în situația de a nu mai fi model de implementare a celor mai înalte standarde democratice în materie și de respectare a drepturilor omului ci dimpotrivă, de a decade din ele**, intrând în derivate primejdioase, care se pot constitui, în opinia noastră, în adevărate premise pentru instaurarea unor moduri de guvernare **contrarii** Cartei ONU și actualelor documente juridice internaționale care, în ansamblu, alcătuiesc ceea ce noi numim **Înalta Civilizație Juridică Onusiană a sec. XX** (după criteriul apariției majorității acestor norme și principii juridice).

Or, la începutul sec. XXI, **această Înaltă Civilizație Onusiană trebuie păstrată, consolidată și mai mult, îmbogățită** prin propunerea, semnarea și ratificarea de către state a unui întreg set de convenții și pacte internaționale **care să apere juridic ființa umană în fața noilor tipuri de atacuri la adresa sa și a drepturilor și libertăților sale**⁴.

Un astfel de atac este și **biometria, practică totalitară, incompatibilă prin însăși esența sa cu respectarea statului de drept, a democrației și a drepturilor și**

³ A se vedea, în acest sens, Mădălina Virginia Antonescu, „*Biometria, libertatea umană și demnitatea umană la începutul sec. XXI*”, comunicare științifică, participare, în 9-10.11.2009 la sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională cu tema „Perspective ale securității și apărării în Europa”, vol. 4, Ed. UNAP, București, pg. 186-216. Mădălina Virginia Antonescu, Comunicare științifică „*Incompatibilitatea dintre cardurile de sănătate și normele juridice naționale privind drepturile omului*”, Participare la sesiunea de comunicări științifice anuală „Justiție, stat de drept și cultură juridică”, Academia Română și Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, 13 mai 2011

⁴ A se vedea, de exemplu, prevederile unuia dintre cele mai evaluate instrumente juridice universale, capabil, în opinia noastră, să ofere cadrul legal internațional cel mai potrivit pentru dezvoltarea drepturilor omului în relația cu noile tehnologii, pentru întreg sec. XXI: *Declarația referitoare la folosirea progresului științei și tehnicii în interesul păcii și în beneficiul umanității*, proclamată de AG ONU, la 10 noiembrie 1975, prin rezoluția 3384/XXX. În *Drepturile omului în sistemul Națiunilor Unite*, vol. II, ed. îngrijită de Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, Ioan Maxim, Ed. Europa Nova, 1993.

libertăților fundamentale ale omului. Scopul principal al practicilor biometrice este de a slăbi controlul **democratic** asupra acțiunilor autorităților publice și de a converti aceste acțiuni nu într-unele de obligatorie conformitate cu normele *statului de drept și cu drepturile omului* ci de **desființare a acestora**⁵.

Biometria reprezintă fundamentul instaurării statului totalitar și a modului de guvernare făcut în disprețul total al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, de aceea se impune, de către comunitatea juriștilor de pretutindeni, **condamnarea fățișă a acesteia,** ca fiind o practică extrem de nocivă pentru evoluția întregii comunități internaționale, la înc. sec. XXI, spre democrație și spre statul de drept.

Înalta Civilizație Onusiană, de aceea, trebuie consolidată, nu pusă în discuție și încălcată prin practicile biometrice, indiferent că ele sunt însoțite sau nu de acte normative. **Nu există nicio justificare pentru introducerea biometriei într-un stat, deoarece aceasta reprezintă o formă postmodernă de primitivism, de cădere în barbarie, de involuție, de care comunitatea statelor democratice trebuie să se ferească.**

A denunța biometria, la înc. sec. XXI, este o sarcină onorantă pentru juriștii formați în spiritul Înaltei Civilizații Onusiene. Mai mult, considerăm că **trebuie condamnată ferm și interzisă orice tip de practică biometrică** (nu doar cea vizând introducerea într-un stat de drept și democratic ca România, a cardurilor de sănătate **dar și a altor măsuri, precum introducerea pașapoartelor biometrice, a cărților electronice de identitate**), precum și a oricăror tipuri de acte și de practici de tip totalitar, care **nu au nimic în comun cu statul de drept și care sfidează în esența sa, ordinea juridică internă și internațională bazată pe respectarea drepturilor omului**⁶.

Ele reprezintă, în opinia noastră, modalități subtile (deci, cu atât mai periculoase) de **mimare** a unui așa numit caracter democratic, sub care se dezvoltă în toată periculozitatea lor (încălcând în modul cel mai brutal drepturile și libertățile fundamentale ale omului, democrația și statul de drept, sub pretextul *eficienței sau al necesității* unor astfel de măsuri). Biometria nu face decât să consacre **sfârșitul democrației, al statului de drept și al respectării drepturilor omului în statul sau în entitatea politică (inclusiv în UE) care aplică o astfel de practică, indiferent că**

⁵ A se vedea, în acest sens, Mădălina Virginia Antonescu, *Chestiunea pașapoartelor biometrice și a libertăților de gândire, de opinie și cea religioasă*, articol, revista Impact Strategic, nr. 1(34) 2010, pp. 112-129.

⁶ Astfel de documente ce au incidență directă în analiza raportului dintre măsura introducerii în România, în 2011 a cardurilor biometrice de sănătate⁶ și **obligația de respectare, de către statul român a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului**, sunt, în principal: Declarația Universală a Drepturilor Omului ; Carta ONU ; Declarația UNESCO asupra responsabilității generațiilor prezente către generațiile viitoare (12 noiembrie 1997) ; Declarația UNESCO asupra principiilor de toleranță (16 noiembrie 1997); Declarația asupra eliminării tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazate pe religie și credință, proclamată de AG ONU prin rezoluția 36/55 din 25 noiembrie 1981; Declarația asupra drepturilor și responsabilităților indivizilor, grupurilor și organelor societății de a promova și de a proteja drepturile omului și libertățile fundamentale universal recunoscute, adoptată de AG ONU prin rezoluția 53/144 din 9 decembrie 1998; Declarația universală UNESCO asupra bioeticii și drepturilor omului (19 octombrie 2005) ; Declarația Mileniului, ONU, adoptată de AG ONU prin rezoluția 55/2 din 8 septembrie 2000; Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, Declarația referitoare la folosirea progresului științei și tehnicii în interesul păcii și în beneficiul umanității (10 noiembrie 1975)⁶ ; Convenția privind sclavia/Geneva, 1927; Convenția suplimentară cu privire la abolirea sclaviei, traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor analoge sclaviei/ 1957 etc.

o face pe baza unui act normativ sau nu. Indiferent de caracterul său, *de facto* sau *de iure* (consacrat prin act normativ), **biometria duce la o derivă totalitaristă extrem de periculoasă pe care suntem datori să o semnalăm și nu să o ascundem, ipocrit**, deoarece am risca să trăim atunci într-o democrație pur declarativă, într-un stat de drept pur formal, care există doar pe hârtie și nu mai are nicio legătură cu realitatea.

Datorită modului subtil de prezentare, de multe ori, autoritățile publice pot avea tentația de a le considera *ab initio* conforme cu societatea democratică și, sprijinindu-se pe motivul așa zisei eficiențe a lor, a înlăturării birocrăției și hârțogăriei inutile, să fie puse în postura de a încălca cele mai elementare drepturi și libertăți ale omului, fără ca să aibă măcar, conștiința acestui lucru.

Biometria reprezintă **una din practicile de tip totalitar de tip nou, aduse de societatea postmodernă, tehnologizată, a sec. XXI**, care trebuie să primească din partea societății internaționale și a statelor democratice **o reglementare prohibitivă expresă, întocmai ca și sclavia și traficul de ființe umane.**

1. Afectarea calității de membru a României la Comunitatea Democrațiilor și a principiilor sale constitutive

Printre numeroase calități de membru a unor prestigioase și onorabile organizații internaționale și regionale, România este și membră (cu obligații juridice exprese) a unei organizații numite Comunitatea Democrațiilor, deci implicit, este stat parte al unei organizații în care nu sunt primite decât state democratice, state de drept, state care **respectă permanent, în spiritul și litera documentelor care le consacără**, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, state care **își aliniază permanent legislația și acțiunile autorităților lor pentru a asigura respectul acestor valori și caractere juridice statale** din partea instituțiilor și organelor lor publice.

Însă, după cum nu țin seama și de alte documente juridice internaționale în materia drepturilor omului, tot așa, autoritățile statului român nu țin seama, când eliberează carduri biometrice de sănătate (indiferent de denumire și de tip) de faptul că încălcă **însuși spiritul unui stat democratic, al unui stat de drept, al unui stat care este obligat prin însăși Constituție să considere valoare supremă în stat și să GARANTEZE tuturor persoanelor supuse jurisdicției sale, respectarea drepturilor omului.** Autoritățile statului român nu țin seama de litera și de spiritul *Declarației de la Lisabona a Comunității Democrațiilor*⁷, punând în cauză însăși relevanța prezenței statului român într-o astfel de organizație⁸, credibilitatea acestui stat ca stat democratic și ca stat de drept. Prin acest document, statele părți declară expres că văd Comunitatea lor ca una « *bazată pe respectarea valorilor universale*

⁷ Ținută la Lisabona, pe 11-12 iulie 2009

⁸ De exemplu, a se vedea pe larg, www.mae.ro, rubricile referitoare la statutul de membru al României în organizații democratice și, pe de altă parte, rubricile în care se introduc practici biometrice (de tipul pașapoartelor biometrice) în România, cu privire la persoanele aflate sub jurisdicția statului român (vizavi de **prăpastia între nivelul declarativ democratic și statutul de membru în Comunitatea Democrațiilor și**, pe de altă parte, încălcarea drepturilor omului prin introducerea **practicilor biometrice** pe teritoriul unui stat milenar și majoritar ortodox, cu încălcarea deci, a interesului național și a întregului pachet juridic internațional, european și constituțional care protejează drepturile omului și pentru sec. XXI, și la confluența cu noile tehnologii).

ale demnității umane, pentru principiul egalității, pentru statul de drept și drepturile omului ».

Totodată, împreună cu statele semnatare ale Declarației, **și statul român recunoaște valoarea drepturilor omului ca *ius cogens***⁹, reafirmându-le caracterele lor juridice (de care nu se împiedică, de altfel, când, pe plan național, adoptă practici biometrice ce le desființează în esența lor) : « *toate drepturile omului (deci, inclusiv dreptul omului la sănătate- s.n.) sunt universale, indivizibile, inter-relaționate, inter-dependente și se susțin reciproc* », beneficiind toate de un tratament egal în toate privințele, « *nefăcându-se ierarhii între ele* »).

Mai departe, există în Declarație un întreg paragraf din Preambul (paragr.4) prin care, alături de toate statele participante la Conferință și semnatare ale Declarației, **și statul român se angajează solemn**, în calitatea sa de stat democratic, precum și de stat de drept, să reafirme « *atașamentul solemn de îndeplinire a obligațiilor sale de a promova respectul universal, monitorizarea și protejarea tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, conform cu Carta ONU, cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu alte instrumente relative la drepturile omului și la dreptul internațional* ». Alături de toate aceste state, membre ale Comunității Democrațiilor, **și statul român se angajează « să respecte și să susțină principiile specifice și prevederile consacrate în conferințele ministeriale ale acestei organizații, de la Bamako (2007), Santiago (2005), Seoul (2002) și Varșovia (2000) și să implementeze acțiunile prevăzute în acestea »**. Deci, **statul român își ia singur angajamentul¹⁰ să respecte drepturile omului, precum și principiile și prevederile menite să întărească**, la nivelul acestei organizații, **nivelul de protecție juridică internațională și se obligă să adopte toate măsurile menite să facă această protecție, această promovare și consolidare a drepturilor omului, una concretă și eficientă**. Aceasta este **obligația juridică** a statului român, **în calitate de membru al Comunității Democrațiilor** și deci, fiecare act și măsură luată de vreo autoritate a statului român, indiferent care, trebuia de la bun început privită din perspectiva acestor obligații juridice, acum încălcate flagrant prin prevederile actelor normative care introduc carduri de sănătate pe teritoriul României.

Important de știut este **modul în care este înțeleasă democrația** la nivelul organizației Comunității Democrațiilor. Acest lucru reiese din formularea 10 din Preambulul Declarației, în care se recunoaște **nevoia permanentă de acțiune** a autorităților publice ale statelor membre, **în conformitate cu spiritul democratic și al statului de drept** (iată deci, o **viziune dinamică asupra democrației**, care înlătură ideea rămânerii auto-suficiente într-un model de democrație pur declarativă, care nu este pusă în practică de către guvernarea aceluia stat).

Astfel, se afirmă în acest paragraf că « *democratizarea este un proces care trebuie alimentat și care cere o îmbunătățire continuă în practicile de guvernare*

⁹ Ion Diaconu, *Tratat de drept internațional public*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2002, pag. 347- 348. Raluca Miga-Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All-B, București, 1998, pag. 78-81. Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, vol.I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, pag. 126-129. Ludovic Takacs, Marțian Niciu, *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976, pag. 31-32.

¹⁰ Inclusiv la nivelul propriei Constituții: art.11/Constituție și toate articolele din Constituția României referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, inclusiv art. 33/dreptul la sănătate al persoanei umane, pe care statul român îl garantează.

care asigură participarea democratică » (s.n.). Ce ne facem însă cu adevărata practică a guvernării statului român după 2005, care adoptă acte normative foarte importante pentru destinul acestui popor fără consultarea cu partenerii sociali, cu evitarea Parlamentului sau care introduce, prin diverse mecanisme non-democratice¹¹, peste capul poporului și al Parlamentului (evitând dezbaterile reale, în Camerele Parlamentului și în comisiile de specialitate), acte guvernamentale având ca obiect **practici biometrice, incompatibile cu angajamentele juridice exprese și clare ale statului român, din perspectiva unui stat democratic de drept și care respecta drepturile omului.** Aceste drepturi nu beneficiază de un respect pur declarativ ci ele **trebuie respectate în practică, prin toate actele normative ale autorităților publice** (mai ales ale guvernului, care este o putere *executivă* și nu trebuie să se substituie puterii legislative, într-un stat democratic bazat pe separația puterilor), trebuie să urmărească conformitatea cu drepturile omului. **În caz contrar, aceste acte sunt înlăturate AUTOMAT de la aplicare și nu pot fi opuse persoanelor aflate sub jurisdicția statului român (deoarece România este stat de drept, democratic și care respectă drepturile omului¹² prin consacrare CONSTITUȚIONALĂ¹³, deci superioară oricărui act normativ intern, fie el lege, ordin al ministrului sau hotărâre de guvern).**

Garanția constituțională¹⁴ de care se bucură valorile protejate juridic (democrația, statul de drept, libertatea și demnitatea umană, respectarea drepturilor omului) în statul român vine, **alături de principiul legalității și de principiul *nemo censetur ignorare legem*, să înlătore automat de la aplicare actele normative neconforme cu drepturile omului, care sunt *ius cogens*.** Prin înscrierea lor în documentele **internaționale se adaugă o dublă protecție juridică acestora, ele înlăturând, în caz de neconcordanță cu vreun act intern, acest act intern de la aplicare, în virtutea caracterului imperativ, universal și sacru ale drepturilor**

¹¹ De exemplu, printr-o folosire abuzivă a mecanismului asumării răspunderii guvernului pentru acte normative esențiale pentru caracterul democratic și de stat de drept, real al României dar și pentru respectarea de către România a obligațiilor internaționale, interne și regionale asumate, inclusiv în materia drepturilor omului dar și pentru respectarea caracterelor de stat de drept, de stat furnizor regional de democrație. Asistăm deci, **la o viciere intenționată a procesului democratic de adoptare a legilor, care afectează înseși caracterele juridice ale acestor legi**, prin evitarea mecanismelor democratice uzuale prevăzute pentru adoptarea unor legi (inclusiv prin consultarea opoziției, a partenerilor sociali, a bisericilor, a poporului etc.). Această viciere a procesului legislativ al unui stat democratic duce la încălcarea art. 1, alin. 3/Constituție, care impune statului român **obligația juridică expresă de a garanta** că, în România vor fi respectate democrația, statul de drept și drepturile omului. Folosirea mecanismelor non-democratice sau în mod abuziv a celor destinate să fie utilizate numai în mod excepțional, duce la lipsirea de efecte juridice a unor legi astfel adoptate, adică în afara art. 1, alin. 3 /Constituție, deoarece statul român își încalcă propria sa obligație, cea de a garanta că, pe teritoriul supus jurisdicției sale și cu privire la persoanele aflate sub jurisdicția sa, statul român se comportă în sensul acestui articol.

¹² Inclusiv dreptul la demnitate umană, ca drept fundamental al omului, desființat și acesta, în esența sa, de actele și practicile biometrice de control, supraveghere și înrobire a persoanei umane, în disprețul spiritului democrației și al statului de drept. A se vedea și Octavian Popescu, *Dreptul la sănătate și sănătatea acestui drept*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2007, pp. 110-115.

¹³ Art.1, alin.3/Constituție.

¹⁴ Art.1, alin.3/Constituție, în care România este proclamată stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane reprezintă **valori supreme, fiind garantate de statul român.** Art. 11/Constituție, care impune obligația *pacta sunt servanda* în sarcina statului român cu privire la tratatele la care este parte; art.16, alin. 1/Constituție (principiul egalității tuturor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și discriminări); art.20/Constituție.

omului (consecința fiind aceea a consacrării lor **ca valori sacre, supreme și fiind GARANTATE, în art. 1 din Constituție**).

În plus, este **atrasă automat răspunderea juridică și politică a oricărei persoane care, deținând o funcție publică, a exercitat această funcție cu încălcarea acestor valori supreme**, în speță, a introdus pe teritoriul României ca stat democratic, de drept și care respectă drepturile omului, **practici prin care se desființează aceste drepturi în esența lor** (în speță, practicile biometrice).

Printre **obligățiile juridice asumate expres**, alături de alte state membre ale Comunității Democrațiilor, statul român s-a angajat, conform Declarației de la Lisabona, să « *promoveze educația pentru democrație și drepturile omului* » (obligăție juridică foarte importantă, care însă, **nu este îndeplinită cu bună credință**, deoarece **aceasta nu constituie o disciplină specifică de învățământ obligatoriu în sistemul național de învățământ**, ducând cetățenii în situația de a nu își cunoaște drepturile și libertățile și, în consecință, de a nu ști cum să se protejeze și ce să invoce în fața acțiunilor autorităților de stat, **lucru esențial pentru funcționarea corectă a democrației și a statului de drept**, astfel, creându-se practic, posibilitatea de abuz¹⁵ din partea autorităților asupra cetățeanului, cum este cazul emiterii cardurilor de sănătate).

La fel, statul român se angajează, două paragrafe mai sus, să sprijine la nivel global guvernarea democratică, să promoveze și să protejeze drepturile omului și libertățile fundamentale pentru toți, să extindă democratizarea și **să implice** cetățenii într-un proces politic transparent (lucru care nu s-a întâmplat în niciun fel, **dimpotrivă**, prin măsurile de introducere a practicilor biometrice pe teritoriul statului român, **autoritățile acestuia au încălcat și aceste obligații exprese luate în calitate de stat democratic și de drept**). Totodată, statul român se angajează să « *susțină statul de drept, egalitatea de gen, securitatea umană, libertatea de expresie, accesul la informație, accesul la serviciile publice de bază, instituții de stat efective și răspunzătoare* », printre altele.

La fel, întâlnim în Declarația de la Bamako /2007¹⁶, obligația statelor participante la conferință și membre ale Comunității Democrațiilor să « *construiască pe baza principiilor și scopurilor împărtășite, promovarea democrației în toate regiunile lumii, susținerea integrității proceselor democratice în societăți pe baza tiparului democratic și coordonarea politicilor de întărire a efectivității guvernării* ».

¹⁵ Inclusiv pentru faptul că autoritățile statului român, fie din ignoranță, fie din rea credință, fie din incompetență, **nu respectă tipul de identitate națională al României sau se fac că nu îl știu**, identitate care este **una de tip religios, mai precis o identitate milenară și majoritară creștin-ortodoxă, incompatibilă cu practicile biometrice și cu însăși ideea de biometrie**. A emite asemenea acte și a încuraja asemenea practici pe teritoriul unui stat creștin de peste 2000 de ani, înseamnă **nu numai un dispreț profund pentru ființa națională română dar și o adevărată sfidare, mergând până la trădarea de neam** (deoarece reprezintă cu claritate, o tendință îndreptată **împotriva** identității de neam și deci, a poporului român, în ceea ce are acesta mai sacru, în elementul care l-a ajutat să supraviețuiască pe acest teritoriu peste 2000 de ani, încă din vremea proto-națională: credința sa ortodoxă). A se vedea și Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2006. Din această perspectivă, rezultă că **însăși securitatea națională este afectată în esența sa, de asemenea acte și practici impuse sau recomandate asupra poporului român ca popor creștin și european**. Identitatea culturală a unui neam este o chestiune vitală, de supraviețuire a aceluia neam (a se vedea și Mircea Malița, *Cumințenia pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român*, Ed. Corint, București, 2010, pag. 261).

¹⁶ The Community of Democracies 2007 Bamako Ministerial Consensus Democracy, Development and Poverty Reduction, 14-17 November 2007

democratice ». Este deci, absurd ca un stat membru al acestei organizații, care declară solemn că se angajează să promoveze democrația în toate regiunile lumii¹⁷, să nu aplice aceleași principii democratice pe propriul său teritoriu și cu privire la persoanele supuse jurisdicției sale.

În acest fel, se aduce o atingere directă la adresa principiilor fondatoare ale organizației Comunității Democrațiilor, de către un stat membru care, prin introducerea practicilor biometrice pe teritoriul său, își contrazice însăși rațiunea existenței sale într-o astfel de organizație.

2. Încălcarea, prin cardurile de sănătate, a jurământului sacru al întregii caste medicale, în vigoare încă din Antichitate (de peste 2300 de ani)

Prin cele două acte normative luate în discuție, la care se adaugă și Ordinele ministrului sănătății nr. 1105 din 29.12.2010 cât și nr. 1571 din 29.12.2010¹⁸, se **desființează în esența lor drepturile fundamentale ale omului** dar și specificul profesiei medicale bazate pe **confidențialitatea datelor medicale și pe relația de încredere nemijlocită stabilită între medic și pacient, în care nu au voie să intervină terții (inclusiv statul)**. Este totodată, **desființat și dreptul pacientului de a fi consultat**, devreme ce medicul este obligat prin aceste acte normative abuzive să editeze cardurile cu datele medicale ale pacienților.

Aceasta, în afară de faptul că aceste acte normative **obligă (!!!) medicul la aplicarea unei practici biometrice, adică non-democratice, de desființare a drepturilor omului (în speță, ale pacientului), afectează și drepturile medicului**, atât la nivel de profesie (exercitarea liberă a profesiei, fără condiționări, mai ales cu caracter non-democratic și contrarii statului de drept, din partea terților) **cât și ca persoană umană**.

Așa cum este îndeobște cunoscut dar și conform opiniei doctrinare în domeniu, **în relația directă cu pacientul, medicul devine depozitarul unei întregi serii de probleme confidențiale încredințate de acesta dar și a unor secrete profesionale legate de pacient și de starea sa de sănătate**. Toate aceste lucruri trebuie păstrate de medic cu sfințenie, constituind esența Jurământului de castă cunoscut de peste 2500 de ani ca « jurământul lui Hippocrate »¹⁹.

Prin actele normative aberante, adoptate în disprețul vădit al acestui caracter sacru și deci, intangibil, al castei medicale pe care îl are Jurământul lui Hippocrate,

¹⁷ www.mae.ro (numai un exemplu).

¹⁸ Alte acte normative contrare *ius cogens*, afectate de nulitate absolută prin prevederile lor discriminatorii, abuzive și ilegale. Aceste acte, menite să implementeze cu forța proiecte numite *e-România, e-sănătate, card de sănătate, rețetă electronică, fișa electronică a pacientului*, forțează practic medicii (furnizorii de servicii medicale) să asigure din bugetul cabinetului sau după caz, din veniturile proprii, pentru a își echipa cabinetele cu calculatoare, imprimante, internet pe bandă largă, sisteme de salvare a datelor, rețelistică, și, **ca dovadă concretă a încălcării de către ministerul sănătății (prin ordin ministerial), a statului de drept și al respectării drepturilor omului (art. 1, alin. 3/Constituție), cu instrumente legate de practicarea biometriei: cititoare de carduri și alte asemenea echipamente electronice**.

¹⁹ Octavian Popescu- *Sănătatea. Drepturi și responsabilități*. Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite din România, Regia Autonomă Monitorul Oficial, pag. 304, 306.

medicul este pus de un stat cu comportament concret totalitar și polițienesc²⁰, în situația de a divulga date confidențiale despre pacient. Căci a forma o bază de date medicale despre fiecare pacient în legătură cu starea sa de sănătate, mai ales de a obliga medicul să pună cititoare de carduri și să îl convertească într-un instrument de aplicare a unei practici biometrice pe care i-o impune aberant statul român, un stat auto-proclamat ca democratic și de drept, înseamnă a obliga medicul să încalce drepturile fundamentale ale omului dar și jurământul lui Hippocrate²¹.

A emite acte normative care încalcă formularea sacră a jurământului lui Hippocrate (*«orice voi vedea și voi auzi în timpul unui tratament voi păstra secret, pentru că aici tăcerea este o datorie»*), este o ilegalitate și din acest punct de vedere, nu doar prin raportare la drepturile omului ci **în raportare cu o cutumă respectată de o întreagă categorie profesională (medicii), pe întreg mapamondul, de peste 2300 de ani.**

De asemenea, confidențialitatea datelor medicale este prezentă și în varianta modernă a jurământului lui Hippocrate (Jurământul Lasagna, din 1964²²), în care medicul se obligă *« să respecte intimitatea pacienților, în aceea că problemele lor dezvăluite medicului să nu fie știute de terți »*.

Prin aceste acte normative ilegale, emise de autorități ale statului român, **se desființează în esența sa jurământul lui Hippocrate, reușindu-se « performanța » de a obliga o întreaga castă medicală să încalce sacralitatea unui jurământ respectat de peste 2300 de ani²³.** Este același lucru aberant cu a obliga un preot să aibă fișă electronică a enoriașului său și, la spovedanie, să aibă un cititor de carduri în care să înregistreze păcatele iertate și pe cele neiertate ale enoriașului său. Se ajunge la încălcarea jurământului sacru al preotului de a asigura confidențialitatea celor spuse de enoriaș, adică de a încălca taina spovedaniei, ceea ce constituie nu doar o încălcare a libertății religioase, de exprimare (din punct de vedere al drepturilor omului) dar și o încălcare a relației directe stabilite de mii de ani între preot și credincios, prin intromisiunea statului în această relație. **Aceste tipuri de intromisiuni, mai ales dacă ele instituie practici biometrice, se constituie în măsuri de supraveghere și urmărire a persoanei umane, în măsuri de control și de înrobire a sa, anulându-i-se demnitatea, libertatea și toate drepturile pe care statul român ca stat democratic și de drept i le garantează prin Constituție și prin toate actele internaționale la care este parte.²⁴**

²⁰ Încălcându-se, în realitate, prin toate aceste acte normative ce impun practici biometrice, art. 1, alin.3 din Constituție care garantează persoanelor aflate sub jurisdicția statului român faptul că acesta va respecta drepturile omului și că va fi, inclusiv la nivelul actelor normative și în comportamentul său față de persoanele aflate sub jurisdicția sa, un stat democratic și de drept, nu un stat totalitar și polițienesc.

²¹ Aspect interzis de toată legislația internațională și europeană în vigoare cu privire la protecția drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului dar și de art. 1, alin.3 din Constituția țării, care nu permite niciun fel de relativizare sau pretext adus de autoritățile statului român la adresa drepturilor omului, spre a justifica încălcări sau mai grav, desființări ale acestora.

²² The Hippocratic Oath : Modern Version, www.pbs.org/wgbh/nova/doctors/oath_modern.html

²³ Octavian Popescu, op. cit., pag. 304.

²⁴ Mădălina Virginia Antonescu, *Implicații ale incompatibilității dintre biometrie și drepturile omului asupra securității umane*, în Impact Strategic, nr. 3(36)/2010, pg. 112-124

Revenind la jurământul lui Hippocrate, medicul se obligă să păstreze²⁵ (deci, fără să fie forțat să accepte nicio intromisiune, așa cum se produce prin practicile biometrice la care îl obligă, absolut ilegal, statul român), în spiritul în care sunt precizate în Jurământul lui Hippocrate, toate datele medicale legate de pacientul său.

Actele normative emise de autorități publice **care trebuiau să cunoască specificul profesiei de medic dar și legislația în domeniul drepturilor omului**, încalcă exact spiritul și litera jurământului lui Hippocrate, deci o cutumă milenară recunoscută și urmată de o întreaga categorie profesională și care trebuia să fie respectată de un stat democratic și de drept.

Conform jurământului lui Hippocrate, medicul jură « *voi păstra numai pentru mine tot ce nu va trebui divulgat, tot ce voi vedea și auzi în timpul exercițiului sau chiar în afara exercițiului profesiei mele, socotind aceasta drept sfânt* ²⁶».

În loc de concluzie, avertizăm autoritățile vremelnice ale statului român, că **România nu este orice fel de țară ci una care are o identitate de neam de tip religios, adică una milenar și majoritar creștin-ortodoxă**, de care trebuiau să țină seama înainte de a încerca introducerea a tot felul de acte pseudo-normative și de practici biometrice pe teritoriul său și cu privire la persoanele aflate sub jurisdicția sa; **neținând seama de acest tip de identitate națională, se săvârșește în mod evident o acțiune contrară interesului național** (interes care cere **protejarea și nelezarea în vreun fel a identității de neam, ca fiind o cerință esențială a supraviețuirii acestui neam**, în funcție de care se iau toate deciziile strategice și toate politicile guvernamentale)

Ceea ce nu respectă interesul național, lezând grav identitatea de neam românească se încadrează în infracțiunea de trădare națională și duce la asumarea responsabilității politice și juridice aferente pentru semnătura dată, în exercițiul funcției publice, pe asemenea acte.

În al doilea rând, din perspectiva legislației internaționale în materia drepturilor omului, a legislației europene (Carta Drepturilor Fundamentale a UE, tratatul de la Lisabona), a Constituției dar și a calității sale de stat membru într-o seamă de organizații internaționale care nu primesc decât state democratice cu înalte standarde în protecția drepturilor omului dar și din perspectiva jurământului sacru, de peste 2300 de ani, al lui Hippocrate, care se bazează pe confidențialitatea datelor medicale în relația dintre medic și pacient, considerăm că **statul român nu trebuia să introducă acte și practici biometrice pe teritoriul său și cu privire la persoanele supuse în vreun fel sau altul jurisdicției sale**.

Asemenea acte și practici sunt nule absolut, din perspectiva obligațiilor asumate de statul român, pe plan național (Constituția), european (cele două documente constitutive ale UE sus-citate) și al masivei legislații internaționale care asigură protecția drepturilor omului, a democrației și a statului de drept. **Mai mult, emiterea unor asemenea acte atrage, prin punerea în discuție a fundamentului democratic al statului român, al statului de drept și al obligației sale de a garanta respectarea drepturilor omului prin Constituție** (adică de a nu se abate în

²⁵ Octavian Popescu, op. cit., pag. 306

²⁶ Idem

nicio împrejurare și sub niciun pretext de la cerințele democrației, ale statului de drept și respectării drepturilor omului), **răspunderea juridică și politică** a persoanelor care, ca înalți funcționari, în exercitiul funcției lor publice, **au semnat asemenea acte sau au aprobat sau implementat măsuri administrative de aplicare** ale unor acte europene vizând asemenea practici non-democratice, polițienești.

Bibliografie:

1. Mădălina Virginia Antonescu, „*Biometria, libertatea umană și demnitatea umană la începutul sec. XXI*”, comunicare științifică, participare, în 9-10 11. 2009 la sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională cu tema „*Perspective ale securității și apărării în Europa*”, vol. 4, Ed. UNAP, București, pg. 186- 216.
2. Mădălina Virginia Antonescu, Comunicare științifică „*Incompatibilitatea dintre cardurile de sănătate și normele juridice naționale privind drepturile omului*”, Participare la sesiunea de comunicări științifice anuală „*Justiție, stat de drept și cultură juridică*”, Academia Română și Institutul de Cercetări Juridice „*Acad. Andrei Rădulescu*”, 13 mai 2011.
3. Mădălina Virginia Antonescu, *Chestiunea pașapoartelor biometrice și a libertăților de gândire, de opinie și cea religioasă*”, în revista Impact Strategic, nr. 1(34) 2010, pg. 112-129.
4. Mădălina Virginia Antonescu, *Implicații ale incompatibilității dintre biometrie și drepturile omului asupra securității umane*, în Impact Strategic, nr. 3(36)/2010, pg. 112-124.
5. Institutul Român pentru Drepturile Omului, *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, vol. II, *Instrumente regionale*, București, 1997, tiparul RA Monitorul Oficial.
6. Mircea Malița, *Cumințenia pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român*, Ed. Corint, București, 2010.
7. Vasile Simileanu, *România, tensiuni geopolitice*, col. Geopolitica, Ed. Top Form, București, 2003.
8. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2006.
9. Octavian Popescu, *Dreptul la sănătate și sănătatea acestui drept*; Institutul Român pentru Drepturile Omului; București, 2007.
10. Octavian Popescu, *Sănătatea, drepturi și responsabilități*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația pentru Națiunile Unite în România, Ed a II-a, București.
11. *Drepturile omului în sistemul Națiunilor Unite*, vol. II, ed. îngrijită de Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, Ioan Maxim, Ed. Europa Nova, 1993.
12. *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, vol. I, *Instrumente universale*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Ed. a V-a, București, 2002.

MECANISME DE CONSOLIDARE A PROTECȚIEI DREPTURILOR OMULUI PROMOVATE DE UE ÎN ȚĂRILE TERȚE

Dr. Mădălina Virginia ANTONESCU*

Some of the most important EU principles for its external relations are the principles of protecting human rights, democracy, rule of law and good governance. There constitute also, fundamental policy objectives for EU. At the international level, EU becomes a key actor in promoting human rights and democracy, as for instance, by using diplomatic instruments, political dialogue with tierce states, commercial instruments, programs of external assistance or financial cooperation. EU requires respect for the principles of human rights, democracy, rule of law not only from member states but also, from the candidate state and even from tierce states, as a distinct objective of its general purpose to promote human rights at a global, regional, national and even infra-national level (through cooperation with NGO-s, especially those activating in the field of human rights). The particular dimension of protection of human rights, democratization, rule of law is incorporated in all policies of EU regarding tierce states and also, within the framework-relations with international organizations and regional entities.

1. Rolul pilonului drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în construcția europeană

Conform tratatelor constitutive, încă de la începutul construcției sale, viziunea geostrategică a UE a avut în vedere și dimensiunea extinderii valorilor politice de tip occidental în alte zone ale lumii. În acest cadru intră și concepția universalistă a UE despre democrație și drepturile omului, care sunt dimensiuni promovate în mod viguros de această entitate, în lume.

Potrivit noului art.1a/TUE în modificarea tratatului de la Lisabona, Uniunea este bazată pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților. Se recunoaște totodată, că aceste valori sunt comune statelor membre (ceea ce dă, de altfel, și amprenta distinctă a UE, cel puțin la nivel declarativ, ca o comunitate democratică de state bazate pe un set comun de principii și valori).

Potrivit art.6, alin.1/TUE, în modificarea tratatului de la Lisabona, Uniunea declară că recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta Drepturilor Fundamentale a UE din 7 decembrie 2000, adoptată la Strasbourg în 12 decembrie 2007 și căreia i se acordă în mod expres și neechivoc, aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.

De asemenea, prin tratatul de la Lisabona mai este adăugat și un art.7a/TUE, unde, în alineatul 1, se prevede că Uniunea dezvoltă relații privilegiate cu țările învecinate (o categorie specială de țări terțe) în vederea stabilirii unui spațiu de prosperitate și de bună vecinătate, întemeiat pe valorile Uniunii și caracterizat prin relații strânse și pașnice, bazate pe cooperare.

* Doctor în drept european, cercetător științific, Facultatea de Drept, Universitatea București

La aceasta mai trebuie să adăugăm cap.1, titlul V/TUE (Dispoziții Generale privind Acțiunea Externă a Uniunii), în care sunt menționate expres principiile democrației, statului de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectarea demnității umane, principiile egalității și solidarității și respectarea principiilor Cartei ONU și a dreptului internațional.

Articolul 49/TUE subliniază, ca o condiție pre-aderare la Uniune, faptul că statele care doresc să devină membre UE trebuie să respecte drepturile omului și să se angajeze să le promoveze.

Prin art.7/TUE este consacrat un mecanism de sancționare a violărilor grave și sistematice ale drepturilor omului, de către statele membre UE, mecanism ulterior dezvoltat prin tratatul de la Nisa (încheiat în dec. 2000); de asemenea, este extins și obiectivul de promovare a drepturilor omului la sectorul cooperării pentru dezvoltare și la toate celelalte forme de cooperare cu statele terțe, pe baza noului titlu I (Dispoziții Generale privind Acțiunea Externă a Uniunii)/TICE. În cadrul dimensiunii cooperării pentru dezvoltare se introduce, prin modificarea tratatului de la Lisabona, un nou titlu III denumit Cooperarea cu țările terțe și ajutorul umanitar, urmat de alte dispoziții privind relațiile cu țările terțe. Se introduce, prin tratatul de la Lisabona, în TICE, un titlu VI (Relațiile Uniunii cu organizațiile internaționale și cu țările terțe și delegații ale Uniunii), în care, la art.188P/TICE se prevede că Uniunea stabilește orice formă de cooperare utilă cu organele ONU și cu instituțiile sale specializate, cu Consiliul Europei, cu OSCE și OCDE și cu alte organizații internaționale, materie în care au competență Înalțul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate dar și Comisia.

Potrivit noului art.2, alin.5/TUE, în modif. tratatului de la Lisabona, Uniunea se angajează expres ca, în relațiile sale cu restul comunității internaționale, să își afirme și să promoveze, printre alte obiective, și protecția drepturilor omului și, în special, a drepturilor copilului, precum și să contribuie la respectarea strictă și la dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv la respectarea principiilor Cartei ONU.

De asemenea, trebuie să menționăm, în afară de tratatele constitutive ale UE și un alt document de bază pentru materia drepturilor omului în ordinea juridică europeană (UE) dar și în ceea ce privește relațiile UE cu țările terțe: Carta Drepturilor Fundamentale a UE, cu aplicabilitate extinsă, atât în ceea ce privește acțiunea UE în plan intern dar și în ceea ce privește relațiile sale externe în domeniul respectării drepturilor omului și al democrației.

Potrivit Comunicării Comisiei din 8 mai 2001 asupra *rolului UE în promovarea drepturilor omului și a democratizării în țările terțe*, promovarea, dezvoltarea și consolidarea democrației și a statului de drept, precum și respectarea drepturilor omului reprezintă *obiectivul prioritar* al politicii CE de dezvoltare și de cooperare economică, financiară, tehnică, cu țările terțe.

Potrivit Comunicării Comisiei din 23 mai 1995 asupra *Includerii Respectului pentru Principiile Democratice și Drepturile Omului în Acordurile încheiate între Comunitate și statele terțe*, angajamentul de a respecta, de a promova și de a proteja principiile și drepturile omului este considerat a fi *un element esențial al relațiilor contractuale ale Comunității cu statele terțe*.

Consensul pentru Dezvoltare (axat pe încorporarea politicii externe privind drepturile omului și democratizarea, în acest nou cadru), însoțit de o reformă a managementului ajutorului extern, a înlocuit în 2006, vechiul cadru comunitar al politicii de dezvoltare (lansat în 2000).

De asemenea, s-a urmărit, în cadrul UE, introducerea dimensiunii drepturilor omului și a democratizării în cadrul PESC, al cooperării financiare, al comerțului și imigrării, în paralel cu un efort de coordonare între Comunitatea Europeană, UE și statele membre pentru a asigura coerența acestor politici.

Mai trebuie menționat și rolul Comisiei Europene în coordonarea politicilor și a programelor diverse în promovarea drepturilor omului (de unde transpare și rolul pro-activ al delegațiilor UE în țările terțe) dar și în asigurarea adaptării politicilor comunitare la aspectele privind drepturile omului consacrate în Carta Drepturilor Fundamentale a UE (cu accent special pe domeniile justiției și afacerilor interne, al politicii sociale sau al politicii de mediu).

Comisia, în cooperare strânsă cu Parlamentul European și cu partenerii sociali, acționează în sectorul comerțului și al investițiilor pentru a concretiza o politică favorabilă dezvoltării sustenabile în țările terțe.

Principiul respectării drepturilor omului este inclus *în mod constant* în dialogurile politice și în agendele de negocieri diplomatice dintre UE și țările terțe dar și în programele de ajutor comunitar.

În ceea ce privește dialogul cu țările terțe, Comisia urmărește să poarte *un tip de dialog deschis, constructiv, pozitiv*, cu acestea, obișnuind să utilizeze, începând cu 1992, introducerea *unor clauze privind elementele esențiale* în toate acordurile semnate cu țările terțe. Obiectul acestor clauze speciale, anume asumarea angajamentului respectării drepturilor omului și a principiilor democratice de către țările partenere, așa cum sunt ele consacrate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, reprezintă *un element esențial* în acordul astfel încheiat. Scopul introducerii acestei clauze în acordurile încheiate de CE cu țările terțe îl reprezintă susținerea democrației, a drepturilor omului în țările partenere, promovarea aderării, a ratificării și implementării documentelor internaționale în materia drepturilor omului, precum și prevenirea crizelor prin stabilirea unui tip de relație pe termen lung, substanțială și coerentă.

Totodată, UE nu este interesată de o limitare a dialogului la autoritățile publice din statele terțe, ea căutând să îl *extindă* pentru a include și ONG-urile de pe plan local sau regional, precum și societatea civilă.

În ceea ce privește *programele comunitare de ajutor pentru dezvoltare* și nu numai, respectarea drepturilor omului și democratizarea reprezintă *arii constante de cooperare* între CE, statele membre și pe de altă parte, statele partenere, prin programe precum TACIS, PHARE, MEDA (perioada 2000-2006). Aceste instrumente, pentru perioada 2007-2013 au fost înlocuite de instrumente diferite, de asistență pre-aderare, de finanțare a cooperării pentru dezvoltare, de parteneriat și vecinătate. Cel mai departe a mers însă Acordul Cotonou, încheiat de CE cu țările ACP, unde finanțarea primită de la CE prin Fondul European de Dezvoltare a depins de angajamentul beneficiarilor de a iniția și implementa reforme instituționale privind drepturile omului, statul de drept, democrația și buna guvernare.

Cât privește acordarea *ajutorului umanitar* de către CE țărilor terțe, acesta nu este în mod necesar legat de vreo eventuală obligație a statelor terțe de a respecta drepturile omului ci este destinat, în principal, să răspundă nevoilor victimelor sau persoanelor aflate în suferință (însă, acordarea acestui ajutor nu trebuie să agraveze situația țării beneficiare și de aceea, este necesar să se aprecieze în mod concret, până la ce limită acordarea unui astfel de ajutor va afecta situația drepturilor omului în țările terțe care primesc un ajutor umanitar din partea CE).

Obiectivul promovării și protecției drepturilor omului în lume, al democrației și al statului de drept este unul constant în ceea ce privește Uniunea Europeană și *fiecare politică a UE să trebuie să pornească de la imperativul respectării acestor valori și să se bazeze în mod constant pe ele*, atât în ceea ce privește politicile interne ale UE și relația sa cu statele membre cât și în ceea ce privește relațiile sale externe.

Ca actor cheie în domeniul protecției drepturilor omului, UE a dezvoltat *progresiv* o serie întreagă de mecanisme, instrumente financiare, măsuri și tipuri de acțiuni menite să consolideze și să protejeze drepturile omului, inclusiv în relația sa cu statele terțe.

Unele exemple de mecanisme de promovare și de consolidare a drepturilor omului, democrației și statului de drept, inițiate de UE în ceea ce privește țările terțe sunt: Orientările UE pe probleme tematice prioritare în domeniul protecției drepturilor omului (apărătorii drepturilor omului, drepturile copilului, copiii soldați, tortura, pedeapsa cu moartea, egalitatea între sexe, drepturile femeii etc.); instrumente de dialog și consultare cu țările terțe; declarații publice ale instituțiilor UE sau ale înalților funcționari UE abilitați special (este vorba atât Reprezentantul Personal pentru Drepturile Omului al Înaltului Reprezentant, post creat în decembrie 2004; Unitatea pentru Drepturile Omului a Secretariatului Consiliului UE; reprezentanții speciali ai UE); inițiative în ceea ce privește cazurile individuale de violări ale drepturilor omului; luarea de poziții comune pe diferite aspecte legate de protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale în țările terțe cu probleme în acest sens.

La aceste mecanisme specifice de consolidare și de promovare a respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale în țările terțe se mai adaugă și instrumentul Comunității Europene (la acea vreme) pentru finanțare de proiecte ale societății civile din țările terțe, în domeniile democrației și drepturilor omului.

În prezent, UE reprezintă unul dintre cei mai puternici implicați actori globali în ceea ce privește domeniul drepturilor omului. Acest rol important jucat astăzi de UE este justificat din punct de vedere politic (prin desfășurarea constantă a peste 30 de dialoguri specifice pe tematica drepturilor omului cu țările terțe) dar și economic (prin elaborarea anuală a unui buget pentru instrumentul EIDHR¹ de 140 milioane euro).

Promovarea drepturilor omului reprezintă, așa cum s-a și recunoscut de altfel, în Raportul Anual al UE asupra Drepturilor Omului (2008), una dintre cele mai bine dezvoltate dimensiuni ale relațiilor externe ale UE.

¹ European Instrument for Democracy and Human Rights (în trad., Instrumentul European pentru Democrație și Drepturile Omului).

2. Tipuri de mecanisme de consolidare și promovare a drepturilor omului de către UE, în țările terțe

2.1. Mecanisme politice, de orientare generală și mecanisme juridice

În ceea ce privește mecanismele politice și de orientare generală folosite de UE, aici cuprindem următoarele:

- *Concluziile* Consiliului European (o practică a acestei instituții UE adoptată în domeniul drepturilor omului, cu accent pe domeniul respectării în statele terțe a drepturilor copilului -în speță, a copiilor afectați de conflictele armate-), cum sunt cele adoptate în iunie 2008, conform Raportului UE Anual asupra Drepturilor Omului din același an

- *Conectarea* pilonului Politicii Europene de Securitate și Apărare la domeniul drepturilor omului; introducerea, tot în pilonul PESA, a *practicii* de luare sistematică în considerare a respectării drepturilor omului în operațiunile externe (cele în statele terțe Uniunii).

- Luarea în considerare, în toate politicile UE și în acțiunile sale pe plan extern, a domeniului drepturilor omului și libertăților fundamentale, conectată cu democrația și cu respectarea statului de drept

- Adoptarea, de către UE, în 1998, a *Orientărilor privind drepturile omului*, folosite ca bază de intervenție în țările terțe, adesea însoțite de strategii de implementare (există actualmente, *Orientări UE privind violența asupra femeilor, pedeapsa cu moartea, dialogurile cu țările terțe, tortura, apărătorii drepturilor omului, copiii soldați și drepturile copilului*); actualizarea, începând cu 2008, a tuturor *Orientărilor UE* existente, însoțită de o monitorizare constantă a UE în privința implementării eficiente a acestora

- *Mecanismele specifice de dialog cu țările terțe*, ca element cheie a politicii de ansamblu a UE de promovare a drepturilor omului în lume: peste 30 de dialoguri, conduse de UE, la nivel de experți, cu țările terțe (pe plan național și local), cu perspectiva creșterii acestui număr în anii viitori

- Emiterea în 2001, a unor *Orientări UE asupra dialogurilor cu țările terțe*, care se convertește într-un cadru normativ folosit pentru a asigura o coerență a dialogurilor pe drepturile omului între UE și țările terțe; la acest document se adaugă și *Comunicarea Comitetului Politic și de Securitate (2004) privind implementarea lor, precum și Comunicarea din februarie 2008* (unde se subliniază nevoia UE de a asigura consistența tuturor tipurilor de dialog inițiate cu țările terțe și capacitatea de a răspunde la cererile acestor țări). Acest lucru a determinat un interes crescând din partea țărilor terțe de a susține, în ceea ce le privește, instrumentele de dialog în domeniul drepturilor omului promovate de UE.

- Utilizarea, de către UE, în cadrul forurilor internaționale, a diferite tipuri de mecanisme de promovare și consolidare a drepturilor omului, pentru înțelegerea corectă a situației respectării acestora în țările terțe: *dialogurile interactive, debaterile tematice, comunicatele generale* (de exemplu, în cadrul Celui de-al Treilea Comitet, la cea de-a 62 sesiune a Adunării Generale a ONU)

- *O poziție diplomatică în mod constant și creativ deschisă pentru dialog și negociere cu țările terțe, în diferite cadre multilaterale* (inclusiv prin practica invitării ONG-urilor, așa cum s-a întâmplat, de exemplu, cu prilejul sesiunilor Consiliului Drepturilor Omului, din cadrul ONU, care are și un Comitet Consultativ)

- Implementarea *Orientărilor UE prin acțiuni specifice* (campanii diplomatice globale împotriva torturii)

- *Acțiuni comune, poziții comune și operațiuni de management a crizelor*, desfășurate de UE în ceea ce privește relațiile cu statele terțe în domeniul promovării și consolidării drepturilor omului. Dacă **acțiunile comune** au ca obiect situații particulare, în care este necesară acțiunea UE (de exemplu, numirea de reprezentanți speciali UE²), **pozițiile comune** adoptate de UE fie privesc o măsură particulară, autonomă, luată de Uniune, fie urmăresc respectarea unei obligații impuse de o rezoluție a Consiliului de Securitate ONU, fie se referă la o măsură restrictivă. Implicarea UE în **operațiunile de management al crizelor** (în special, cele din domeniul protecției drepturilor omului și al prevenirii conflictelor), cu focalizare crescută pe domeniul drepturilor copiilor implicați în conflictele armate sau al egalității între sexe (de exemplu, misiunea EULEX Kosovo are o Unitate de Drepturile Omului și Egalitate de Gen, pentru a asigura conformitatea politicilor și a operațiunilor desfășurate de această misiune cu drepturile omului; în al doilea rând, Unitatea reprezintă un portal de primire a plângerilor terților privind încălcări ale drepturilor omului în regiune).

- **Obiectivul** UE de a dezvolta o politică de sancționare a violărilor drepturilor omului *efectivă și transparentă*, în conformitate cu alte instrumente UE de apărare a drepturilor omului și cu alte angajamente UE de respectare a drepturilor omului.

- **Inițierea de acțiuni comune** în țările terțe (de exemplu, numirea de reprezentanți speciali UE pentru Kosovo sau Uniunea Africană ca și pentru operațiunile de management a crizelor);

- **Emiterea unor declarații UE** (de exemplu, în ceea ce privește acordurile umanitare din Columbia, cele asupra abolirii pedepsei cu moartea sau cele cu privire la eliberarea apărătorilor drepturilor omului în Uzbekistan)

- **Inițierea de dialoguri politice și de consultări între UE și țările terțe** (China, Iran, state asiatice, Uniunea Africană, Rusia, SUA, Canada, Japonia, Noua Zeelandă, țările candidate la aderarea la UE).

2.2. Mecanisme juridice :

- integrarea de *clauze în domeniul drepturilor omului și de standarde de muncă, în mod sistematic*, în negocierile UE și în acordurile încheiate cu statele terțe

- adoptarea de *Orientări UE asupra promovării dreptului internațional umanitar* (în 2005)

² Astfel de *reprezentați speciali UE* au fost numiți în regiuni precum: Afganistan (numire în 2002); Regiunea Marilor Lacuri Africane (numire în 2007); Uniunea Africană (numire în dec. 2007); Bosnia și Herțegovina (numire în iunie 2007); Asia Centrală (numire în octombrie 2006); Kosovo (numire în februarie 2008); Fosta Republica Iugoslavă Macedonia (numire în octombrie 2005); Orientul Mijlociu (numire în iulie 2003); Moldova (numire în februarie 2007); Caucazul de Sud (numire în februarie 2006); Sudan (numire în aprilie 2007).

- emiterea de *norme UE* în domeniul drepturilor omului, cu aplicabilitate și în ceea ce privește relația-cadru UE cu țările terțe (Carta Drepturilor Fundamentale a UE)

- includerea pe agenda întrunirilor la nivel de experți pe diferite probleme (terorism), a domeniului drepturilor omului, prin acțiunea Secretariatului Consiliului UE

2.3. Mecanisme instituționale:

- numirea, în urma conectării pilonului Politicii Europene de Securitate și Apărare cu domeniul drepturilor omului, a *consilierilor pe problematica drepturilor omului și a discriminărilor de gen*, în toate misiunile PESA; competența acestor consilieri UE de a monitoriza și de a raporta în mod periodic asupra problemei specifice a copiilor din zonele aflate în conflicte armate

- crearea, în 2004, a postului de *Reprezentant Personal pentru Drepturile Omului a Înaltului Reprezentant*, în scopul creșterii nivelului de vizibilitate al UE, ca actor politic distinct, în lume

- existența unei *Unități pentru Drepturile Omului a Secretariatului Consiliului*

- Complementaritatea, în asigurarea obiectivului de consolidare și promovare a drepturilor omului în țările terțe, a competențelor specifice, atât *ale statelor membre UE cât și ale Secretariatului Consiliului UE sau ale Comisiei Europene*

- trimiterea de *observatori UE*, de către ambasadele UE, la diferite litigii și informarea capitalelor lor când apărătorii drepturilor omului sunt în pericol, prin folosirea *Orientărilor UE asupra Drepturilor Omului*

- practica UE, pe baza *Orientărilor*, de a folosi declarațiile sau demersurile diplomatice, atunci când o persoană este condamnată la moarte, torturată, întemnițată pentru convingerile, opiniile personale sau amenințată

- promovarea drepturilor omului, de către UE, în state terțe, cu prilejul participării sale *la acțiuni de management al crizelor*

- includerea, în unele din operațiunile PESA, a unor *experți UE cu competență în domeniul drepturilor femeii sau a situației copiilor din zonele afectate de conflicte armate*

- menținerea, atât în cazul dimensiunii de prevenire a violării drepturilor omului din țările terțe, cât și al dimensiunii constructive, de dialog și cooperare cu acestea, a unei *strânse colaborări și implicări a societății civile din aceste țări*

- o activitate complementară, în domeniul consolidării și protecției drepturilor omului în statele terțe, desfășurată de *Președintele Consiliului UE, de Înaltul Reprezentant PESC și de Secretariatul General al Consiliului UE, de Comisarul European pentru Relații Externe și Politică Europeană de Vecinătate*

- competența *Adunării Parlamentare Euro-Mediteraneene* în materia consolidării dialogului politic între UE, statele membre și țările din zona mediteraneană, în domeniul respectării drepturilor omului și democrației

- competența *Comitetului de Afaceri Politice, Securitate și Drepturile Omului* de a stabili standarde de plecare în materia drepturilor omului pe agendele diferite de dezbateri, pregătite de grupuri care includ și Președintele Subcomitetului PE pentru

Drepturile Omului (situația privind pedeapsa cu moartea în regiunea mediteraneană, politicile de migrație)

- participarea *Parlamentului European* la misiunile de observare a alegerilor, inclusiv în ceea ce privește contribuția la întărirea drepturilor omului și a democrației în țările terțe

- practica *alegerii unui membru PE în calitate de observator șef pentru Misiunea UE de Observare a Alegerilor* (pe lângă practica *trimiterii unei delegații PE* pentru o observare la fața locului pe termen scurt, cu un caracter complementar misiunilor UE de observare a alegerilor în țările terțe)

- emiterea de *rapoarte de către PE* (aceasta fiind una din modalitățile frecvente pentru PE de a dezvolta o poziție centrală a sa în materia promovării drepturilor omului și a democratizării în lume). Principalul raport al PE în această privință este *Raportul Anual al PE asupra situației drepturilor omului în lume și a politicilor UE privind drepturile omului* (acoperind diferite arii de interes, precum tipurile de activități desfășurate de UE în cadrul organizațiilor internaționale în materia respectării și promovării drepturilor omului; dialogul Înaltului Reprezentant UE cu țările terțe; introducerea dimensiunii apărării drepturilor omului în alte arii politice, inclusiv comerțul UE cu țările terțe)

- acordarea de către *Parlamentul European*, a premiilor anuale în domeniul drepturilor omului (de exemplu, în 2007, PE a ales să decerneze *premiul Saharov pentru Libertatea de Gândire* unui avocat din Sudan, pentru activitatea sa de apărare a drepturilor victimelor masacrului din Darfur)

- competența *Subcomitetului PE privind Drepturile Omului* de ținere a unui dialog politic periodic cu organizațiile internaționale și regionale (în special, cu Adunarea Parlamentară a OSCE sau cu organizația Consiliului Europei), cu implicarea Comisarului pentru Drepturile Omului din cadrul Consiliului Europei

- competența *Subcomitetului PE privind Drepturile Omului* de a monitoriza și de a evalua implementarea instrumentelor UE în materia drepturilor omului, cu acordarea unei atenții speciale *Orientărilor UE privind Drepturile Omului* (în speță, acordarea unei atenții speciale implementării *Orientărilor UE privind tortura și alte tratamente crude, inumane sau degradante sau a pedepselor*)

- organizarea de către *PE* a unor *schimburi periodice de opinii* privind Noile Orientări UE în materia protecției și promovării drepturilor copilului sau a Orientărilor UE privind drepturile copiilor aflați în zonele de conflict

- competența *Subcomitetului PE privind Drepturile Omului* de a presiona constant instituțiile UE³ spre a îmbunătăți aplicarea efectivă a Orientărilor UE privind apărării drepturilor omului (cu atenție specială asupra măsurilor de facilitare a

³ Inclusiv prin *inițierea de studii* având ca teme: dialogurile politice privind drepturile omului; crima de onoare- cauze și efecte; UE, sancțiunile ONU și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale; drepturile omului și conflictele înghețate în vecinătatea estică; rolul UE în Consiliul ONU privind drepturile omului. De asemenea, acest organ al PE a inițiat *studii și dări de seamă* pe teme ca: dialogul privind drepturile omului dintre UE și China; situația din Rusia privind drepturile omului ("Cetățeni în pericol- drepturile omului și libertățile în Rusia lui Putin"; acordurile de readmisie și respectare a drepturilor omului în țările terțe; asupra tribunalului penal internațional pentru fosta Iugoslavie ; asupra notei privind drepturile omului în Afganistan; asupra situației drepturilor omului în China, după jocurile olimpice).

vizelor pentru acei apărători ai drepturilor omului aflați sub amenințare în țările terțe confruntate cu încălcări și situații de risc în privința respectării drepturilor omului).

-competența *Subcomitetului PE privind Drepturile Omului* de a se asigura că programele finanțate prin IEDDO vor îmbunătăți activitățile imediate în ceea ce privește apărătorii drepturilor omului

-competența *Secretariatului PE* în materia purtării de dialoguri politice și de consultări cu țările terțe. Invitarea sa de către UE la seminarii juridice și la reuniuni cu ONG-urile, ceea ce permite PE să fie informat, să influențeze agenda dialogurilor sau a consultărilor pe aceste teme și chiar să desfășoare o muncă de evaluare a rezultatelor obținute în aceste foruri

-trimiterea de către PE a unor delegații sau reprezentanți oficiali la evenimente numeroase, inclusiv la *Forumul UE-ONG privind drepturile omului*, inclusiv trimiterea de delegații către țări terțe precum Turcia.

-competența *Comitetului pentru Dezvoltare din cadrul UE* de a ține întruniri periodice, în domeniul drepturilor omului, în țările în curs de dezvoltare (discutarea, de exemplu, a situației din Burma/Myanmar).

-discutarea, de către *delegații inter-parlamentare ale PE* a problemelor privind drepturile omului, cu membri ai parlamentelor din țările terțe. De exemplu, adoptarea unei *rezoluții comune UE-ACP* în urma sesiunii *Adunării Parlamentare Comune UE-ACP din 2007/Rwanda*, privind situația în partea estică a Rep. Congo sau *rezoluția comună UE-ACP* privind procesele electorale în țările ACP și UE ; adoptarea de către un *Birou al Adunării Parlamentare Comune UE-ACP* a unui *raport comun asupra libertății de asociere în țările UE și în cele ACP*; *schimburi de opinii* în cadrul *Adunării Parlamentare Comune ACP-UE* în privința pedepsei cu moartea în țările UE și ACP; organizarea unei *dezbateri generale pe drepturile omului*, ca punct pe agenda întrunirii regionale a *Adunării Parlamentare Comune ACP-UE*, ținută în Namibia, 2008

-competența *Comitetului Libertăților Civile, Justiției și Afacerilor Interne* din cadrul UE și în domeniul susținerii diferitelor probleme legate de protecția drepturilor omului ; cooperarea strânsă a acestui organ cu *Subcomitetul PE privind Drepturile Omului și cu Comitetul Afacerilor Externe*, în monitorizarea efectelor externe ale politicilor interne, în special în privința migrației și azilului

-emiterea de către *PE* a unor rezoluții specifice pe violări particulare ale drepturilor omului în țările terțe

-inițierea de demersuri periodice, *conduse de Președintele PE, de Președinții Subcomitetului și ai delegațiilor parlamentare, cu implicarea Consiliului, a Comisiei*: punerea în discuție, de către PE, a cazurilor individuale de încălcare a drepturilor omului în țările terțe, pe diferite probleme precum : prizonierii politici, prizonierii pe motive de conștiință, jurnaliștii, apărătorii drepturilor omului întemnițați, hărțuiți sau aflați sub amenințare.

2.4. Mecanisme financiare:

- **Regulamentul Consiliului** nr. 975/1999 pentru țările în curs de dezvoltare și **Regulamentul Consiliului** nr. 976/1999 privind alte țări terțe (instrumente juridice actualmente expirate)

- ***Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului*** (IEDDO), creată ca urmare a inițiativei Parlamentului European, în 1994. Ea a grupat un buget constituit pentru a răspunde simultan, la trei dimensiuni (promovarea drepturilor omului, democratizarea și prevenirea conflictelor).

Inițiativa a fost în funcțiune pe perioada 2000- 2006 și a fost destinată pentru o implementare *în parteneriat cu ONG-urile și cu organizațiile internaționale*.

Acest instrument european financiar a fost gândit pentru o aplicare *complementară* altor instrumente și programe CE (EDF, TACIS, ALA, MEDA, CARDS, PHARE, mecanismul de reacție rapidă) și, de asemenea, a obiectivelor PESC.

Inițiativa a fost concepută ca un instrument financiar *independent de consimțământul guvernelor statelor terțe gazdă* sau pentru cazurile în care principalele programe ale CE pentru acea regiune *nu erau utilizabile din diferite motive* (suspendare temporară, de exemplu). Potrivit Comunicării Comisiei din mai 2001 *privind rolul UE în promovarea drepturilor omului și a democratizării în țările terțe*, este menționat interesul crescând al Uniunii pentru dezvoltarea unei strategii europene *coerente*, orientată prioritar spre anumite țări terțe în ceea ce privește măsurile de protecție a drepturilor omului.

Alături de cele *două priorități tematice adiționale*, stabilite în cadrul acestui instrument european financiar, pentru perioada 2005-2006 (promovarea egalității de gen și a drepturilor copilului), Inițiativa a acoperit și *alte priorități tematice*, precum: promovarea justiției și a statului de drept (prin măsuri având ca obiect o funcționare efectivă a Curții Penale Internaționale și a altor tribunale penale internaționale; abolirea pedepsei cu moartea; întărirea mecanismelor internaționale de apărare a drepturilor omului); dezvoltarea și susținerea unei culturi a drepturilor omului (o alocare a fondurilor pentru obiective precum: întărirea societății civile, apărarea drepturilor grupurilor vulnerabile, promovarea instrumentelor internaționale în domeniul luptei împotriva torturii); promovarea proceselor democratice în țările terțe (utilizarea fondurilor acestui instrument financiar european special pentru promovarea proceselor electorale democratice, întărirea bazei pentru dialog democratic în societatea civilă); promovarea egalității, a toleranței și a păcii (tratamentul egal pentru indivizi, inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților, drepturi egale, respectul pentru drepturile popoarelor indigene, asumarea angajamentului societății civile pentru prevenirea conflictelor și rezolvarea lor).

Această Inițiativă s-a materializat prin două tipuri de proiecte: *macro-proiectele* (proiecte la scară globală sau regională, cu o alocare de minimum 300.000 euro pentru candidații aflați pe teritoriul UE și de minimum 150.000 euro pentru candidații din regiunea-țintă sau din țara vizată de proiect); *micro-proiecte* (axate pe dezvoltarea unor activități la scară mică, la nivel național, cu o alocare de fonduri între 10.000 euro și 100.000 euro, beneficiarii, în aceste cazuri, neputând fi decât organizații ale societății civile din țările eligibile, în asociere cu ONG-uri).

Inițiativa a avut alocat, pentru perioada 2005-2006, un buget de 106 milioane euro pe an, dintre care în jur de 93% pentru proiecte, indiferent de tipul lor și 9% pentru evenimente neprevăzute. Proiectele-țintă au putut fi înscrise de agenții

naționale din țările eligibile dar și de entități internaționale, precum Înalțul Comisar pentru Drepturile Omului, Consiliul European, OSCE sau Uniunea Africană.

- Începând cu 1 ianuarie 2007, Inițiativa Europeană a fost înlocuită de un alt instrument financiar, mai elaborat, numit **Instrumentul European pentru Democrație și Drepturile Omului (IEDDO)**, ca o expresie concretă a obiectivului UE de a integra dimensiunea promovării drepturilor omului și a democrației în toate politicile sale externe. Instrumentul financiar european este proiectat pentru a funcționa pe perioada 2007-2013.

Strategia cu privire la acest nou instrument financiar a fost adoptată pe data de 21 aprilie 2010 și a fost însoțită de Programul de Acțiune Anuală pe 2010, adoptat și el pe data de 18 martie 2010 (fiind împărțit în 15 Fișe de Acțiune alocând 143.994.000 euro și având ca țintă toate obiectivele enunțate în Strategia IEDDO pentru 2007-2010).

Potrivit obiectivului sprijinirii de către UE a procesului democratizării în țările terțe, acesta este implementat de către Comisia Europeană prin trei instrumente:

- dialogul politic (încurajarea țărilor terțe în cauză de a integra democrația și drepturile omului în planurile lor de dezvoltare; identificarea oportunităților pentru acordarea asistenței UE de a contribui în acest sector);

- introducerea valorilor democratice în toate instrumentele UE de dezvoltare (principiile transparenței, egalității, responsabilității, participării, reprezentării politice)

- inițierea unor programe specifice și tehnice de asistență, cu focalizare pe patru arii cheie (o promovare a unor procese electorale transparente, corecte și libere; întărirea capacităților instituționale și organizaționale ale parlamentelor; promovarea unei media independente și profesionale; încurajarea unor sisteme politice pluraliste).

IEDDO este stabilit prin regulamentul CE nr. 1889 /2006, emis de Parlamentul European și de Consiliu, din 20 decembrie 2006. În scopul de a face asistența externă oferită de UE mai efektivă și mai transparentă este instituit un astfel de instrument financiar, **gândit în complementaritate cu alte instrumente financiare europene** (Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat) din 2006; cu Instrumentul de Asistență Pre-aderare, din 2006, pentru statele candidate și potențial candidate; cu Instrumentul Financiar pentru Cooperarea cu Țările Industrializate, din 2006; cu Instrumentul pentru Stabilitate, din 2006, proiectat pentru a furniza asistență în situațiile de criză, de izbucnire a crizelor și în ceea ce privește amenințări specifice globale și transnaționale).

Potrivit art. 3 din Regulamentul sus-citat, asistența CE acordată pe baza acestui Regulament trebuie să fie *în conformitate* cu politica CE de cooperare pentru dezvoltare și cu politica externă a UE în ansamblu, *și complementară* cu aceea furnizată prin instrumentele corespunzătoare ale CE pentru asistența externă și ale acordului de parteneriat între Grupul de State ACP și, pe de altă parte, CE și statele membre.

De asemenea, Regulamentul prevede că, pentru rațiuni legate de efectivitate și conformitate cu măsurile de asistență luate de CE și de statele membre, Comisia va fi abilitată să asigure o *coordonare strânsă* între activitățile sale și cele ale statelor

membre, inclusiv la nivel decizional (de exemplu, prin consultații periodice și schimburi frecvente de informații relevante).

Conform *Orientărilor pentru întărirea coordonării operaționale între Comunitate, reprezentată de Comisie și statele membre în domeniul asistenței externe* (21 ianuarie 2001), apare o inițiativă clară a CE de a întări coordonarea asistenței externe europene în domeniile specifice ale democratizării și apărării drepturilor omului în lume. Regulamentul se referă la un tip de competență partajată în acest domeniu (însă numai în ceea ce privește raportul cu statele terțe Uniunii) între Comisie și statele membre, care au obligația de a se asigura că măsurile de asistență în cauză sunt complementare, coerente, evită suprapunerea și duplicarea. În ceea ce privește sfera dezvoltării cooperării, Regulamentul precizează o *obligație de complementaritate a politicii CE cu cele ale statelor membre*.

De asemenea, Regulamentul prevede *implicarea* în dezvoltarea și consolidarea democrației în lume, *a parlamentelor democratice și a capacității lor de a susține reforme democratice* (de unde și includerea parlamentelor naționale ca entități eligibile pentru atragerea de fonduri legate de IEDDO).

Acest instrument contribuie totodată, la îndeplinirea obiectivelor UE în domeniul PESC, pe baza art. 11, alin.1/TUE și formulate în orientările UE în acest domeniu.

IEDDO este proiectat a fi un instrument *complementar și de dezvoltare* a altor instrumente existente de finanțare a țărilor terțe însă particularitatea sa este, alături de altele menționate în textul de față, și aceea *că are o adresabilitate la nivel global, regional și local, pe probleme legate de drepturile omului și democratizare*. IEDDO este bazat pe cooperarea prioritară cu *organizațiile societății civile din țările terțe*, cuprinzând o serie de acțiuni sociale întreprinse de grupuri sau de indivizi, în mod independent de consimțământul statelor terțe gazdă, în domeniul promovării drepturilor omului și al democrației.

Cu privire la acest instrument financiar european se mai poate spune că IEDDO este un tip de instrument care, ca și cel anterior lui (Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului) permite asistența financiară **independentă de consimțământul țărilor terțe și al altor autorități publice**.

Scopul Instrumentului European pentru Democrație și Drepturile Omului, lansat începând cu 2007, este de a furniza susținere financiară pentru promovarea valorilor democratice, a statului de drept, a respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale în țările terțe. Prin urmare, putem distinge mai multe **obiective cheie** ale IEDDO: consolidarea respectului pentru drepturile omului în țările și regiunile în care acestea sunt cel mai mult amenințate sau sub un risc crescut; întărirea rolului societății civile în promovarea reformelor legate de drepturile omului; consolidarea reprezentării și a participării politice; susținerea consilierii pașnice între diferite grupuri; susținerea acțiunilor în domeniile acoperite de *Orientările UE*; susținerea și întărirea unor cadre internaționale și regionale pentru promovarea statului de drept, a justiției, a drepturilor omului, a democrației; construirea încrederii și întărirea transparenței proceselor electorale democratice; monitorizarea proceselor electorale în țările terțe.

Ca trăsături particulare ale acestui instrument, putem preciza faptul că el poate fi folosit fără acordul guvernelor țărilor terțe în cauză (datorită invocării caracterului *universal* al respectării drepturilor omului, ca un principiu de drept internațional preluat de UE și inclus în politicile sale externe) dar și faptul că instrumentul în cauză furnizează ajutor financiar *acolo unde nu există cooperare pentru dezvoltare stabilită la nivel de acord sau altfel*; de asemenea, specificul IEDDO este acela că lucrează *împreună* cu societatea civilă din țările terțe vizate, *pentru aceasta și prin aceasta*.

IEDDO este conceput pentru a fi un instrument financiar european *complementar* altor tipuri de instrumente europene utilizate de UE pentru a implementa politici având ca obiect și promovarea democrației și a drepturilor omului (de exemplu, intervențiile cu privire la crize, care fac obiectul Instrumentului pentru Stabilitate; Instrumentul Politicii Europene de Vecinătate; Instrumentul de Dezvoltare a Cooperării; inițiative diplomatice diverse, dialog politic etc.).

Bugetul IEDDO, alocat de UE pentru perioada 2007-2013 este de 1.104 milioane euro iar categoriile care pot accesa astfel de fonduri sunt nu doar persoanele fizice (atunci când ajutorul lor este necesar pentru îndeplinirea scopurilor IEDDO) dar și organizațiile interguvernamentale regionale și internaționale, organele parlamentare de la nivelul național, regional și internațional (atunci când măsura în cauză nu poate fi finanțată printr-un instrument de asistență externă al UE corespunzător). De asemenea, alte tipuri de entități care sunt eligibile pentru a accesa fondurile puse la dispoziție de un astfel de instrument sunt și organizațiile non-profit din sectorul public sau privat dar în primul rând, organizațiile societății civile.

Asistența furnizată de acest instrument pentru perioada 2007-2013 este diversă (acordarea de mici burse pentru apărătorii drepturilor omului, proiecte și programe, burse de finanțare a proiectelor propuse de societatea civilă și de organizațiile interguvernamentale și internaționale, contracte publice, alocarea de resurse materiale și umane pentru misiunile UE de observare a proceselor electorale, burse de susținere a costurilor operaționale ale Biroului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului și ale Centrului Inter-Universitar European pentru Drepturile Omului și Democratizare).

UE promovează drepturile omului și democratizarea atât prin *programe geografice* dar și *prin instrumente tematice*. Dacă din prima categorie putem menționa: implementarea politicii de apărare a drepturilor omului și democratizării la nivel național și local (prin Fondul European de Dezvoltare, destinat țărilor ACP), a Instrumentului de Dezvoltare a Cooperării (pentru țările din America Latină, Asia, Africa de Sud) dar și Instrumentul Politicii de Vecinătate și de Parteneriat (destinat țărilor învecinate UE), în categoria a doua intră, alături de IEDDO mai sus menționat, și instrumente precum: dialogul politic, introducerea și urmărirea respectării domeniului apărării drepturilor omului și al democrației în politicile externe ale UE sau diferite programe de asistență financiară și tehnică, având arii țintă.

Pe baza IEDDO, activitățile preconizate au loc la nivel de *țară* terță, la nivel *regional* dar și la nivel *global*. De exemplu, în perioada 2007-2008, proiectele privind respectarea și promovarea drepturilor omului și a proceselor de democratizare în țările terțe au beneficiat de o finanțare, prin IEDDO, de aprox. 108 milioane euro (de unde a fost posibilă o utilizare a acestui tip de instrument financiar *în peste 80 de*

țări), la care se adaugă și dezvoltarea unui pilon fundamental pentru consolidarea dimensiunii democratice în țările terțe (încadrarea Misiunilor UE de Observatori ai alegerilor, sub acest instrument financiar).

O altă particularitate a IEDDO este faptul că are ca destinatari nu doar entități din societatea civilă înregistrate ci și așa numite entități non-legale. Acest instrument financiar este în așa fel gândit pentru a oferi o mare flexibilitate și deschidere în accesarea sa, făcând posibilă re-finanțarea, pentru situațiile în care drepturile omului se află în cel mai mare risc, de către organizații ale societății civile însărcinate cu implementarea proiectului, către apărătorii individuali ai drepturilor omului, către așa numite entități non-legale sau către alte organizații locale.

Atât la nivel local cât și la Bruxelles, periodic sunt organizate reuniuni între Comisia Europeană și reprezentanții organizațiilor societății civile ca entități eligibile din țările terțe, în scopul de a întări nivelul de dialog între parteneri și în scopul schimbului de informații.

3. Probleme tematice

Politica UE de promovare a drepturilor omului și a proceselor de democratizare în țările terțe se concentrează pe mai multe arii tematice:

- *dialog intercultural* (promovat prin *Agenda Europeană pentru Cultură într-o Lume Globalizată* dar și prin diferite alte tipuri de acțiuni în cadrul *Anului European al Dialogului Intercultural* și al *Anului Euro-Mediteranean al Dialogului între Culturi*)

- *probleme de azil și migrație* (extinderea *Abordării Globale asupra Migrației* la vecinii estici și sud-estici ai UE; organizarea de programe de cooperare tematică cu țările terțe, în aspecte legate de migrație și azil)

- *probleme privind persoanele cu dizabilități* (semnarea de către CE și de către toate statele membre, a Convenției Internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități)

- *probleme indigene* (în cadrul adoptării de către ONU a *Declarației asupra drepturilor popoarelor indigene*; lansarea unui proiect privind promovarea drepturilor indigenilor și populațiilor tribale, prin consiliere legală, capacitate de construcție și dialog)

- *probleme legate de drepturile economice, culturale și sociale* (activarea unui lobby UE pentru adoptarea unei declarații de către OIM asupra Justiției sociale pentru o globalizare corectă)

- *probleme legate de democrație și alegeri* (publicarea, sub egida Comisiei, a două manuale: Manualul pentru Monitorizarea UE a Alegerilor și Compendiul Standardelor Internaționale pentru Alegeri)

- *probleme legate de drepturile omului și de terorism* (adoptarea unei rezoluții în acest sens de către Parlamentul European)

- *problemele legate de Curtea Penală Internațională* (susținerea de către UE a 18 demersuri în vederea încurajării ratificării Statutului de la Roma, negocierea introducerii unei clauze referitoare la CPI în diferite acorduri cu statele membre; susținerea financiară a CPI)

- *probleme legate de traficul cu ființe umane* (stabilirea, de către Comisie a unui grup de experți: pregătirea unui raport asupra implementării unui plan de acțiune UE)

- *probleme legate de drepturile femeii* (acestea fiind incluse în *Inițiativa UE pentru construcția păcii* și în programul regional “*Întărirea egalității între femei și bărbați în regiunea Euromed*”; stabilirea, de către Comisia Europeană, a unui parteneriat pe trei ani cu UNIFEM/Fondul ONU de Dezvoltare pentru Femei)

- *probleme legate de drepturile copiilor în conflictele armate* (actualizarea de către UE, a listei cu țările prioritare ; revizuirea listei pentru a integra și protecția copiilor afectați de conflictele armate în cadrul operațiunilor PESA ; publicarea unui studiu intitulat «*Întărirea răspunsului UE cu privire la copiii afectați de conflictele armate*»)

- *probleme legate de drepturile copilului* (redactarea de către Comisia Europeană a unei comunicări «*Un loc special pentru copii în Acțiunea Externă UE*» ; adoptarea de către Consiliul UE a unor concluzii privind politicile UE de dezvoltare și umanitare; inițierea de către Comisie a unor proiecte («*Investind în Oameni*»); semnarea unui contract cu UNICEF pentru dezvoltarea unui set de instrumente de întărire a drepturilor copilului prin acțiuni politice)

- *pedeapsa cu moartea* (abolită în Rwanda, Uzbekistan, Insulele Cook și în statul New Jersey din SUA). De asemenea, cu prilejul celei de-a 62 sesiuni a Adunării Generale ONU din octombrie-noiembrie 2007, 107 țări au adoptat o rezoluție inițiată de UE privind instituirea unui moratoriu asupra pedepsei cu moartea, în vederea abolirii sale.

- *inițierea unei alte rezoluții* de către UE asupra situației drepturilor omului în Burma/Myanmar și în rep. Korea: de asemenea, participarea, împreună cu alte țări, la inițierea rezoluțiilor asupra drepturilor copilului și asupra eliminării tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazate pe religie sau credință

- susținerea de către UE a lansării proiectului *Revizuirii Periodice Universale*, conceput ca un mecanism declanșat de reforma Consiliului Drepturilor Omului din cadrul ONU (în 2008), privind revizuirea situației drepturilor omului în toate țările lumii la un interval de patru ani

- semnarea în 2007 a unui *memorandum de înțelegere între UE și organizația Consiliului Europei*, în vederea cooperării în privința promovării drepturilor omului: semnarea în 2008 a unui acord între Comisie și Consiliul Europei în vederea cooperării în materia drepturilor omului a acestuia din urmă, cu Agenția UE a Drepturilor Fundamentale

La nivel internațional, în relația cu statele terțe, UE promovează drepturile omului printr-un spectru larg de instrumente și mecanisme, *mergând de la cele diplomatice până la cele de natură comercială, cooperare financiară sau ajutor pentru dezvoltare.*

Potrivit comunicării Comisiei către PE și Consiliu, din 8 mai 2001 (*Rolul UE în promovarea drepturilor omului și democratizării în țările terțe*), este propusă o *strategie globală* care cuprinde toate aceste trei instrumente: strategia se concretizează, totodată, *pe rolul ajutorului extern al CE în promovarea valorilor drepturilor omului în lume.*

Atunci când are o formă instituționalizată, *dialogul* cu țările terțe cunoaște *diferite forme* (cel mai avansat fiind dialogul cu țările *candidate la UE*, consolidat pe respectarea criteriilor de la Copenhaga din 1993). La aceasta trebuie să adăugăm și *Opiniile Comisiei Europene cu privire la candidatura la aderare a țărilor din Europa Centrală și de Est*, în care Comisia a analizat situația din aceste țări privind democrația, drepturile omului (civile, sociale, economice, culturale) și statul de drept, protecția minorităților, dreptul lor de a își menține identitatea culturală, dreptul lor la tratament egal în viața politică și economică, protecție împotriva ostilităților provenite din partea populațiilor majoritare (inclusiv din partea poliției).

Pe baza *Agendei 2000*, Comisia Europeană a urmărit evoluția în îndeplinirea criteriilor de aderare la UE prin *Raporturi Periodice privind fiecare țară candidată* (din 1998), practică menită a îmbunătăți nivelul de coerență între diferitele instrumente ai instituției UE dar și coordonarea cu OSCE, Consiliul Europei și alte organizații internaționale. Astfel, țările candidate la aderarea în UE nu trebuie doar să respecte principiile democrației statului de drept, drepturilor omului și respectarea drepturilor minorităților dar să le și implementeze, cât se poate de concret. De asemenea, pentru a ajuta la remedierea anumitor puncte sensibile sau slabe ale țărilor candidate la aderare (încadrabile tot în categoria țărilor terțe UE, *lato sensu*), Comunitatea a stabilit *Parteneriate de Aderare* cu fiecare stat candidat, prin care se identifică prioritățile pentru fiecare țară în procesul de îndeplinire a criteriilor de aderare la UE dar este indicat și tipul de susținere financiară pentru a face concretă îndeplinirea criteriilor stabilite de CE. Totodată, s-a urmărit, de către CE, încurajarea societății civile prin programul ACCESS (un program PHARE multi-statal, implementat din 2002).

La fel, în ceea ce privește *Acordul Cotonou încheiat cu statele ACP, ca un alt tip de acord internațional încheiat cu state terțe*, acesta se bazează pe trei componente: dialogul politic; comerțul și investițiile; cooperarea pentru dezvoltare. În acest cadru, se acordă o mare importanță promovării egalității de gen, susținerii dezvoltării instituționale și îmbunătățirii capacității de a face o bună guvernare. Considerate ca *fiind părți integrante ale dezvoltării durabile*, drepturile fundamentale, inclusiv respectarea drepturilor sociale fundamentale, a democrației bazate pe statul de drept, pe transparență, pe responsabilitate, sunt expres menționate în Acordul cu țările ACP.

Elementele esențiale ale acestui acord, încheiat pe 20 de ani și semnat la 23 iunie 2000, între Comunitatea Europeană și statele membre și, de cealaltă parte, 77 de state din regiunea Africa, Pacific, Caraibe sunt tocmai respectul pentru drepturile omului, democrație și statul de drept, la care se adaugă o întreagă procedură de sancționare a încălcărilor acestor principii și elemente ale acordului, mult mai axată pe creșterea nivelului de responsabilizare al statelor în cauză și pe creșterea nivelului de flexibilitate în consultările ce au loc pe baza acestui acord. Acordul prevede, totodată, că, în caz de urgență specială (încălcări serioase ale unuia din elementele esențiale), vor fi luate imediat măsurile adecvate.

O inovație importantă a Acordului Cotonou rezidă într-un *angajament reciproc pentru bună guvernare* (definită ca fiind un management transparent, responsabil, al

resurselor umane, financiare, naturale, economice pentru scopurile susținerii unei dezvoltări echitabile și sustenabile).

Negocierile dintre țările ACP și UE pe marginea conceptului de bună guvernare au avut ca efect o abordare dublă: angajamentul țărilor ACP pentru realizarea unei bune guvernări, ca element fundamental al parteneriatului cu UE ; un acord de a privi cazurile serioase de corupție ca fiind un tip de încălcare a principiului bunei guvernări (caz în care este prevăzută o procedură de consultări între părți).

În Acordul cu țările ACP, un rol major este rezervat *dialogului politic*, acest document statuând în mod explicit că *aprecierile comune periodice în domeniul dezvoltării*, care privesc respectarea drepturilor omului, democrația, statul de drept și buna guvernare vor avea loc la nivel național; în același timp însă, este deschis, prin acest acord, un parteneriat CE-ACP *cu actorii non-statali*, ceea ce ilustrează o tendință clară de asociere a societății civile la dialogul politic, la care se adaugă competența CE privind aprecierea performanței politice în contextul revizuirii Strategiilor ACP-CE de susținere la nivel de țară.

În ceea ce privește relațiile UE- America Latină în domeniul respectării drepturilor omului, trebuie menționată Comunicarea Comisiei Europene emisă în urma Summitului de la Rio {COM(2000)670final}, în care au fost identificate de către această instituție UE promovarea și protecția drepturilor omului ca priorități ale planului politic, la care se adaugă măsuri pozitive noi de întărire a respectului pentru drepturile omului, statul de drept și sistemele politice democratice. Această relație cadru cu zona Americii Latine în privința dezvoltării dimensiunii respectării drepturilor omului, democrației și bunei guvernări și a statului de drept, include și *inițiativa unui forum de discuții*, cu un comitet de experți independenți în vederea discutării acestor probleme. Însărcinarea acestui grup a fost ca, în cadrul Dialogului San José, să prezinte un raport cu concluzii și propuneri pentru acțiune la Summitul UE-America Latină din 2002.

În ceea ce privește relația UE cu statele din zona Mediteraneană, Comisia a emis o Comunicare asupra « *Revigorării Procesului de la Barcelona* » {COM(2000)497final}, recomandând acordarea unei mai mari importanțe drepturilor omului, democrației, bunei guvernări și statului de drept în relațiile UE cu statele din această zonă. De asemenea, Comisia este de părere că *acest tip de probleme ar trebui ridicate cu regularitate de către UE în cadrul dialogului politic purtat cu aceste țări*, pentru a identifica măsurile pe care guvernele statelor terțe ar putea să le adopte în scopul asigurării unei evoluții satisfăcătoare în această zonă. În urma acestui dialog, se preconizează că ar trebui să fie formate *grupuri de lucru comune la nivel oficial, pe drepturile omului*. Aceste grupuri ar trebui să se pună de acord cu privire la un număr de criterii obiective concrete pentru a fi luate în considerare în diferitele Consilii de Asociere, în ceea ce privește abordarea temelor de mai sus. De asemenea, țările terțe din zona Mediteranei sunt încurajate să utilizeze instrumentele internaționale relevante, convenții, tratate și alte documente internaționale și nu numai, inclusiv programe de finanțare în ceea ce privește respectarea drepturilor omului.

Relațiile UE și grupurile regionale din Asia conțin, de asemenea, dimensiunea dialogului politic (de exemplu, dialogul cu ASEAN, inclusiv reuniunile anuale

ministeriale sau întâlnirile cu SAARC); la acestea se adaugă și discuțiile pentru susținerea respectării drepturilor omului, democrației și statului de drept cu ASEM (Reuniunile Asia-Europa), prin dezvoltarea dimensiunii politice a acestora. De asemenea, UE mai poartă cu țările terțe din această regiune, *dialoguri politice ad-hoc, la nivel bilateral*, cu perspective de întărire a dialogului pe acest set de probleme, în cadrul mai larg al consolidării relațiilor UE cu zona asiatică.

În ceea ce privește relația cu China, UE a urmat un Dialog pe Drepturile Omului specific, începând cu 1997, bazat pe prevederile tratatului său constitutiv referitoare la democrație și drepturile omului. La nivel oficial sunt ținute *reuniuni bi-anuale*, la care se adaugă seminariile la nivel de experți și proiecte de cooperare axate printre altele, pe dimensiunea promovării drepturilor femeii și a democrației locale.

De asemenea, în privința relațiilor UE cu statele din Balcanii de Vest, acestea sunt marcate de impunerea unor condiții economice și politice, ca un element central al Abordării UE Regionale, ulterior dezvoltat în Procesul de Stabilizare și Asociere (prin care se oferă țărilor din regiune perspectiva integrării în UE). În relația sa cadru cu aceste țări terțe, UE a dorit să includă și dimensiunea respectării democrației, statului de drept, drepturilor omului, protecției minorităților în special și bunei guvernări. Susținerea participării acestor țări la Procesul de Stabilizare și Asociere este urmărită prin acordarea unei asistențe prin reglementarea CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization), în vederea creării unui cadru instituțional și legislativ de promovare, între altele, și a principiilor democratice, statului de drept și respectării drepturilor omului. La aceasta se adaugă și activități complementare, prin IEDDO.

În privința țărilor terțe din așa numita regiune TACIS, UE a încheiat mai multe Acorduri de Parteneriat și Cooperare (de exemplu, APC-ul încheiat cu Rusia în 1994, care furnizează un cadru general de dialog politic și instituționalizat la toate nivelurile). La aceasta se adaugă și Strategia Comună a UE pentru Rusia (1999) prin care se reliefează arii prioritare precum: consolidarea democrației, statul de drept și instituțiile publice. UE a adoptat și o strategie comună asemănătoare cu Ucraina, în care își ia angajamentul de a depune eforturile necesare în vederea consolidării și promovării democrației, bunei guvernări, drepturilor omului și statului de drept.

Anumite progrese în relația UE cu Belarus au fost blocate, din 1997 datorită unei înrăutățiri a situației în această țară cu privire la drepturile omului, ceea ce a determinat UE să adopte o abordare pas cu pas, cerând insistent restabilirea de instituții democratice în Belarus.

Acorduri de Parteneriat și Cooperare au fost, de asemenea, semnate de UE cu alte țări terțe precum: Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Kyrgystan, Uzbekistan. Totodată, CE pune la dispoziția Noilor State Independente, programe speciale de finanțare precum TACIS și IEDDO, prin care sprijină dimensiunea drepturilor omului și a democrației.

Uniunea, prin Comisia Europeană, este interesată, în privința dezvoltării dialogului politic cu țările terțe, de respectarea unui punct de pornire comun, care este reprezentat de standardele și instrumentele în materia drepturilor omului consimțite la nivel internațional în principal, de cele adoptate sub egida ONU. Dialogul politic cu țările terțe trebuie, în viziunea UE, să includă și priorități

tematice precum rasismul, xenofobia, tortura, pedeapsa cu moartea, inclusiv pentru a permite formarea de coaliții de state capabile să susțină pozițiile adoptate de UE în organizații internaționale precum ONU.

De asemenea, UE păstrează un interes constant pentru dezvoltarea, aprofundarea și lărgirea dialogului cu organizațiile din societatea civilă, în special interesul *includerii ONG-urilor pe drepturile omului în politicile sale externe*, colaborare pe care UE dorește să o extindă în toate regiunile lumii, după modelul cooperării cu țările ACP și MERCOSUR (inclusiv facilitarea dialogului și a schimburilor de vederi asupra politicii și cooperării la nivel local, cu statele membre dar și cu societatea civilă). Interesul UE în cooperarea cu ONG-urile pe drepturile omului din statele terțe privește și o dezvoltare a consultărilor cu Forumurile ONG-urilor pe drepturile omului, pornind de la care Comisia să poată redacta recomandări către Consiliile acestor foruri.

Totodată, în privința programelor de asistență ale CE pentru țările terțe, este de precizat utilizarea de către Comisie a Documentului Strategic de Țară ca bază pentru acțiunea sa și pentru dialogul politic, inclusiv o analiză a situației drepturilor omului, democratizării și statului de drept dar și asupra contribuției concrete a instrumentelor financiare europene (IEDDO, programele de asistență pe țară, printre altele) la promovarea drepturilor omului și a democratizării. De asemenea, Comisia dezvoltă o metodologie a impactului aprecierilor privind drepturile omului din sectorul programelor și proiectelor de cooperare, pentru a monitoriza și a întări impactul proiectelor individuale și al programelor pe drepturile omului.

Comisia joacă un rol important în trei arii cheie, în scopul promovării drepturilor omului și a obiectivelor de democratizare, în relația cu țările terțe: prin promovarea coerenței și a consistenței între politicile CE și UE ; prin tratarea ca priorități de prim rang a obiectivelor de democratizare, a respectării drepturilor omului, inclusiv prin impulsivitatea dialogului politic și a utilizării strategice a programelor sale de asistență externă; prin adoptarea unei abordări focusate și strategice asupra IEDDO. De aici transpare rolul complex al Comisiei, de a promova coerența și consistența între acțiunile UE și cele între UE și statele membre.

De asemenea, trebuie luate în considerare nu doar relația între UE și statele terțe dar și acțiunea de promovare a drepturilor omului, statului de drept, democratizării, de către UE în organizațiile internaționale, în particular, în cadrul ONU. De exemplu, din 2000, Comisia a stabilit un program de cooperare în domeniul drepturilor omului cu Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului din cadrul ONU, în special în ceea ce privește furnizarea de sprijin la Conferința Mondială asupra Rasismului (Durban, Africa de Sud, 2001).

Folosind diferite mecanisme și instrumente financiare, umanitare, cooperarea pentru dezvoltare, programele de asistență externă și de alte categorii, după cum am arătat mai sus, Uniunea, prin diferitele sale instituții și organe acordă o atenție prioritară dezvoltării, extinderii și promovării în țările terțe și la nivel de organizații internaționale, a dimensiunii respectării drepturilor omului, statului de drept, democratizării și buneii guvernări.

Bibliografie:

1. <http://eur-lex.europa.eu>
2. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament/The European Union's role in promoting human rights and democratization in third countries, COM/2001/0252final
3. Council of the European Union, EU Annual Report on Human Rights 2008; Brussels, 27 November 2008, 14146/2/08, REV 2, COHOM 105, DG E HR
4. <http://ec.europa.eu/europeaid>
5. http://ec.europa.eu/europeaid/what/human-rights/index_en.htm
6. The European Instrument for Democracy and Human Rights Strategy Paper 2011-2013
7. European Initiative for Democracy and Human Rights, 2000-2006
8. Regulation EC no.1889/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 on establishing a financing instrument for the promotion of democracy and human rights worldwide, OJ L 386, 26.12.2006
9. http://ec.europa.eu/external_relations/human_rights/doc/index.htm
10. [http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_c
ountries.](http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries)

EVALUAREA FACTORILOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Alin COȘNIȚĂ*

Evaluarea factorilor de risc la adresa securității naționale reprezintă o preocupare constantă a factorilor decizionali; în acest mod, există posibilitatea evaluării întregului evantai de situații ce se pot manifesta, a diferitelor surse de insecuritate, respectiv surse de risc, dar și a modalităților în care aceste surse de insecuritate sau risc influențează securitatea națională.

Factorii de risc la adresa securității naționale pot fi evaluați, în raport cu componentele sistemului securității naționale (conceptual, decizional, organizațional, instituțional, informațional, acționai, resurse, infrastructurii teritoriale, cercetare științifică, învățământ și educație etc.) între care pot exista interacțiuni puternice, dar și anumite suprapuneri și interferențe.

Evaluarea factorilor de risc la adresa securității naționale comportă, în opinia noastră, următoarele aspecte:

- perceperea, catalogarea, ierarhizarea riscurilor la adresa securității naționale în funcție de natura acestora;
- reliefaarea potențialității riscurilor pe baza unor criterii riguroși și dinainte stabilite;
- studierea interconexiunilor dintre factorii de risc;
- determinarea cauzelor care ar putea produce modificări asupra gradului de potențialitate a factorilor de risc și crearea condițiilor pentru diminuarea sau eliminarea acestora atunci când este cazul;
- stabilirea pragului critic corespunzător fiecărui factor de risc (grupelor de factori de risc), folosind întreaga gamă a metodelor de cercetare și investigare științifică;
- realizarea unor scenarii strategice posibile (probabile) și studierea, pe baza acestora, a multitudinii aspectelor insecurizante pe care factorii de risc le-ar putea genera etc., fiecare dintre acestea necesitând adoptarea unei anumite conduite.

A lua o decizie înseamnă a avea în vedere calculul diferitelor alternative posibile, evaluarea consecințelor acesteia și, în cele din urmă, determinarea probabilităților de apariție a unor factori perturbatori și efectelor posibile ale manifestării acestora. Aceasta întrucât orice decizie trebuie să aibă în vedere asumarea riscului minim.

Evaluarea permanentă a riscurilor concură la fundamentarea realistă a fiecărei decizii sub aspectul diminuării consecințelor negative ale acesteia.

Avem în vedere faptul că orice comportament decizional implică și asumarea unor riscuri; astfel, riscul militar, de exemplu, trebuie estimat înaintea asumării unui angajament, cu o obiectivitate extremă și ținându-se seama de evoluția lui posibilă

* Ofițer, Ministerul Administrației și Internelor, doctorand în științe militare și informații la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

(criză, conflict), întrucât, în mod cert, nu va fi oportun și/sau posibil să se renunțe la un angajament atunci când pericolozitatea riscului se va dovedi superioară celei prevăzute.

Procesul evaluării factorilor de risc are un rol esențial din cel puțin două motive:

- prin el se realizează cunoașterea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale;
- reconsideră și impulsionează activitatea de asigurare a resurselor materiale și de altă natură necesare apărării.

Studiile și analizele care vizează domeniul securității naționale, în întreaga sa complexitate, nu pot evita tratarea și evaluarea riscurilor la adresa acesteia. Sunt vizate, pe de o parte, cunoașterea în sine a riscurilor, iar pe de altă parte, reducerea potențialității lor (de fapt, a efectelor acestora), cu atât mai mult cu cât, prin depășirea unui prag critic, riscurile pot determina efecte extrem de grave pentru orice sistem de securitate.

În scopul reducerii potențialității riscurilor care pot afecta securitatea națională se ține seama de palierul decizional și, în mod deosebit, de respectarea următoarelor cerințe:

- complexitatea deciziilor la nivel societal impune fundamentarea riguros științifică, raționată, a acestora și corelarea lor cu necesitățile specifice sistemului securității naționale;
- statuarea opțiunilor decizionale într-o perspectivă îndelungată și globală;
- urmărirea și asigurarea caracterului său performant; reale a fiecărei decizii și asigurarea caracterului său performant;
- un control strict al riscurilor asumate etc.

Criteriile de raționalitate, eficiență și performanță sunt cât se poate de normale, mai ales că este vorba despre sistemul securității naționale caracterizat, în general, de coeziunea elementelor componente, sistem care, îmbinând perspectiva structurală cu cea funcțională, vizează o anumită finalitate.

Totodată, reducerea potențialității riscurilor sau menținerea acestora în limitele normalității este condiționată și favorizată de o strategie de acțiune dependentă nemijlocit de semnificația și valoarea indicatorilor calitativi și cantitativi pe care îi încorporează.

Stabilirea acestora presupune:

- orientarea efortului către un scop bine definit;
- dezvoltarea permanentă a capacității de informare inter și multidisciplinară (se au în vedere multitudinea și natura riscurilor care ar putea afecta sistemul securității naționale);
- delimitarea și utilizarea unor metode adecvate pentru analiza, măsurarea și evaluarea riscurilor, precum și pentru determinarea unor praguri de siguranță;
- asigurarea resurselor necesare în raport cu complexitatea și necesitatea realizării unor evaluări performante asupra potențialității factorilor de risc;
- realizarea de scenarii, în cadrul cărora — pe baza unor studii de caz — să se reliefeze consecințele pe care le-ar putea avea riscurile scăpate de sub control la adresa securității naționale.

Identificarea amenințărilor presupune parcurgerea următoarelor etape:

- analiza factorilor favorizanți și defavorizanți din spațiul de securitate;
- identificarea și definirea elementelor care constituie sau se pot transforma în amenințări asupra mediului informațional-decizional;
- identificarea posibilităților, frecvențelor și intensității de amenințare ale elementelor respective;
- stabilirea obiectivelor și zonelor amenințate;
- atribuirea (pentru amenințările identificate și definite) nivelului corespunzător posibilităților lor de transformare în evenimente nedorite și măsurarea pericolelor pe scara valorilor de la 0 la 5;
- gruparea amenințărilor pe elemente de acțiune (cadre) și ierarhizarea lor în funcție de mărimea nivelului atribuit (de la 5 la 0);
- înscrierea amenințărilor (grupate și ierarhizate) pe liniile matricei de risc.

După completarea liniilor matricei de risc cu amenințările definite, se analizează concordanța dintre aceste amenințări și conținutul elementelor care delimitează sistemul de securitate. Corelația constă în transformarea sau includerea tuturor factorilor defavorizanți- turbulențe, disfuncționalități, contradicții, imprecizii, invalidități, lipsa resurselor, neoportunități de reglaj și de adaptare, lipsa de comunicare, absența sau inconsistența procedurilor, elemente de insecuritate, indecizii, acțiuni sau decizii neprofesionale, lipsa de loialitate, aspecte de criză etc, observându-se dacă valorile atribuite amenințărilor corespund caracteristicilor procesuale ale mediului de securitate analizat.

La sfârșitul analizei, se întocmește o listă a factorilor respectivi, în care se consemnează: denumirea factorului; apartenența la unul sau la mai multe cadre de analiză; apartenența la dimensiunea de risc generală a mediului sau la cea specifică; aprecieri privind frecvența sau intensitatea de transformare în evenimente nedorite. Identificarea și definirea elementelor care constituie sau se pot transforma în amenințări asupra mediului informațional-decizional au în vedere, în primul rând, analiza listei cu factorii defavorizând, selectându-se acei factori a căror intensitate depășește limita de acceptare ($> 0,5$ sau $> 0,8$) stabilită prin strategia managementului riscului (sau de securitate), care apoi se definesc ca amenințări. Pentru toate amenințările, indiferent de proveniența lor (din factori defavorizând sau în urma analizei de proces), se întocmește, de asemenea, o listă în care sunt specificate: denumirea amenințării; apartenența la unul sau la mai multe cadre de analiză; apartenența la dimensiunea de risc generală sau specifică a mediului; descrierea amenințării; posibilitatea, frecvența și intensitatea transformării amenințării în eveniment nedorit.

Dacă pentru o amenințare dată, intensitatea sa, provenită din însumarea nivelurilor elementelor de descriere, depășește valoarea 5, atunci se reanalizează elementele care o descriu și se păstrează în componența sa cele mai relevante care îi conferă valoarea 5, iar celelalte se reanalizează și se utilizează, dacă au relevanță, în continuare, pentru definirea altor amenințări sau se transformă ele însele în amenințări.

La finalul analizei se realizează corespondența dintre amenințări și zone, concretizată într-o listă în care se înscriu: denumirea amenințării; obiectivele și

zonele amenințate; acțiuni sau forme de manifestare; alte caracteristici (dispuneri, parametri constructivi, posibilități, probabilități, intensități, frecvențe, corelații etc). Pe baza caracteristicilor obiectivelor și zonelor amenințate, se amendează nivelurile atribuite în lista amenințărilor. În urma studiului efectuat, amendarea inițială trebuie să se apropie de cea stabilită în cazul analizei obiectivelor și zonelor, cu probabilitatea de eroare acceptată prin strategia de securitate. De asemenea, la finalul analizei interactive, se păstrează numai valorile nivelurilor atribuite amenințărilor pe scara de la 0 la 5.

După regruparea pe cadre, amenințările se ierarhizează în funcție de valoarea intensităților și se înscriu în matrice, de la amenințarea cu cea mai mare intensitate, la amenințarea cu cea mai mică intensitate din cadrul respectiv, consemnându-se apartenența la dimensiunea generală sau specifică.

După gruparea și ierarhizarea amenințărilor în matricea de risc, se analizează corelația dintre amenințările grupate și ierarhizate, pe de o parte, și structura elementelor care definesc procesul mediului, pe de altă parte, iar dacă rezultatul corelației este acceptat se trece la etapa a treia. Dacă rezultatul nu este acceptat, procesul se reia începând cu etapa analizei vulnerabilităților.

Analiza vulnerabilităților

Apresiasi, identificarea sau determinarea nivelurilor de vulnerabilitate se referă la stabilirea probabilității care ar putea favoriza transformarea amenințărilor în pericole și, deci, în evenimente nedorite. Asocierea valorilor de probabilitate se bazează pe aspectele de izomorfism și autoizomorfism, de corelații și tehnologie, precum și pe aspectele concrete de securitate pentru procesul analizat.

După înscrierea vulnerabilităților în matricea de risc, se analizează corelația dintre vulnerabilități și structura componentelor care definesc procesul.

Analiza conjuncțiilor amenințări-vulnerabilități are rolul de a evidenția compatibilitățile amenințări-vulnerabilități, în sensul determinării intercondiționării dintre acestea. Prin conjuncții se înțeleg intersecțiile linii-coloane ale matricei de risc în care există intercondiționări de dezvoltare a amenințărilor (condiții favorabile) determinate de vulnerabilitățile sistemului pe care îl amenință. Conjuncțiile și, deci, intercondiționările sunt de natură acțională și nu depind prea mult de apartenența la un anumit cadru sau la o anumită componentă.

Definirea și ierarhizarea riscurilor reprezintă o etapă deosebit de importantă, care presupune:

- denumirea riscurilor în funcție de amenințări și vulnerabilități. Un anumit tip de risc poate proveni fie din conjuncția unei amenințări cu o vulnerabilitate, fie din conjuncția mai multor amenințări cu una sau mai multe vulnerabilități;
- definirea riscurilor completează denumirea acestora cu mențiunile apartenenței și cu evidențierea amenințărilor sau vulnerabilităților determinate;
- după definire, riscurile se trec în listele pe componente, începând cu riscul de nivel maxim și terminând cu acela care are nivelul minim;
- listele riscurilor în funcție de componente cuprind conjuncția, denumirea, nivelul de risc, apartenența la dimensiunea generală sau specifică, amenințările și vulnerabilitățile determinate, precum și alte elemente de

descriere, inclusiv propagarea acestora către infrastructură sau organizații.

Riscul este cauzat de nedeterminare, de imposibilitatea de a cunoaște cu certitudine evenimentele viitoare, reprezentând o stare potențială, care, în anumite condiții, poate deveni efectivă. Atât riscurile cât și amenințările pot influența în mod negativ realizarea obiectivelor de securitate ale României, întârziindu-le sau împiedicându-le, cu consecințe atât în planul intern cât și în cel extern, asupra diferitelor paliere ale securității (politic, economic, militar, cultural, de mediu).¹

¹ http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/riscuri_si_amenintari_actualitate_si_perspectiva.pdf

MOSSAD - ÎNTRE OPERAȚIONAL ȘI PREVENTIV

Dr. Cristian NIȚĂ*

In 2002, when prime minister Ariel Sharon appointed his longtime friend and former IDF subordinate Maj.-Gen. (res.) Meir Dagan as head of the Mossad, the intelligence agency was described as lacking imagination and courage, of being in a state of stagnation. Seven years later, former Mossad deputy chief Ilan Mizrahi, was the Mossad No. 2 under Ephraim Halevy and was beaten out for the top job by Dagan in 2002, said „he has put the Mossad back on the map, restored its prestige in Israel and abroad, particularly when it comes to Israeli deterrence”¹.

Keywords: *Ha Mossad'le Mode'in ve'le Tafkidim Meyouchadim, special activities, Meir Dagan, Imad Mughniyeh, Mahmoud Al-Mabhouh*

1. Mossad – o nouă dinamică operațională

Revoluția organizațională declanșată de fostul director al Mossad-ului (*Ha Mossad'le Mode'in ve'le Tafkidim Meyouchadim – Institutul Central de Informații și Activități Speciale*)², Meir Dagan, în perioada 2002-2003, a revigorat capacitățile operaționale ale serviciului de informații, în contextul în care acesta se confruntă cu două provocări imediate: *amenințarea crescândă din partea terorismului islamist și pericolul reprezentat de potențialul nuclear al Iranului*.

În anul 1997, Mossad-ul a fost afectat de eșecul a trei operațiuni succesive, desfășurate pe plan extern: încercarea de asasinare a lui Khaled Mashaal (membru al Biroului Politic al Hamasului), arestarea de către cadrele elvețiene de securitate a doi israelieni, agenți ai Mossadului, care încercaseră să instaleze aparatură de interceptare în locuința unui militant al Hezbollahului libanez și arestarea unui agent în Cipru, acuzat de o acțiune similară.

Un fost agent al Mossad-ului, Gad Shimon, a declarat într-un interviu acordat canalului de televiziune N.B.C. că acțiune eșuată a Mossadului vizând asasinarea, în Iordania, a președintelui Biroului Politic al Mișcării de Rezistență Islamică Hamas, Khaled Mashaal, este una din cele mai mari erori comise de serviciul secret israelian³. Shimon a afirmat: „*această acțiune a neglijat două din cele mai elementare reguli ale spionajului și*

* **Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”**

¹ Yaakov Katz, Analysis: Restoring Israel's deterrence and the Mossad's prestige, June 22, 2009, <http://www.jpost.com>

² Serviciul a fost constituit ca o agenție independentă, plasată exclusiv sub autoritatea șefului executivului. Principala sarcină a Mossad-ului este de a organiza și conduce activitatea de culegere de informații publice, economice și tehnico-științifice în afara Israelului. Mossad-ul este condus de un director numit pentru un mandat de 5 ani de către primul-ministru.

³ Totuși, greșeala cea mai costisitoare și mai importantă comisă de comunitatea de informații a Israelului a fost reprezentată de evaluarea greșită a intențiilor egiptene și siriene, din preajma declanșării războiului de Yom Kippur, din 1973, când cele două armate au atacat pe neașteptate Israelul în încercarea de a recâștiga teritoriile pierdute în urma războiului din anul 1967. La momentul respectiv, Israelul beneficia de toate avantajele: *acoperire informativă superioară, resurse umane excelente care beneficiau de un bun acces la informații, existența unui dialog discret la nivel înalt cu mai mulți lideri arabi și musulmani și a unei direcții de evaluare a informațiilor care transmisese un avertisment cu mai multe luni înainte de război, prevenind, astfel, izbucnirea sa în acel moment*. Însă, în pofida tuturor celor menționate mai sus, Israelul a înțeles totul greșit. Abundența informațiilor a condus la „*încrederea*” în informații: intelligence-ul israelian avea încredere, mai degrabă, în capacitatea analitică superioară decât în semnalele amenințătoare de pe teren.

anume: să-ți îndeplinești misiunea fără a fi prins, iar dacă misiunea eșuează să nu cazi prizonier oricare ar fi circumstanțele". Rateurile tehnice sunt întotdeauna posibile, dar ceea ce s-a petrecut la Amman este absolut de neiertat.

Mai mult, această acțiune s-a dovedit o încălcare a tratatului de pace și acordurilor de securitate încheiate între Israel și Iordania în 1994, fapt ce a avut repercusiuni directe asupra relației dintre regele Hussein și autoritățile israeliene. Pentru a detensiona situația, Washington-ul a exercitat presiuni asupra premierului Netanyahu pentru eliberarea șeicului Ahmad Yassin, fondatorul Hamas, în conformitate cu cererea regelui Hussein. Acest schimb a fost negociat în cadrul întâlnirii de la Amman, la care au participat prințul moștenitor al Iordaniei și delegația trimisă de Netanyahu. S-a convenit asupra eliberării lui Ahmad Yassin în condițiile impuse de Iordania, adică eliberarea să nu fie de fapt o deportare. Pe lângă șeicul Ahmad Yassin, au mai fost eliberați alți 70 de militanți ai mișcării integriste Hamas.

În urma acestor eșecuri, directorul de atunci al Mossadului, Dani Yatom, și-a prezentat demisia, iar în locul lui a fost numit Efraim Halevi⁴, unul din membrii echipei de conducere a Mossadului. Acesta este cunoscut în Israel ca un specialist în materie, care a preferat să rămână în umbră. Halevi a axat activitatea Mossadului pe colaborarea cu alte servicii secrete și pe schimbul de informații, ținându-l departe de operațiunile speciale, în ultimii ani.

Practic, de la asasinarea lui Fathi Shqaqi, liderul organizației „*Jihadul Islamic*” din Palestina, în octombrie 1995 la Malta și a lui Yehiyeh Ayyash - *Inginerul*, în 1996, cunoscutul *bombmaker* al Hamasului în Fâșia Gaza, Mossadul nu a mai fost implicat în nici un asasinat al liderilor teroriști până în 2003.

La prima vedere, componenta acțională a Mossadului își epuizase obiectivele, direcțiile și resursele umane. Premierul israelian, Ariel Sharon, l-a numit pe Dagan în funcția de șef al Mossad-ului tocmai pentru a remedia această situație, înlocuindu-l astfel pe Ephraim Halevy, sub conducerea căruia organizația a evitat „*operațiunile speciale*”, care i-au adus faima în anii '70 și '80. Schimbările din Mossad au survenit după o îndelungată lipsă de activitate operațională, iar moralul angajaților agenției era deja foarte scăzut, după eșecurile din Iordania, Cipru și Elveția.

Dagan a fost mandatat cu transformarea Mossadului, care devenise alergic la riscurile operaționale. Sharon își dorea un Mossad agresiv, motiv pentru care Dagan a pus accent pe operațiunile împotriva Iranului și a dezvoltat o rețea extrem de densă de colaborări cu agențiile europene de spionaj și cu cele din Orientul Mijlociu, în completarea deja extrem de strânsei colaborări pe care o avea cu CIA.

Potrivit unei surse din cadrul serviciilor de informații, prin numirea, în anul 2002, a lui Meir Dagan la conducerea Institutului, „*Ariel Sharon a preconizat că Mossadul se va întoarce la zilele sale de glorie din anii '70, în contextul în care, mai bine de zece ani, Mossadul i-a urmărit și i-a ucis pe aproape toți teroriștii din organizația „Septembrie Negru” care au fost implicați în atentatul care a avut loc în perioada Jocurilor Olimpice*

⁴ Efraim Halevy a fost director al serviciului secret israelian, Mossad, în perioada 1998-2002. Anterior, a activat timp de peste 30 ani ca agent secret, iar, între anii 1990-1995, a ocupat funcția de director adjunct al aceluiași serviciu secret. Originar din Marea Britanie, Halevy, în vârstă de 68 de ani, a părăsit Mossadul în 1995, după 30 de ani de serviciu, la momentul respectiv fiind „*numărul doi*” în ierarhia Mossad. Ulterior, el a ocupat funcția de ambasador al Israelului pe lângă Uniunea Europeană, la Bruxelles. A fost rechemat în fruntea Mossadului pentru a-l înlocui, în 1998, pe generalul Danny Yatom, care a fost nevoit să demisioneze ca urmare a eșecurilor înregistrate de *Institut* în 1997.

de la Munchen. Dar, în acest moment nu numai Mossadul s-a schimbat - ci și teroriștii. Aceștia sunt mult mai sofisticăți, iar mulți dintre ei sunt destul de prevăzători încât să nu călătorească în afara Orientului Mijlociu”.

Dagan a primit prerogative extinse să facă tot ceea ce este necesar pentru reînnoirea capacității operaționale a Mossadului. Trebuia să efectueze o schimbare rapidă urmată de rezultate semnificative⁵.

Premierul Ariel Sharon i-a dat mână liberă lui Dagan în urmărirea teroriștilor, după atentatele simultane produse asupra evreilor din Mombasa, în Kenya, în noiembrie 2002, atribuite rețelei Al-Qaida. *Mai mulți militanți arabi, printre care și multe figuri de rang înalt din cadrul Hamas-ului și Hezbollah-ului, au fost asasinați în ultimii ani în Fâșia Gaza, în Liban și în Siria.* Toate aceste operațiuni au fost puse pe seama Mossad-ului, care nu a comentat niciodată.

Eliminarea liderului brigăzilor Izz al-Din al-Qassam, ramura armată a grupării Hamas, la Damasc, în septembrie 2004, a reprezentat prima operațiune în care Israelul a acționat atât de deschis. De asemenea, a reflectat noua opinie a Israelului despre vulnerabilitățile strategice ale Siriei și noile capacități ale Mossad-ului de a comite asasinat în străinătate.

Surse din rândul unor înalți oficiali din cadrul serviciilor israeliene de securitate și-au asumat responsabilitatea pentru asasinat chiar înainte ca purtătorul de cuvânt sirian să fi acuzat Israelul. Sursele de securitate israeliene, de obicei reticente, și-au asumat responsabilitatea atentatului înainte ca Siria să acuze autoritățile de la Tel Aviv. Khalil a murit în momentul în care o bombă plasată în mașina sa a explodat în cartierul Zahara, din Damasc. Specialistul serviciilor de informații israeliene, Yossi Melman, care a scris mult despre activitățile Mossadului, a publicat un articol, în cotidianul israelian „*Ha'aretz*”, a doua zi după atentat, afirmând că asasinarea lui Khalil a reprezentat un avertisment al Israelului, adresat Siriei, legat de găzduirea de către acest stat a militanților palestinieni.

Generalul maior (în retragere) Amos Malka, fostul șef al Serviciului de Informații al Armatei, a declarat: „*Israelul și-a menținut întotdeauna capacitatea profesională, operațională și informațională de a viza obiective specifice în Orientul Mijlociu, chiar și în țările ostile, inclusiv în Damasc*”.

Ilan Mizrahi, fost director al Consiliului Național de Securitate (NSC)⁶ și adjunct al șefului Mossad-ului până în anul 2002, a afirmat că nu este surprins de operațiunea din Damasc și că nu a considerat niciodată Siria ca fiind o zonă impenetrabilă. Pentru a exemplifica, Mizrahi a reamintit seria de explozii care a avut loc în Siria în anul 1996, despre care s-a crezut că Turcia le-a orchestrat, din cauza unei disensiuni cu Damascul în privința sprijinului acordat de Siria unor facțiuni rebele kurde.

Generalul de brigadă (în retragere) Yehiam Sasson, care i-a succedat lui Meir Dagan, în 1999, ca șef al direcției antiteroriste din cadrul biroului premierului israelian, a

⁵ Alon Ben-David, „Israel reactivates Mossad”, în publicația lunară *Jane's Intelligence Review*, ianuarie 2004.

⁶ Vezi și Alegerea lui Ilan Mizrahi în funcția de director al Consiliului Național de Securitate, publicația bilunară „*Intelligence Online*”, mai 2006. Director pe probleme de informații în cadrul Mossad între 1998-2002, Ilan Mizrahi a fost numit în funcția de director al Consiliului Național de Securitate (NSC) din Israel de către premierul israelian Ehud Olmert. NSC a fost înființat în 1999 de către Benjamin Netanyahu, dar directorii săi nu au exercitat prea multă influență până în prezent. În calitate de director al Consiliului Național de Securitate (NSC), *principala sarcină este să prezinte premierului israelian un rezumat al rapoartelor și analizelor provenite de la diferitele agenții israeliene de apărare, de securitate și de informații. De asemenea, acesta va acționa și ca persoană de legătură cu omologii săi externi.*

remarcat, aprobând politica conducerii actuale a Mossad-ului: „presupunând că Israelul este responsabil de asasinarea lui Khalil, am putea spune că în sfârșit se pot observa rezultatele nimirii în funcție a lui Dagan. Acesta este genul de operațiune care necesită timp și pregătire și care nu poate fi îndeplinită doar într-o săptămână”.

Atentatul asupra lui Khalil a fost prima operațiune a Israelului de acest gen derulată în Siria. Anterior, Israelul a avut grijă să nu afecteze prea mult relațiile cu vecinul său din nord deoarece, în ciuda stării oficiale de război dintre cele două țări, frontiera lor comună a fost, pentru treizeci de ani, cea mai liniștită frontieră. În mod ironic, aceasta este chiar mai stabilă decât frontierele Israelului cu Egiptul și Iordania.

Atentatul din septembrie 2004 se înscria de altfel în logica acțiunilor speciale inițiate de Mossad în perioada 2003-2004. În martie 2003, un automobil în care se afla mascat exploziv, a explodat în tabăra de refugiați palestinieni din Liban, Ayn al-Hilweh, ucigându-l pe Abu Muhammad Al-Masri. În luna iulie 2003, Yehuda Lancry, fostul ambasador la ONU, a pretins că Al-Masri a fost reprezentantul lui Osama bin Laden în Liban. Cinci luni mai târziu, Ali Hussein Salih, unul dintre cei mai importanți agenți secreți ai grupării Hezbollah, a fost ucis într-o explozie care a distrus automobilul acestuia, parcat în refugiul aparținând grupării din sudul Beirut-ului. Imediat după asasinarea lui Salih, din interiorul serviciului de securitate israelian au început să fie divulgate informații secrete despre activitățile sale, indicând Mossad-ul ca fiind vinovat.

Potrivit experților în activitatea serviciilor de informații, asasinatele celor doi lideri ai Mișcării Hamas, șeicul Ahmad Yassin și Abdelaziz Al-Rantissi, la mai puțin de patru săptămâni distanță, demonstrează capacitatea Israelului de a îmbina în mod eficient informațiile obținute din surse umane și armele sofisticate.

Eliminarea liderilor Ismail Abu Shanab (în august 2003), Ahmed Yassin (22 martie 2004)⁷ și Abdel Aziz Rantisi (17 aprilie 2004) a demonstrat succesul reformelor inițiate de Meir Dagan în interiorul Mossadului, cu accent pus pe latura operativă a activității de informații. Racheta israeliană care l-a ucis pe liderul Hamas, Abdel Aziz Rantisi, în Gaza, în data de 17 aprilie 2004, a provocat o criză de credibilitate la nivelul acestui grup. Ulterior asasinatului, Hamas-ul a avertizat că moartea liderului său spiritual a „deschis porțile Iadului” pentru Israel. Succesorul lui Yassin a fost eliminat la mai puțin de o lună de la preluarea funcției.

În iulie 2004, o altă explozie a unei mașini capcană în sudul Beirutului l-a ucis pe Ghalib Awali, un asociat al lui Ali Hussein Salih.

Hasan Nasrallah, secretarul general al Hezbollah, a lăudat într-un necrolog munca lui Awali în cadrul unității „a cărei activitate a fost dedicată, în ultimii ani, sprijinirii fraților săi din Palestina aflată sub ocupație”. Hezbollah nu recunoscuse până atunci existența unei astfel de unități destinată operațiunilor pe teritoriul palestinian.

De asemenea, atentatele comise în anul 2004, în capitala libaneză, cărora le-au căzut victime Elias Hobeika și Jihad Jibril, au fost rodul unei colaborări între serviciul de informații al armatei, *Aman*, serviciul de securitate internă, *Shin Bet* și *Mossad*.

Toate aceste succese operaționale indică eficiența metodelor prin care rețelele de

⁷ Vladimir Alexe, „Hamas, infiltrată de Mossad”, în cotidianul *Ziua*, nr. 2980, 03.04.2004. Asasinarea șeicului Ahmed Yassin - liderul spiritual al organizației palestiniene Hamas - a reprezentat o operațiune complexă, purtată de Israel cu mijloace tehnice și umane considerabile, eșalonată timp de mai mulți ani. Sfârșitul lui Yassin amintește de eliminarea altui lider palestinian, Abu Jihad (nume real Khali Al-Wazzir).

informații israeliene au reușit să penetreze, cu un succes din ce în ce mai evident, comunitățile palestiniene și libaneze. De la uciderea liderului militar al Hamas, Salah Shahada, în iulie 2002, în Gaza, loviturile israeliene împotriva liderilor special vizați în acest sens au fost remarcabil de precise. Acest fapt indică utilizarea unor informații extrem de precise culese din teren, unul dintre principalele motive de îngrijorare pentru Hamas fiind proporțiile în care rândurile sale au fost infiltrate de agenți ai serviciilor de informații israeliene.

Succesul acestui tip de atac depinde aproape în întregime de identificarea anticipată a clădirilor sau a vehiculelor vizate. Yassin și Rantisi nu au fost „ținte lovite la întâmplare”. Aceste asasinat au fost planificate meticulos, până la cele mai mici detalii, iar acest fapt ridică întrebarea dacă mașinile în care călătoreau aceștia nu au fost, cumva, monitorizate electronic de agenții locali. Este cert faptul că refuzul Hamas-ului de a face public numele succesului lui Rantisi nu a protejat identitatea acestuia față de serviciile de informații israeliene.

Remarcând secretizarea operațiunilor derulate de Israel, experții insistă asupra tehnicilor de infiltrare utilizate de serviciile secrete israeliene în rândul mișcărilor palestiniene și utilizarea armelor de înaltă tehnologie în vederea localizării țintelor și atacării acestora.

Potrivit lui Eric Denece, directorul Centrului francez de Cercetare în domeniul Informațiilor (CF2R), serviciile israeliene dispun fie de agenți infiltrați, fie de agenți dubli.

De asemenea, ținta vizată poate fi urmărită pas cu pas grație „marcajului” discret din autoturismul său prin intermediul unui „tracking” (sistem de localizare la distanță, de mărimea unui telefon mobil) sau prin intermediul „marcajului” efectuat de una din gărzile de corp care are asupra sa un dispozitiv de „tracking” inserat fără știrea acestuia.

Eric Denece a explicat că dacă aceste sisteme de marcaj nu sunt descoperite sau dezactivate, serviciile israeliene de informații pot să urmărească ținta 24 de ore din 24, cu o precizie de 30 de metri. De asemenea, responsabilii vizați pot fi localizați ca urmare a interceptării convorbirilor și a localizării telefoanelor prin satelit.

O dată luată decizia atacării, avioanele-spion preiau ștafeta. Aceste avioane fără pilot, care au o rază de acțiune de câteva sute de km, sunt utilizate aproape zilnic în Teritoriile ocupate, pentru a retransmite în direct imagini din zonele ocupate. Altele, cum ar fi cele de tip „Heron” și „Hunter”, sunt echipate și cu laser de desemnare a țintei care „iluminează” obiectivul, ghidând bomba sau racheta lansată dintr-un avion de vânatoare sau dintr-un elicopter. Piloții israelieni de pe avioanele „F-16” sau de pe elicopterele „Apache” pot să lanseze bombe cu ghidare laser „Griffin” sau rachete aer-sol „Nimrod”, care atacă ținta desemnată. În opinia lui Eric Denece, ghidarea laser poate fi efectuată, de asemenea, de către un agent israelian infiltrat într-un imobil din apropierea locației unde se află obiectivul vizat.

În plus, anumite sisteme de „tracking” de ultimă generație pot, potrivit acestui specialist în informații, să activeze direct racheta lansată din elicopter și să o dirijeze spre țintă.

Asasinarea conducătorului militar al Hezbollah, Imad Mughniyeh, în capitala siriană Damasc, în data de 12 februarie 2008 poate fi considerat cel mai mare succes operațional al directoratului Dagan pentru perioada 2003-2008. Istoricul Gordon Thomas a relatat pentru cotidianul „The Independent” etapele acestei operațiuni de succes a

Mossadului⁸. Pe 15 februarie 2008, Mughniyeh a fost înmormântat la Beirut într-o ceremonie impresionantă organizată de Hezbollah.

Șase luni mai târziu, Mossad a acționat din nou și a creat o mare breșă de securitate serviciului sirian de informații prin eliminarea generalului Mohammed Suleiman, omul de legătură al Siriei cu programul nuclear din Coreea de Nord. Cu aproximativ un an înainte, în septembrie 2007, Israelul a surprins încă o dată comunitatea internațională prin atacul-surpriză asupra facilității nucleare siriene, construită cu ajutorul Coreei de Nord.

Asasinarea lui Mughniyeh a provocat Hezbollahul-ului o pierdere importantă în angrenajul său militar⁹.

Investigația efectuată de autoritățile libaneze a dezvăluit faptul că o rețea de agenți libanezi a avut o contribuție decisivă la reușita operațiunii. În 2008, armata libaneză a descoperit o rețea de spioni care lucra pentru serviciul israelian de informații - Mossad - și care activa în Liban încă din 1980. Citând surse din domeniul securității și al justiției libaneze, liderul rețelei, Ali Jarrah și fratele acestuia, Yussif Jarrah au fost arestați de autoritățile libaneze și au recunoscut colaborarea lor cu Mossadul. Potrivit surselor, suspectul principal a fost recrutat de Mossad în anii '80. Misiunea rețelei, în ultimii 20 de ani, a fost de a monitoriza mai multe locații de securitate, inclusiv avanposturi aparținând armatei libaneze și celei siriene, precum și bazele palestiniene din Bekaa. Investigația a demonstrat faptul că rețeaua a monitorizat zone secrete de la Damasc, inclusiv locația Kfar Sousa, unde a fost ucis liderul Hezbollah, Imad Mughniyeh¹⁰.

Ultima dovadă a capacității operaționale a organizației este demonstrată de eliminarea, pe 19 ianuarie 2010, a lui Mahmoud Al-Mabhouh, care avea un rol de legătură între Hamas și Iran, fiind responsabil de coordonarea transporturilor de arme din Republica Islamică spre Fâșia Gaza. Mahmoud Al-Mabhouh era și un important comandant militar al Hamas, fondatorul Unității 101, din cadrul aripii militare a Hamas, Brigăzile Izz ad-Din al-Qassam¹¹, unitatea fiind axată pe răpiri ale soldaților israelieni¹².

Incidentul din Dubai nu este unul izolat dacă avem în vedere faptul că Israelul derulează o campanie de *activități clandestine* în Orientul Mijlociu, în încercarea de a-i

⁸ „Cum a asasinat Mossadul unul dintre cei mai căutați teroriști”, în cotidianul *România liberă*, nr. 6041, 24.02.2010

⁹ „Hzbollah's New Foreign Military Boss”, în publicația bilunară *Intelligence Online*, nr. 582, 20.11.2008.

¹⁰ „Libanezul care spiona pentru Israel a avut legături cu asasinarea lui Mughniyeh”, în periodicul *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 03.11.2008

¹¹ „Brigăzile Izz al-Din al-Qassam”, în periodicul *Jane's Terrorism and Security Monitor*, 07.02.2006. Ramura armată a grupării Hamas reprezintă miliția cea mai organizată și mai eficientă din teritoriile palestiniene. De-a lungul timpului, mai mulți oficiali de marcă ai Brigăzilor Izz ad-Din al-Qassam au fost uciși de forțele israeliene de securitate, printre aceștia numărându-se Zayid Khalil Mussa, Amjan Hannawi, Khaled Abu Selniya, Izz al-Din al-Sheikh Khalil.

¹² Josef Federman, „Liderul Hamas ucis a avut legături cu contrabanda cu armament din Iran”, în cotidianul *The Washington Times*, 01.02.2010. Al-Mabhouh a fost suspectat că a participat la răpirea și uciderea, ulterior, a doi soldați israelieni - Avi Sasportas și Ilan Saadon, în 1989. Aceștia au fost răpiți în cadrul unor incidente separate în 1989, la ordinele șefului Ahmed Yassin, liderul fondator al Hamasului. Avi Sasportas era un infanterist care a fost răpit de la o intersecție din apropiere de Ashkelon, la 16.02.1989, corpul acestuia fiind recuperat în anul următor. Cu câteva zile înainte de descoperirea corpului lui Sasportas, Saadon a fost dat dispărut, corpul acestuia fiind găsit de-abia în 1996, în urma unor informații primite din partea unor surse palestiniene. Mabhouh a supraviețuit mai multor tentative de asasinat în 1989, în 1991, la Beirut și a treia în Siria, acum câțiva ani de zile.

împiedica pe principalii săi inamici să-și coordoneze activitățile¹³. Agenții israelieni vizează întâlniri între reprezentanți ai Hamas, conducerea grupării militante Hezbollah și specialiști ai Gardienilor Revoluției Iraniene. Aceste acțiuni au început în luna decembrie 2009, când un autovehicul ce transporta oficiali iranieni și membrii Hamas a explodat în apropierea Damascului. La câteva săptămâni, o întrunire a membrilor Hamas și Hezbollah, care a avut loc în sudul Beirutului, a fost, de asemenea, vizată de o operațiune de „curățare a terenului”.

Aceste incidente, precum și lichidarea liderului Hamas, Mahmoud Al-Mabhouh, la Dubai, în luna ianuarie 2010, a determinat gruparea să lanseze o anchetă internă în ceea ce privește posibilitatea ca Israelul să fi infiltrat la cele mai înalte nivele ale mișcării islamiste. Un important oficial Hamas din Fâșia Gaza a precizat că lichidarea lui Mabhouh a convins mai mulți lideri ai Hamas din Fâșia Gaza și Siria că Mossadul s-a infiltrat la vârful mișcării. *„Evident, asasinarea lui Mabhouh este o greșeală uriașă din partea Hamas în ce privește securitatea, deoarece ne arată că agenții israelieni se află chiar printre liderii noștri de la Damasc”*. Oficialul palestinian a declarat că Hamas investighează posibilitatea ca Israelul să se fi infiltrat inclusiv în serviciile siriene de securitate, care sunt responsabile de siguranța liderilor grupărilor palestiniene radicale din Damasc, printre care se numără și Hamas.

În acest context, au fost voci în cadrul mass-mediei israeliene care l-au criticat pe Dagan pentru concentrarea eforturilor Mossadului în lupta împotriva terorismului islamic pe latura sa operațională, în detrimentul culegerii de informații importante în special legate de programul nuclear iranian.

2. Mossad-ul și obiectivele de securitate ale statului Israel

Dovada eficienței Institutului, cel puțin în ceea ce privește dimensiunea sa proactivă, este faptul că ultimii trei premieri ai Israelului au apreciat pozitiv activitatea actualului director al Mossad-ului prin prisma obiectivelor de securitate ale statului israelian, ceea ce a determinat și prelungirea succesivă a mandatului de director. De altfel, un aspect care a fost luat în considerare de guvernele israeliene este legat tocmai de reabilitarea capacităților operaționale ale instituției. Un indiciu al succesului reformelor inițiate de Dagan, este faptul că în cei opt ani de mandat, Mossadul și-a dublat practic capacitatea operațională, un fapt reflectat și în creșterea bugetului acestei instituții. Meir Dagan a restaurat imaginea instituției pe care o conduce, readucându-i gloria de care s-a bucurat cu mult timp în urmă.

Dagan a câștigat încrederea ultimilor trei premieri israelieni prin intensificarea

¹³ Conform doctrinei americane prin „activități clandestine” înțelegem „activități speciale – *special activities*”. Conform Decretului 11905, Activitățile de Informații Externe ale SUA, promulgat de președintele Gerald Ford în 18 februarie 1976, art. 2, lit.d, prin „*activități speciale în sprijinul obiectivelor naționale de politică externă*” se va înțelege „*activități, altele decât culegerea și producerea de informații și atribuțiile de sprijin în legătură cu acestea, destinate continuării programelor și strategiilor oficiale promovate de SUA în străinătate, care sunt proiectate și executate astfel încât rolul Guvernului SUA să nu fie evident sau recunoscut în mod public*”. Ordinul prezidențial executiv nr. 12333 din 4 decembrie 1981 definește activitățile speciale ca „*activități desfășurate în sprijinul obiectivelor de politică externă națională, planificate și executate astfel ca guvernul SUA să nu joace un rol vizibil sau care să fie recunoscut în mod public, deși el sprijină aceste activități, fără a avea drept scop influențarea proceselor politice, opinia publică, lumea politică sau mediile de informare din SUA. Ele nu includ activitățile diplomatice sau culegerea și producerea de informații, precum și activitățile legate de acestea*”. În Israel, operațiunile speciale sunt conduse de către kidon (brațul înarmat) din Mossad. El este specializat în operațiunile de răpire și eliminare și are numeroase acțiuni reușite în palmares.

operațiunile de asasinat și sabotaj îndreptate împotriva organizațiilor Hezbollah și Hamas, precum și a oamenilor de știință implicați în programul nuclear iranian¹⁴.

Această longevitate a directoratului Dagan a provocat însă tensiuni la nivelul echipei manageriale a serviciului, acolo unde se află și posibili succesori ai actualului director. Înalți oficiali din cadrul Mossadului au început să facă demersuri în vederea obținerii postului de director adjunct al Mossadului, pentru a fi la locul potrivit, la timpul potrivit, când actualul șef al serviciului de informații externe se va pensiona.

În luna aprilie 2009, ministrul israelian al apărării, Ehud Barak, și-a exprimat nemulțumirea cu privire la decizia de prelungire a mandatului lui Dagan cu încă un an. Această luare de poziție reflectă ceea ce presa israeliană a menționat deja, lupta pentru putere dintre Dagan și directorul serviciului de informații militare, Amos Yadlin.

În 2008, Meir Dagan a fost confirmat în această funcție de fostul premier Ehud Olmert, până la sfârșitul anului 2009. Premierul a calificat activitatea lui Dagan drept „*un succes excepțional*”. Potrivit unei declarații emise de biroul premierului israelian, lista de obiective atinse de către Dagan în timpul mandatului este „*foarte impresionantă*”. Printre operațiunile întreprinse de serviciile israeliene de informații se numără și atacul aerian asupra unei facilități siriene unde se credea că se construiește, cu ajutorul Coreei de Nord, un reactor nuclear.

Potrivit cotidianului „*Ma'ariv*”, actualul premier israelian, Benjamin Netanyahu, a decis prelungirea mandatului lui Dagan până la finele anului 2010. Potrivit Biroului premierului israelian, Benjamin Netanyahu, Cabinetul israelian a decis, la data de 21 iunie 2009, extinderea mandatului directorului serviciului israelian de informații externe, Meir Dagan, cu un an. Potrivit lui Netanyahu, Dagan „*este un om de excepție care, aflat la conducerea unei echipe excelente, a îmbunătățit capacitățile țării*”.

Decizia a fost luată atât ca urmare a aprecierii activității lui Dagan, cât și a necesității de a nu afecta funcționarea instituției într-un an considerat decisiv în ceea ce privește luarea unei decizii cu privire la programul nuclear al Iranului. În cadrul unei ședințe desfășurate la jumătatea lunii iunie 2009, în Comisia pe probleme de apărare și afaceri externe din cadrul Parlamentului israelian (Knesset), Dagan a declarat că Iranul va obține arma nucleară până în 2014, perioada 2009 - 2010 fiind decisivă în această direcție¹⁵. Potrivit lui Dagan, Iranul reprezintă în prezent principala amenințare la adresa Israelului din cauza programului său nuclear¹⁶, dar și a sprijinului acordat Siriei sau unor organizații ostile statului israelian, precum Hezbollah și Hamas, pe care Teheranul le susține financiar, tehnologic și militar.

Tensiunile apărute în cadrul echipei de conducere a Mossadului, care au provocat

¹⁴ În anul 2010, au avut loc două atentate împotriva a doi fizicieni care lucrau la programul nuclear iranian, Majid Shahriari și Masoud Ali Mohammadi. Politica inițiată de Meir Dagan a fost continuată de predecesorul său, Tamir Pardo. La 23 iulie 2011, Darioush Razaee-Nejad, în vârstă de 35 de ani, a fost împușcat mortal, de persoane necunoscute, de pe motocicletă, în timp ce se afla pe o stradă, împreună cu familia sa. Inițial, savantul a fost prezentat de presa iraniană ca un specialist în fizică nucleară, care lucra în cadrul Organizației iraniene pentru Energie Atomică (OIEA) și Ministerului Apărării.

¹⁵ Yaakov Katz, „Analysis: Restoring Israel's deterrence and the Mossad's prestige”, în cotidianul *The Jerusalem Post*, 22.06.2009

¹⁶ Serviciile de informații americane apreciază că Iranul își menține opțiunea de a dezvolta arme nucleare funcționale. Potrivit CIA, Iranul a întrerupt în anul 2003 programul de dezvoltare a armelor nucleare, dar continuă să dezvolte tehnologii pentru îmbogățirea uraniului și construirea de rachete nucleare. De aceea, culegerea de informații cu privire la intențiile iraniene au prioritate. În principal, CIA se concentrează pe obținerea unei imagini corecte cu privire la capacitățile iraniene. Dar, în afară de aceasta, există pericolul real ca și alte țări din regiune să încerce să devină puteri nucleare dacă Iranul va reuși acest lucru. „*Ultimul lucru de care am avea nevoie în Orientul Mijlociu ar fi o cursă a înarmărilor nucleare*”.

demisia adjunctului directorului serviciului israelian de informații externe, „T”¹⁷ (denumit astfel după inițiala numelui de familie), au readus în atenția clasei politice și a opiniei publice israeliene problema limitării în timp a mandatului directorului Mossad. Astfel, Jacob Edery, membru al partidului Kadima, a înaintat, la data de 29 iunie 2009, o moțiune în vederea limitării mandatului directorului Mossad la patru ani, la fel ca și în cazul șefului de Stat Major al Forțelor Israeliene de Apărare, al directorului serviciului israelian de securitate Shin Bet și al comisarului-șef al Poliției.

Competiția la nivel inter-organizațional creată în cadrul comunității de informații este provocată atât de dezacorduri asupra unor chestiuni de principiu, cât și de „*rivalitățile tradiționale*” între diversele servicii de informații, dar și între ofițerii cu rang înalt din aceste structuri. Există momente ocazionale tensionate, într-o mare măsură depinzând de personalitățile celor implicați.

Au existat eforturi, în trecut, în vederea definirii regulilor jocului și a împiedicării duplicării autorității și a luptelor pentru prestigiu. În anii '50, prerogativele erau divizate în rândul diverselor ramuri ale comunității de informații pe criterii geografice: toate activitățile din străinătate (cu excepția activităților transfrontaliere) erau responsabilitatea Mossad, în timp ce activitățile desfășurate pe teritoriul Israelului erau coordonate de serviciul de securitate Shin Bet. Activitățile la granițele cu statele inamice și pe teritoriul acestora intrau în atribuțiile serviciului de informații militare. Cu toate acestea, de-a lungul anilor, serviciile de informații au desfășurat activități paralele, în același domeniu. În anii '90, au fost încheiate acorduri care includeau delimitări mai detaliate ale prerogativelor, acestea fiind cunoscute sub denumirea de „*Magna Carta*” a serviciilor de informații. În anul 1999, în timp ce Ehud Barak era premier, a fost înființată o comisie în vederea găsirii unor modalități de împărțire a responsabilităților între serviciile de informații. O altă comisie cu același obiectiv a fost numită de succesorul lui Barak, Ariel Sharon, în 2004. Sharon l-a numit ulterior pe Dan Meridor ca reprezentantul său în vederea medierii a patru dispute nerezolvate referitoare la responsabilitățile atribuite - *două între Mossad și serviciul de informații militare și două între Mossad și Shin Bet*. Meridor, care în prezent este ministrul pe probleme legate de servicii de informații și energie atomică, în cadrul guvernului premierului Benjamin Netanyahu, a reușit să rezolve două dintre aceste probleme.

Potrivit unui studiu publicat recent de o echipă condusă de fostul director al serviciului de informații militare –Aman, general maior Aharon Ze'evi-Farkash, cu câteva luni în urmă, „*în pofida acceptării concluziilor comisiei (în 2004) și a unei directive a premierului, nu s-au remarcat îmbunătățiri esențiale la nivelul cooperării în rândul serviciilor de informații*”.

Echipa, care și-a publicat studiul sub egida Institutului pentru Studii privind Securitatea Națională din cadrul Universității de la Tel Aviv, preciza că „*lipsa unui șef al comunității de informații și în contextul cooperării între liderii acesteia, nu a existat nicio schimbare în funcționarea comunității ca sistem*”.

În pofida unor rapoarte diferite, organizațiile de informații continuă să desfășoare activități paralele în unele domenii, ceea ce constituie o sursă de dispute continue. Acestea

¹⁷ Taf, adjunctul directorului Mossad, care a demisionat în urma prelungirii cu încă un an a mandatului lui Meir Dagan, este un ofițer deosebit de talentat din punct de vedere operațional, dar nu are, consideră analiștii, experiența necesară de a acționa în cadrul lărgit al Orientului Mijlociu.

persistă ca urmare a tensiunilor de lungă durată dintre Dagan și Yadlin. Totuși, surse importante din cadrul Forțelor Israeliene de Apărare (IDF) au declarat, pentru publicație, că în pofida dezacordurilor existente, coordonarea între cele două servicii la nivel profesional este bună și numărul de operațiuni comune a crescut considerabil.

În acest context, Jacob Edery a afirmat: „*situația curentă este nesănătoasă și greșită și creează tensiuni în rândul eșalonului superior al Mossad, determinându-i pe unii dintre oficialii cu funcții înalte să demisioneze*”. Moțiunea înaintată de Edery prevede ca Guvernul să dețină autoritatea, în cazuri excepționale, de a extinde mandatul șefului Mossad, însă cu cel mult un an. De asemenea, Guvernul va putea și să reducă mandatul stabilit inițial. Chiar dacă legea va fi aprobată, aceasta va putea fi aplicată doar în cazul succesorului lui Dagan.

Extinderea mandatului directorului Mossad a generat critici și din partea unor miniștri israelieni care susțin că ar fi fost nevoie de „*forțe noi*”.

Sursele din domeniul securității au susținut însă că autoritatea de care se bucură Dagan în rândul factorilor de decizie din Israel este legată de varietatea de surse și resurse informaționale utilizate de Mossad și împărtășite cu ceilalți membrii ai comunității de informații pentru a depista și neutraliza resursele tehnice, financiare și umane alocate de Iran pentru programul să nuclear. De altfel, la scurt timp după numirea lui Dagan, în 2002, la conducerea Mossadului, acesta i-a avertizat pe ceilalți oficiali din cadrul comunității de informații israeliene că *succesul sau eșecul lor în activitatea de informații vor fi măsurate în funcție de rezultatele obținute în vederea contracarării programului nuclear iranian*.

Misiunea sa este foarte clară: să culeagă cât mai multe informații despre localizarea siturilor utilizate pentru îmbogățirea uraniului pentru a putea lansa, în caz de necesitate, raiduri aeriene, ca cele care i-au permis statului evreu să distrugă centrala nucleară irakiană de la Osirak, în apropierea Bagdadului, în 1981 și pe cea de pe malul Eufratului, din Siria, în septembrie 2007. Așteptând posibila aplicare a acestui scenariu, Meir Dagan recurge la o tactică de hărțuire.

Printre stratagemele folosite figurează, potrivit experților în materie de informații, înființarea sau preluarea controlului asupra unor societăți din Europa specializate în furnizarea de materiale „cu dublă utilizare”, adică putând servi atât în scopuri civile, cât și pentru programul nuclear iranian (mașini-unelte, echipamente electronice, metale speciale).

Odată stabilită încrederea, furnizorul le trimite clienților săi echipamente defectuoase capabile să declanșeze pagube în lanț, de exemplu în centrifugele utilizate pentru îmbogățirea uraniului. O altă metodă mai puțin sofisticată constă în distrugerea materialelor cu destinația Iran în porturile europene sau în utilizarea unor comandouri atunci când încărcătura suspectă se află deja în largul mării.

De asemenea, s-au pus pe seama Mossadului asasinat ale unor oameni de știință de rang înalt, care au legătură cu programul nuclear iranian. În 2007, unul din acești experți, Ardeshire Hssanjour, a fost otrăvit în mod misterios. Până în prezent, cel puțin 11 persoane care iau parte la programul nuclear iranian au fost arestate în mai multe capitale europene. Franța, spre exemplu, l-a reținut pe Majid Kakavand, un inginer electronist. Iar oamenii de știință iranieni au fost asasinați la Teheran. Acesta este cazul lui Massoud Ali Mohammadi, care a fost ucis la data de 12 ianuarie

2010¹⁸.

Mossadul desfășoară, de asemenea, o tactică „periferică” pentru a lovi aliații Iranului, care ar putea constitui un pericol pentru Israel în caz de conflict armat cu Teheranul. Tsahalul nu a ezitat să lovească până în Sudan, în ianuarie 2009, la o distanță de 1400 de km de frontierele ei, atunci când un convoi de 17 camioane transportând arme iraniene - aparent destinate Hamasului - a fost atacat de avioane sau drone de naționalitate necunoscută¹⁹. Mai mult, Israelul a lansat pe orbită mai mulți sateliți spion care supraveghează constant Iranul. Statul evreu dispune, de asemenea, de mai multe submarine furnizate de Germania, care pot, conform unor experți străini, ajunge pe coastele iraniene pentru misiuni de supraveghere, transportând totodată la bord o forță de descurajare: rachete de croazieră cu focoaase nucleare.

Aceste rezultate pot fi însă compromise de disputa prelungită din interiorul comunității de informații, *inclusiv în privința mandatului directorului Mossad*, cu efecte inclusiv în ceea ce privește delimitarea și distribuția autorității în cadrul acesteia, fapt ce poate afecta capacitatea de decizie în interiorul organizației, într-un an considerat decisiv pentru securitatea pe termen lung a Israelului. Aceasta îi implică în special pe membrii mai vechi ai comunității de informații, directorul Mossad, Meir Dagan și directorul unității de informații militare a Forțelor Armate Israeliene, general maior Amos Yadlin.

Ministrul israelian al finanțelor, Yuval Steinitz, a declarat că „*indiferent de calitățile lui Meir Dagan, agenția are nevoie de schimbări la nivelul conducerii*”.

Ministrul israelian pe probleme de informații, Dan Meridor, a propus înființarea unei comisii care să se ocupe de găsirea unui candidat potrivit în locul lui Dagan, pregătit să preia postul acestuia în 2010. Acesta a menționat că deși „*directorul Mossadului a introdus schimbări importante, situația este unică, momentul este unic, iar acesta este o persoană unică. Cu toate acestea, trebuie să pregătim alți candidați. Persoana numită la conducerea serviciului israelian de informații va putea proveni fie din interiorul, fie din exteriorul sistemului*”.

Schimbarea prognozată de mediile politice israeliene s-a produs la finele anului trecut, când premierul israelian Benjamin Netanyahu a numit un nou șef al serviciilor israeliene de spionaj, Mossad, în persoana lui Tamir Pardo. Primul-ministru a apreciat că Tamir Pardo are experiența zecilor de ani petrecuți în serviciul Mossad, fiind convins că acesta este capabil să conducă organizația în următorii ani care vor însemna pentru Israel tot atâtea provocări²⁰.

Înlocuirea directorului Mossad este o măsură rutinieră care face parte din practica oricărei alte instituții oficiale sau din societatea civilă, dar în cazul de față, ea capătă semnificații deosebite cel puțin în măsura în care, statul evreu se află în fața unor

¹⁸ „Mohamed R. Nagdi”, în publicația bilunară *Intelligence Online* nr. 610, 18.02.2010. Conform Stratfor com., liderul forțelor iraniene Basij, general de brigadă Mohammad Reza Naqdi, a menționat că recente evenimente din Iran, inclusiv uciderea „unui renumit profesor universitar și om de știință în domeniul nuclear”, au determinat populația „să fie furioasă la adresa celor care au pregătit terenul recentelor evenimente și atacuri teroriste” și a adăugat că acestor crime trebuie să li se răspundă cu răzbunarea la adresa Statelor Unite ale Americii.

¹⁹ Zvi Bar'el, „Sudan has become playground for terror groups”, în cotidianul *Haaretz*, 27.03.200

²⁰ Născut în 1953, Tamir Pardo este absolvent al universității din Tel-Aviv în științe politice și istorie. A intrat în Mossad după satisfacerea serviciului militar, în 1971, în unitatea de elită Sayeret Matkal. A promovat pe treptele ierarhice în compartimentele tehnice ale serviciului, unde se pare că a ajuns până la funcția de șef al 'Keshet' - departament însărcinat cu obținerea informațiilor tehnice, inclusiv prin fotografiere. În perioada 2002-2005 a fost adjunctul directorului Mossad, Meir Dagan.

provocări regionale cronicizate și cu potențial înalt exploziv sau a unora aflate în germinație dar nu mai puțin amenințătoare, în perspectivă, din perspectiva concepției israeliene privind securitatea națională și interesele politico-militare în regiunea înconjurătoare²¹.

În aceste împrejurări, pe lista de priorități al lui Tamir Pardo va figura, cu certitudine, și reevaluarea de fond a locului pe care asasinatelor, și, în general operațiunile de forță soldate cu pierderi directe sau „colaterale” îl au și trebuie să îl aibă în lista de misiuni și de prerogative a aparatului de informații externe, astfel încât acestea să nu pună autoritatea politică în situații sensibile și jenante și să nu impiezeze asupra raporturilor bilaterale dintre Israel și țările prietene sau aliate.

Începând cu anul 2006, guvernul de la Tel-Aviv a conferit Mossadului responsabilitatea și libertatea absolută de a sabota programele nucleare ale Iranului, inclusiv prin eliminarea fizică a personalului iranian înalt calificat angrenat în derularea acestor proiecte. Față de evoluțiile preponderent negative ale contenciosului dintre Iran și comunitatea internațională și în condițiile în care liderii de la Teheran nu încetează să profere amenințări extreme la adresa statului evreu și chiar a existenței sale pe harta Orientului Mijlociu, dosarul iranian va rămâne una dintre prioritățile absolute ale lui Pardo, decis să continue serie de „succese” înregistrate, în acest segment, de către predecesorul său.

În ciuda priorității absolute a dosarului iranian, fostul director al Mossadului, Meir Dagan, estimează că „Iranul nu va reuși să producă prima bombă nucleară înainte de 2015, dacă actualele presiuni internaționale asupra sa vor rămâne neschimbate”²² și avertizează că un atac militar asupra instalațiilor nucleare ale Republicii Islamice Iran va declanșa un conflict regional care ar putea implica Hezbollahul și Siria. *„Un atac militar va oferi iranienilor cel mai bun motiv pentru a continua cursa înarmării nucleare. Khamenei va spune <am fost atacat de o țară înzestrată nuclear; programul meu nuclear a fost pacifist dar eu trebuie să îmi protejez țara”*²³. La rândul său, noul șef al serviciului de informații al armatei israeliene - Aman, general-maior Aviv Kohavi, apreciază că temerile cu privire la intensificarea sancțiunilor și la atacurile militare vor provoca îndoieli în ceea ce privește posibilitatea ca Iranul să-și extindă activitățile de îmbogățire a uraniului în curând. În cadrul primului său raport în fața Comitetului pentru Apărare și Afaceri Externe din cadrul Knessetului, Kohavi a minimalizat importanța eforturilor comunității internaționale de prevenire, prin intermediul sancțiunilor, a producerii de arme nucleare de către Iran. Kohavi a menționat că, în opinia sa, ayatollahul Seyed Ali Hoseyni Khamenei, liderul spiritual al Iranului, nu va decide să extindă activitățile de îmbogățire a uraniului în 2011, din cauza instabilității din Iran și a temerilor că ar supune țara la sancțiuni mai dure și la un atac militar.

În segmentul raportării Israelului la lumea arabă, analiștii consideră că una dintre misiunile prioritare ale Mossadului condus de Tamir Pardo va fi aceea de supraveghere informativă și pozitivă a evoluțiilor și abordărilor politice ale regimurilor din țările arabe

²¹ Dr. Munir Salameh, Centrul de Studii Palestiniene- Ramallah, „Serviciile israeliene de informații externe: de la Dagan la Pardo”, în *Pulsul geostrategic*, 16.02.2011

²² Riscul unei estimări este explicat de părintele fondator al compartimentului de analiză din cadrul CIA, Sherman Kent: „estimezi atunci, când nu știi, de fapt, nimic”.

²³ www.hurriyetaidailynews.com.

determinate de „primăvara arabă” și, în egală măsură, cunoașterea factorilor cu potențial destabilizator pe plan intern - în cazul Egiptului, Siriei sau Libiei - și cu consecințe imprevizibile în planul mai larg al echilibrului de forțe și al stabilității la scară mai largă, regională.

Direcțiile de acțiune amintite mai sus nu sunt exhaustive și poate fi amintit, în egală măsură, sudul Libanului și evoluția internă însăși din această țară amenințată de declanșarea unui nou război civil și de o „iranizare” latentă, dar progresivă a acestei țări de la frontiera nordică a Israelului, după cum poate fi menționată și perpetuarea stării de încordare de la frontiera cu Siria, în special în zona platoului Golan.

Concluzii

Ca un efect complex al acestei poziții unice a Israelului în Orientul Mijlociu, teatrul de acțiuni al comunității serviciilor de informații din Israel a devenit tot mai vast și amenințările la adresa securității statului evreu au devenit globale. Principalele amenințări cu care se confruntă Israelul astăzi sunt două: *terorismul internațional și proliferarea armelor de distrugere în masă*. Ambele amenințări au implicații majore atât asupra scenei interne israeliene, cât și asupra securității regionale a Israelului.

Potrivit analiștilor israelieni, comunitatea de informații a Israelului este obligată să adopte strategii flexibile de combatere a acestor amenințări care să pună accentul nu numai pe elementul defensiv, ci mai ales pe modul de acțiune ofensiv care să contribuie la înfrângerea totală a inamicului - nu doar pe împiedicarea lui de a acționa cu succes. Țintele, atât locale cât și din afara teritoriului israelian, trebuie acoperite din timp și nu trebuie legate de un posibil atac terorist/nuclear. Așa cum teroriștii sau susținătorii acestora (statali/non-statali) au ajuns la concluzia că întreaga planetă este teatrul lor legitim de operațiuni, așa și serviciile de informații au fost și sunt obligate să răspundă asemănător și să considere întregul glob ca teatru de operațiuni.

Specificitatea comunității de informații israeliene este că și-a impus sau a fost nevoită să-și impună acest mod de acțiune global încă dinainte de apariția statului Israel în 1948. Serviciile israeliene de informații acționează ca un protector al evreilor nu numai din Eretz Israel, ci din toată lumea. Existența însăși a statului Israel depinde de eficacitatea, adaptabilitatea și flexibilitatea comunității de informații a Israelului, în special și a sectorului de securitate, în general.

În acest moment, activitățile de informații ale Israelului se desfășoară la cel mai înalt nivel și înregistrează succese, însă nu a reușit să diminueze nivelul de pericol la adresa Israelului. Totuși, deși activitatea de informații este extrem de important, doar deciziile diplomatice și militare vor permite pe termen lung asigurarea securității Israelului. Așa cum atentatele teroriste nu vor putea înfrânge Israelul, nici Iranul nu va putea fi învins doar prin activitățile speciale desfășurate de serviciile de informații israeliene.

Bibliografie:

1. Assaraf, Robert, *Ariel Sharon și bătăliile lui politice*, Editura Minerva, București, 2008.

2. Chomsky, Noam, „*Așa e, cum zicem noi*”. *Proiectul Imperiului American. Forța SUA într-o lume în continuă schimbare* cu David Barsamian, Editura Antet, București, 2007.
3. Halevy, Efraim, *Omul din umbră. În culisele crizei din Orientul Mijlociu împreună cu omul care a condus Mossadul*, Editura RAO, București, 2007.
4. Massoulie, Francois, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Colecția Secolul XX, Editura „BIC ALL”, București, 2003.
5. Solomovici, Teșu, *Mossad, Șin-Bet, Aman. Istoria serviciilor secrete israeliene*, Editura Teșu, 2006.
6. Troncotă, Cristian, Blidaru, Horațiu, *Careul de ași. Serviciile secrete ale marii Britanii, SUA, Rusiei, Israelului*, Editura Elion, București, 2004.

DETERMINĂRI ȘI DIMENSIUNI ALE PROFESIONALIZĂRII RESURSELOR UMANE DIN MINISTERUL ADMINISTRAȚIEI ȘI INTERNELOR

Ovidiu GALEȘ*

Professionalization of M.A.I. is underway both due to internal and external determinants. As internal determinants we can list the following: the change of the political regime from Romania; the transformation of the Romanian economy into one based on the organization and performance of the market economy; integration into E.U.'s structures; demographic deficit; democratization of Romanian society.

Profesionalizarea M.A.I. reprezintă o necesitate obiectivă stringentă. Printre motivele unei asemenea importante opțiuni politico-sociale se numără: realizarea cu succes a reformei din structurile M.A.I.; îndeplinirea cerințelor unor tratate și convenții internaționale la care România este parte; înzestrarea poliției cu echipamente moderne; eficiența și eficacitatea în acțiune; considerente demografice; democratizarea societății românești; caracteristicile și tendințele de evoluție ale mediului de securitate națională, regională și globală; reformele din statele membre ale Uniunii Europene.

► Realizarea cu succes a reformei din M.A.I.

După 1989, poliția a intrat într-un amplu, multidimensional și continuu proces de reformă, prin îndeplinirea căruia s-a urmărit și se urmărește sporirea capacității acestei instituții importante a statului de a-și îndeplini, în orice condiții, misiunile constituționale ce îi revin și a obligațiilor asumate de țara noastră, pe plan internațional. Practic, realizarea reformei, la cei mai înalți parametri, permite poliției să se adapteze adecvat și flexibil la schimbările sociale, economice, culturale, politice, etc. profunde din societatea românească, dar și la cele produse în mediul de securitate din regiune sau pe plan global. În prezent, profesionalizarea poliției are următoarele caracteristici: transparență; vizibilitate; continuitate; finanțare selectivă în funcție de obiectivele urmărite. Reforma se face cu și prin intermediul oamenilor de care această instituție dispune, ceea ce înseamnă că o calitate înaltă a personalului constituie o premisă a succesului.

► Eficiența și eficacitatea în activitatea specifică M.A.I.

Acțiunile polițiștilor sunt un tip specific de acțiuni umane, care se deosebesc prin latura calitativă a componentelor acestora. Ele constituie obiectul de studiu, pregătire practică și conținutul reprezentativ al profesiei în situație de acțiune operativă. Acțiunea operativă determină specificul profesiei polițiștilor, în raport cu nivelul de dezvoltare al societății, contextul social-istoric al vremii și integrarea deplină în structurile Uniunii Europene.

► Democratizarea societății românești

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

După 1989, România a intrat într-un complex și amplu proces de tranziție de la economia supercentralizată și statul dictatorial, la economia de piață și statul de drept. Parcurgerea perioadei a condus la democratizarea societății românești, ceea ce s-a reflectat adecvat și în modul de desfășurare a activităților specifice M.A.I., iar libertatea individului, sub toate aspectele, fiind o caracteristică definitorie a societății românești contemporane. Profesionalizarea M.A.I. este o dimensiune specifică noii etape de dezvoltare socială a țării noastre, care ține seama de atitudinea opiniei publice privind reducerea cheltuielilor pentru securitatea națională, în condițiile creșterii cerințelor ca urmare a integrării în Uniunea Europeană și NATO. Sarcinile și obiectivele propuse prin reformă, proiectarea activităților specifice și transpunerea lor în practică impun, în mod obligatoriu, existența unui personal polițienesc calificat, la toate nivelurile ierarhice. De aici rezultă nevoia profesionalizării, atât prin perfecționarea pregătirii de specialitate a lucrătorilor M.A.I., cât și printr-o instruire corespunzătoare. Sarcinile și obiectivele complexe, vizând transformări structurale și de conținut ale vieții și activității din M.A.I. se pot îndeplini doar de oameni calificați corespunzător, care știu să facă și fac ceea ce le pretinde postul pe care-l ocupă în structură, motivați superior, legați sentimental de profesia pe care o practică și care își vor petrece, în mod, voluntar o parte însemnată din viață în instituție.

► Înfăptuirea cerințelor unor tratate internaționale la care România este parte. Începând cu 1990, România a semnat o serie de tratate și convenții internaționale cu privire la integrarea în structurile europene. Potrivit acestor tratate și convenții, pe care Parlamentul țării le-a ratificat, Ministerul Administrației și Internelor dispune de un anumit număr de mijloace de intervenție, sisteme informatice de comunicații moderne compatibile cu cele ale partenerilor din statele membre UE. De aceea, atât stabilirea efectivelor, cât și a unor categorii de tehnică specială solicită măsuri compensatorii, în ambele planuri – uman și tehnic. Din perspectivă umană soluția o constituie perfecționarea pregătirii profesionale a personalului care se va instrui și va acționa folosind tehnica din dotare, atât cea existentă, cât și cea nou achiziționată, în conformitate cu programele în derulare. Altfel spus, este absolut necesară înlocuirea cantității prin calitate, adică profesionalizarea tuturor polițiștilor, concomitent cu dotarea cu tehnică modernă și armament, similare sub aspectul caracteristicilor tehnico-tactice cu cele existente în statele membre ale Uniunii Europene.

Profesionalizarea completă a M.A.I. trebuie să răspundă nevoilor esențiale ale securității naționale, dar și obligațiilor pe care România și le-a asumat pe plan internațional. Profesionalizarea completă vizează utilizarea de forțe experimentate și antrenate, gata să intervină, într-un timp scurt, pentru îndeplinirea unor misiuni extrem de variate. Aceste forțe, având și o dotare cu mijloace moderne, vor putea fi folosite atât pentru îndeplinirea unor misiuni pe plan național, cât și pentru a participa, ca parte a unor forțe de acțiune internaționale sub egida diferitelor organizații, la procesul de reglementare și acțiune specifică în regiune sau în lume.

Gradul de profesionalism al unui colectiv din structura M.A.I. este direct proporțional cu numărul și nivelul pregătirii profesionale a membrilor săi, dar depinde și de modul cum sunt structurate elementele componente, precum și de relațiile funcționale stabilite între acestea. Existența nejustificată a unui neprofesionist într-o structură, cât și stabilirea unor relații incorecte între

compartimente încadrate numai cu profesioniști pot conduce la acțiuni cu eficacitate scăzută. Între reforma structurilor organizatorice din poliție și profesionalizarea acesteia există o strânsă legătură. Reforma structurilor organizatorice din M.A.I. este o metodă de reducere a deficitelor la încadrarea funcțiilor, disfuncționalitate apărută ca urmare a modificării efectivelor potrivit obligațiilor asumate de România prin acorduri internaționale.

► Efecte ale profesionalizării poliției. Trecerea de la un model organizațional rigid la unul flexibil antrenează un număr de efecte diverse. Analizând experiența statelor care au trecut de ceva timp la profesionalizarea poliției în condițiile integrării europene, se pot constata care sunt principalele efecte ale acestui proces complex, multidimensional și de durată.

Un prim efect îl reprezintă costurile bugetare. Desigur, revine sarcina economiștilor să evalueze cu exactitate care este costul real, economic și social al unei structuri profesioniste în raport cu organizarea anterioară. Problema este complexă, având în vedere costul oportunității cooperării internaționale - câștigurile individuale și producția colectivă de bunuri și servicii pe care societatea în ansamblu trebuie să le suporte.

Raporturile poliție-societate sunt puternic afectate de trecerea de la o structura învechită la una de profesioniști. În statul de drept, poliția este controlată de societatea care ființează printr-o gamă sporită de modalități. Pericolul imixtiunii instituției în viața politică, economică etc. a națiunii respective este, practic, eliminat. Ceea ce poliția trebuie să facă este să acționeze, în toate situațiile, potrivit Constituției țării și a prevederilor celorlalte legi care reglementează activitatea sa ca instituție importantă a statului, cu sarcini specifice în domeniile securității și apărării naționale și a ordinii publice. Altfel spus, ea trebuie să fie capabilă să producă resursele umane, materiale și simbolice de care are nevoie pentru a supraviețui și a-și îndeplini misiunile constituționale ce îi revin. Poliția trebuie să răspundă, afirmativ și convingător, la toate așteptările societății. Dacă se va canaliza doar pe a forma specialiști capabili să folosească eficace mijloacele tehnice moderne din dotare, în vederea îndeplinirii sarcinilor specifice, atunci poate apărea pericolul ruperii sale culturale de societatea în care ființează.

Investigații sociologice efectuate de institute prestigioase de profil, pe eșantioane reprezentative, la nivel național, au arătat că atitudinea favorabilă față de poliție este mai puternică, iar transformarea ei este însoțită și de efecte de natură psihosocială prin consecințele lor asupra activității instituției în sine, dar și a imaginii ei publice. Printre aceste efecte se numără: întărirea coeziunii grupului și a climatului psihosocial; optimizarea comunicării interpersonale și intragrupale; dispariția unor manifestări inadaptative a unor polițiști; sporirea eficacității activității de grup; percepția oarecum defavorabilă a instituției de către populația țării. Coeziunea, ca factor de grup, desemnează nivelul solidarității, unității de voință și acțiune în derularea vieții și activității specifice. Climatul psihosocial actual este unul destins, propice activității, întemeiat pe relații interpersonale de colegialitate și pe valorile mediului de lucru.

Grupul format numai din profesioniști are o repartiție, atât formală, cât și informală a statutelor și, respectiv, a rolurilor foarte riguroasă, astfel încât să nu apără

stări tensionale mai ales în perioada de solicitare maximă, sau datorită competiției în ceea ce privește evoluția profesională. Comunicarea interpersonală și intragrupală este în grupul de polițiști profesioniști superioară, printre argumentele ce se pot aduce în sprijinul acestei afirmații aflându-se coeziunea înaltă, climatul destins, integrarea bună în mediul social, însușirea și interiorizarea limbajului specific, comunitatea de interese-trăsături definitorii ale grupului.

Eficacitatea grupului compus din polițiști bine pregătiți este ridicată și determină un climat optim de muncă, o comunicare și o integrare superioară în societate și o mai mare răspundere a acestora în îndeplinirea atribuțiilor funcționale și a misiunilor încredințate.

Îmbunătățirea percepției publice este un proces complex, multidimensional, de durată și cu efecte diverse asupra imaginii și activității M.A.I., precum și a atitudinii populației față de această instituție.

Profesionalizarea poliției, ca proces, se caracterizează și prin desfășurarea sa pe mai multe dimensiuni și anume: umană; structurală; materială; profesională; normativă.

► Dimensiunea umană – reflectă schimbările profunde care se produc în instituție în ceea ce privește: recrutarea resursei umane, elaborarea și stabilirea unui set de criterii riguroși științifice de selecție; formarea profesională, prin parcurgerea obligatorie a unor forme de învățământ specific; perfecționarea pregătirii profesionale pe parcursul carierei; promovarea în structurile M.A.I. potrivit unor norme și criterii cunoscute de cei în cauză încă de la intrarea în sistem; reconversia celor care ies din sistem, la încheierea contractului de angajare; mărimea și structura personalului poliției; folosirea efectivelor poliției numai în activități ce țin de atribuțiile postului (funcției) pe care sunt încadrați și caracterul misiunilor/ordinelor legal încredințate.

► Dimensiunea structurală – modul concret de organizare a instituției pe criterii zonale și în funcție de atribuțiile principale, iar în interiorul lor, felul în care sunt constituite instituțiile. Poliția, la momentul actual, are o structură suplă care îi permite să îndeplinească misiunile încredințate, acolo unde interesele fundamentale naționale o impun. Chiar dacă poliția are efective mult reduse comparativ cu necesitățile actuale ale statului român, iar organigrama instituțiilor, direcțiilor de poliției, serviciilor centrale, este adecvată specificului misiunilor de executat. În același timp, poliția adoptă o structură în deplin consens cu principiile economiei de piață, fapt pentru care nu-și poate permite să angajeze efective decât în limita fondurilor alocate, în bugetul M.A.I., pentru resursa umană.

► Dimensiunea materială – reflectă atât existentul, cât și necesarul de bunuri materiale din dotarea instituțiilor, care permit derularea fără disfuncționalități majore a activității specifice. Prin bunuri materiale se înțeleg următoarele: clădiri; tehnica de lucru; armament; mijloacele de transport; aparatura și echipamentele specifice; baza de pregătire și instruire etc. Dotarea cu bunuri materiale a poliției trebuie să țină seama de următoarele restricții: fondurile alocate atât pentru modernizarea celor existente, cât și cumpărarea altora noi mai performante; caracterul și conținutul misiunilor de îndeplinit; asigurarea compatibilității cu celelalte structuri de siguranță națională a statelor membre ale Uniunii Europene.

► Dimensiunea profesională – totalitatea proceselor, fenomenelor și faptelor semnificative din viața și activitatea poliției, ca instituție cu misiuni specifice în statul de drept. Ca variabile principale ale acestei dimensiuni sunt procesele și fenomenele generate de materializarea prevederilor strategiei din acest domeniu de interes major. Toate acestea, în cazul poliției dobândesc sensuri noi, derivate din specificul organizării și activității acestei instituții constituită în vederea asigurării siguranței naționale, precum și din subordonarea sa, necondiționată, față de puterea politică, față de cei aflați la conducerea țării prin voința electoratului.

► Dimensiunea normativă – totalitatea variabilelor referitoare la actele normative - legi, strategii, doctrine, regulamente, ordine, dispoziții, instrucțiuni - prin care se stabilesc coordonatele și parametrii de existență și funcționare ai poliției. Organizarea, conducerea și desfășurarea activității și vieții din instituție sunt stabilite prin legi adoptate de către Parlament. Prevederile acestor acte normative prind viață prin activitatea concretă a efectivelor poliției. Totodată, ca o continuare firească a legilor care reglementează activitatea și viața din instituțiile polițienești, organele competente elaborează și emit strategii (de exemplu, strategia de siguranță națională, etc.), doctrine, regulamente, instrucțiuni etc. Toate aceste documente se impun a fi gândite și întocmite pentru a servi cât mai bine unei instituții înalt profesionalizate.

Realizarea la un nivel optim a activităților ce țin de managementul resurselor umane constituie o provocare permanentă pentru managerii de pe toate treptele ierarhice ale Ministerului Administrației și Internelor, deoarece sunt implicați în adoptarea celor mai felurite, complexe și încărcate de responsabilitate decizii în acest domeniu.

Necesitatea alinierii la anumite standarde și respectării anumitor reguli internaționale produce la nivel instituțional nevoia de schimbare și implicit de adaptare la schimbare a membrilor instituției, iar acest lucru se realizează numai printr-un departament de resurse umane performant care poate gestiona eficient resursa umană în scopul îndeplinirii la nivel superior a sarcinilor alocate.

Transformările care au loc în ultima vreme în lume și care se referă în primul rând la societatea informațională și la globalizarea înregistrată pe plan geopolitic și economic, prefigurează un impact major asupra organizațiilor, lucru resimțit și la nivelul instituțiilor din țara noastră.

Conceptul de societate informațională a fost definit ca societatea care a devenit dependentă de rețele electronice complexe de informații și de comunicare și care alocă cea mai mare parte din resurse activităților din zona informației și comunicării. Noile mijloace de comunicare care „au explodat” în anii '90 atât din punct de vedere tehnologic, cât și din punct de vedere al distribuției, utilizării și accesibilității pentru marele public, largesc considerabil posibilitățile de acces, transmitere și tratare a informației și, în consecință, configurează noi moduri de relaționare socială.

Pe de altă parte, fenomenele de globalizare pe plan mondial se repercutează în plan cultural și economic, având ca efect intensificarea exporturilor nu numai de produse, servicii și mărci, ci și de modele de comportament social și mentalități. În fața acestui curent provenit din anumite arii cultural-economice mai dezvoltate, se produce adesea o recrudescență a manifestărilor din sfera identității etnice, pe

fundalul preluării anumitor elemente culturale din exterior. Se realizează trecerea de la formarea școlară la formarea continuă: devin necesare instructaje și cursuri periodice pe parcursul carierei, educația nu se mai limitează la o secvență inițială înainte de angajare. Acest lucru trebuie adoptat și adaptat și unei astfel de instituții, pe fondul unor schimbări majore la nivelul societății din perspectiva informatizării și a pericolelor pe care le implică aceasta.

Globalizarea este cea mai mare provocare pentru resursele umane în acest secol. La nivelul organizației trebuie instituit un paralelism între următoarele două procese: a avea cel mai valoros talent la locul potrivit, cu costul potrivit și la momentul potrivit - provocare pentru resursele umane și a avea produsul/serviciul potrivit la locul, momentul și cu costul potrivit - provocare specifică întregii activități.

În concluzie, schimbarea, indiferent de natura ei, structurală, informațională, tehnică, strategică, etc. și nevoia de adaptare la schimbare sunt principalii factori care impun profesionalizarea în structurile M.A.I., cu scopul precis de a face față provocărilor tot mai mari ale unei societăți care se află în mișcare și schimbare continuă. Pe de altă parte, schimbarea este generată și de nevoia de aliniere la standardele Uniunii Europene, pe fondul necesității respectării unor standarde de performanță în îndeplinirea atribuțiilor specifice.

Bibliografie:

1. Burloiu, P., *Managementul resurselor umane*, Editura Lumina LEX S.R.L., București, 1997.
2. Manolescu, Aurel, *Managementul resurselor umane*, Ediția a treia, Editura Economică, București, 2001.
3. Oprean, Constantin, (coordonator), *Metode și tehnici ale cunoașterii științifice*, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2006.
4. Prodan, A., *Managementul resurselor umane*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004.
5. Voicu, C, Prună, P., *Managementul Poliției*, Editura Mediauno, București, 2004.

SISTEMUL DE FORMARE A PERSONALULUI M.A.I. ÎN CONDIȚIILE IMPLEMENTĂRII ȘI ASIGURĂRII NIVELULUI DE PROFESIONALISM, EFICIENȚĂ ȘI EFICACITATE

Ovidiu GALEȘ*

The initial formation and life-long learning, a complex and multidimensional segment of human resource management, have had to keep the pace, in a significant measure, with the rhythm and amplitude of change. Also, the training system has offered viable solutions for supporting the personnel's accomplishment of tasks, the fluent development of institutional development processes and the strengthening of M.A.I.'s role of public service.

Punerea în aplicare a măsurilor de reformă a M.A.I. a impus o reconfigurare semnificativă de atribuții și misiuni ale componentelor sale. Acest fapt a produs, printre alte efecte, modificarea importantă a profilului său organizațional și, implicit, influențarea directă, puternică și permanentă a caracteristicilor și compoziției resurselor umane.

Față de aceste evoluții, formarea profesională inițială și continuă, segment complex și multidimensional al managementului resurselor umane, a susținut, într-o măsură însemnată, ritmul și amploarea schimbărilor și a oferit soluții pertinente pentru sprijinirea îndeplinirii sarcinilor de muncă ale personalului, desfășurarea fluentă a proceselor de dezvoltare instituțională și întărirea rolului de serviciu public al M.A.I. Menționăm, în acest context, nevoia, devenită prioritară, a pregătirii în domeniul Schengen a aproximativ 65.000 persoane, dar în același timp s-a manifestat uzura generală a sistemului de pregătire a personalului sub impactul unor factori intra și extra organizaționali. Contracurarea consecințelor pe care această realitate le relevă impune adoptarea unei înnoiri decisive de viziune la nivelul concepției de formare profesională inițială și continuă a personalului prin care să se asigure continuarea modernizării structurale și funcționale a M.A.I.

În contextul nevoilor tot mai vaste și variate de formare profesională ce intră în câmpul de interes al M.A.I., reconceptualizarea domeniului se constituie ca prioritate atât pentru instituție, în ansamblu, cât și pentru personalul acesteia.

Problematika formării personalului din administrația publică presupune o abordare nuanțată având în vedere rolul instituției noastre în gestionarea, la nivel național, a procesului de reformă în domeniu. Astfel, programul operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative”, pentru care M.A.I. este autoritate de management, are obiectivul general de a contribui la crearea unei administrații publice mai eficiente și mai eficace în beneficiul societății românești. Îndeplinirea obiectivelor specifice ale programului care se referă, pe de o parte, la îmbunătățirea managementului ciclului politicilor publice și, pe de altă parte, la asigurarea calității eficacității și eficienței serviciilor publice poate fi sprijinită consistent și prin

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

exploatarea șanselor pe care le oferă dezvoltarea unui sistem de formare profesională articulat corespunzător.

Redefinirea conceptuală presupune, în esență, schimbări prioritare de abordare, menite să provoace răspunsul adecvat al sistemului de formare profesională inițială și continuă a personalului la necesitățile de actualizare, adaptare, progres și, totodată, eliminarea neajunsurilor care încă mai persistă în domeniu. Pentru realizarea redefinirii conceptuale a domeniului de activitate a M.A.I. este necesară:

- regândirea sistemului dintr-o perspectivă de marketing - direcționare, organizare și desfășurare a activității de formare pe coordonatele cererii și ofertei reale;

- racordarea la cerințele mediului și supravegherea permanentă a acestuia, astfel încât să se facă față dificultăților ivite și să se valorifice optim oportunitățile care apar;

- orientarea marcată spre satisfacerea beneficiarilor;

- asigurarea eficacității și eficienței activităților;

- repoziționarea funcției de formare prin acordarea importanței ce i se cuvine între activitățile desfășurate de către structurile de toate categoriile;

- restructurarea sistemului formativ, astfel încât să corespundă, sub aspect organizatoric și funcțional, solicitărilor în dinamică ale beneficiarilor;

- sprijinirea formării în instituție a unei culturi a planificării, monitorizării și evaluării rezultatelor;

- promovarea unei legături logice între pregătire, performanță, rezultate și managementul carierei;

- formarea de resurse umane de calitate, stabile și adaptabile la contextele profesionale în care își desfășoară activitatea;

- facilitarea integrării în sistem a personalului, inclusiv prin activități de formare profesională;

- distribuirea corectă a responsabilităților formative între instituție și personalul acesteia;

- structurarea unui mediu educațional predictibil care să ofere personalului posibilități egale de învățare și autoperfecționare, să încurajeze creativitatea și inovația;

- standardizarea activității de proiectare didactică prin extinderea implementării sistemului de pregătire centrat pe competențe, întâi la formarea inițială și, ulterior, la cea continuă;

- implementarea progresivă a elementelor care definesc conceptul de „organizație care învață”;

- utilizarea pe scară largă a metodelor și mijloacelor moderne de învățământ (ex. sistemul e-learning);

- intensificarea pregătirii personalului în domeniile managementului proiectelor, achizițiilor publice, cunoașterii limbilor străine și integrării europene;

- introducerea și dezvoltarea sistemelor de asigurare a calității educației în M.A.I.;

- proiectarea sistemului de evaluare specializată a instituțiilor de învățământ și a structurilor de management al activităților de formare profesională (management

educațional) de la toate nivelurile, precum și a programelor de pregătire și a personalului didactic de predare;

- diseminarea eficace, prin sistemul lecțiilor învățate (lessons learned), a experiențelor dobândite în acțiuni de cooperare internațională;

- asimilarea în procesul de formare a bunelor practici europene și utilizarea rațională în instituții a personalului pregătit în diferite contexte multinaționale.

Pentru îndeplinirea priorității de actualizare a concepției de formare profesională inițială și continuă a personalului M.A.I., aceasta presupune exprimarea dintr-o nouă perspectivă a misiunii generale, a scopului și obiectivelor care se au în vedere pentru ridicarea calității, eficacității și eficienței activității de pregătire. Pentru aceasta este necesar ca sistemul de învățământ al M.A.I. să funcționeze unitar și coerent, pentru a fi posibilă implementarea dirijată a concepției, concentrarea eforturilor și resurselor în vederea îndeplinirii misiunii, scopului și obiectivelor stabilite, precizarea corectă a responsabilităților și realizarea oportună a corecțiilor ce se impun. Pentru materializarea acestui proiect de dezvoltare a sistemului de formare inițială și continuă a personalului se va aplica principiul privitor la concentrarea activității de concepție și descentralizarea execuției, a principiilor managementului educațional și managementului didactic.

Plecând de la misiunea sistemului de formare profesională care este aceea de a contribui la asigurarea M.A.I. cu personal pregătit, competent, orientat spre succes, integru, dedicat în mod conștient interesului comun al organizației și capabil să-și îndeplinească responsabilitățile cu respectarea celor mai înalte valori sociale și instituționale și având în vedere scopul și obiectivele sistemului de formare profesională al M.A.I., precum și faptul că deservește o organizație de tipul, mărimea și complexitatea acestuia, misiunea precizată are ca axe de susținere următoarele elemente:

- cultivarea performanței – dezvoltarea unui sistem de pregătire modern și performant, care să asigure profesionalismul personalului din structurile M.A.I.;

- orientarea spre beneficiari – spre satisfacerea nevoilor individuale de formare ale personalului și integrarea acestora în contextul general al interesului organizațional de creștere a reușitei profesionale prin pregătire;

- interesul pentru dezvoltarea personalului din sistemul de formare – acordarea unei încrederi depline structurilor de management educațional și instituțiilor de pregătire, sub aspectul selecției personalului, al profesionalizării și motivării acestuia;

- răspunsul oportun la nevoile de formare – constituie o preocupare permanentă pentru a extinde oferta educațională și a dezvolta posibilitățile de materializare a acesteia, ca bază de punere în valoare a capacității de reacție a sistemului de pregătire la solicitările beneficiarilor;

- promovarea calității – constă în a asimila și a dezvolta mecanismele de asigurare a calității în învățământ;

- concentrarea pe eficacitate și eficiență – avută în vedere la organizarea și desfășurarea activităților de pregătire profesională pentru a promova criteriile de eficacitate și eficiență.

Scopul și prioritățile pregătirii profesionale îl constituie dezvoltarea unui sistem etic și solid de formare inițială și continuă a personalului, capabil să genereze

modernitate, performanță, flexibilitate și, implicit, profesionalism, în condiții de pragmatism, eficacitate și eficiență ale domeniului. Prioritățile domeniului formării inițiale și continue presupun:

- pregătirea personalului M.A.I. în domeniul Schengen;
- aducerea nivelului de pregătire a personalului încadrat din sursă externă la standardele profesionale care să-i permită integrarea optimă în sistem și îndeplinirea competentă a atribuțiilor și misiunilor;
- dezvoltarea sistemului de formare inițială a personalului în instituțiile de învățământ prin introducerea modalităților de proiectare didactică bazate pe standardele ocupaționale și de pregătire;
- asigurarea pregătirii personalului pe problematica integrării europene, în domeniul limbilor străine, al informaticii, managementului proiectelor, cu scopul participării la misiuni internaționale;
- profesionalizarea personalului care își desfășoară activitatea în structurile de management educațional și în instituțiile de învățământ de toate categoriile;
- identificarea pârghiilor motivaționale care să sporească atractivitatea posturilor didactice;
- reconceptualizarea pregătirii manageriale a personalului;
- reconsiderarea formării continue în instituții în scopul asigurării unei pregătiri profesionale fiabile a personalului la locul de muncă;
- redefinirea sistemului instituțiilor de învățământ pentru formare inițială și continuă, sub aspectul misiunii și structurii;
- modernizarea bazei materiale a formării inițiale și continue.

Pentru îndeplinirea misiunii sistemului de formare profesională, acesta trebuie să aibă ca obiective generale ale pregătirii profesionale următoarele:

- ridicarea nivelului de profesionalism prin promovarea interesului persoanelor și instituției de a avea lucrători bine pregătiți și apti pentru îndeplinirea, în folosul societății, a atribuțiilor și misiunilor;
- sporirea eficacității sistemului de formare inițială și continuă a personalului prin raportare la necesitatea de amplificare a capacității de îndeplinire a misiunilor, scopului și obiectivelor ce îi sunt stabilite în cadrul instituției;
- asigurarea eficienței optime a sistemului de formare a personalului prin obținerea unui raport avantajos resurse alocate - rezultate, dar și prin punerea în evidență a efectelor negative pe care le poate genera lipsa de pregătire asupra randamentului îndeplinirii atribuțiilor și misiunilor.

Având în vedere misiunea, scopul, prioritățile și principalele elemente ale sistemului de formare a personalului, asigurarea unor resurse umane de calitate nu se poate face fără o concepție unică de formare la nivelul întregii instituții a M.A.I. În acest sens, sistemul de formare inițială și continuă a personalului M.A.I. se realizează prin intermediul structurilor cu atribuții de management educațional, astfel:

- ▶ Direcția Generală Management Resurse Umane – cu următoarele atribuții:
 - elaborează proiectele strategiei/concepțiilor și politicilor ministeriale în domeniul formării inițiale și continue a personalului;
 - îndeplinește funcția generală de reglementare a activității de învățământ din M.A.I.;

- monitorizează domeniul formării inițiale și continue a personalului;
- controlează și reglează modul de organizare și desfășurare a activității de pregătire a personalului M.A.I.;
- coordonează nemijlocit instituțiile de învățământ din punctul de vedere al managementului formării inițiale și continue a personalului.

► Structuri de management educațional ale inspectoratelor generale (similare)

– cu următoarele atribuții:

- organizează și asigură aplicarea strategiei/concepțiilor și politicilor ministeriale privind formarea inițială și continuă a personalului;
- efectuează particularizările necesare în concepțiile de formare inițială și continuă a personalului propriu;
- formulează cadrul normativ intern pentru organizarea și desfășurarea formării inițiale și continue a personalului din structurile aflate în competență;
- coordonează activitatea structurilor de management educațional din instituții și a instituțiilor de învățământ subordonate;
- controlează funcționarea sistemului propriu de formare inițială și continuă.

► Structuri/personal cu atribuții de management educațional din instituții – cu următoarele atribuții:

- aplică strategia/concepțiile și politicile ministeriale și ale inspectoratelor generale (similare) în domeniul formării personalului;
- organizează și desfășoară la nivelul instituțiilor activitățile de formare continuă a personalului;
- determină necesarul de pregătire la nivelul instituției;
- asigură coordonarea activității de pregătire între compartimentele instituției;
- controlează modul de organizare și desfășurare a formării continue în structurile subordonate.

Structurile cu atribuții în formarea inițială și continuă a personalului din M.A.I. urmăresc:

► pentru formarea inițială

- formarea inițială a ofițerilor:
- formarea inițială a ofițerilor în Academia de Poliție;
- formarea ofițerilor pentru specializări inexistente la Academia de Poliție se realizează prin studii universitare în instituții de învățământ ale Ministerului Apărării Naționale (aviație, marină, IT etc.);
- formarea ofițerilor încadrați pe funcții de specialiști și a celor trecuți din corpul agenților/subofițerilor se realizează prin cursuri de inițiere în carieră cu durata de 4-12 săptămâni la Centrul de Studii Postuniversitare sau în centrele de perfecționare/școlile de aplicație ale inspectoratelor generale.
- formarea inițială a agenților de poliție și a subofițerilor:
- formarea inițială a agenților de poliție/subofițerilor în școlile postliceale ale M.A.I. se realizează prin studii cu durata de 2 ani, la forma de zi;
- formarea agenților/subofițerilor încadrați din sursă externă se realizează prin cursuri de inițiere în carieră cu durata de 4-16 săptămâni, în centrele/școlile inspectoratelor generale.
- formarea inițială a funcționarilor publici:

- formarea inițială a funcționarilor publici pentru Arhivele Naționale se realizează la Academia de Poliție prin studii universitare de licență cu durata de 3 ani, la forma de zi, în specializarea „arhivistică”;

- formarea inițială a funcționarilor publici pentru celelalte structuri ale M.A.I. se realizează la instituțiile și prin formele de pregătire prevăzute de lege pentru această categorie de personal.

- ▶ pentru formarea continuă

- formarea continuă organizată de către instituții cuprinde:

- categoriile de pregătire care asigură profesionalismul personalului pentru îndeplinirea atribuțiilor la locul de muncă;

- forme de desfășurare a pregătirii adecvate nevoilor de formare practică;

- programe de formare ale instituțiilor pentru activități care pot fi efectiv desfășurate la structurile respective, conform nevoilor locale și utilității profesionale;

- formarea psihopedagogică a ofițerilor care au atribuții de pregătire a subordonaților.

- formarea continuă organizată de către instituțiile de învățământ specializate cuprinde:

- instituțiile de învățământ, de formare inițială și continuă, prin preluarea sarcinilor de formare continuă alocate anterior pregătirii în instituții;

- sistemul de cursuri restructurat în sensul desfășurării de activități numai pe baza nevoilor de formare determinate;

- limitarea duratei cursurilor la minimum necesar, eliminându-se, totodată, paralelismele și redundanțele;

- procesul de descentralizare a formării continue, amplificat prin arondarea, la instituțiile de învățământ, a județelor limitrofe, limitându-se, astfel, deplasările și scoaterea personalului din dispozitive;

- asigurarea echilibrării sistemului instituțiilor de învățământ prin realocarea de misiuni și redimensionare pentru a asigura nevoile tuturor componentelor M.A.I.;

- intensificarea formării în domeniul Schengen, pentru cunoașterea limbilor străine, managementul proiectelor, misiuni internaționale.

- ▶ pentru formarea managerială – considerată prioritate a sistemului de învățământ, având în vedere că a fost identificată ca deficit important al sistemului de pregătire al M.A.I., cuprinde:

- formarea managerială de bază, pentru funcțiile de conducere de nivel inferior, la Academia de Poliție;

- formarea managerială specializată, pentru posturile de conducere de nivel mediu (birou, serviciu, echivalente), se va desfășura sub responsabilitatea inspectoratelor generale;

- formarea managerială de nivel superior și integrată, pentru posturile de conducere de nivel unitate și superioare, la Institutul de Studii pentru Ordine Publică al M.A.I.;

- asigurarea condițiilor didactice necesare îndeplinirii misiunii de formare managerială integrată ce presupune organizarea de cursuri cu participare de personal din partea mai multor componente ale M.A.I. și continuarea recrutării ca profesori a unor specialiști recunoscuți și a persoanelor care au îndeplinit funcții de conducere;

- asigurarea personalului necesar sub raport numeric și calitativ, din Institutul de Studii pentru Ordine Publică al M.A.I., care va putea îndeplini și sarcini de cercetare în domeniul ordinii și siguranței publice.

Formarea inițială, continuă și managerială are ca scop ridicarea nivelului de profesionalism. Atingerea acestui obiectiv presupune formularea corectă a premiselor și stabilirea adecvată a măsurilor de implementare care să activeze potențialul de modernizare a sistemului. Se impune o promovare sistematică a activității de formare care să vizeze poziționarea mai corectă a acesteia la nivel organizațional sub aspectul importanței pe care trebuie să o aibă în cadrul instituției obținerea de personal calificat și asigurarea unor servicii publice de calitate superioară. În prezent, la nivelul M.A.I. s-a trecut la o cuantificare exactă a utilizării resurselor financiare, umane, materiale și de timp pe care le solicită organizarea și desfășurarea acțiunilor de formare, evaluările cuprinzând atât costurile directe, cât și pe cele asociate.

Problema formării profesionale inițiale și continue a personalului M.A.I. s-a pus din ce în ce mai acut în perioada pregătirii pentru aderarea la UE și va rămâne în actualitate și pe viitor, ca prioritate organizațională a instituției.

La proiectarea elementelor de structură ale sistemului formativ prevalează principiul potrivit căruia acestea susțin misiunile organizației. Având în vedere faptul că formarea personalului a fost declarată ca prioritate a M.A.I., este necesar ca și structurile organizatorice să exprime importanța acordată domeniului, în condiții de eficacitate și eficiență. În aceeași măsură, însă, constituirea de structuri și suplimentarea de posturi se vor subsuma politicii M.A.I. de descentralizare și eliminare a paralelismelor.

Bibliografie:

1. Androniceanu, A., *Noutăți în managementul public*, Editura Universitară, București, 2005.
2. Deaconu, A., Podgoreanu, S., Rașcă, L., *Factorul uman și performanțele organizației*, Editura A..S.E., București, 2004.
3. Nicolescu, O., Verboncu, I., *Management*, Editura Economică, București, 1997.
4. Petrescu, I., *Managementul personalului organizației*, Editura Expert, București, 2003.
5. Prodan, A., *Managementul resurselor umane*, Editura Universității „Al. I. Cuza” , Iași, 2004.

DOMENIILE DE REFERINȚĂ ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE – NECESITĂȚI, VALORI ȘI INTERESE DE SECURITATE –

Valeriu IVAN*

Explaining some concepts and proposing some benchmarks regarding the meaning of vague expressions/terms – such as security needs, values and interests – are necessary steps for building the language used for tackling the current challenges of the security domain.

To this effect, I have tried to assign content to the reference domains of security, so that they can be classified and to make them more easy to use. Basically, I have associated national needs to vital elements of the nation's existence and of the state as its representative, national values with models of social relations taken over from the universal patrimony and assumed mainly at legal level by the people, and national interests with medium - and short-term targets and objectives that sustain the nation's progress.

Algoritmul care să permită securizarea unor domenii sociale, criteriile utilizabile, precum și aparatele instituționale menite să declanșeze dispozitivele de securitate reprezintă esența studiilor care au ca subiect securitatea. Izvorât din confruntarea - asimetrică am putea spune astăzi - dintre mișcările naționale și imperii, conceptul de securitate a avut pentru statele naționale o componentă predominant militară, amenințarea și agresiunea armată constituind multă vreme principalele surse de insecuritate. Din această perspectivă, eforturile statelor în vederea prezervării securității au vizat preponderent dezvoltarea unor capacități militare solide – destinate apărării – și încheierea unor alianțe militare cu un caracter defensiv.

După 09/11 (1989)¹, spirala cursei înarmărilor a lăsat loc pentru reparația și manifestarea unor probleme nerezolvate de istorie precum și pentru unele noi: dispute teritoriale, conflicte etnice, religioase sau economice, terorism ș.a.. Tragicul eveniment din 11/09 (2001) a însemnat identificarea unui inamic comun al lumii civilizate și un moment important în redefinirea conceptului de securitate.

Prezentul ridică o problemă majoră – aceea că statele percep în moduri diferite sursele de insecuritate. Din acest punct de vedere, identificarea și ierarhizarea surselor de insecuritate reprezintă un element esențial în demersurile de elaborare a politicilor de securitate și apărare națională. Fiecare stat, comunitate de state sau alianță percepe insecuritatea în funcție de propriile interese și vulnerabilități, de capacitatea de a contracara amenințările și de a depăși efectele unei crize potențiale. Corelativ, orice decizie în planul securității, bazată pe o evaluare a unui risc, trebuie să se fundamenteze pe stabilirea unor ierarhii și priorități.

Tendențele evidente de globalizare a conceptelor securității, procesul de integrare deplină a României în Alianța Nord-Atlantică și necesitatea adoptării unui limbaj și a unor abordări comune cu structurile acesteia au constituit factori de stimulare a procesului de edificare a unui construct teoretic național în domeniul securității, care să răspundă mutațiilor actuale intervenite în tipologia riscurilor și amenințărilor la adresa securității României.

* **Consilier Camera Deputaților**

¹ Data la care „a căzut” zidul Berlinului.

*Doctrina națională a informațiilor pentru securitate*² surprinde în nota de fundamentare, într-o formă sintetică, dezvoltările conceptuale înregistrate în România, arătând că „în prezent, conceptul de securitate națională a evoluat și s-a modificat ca urmare a fenomenelor transnaționale care caracterizează epoca noastră și a pluralității originii și naturii noilor riscuri și amenințări. Astăzi, securitatea se identifică cu protecția a tot ceea ce afectează bazele înseși ale statului și ale organizațiilor internaționale la care am aderat ori în care urmează să ne integrăm”.

Configurația actuală a mediului internațional de securitate și evoluția paradigmei securității au permis dezvoltări doctrinare divergente, conceptele și termenii folosiți având de multe ori conținut diferit pentru cei care le folosesc. Domeniul securității este populat de termeni vagi, mulți cu un conținut controversat, prin analogie putând fi comparat cu un tărâm al omonimelor. Această stare de fapt este cauzată în special de preluarea unor termeni/sintagme din doctrinele altor state și asimilarea cu termeni/sintagme din limba română. Ca și în cazul omonimelor, avem – aproximativ – aceeași formă, însă conținut diferit. Un exemplu relevant în acest sens este sintagma „interes național” preluată din doctrina S.U.A. – „national interests” – unde este delimitată conceptual în documente programatice (planuri, strategii ș.a.). În anul 1996, într-un astfel de document³ se menționa drept interese naționale vitale ale S.U.A. următoarele:

- a) prevenirea, contracararea și reducerea amenințării armelor chimice, biologice și nucleare în S.U.A.;
- b) prevenirea apariției unui hegemon ostil în Europa sau în Asia;
- c) prevenirea emergenței unei mari puteri ostile la granițele SUA sau care să dețină controlul asupra oceanelor;
- d) prevenirea unui colaps catastrofic al unuia dintre sistemele globale majore: comerț, piețe financiare, aprovizionarea cu energie sau mediu;
- e) asigurarea supraviețuirii aliaților SUA.

Documentul în cauză menționează și o serie de alte interese catalogate în următoarele categorii: interese vitale, interese extrem de importante și interese secundare. Prin „interese vitale”, se înțeleg acele interese ce sunt indispensabile pentru supraviețuirea statului și pentru garantarea securității națiunii. „Interesele extrem de importante” sunt acele interese care, dacă ar fi compromise, ar afecta grav, dar nu iremediabil, capacitatea guvernului SUA de a asigura supraviețuirea statului și securitatea națională. „Interesele secundare” sunt obiective dezirabile de creștere a puterii naționale, dar nu au efecte majore asupra capacității guvernului de a le asigura pe cele vitale⁴.

În România, sintagma „national interests” a fost tradusă ca atare, fără a fi preluat și conținutul multiplu al acesteia. Folosită preponderent în mediul politic, a înglobat în ultimii ani interese mai mult sau mai puțin naționale, însă cu siguranță

² Adoptată în ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004.

³ The Commission on America's National Interests, *America's National Interests*, Centre for Science and International Affairs, USA, July 1996, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/americas_interests.pdf

⁴ Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Interesele naționale și folosirea instrumentelor de putere națională pentru apărarea și promovarea acestora. Cazul României*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, București, 2010.

partinice sau de grup. „Interesele naționale” sunt invocate zilnic, în varii situații, golindu-se parcă, de fiecare dată, de câte ceva din conținut.

Din această perspectivă, explicarea unor concepte și propunerea unor repere pentru conținutul unor sintagme/termeni vagi – precum necesități, valori și interese de securitate – constituie un pas necesar în construirea limbajului care să slujească scopurilor propuse. În acest sens, am încercat să atribui un conținut domeniilor de referință ale securității, astfel încât să poată fi ierarhizate și utilizate cu ușurință.

1. Interesele naționale în doctrina românească

Lipsa unei definiții clare, a unei clarificări conceptuale, a făcut ca sub sintagmele „interes național” sau „valori naționale” să fie introduse, ca într-o mare găleată, idei și concepte ce nu și-au explicat niciodată locul.

Astfel, în 2001, în *Strategia de securitate*⁵, interese naționale erau „acele stări și procese, bazate pe valorile asumate și promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului. Edificarea unei României democratice, stabilă politic și prosperă economic și social, capabilă să participe eficient la dinamica vieții internaționale, impune ca, în deplină concordanță cu evoluția proceselor de integrare europeană și euroatlantică, să fie afirmate, realizate și protejate următoarele interese naționale:

- a. menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;
- b. garantarea drepturilor și libertăților democratice fundamentale, asigurarea bunăstării, siguranței și protecției cetățenilor României;
- c. dezvoltarea economică și socială a țării, în pas cu dezvoltarea contemporană. Reducerea susținută a marilor decalaje care despart România de țările dezvoltate europene;
- d. realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al NATO și UE România trebuie să devină componentă, cu obligații și drepturi depline, a celor două organizații, singurele în măsură să îi garanteze un statut de independență și suveranitate și să îi permită o dezvoltare economică, politică și socială similară țărilor democratice;
- e. afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice; valorificarea și dezvoltarea patrimoniului cultural național și a capacității de creație a poporului român;
- f. protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu, la nivelul standardelor internaționale.”

În 2004, în „Doctrina națională a informațiilor pentru securitate”, document aprobat și el de CSAT, interese naționale erau „nevoi și aspirații ale națiunii de afirmare a propriilor valori și de garantare a identității și existenței naționale, exprimate prin obiectivele, căile și tacticile asumate prin consens de întreaga societate în vederea îndeplinirii lor. Acestea se referă la stabilitatea internă și

⁵ Strategia de securitate națională a României, 2001 - document adoptat prin Hotărârea nr. 36 a Ședinței comune a Senatului și Camerei deputaților din 18 decembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial nr. 822 din 20 decembrie 2001, pp. 8-9.

regională, viabilitatea sistemului de securitate la care România a aderat, avuția națională, prosperitatea generală a cetățenilor, sănătatea fizică a populației, protecția mediului înconjurător.”

În 2006, Strategia de securitate arăta că „interesele naționale reflectă percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale. Ele vizează promovarea, protejarea și apărarea – prin mijloace legitime – a valorilor prin care națiunea română își garantează existența și identitatea, pe baza cărora își construiește viitorul și în temeiul cărora se integrează în comunitatea europeană și euroatlantică și participă la procesul de globalizare. Prin aria lor de manifestare, ele se adresează – în primul rând – cetățenilor patriei care trăiesc pe teritoriul național, dar și – în egală măsură – tuturor celorlalți oameni aflați în România, precum și românilor care trăiesc sau își desfășoară activitatea în afara granițelor țării. În condițiile în care, în lumea modernă, securitatea și prosperitatea sunt termenii inseparabili ai aceleiași ecuații – progresul, prosperitatea și securitatea națională ale României nu pot fi decât rezultanta majoră a unui proces complex de promovare și garantare a valorilor și intereselor naționale.”

În 2008, Strategia de apărare redefinea interesele naționale ca fiind “menținerea integrității, unității, suveranității, independenței și indivizibilității statului român; îndeplinirea responsabilă a obligațiilor și rolului ce decurg din statutul de membru al NATO și al Uniunii Europene; dezvoltarea unei economii de piață competitive, dinamice și performante; modernizarea radicală a sistemului de educație și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic, precum și a resurselor naturale; creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate a populației; afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale, în contextul participării active la construcția identității europene.”

Proiectul de strategie de securitate propus în 2010, reia intenția de a defini interesele naționale și precizează că acestea „sunt acele nevoi și aspirații esențiale pentru afirmarea identității și valorilor naționale, existența statului și asigurarea funcțiilor sale fundamentale. Interesele naționale sunt caracterul național al statului, suveranitatea și independența, unitatea și indivizibilitatea sa. De asemenea, considerăm interese naționale, prin importanța lor pentru țară, forma republicană de guvernământ, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială, româna. Apărarea intereselor naționale este considerată a fi obligația fiecărui cetățean al României.”

Este adevărat că interesele, fie ele și naționale, sunt active o perioadă mai redusă decât valorile sau necesitățile de securitate națională, însă modificarea acestora din doi în doi ani nu permite atingerea obiectivelor propuse și induce o doză de neseriozitate. Să încercăm pentru un moment să ne punem în situația celor ce apără zi de zi „interesele naționale” (diplomați, ofițeri de informații, funcționari din ministere ș.a.) și să încercăm să răspundem la întrebarea: *ce reprezintă „interes național”?* Putem?

Deloc utilizate în ultimii șapte ani, domeniile de referință ale securității naționale au fost gândite pentru a rezolva problema. Acestea sunt amintite, fără a fi definite, în *Doctrina națională a informațiilor pentru securitate: necesități naționale, valori naționale și interese naționale*.

2. Necesitățile naționale de securitate

*Necesitățile*⁶ *naționale* reprezintă acele trebuințe vitale a căror satisfacere permite existența și perpetuarea unei națiuni și a statului ca reprezentant al acesteia. Necesitățile naționale sunt perene (însoțesc existența națiunii), există și se cer satisfăcute (prin producerea de efecte negative în plan existențial) indiferent de conștientizarea lor socială. Nerelevarea și neglijarea satisfacerii acestor necesități are drept urmare slăbirea "forței națiunii" și, în final, dispariția națiunii. Necesitățile naționale și *necesitățile naționale de securitate* sunt echivalente în conținut, nesatisfacerea unei trebuințe naționale având clar implicații în planul asigurării securității naționale.

Consacrarea normativă a necesităților naționale de securitate se realizează prin actul fundamental al statului - Constituția -, elementele fundamentale traversând diversele forme de stat și regimuri politice care s-au succedat de-a lungul timpului de la fondarea națiunii române moderne (anul 1859).

Astfel, în ceea ce privește națiunea și elementele de construcție a acesteia regăsim în textul constituțional (adoptat în 1991, modificat și completat în 2003) următoarele aspecte referitoare la:

◆ *populație:*

- menținerea laolaltă a poporului prin consacrarea principiului unității poporului (*art.4*);
- protejarea populației existente (filonului național) prin interdicția colonizării sau strămutării de populații străine (*art.3*, alin.4);

Prevederi similare se regăseau și în constituțiile precedente ale României⁷:

- Constituția de la 1866, în art. 3 - "Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă streină";
- Constituția de la 1923, în art.3 - "Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină";
- Constituția de la 1938, în art.3 - "Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de seminție străină".

◆ *teritoriu:*

- se precizează că nu poate fi destructurat, fiind inalienabil (*art.3*);
- calitatea acestei resurse se asigură prin protejarea mediului înconjurător, a resurselor naturale și calității factorilor de mediu (*art.35* alin (3), *art. 4* alin(7) ș.a.);

Prevederi similare se regăseau și în constituțiile precedente ale României⁸:

⁶ Ceea ce se cere, se impune să se facă; ceea ce este de absolută trebuință; trebuință, nevoie cf. Dicționarului explicativ al limbii române.

⁷ Constituțiile socialiste din 1948, 1953 și 1965 nu conțin prevederi cu privire la subiectul analizat ceea ce indică caracterul profund periculos al acestora pentru existența națiunii. Situația a fost cauzată de ideologizarea excesivă a actului fundamental.

⁸ Idem, mai puțin Constituția din 1965.

- Constituția de la 1866:
 - art.1 – „Principatele-Unite-Române constituie un singur Stat *indivizibil*, sub denumire de România”;
 - art.2 - "Teritoriul României este *nealineaibil*";
- Constituția de la 1923:
 - art.1 - "Regatul României este un Stat național unitar și *indivizibil*".
 - art. 2 - "Teritoriul României este *nealienabil*".
- Constituția de la 1938:
 - art.1 - "Regatul României este un Stat Național, unitar și *indivizibil*".
 - art.2 - "Teritoriul României este *inalienabil*".
- Constituția din 1965:
 - art.1 - "România este republică socialistă. Republica Socialistă România este stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar. Teritoriul sau este *inalienabil și indivizibil*".

◆ *suveranitate:*

- componenta internă - autodeterminarea - este prezentă prin precizarea: "România este *stat de drept, democratic ...*" (art.1 alin (3));
- componenta externă - independența - este afirmată în chiar primul alineat al reglementării: "România este stat național, *suveran și independent...*" (art.1, alin (1));

◆ *cultură:*

- protejarea limbii se realizează printr-o prevedere specială: "în România, *limba oficială este limba română*" (art.13);
- protejarea și promovarea culturii: "statul trebuie să asigure *păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume*" (art.33 alin.(3));

◆ *resurse materiale și energetice:*

- bogățiile de interes public ale subsolului, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de legea organică, fac obiectul exclusiv al proprietății publice;
- *bunurile proprietate publică sunt inalienabile.*

Relevarea necesităților de securitate națională reprezintă un proces continuu, evoluția societății umane în ansamblu modificând contextul în care națiunea trebuie să supraviețuiască. Astfel, spre exemplu, industrializarea din ultimul secol a relevat ca o necesitate protejarea mediului înconjurător, a resurselor naturale și calității factorilor de mediu, degradarea și utilizarea nerațională a acestora putând avea efecte asupra însăși existenței fizice a populației. De asemenea, asaltul informațional, susținut de dezvoltarea mijloacelor de comunicare în masă se relevă ca o amenințare la păstrarea identității spirituale și culturale a națiunii (și aici nu este vorba de a

combate accesul la diversitatea culturală oferită de media, ci de a semnaliza subestimarea culturii naționale - în sensul cel mai larg - și pierderea identității în raport cu alte culturi).

Desigur, ritmul alert al schimbărilor va impune și alte necesități de a căror satisfacere va depinde existența și perpetuarea națiunii. Prognoza în acest domeniu este mai mult decât necesară, abordarea strategică și pe multiple planuri a problematicilor conexe putând oferi un avantaj care, la un moment dat, se poate dovedi existențial⁹.

3. Valorile de securitate națională

Valorile naționale reprezintă acele tipuri de relații sociale preluate din patrimoniul universal (derulate între membrii societății și între stat și cetățeni) pe care națiunea, în evoluția sa, le adoptă la un moment dat ca fiind cele mai potrivite pentru stadiul de dezvoltare în care se află. Asumate, concretizate și promovate, conceptele reprezentând *valori naționale* conturează profilul națiunii și al statului (ca reprezentant al națiunii), individualizându-le în raport cu alte națiuni/state. Aceste concepte sunt materializate prin sistemul legislativ al statului și, de obicei, sunt valabile pe termen lung.

Valorile de securitate națională se identifică cu valorile naționale și "se referă la relațiile sociale prin a căror existență și manifestare se realizează și întrețin componentele existențiale și atributele fundamentale ale statului român, drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor, precum și ansamblul intereselor și necesităților de securitate națională"¹⁰. Altfel spus, valorile de securitate națională sunt acele valori naționale a căror afectare pot aduce prejudicii securității naționale.

Ca manifestare a suveranității - componenta autodeterminare - națiunea română și-a declarat prin Constituție următoarele valori naționale:

- România este *republică, stat de drept, democratic și social*;
- *drepturile și libertățile omului*: dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la libertate individuală, dreptul la apărare, dreptul la liberă circulație, dreptul la viață intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul la informare, dreptul la învățătură, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul privind accesul la cultură, dreptul la un mediu sănătos, dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul la grevă, dreptul la proprietate privată etc.;
- *pluralismul politic*;
- *separația puterilor în stat*;
- *dreptatea*;
- *egalitatea cetățenilor în fața legii; accesul liber la justiție*;
- *dreptul la asociere în sindicate, patronate și asociații profesionale*;

⁹ În acest sens ar putea fi relevante: strategia națională de dezvoltare economico-socială în condițiile reducerii drastice a resurselor naturale; strategia privind societatea informațională; strategia de păstrare a identității naționale pe termen lung ș.a..

¹⁰ Vezi Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, C.S.A.T., 2004, pag.10.

- *libertatea întrunirilor;*
- *dezvoltarea personalității umane etc.*

Totodată, ca manifestare a independenței statului român au fost declarate valori naționale:

- principiul îndeplinirii cu bună credință a tratatelor (*pacta sunt servanda*);
- simbolurile naționale: drapel, stemă, imn, ziua națională;
- apartenența la N.A.T.O. și asumarea valorilor promovate de această organizație;
- principiile și actele normative cu putere de lege ale Uniunii Europene.

Valorile naționale se relevă în procesul evoluției unei națiuni ca elemente ce contribuie semnificativ la dezvoltarea națiunii și a capacității lor acesteia de a face față provocărilor contextului în care se manifestă.

În România, stat de drept și democratic, asumarea valorilor sociale ca valori naționale se realizează prin consacrarea lor legislativă și prin răspunsul politic și instituțional la posibilele amenințări ale acestora.

4. Interesele naționale de securitate

Interesele naționale sunt acele concepte care, concretizate - *fără afectarea satisfacerii necesităților naționale și rabat de la respectarea (aplicarea) valorilor naționale* -, permit propășirea națiunii. Acestea au caracter politic, sunt stabilite de organismele reprezentative ale națiunii și au, în general, valabilitate pe termen mediu și scurt. Se regăsesc în strategii, programe guvernamentale, legi ș.a.

Interesele naționale de securitate sunt interesele naționale a căror realizare/nerealizare induce efecte în planul securității naționale, fiind definite în Doctrină ca reprezentând "nevoi și aspirații ale națiunii de afirmare a propriilor valori și de garantare a identității și existenței naționale, exprimate prin obiectivele, căile și tacticile asumate prin consens de întreaga societate în vederea îndeplinirii lor"¹¹.

Acestea se referă la căile de realizare a stabilității interne și regionale, viabilitatea sistemului de securitate la care România a aderat, sporirea avuției naționale, prosperitatea generală a cetățenilor etc.

Interesul național se poate manifesta, la un moment dat, în orice domeniu al vieții sociale, putând fi obiectul deciziilor la diverse niveluri de competență. Astfel, spre exemplu, în art. 87 alin. 1 din Constituție se precizează că "Președintele României poate lua parte la ședințele Guvernului în care se dezbate *probleme de interes național* privind politica externă, apărarea țării, asigurarea ordinii publice (n.n. - componente ale securității naționale) și, la cererea primului-ministru, în alte situații" sau, în art. 90, unde se precizează că "Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de *interes național*".

Privite din această perspectivă, interesele naționale pot însemna „preferințele decidenților la nivel central”, „obiective care trebuie să facă referință la scopurile generale ale societății care sunt perene și care au o importanță substanțială ce

¹¹ Vezi Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, C.S.A.T., 2004, p.11.

justifică clasificarea lor drept interese naționale”¹². Conținutul intereselor naționale poate varia în funcție de formarea celui care le analizează, ele putând fi atât de natură economică, de mediu, socială etc.¹³

Concluzii

„Interesele naționale” reprezintă un concept vag ce, nu de puține ori, ascunde interese de moment ale conducerii politice care le invocă. Separarea necesară între interese naționale vitale, importante și secundare – prezentă în doctrina din care a fost preluat modelul – nu se realizează niciodată, din necunoaștere sau pentru a da sintagmei aceeași forță în toate situațiile.

În lipsa unor dezvoltări doctrinare, realizate în maniera în care a fost elaborată *Doctrina națională a informațiilor de securitate* – prin colaborare și coordonare între instituțiile cu atribuții specifice - domeniile securității naționale au rămas doar un exercițiu intelectual.

Paradigma propusă permite schimbări relativ dese ale intereselor naționale, fără a afecta valorile și necesitățile naționale. Din textul propus reiese clar faptul că interesul național nu poate fi invocat pentru a lua măsuri ce pot afecta necesitățile naționale sau valorile naționale.

Bibliografie:

1. BUZAN, Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Securitatea, un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
2. DUȚU, Petre, *Globalizare versus separatism politic*, București, UNAp, 2010,
3. GROSDEV, Nikolas, *Russia in the national Interest*, Transaction Publishers, New Brunswick, U.S.A., 2004.
4. KRASNER, Stephen D., *Defending the National Interest. Raw material investments and U.S. Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, USA, 1978.
5. LACOME, Denis, *Où est l'intérêt national des États-Unis?*,
6. <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci08p97-116.pdf>.
7. LAIDI, Ali, *Efectul de bumerang*, House of Guides, București, 2007.
8. LAVY, George, *Germany and Israel: Moral Debt and National Interest*, Frank Cass & Co LTD, LONDON, 1996.

¹² Stephen KRASNER, *Defending the National Interest. Raw material investments and US Foreign Policy*, Princeton University Press, New Jersey, USA, 1978, p.13.

¹³ Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, op. cit., p.13.

ROLUL ACTUAL AL INSTITUȚIILOR MILITARE ÎN SOCIETATE

Marius-Sorin MIHALACHE*

Societatea românească, ca și celelalte societăți din estul Europei, aflate o bună perioadă de timp sub influența nefastă a unei ideologii importată cu forța, a evoluat în ultimele două decenii, în mod constant, spre ceea ce numim societate democratică. Pentru realizarea acestui deziderat s-au produs și încă se produc o multitudine de schimbări care se răsfrâng asupra tuturor domeniilor sociale, asupra tuturor instituțiilor statului. Prin urmare, și instituția militară a cunoscut schimbări importante, prima și cea mai importantă fiind redefinirea rolului ei în noua societate democratică.

Cuvinte-cheie: instituție militară, rol, schimbare, societate

Societatea românească, ca și celelalte societăți din estul și centrul Europei aflate o perioadă de timp sub influența nefastă a unei ideologii importată cu forța, a evoluat în ultimele două decenii, în mod constant, spre ceea ce numim *societate democratică*. Pentru realizarea acestui deziderat s-au produs și încă se produc o **mulțime de schimbări**, care s-au răsfrânt asupra tuturor domeniilor sociale, asupra tuturor instituțiilor statului.

Menirea, structura, funcționalitatea și, nu în ultimul rând, managementul acestor instituții au suferit schimbări radicale. Aceste aspecte reflectă caracteristicile unei societăți democratice și pe cele ale statului de drept.

Ca atare, misiunea Armatei, așa cum este prevăzută în Constituția României: ... *este garantarea suveranității, a independenței și unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale, în acest scop fiind subordonată exclusiv voinței poporului.*¹ Însă, Armata nu este numai atât, ea reprezintă și o instituție socială al cărei rol în societate este deosebit de important.

Din punct de vedere sociologic, Armata reprezintă o formă de organizare socială ai cărei membri acționează pe baza corelației dintre normele instituționalizate și execuția rolurilor. Deși Armata este o componentă a societății de care este legată funcțional, ea fiind un subsistem deschis al sistemului social global, ea diferă totuși structural de societate.

Analizând rolul Armatei în sistemul societal, putem desprind câteva aspecte particulare. Primul dintre ele se referă la **corelația dintre Armată și populație** prin prisma determinărilor socio-demografice. Aici este avut în vedere faptul că raportul dintre Armată și populație este, de fapt, raportul dintre parte și întreg, Armata reprezentând acea parte a populației special pregătită pentru apărarea țării.

Există anumiți **factori ce determină schimbări** în structura și funcționalitatea Armatei, în funcție de contextul social și demografic.

1. Caracterul determinant al populației în raport cu Armata:
 - structura demografică a populației;
 - rata sporului natural al populației;

* Inspector de poliție, doctorand în domeniul „Științe militare și informații” la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

¹ Constituția României publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 767/31.10.2003, București.

- numărul populației active, apte să participe la acțiunile militare în cazul unui eventual război;
- caracteristicile psihologice ale populației (hotărâre, fermitate, spirit de sacrificiu);
- 2. Potențialul economic, tehnic și științific al țării respective;
- 3. Sistemul de organizare, mobilizare și pregătire militară a populației;
- 4. Atitudinea populației față de scopurile unui eventual război.

În acest context este evident faptul că instituția militară are doar o autonomie relativă, ea neavând capacitatea de a subzista și acționa, în anumite situații, în afara raporturilor nemijlocite cu populația.

În celălalt sens al relaționării, trebuie luată în considerare influența activă exercitată de Armată asupra populației în forma **socializării**. „*Socializarea reprezintă acel proces psihosocial de transmitere – asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor sau modelelor de comportament specifice unui grup sau unei comunități în vederea formării, adaptării și integrării sociale a unei persoane*”.² Acest aspect are în vedere nu numai relația dintre Armată și populație, ci și pe aceea dintre **Armată și cultură**; în consecință, socializarea indivizilor, atât a celor care sunt implicați direct în funcționarea instituției militare, cât și a cetățenilor, condiționează puternic organizația militară din două puncte de vedere: al mărimii și structurii grupului militar și al valorilor, normelor, atitudinilor ce caracterizează modelul militar.

Socializarea militară este specifică procesului de socializare secundară și poate fi definită ca ansamblu de procese de însușire și internalizare a normelor și valorilor militare, de învățare a comportamentului specific ostășesc, procese ce pot fi organizate sau spontane, conștiente sau inconștiente.

Având în vedere toate aceste aspecte, se poate afirma că **factorii** ce influențează socializarea individuală în Armată sunt următorii:

- imaginea Armatei în societate: pentru ca Armata, ca factor instituțional, să aibă o mai mare importanță în procesul de socializare este necesar ca imaginea asupra ei să fie cea reală, să influențeze formarea individului prin aspectele sale pozitive, nu prin cele care nu îi sunt caracteristice, însă sunt aduse în prim-plan de mass-media. Rolul socializării militare nu este numai de a pregăti oameni pentru profesiunea ce o implică, ci și pentru viața socială;
- cunoașterea nivelului de maturizare psihosocială ce este în același timp și rezultat al procesului de socializare în ansamblu și condiție fundamentală a socializării secundare.

Raportul de natură economică dintre societate și instituția militară vizează: dotarea forțelor armate; direcțiile și prioritățile în dezvoltarea, concentrarea și specializarea producției naționale de apărare; principiile, normele și regulile pentru folosirea potențialului economic național în vederea pregătirii și desfășurării războiului. În acest context, se poate afirma că schimbările pe care le resimte

² Zamfir C., Vlăsceanu L., Dicționar de sociologie, Editura Babel, București, 1998, pp. 546 - 547

economia națională se răsfrâng direct asupra structurii și funcționalității organizației militare.

Evoluțiile politice din societate se materializează prin schimbări mai mari sau mai mici asupra instituției militare. Astfel, clasa politică adoptă decizii privind organizarea, structura, rolul și funcțiile forțelor armate; principiile și normele instituite de stat prin legi juridice și regulamente militare, pe baza cărora este organizată și se desfășoară activitatea de selecție, educare și folosire efectivă a resurselor umane; modalitățile și finalitatea participării instituției militare la viața socio-politică a țării.

Transformarea militară reprezintă un proces continuu de identificare, dezvoltare și integrare de noi concepte, strategii, doctrine și capacități cu scopul de a spori eficiența acțiunilor militare, gradul de interoperabilitate a forțelor armate cu cele similare ale altor armate din cadrul Alianței Nord-Atlantice, de adaptare a misiunilor acestor forțe la noul context de securitate. Sunt **schimbări** care vizează structura și funcționalitatea organizației militare, planificarea resurselor pentru apărare procesul instructiv-educativ, managementul, în general și managementul resurselor umane, în special.

Schimbările produse în organizația militară ca urmare a transformărilor firești care se dezvoltă la nivelul tuturor subsistemelor organizației militare, solicită răspunsuri adecvate, fundamentate științific, adaptate la influențele din mediul societal. Orice transformare de mai mare sau mai mică dimensiune nu poate fi lăsată pe seama șansei sau fanteziei. Ea reprezintă un proces dinamic care trebuie monitorizat permanent pentru o eventuală intervenție în situația abaterii de la obiectivele predefinite.

Nu de puține ori, schimbările programate au avut ca finalități, cu totul altele, decât cele dezirabile, sau cel puțin au generat efecte colaterale neanticipate. Firesc, sunt situații când gestionarea acestor schimbări a fost deficitară, de multe ori lipsind expertiza în domeniu.

Așadar, **transformarea militară** reprezintă un proces căruia îi este subsumat un set de semnificații, aflate în relații de interdependență:

- transformarea ca mod de adaptare, ceea ce presupune remodelarea structurii organizatorice a forțelor armate în conformitate cu noile caracteristici ale mediului de securitate;

- transformarea ca reformă a domeniului apărării; fapt care implică modernizarea infrastructurii militare, îmbunătățirea metodelor și practicilor de management al resurselor pentru apărare, îmbinarea planificării bazată pe amenințări cu cea bazată pe capabilități;

- transformarea ca efect al revoluției în afaceri militare, ceea ce presupune adoptarea și implementarea tehnologiilor specifice revoluției tehnico-militare, restructurarea forțelor armate în concordanță cu evoluția conflictelor armate, a fenomenului social, război în general, flexibilitatea sistemului militar de conducere a forțelor, interoperabilitatea diferitelor categorii de forțe.

Pe de altă parte, apartenența României la Alianța Nord-Atlantică impune procesul de transformare a Armatei României, conferindu-i statut de necesitate. El trebuie să fie continuu, extins asupra unui spectru larg de domenii, relații și

interdependențe destinat promovării atât a obiectivelor de securitate națională cât și obiectivelor subsumate securității colective.

Evoluția surselor de insecuritate, în plan internațional, a determinat și accentuat necesitatea ca NATO să acționeze și în alte regiuni aflate în afara ariei sale de responsabilitate. Faptul în sine a scos în evidență necesitatea ca operațiile concepute și desfășurate să fie regândite. De pildă, operațiile din Afganistan, îndreptate împotriva surselor atacurilor teroriste, au demonstrat necesitatea realizării unor structuri de forțe flexibile, cu mare mobilitate, înalt tehnologizate, expediționare, precum și a unui sistem eficient de comandă și control care să asigure operativitatea și oportunitatea procesului informațional-decizional. Toate aceste schimbări sunt consecințe firești ale schimbărilor pe care le-a cunoscut lupta armată. Cu alte cuvinte, confruntarea forțelor beligerante, de genul *față în față* este deja, de domeniul trecutului. Terorismul global, potențialul folosirii armelor de distrugere în masă, instabilitatea regională, statele dezmembrate, ideologiile radicale și conflictele înghețate sunt acum cele mai frecvente amenințări la adresa păcii internaționale și a securității naționale aliate. Față de noile realități, Alianța Nord-Atlantică a trebuit să adopte măsurile corespunzătoare. De fapt, scopul fundamental al transformării Alianței constă în crearea unor capacități militare care să permită forțelor aliate desfășurarea operațiilor în zona de responsabilitate și în afara acesteia, îndeplinirea întregii game de misiuni, menținerea consensului decizional în contextul extinderii stabilirea unui nou tip de relații.

Procesul transformării Alianței Nord-Atlantice vizează **trei domenii**: cultura militară, planificarea și transformarea capacităților. Procesele aferente acestora se sprijină pe adaptarea, diversificarea și dezvoltarea operațiilor întrunite, exploatarea avantajelor desfășurării operațiilor informaționale, dezvoltarea capacității de transformare.

Dezvoltarea capabilităților de transformare se fundamentează și pe facilitățile care le oferă existența unui personal profesionist. Multitudinea schimbărilor prin care trece instituția militară solicită din partea celor care participă la monitorizarea și gestionarea lor, cunoștințe și abilități specifice unui personal profesionist, deținător al unor capacități de expertiză specializate.

În concluzie scopul transformării armatei române îl reprezintă realizarea unor structuri de forță modernă, redusă, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă și rapid interoperabilă cu o capacitate de autosusținere și de protecție multidimensională cu o conducere flexibilă, aptă de a adopta decizii în mod oportun și operabil.

Concluzii:

1. Evoluțiile pe care le-a cunoscut societatea, în general, s-au concretizat în numeroase și profunde schimbări în organizația militară. Una dintre ele vizează schimbarea rolului și misiunilor armatei.

2. Reformarea relațiilor civil-militar a reprezentat și reprezintă o importantă schimbare a misiunilor și raporturilor instituțiilor militare cu celelalte instituții ale statului, mai ales în țările care s-au aflat și se află în tranziție de la autoritarism la democrație.

3. Reformarea profesiei militare a generat schimbări fundamentale pentru funcționalitatea organizației militare: o nouă dimensiune a responsabilității militare (care au optat liber consimțit pentru această profesie); manifestarea spiritului de corp al militarilor care tind spre statutul de profesionist; stabilirea unor noi standarde pentru definirea capacității de expertiză pentru fiecare specializare militară

4. Printre cele mai importante schimbări pe care le-a atras revoluția tehnico-științifică contemporană se numără transformările de amploare uriașă care s-au produs în domeniul tehnicii militare, procesului instructiv, profesionalizării personalului militar, regândirii strategiilor și doctrinelor militare, structurii și funcționalității instituțiilor militare, misiunilor Armatei.

5. Evoluția fenomenului social „război” spre noi forme, metode, instrumente și mijloace de luptă a generat și generează schimbări importante ale structurării misiunii și modului de acțiune specifice forțelor armate.

Bibliografie:

1. Constituția României, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 767/31.10.2003, București.
2. Strategia de transformare a Armatei Române, Statul Major General, București, 2007.
3. **Anton M.**, Abordări sociologice ale valorilor securității naționale, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
4. **Iacob D.**, Competența și schimbarea, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996.

PRINCIPALA FORȚĂ CARE EXERCITĂ PRESIUNI PENTRU SCHIMBARE

Marius-Sorin MIHALACHE*

Raportul civil – militar a constituit din totdeauna o sursă de schimbări structurale și funcționale în organizația militară. De asemenea, multe dintre caracteristicile organizațiilor civile sunt comune și organizațiilor militare. De aceea, în literatura privind organizația militară s-a considerat oportun a se proceda la compararea organizării militare cu cea de tip civil.

Cuvinte-cheie: instituție militară, rol, schimbare, societate

Trebuie spus că sociologia militară occidentală nu a agreat nici un moment ideea separării, nici măcar teoretică, a organizării militare de organizarea civilă. Dacă s-a constatat o convergență și mai apoi un transfer reciproc între aspectul militar și civil în planul organizării, managementului și tehnologiei, acest lucru nu s-a datorat eforturilor cercetărilor, ci relațiilor practice iar concluziile au fost utilizate în discuția asupra relației armată-societate.

De altfel, se spune că **armata nu este nici mai bună nici mai rea decât societatea din care face parte**. Cu alte cuvinte, armata reproduce, în plan militar modelul societății de ansamblu. Aceasta este premisa de la care se pleacă în surprinderea convergenței dintre *societatea militară* și *societatea civilă*. La modul general, în ultimele decenii s-a produs o transformare care are la baza schimbărilor tehnologice și schimbările formatului organizațional, schimbări care au condus la o convergență între organizația civilă și organizația militară. Prin urmare, tendința a fost aceea de a se șterge diferențele dintre organizațiile militare și organizațiile civile.

Pentru organizația militară creșterea interdependenței cu organizațiile civile a generat schimbări semnificative în structura sa internă. Totodată, creșterea complexității tehnologiei militare a presupus o profesionalizare crescândă a personalului militar (achiziție de competențe) și o inserare considerabilă de tehnicieni civili în structurile militare. S-a ajuns ca, în structurile actuale 75% să fie personal tehnic de întreținere și suport logistic și numai 25% să fie personal competitiv.¹

În conformitate cu modelul propus de un renumit specialist – Janowitz – se pot formula cinci enunțuri sociologice care să reflecte **traseul convergenței civil-militar**, astfel:²

1. războiul a devenit responsabilitate preponderent civilă, odată cu tendința implicării întregii populații, teritoriului și economiei în război. Utilizarea pe timp de război, a tuturor resurselor disponibile este o sarcină militară, însă disponibilizarea acestor resurse este o sarcină a instituțiilor civile;

2. tehnologia militară a sporit exponențial puterea de distrugere și a perfecționat noile tipuri de armament: nu trebuie să ai educație militară pentru a opera

* **Inspector de poliție, doctorand în domeniul „Științe militare și informații” la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.**

¹ Cf. Sava, Nicu Ionel; Tibil, Gheorghe și Zulea, Marian, Armata și societatea. Culegere de texte de sociologie militară, Ed. Info-Team, București, 1998, p. 15.

² Ibidem, pp. 15-16.

sofisticata tehnologie informatică. Armele de distrugere în masă au socializat pericolul, până într-acolo, încât au egalizat riscul morții între civil și militar;

3. revoluția în tehnologie înseamnă utilizarea graduală a violenței și evitarea (descurajarea) războiului. Această viziune fundamentală a condus la *civilirea* gândirii și organizației militare, iar liderii militari au început, ei înșiși să devină preocupați de problemele mai largi ale societății (economie, societate, politică);

4. complexitatea mașinăriei de război presupune permanentizarea funcțiilor de cercetare, dezvoltare și întreținere, funcții (tehnice) care s-au diversificat într-atât, încât a devenit imposibil pentru armată să-și gestioneze sistemele fără asistența structurilor civile;

5. odată cu generalizarea (socializarea) riscului de război, sarcinile pe care liderii militari le au de îndeplinit s-au diversificat foarte mult; elitele militare devin din ce în ce mai mult implicate în războiul diplomatic și politic. Pentru mulți militari, acest lucru înseamnă pătrunderea în arena rezervată, până de curând, diplomaților și politicienilor de profesie. Nevoia pe care liderii civili o resimt de a fi consiliați de militari de profesie conduce la împletirea rolurilor dintre civili și militari, în timp ce distincția dintre strategie și politică nu mai este stabilită de politicieni exclusiv: puterea generalilor contrabalansează autoritatea politicienilor. Prezența militarilor în staff-urile liderilor civili, este o dovadă de maturitate și de democrație: nu poți fi un bun militar, dacă nu ai o *orientare* civilă și nu poți fi un bun lider civil, dacă nu ai o minimă educație (consiliere) militară.

Datorită influenței din viața civilă, în principal, dar și a evoluției interne, organizația militară a trebuit să procedeze la o **schimbare radicală a bazelor exercitării autorității și impunerii disciplinei**. O schimbare de la modelul dominației și al practicilor autoritare, la o *autoritate managerială* și o *autoritate de competență* în care accentul este pus pe tehnicile explicative, pe persuasiune, pe expertiză și pe consensul de grup.

Este evident că **în ceea ce privește schimbarea autorității** și a practicii manageriale, impulsul principal a venit, totuși, dinspre viața civilă. În condițiile unei *democratizări fundamentale* în ansamblul societății și al reafirmării unui nou individualism, în care accentul se pune pe responsabilitatea individului pentru actele sale, armata nu se putea păstra intactă. În primul rând, pătrunderea masivă de sus în jos, dinspre mediul politic și de jos în sus, dinspre mediul tehnic, a civililor în interiorul armatei a pus sub semnul întrebării practica managerială.

Cu toate aceste influențe nici un act militar nu se desfășoară fără manifestarea autorității, ierarhiei, disciplinei, aspecte specifice organizației militare.

La nivelul comenzii se confruntă două modele de conducere – comandantul militar și managerul militar. Comandantul militar clasic simbolizează tradiția și gloria militară. Managementul militar este expresia dimensiunii științifice, instrumentale, a preparativelor militare, el este un individ profesional, cu legături stabile în mediul civil. Comandantul militar continuă să reprezinte luptătorul clasic, care întruchipează devotament și sacrificiu dar ale cărui argumente sunt mai degrabă de ordin emoțional și care își găsește cu dificultate un corespondent în viața civilă. Fiecare dintre cei doi generează un anumit tip de autoritate: comandantul militar este asociat autorității de funcție, în timp ce managerul militar este asociat autorității de *expertiză*. Unul

conduce în baza experienței, celălalt este pragmatic, unul este gata să se sacrifice în luptă, celălalt vrea cât mai multe sacrificii. Comandantul conduce prin ordine, liderul conduce prin ședințe de comandament (briefing).

Cu toate aceste diferențe nu se poate spune că unul dintre aceste două modele a *înving*. Cel mult se poate spune că modelul managerial a căpătat, în perioada actuală preponderență. În baza ascendenței sale, modelul **managerial a impus**, de aceea, **schimbări importante asupra modului cum sunt gestionate afacerile militare**. Cuvântul magic este acela de **planificare (planning)**: adică planificarea a tot ce mișcă în spațiul responsabilității militare (resurse, oameni, operații). Semnificativ, la nivel simbolic, denotația de *comandant* nu a dispărut, însă ideea de lider militar a câștigat teren.

Treptat, și în armată a început să domine ideea managerială civilă: autoritatea este bazată mai puțin pe rangul oficial și pe autoritatea instituțională și mai mult pe leadershipul persoanelor și pe solidaritatea grupului primar și pe obținerea eficacității unităților mai mici. Însă, introducerea noilor tehnici manageriale întâmpină și rezistență nu numai ascendență.

Pentru asimilarea acestor noutăți un rol deosebit trebuie să îl aibă învățământul. Iată, de pildă, cursurile în domeniul organizate la Școala din Monterrey (SUA) au transmis noua tehnică managerială în rândul responsabililor civili și militari. De fapt, se poate afirma că întregul învățământ militar american a fost radical reorientat spre aceste deziderate. În opinia lui Peter Druker, Academia West Point, care pregătește viitorii ofițeri din forțele de uscat, este cea mai mare fabrică de lideri din America.³

Evoluțiile pe care le-a cunoscut societatea, în general, s-a concretizat în numeroase și profunde schimbări în organizația militară. Cea mai importantă dintre ele este aceea care vizează **schimbarea misiunilor armatei**. Mulți sociologi consideră că schimbarea respectivă este una din cele mai importante schimbări dintre cele pe care le-a parcurs organizația militară în ultimii 50 de ani.

Funcția militară este o funcție socială a oricărei societăți. Toate societățile și-au creat instrumente pentru dezvoltarea și menținerea capacității de a răspunde adecvat, a descuraja și absorbi violența fizică când acest lucru este necesar și avantajos.

În general, acțiunile militare sunt concepute, pregătite și eventual desfășurate împotriva *inamicilor* percepuți ca atare și care atacă sau intenționează să atace valorile naționale: suveranitatea, unitatea, independența și integritatea teritorială a țării căruia îi aparțin respectivele forțe armate.

Nu de mult timp, misiunea principală a instituției militare este aceea de a descuraja violența și de a preveni războiul. Totuși există un paradox conform căruia, militarii, chiar și atunci când descurajează violența și agresiunea nu o pot face decât prin intermediul violenței, mai precis prin amenințare cu violență.

Responsabilitatea menținerii ordinii civile într-o arie, în care autoritățile locale sunt depășite de evenimente, revine autorității internaționale. Aceasta este logica politică care stă la baza creării misiunilor multinaționale de menținere a păcii, de stabilitate.

³ Ibidem, Sava N.I., p. 19.

În țările mai puțin dezvoltate economic, social și democratic, armata poate fi folosită ca un *vehicul* pentru dezvoltare națională (nation building). Armata reprezintă, de obicei, *pilonul* de stabilitate în jurul căruia societatea națională se poate reconstitui după o grea încercare istorică.

Reformarea relațiilor civil-militar a reprezentat și reprezintă, încă o **importantă schimbare** a rolului misiunilor și a raporturilor instituției militare cu celelalte instituții ale statului mai ales în țările care s-au aflat și se află în tranziție de la autoritarism la democrație.

Aproape în toate aceste țări lipseau tipul de relații civil-militare specifice democrației, tip de relații care, cândva era denumit *control civil obiectiv*. Aceasta presupune:

a) un înalt nivel de profesionalism militar și recunoașterea de către militari a limitelor propriilor lor competențe profesionale;

b) subordonarea efectivă a armatei factorului politic, cel care ia decizia de bază în materie de politică externă și politică militară;

c) recunoașterea și acceptarea de către leadershipul politic al unei arii de competență profesională și autonomie pentru militari;

d) o limitare a intervenției militarilor în politică și o evitare a intervenției politice în armată.

Fără îndoială, relația civil-militari în regimurile autoritare diferă semnificativ de acest model tip, sub diferite forme. Referindu-ne, îndeosebi, la statele cu partid unic la putere, armata a fost considerată ca un instrument al partidului, loialitatea militară se exprima mai mult față de partid, și mai puțin față de stat.

Bineînțeles, problema relațiilor civil-militar a fost și este numai una dintre multe altele. Noile democrații au trebuit, în același timp, să stabilească un nou raport cu populația, să elaboreze noi proiecte constituționale, să stabilească sisteme politice pluripartid, să așeze economiile lor centralizate pe baza principiilor economiei de piață, să creeze condițiile creșterii economice prin reducerea inflației, să reducă deficitele de tot felul, să limiteze delinquența și corupția și în fine să reducă tensiunile și violența între grupurile etnice și religioase.

În opinia multor specialiști și analiști politici, noile democrații au înregistrat, în primul deceniu după profunde schimbări de la sfârșitul anilor 80, mai multe progrese în domeniul relației civil-militari decât în oricare altă sferă a socialului. Argumentele unei astfel de afirmații sunt **cele 11 schimbări produse în această perioadă**:

- creștere a transparenței politicilor de apărare și cel mai adesea, creșterea rolului de *supervizor* al parlamentelor și al opiniei publice;
- „civilirea” ministerelor apărării;
- schimbări radicale la nivelul de sus al ierarhiei militare;
- emanciparea națională față de centre ideologice externe și adoptarea unor noi doctrine de apărare;
- redeschidere parțială a forțelor militare și schimbarea multor structuri militare;
- promovarea stilului managerial participativ în interiorul instituției militare;

- impunerea unei relativ neutralități politice a forțelor armate;
- reducerea drastică a rolului de garant al securității interne îndeplinit de către armată;
- pluralizarea ideologică;
- abolirea practicilor discriminatorii față de opozanții religioși;
- ieșirea de sub pedeapsa legii a opozanților de conștiință.⁴
- Chestiunea cea mai importantă a relațiilor civil-militari rămâne controlul civil. În opinia renumitului profesor și specialist în domeniu – Huntington-problema centrală a relațiilor civil-militar este relația dintre elita militară profesională și leadershipul politic, dintre grupul de putere militar și grupul de autoritate civil. Controlul civil nu este nici o problemă pur legislativă (o sarcină a parlamentului), nici una pur executivă (o atribuție a președintelui sau a guvernului). Este o problemă a democrației și deci a mecanismului politic.⁵

Potrivit aceluiași autor, instituția militară a oricărei societăți naționale este creată în urma acțiunii a două imperative. Unul de natură funcțională (a răspunde pericolelor la adresa securității naționale) și celălalt de natură societală (relația cu forțele sociale, cu instituțiile dominate în societate). Interacțiunea acestor imperative constituie miezul problemei relațiilor civil-militare.

Așadar, din această perspectivă **controlul civil al armatei** subsumează o serie de concepte, proceduri, standarde și tradiții la care se alătură și cadrul legislativ din domeniu, sistem prin care se exercită autoritatea politică, civilă asupra forțelor armate ale unei țări.

Legitimitatea controlului civil este asigurată de legitimitatea procesului democratic (electoral), prin intermediul căruia voința populară este delegată autorității politice. Controlul civil trebuie să fie o practică, nu doar un text de lege, o declarație politică ori o prevedere constituțională.

În teoria huntingtoniană **sunt două forme de control civil**: controlul obiectiv și controlul subiectiv. Controlul obiectiv aduce în prim plan necesitatea ca prin profesionalizarea forțelor armate, instituția militară să adopte o atitudine neutră față de politică. Pe de altă parte, controlul subiectiv este opus controlului obiectiv prin aceea că, dacă primul are tendința de a-i „civiliza” pe militari, de a-i transforma într-o oglindă a statului, cel de-al doilea încearcă să-i militarizeze. În cele din urmă, controlul subiectiv sfârșește prin implicarea militarilor în politică. Esența controlului obiectiv este recunoașterea unei sfere profesionale autonome, în timp ce controlul subiectiv se străduiește să nege această autonomie profesională.

În concluzie, se poate afirma că instituția militară reproduce modelul societății de ansamblu. Dinamica evoluției rolului armatei în societate, aflată și ea într-o **permanentă schimbare** generează un ansamblu de schimbări, schimbări pe care organizația militară trebuie să le anticipeze și să le gestioneze oportun, operativ și eficient. În fond **schimbarea formatului organizațional și profesional** reprezintă o consecință a trendului principal al evoluției societății.

⁴ Sava N.I., op cit., p.387 (apud: S.P. Huntington „Democracy and the armed Force. Reforming Civil-Military)

⁵ Ibidem, p.36.

Bibliografie:

1. Constituția României, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 767/31.10.2003, București.
2. Strategia de transformare a Armatei Române, Statul Major General, București, 2007.
3. **Anton M.**, Abordări sociologice ale valorilor securității naționale, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
4. **Iacob D.**, Competența și schimbarea, editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996.
5. **Zamfir C., Vlăsceanu L.**, Dicționar de sociologie, Editura Babel, București, 1998.

AUTORITĂȚI, STRATEGII ȘI FORME ALE COOPERĂRII INTERNAȚIONALE CIVIL-MILITARE ÎN INTERVENȚIA DE URGENȚĂ CIVILĂ

Cristina-Laura MOLDOVAN*

Lumea cunoaște consecințele unor amenințări ce iau forma urgenței civile. Aceasta este datorată atât unor cauze naturale (cutremure, inundații, căderi masive de zăpadă, erupții vulcanice etc.), cât și unor erori tehnologice umane. Prin urmare, efectele lor distructive pot atinge o țară sau mai multe. Depășirea unor asemenea situații impune o cooperare internațională civil-militară fondată pe strategii adecvate și asumată de autorități defînite riguros.

Structurile la care se apelează în vederea gestionării urgențelor civile la nivel internațional sunt extrem de diversificate. Ele au la bază strategii concepute în vederea soluționării coerente a crizelor apărute, stabilind în context sistemul de forțe și mijloace preexistente la nivel internațional, respectiv forțe armate, structuri specializate în intervenția de urgență civilă, în vederea asigurării unei cât mai bune cooperări internaționale civil militare în situații de urgență civilă.

În era globalizării urmare a nivelului de extindere a incidenței fenomenului supus discuției accentul este pus tot mai pregnant pe rolul autorităților implicate, consistență căpătând structurile și acțiunile de talie internațională. Aceste autorități nu știrbesc rolul statelor în managementul urgențelor civile ci doar caută să identifice și să implementeze forme de cooperare internațională civil-militară în vederea coordonării efortului colectiv, astfel încât efectele acțiunilor și măsurile civil militare întreprinse să fie cât mai puternic potențate.

Prezența și implicarea autorităților internaționale este absolut necesară în vederea implementării strategiilor concepute pentru intervenția în urgențe civile printr-o cooperare internațională care implică adesea relația civil-militară. Majoritatea activităților omenești au dobândit dimensiuni internaționale, deoarece însuși fenomenele naturale sunt tot mai greu de stăpânit, depășind capacitatea națională a statelor de a face față urgențelor civile urmate de tribut uman.

Astfel generalizarea fenomenului prin creșterea și intensificarea situațiilor de urgență civilă la nivel internațional nu mai permite abordarea parțială, sectară ci impune abordarea globală prin dezvoltarea cooperării internaționale, prin crearea unei rețele de conexiuni ce se realizează și se dezvoltă între națiuni, organizații, organisme internaționale și regionale, cooperare ce se dovedește în zilele noastre atât posibilă cât și benefică pe termen lung.

Pentru a analiza modul în care se realizează gestionarea situațiilor de urgență civilă la nivel internațional este important să cunoaștem activitatea organismelor civil-militare internaționale implicate, strategiile elaborate la nivel global, regional și modul în care aceste autorități implicate înțeleg să-și coreleze acțiunile la nivel internațional.

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I,

Principalul obiectiv al acțiunilor civil-militare de coordonare a activităților umanitare al ONU (ONU-CMCoord) este acela de a promova principiile umanitare și de a proteja spațiul de manevră umanitar. Fapt realizabil în cadrul operațiunilor în sprijinul păcii, a operațiunilor de intervenție umanitară, în situații de urgență civilă în care prezența actorilor umanitari atât civili cât și militari se impune deopotrivă.

În literatura de specialitate întâlnim adesea părerea potrivit căreia OCHA este definit ca „dialogul esențial” în interacțiunea dintre actorii civili și militari, văzut totodată ca un punct focal pentru ONU-CMCoord în cadrul sistemului Organizației Națiunilor Unite. ONU-CMCoord oferind comunității internaționale un set de reguli și linii directe privind dezvoltarea și utilizarea resurselor militare și de protecție civilă (MCDA), numeroase programe de instruire, suport umanitar pentru exercițiile de simulare militară dislocabile și expertize.

Planurile OCHA mobilizează și coordonează instrumentele de răspuns în situații de urgență a ONU-CMCoord în sprijinul coordonatorilor umanitari și a operațiunilor de asistență umanitară. Aceasta promovează orientările ONU-CMCoord, implică intervenția unor ofițeri calificați în acțiunile umanitare de coordonare civil-militare și implementează programe de formare CMCS și exerciții.

Interacțiunea în plan umanitar între comunitatea civilă și componenta militară indiferent că ea aparține țării gazdă sau unor forțe străine oscilează între coexistență și cooperare.

Rolul ONU-CMCoord este de neprețuit în sensul evitării concurenței, minimizarea incoerenței rolurilor și atunci când este cazul urmărirea obiectivelor comune între cele două tipuri de actori umanitari. ONU-CMCoord subliniază importanța coordonării ca o responsabilitate comună, ce implică: planuri comune de acțiune, schimbul de informații și împărțirea sarcinilor, acolo unde este posibil între comunitățile umanitare civile și militare. Aceste principii sunt susținute de un set dezvoltat pe plan internațional în această ordine de idei CMCS este un custode al Ghidul "Oslo" și "MCDA" cu privire la utilizarea resurselor militare și civile în situații de urgență naturale, tehnologice și de mediu și, respectiv, în urgențe complexe. OCHA sprijină, de asemenea, dezvoltarea unor orientări specifice pentru fiecare țară.

Pentru a asigura realizarea unei cooperări cât mai eficace între actorii umanitari implicați, OCHA susține și organizează o serie de exerciții de simulare cu accent preponderent pe interacțiunea umanitară civil-militară, acestea fiind concepute și susținute din faza de planificare inițială până la livrările fizice efective (asigurarea suportului logistic și a resurselor umane) în scopul de a asigura regizarea unor exerciții umanitare relevante și realiste. În plus, OCHA coordonează participarea în numele comunității umanitare, atât în interiorul cât și în afara OCHA, la acțiunile umanitare în scopul asigurării unei asistențe corespunzătoare umanitare.

Ca punct focal al ONU pentru coordonarea acțiunilor umanitare civil-militare (ONU-CMCoord), OCHA asigură utilizarea adecvată și eficientă a resurselor militare și de protecție civilă (MCDA) în caz de dezastre și operațiuni de asistență umanitară. Pentru a face acest lucru, este necesar să se stabilească mecanisme CMCoord pentru a facilita interacțiunea și cooperarea la nivel de domeniu, menținând în același timp

principiile umanitare și protecția spațiului umanitar în sprijinul coordonatorilor umanitari (HC) și mandatul de OCHA.

OCHA asistă la planificarea, identificarea, pregătirea și desfășurarea de personal specializat în mod corespunzător de ONU-CMCoord. Capacitatea de desfășurare ONU-CMCoord îmbracă două forme:

1. Desfășurarea ca răspuns la situații de urgență cu debut brusc, declanșate de dezastre naturale sau în situații de urgență complexe;
2. Poziția oferită de un birou OCHA sau Misiunea ONU.

Planul de desfășurare, recurgând la o gamă de opțiuni de implementare, este utilizat pentru a furniza variante previzibile și durabile în coordonarea acțiunilor umanitare civil-militare, în caz de urgențe.

Mijloace globale militare și de Apărare Civilă (MCDA) pot fi solicitate prin secțiunea de coordonare civil-militară (CMCS) de către o agenție a Organizației Națiunilor Unite sau de guvernul unei țări afectate (de obicei printr-un Rezident ONU / coordonator umanitar), atunci când toate celelalte surse s-au dovedit a fi insuficiente, sau epuizat, sau sunt indisponibile. Aceste active sunt furnizate pe o bază non-profit și sunt puse la dispoziție prin intermediul Națiunilor Unite pentru asistență internațională. Activele sunt solicitate de CMCS printr-un sistem de 24 de ore, punctul de contact în statele membre ale ONU.

Coordonarea eficientă în domeniul acțiunilor umanitare unește acțiunea liderilor de coordonare umanitari: coordonatorilor umanitari (HC_S) sau coordonatorilor rezidenți (RCs). Într-adevăr, în timp ce responsabilitatea principală pentru coordonarea asistenței umanitare revine autorităților naționale, în cazul în care asistența umanitară internațională este necesară, HC_S sau RCs sunt responsabili pentru conducerea și coordonarea eforturilor organizațiilor umanitare (atât ONU și non-ONU), cu scopul de a se asigura că acestea intervin în timp util, eficient și eficace și contribuie la recuperarea pe termen lung.

Pentru a întări funcția de conducere de coordonare, OCHA lucrează pe patru paliere: (a) promovarea dialogului și consensului între partenerii umanitari cu privire la aspectele cheie normative referitoare la conducerea coordonării umanitare; (b) extinderea potențialilor coordonatori umanitari; (c) îmbunătățirea abilității de conducere și coordonare a coordonatorilor umanitari și coordonatorilor rezidenți; și (d) se asigură că acești coordonatorii umanitari și rezidenți vor primi sprijinul de care au nevoie pentru a fi eficienți.

Metoda de grup a fost introdusă pentru a se asigura că există conducere previzibilă și intervenție responsabilă în toate principalele sectoare sau domenii de răspuns umanitar și pentru a consolida pregătirea la nivel de sistem și capacitatea tehnică de a răspunde la crizele umanitare.

OCHA este parte a Secretariatului Organizației Națiunilor Unite, responsabil pentru a aduce împreună actori umanitari, pentru a asigura un răspuns coerent în situații de urgență. OCHA se asigură, de asemenea, dacă există un cadru în care fiecare actor poate contribui la efortul global de răspuns. Misiunea OCHA este de a: • Mobiliza și coordona eficient și principial acțiunile umanitare, în parteneriat cu actorii naționali și internaționali, în scopul de a ușura suferința umană în situații de

urgență și dezastre. • apăra drepturile persoanelor care au nevoie. • Promovarea politicilor de pregătire și prevenire. • Facilitarea unor soluții durabile.

Cadrul Strategic OCHA asigură că OCHA-ul răspunde la provocările contemporane la nivel mondial pe întreg parcursul mandatului său de bază.

Cei trei piloni ai cadrului strategic sunt: 1. Parteneriatele: lărgirea multilaterală a coaliției de acțiune umanitară. Amploarea și sfera de aplicare a provocărilor globale necesită lucrul împreună în moduri noi, cu noi parteneri. Parteneriatul a fost întotdeauna parte integrantă din eforturile depuse de OCHA. Relațiile susținute, bazate pe încredere și respect reciproc, sunt vitale și atunci când se pregătesc pentru a răspunde la crizele umanitare. OCHA are o poziție unică în cadrul sistemului internațional umanitar să convoace și să influențeze ordinea de zi. 2. Furnizor de servicii: construirea unui sistem mai bun. Așteptările OCHA au evoluat de la reforma umanitară. Atenția este centrată astfel ca serviciile și sprijinul acordat partenerilor să evolueze, în așa fel încât să satisfacă și nevoile clienților. Suntem axați pe a ajuta partenerii prin conducere și coordonare eficientă a acțiunilor umanitare, consolidarea mecanismelor de coordonare, precum și îmbunătățirea bazei de informații probatorii pentru luare a deciziilor umanitare, planificarea și alocarea resurselor. 3. Fiabilitate și profesionalism: crearea de soluții la noile provocări, formarea de experți capabili să răspundă la momentul oportun atunci când contează.

Un nou concept uzitat de OCHA este cel de „surge” înseamnă implementarea rapidă a profesioniștilor, cu experiență în coordonarea acțiunilor umanitare și altor categorii de personal de specialitate. Capacitatea „surge” este utilizată atunci când există situații de urgență și dezastre neprevăzute, atunci când o criză existentă se deteriorează, sau atunci când intervine un caz de forță majoră ce afectează capacitatea de răspuns a unui birou. În aceste situații OCHA mobilizează personalul „surge” de la birourile regionale, sau de la trei mecanisme cu capacitate de intervenție rapidă gestionate de secțiunea (SCS), în serviciile de urgență din cadrul Sucursalei OCHA Geneva. Aceste mecanisme sunt Emergency Response Roster, the Associates Surge Pool and the Stand-By Partnership Programme.

SCS se ocupa de managementul general și coordonarea acțiunilor de răspuns umanitar în cadrul urgențelor neprevăzute. Acest lucru implică o colaborare strânsă cu alte organisme implicate pe timpul unei situații de urgență, sprijinirea înființării de birouri în noua țară în care OCHA nu are o prezență și sprijinirea închiderii birourilor de țară atunci când prezența OCHA nu mai este necesară.

În 2011, OCHA va lucra la îmbunătățirea aspectelor calitative ale implementărilor „surge”. Cheia pentru o implementare de succes este de a investi în personalul „surge” prin informări detaliate, briefing-uri, training-uri specializate pre-implementare și furnizarea de echipament corespunzător.

Echipa de experți OCHA de evaluare a dezastrelor și de coordonare a răspunsului la urgențe sau dezastre (UNDAC) este parte a sistemului internațional de intervenții de urgență pentru situații de urgență cu debut brusc. UNDAC a fost creat în 1993. Acesta este proiectat pentru a ajuta Organizației Națiunilor Unite și guvernele din țările afectate de dezastru în timpul primei faze a unei situații de urgență cu debut brusc.

UNDAC, de asemenea, ajută la coordonarea ajutorului internațional pentru a fi implementat la nivel național și / sau la locul de urgență. Termenul de răspuns este extrem de scurt (12-48 ore) oriunde în lume. Asistența este furnizată gratuit pentru țările afectate de dezastru, și implementată la cererea Națiunilor Unite sau a unui Coordonator Rezident /Coordonator umanitar și/sau la cererea guvernului afectat. Evaluarea, coordonarea și gestionarea informațiilor de bază sunt mandate UNDAC, într-o misiune de intervenție de urgență. În special în misiunile de răspuns la cutremure, echipele UNDAC determină constituirea și administrarea On-Site Operations Coordinations Centre (OSOCC) menit a ajuta la coordonarea internațională a echipelor Urban Search and Rescue (USAR), în vederea eficientizării acțiunilor de căutare/salvare și răspuns la dezastru.

Sistemul UNDAC cuprinde trei echipe regionale: Europa-Africa-Orientul Mijlociu; Americii (inclusiv Caraibe) și Asia-Pacific.

Începând cu anul 2011 Consiliul Consultativ UNDAC va include țări suplimentare în calitate de observatori. Țări care, deși nu pot susține o autofinanțare a membrilor lor, au demonstrat interesul și angajamentul față de sistemul UNDAC în alte moduri, cum ar fi prin găzduirea de evenimente legate de UNDAC sau alte forme de sprijin. Din decembrie 2010, UNDAC a efectuat 207 misiuni de urgență în peste 90 de țări.

OCHA mobilizează echipe UNDAC mai ales în cazul unui dezastru natural, atunci când o țară afectată de dezastru solicită asistență internațională și necesită resurse suplimentare de coordonare internațională. OCHA mobilizează de asemenea, echipe UNDAC în situații de urgență complexe - atunci când există un debut brusc sau modificare în intensitate a unei situații de urgență complexe, care este de natură să conducă la o cerință neprevăzută și resurse suplimentare de coordonare internațională. Sarcinile și detaliile de desfășurare a unei echipe UNDAC sunt decise în consultare cu guvernul național și/sau Coordonatorul rezident/coordonatorul umanitar. Echipa stă în mod normal în zona afectată pentru faza de reacție inițială, care poate fi de până la trei săptămâni într-un dezastru natural. Echipa UNDAC poate efectua, de asemenea, pregătire pentru misiuni de răspuns la dezastru. Până în prezent, echipa UNDAC a efectuat 16 misiuni de acest gen la nivel mondial. The International Search and Rescue Advisory Group (GCIRS) este o rețea de țări predispuse la dezastre și răspuns la dezastre și organizații dedicate acțiunilor de căutare și salvare (USAR) pe teren urban și coordonarea operațională a acestora.

Activitățile GCIRS sunt ghidate de Rezoluția Adunării Generale 57/150 din 16 decembrie 2002 privind "Consolidarea eficacității și coordonării internaționale de asistență urbană în acțiunile de căutare și salvare" a Organizației Națiunilor Unite. Activitățile sunt, de asemenea, conduse de Hyogo GCIRS în urma Declarației adoptate la prima întâlnire globală GCIRS în 2010 în Kobe, Japonia.

OSOCC și RDC (On-Site Operations Coordinations Centre) este un site-virtual ce a fost conceput pentru a ajuta țările afectate în coordonarea eforturilor internaționale de căutare și salvare în urma unui cutremur, scopul principal fiind acela de facilitare a luării deciziilor prin asigurarea schimbului și accesului la informații în timp real de către toți actorii umanitari internaționali și naționali implicați în acțiunea de răspuns la dezastru. Astfel principiile OSOCC privind gestionarea situațiilor de

urgență fac din el un instrument valoros în orice dezastru cu debut brusc ce implică resurse internaționale. Pe parcursul ultimului deceniu, conceptul OSOCC a fost utilizat în caz de catastrofe, inclusiv numeroase inundații, uragane, tsunami-urilor și situații de urgență complexe. OSOCC este configurat pentru a ajuta autoritățile locale într-o țară afectată de dezastru pentru a coordona ajutoarele internaționale. În urma unui dezastru, OSOCC este stabilit cât mai curând posibil de către prima dintre echipele internaționale care sosesc: echipa de căutare și salvare urbană, a Națiunilor Unite de evaluare a dezastrelor sau echipa de coordonare desfășurată de OCHA.

OSOCC are trei obiective principale:

1. stabilirea unei legături între organismele de răspuns internațional și guvernul țării afectate.

2. oferirea unui sistem pentru coordonarea și facilitarea activităților și eforturilor de ajutorare internaționale la un site de dezastru, în special în urma unui cutremur, în cazul în care coordonarea activităților mai multor echipe USAR internaționale este esențială pentru eforturile de a asigura condiții optime de salvare.

3. asigurarea unei platforme de cooperare, coordonare și gestionare a informațiilor între agențiile umanitare internaționale. Dimensiunea OSOCC și funcțiile acestuia variază în funcție de amploarea dezastrului.

Prin OCHA, agenții ONU și alți parteneri pot ajuta în identificarea și abordarea acestor riscuri.

Pregătirea pentru o situație de urgență de mediu implică oferirea de asistență de către OCHA țărilor afectate, predispuse sau interesate, pentru a îmbunătăți capacitatea lor de a se pregăti și a răspunde la dezastre naturale și alte situații de urgență. La cerere, OCHA va trimite echipe pentru a evalua punctele forte și punctele slabe ale sistemelor de reacție națională și locală, după care va crește capacitatea națională prin furnizarea de consultanță tehnică, instruire, și asistare a autorităților naționale și părților interesate în dezvoltarea unui plan de urgență cuprinzător.

Politica de dezvoltare este definită ca fiind una dintre cele trei funcții de bază a OCHA. Aceasta are ca scop să sprijine acțiunile umanitare eficiente și în principal, salvarea de vieți și reducerea suferinței. Strategia OCHA are la bază stabilirea unui program bazat pe dovezi și de perspectivă politică umanitară, pentru a identifica tendințele emergente menite a dezvolta politici comune sau armonizate între organizațiile umanitare, în același timp OCHA oferă orientare politică și claritate cu privire la problemele urgente umanitare privind implicarea practicienilor și a factorilor de decizie, pentru a ajuta la consolidarea unui răspuns eficient și în timp util, OCHA identifică cele mai bune practici și lecții învățate prin evaluarea acțiunilor umanitare, pentru a spori eficiența și responsabilitatea celor implicați.

Pe plan intern, la nivel central, OCHA lucrează în strânsă colaborare cu birouri regionale, birouri naționale sau alte prezențe din domeniul OCHA, prin furnizarea de consultanță politică, identificarea noilor aspecte de politică la nivel național și regional fiind preocupat să le traducă în orientări concrete și instrumente practice pentru utilizarea la acest nivel.

Pe plan extern, OCHA colaborează cu următoarele organisme normative cum ar fi: Consiliul de Securitate, grupul de experți cu privire la protecția civililor, Adunarea Generală și Consiliul Economic și Social (ECOSOC), Secretariatul

Organizației Națiunilor Unite, departamente și birouri, agenții operaționale UNICEF, WFP și UNHCR, Inter-Agenția Comitetului permanent, alți parteneri neguvernamentali și practicieni umanitari, statele membre - inclusiv donatorii tradiționali și non-tradiționali, organizații regionale și interguvernamentale, cum ar fi Uniunea Africană, instituții academice, centre de cercetare și de reflecție.

În conformitate cu Rezoluția 60/1 a Adunării Generale a ONU din 24 octombrie 2005, fiecare stat poartă responsabilitatea protejării propriilor populații împotriva genocidului, crimelor de război, purificării etnice și crimelor împotriva umanității. Întreaga comunitate internațională, prin intermediul Națiunilor Unite, are, de asemenea, responsabilitatea de a proteja populațiile împotriva acestor crime. În cazul în care autoritățile naționale nu reușesc în mod evident să-și asume responsabilitatea protejării, comunitatea internațională a confirmat că este pregătită să întreprindă acțiuni colective prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU.

UE amintește angajamentul față de responsabilitatea protejării și respectării dreptului internațional, inclusiv a dreptului umanitar internațional¹, a drepturilor omului și a dreptului refugiaților. În 2005, UE a adoptat Orientările privind promovarea respectării dreptului internațional umanitar.

Uniunea Europeană intervine în favoarea populațiilor statelor terțe, victime ale războaielor sau ale catastrofelor naturale. Ajutorul european, sub forma contribuțiilor Statelor Membre și a ajutoarelor gestionate de Oficiul Comisiei Europene pentru Ajutor Umanitar (ECHO) reprezintă mai mult de jumătate din ajutorul umanitar mondial.

ECHO are misiunea de a finanța acțiunile de ajutor umanitar, intervențiile de urgență, ajutorul alimentară și cel pentru refugiați.

Uniunea a instituit două instrumente pentru a consolida cooperarea dintre statele membre în cazuri de criză și de urgență, fie ele naturale, industriale sau determinate de acțiunea umană. Instrumentele pe care Uniunea le-a creat pentru a face față acestor situații sunt Mecanismul Comunitar de Protecție Civilă (MCPC) și Aranjamentele pentru Coordonarea Crizelor (ACC). Primul a luat naștere în 2001, sub Directoratul General pentru Mediu al Comisiei Europene, prin *Decizia Consiliului Uniunii Europene de instituire a unui mecanism comunitar de favorizare a unei cooperări consolidate în cadrul intervențiilor de urgență care țin de protecția civilă nr. 2001/792/CE, Euratom din 23 octombrie 2001* iar ACC au fost dezvoltate începând cu anul 2005 și au fost puse sub responsabilitatea Consiliului European. În concluzie, UE are două structuri care, teoretic, au o funcție similară – protecția populației. De remarcat că prima structură ființează sub conducerea Comisiei, deși, la nivel european, problemele care țin de securitate în general reprezintă responsabilitatea Consiliului European.

Ambele mecanisme conțin elemente de management al consecințelor, concept abordat ca parte integrantă a procesului de management al crizelor².

Obiectivul general al mecanismului Comunitar de Protecție Civilă (MCPC) este de a acorda sprijin, la cerere, în situații de urgență majoră și de a facilita o mai

1 Statele membre sunt parte la Convențiile de la Geneva și Protocoalele adiționale (1977).

2 Dr. Constantin MOȘTOFLEI, Dr. Grigore ALEXANDRESCU, Cristina BOGZEANU, *MANAGEMENTUL CONSECINTELOR*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2009, p.37.

bună coordonare a intervențiilor de asistență întreprinse de către statele membre și de către Comunitate, ținând cont de necesitățile speciale ale regiunilor izolate, ultraperiferice, insulare sau ale altor regiuni ale Comunității.

Scopul acestui mecanism este de a ajuta la asigurarea unei mai bune protecții, în primul rând a persoanelor, dar și a mediului și a bunurilor, inclusiv a patrimoniului cultural, în caz de urgență majoră, de exemplu la dezastre naturale, tehnologice, radiologice sau de mediu, care au loc în interiorul sau în afara Comunității, inclusiv poluarea marină accidentală.

Centrul operațional al mecanismului este Centrul de Monitorizare și Informare (MIC). Acesta este gestionat de Direcția Generală de Mediu a Comisiei Europene, fiind accesibil 24 de ore pe zi și oferă țărilor membre accesul la o platformă de protecție civilă, respectiv la mijloacele de care dispune fiecare stat participant. Orice țară în interiorul sau în afara Uniunii afectată de un dezastru major poate face un apel pentru asistență prin MIC. El acționează ca un nod de comunicare între statele participante, țara afectată și experții în domeniu. Nu în ultimul rând, MIC joacă un rol de coordonare pentru ofertele de asistență propuse de statele participante la necesarul de mijloace pentru gestionarea dezastrului.

Cooperarea consolidată în intervențiile de asistență în domeniul protecției civile se bazează pe o structură comunitară de protecție civilă care constă într-un centru de monitorizare și de informare și un sistem comun de comunicare și de informare în caz de urgență (CECIS), gestionat de către Comisie și puncte de contact în statele membre.

Pentru a sublinia încă o dată importanța pe care UE o acordă furnizării unui răspuns european eficient în caz de dezastre în luna octombrie 2010 Comisia Europeană a formulat o nouă comunicare ce urmărește consolidarea capacității Uniunii în acest domeniu -atât în ceea ce privește protecția civilă, cât și asistența umanitară. Această nouă strategie are în vedere o soluție care urmează două căi: prima, prin consolidarea capacității existente de răspuns la nivel european și a resurselor pentru situații de urgență ale statelor membre, iar a doua, prin înființarea unui Centru european de răspuns în situații de urgență, o nouă platformă pentru schimb de informații și pentru o coordonare mai puternică la nivel UE a acțiunilor de răspuns în caz de dezastre.

Astăzi, propunerile urmăresc consolidarea în continuare a coordonării răspunsului Uniunii Europene în caz de dezastre, atât în interiorul, cât și în afara granițelor acesteia. Pentru a se obține eficiență și coerență, comunicarea propune crearea unei capacități de răspuns la nivel european. Acest lucru este văzut ca fiind posibil prin crearea unei rezerve voluntare de resurse preangajate pentru situații de urgență ale statelor membre și dezvoltarea de planuri pentru situații neprevăzute.

Comunicarea are în vedere, de asemenea, un Centru european de răspuns în situații de urgență, un centru autentic de răspuns care va fi creat prin fuzionarea celulelor de criză pentru ajutor umanitar (ECHO) și protecție civilă (MIC). Acest centru, care va funcționa 24 de ore din 24 în toate cele 7 zile ale săptămânii, va pune în comun experiență și va colecta informații în timp real în ambele domenii. Noul centru de răspuns va monitoriza șansele de producere a unor dezastre, va emite

avertizări timpurii și va coordona răspunsul UE în ceea ce privește protecția civilă în caz de dezastre.

Această strategie de răspuns în caz de dezastre implică mai degrabă coordonarea informațiilor și a resurselor, decât noi structuri generale comune, în scopul evitării suprapunerilor și al unei eficiențe maxime din punct de vedere al costurilor. O mai bună coordonare va consolida, de asemenea, contribuția Uniunii la eforturile întreprinse în cadrul Organizației Națiunilor Unite, cu precădere prin creșterea rolului evaluării nevoilor. Strategia abordează, de asemenea, necesitatea unei mai mari vizibilități a activității UE în cadrul operațiunilor de răspuns în caz de dezastre, întreprinse de aceasta.

Până în prezent, Uniunea Europeană a avut la dispoziție două instrumente principale pentru a asigura un răspuns rapid și eficient în caz de dezastre - asistența umanitară și protecția civilă. Ambele au primit un nou temelie juridic prin Tratatul de la Lisabona, iar această comunicare nu reprezintă decât primul pas către consolidarea răspunsului Uniunii în caz de dezastre atât în lumina tratatului, cât și pentru a da curs apelurilor repetate de îmbunătățire a răspunsului UE în caz de dezastre.

Unul din principiile esențiale de funcționare ale Alianței este acela de a lua deciziile pe bază de consens și de comun acord. Au fost elaborate proceduri standardizate privind realizarea unor consultări și schimburi zilnice de informații, pentru a acționa, atunci când condițiile o cer, în mod rapid și decisiv.

Pentru a facilita și eficientiza activitățile enumerate mai sus, a fost creat Centrul de criză, care funcționează 24 de ore din 24.

Pentru a testa tot acest sistem în vederea perfecționării sale, se organizează periodic exerciții privind modul în care se realizează managementul unor situații de criză la nivelul întregii Alianțe, dintre care cele mai cunoscute sunt CMX-urile (Crisis Management Exercises). Comitetul de operații și exerciții al Consiliului este cel care coordonează aranjamentele, modalitățile și mijloacele folosite pentru gestionarea crizelor, precum și pregătirea desfășurării exercițiilor în acest domeniu.

Conform principiu strategic adoptat de NATO în 1991(cu modificările conceptuale și structurale generate de atacurile teroriste de la 11.09.2001), scopul activităților conduse de Comitetului superior pentru planificare a urgențelor civile - SCEPC- este de a coordona activitățile naționale de planificare a urgențelor civile pentru realizarea scopurilor strategice ale NATO prin folosirea eficientă a resurselor civile puse de acestea la dispoziție³.

Obiectivul activităților de planificare a urgențelor civile este de a sprijini autoritățile naționale în ajutorul dat operațiunilor militare și în vederea protejării populației.

Rolul structurilor de planificare a urgențelor civile este de a gestiona resursele și facilitățile civile pentru menținerea condițiilor de supraviețuire pe timpul situațiilor de urgență.

Principalul obiectiv al planurilor civile de urgență în cadrul NATO reflectă misiunile fundamentale ale Alianței în domeniul securității. Acestea constau în

3 *** *Manual NATO- parteneriat și cooperare-*, Editura Nemira, București, 1997, p.194.

sprijinul civil acordat operațiunilor militare și de rezolvare a crizelor, sprijinirea autorităților naționale în urgențele civile și protejarea civililor. Pe lângă aceste misiuni foarte largi, planurile civile de urgență au un rol și în gestionarea disponibilului de active și facilități civile și în menținerea condițiilor de trai normale pe parcursul situațiilor de urgență, precum războaiele, crizele și dezastrelor. Aceste activități sunt desfășurate din ce în ce mai mult în strânsă cooperare cu țările partenere, care în prezent iau parte în mod activ la planurile civile de urgență din cadrul NATO.⁴

Sprijinul civil dat militarilor este parte integrantă a noului concept strategic al Alianței, fapt ce va permite atingerea unui înalt grad de flexibilitate și mobilitate al forțelor aliate. Fiecare națiune a Alianței, în coordonare cu autoritățile militare și civile ale acesteia vor planifica, organiza și implementa procedurile de folosire eficientă a mijloacelor civile de transport aerian, terestru și maritim puse la dispoziția NATO.

Se consideră că mijloacele de transport civile pot fi folosite în sprijinul desfășurării acestei activități prin folosirea lor la capacitatea operațională maximă. Dacă cerințele operaționale nu pot fi acoperite din cauza că ar destabiliza situația economiei, se vor constitui rezerve la nivel național adecvate acestui scop.⁵

O atenție deosebită este acordată coordonării civili și militari în controlul traficului aerian. Pentru a face față vârfurilor de trafic, cât și pentru a se realiza o împărțire echitabilă a spațiului aerian între toți utilizatorii, s-a înființat în 1955 Comitetul pentru controlul spațiului aerian european – CEAC -. Acesta este singura instanță internațională însărcinată în mod expres să rezolve problemele de coordonare pe care le ridică traficul aerian civil și militar.

Sprijinul civil dat militarilor face parte integrantă dintr-un concept mai larg cunoscut sub abrevierea CIMIC – Cooperare civil militară –.

În concepția Alianței, deși se recunoaște că: “cooperarea civil-militară este interdependentă, mijloacele militare putând fi solicitate în mod frecvent de autoritățile civile”, totuși este folosită preponderent componenta “ajutorul civil dat militarilor” din cadrul conceptului CIMIC.

Alianța privește problema din perspectiva unei crize ce trebuie rezolvată prin mijloace militare, urmând ca în timp gestionarea acesteia să fie transferată autorităților civile⁶.

În cadrul structurilor specializate ale ONU situația este privită invers, accentul punându-se pe cealaltă componentă a conceptului CIMIC și anume pe componenta “ajutorului militar acordat civililor”. Indiferent de ce “parte a monedei” vorbim, de la nivel brigadă în sus, au apărut structuri în cadrul forțelor Alianței (S-5, G-5, J-5 cu echipele de legătură aferente) care să asigure managementul activităților CIMIC.

O importanță majoră o are realizarea cooperării, deoarece realizarea acesteia duce și la constituirea unei structuri de comandă și control eficiente. Întotdeauna însă va exista tendința părții civile de a accentua preponderența cooperării, iar a părții militare pe cea a comenzii și controlului.

4 Idem.p.195

5 *** NATO Civil Emergency Planning, NATO Civil Emergency Planning Directorate, April 1996.

6 *** Cooperation Activities în Civil Emergency Planning, CEPD/NATO, Aprilie 1996.

Pentru a coordona mai eficient resursele alianței în cazul în care răspunsul național a fost depășit, NATO a organizat Comitete de planificare a urgențelor civile -CEPBC- pe domenii de activitate, sub egida Comitetului superior pentru planificarea urgențelor civile -SCEPC-.

Pentru a răspunde mai bine problemelor de ordin operațional ridicate de urgențele civile în domeniul apărării împotriva dezastrelor, NATO a înființat sub egida SCEPC, Centrul Euro - Atlantic de Coordonare a Răspunsului la Dezastre - EADRCC-. Centrul a fost creat la 28 mai 1998, prin aprobarea de către misiunea ministerială a CEPA(Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic) a documentului de bază, denumit "Coordonarea practică intensificată în domeniul asistenței internaționale la dezastre". În paralel cu constituirea Centrului, s-a hotărât, prin același document de bază, constituirea unei Unități Euro-Atlantice de Reacție la Dezastre, care să fie alcătuită din elemente naționale de asistență, furnizate de statele membre CEPA și să poată fi activată de către Centrul de Coordonare Euro-Atlantic.

La baza conceptului folosit pentru crearea unei capacități de reacție și asistență la dezastre al Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic au stat următoarele principii: statul afectat rămâne principalul responsabil în ceea ce privește gestiunea dezastrului și a consecințelor sale, Organizația Națiunilor Unite are rolul principal în coordonarea asistenței internaționale, Centrul Euro-Atlantic de Coordonare a Reacției la Dezastre are un rol complementar și de asistență suplimentară față de cel al Națiunilor Unite. În cazul unui dezastru ce necesită asistență internațională, rămâne la latitudinea fiecărui stat să decidă dacă oferă asistență prin intermediul capacității euro-atlantice sau direct statului afectat;

Centrul de Dezastre de la NATO are drept funcționalități cotidiene:

- ◆ Dezvoltarea planurilor și procedurilor corespunzătoare pentru folosirea Unității Euro-Atlantice de Reacție la Dezastre, ținând cont de evaluările de risc naționale, acordurile multi și bilaterale și capacitățile de reacție;
- ◆ Actualizarea unei liste de elemente naționale, civile și militare, pe care state ale CEPA sunt disponibile să le ofere în caz de dezastre;
- ◆ Facilitatea intervenției Unității Euro-Atlantice, ținând cont de reglementările internaționale legate de vize, trecerea frontierei, acordurile de tranzit, statutul personalului etc.;
- ◆ Contribuția la realizarea interoperabilității prin intermediul exercițiilor și programelor comune;

Se observă că NATO și CEPA nu oferă direct asistență, ci facilitează folosirea adecvată a ofertelor de asistență primite din partea statelor CEPA. Pentru aceasta, a fost posibil un mecanism procedural, cu care statul afectat de dezastru trebuie să realizeze un contact cât mai eficient, rapid și exact.

Un alt departament cu responsabilități în managementul consecințelor este unitatea de Planificare a Urgențelor Civile, al cărei rol este să adune și să analizeze informațiile pentru a le comunica apoi unităților similare la nivel național cu scopul de a folosi, în cel mai eficient mod posibil, resursele civile în caz de urgență. Atât unitatea de Planificare a Urgențelor Civile cât și Centrul Euro-Atlantic de Coordonare a Răspunsului la Dezastre (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre –

EADRCC) au în frunte același coordonator ceea ce dă ocazia unei abordări de ansamblu a evenimentului, a resurselor cu care se poate interveni și a soluțiilor potențiale.

Deseori răspunsurile eficiente la crizele și amenințările la adresa securității din prezent trebuie să se bazeze atât pe capacitățile civile, cât și pe cele militare și necesită o cooperare mai strânsă între aceste componente. Este important să subliniem că dezvoltarea abordării cuprinzătoare a UE și a capacităților sale combinate, civile și militare, de gestionare a crizelor au reprezentat trăsături distincte ale PSAC (Politica de Securitate și Apărare Comună) și reprezintă principala valoare adăugată a acesteia.

În raportul din 5 noiembrie 2010 a Parlamentului European referitor la cooperarea civilo-militară și dezvoltarea unor capacități civilo-militare se reamintește nevoia unei Cărți albe a UE referitoare la politica de securitate și apărare, bazată pe revizuri sistematice și riguroase în domeniul securității și apărării, realizată de către statele membre, în conformitate cu un program comun și pe baza unor criterii comune, care să definească mai clar raportul dintre obiectivele și interesele Uniunii în domeniul politicii de securitate și apărare și mijloacele și resursele disponibile. Totodată se subliniază faptul că această Carte albă ar trebui, de asemenea, să definească domeniile și condițiile în care este dorită o cooperare civilo-militară mai intensă, pentru a contribui la atingerea acestor obiective.

Optimizarea intervenției de urgență civilă este posibilă prin *intensificarea coordonării civilo-militare*, materializată la nivelul UE prin instituirea Serviciului european pentru acțiune externă (SEAE).

Pentru a stimula dezvoltarea abordării cuprinzătoare a UE, politicile în domeniul securității vor viza realizarea unei strânse colaborări dintre SEAE și toate celelalte unități relevante din cadrul Comisiei, în special cu cele care se ocupă de problemele legate de dezvoltare, ajutoarele umanitare, protecția civilă și sănătatea publică precum și a necesității legăturilor directe dintre SEAE și agențiile PSAC, și anume Agenția Europeană pentru Apărare, Institutul UE pentru Studii de Securitate, Colegiul European pentru Securitate și Apărare și Centrul pentru Sateliți al UE.

Pornind de la experiența acumulată în Haiti, soldată cu o criza umanitară de proporții, cu un bilanț estimat de circa 200 000 de morți, 250 000 de răniți și peste 3 milioane de persoane direct afectate putem constata că utilizarea mijloacelor militare în contextul ajutorului în caz de dezastre este absolut indispensabilă în special în cazul capacităților de transport aerian. Pe acest fond a apărut ideea instituirii unei forțe europene de protecție civilă bazată pe Mecanismul de protecție civilă al UE, care să permită Uniunii Europene să reunească resursele necesare furnizării un prim ajutor umanitar de urgență în termen de 24 de ore de la survenirea unui dezastru.

De modul în care se va înțelege implementarea prevederilor art.47 alineatul (7) din TUE (Tratatul Uniunii Europene), privind clauza de asistență reciprocă, precum și clauza de solidaritate prevăzută de articolul 222 din TFUE (Tratatul de funcționare a

Uniunii Europene), va depinde implicarea resurselor civile și militare în intervenția de urgență civilă⁷.

O mai bună coordonare între agențiile umanitare ale statelor membre și DG ECHO pentru operațiunile de ajutorare în urma dezastrelor naturale sau provocate de om va duce la întărirea coeziunii dintre componenta civilă și militară în domeniul cooperării internaționale în intervenția de urgență civilă.

În egală măsură realizarea unei cooperării strânse cu ONG-urile (organizațiile neguvernamentale), utilizarea actorilor nestatali în activitățile Uniunii de prevenire și management al conflictelor inclusiv prin includerea acestora în programele UE de formare va avea același rezultat.

La nivel *strategic* în cadrul Direcției de gestionare a crizelor și de planificare (CMPD) a UE, are loc integrarea elementelor civile și militare, fără a se pierde din vedere realizarea unui echilibru adecvat între capacitățile de planificare strategică civile și cele militare prin creșterea ponderii experților civili, nu numai în termeni numerici, ci și din punct de vedere ierarhic, pentru exploatarea deplină a sinergiilor disponibile, fără a omite în același timp diferențele dintre rolul civil și cel militar și obiectivele distincte ale acestora, precum și de a se asigura alocarea unei combinații adecvate de resurse umane de la caz la caz pentru fiecare operațiune.

Din punct de vedere *operațional* se face simțită nevoia instituirii unui comandament operațional permanent al UE, responsabil cu planificarea operațională și desfășurarea operațiunilor militare ale UE, care să înlocuiască actualul sistem bazat pe utilizarea unuia dintre cele șapte comandamente disponibile pe o bază ad hoc, o astfel de acțiune asigurând coerența lanțului de comandă, sporind în mare măsură capacitatea UE de a răspunde în mod rapid și cuprinzător la crize (în special prin consolidarea memoriei instituționale a UE) și prin reducerea implicată a costurilor.

În această configurație, plasarea comandamentului operațional în proximitatea Celulei civile de planificare și conducere (CPCC), ar maximiza beneficiile unei coordonări civilo-militare, inclusiv prin punerea în comun a anumitor funcții, dând posibilitatea integrării comandamentului operațional și a CPCC într-un „Comandament de gestionare a crizelor” comun al UE, ce ar urma să fie responsabil cu planificarea operațională și desfășurarea tuturor misiunilor civile ale UE, a operațiunilor militare și a misiunilor de reformă a sectorului de securitate.

Începând cu Consiliile Europene de la Helsinki și Santa Maria de Feira și până la Declarația din decembrie 2008 privind consolidarea capacităților de răspuns⁸ în situații de urgență civilă, există un număr mare de angajamente luate de către statele membre în ceea ce privește dezvoltarea capacităților atât militare, cât și civile de gestionare a crizelor.

În contextul urmăririi Obiectivelor globale pentru 2010, statele membre sunt datoare să se concentreze asupra punerii concrete la dispoziție de capacități și asupra zonelor cu potențial de sinergie civilo-militare, în special cele identificate deja, pentru

7 TRATAT din 25 martie 1957 (TFUE) privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată) EMITENT: ACT INTERNAȚIONAL PUBLICAT ÎN: 61> JURNALUL OFICIAL AL UNIUNII EUROPENE nr. C 115 din 9 mai 2008, <http://fdsagr11.t35.com/doc2/TFUE.pdf>

⁸ Declarație comună a Consiliului și reprezentanților guvernelor statelor membre reuniți în cadrul Consiliului, a Parlamentului European și a Comisiei Europene (2008/C 25/01) CONSENSUL EUROPEAN PRIVIND AJUTORUL UMANITAR

a realiza progrese reale cât mai curând posibil. Dezvoltarea capacităților sus amintite să se bazeze pe cerințele specifice pentru misiunile PSAC.

De remarcat este Procesul de dezvoltare a capacităților globale pentru capacitățile militare în cadrul Agenției Europene de Apărare, fapt ce permite continuarea dezbaterilor cu privire la modalitățile de articulare a celor două procese de dezvoltare a capacităților în cadrul obiectivelor strategice globale civile și militare.

În vederea unei cooperări internaționale civil militare de succes în aria urgențelor civile o atenție deosebită se acordă asigurării unei formări profesionale adecvate care să preceadă desfășurarea și care ar putea să includă participarea personalului civil la exerciții militare, inclusiv simulări de situații de urgență, și a personalului militar la instruirea și/sau exercițiile civile, pentru aceasta se recomandă cu insistență statelor membre să păstreze liste cu civili mobilizabili, care au competențe relevante, în special cu cei instruiți pentru misiuni desfășurate împreună cu forțe militare și este de apreciat practica unor state membre de a dispune de o agenție centralizată specială, responsabilă cu recrutarea și formarea întregului personal civil mobilizabil.

Un concept nou și integrator la nivelul UE este cel al Unități Integrate de Poliție (IPU), care constă în forțe robuste, care pot fi desfășurate rapid, flexibile și interoperabile, capabile să îndeplinească sarcini executive de aplicare a legii și care, în anumite circumstanțe, pot fi desfășurate și ca parte a unei operațiuni militare și sub comandă militară. Implementarea cu succes a acestui concept în Bosnia și Herțegovina, ca parte a EUFOR Althea, și în Kosovo, în cadrul EULEX subliniază necesitatea existenței unor astfel de unități, care reprezintă cea mai adecvată soluție în cazul intervențiilor în situații nestabilizate și în special pe durata tranziției de la comanda militară la cea civilă și recomandă statelor membre să investească în dezvoltarea unor astfel de capacități;

O altă capacitate ce se bucură de sprijin este utilizarea Forței europene de jandarmerie (EGF), care poate fi plasată sub comandă militară sau civilă și asigură capacități pentru desfășurarea rapidă a misiunilor expediționare de poliție, și care reprezintă un instrument deosebit de adecvat pentru o serie de operațiuni de gestionare eficiente a crizelor, inclusiv pentru misiunile de stabilizare post-dezastru.

UE, pe timp de criză, trebuie să fie capabilă să desfășoare echipe interdisciplinare în primele ore ale crizei, alcătuite în întregime din experți civili, militari și civil-militari de la SEAE și Comisie. Din acest considerent progresul înregistrat în dezvoltarea bazei de experți pentru echipele de intervenție civilă (CRT), pentru asigurarea capacității de evaluare rapidă, prezintă o importanță deosebită în vederea dezvoltării capacităților de evaluare timpurie și de informare în garantarea faptului că UE reacționează la crize utilizând cele mai adecvate mijloace aflate la dispoziție.

Un alt instrument adecvat pentru operațiunile de gestionare a crizelor îl reprezintă grupurile tactice de luptă ale UE utilizate cu precădere în operațiunile de acordare de ajutor civilo-militare, cu respectarea deplină a Orientărilor revizuite de la Oslo privind utilizarea activelor militare și de apărare civilă în operațiunile de salvare în caz de dezastru.

O problemă legată de utilizarea grupurilor tactice de luptă este cea a costurilor implicate, de aceea UE îndeamnă statele membre să conceapă grupurile tactice de luptă ca parteneriate pe termen lung și să nu le dizolve după terminarea perioadei de așteptare, astfel încât resursele investite în crearea acestora să nu fie irosite, acestea să fie formate astfel încât să poată funcționa alături de efectivele civile.

Personalul civil și militar al UE va opera tot mai mult împreună, fiind expus în mare măsură aceluiași amenințări, cum ar fi dispozitivele explozive improvizate, și va necesita capacități comparabile în domenii precum transportul strategic și tactic, asistența logistică, sistemele de comunicații, de colectarea informațiilor și de evaluare, asistența medicală, securitatea și protecția forțelor, utilizarea capacităților spațiale și vehiculele nepilotate.

Rolul esențial în această privință îl joacă Agenția Europeană pentru Apărare în procesul de identificare a necesităților în materie de capacități și în identificarea modalităților în care acestea ar trebui distribuite, asamblate sau obținute de către membrii Uniunii în vederea obținerii unor mijloace dislocabile pentru conducerea sigură și reușită a desfășurării operațiunilor PSAC.

În acest context, Cadrul european de cooperare pentru cercetare în domeniul securității și al apărării, este menit să asigure complementaritate și sinergie între investițiile în cercetare și tehnologie în domeniul apărării și investițiile în cercetare pentru îmbunătățirea securității civile, spre exemplu în ceea ce privește înțelegerea situațiilor, vehiculele aeriene fără pilot, supravegherea maritimă, dezamorsarea dispozitivelor explozibile improvizate, depistarea și protecția împotriva explozibililor și substanțelor chimice, biologice, radiologice și nucleare, comunicațiile, compilarea de informații secrete, evaluarea și transferul de date și securitatea cibernetică;

Punerea rapidă la dispoziție a echipamentelor necesare activităților civile sau militare, aferente unui răspuns rapid la criză comportă o importanță deosebită, în prezent la nivelul UE fiind conceput un sistem de gestionare a inventarului pentru misiunile civile PSAC. În Bosnia și Herțegovina a fost înființat un depozit temporar de echipamente civile și se fac demersuri pentru stabilirea unui depozit permanent, pentru a asigura o mai bună pregătire a UE pentru gestionarea civilă a crizelor.

Bibliografie:

1. Manual NATO – parteneriat și cooperare, Editura Nemira, București, 1997,
2. NATO Civil Emergency Planing, NATO Emergency Planing Directorate, april 1996,
3. Cooperation Acitivites in Civil Emergency Planing, CEPD/NATO, april 1996,
4. Declarație comună a Consiliului și reprezentanților guvernelor statelor membre reuniți în cadrul Consiliului, Parlamentului European și a Comisiei Europene (2008/c25/01), consensul european privind ajutorul umanitar,
5. Dr Moștoflei Constantin, dr. Alexandrescu Grigore, Bogzeanu Cristinam Managementul consecințelor, UNAP, București, 2009.

DREPTUL INTERNAȚIONAL AL PROTECȚIEI UMANITARE A VICTIMELOR ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Cristina-Laura MOLDOVAN*

Victimele situațiilor de urgență se bucură de protecția drepturilor lor. Astfel, Dreptul internațional prevede protecția umanitară a victimelor în situațiile de urgență. Protecția persoanelor ce sunt victime ale situațiilor de urgență este asigurată atât prin eforturi naționale, cât și internaționale. De fapt, astăzi, comunitatea internațională își asumă protecția victimelor în situații de urgență.

Cuvinte-cheie: drept internațional, situații de urgență, protecție umanitară, victime, comunitate internațională, reglementări instituționale.

1. Considerații preliminare

Reperetele securității internaționale la începutul secolului al XXI-lea s-au schimbat. Se vorbește tot mai mult de un drept al „comunității internaționale” de a interveni pentru apărarea drepturilor omului, asigurarea păcii și securității în lume, pentru asigurarea protecției umanitare a victimelor, chiar de ideea de suveranitate etică comunitară, de un ascendent a organizațiilor supranaționale asupra statelor naționale în sistemul contemporan al relațiilor internaționale¹.

Legitimitatea intervenției societății internaționale structurate, în cazul în care statul suveran, este incapabil să-ți exercite “dreptul de a proteja” al cetățenilor săi, în condițiile în care acesta este egal juridic cu celelalte state din sistem a suscitât ample discuții.

Misiunile de răspuns la crizele umanitare (fie că sunt rezultatul unui conflict armat, sunt naturale sau antropice) reprezintă o soluție și o alternativă viabilă aflată la îndemâna organismelor internaționale, atunci când capacitatea statelor suverane este depășită, fapt ce se impune atât în baza dreptului la protecție și subliniază necesitatea intervenției umanitare.

Raportat la rolul pe care îl au organismele umanitare pe arena internațională putem spune că dreptul la protecția umanitară a victimelor aflate în situații de urgență, este unul fundamental indisolubil legat de dreptul la securitate, hrană, asistență medicală, condiții decente de trai, pe care le subsumează și le înglobează alături de dreptul internațional umanitar și ramura de drepturile omului. În demersul nostru științific, am încercat printr-o abordare comparativă, să demonstrăm și să susținem existența distinctă a acestei ramuri de drept internațional. Acest drept conferind legitimitate operațiilor și intervențiilor umanitare la nivel internațional.

Prima rezoluție a Adunării Generale a ONU², din 8 decembrie 1988, începe prin a reaminti că respectarea drepturilor omului reprezintă unul dintre țelurile

* Doctorand al Universității Naționale de Apărare „Carol I,

¹ Daniel-Cohn Bendit, *Quo Vadis Europa*, în *Le Monde*, 3 mars, 2000 și Adrian Liviu Ivan, *Perspective teoretice ale construcției europene*, Cluj-Napoca, Eikon, 2003, pp. 49-50.

² Oliver Russbach „*ONU contra ONU. Dreptul internațional confiscat*”, Ed. C.N.I. „CORESI”, București, 1999, p. 24.

Națiunilor Unite. În al doilea paragraf se „reafirmă suveranitatea, integritatea teritorială și unitatea statelor”, cu precizarea că „fiecărui stat îi revine datoria de a avea, cu prioritate, grijă de victimele catastrofelor naturale și ale stărilor excepționale de același gen apărute pe teritoriul său”.

Dreptul la protecție umanitară a apărut și s-a dezvoltat de mai bine de șaiszeci de ani, fiind confirmat în convențiile și tratatele internaționale, precum și într-o serie de declarații comune, beneficiind de o atenție sporită pe măsura trecerii timpului. Odată cu creșterea numărului dezaștelor și a interesului actorilor internaționali implicați în acordarea de ajutor victimelor catastrofelor la nivel internațional, problematica dreptului la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență devine din ce în ce mai complexă din punctul de vedere al reglementării acesteia.

Pentru a înlătura ambiguitățile și a conduce la o mai bună înțelegere a dreptului la protecție umanitară în situații de urgență vom preciza că sintagma "situații de urgență"³ folosită nu are exclusiv înțelesul dat de reglementările acordate de legea română și vizează acele evenimente(situații) excepționale, produse pe timp de pace sau conflict armat, urmare unor cauze militare sau nonmilitare, care, prin amploare și intensitate, amenință viața și sănătatea populației, mediul înconjurător, valorile materiale și culturale importante, iar pentru restabilirea stării de normalitate sunt necesare adoptarea de măsuri și acțiuni urgente, alocarea de resurse suplimentare și managementul unitar al forțelor și mijloacelor naționale și internaționale implicate.

Implementarea Planului de acțiune 2010, aferent Consensului european privind ajutorul umanitar – pentru o acțiune umanitară a UE eficace și bazată pe principii⁴, semnat de către Consiliu, Parlamentul European și Comisia Europeană în 2007, subliniază încă o dată preocuparea și totodată nevoia pentru crearea la nivel internațional a unui cadru legislativ coerent în domeniul protecției victimelor în situații de urgență. În acest sens Consensul acoperă toate formele de acțiune umanitară: de la pregătirea pentru dezaște și reducerea riscului de dezaște la intervenția imediată în situații de urgență și la acordarea de ajutor pentru salvarea vieților persoanelor vulnerabile în cazul crizelor prelungite sau la situațiile de tranziție către redresare și dezvoltare pe termen mai lung.

Dreptul la protecție umanitară a victimelor nu este definit ca ramură distinctă de drept internațional. Demersul nostru are drept scop justificarea necesității reglementării juridice a dreptului la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență pe de-o parte iar în același timp surprinderea faptului că acest drept este reglementat sub diferite aspecte într-o mulțime de acte normative.

Există numeroase ramuri de drept ce au în prim planul preocupărilor lor ființa umană, atât de puternică și în egală măsură atât de vulnerabilă încât se impune cu necesitate instituirea unei ramuri de drept de sine stătătoare, cu privire la protecția umanitară a victimelor⁵ în situații de urgență. Ele conțin norme care sunt relevante pentru dreptul la protecție umanitară adecvată în situații de urgență.

³ Vezi definiția precizată în art.2 din Ordonanța de Urgență nr.21 din 15.04.2004 (actualizată) privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență.

⁴ Jurnalul Oficial C 25/1 30.1.2008.

⁵ **VÍCTIMĂ**, *victime*, s. f. **1.** Persoană care suferă chinuri fizice sau morale din partea oamenilor, a societății, din cauza propriilor greșeli etc. **2.** Persoană care suferă de pe urma unei întâmplări nenorocite (boală, accident, jaf, crimă etc.). **3.** (În antichitate) Animal sau om care era sacrificat unui zeu. – Din fr. **victime**, lat. **Victima**, sursa NODEX-2002.

Abordările privind protecția umanitară sunt adesea limitate la prevederile privind drepturile omului în ceea ce privește în mod direct acest drept, altele sfera este circumscrisă doar cazurilor de drept umanitar internațional. Tocmai de aceea, o abordare globală este necesară pentru a consolida respectarea, protecția și realizarea dreptului la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență. În conflictele armate, protecția acordată prin legea drepturilor omului este completată de dreptul internațional umanitar, constând în principal din cele patru Convenții de la Geneva 1949 și cele două protocoale adiționale 1977.

Nu vom scăpa din vedere nici principiile referitoare la dreptul la protecție umanitară așa cum sunt precizate în codurile internaționale de conduită întocmite de organizațiile internaționale și non-guvernamentale. Aceste principii nu sunt obligatorii și nu constituie parte a dreptului internațional. Cu toate acestea, ele sunt menționate în acest referat, deoarece acestea pot să furnizeze date cu privire la interpretarea dreptului internațional la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență și cu privire la proiectarea și implementarea programelor de protecție umanitară a victimelor.

Multe dispoziții de drept internațional umanitar sunt menite să asigure protecția persoanele sau grupurilor (sau nu numai), care nu au luat parte la ostilități, prin prescrierea unui anumit comportament (de exemplu, cu privire la autorizare și de facilitare a accesului către agențiile umanitare) sau interzicerea anumitor comportamente (de exemplu, utilizarea foametei ca o metodă de război). Încălcări grave ale acestor norme sunt infracțiuni posibile, în temeiul dreptului internațional. Mai mult decât atât, alte ramuri ale dreptului internațional (drept refugiaților, dreptul economic, dreptul mediului, dreptul la hrană), conțin norme care sunt relevante pentru dreptul la protecție a victimelor atât în cadrul catastrofelor naturale cât și a celor produse de om.

Atât legile cât multe instrumente de “soft law” dintre care amintim rezoluțiile, declarațiile, codurile, modelele și liniile directoare, care nu au caracter obligatoriu, s-au impus prin exercitarea la diferite niveluri fie printr-un consens tacit internațional sau modele drept de urmat ca cele mai bune practici.

Situațiile de urgență internaționale vizează cu precădere catastrofele indiferent de factorul declanșator: natural sau uman. Răspunsul la dezastru nu este altceva decât o materializare (ratificare) a dreptului la protecție internațională a victimelor situațiilor de urgență.

Printre domeniile de drept internațional relevante pentru protecția umanitară internațională în caz de dezastru facem referire la: mandatele instituționale, rezoluții și declarații precum și coduri și standarde, modele și orientări.

2. Reglementările instituționale

La nivel global există un mare număr de instituții care sunt mandatate pentru intervenția în caz de dezastre⁶, toate fiind cuprinse în rețeaua IDRL (Ansamblul legilor internaționale în caz de dezastre, norme și principii)

Articolul 1 din Carta Națiunilor Unite susține ideea cooperării internaționale în soluționarea problemelor umanitare mai ales între organizațiile ce au ca obiectiv principal furnizarea de asistență, (realizând astfel protecția la nivel macro) o serie de entități individuale din cadrul Secretariatului ONU, precum și agențiile specializate care beneficiază de mandate speciale în acest domeniu prin intermediul rezoluțiilor Adunării Generale. Acestea includ OCHA⁷, WFP⁸, FAO⁹, UNICEF¹⁰, OMS¹¹, PNUD¹², Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (UNEP)¹³ și nu în ultimul rând UNHCR¹⁴.

În același timp, un număr de organizații interguvernamentale non-ONU, cu mandate relevante, cum ar fi Organizația Internațională pentru Migrație (OIM)¹⁵, Organizația Internațională de Apărare Civilă (ICDO)¹⁶ și Banca Mondială¹⁷ au un impact tot mai puternic.

Deși își fac simțită prezența prin misiunile de protecție umanitară desfășurate la nivel internațional, ONG-urile nu acționează în baza unor mandate formale ca și cele ale organizațiilor inter-guvernamentale, mandatele acestora sunt determinate de modul de îndeplinire a rolurilor asumate, de calitatea și numărul membrilor săi. Aportul lor fiind însă subliniat și recunoscut într-o serie de rezoluții ale ONU precum și în alte instrumente juridice.¹⁸

La rândul său, mandatul Crucii Roșii Internaționale și Mișcării Semiluna Roșie, privind ajutorul în caz de dezastru este, de asemenea, informal la origine, dar a fost ulterior recunoscut de state la nivel internațional, prin aprobarea lui la Conferința Internațională a Crucii Roșii.¹⁹

⁶ Pentru discuții aprofundate a mandatelor instituționale umanitare internaționale în acțiuni umanitare a se vedea MACALISTER-Smith, INTERNATIONAL HUMANITARIAN ASSISTANCE supra nota 81, și BEIGBEDER, supra nota 114.

⁷ A se vedea Rezoluția Adunării Generale a ONU. 46/182, (1991) anexă punctele. 34-36.

⁸ A se vedea Rezoluția Adunării Generale a ONU 1714 (XVI) (1961); pentru Alimentație și Agricultură organizarea de conferințe Rezoluția 1 / 61 (1961).

⁹ A se vedea actul constitutiv a Organizației pentru Agricultură și Alimentație al Națiunilor Unite, 16 octombrie 1945, art. 1, 12 UST 980.

¹⁰ A se vedea Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 57 (I) (1946), la alin. 1.

¹¹ A se vedea Constituția Organizației Mondiale a Sănătății, 22 iulie 1946, art. 2, 14 UNTS 185.

¹² A se vedea Rezoluția Adunării Generale a ONU 2029 (XX) (1965).

¹³ A se vedea Rezoluția Adunării Generale a ONU 2997 (XXVII) (1972).

¹⁴ A se vedea Statutul Oficiului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Rezoluția Adunării Generale a ONU 428 (V) (1950).

¹⁵ A se vedea Constituția Organizației Internaționale pentru Migrație, 19 octombrie, 1953 (și cum a fost modificată), la art. 1.

¹⁶ A se vedea Constituția Organizației Internaționale de Apărare Civilă, 17 octombrie, 1966, art. 2.

¹⁷ A se vedea articolul din Acordul Bancii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Fondul Monetar Internațional, 27 decembrie 1945, 2 UNTS 134.

¹⁸ A se vedea, de exemplu, Rezoluțiile Adunării Generale a ONU 60/196, Doc ONU. Nr. A/RES/60/196 (2006), la alin. 8 (se subliniază "importanța unei strânse cooperări și coordonări între guverne, sistemul Națiunilor Unite, alte organizații regionale și internaționale, precum și organizații non-guvernamentale și alți parteneri, cum ar fi Crucea Roșie Internațională și Mișcarea Semiluna Roșie și 46/182 supra nota 156, la alin. 5 (unde se afirmă - că "organizațiile interguvernamentale și non-guvernamentale de lucru în mod imparțial și din considerente pur umanitare trebuie să continue să-și aducă o contribuție semnificativă în suplimentarea eforturilor naționale").

¹⁹ A se vedea Rezoluția 7, amendamentul la Statutul și Regulamentul de procedură a Crucii Roșii Internaționale și Mișcarea Semiluna Roșie, la a 26 Conferință Internațională de la Geneva, 1995.

Subliniem că un mandat oficial nu oferă un răspuns exhaustiv la modul legal prin care se pot rezolva problemele juridice ivite în timpul operațiunilor umanitare internaționale însă lucrarea de față poate fi un mijloc important de stabilire a legitimității dreptului internațional la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență care să profite în egală măsură tuturor statelor afectate, lipsite de posibilitatea de a-și proteja populația în primul rând, apoi arealul, bunurile, dar și să ofere linii directoare clare potențialilor actori internaționali care au menirea să furnizeze protecție.

2.1. Drepturile omului

Drepturile omului constituie ramura de drept internațional ce cuprinde drepturile și libertățile universale la care toate ființele umane au dreptul. Pentru fiecare drept există și obligația corelativă, îndatorire care corespunde cerinței imperative de a respecta, proteja și de a îndeplini acest drept. Menirea să aplice și să respecte aceste drepturi și obligații, revine tuturor statelor obligate să se conformeze prevederilor legii drepturilor omului. Drepturile omului se bazează pe dreptul internațional cutumiar și tratatele internaționale, precum și așa numitele instrumente-soft law.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO), adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, conține o listă a drepturilor civile, culturale, economice, politice și sociale. Deși Declarația nu este un tratat din punct de vedere juridic, se poate susține că aceasta conține o interpretare autoritară a articolelor 55 și 56 din Carta Națiunilor Unite, care este un tratat cu caracter obligatoriu pentru toate statele membre ONU. În plus, cel puțin unele dintre dispozițiile sale au devenit norme ale dreptului internațional cutumiar.

Drepturile omului sunt, de asemenea, prevăzute, în tratatele internaționale, care sunt obligatorii pentru statele care le-au ratificat: Pactul internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP), Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (CIDESC), Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD), Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), Convenția împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane sau tratamentelor inumane sau degradante (CAT), și Convenția privind Drepturile Copilului (CRC) care stipulează o serie de drepturi fundamentale în caz de dezastre printre care: dreptul la protecție și asistență, dreptul la viață, hrană și apă, locuință, îmbrăcăminte, asistență medicală și nediscriminare, printre altele.

În plus, drepturile omului sunt protejate de tratatele și organismele regionale: în Europa, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) și Protocoalele acesteia, și Carta Socială Europeană, în Africa, Banjul, Carta drepturilor omului și popoarelor “Drepturile”, în cele două Americi, Convenția americană privind drepturile omului (ACHR) și Protocolul adițional la Convenția americană privind drepturile omului în Zona de drepturi economice, sociale și culturale (Protocolul de la San Salvador).

În corpul de legi în domeniul drepturilor omului²⁰, doar două instrumente obligatorii face direct trimitere la protecție în caz de dezastru. Articolul 23 din Carta africană privind drepturile și Bunăstarea copilului²¹, a Organizației pentru Unitatea Africii (acum Uniunea Africană) din 1990, care prevede că statele părți la prezenta Cartă trebuie să ia "toate măsurile corespunzătoare pentru a se asigura că un copil refugiat, sau care este considerat refugiat în conformitate cu legislația aplicabilă internațională sau internă indiferent că este neînsoțit sau însoțit de părinți, tutori sau rude apropiate beneficiază de **protecția** și asistența **umanitară** corespunzătoare în exercitarea drepturilor prevăzute în prezenta Cartă și alte instrumente internaționale privind drepturile omului sau umanitare la care statele membre sunt părți". Prevederile prezentului articol se aplică *mutatis mutandis* și „copiilor strămutați în interiorul țării datorită unor dezaastre naturale, conflicte interne armate, conflicte civile, decalaje de ordin economic și social sau oricum s-ar cauza”.

De asemenea, în articolul 11 al Convenției Internaționale privind drepturile persoanelor cu handicap din 2006 se stipulează expres că “Statele Părți vor lua, în conformitate cu obligațiile ce decurg din dreptul internațional, inclusiv din dreptul internațional umanitar și din legislația internațională a drepturilor omului, toate măsurile necesare pentru a asigura protecția și siguranța persoanelor cu dizabilități în situații de risc, inclusiv în situații de conflict armat, de urgențe umanitare și de apariție a unor dezaastre naturale.”²² Tratatul privind drepturile omului consideră că statele au cu privire la fiecare drept al omului și obligații corelative, situate pe cele trei mari paliere astfel: datoria de a respecta (adică abținerea de a încălca drepturile legitime ale celorlalți), a proteja (de exemplu, protejarea drepturilor titularilor de încălcări de către terțe părți a acestora) și a consolida (de exemplu, întreprinderea de acțiuni afirmative pentru a consolida accesul la un drept).

Astfel, de exemplu, Comitetul pentru Drepturile Omului a afirmat că respectarea dreptului la viață și implicit a dreptului la protecție umanitară a statelor versus proprii cetățeni nu este suficientă în măsura în care aceasta nu instituie măsuri, demersuri legale, pentru a reduce mortalitatea, cum ar fi măsurile pentru "eliminarea malnutriției și epidemiilor".²³

Raționamentul Comitetului implică astfel îndatorirea la care făceam trimitere mai sus și anume obligația statelor de a permite accesul la ajutoarele umanitare internaționale deci la **protecție**, atunci când eforturile naționale sunt insuficiente pentru a evita pierderea de vieți.²⁴

²⁰ *Deși nu este un instrument pentru drepturile omului, Acordul de instituire a Autorității Interguvernamentale pentru dezvoltare*, 21 martie, 1996, IGAD/SUM-96/AGRE, stipulează că statele membre se angajează să "respecte drepturile fundamentale și de bază ale popoarelor din regiune de a beneficia de asistență de urgență și alte forme de asistență umanitară. "

²¹ Carta africană privind drepturile și bunăstarea copilului, iulie 1990, 11 OUA *Doc. CAB/LEG/24.9/49* (1990) (denumit în continuare, "AfCRC").

²² Rezoluția ONU 61/106 a Adunării Generale, *Doc ONU. Nr. A/RES/61/106*, (2007).

²³ A se vedea Comitetul pentru Drepturile Omului, *Comentariul General nr 6, dreptul la viață* 1982, alin. 6, republicată în UN *Doc. HRI/GEN/1/Rev.6, p 131* (2003).

²⁴ dreptul la viață este non-derogabil, chiar și în situații internaționale de urgență. A se vedea prevederile Pactului internațional privind drepturile civile și politice la art. 4 alineatul (2). Prin urmare, drepturile civile și politice sunt întotdeauna aplicabile în situații de dezastru și conflictele armate.

În acest context Comentariul General nr 12 al Comisiei pentru drepturi economice, sociale și culturale a făcut acest lucru mai explicit. De exemplu, aceasta a stabilit că dreptul la hrană implică un drept de bază, care este încălcat în cazul în care există înfometare pe teritoriul unui stat și nu se poate demonstra că acel stat a făcut "toate eforturile" pentru a lansa imediat, o solicitare de asistență internațională, cu atât mai mult, "restricționarea accesului privind ajutorul alimentar umanitar în conflictele interne sau alte situații de urgență "este o violare a dreptului la hrană.²⁵ Astfel, chiar dacă drepturile economice și sociale, cum ar fi drepturile de hrană, locuință și sănătate, sunt în general considerate supuse "realizării progresive" de-a lungul timpului, ar fi nepotrivit pentru un stat să rămână inert în fața unei crize în momentul în care asistența internațională ar fi disponibilă.

Mai mult decât atât, deși încă supusă dezbaterii,²⁶ existența unui drept general de protecție umanitară, care decurge firesc din toate aceste instrumente privind drepturile omului a fost de asemenea afirmat de către unii experți juridici și susținută de "soft law".²⁷

Atât Societatea Internațională de Cruce Roșie cât și cea de Semilună Roșie, în eforturile lor de a preveni și a atenua suferința umană, consideră că este un drept fundamental al tuturor oamenilor de a oferi și a primi asistență umanitară. Rezoluția privind apărarea drepturilor omului și Principiul non-intervenției în treburile interne ale statelor 1989, art. 5 "În cazul în care un stat parte, susține că anumite constrângeri legate de resurse fac imposibilă asigurarea accesului la hrană adecvată pentru cetățenii săi, statul trebuie să demonstreze că au fost făcute toate eforturile pentru a utiliza toate resursele aflate la dispoziția sa în efortul de a satisface, ca o chestiune de prioritate, această obligație minimă. "

În primul rând, datoria de a asigura respectarea drepturilor omului cu tot ce implică aceste drepturi, în cazul persoanelor afectate de catastrofe revine cu prioritate guvernului aceluși stat afectat, iar în măsura în care acesta nu reușește să asigure în

²⁵ *Comisia privind drepturile economice sociale și culturale, Comentariul General nr 12, dreptul la hrană adecvată*, UN Doc. Nr. E/C.12/1999/5, punctele 6 și 17.

²⁶ *A se vedea, de exemplu, Dinstein Yoram, dreptul la asistență umanitară, NAVAL 53 Colegiul de Război REVISTA 77 (2000) (afirmând că "[este imposibil să se afirme la momentul de față, că un drept general de asistență umanitară este în fapt, cristalizat în dreptul internațional pozitiv "); MacAllister-Peter Smith, Dreptul la asistență umanitară în Drept Internațional, 66 Revista de DE ȘTIINȚĂ DIPLOMATICĂ ȘI POLITICĂ 211, 224-25 (1988) (unde se afirmă că "[a] dreptul legal de protecție umanitară a omului- există deja în anumite circumstanțe limitate ... [h] a extinde dreptul la asistență umanitară la situațiile de cea mai mare nevoie este o sarcină dificilă, care rămâne să fie atinsă "); Rohan Hardcastle & Adrian Chua, Humanitarian Assistance: Către Dreptul de acces la protecție a Victimelor Dezastrelor Naturale, Revista Internațională a Crucii Roșii nr. 325, p.589-609 (1998) (luând în considerare argumentele pentru și împotriva existenței dreptului la asistență umanitară în existența dreptului internațional cutumiar).*

²⁷ *A se vedea, de exemplu, Principiile directoare privind strămutarea internă, Principiul 3 alineatul (2), ONU /Doc. E/CN.4/1998/53/Add.2 Nr (1998) (denumit în continuare "Principiile directoare"); Codul de conduită al Crucii Roșii Internaționale și Semilună Roșie, Crucea Roșie și ONG-urile în caz de catastrofă (1994), art.1(denumit în continuare, "RC / RC ONG Cod of Conduct", disponibil la <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I259EN.pdf>); Rezoluția-Institutului de Drept Internațional cu privire la protecția Drepturilor Omului și principiul non-intervenție în treburile interne ale statelor (Santiago Sesiunea de Compestela 1989), articolul 5.Institutul Internațional de drept umanitar / Legea, Principiile directoare privind dreptul la asistență umanitară (aprilie 1993,Principiul 1, disponibil la [http://web.iihl.org/iihl/Album/GUIDING% 20PRINCIPLES.doc](http://web.iihl.org/iihl/Album/GUIDING%20PRINCIPLES.doc));Jon Ebersole, Mohonk Criterii pentru asistență umanitară în situații de urgență complexe, 17 DREPTURILE OMULUI TRIMESTRIAL 192 (1995).*

întregime resursele pe cont propriu statul are obligația de a apela la ajutorul actorilor umanitari.²⁸

Sarcină deloc ușoară pentru actorii internaționali, în ultimii ani aceștia au dobândit o serie de responsabilități în domeniul drepturilor omului.

În 2006, IASC a adoptat un set de orientări operaționale privind drepturile omului în care se sublinia necesitatea punerii în aplicare a unei abordări bazate pe dreptul la acțiunea umanitară în contextul dezastrelor naturale.²⁹ Liniile directoare prevăd că "organizațiile umanitare internaționale deși nu sunt direct legate prin tratate internaționale privind drepturile omului, să accepte că drepturile omului stau la baza tuturor acțiunilor lor"³⁰ Ele trebuie să facă eforturi astfel încât să respecte aceste drepturi în acțiunile lor, de a promova respectarea lor de către autoritățile competente și să facă eforturi pentru a permite persoanelor afectate să-și exercite propriile drepturi.

Existența dreptului la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență sau dezastre naturale ar justifica pe deplin acțiunile umanitare ale actorilor internaționali, această protecție vizând cu precădere drepturile de bază indisolubil legate de existența omului: viață, trai, hrană, adăpost, asistență medicală și nu numai.

2.2. Dreptul internațional umanitar

Principalele surse ale dreptului internațional umanitar sunt cele patru Convenții de la Geneva 1949 și cele două protocoale adiționale 1977.³¹ Având în vedere ratificarea aproape universală a Convențiilor de la Geneva, este unanim acceptat faptul că prevederile acestor tratate au dobândit statutul de drept internațional cutumiar, și sunt, prin urmare, obligatorii pentru toate statele, indiferent dacă acestea le-au ratificat ori nu. Într-adevăr, în raportul său anual 1993, Secretarul General al ONU a declarat: "parte a dreptului internațional convențional care dincolo de orice îndoială a devenit parte a dreptului internațional cutumiar este legea aplicabilă conflictelor armate cum a fost aprobată în Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 [...]"³². Pe de altă parte, ratificarea celor două protocoale adiționale este mai puțin universală și dacă dispozițiile lor constituie norme de drept cutumiar acest lucru trebuie să fie evaluat de la caz la caz.

Deși dreptul internațional umanitar nu este formulat pentru a proteja drepturile omului, este esențial pentru a realiza dreptul la protecție umanitară, prin interzicerea anumitor comportamente, cum ar fi înfometarea civililor, ca metodă de război

²⁸ A se vedea *Inter-Agenția Comitetului permanent, Protecția Persoanelor fizice Afectate de Dezastre,, orientări operaționale IASC privind drepturile omului și dezastrele naturale (Brookings-Berna ministrii Proiectului privind dislocarea internă, 2006) (denumit în continuare "IASC a Drepturilor Omului și a liniilor directoare la Dezastre")*, la 10, disponibil la http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/2006_IASC_NaturalDisasterGuidelines.pdf.

²⁹ *IASC Drepturilor Omului și liniile directoare la dezastre*, supra nota 190, la 9.

³⁰ *Idem*

³¹ Convenția de la Geneva pentru ameliorarea condițiilor răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie (I Convenția de la Geneva); Convenția de la Geneva pentru ameliorarea condițiilor răniților, bolnavilor și naufragiaților forțelor armate maritime (II Convenția de la Geneva); Convenția de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război (III Convenția de la Geneva); Convenția de la Geneva cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război (IV Convenția de la Geneva); Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 referitoare la protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocolul adițional I), și Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 care se referă la protecția victimelor conflictelor armate non-internaționale (Protocolul adițional II).

³² Raportul S/25704, 03 mai 1993,

(Protocolul Adițional I, Art. 54, și Protocolul adițional II, art. 14), și prin reglementarea activităților de asistență umanitară, inclusiv programele legate de ajutorul alimentar de exemplu, Protocolul Adițional II, art. 18, Protocolul Adițional I, art. 70, a patra Convenție de la Geneva, art. 59, etc).

Dreptul internațional umanitar se aplică în conflictele armate internaționale (patru convenții de la Geneva, Protocolul adițional I) și în conflicte armate interne (articolul 3 comun celor patru Convenții de la Geneva și Protocolul adițional II). Mai mult decât atât, există o relație inversă între gradul de aplicare a dreptului internațional umanitar și dreptul internațional privind drepturile omului în situații de urgență, în cele trei ipostaze; situații ce nu sunt catalogate conflict armat, în conflictele armate interne și în conflicte armate internaționale.

În conflictele armate interne, legislația privind drepturile omului se aplică, sub rezerva unor limitări și derogări; cu toate acestea, dreptul la viață, dreptul la alimente și am putea spune și dreptul la protecție umanitară a victimelor, printre altele, sunt non-derogabile.

Conflictele armate internaționale sunt conflicte desfășurate între forțele armate a două sau mai multe state. În aceste situații, se aplică cele patru Convenții de la Geneva din 1949 și Protocolul adițional I.³³ "Convenția se aplică, de asemenea, la toate cazurile de ocupație totală sau parțială a teritoriului unei Înalte Părți Contractante, chiar dacă ocupația nu întâlnește nici o rezistență armată" (articol comun 2 alineatul (2)). În conflicte armate internaționale, legislația privind drepturile omului se aplică, sub rezerva limitărilor și suspendările prevăzute de lege a drepturilor omului, cu toate acestea, dreptul la viață și dreptul la hrană, printre altele, nu se poate deroga.

În unele cazuri, elementele din ambele conflicte sunt combinate, de exemplu intervenția armată a unuia sau mai multor state străine în soluționarea conflictelor interne. Aceste cazuri sunt extrem de complexe și aplicabilitatea normelor care reglementează conflictele internaționale și non-armate pentru părțile implicate trebuie să fie stabilită în funcție de fiecare caz în parte.

DIU sau "dreptul internațional aplicabil în conflictele armate"³⁴ este în general limitat în aplicarea sa la situațiile de conflict armat, care, așa cum știm, nu sunt interpretate ca o "catastrofă" sau situație de urgență. Cu toate acestea, există câteva excepții de la această regulă generală.

De exemplu, Convențiile de la Geneva și Protocelele lor adiționale, pentru a asigura **protecția** drepturilor omului în caz de conflict armat, prevăd proceduri specifice de identificare a persoanelor și bunurilor prin intermediul unor semne și semnale distinctive, instituind în acest scop utilizarea indicativelor Naționale de

³³ Conform articolului 1 alineatul (4) din Protocolul adițional I, convențiile și Protocolul se aplică, de asemenea, la războaiele de eliberare națională, adică la "conflictele armate în care popoarele luptă contra dominației coloniale și ocupației străine și contra regimurilor rasiste, în exercitarea dreptului lor la autodeterminare".

1980 - 1988 războiului dintre Iran și Irak, 1991- războiul din Golf și războiul Etiopia-Eritreea au fost conflicte armate internaționale. Pentru punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional, nu este nevoie de o declarație oficială de război de către părți, într-adevăr, dreptul umanitar se aplică, chiar dacă starea de război nu este recunoscută de una dintre părți" (articolul 2 alineatul (1) comun celor patru Convenții de la Geneva).

³⁴ Pentru mai multe detalii privind sintagma „drept internațional aplicabil în conflictele armate” vezi DREPTUL CONFLICTELOR ARMATE, Protecția drepturilor omului în caz de conflict armat, lt.col.Dragoman Ion, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București 1998, pag.9

Cruce Roșie și de Semilună Roșie, deasemenea pentru protecția autorităților naționale de apărare civilă a unor embleme specifice și semne atât în timp de pace cât și război.³⁵ Mai mult decât atât, atunci când dezastrele naturale, sau situațiile de urgență coincid cu o situație de conflict armat, DIU prevalează și se va aplica și față de alte tipuri de drept ca o chestiune de *lex specialis*. Articolul 59 din a patra Convenție de la Geneva, afirmă că, "în cazul în care populația unui teritoriu ocupat în tot sau în parte este inadecvat aprovizionată, puterea ocupantă este de acord să aprobe demersurile de ajutor necesare populației și să le facilitează prin toate mijloacele aflate la dispoziția sa." Sub rezerva dreptului de a controla, părțile ocupante sunt obligate să "permită trecerea liberă" a ajutoarelor trimise de "organizații umanitare imparțiale," cum ar fi CICR, și "garantarea protecției lor."³⁶ Probleme deosebite în acest sens s-au ridicat cu privire la scutirea de taxe și impozite a acestor transporturi cu ajutor umanitar. Venite din partea actorilor internaționali aceste ajutoare nu ar trebui să fie percepute ca și cadouri sau manifestări a unei opulențe pe care o posedă unele state sau parteneri, scopul principal fiind acela de a asigura **protecția** victimelor aflate în situații de urgență, având în vedere caracterul excepțional al derulării lor și anume intervenția umanitară urmare a punerii în primejdie a vieții. În această lumină scutirea de absolut orice taxe este singura în măsură să reflecte adevăratul rol al ajutorului umanitar și anume asigurarea protecției umanitare a victimelor.

Preocuparea privind protecția victimelor situațiilor de urgență prin consfințirea unui drept la protecție recunoscut acestora se face simțit și prin reglementările din a patra Convenție de la Geneva unde în partea a II-a privind **protecția** generală a populației împotriva anumitor consecințe ale războiului se subliniază în art.14 că "încă din timp de pace Înaltele Părți Contractante și, după izbucnirea ostilităților, părțile la acestea, pot stabili în teritoriul lor propriu și, dacă este nevoie, în zonele ocupate, zone de siguranță pentru spitale și localități astfel organizate pentru a proteja de efectele războiului, bolnavii și răniții, persoanele în vârstă, copiii sub cincisprezece ani, viitoare mame și mame de copii sub șapte ani. În plus în articolul 23, se prevăd mai multe facilități speciale pentru a accelera ajutoarele umanitare - indiferent de sursa acestora – cum ar fi "magazine medicale și spitalicești și obiecte necesare pentru cult ", precum și pentru alte elemente de ajutor indispensabil vizând produsele alimentare esențiale, îmbrăcăminte și tonice destinate pentru "copiii sub cincisprezece ani, mame gravide și aflate în maternitate".

Într-un studiu cuprinzător de dreptul internațional umanitar cutumiar publicat în 2005, CICR a constatat că multe dintre regulile descrise mai sus au devenit, de

³⁵ A se vedea *Convenția de la Geneva, pentru ameliorarea condițiilor răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, 12 august 1949, art. 44, 75 UNTS 31 (denumit în continuare, "GC I"), (cu privire la utilizarea orientativă a emblemei Societății Naționale a Crucii Roșii / Semilunii Roșii)*; *Protocolul adițional la Convențiile de la Geneva din 08 iunie 1977 și care se referă la protecția victimelor în conflictele armate internaționale, art. 66(7), 1125 UNTS 3, (denumit în continuare, "API")*.

Protocol Adițional- Cu privire la utilizarea pe timp de pace a semnului de apărare civilă;

Pentru detalieri” vezi DREPTUL CONFLICTELOR ARMATE, Protecția drepturilor omului în caz de conflict armat, lt.col.Dragoman Ion, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București 1998, pag.77

³⁶ Convenția de la Geneva partea a IV (*GC IV*) art. 59. Astfel cum este prevăzut în articolul 59, dreptul de control este format din dreptul de a reglementa calendarul și rutele transporturilor cu ajutoare, pentru a verifica și a avea certitudinea faptului că acestea sunt de fapt destinate ajutorului populației civile.

asemenea, reguli de drept cutumiar, cu caracter obligatoriu atât în conflictele internaționale cât și interne. De exemplu, a concluzionat că: "[t] părțile implicate în conflict trebuie să permită și să faciliteze trecerea rapidă și fără obstacole a ajutorului umanitar pentru civilii în nevoie,, sub rezerva dreptului lor de a controla"³⁷ părțile implicate în conflict "trebuie să asigure libertatea de circulație a personalului autorizat pentru exercitarea funcțiilor lor umanitare esențiale. În timp ce recunoaște că este "evident că o organizație umanitară nu poate funcționa fără acordul părții în cauză [,]" Studiul afirmă că "acest acord nu trebuie să fie refuzat pe motive arbitrare."

În Protocolul adițional nr. II privind **protecția** victimelor conflictelor armate fără caracter internațional se subliniază încă o dată necesitatea de a aplica un tratament uman tuturor persoanelor "care nu participă în mod direct la ostilități sau care nu mai participă la acestea, indiferent că sunt sau nu private de libertate, acestea "au dreptul să le fie respectată persoana lor, onoarea, convingerile și practicile lor religioase. Ele vor fi tratate cu umanitate în toate împrejurările, fără nici o diferențiere cu caracter de statut"³⁸

2.3. Dreptul internațional al refugiaților (IDP)

Dreptul refugiaților nu este în mod normal asociat cu dezastrele. Într-adevăr, definiția de "refugiat", prevăzută de Convenția privind statutul refugiaților din 1951 (Denumită în continuare, "Convenția refugiaților"), sau Protocolul din 1969 este adresată exclusiv persoanelor care fug de amenințarea cu persecuția. Chiar definițiile extinse ale Convenției de Guvernare privind aspectele specifice ale problemelor refugiaților în Africa³⁹ și Declarația de la Cartagena privind statutul refugiaților din 1984⁴⁰ se referă doar la factorii umani care generează deplasările populației dintr-o parte în alta, cum ar fi: conflicte armate, agresiuni externe, tulburări ale ordinii publice și în acest din urmă instrument, violența generalizată a drepturilor omului.

Ne raliem și noi opiniei unor specialiști în domeniu care susțin ideea extinderii protecției internaționale din considerente umanitare la așa-numiții "refugiați de mediu"⁴¹ cu alte cuvinte refugiații care au emigrat ca urmare a condițiilor mediului natural.⁴² Drepturile refugiaților pot fi considerate relevante pentru susținerea

³⁷ CICR Studiul de drept cutumiar, supra nota 53, articolul 55 la 193 (Comitetul Internațional a Crucii Roșii 2005).

³⁸ Protocolul adițional nr. II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, Titlul II art.4.

³⁹ Convenția de Guvernare Aspecte specifice ale problemelor refugiaților din Africa, septembrie 10, 1969, art.1, 1001 UNTS 45 (denumit în continuare, "Convenția-africană pentru Refugiați).

⁴⁰ Declarația de la Cartagena privind statutul refugiaților, 22 noiembrie 1984, Raportul anual al Comisiei Inter-americane pentru Drepturile Omului, OSA Doc. OEA/Ser.L/V/II.66/doc.10, rev. 1, de la 190 la 193 (1984-1985) "Carta- 1, (denumit în continuare, " Declarația de la Cartagena ").

⁴¹ A se vedea, de exemplu, apelul lansat de Universitatea Națiunilor Unite, Institutul privind mediul și securitatea umană- ca promovarea drepturilor " Refugiaților de mediu", să crească pentru o mai bună defnire, recunoaștere, suport (11 octombrie 2005), disponibil la <http://www.ehs.unu.edu/file.php?id=58>.

⁴² Este demn de remarcat, totuși, că unele instrumentele legate de dezastru prevăd pentru anumite împrejurări, denumiri cum ar fi "refugiați la dezastru". De exemplu, Acordul dintre Guvernul Republicii Franceze și Confederația Elvețiană Consiliul Federal cu privire la asistența reciprocă în caz de dezastre sau în cazul accidentelor grave, 14 ianuarie 1987, art. 12, 1541 UNTS 293 prevede că "[e]n situații de urgență când persoanele și victimele care, în cursul unei operațiuni de urgență, au trecut de la un stat la altul din motive de boală sau rănire accidentală sau alt motiv, sunt asistate de către statul solicitant, în caz de nevoie, până când se ivește prima oportunitate de reîntoarcere" "Mai mult, așa cum s-a menționat mai sus, definiția "persoanelor strămutate intern" oferită de Principiile Directoare privind strămutările în interiorul țării se extinde la persoanele strămutate datorită dezastrului.

existenței dreptului la protecție umanitară a victimelor în situații de urgență, în măsura în care (1) drepturile fundamentale ale refugiaților, pot fi afectate de dezastre în statele lor de reședință și în consecință au dreptul în temeiul legislației privind dezastrele internaționale și operațiunile de recuperare la protecție umanitară, ca victime autentice ale situațiilor de urgență (2), un influx masiv de refugiați ar putea constitui în sine o "catastrofă", în sensul că aceasta poate precipita o criză umanitară în statul de primire, care necesită cu această ocazie sprijin internațional, fiind depășit de aflulul uman, în capacitatea sa de inserție.

În ceea ce privește primul punct, Convenția privind refugiații prevede că aceștia vor beneficia de un tratament similar cu cel acordat cetățenilor cu privire la raționalizarea sistemelor publice de ajutor și un tratament nu mai rău decât cel prevăzut pentru orice alt străin în orice alt domeniu relevant în caz de catastrofă, inclusiv ocuparea forței de muncă, locuințe și libertatea de mișcare.⁴³

În ceea ce privește al doilea punct, este util să se constate că, în conformitate cu fiecare dintre instrumentele privind refugiații citate mai sus, statele membre sunt obligate să coopereze cu UNHCR, al cărui mandat este de bază în ceea ce privește asigurarea dreptului la protecție internațională și căutarea de soluții durabile pentru refugiați și alte "persoane de interes."⁴⁴

În schimb, legea persoanelor strămutate intern (PSI) este incidentă atât în caz de catastrofe ca și în stările de conflict. Instrumentul cel mai proeminent internațional pentru IDPs este fără caracter obligatoriu. Principiile directoare privind strămutările în interiorul țării din 1998, subliniază că acestea se aplică persoanelor fără adăpost, fie că este vorba de conflict, sau "dezastre naturale sau produse de om".⁴⁵

Principiile directoare identifică și nominalizează drepturile persoanelor strămutate intern pornind de la drepturile omului și dreptul umanitar, inclusiv dreptul de a beneficia de protecție umanitară.

Legislația din foarte multe domenii cum ar fi cea vamală, cea a transporturilor, a telecomunicațiilor, din domeniul donatorilor, apărare civilă și dreptul militar, sănătate, protecția mediului și drept spațial și multe altele cuprind o serie de instrumente specifice, implicite sau explicite, cu caracter obligatoriu sau nu, cu privire la obligația de a asigura protecția victimelor în situații de urgență. Protecția la care facem referire este asigurată prin adoptarea unor recomandări spre exemplu

În 1970, Cooperarea Vamală al Consiliului (CVC) (acum cunoscută ca Organizația Vamală a Lumii (OMW)), a adoptat primul instrument vamal specific în caz de catastrofă, fără caracter-obligatoriu "Recomandarea Vamală a Consiliului de Cooperare pentru a accelera Transmiterea Loturilor de ajutoare în Caz de dezastre denumit în continuare "recomandarea CCC".⁴⁶ Recomandarea, direcționată către toți

⁴³ A se vedea Convenția pentru Refugiați, supra nota 209, cap. IV și V.

⁴⁴ A se vedea Rezoluția Adunării Generale a ONU 58/153, privind "Punerea în aplicare a acțiunilor propuse de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, pentru a consolida capacitatea Biroului său în a-și îndeplini mandatul UN Doc. A/RES/58/153, para. (2004), alin. 2.

⁴⁵ Principiile directoare definesc persoanele strămutate intern ca "persoane sau grupuri de persoane care au fost forțate sau obligate să fugă sau să își părăsească locuințele sau locurile de reședință obișnuită, în special ca rezultat sau pentru a evita efectele unui conflict armat, situații de violență generalizată, încălcări ale drepturilor omului sau catastrofe naturale sau provocate om și care nu au depășit frontierele de stat

⁴⁶ Recomandarea Consiliului de cooperare vamală să accelereze expedierea loturilor de ajutoare în caz de dezastre, 08 iunie 1970, T2-423.

membrii din CVC, precum și toate statele membre ale ONU, a cerut statelor să ia o serie de măsuri pentru a facilita transporturile de ajutoare, inclusiv: renunțarea la restricțiile privind exportul sau importul de materiale specifice în caz de ajutor, simplificarea procedurilor, renunțarea la impozite și taxe asupra loturilor de ajutoare și autorizarea vămuirii în afara orelor și locațiilor standard. Multe aspecte ale Recomandării au fost ulterior incluse în anexele a două din convențiile vamale majore. Prima dintre acestea a fost Convenția privind simplificarea și armonizarea procedurilor vamale ("Convenția vamală de la Kyoto"), care a fost adoptată în 1973, modificată în mod substanțial în 1999.⁴⁷ Acestea cuprind prevederi legate de scutirea de taxe și impozite a produselor alimentare, medicamentelor, îmbrăcămintei și a păturilor trimise ca daruri unei organizații caritabile sau filantropice, pentru a fi distribuite gratuit persoanelor nevoiașe de către aceasta. În 1995, Departamentul ONU a Afacerilor Umanitare (predecesorul OCHA) și OMW au colaborat la dezvoltarea unui " Model de Acord Vamal " cu privire la anumite "Măsuri pentru accelerarea importului, exportului și tranzitul loturilor de ajutor în caz de catastrofe și situații de urgență. "⁴⁸ Modelul de acord a reiterat dispozițiile constatate în instrumentele vamale existente, descrise mai sus și le-a extins și asupra operațiunilor ONU privind protecția civilă, militară, și a ONG-uri ce-și desfășoară activitatea în concordanță cu "operațiunea de ajutor a Națiunilor Unite" certificate ca atare de către ONU.

Încă o dată se subliniază importanța protecției umanitare a victimelor în situații de urgență, prin atenția ce se acordă acestui subiect, indiferent de domeniul de reglementare, vamă, transport, telecomunicații sănătate, alimentație, mediu. Subiectul este extrem de vast și face obiectul unei tratări distincte, separate.

Prin abordarea oarecum scolastică am încercat doar să surprindem complexitatea acestui domeniu de drept, insuficient exploatat am putea spune, dar de o importanță vitală sub aspectul domeniului pe care îl reglementează și anume protecția victimelor, deci în esență a vieții aflată în situații extreme, în care viteza de implicare este decisivă de cele mai multe ori.

3. Rezoluțiile și declarațiile

În plus față de rezoluțiile și declarațiile discutate anterior există un număr mare de rezoluții mai generale și declarații adoptate de organisme internaționale și inter-guvernamentale cu relevanță în caz de catastrofe internaționale.

Printre rezoluțiile ONU cu relevanță în domeniu de față amintim: Rezoluția Adunării Generale 2816 (XXVI) prin care s-a solicitat Secretarului General să

⁴⁷ Protocolul de modificare al Convenției internaționale privind simplificarea și armonizarea procedurilor vamale din 18 mai 1973, 26 iunie 1999, disponibile la <http://www.ifrc.org/what/disasters/idrl/publication.asp>. Acest versiune modificată este denumită în continuare, "Convenția vamală de la Kyoto"

⁴⁸ 247 See *Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Customs Facilitation*

in Emergency Humanitarian Assistance, at http://www.reliefweb.int/ocha_ol/programs/response/custnet/intrd_en.html.

numească în caz de dezastre un coordonator, acesta având responsabilitatea de a "coordona direct și a mobiliza "răspunsul ONU în caz de dezastre.

În 1991, Adunarea Generală a adoptat rezoluția 46/182, prin care a încercat să consolideze "rolul central și unic" al ONU în "coordonarea eforturilor comunității internaționale de a oferi sprijin țărilor afectate". Sintagma coordonator pentru ajutor în "coordonator al ajutorului de urgență " (ERC) cu responsabilități în domeniul îmbunătățirii coordonării asistenței internaționale, atât în caz de dezastru, situații de urgență cât și de conflict atribuie acestui coordonator precum și secretariatul acestuia (OCHA) un număr de responsabilități, inclusiv colectarea și difuzarea informațiilor, "prelucrarea" cererilor de asistență venite din partea statelor afectate și de negociere a ajutorului umanitar.⁴⁹ Acesta a creat, de asemenea, un nou organism de elaborare a politicilor, "Comitetul Permanent Inter-Agenții, "(IASC), compus din agenții ONU, de dezvoltare și agenții umanitare, cu participarea permanentă a reprezentanților Federației Internaționale a Crucii Roșii și Semilunii Roșii, OIM și ONG. Rolul acestui comitet este de a îmbunătăți și accelera finanțarea și crearea unui "fond de urgență"(CERF). În 2006, Adunarea Generală a subliniat, de asemenea, necesitatea unei mai bune coordonări între sistemul ONU și actorii militari privind furnizarea asistenței în caz de dezastru.

O altă temă centrală, pe care ONU prin rezoluțiile sale a dezvoltat-o de-a lungul timpului este echilibrul între nevoia de a asigura asistență umanitară de urgență pe de o parte, și suveranitatea și rolul principal al statelor afectate pe de altă parte. În rezoluțiile 43/131 din 1998 și 45/100 din 1990, Adunarea Generală a afirmat că abandonarea "victimelor catastrofelor naturale fără acordarea unei asistențe umanitare de urgență constituie o amenințare a vieții și o ofensă la adresa demnității umane."

Alte rezoluții au făcut trimitere și apel la lipsa sau formularea deficitară a măsurilor legislative interne a unor state cu privire la asistența în caz de dezastre, inclusiv drepturi de survol și de aterizare și privilegiile și imunități necesare pentru unitățile ce acordă ajutor. În 1977 ECOSOC a adoptat o listă detaliată de recomandări pentru facilitarea asistenței în caz de dezastru, numită "Măsuri pentru Accelerarea Ajutorului Internațional".

În ultimii ani, statele membre ONU s-au folosit pentru a formula rezoluții sub forma unor declarații majore de angajament relevante pentru dezastre. Aceasta a inclus proclamarea anului 1990 ca "Deceniul Internațional de reducere a dezastrelor naturale", și adoptarea Strategiei Yokohama și a Planului de acțiune pentru o Lume mai sigură, Liniile directoare de prevenire, de pregătire și de atenuare a dezastrelor naturale, adoptate după o conferință internațională în 1994. Două dintre cele mai importante recente declarații de-a lungul acestor linii sunt Declarația Mileniului din 2000 și Cadru de acțiune Hyogo din 2005.

În septembrie 2000, ONU a organizat un summit internațional pentru a dezvolta un set de obiective comune pentru comunitatea internațională pentru noul mileniu. "Declarația Mileniului a Organizației Națiunilor Unite", a stabilit o serie de angajamente pe linia securității umane, reducerea sărăciei, protecția mediului, drepturile omului, și alte domenii. Aceste angajamente au vizat "să intensifice

⁴⁹ *UN General Assembly Res. 46/182, supra note 156, at annex, pp 12, 33-35.*

cooperarea internațională pentru a reduce numărul și efectele dezastrelor naturale sau provocate de om "și a nu " precupeți nici un efort pentru a se asigura că urmașii și toate populațiile civile care suferă în mod disproporționat consecințele dezastrelor naturale, genocid, conflicte armate și alte situații de urgență vor beneficia de asistență și protecție, astfel încât aceștia să poată relua traiul normal de viață cât mai curând posibil."

Rezoluțiile altor asociații internaționale cum ar fi cele ale Uniunii Parlamentare Internațională precum și cele ale Crucii Roșii și Semilunii Roșii vizează adoptarea unor măsuri pertinente privind răspunsul internațional în caz de dezastru, subliniind importanța dezvoltării unui cadru internațional care să reglementeze furnizarea de asistență umanitară în conformitate cu principiile de neutralitate și imparțialitate ale dreptului internațional umanitar și cu respectarea principiilor legate de suveranitatea, integritatea teritorială și unitatea națională a statelor "[.]⁵⁰ Prin rezoluțiile sale, UIP, a cerut statelor să "promoveze cooperarea și coordonarea în cadrul diverselor organizații umanitare, ",⁵¹ "să îmbunătățească coordonarea și armonizare răspunsului donatorilor, " și" să ia parte la coordonarea internațională a asistenței în scopul de a asigura utilizarea eficientă a resurselor disponibile "[.]⁵²

4. Coduri și standarde, modele și orientări

Codurile și standardele pentru acordarea de asistență umanitară internațională au fost dezvoltate în întregime de către actorii non-statali, motiv pentru care acestea nu sunt considerate documente legale, dar multe s-au impus în domeniul protecției și asistenței umanitare. În 1995, la scurt timp după elaborarea Codului de conduită a Crucii Roșii și Semilunii Roșii, un grup de ONG-uri implicate în ajutorul alimentar a dezvoltat un Codul de Conduită privind ajutorul alimentar și securitatea alimentară (denumit în continuare, "Codul ONG-urilor privind ajutorul alimentar"). În 1997, un grup de ONG-uri umanitare, Federația Internațională și ICRC au format " Proiectul Sfera " pentru a dezvolta standarde detaliate pe sectoare specifice de asistență umanitară. Rezultatul acestui proiect umanitar a constat în elaborarea Cartei și a Standardelor minime în caz de catastrofe (denumit în continuare, "Manualul Sfera") a fost publicat în 2000 și actualizat în 2004.

La nivelul Organizației Internaționale pentru Standarde (ISO), un comitet inter-guvernamental de lucru a fost desemnat pentru dezvoltarea unui nou standard a "securității societale", care ar ghida activitățile care "să furnizeze [] protecție și răspuns la riscurile și crizele neintenționate, provocate în mod intenționat, precum și dezastrele naturale care perturbă și au consecințe asupra funcționării societății. "⁵³ Se

⁵⁰ Natural disasters: the role of parliaments in the prevention, rehabilitation, reconstruction and the protection of vulnerable groups, para. 12, 113th Assembly of the Inter-Parliamentary Union, Geneva, 2005.

⁵¹ The International community in the face of the challenges posed by calamities arising from armed conflicts and by natural or man-made disasters: the need for a coherent and effective response through political and humanitarian assistance means and mechanisms adapted to the situation, para 4, 93rd Inter-Parliamentary Conference, Madrid, 1995.

⁵² Natural disasters: the role of parliaments in the prevention, rehabilitation, re-construction and the protection of vulnerable groups, para. 12, 112th Assembly Adunarea of the Inter-Parliamentary Union, Manila, 2005.

⁵³ See International Organization for Standardization, Business Plan - ISO/TC 223: Societal Security (ver. 1, Nov. 24, 2006), at 1.

preconizează că standardul ar include orientări privind" comanda, controlul, coordonarea și cooperarea "în caz de catastrofe, în domenii cum ar fi "informații colectarea, schimbul de informații / de prelucrare a informațiilor; fluxuri de informații / cunoștințe debit, interoperabilitate, structuri și proceduri, suport de decizie, avertisment".

În concluzie, globalizarea fenomenului cooperării internaționale în domeniul protecției umanitare a victimelor situațiilor de urgență, prin desfășurarea misiunilor de răspuns la crizele umanitare asigură un răspuns coerent și totodată eficient în lupta cu eradicarea crizelor umanitare.

Instituționalizarea și legiferarea dreptului fundamental la protecție umanitară a victimelor prin realizarea protecției civile la standarde internaționale, asigurarea ajutorului umanitar în timp reali și bazat pe nevoile concrete ale celor aflați în suferință va permite stabilirea cadrului legal de operare, factorii responsabili cu implementarea acestuia, mecanismele concrete de realizare, precum și formele de asigurare a respectării acestui drept.

Bibliografie:

1. Daniel-Cohn Bendit, *Quo Vadis Europa*, în *Le Monde*, 3 mars, 2000, Adrian Liviu Ivan, *Perspective teoretice ale construcției europene*, Cluj-Napoca, Eikon, 2003
2. Russbach Oliver „*ONU contra ONU. Dreptul internațional confiscat*”, Ed. C.N.I. „CORESI”, București, 1999, p. 24.
3. Dragoman Ion, *Dreptul conflictelor armate. Protecția drepturilor omului în caz de conflict armat*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București 1998,
4. Natural disasters: the role of parliaments in the prevention, rehabilitation, reconstruction and the protection of vulnerable groups, para. 12, 113th Assembly of the Inter-Parliamentary Union, Geneva, 2005.
5. The International community in the face of the challenges posed by calamities arising from armed conflicts and by natural or man-made disasters: the need for a coherent and effective response through political and humanitarian assistance means and mechanisms adapted to the situation, para 4, 93rd Inter-Parliamentary Conference, Madrid, 1995.
6. Natural disasters: the role of parliaments in the prevention, rehabilitation, reconstruction and the protection of vulnerable groups, para. 12, 112th Assembly Adunarea of the Inter-Parliamentary Union, Manila, 2005.
7. 247 See Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, *Customs Facilitation* in Emergency Humanitarian Assistance, at http://www.reliefweb.int/ocha_ol/programs/response/custnet/intrd_en.html.
8. Rezoluția Adunării Generale a ONU 58/153, privind "Punerea în aplicare a acțiunilor propuse de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, pentru a consolida capacitatea Biroului său în a-și îndeplini mandatul UN Doc. A/RES/58/153, para. (2004), alin. 2.
9. CICR Studiul de drept cutumiar, supra nota 53, articolul 55 la 193 (Comitetul Internațional a Crucii Roșii 2005).

10. Protocolul adițional nr.II la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, Titlul II art.4.
11. Convenția de Governare Aspecte specifice ale problemelor refugiaților din Africa, septembrie 10, 1969, art.1, 1001 UNTS 45 (denumit în continuare, "Convenția-africană pentru Refugiați).
12. Declarația de la Cartagena privind statutul refugiaților, 22 noiembrie 1984, Raportul anual al Comisiei Inter-americane pentru Drepturile Omului, OSA Doc. OEA/Ser.L/V/II.66/doc.10, rev. I, de la 190 la 193 (1984-1985) "*Carta-1*, (denumit în continuare, " Declarația de la Cartagena ")

SECURITATEA ECONOMICĂ – ELEMENT PRIMORDIAL AL SECURITĂȚII

Mariana TUDOR*

Economic security is the main element of security, as the state of all other components, including the military one, will depend directly on the condition of economy, being it prosperous or in crisis. The interests and decisions regarding the fields of defense and security are influenced by the state of the regional or worldwide economy.

Securitatea nu este un concept în sine. Ea nu se realizează pe un loc gol, oriunde și oricând și nu este doar o stare, așa cum se susține adesea. Securitatea trebuie înțeleasă ca o dimensiune intrinsecă a unui sistem, ca o construcție necesară, ca o funcție a sistemului. Nimic nu poate exista pe lumea aceasta fără securitate.

Ca țară membră a Uniunii Europene, România nu poate trata subiectul securității decât în context european și, în această idee, poate cea mai potrivită definiție dată securității naționale ar fi aceea de structură integrată conceptului european de dezvoltare durabilă. Dezvoltarea durabilă este o garanție a stabilității și securității țărilor, zonelor, regiunilor, continentului european și întregii planete. Nu poate exista securitate fără dezvoltare, iar dezvoltarea fără durabilitate nu este decât o construcție efemeră, vulnerabilă și, deci, perisabilă. În condițiile de azi și în viitor, dezvoltarea durabilă, care este un concept interdisciplinar, presupune cel puțin trei elemente: programe economice, programe și măsuri de protecție a mediului și securitate. Toate trei sunt interdependente. Programele economice nu pot fi viabile decât în cadrul unui concept de protecție a mediului natural și într-un sistem de securitate economică, politică, socială, informațională, ecologică și militară. Dezvoltarea durabilă nu se realizează de la general la particular, ci de la parte la entitate, adică de la microsistem la macrosistem, iar programele de dezvoltare durabilă trebuie să înceapă cu unitatea de bază, care este localitatea. Suma tuturor programelor definesc programul major care este programul național de dezvoltare durabilă. Programul național de dezvoltare durabilă are la bază realitatea concretă, adică programele de dezvoltare centrate pe entitatea de bază a spațiului românesc - localitatea, mai exact, comuna și orașul. În ceea ce privește dimensiunea militară a dezvoltării durabile, în termeni de apărare și securitate, aceasta este necesară și deosebit de importantă, dar ea nu devine realistă decât dacă se integrează conceptului. Cu alte cuvinte, problematica securității naționale trebuie privită în dimensiunea ei integrată și integrală.

Statutul de membru al Alianței Nord-Atlantice, precum și procesul complex de integrare deplină în Uniunea Europeană pe care îl parcurge România asigură condiții favorabile construirii unei economii moderne. Dezvoltarea durabilă și susținută are la

* Doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

bază identificarea realistă a principalelor riscuri și vulnerabilități cu care se confruntă economia românească în acest moment. Securitatea economică reprezintă un concept complex și dinamic, complexitatea sa derivând din multitudinea de procese și fenomene economice, sociale și financiare, pe de o parte, iar pe de altă parte, intervine globalizarea, văzută atât ca proces, cât și ca fenomen care acționează sistematic și permanent asupra economiilor naționale. Dinamismul său este dat de ritmul alert al proceselor și fenomenelor economice care se produc atât la nivel național, cât și planetar.

Securitatea economică ar trebui înțeleasă ca fiind factorul esențial al securității naționale, asigurând resursele și echilibrul dinamic al celorlalte componente ale sistemului de securitatea națională. Securitatea economică reprezintă una din dimensiunile securității naționale, regionale și planetare, fiind dezideratul fiecărui individ, comunitate umană, stat național. Securitatea economică reprezintă obiectivul prioritar al guvernelor, al organizațiilor regionale și internaționale care au ca menire asigurarea și garantarea securității umane globale. Securitatea economică poate fi considerată și ca stare a economiei naționale, văzută ca sursă și fundament al eradicării sărăciei, foametei, inegalităților sociale și economice atât între indivizi, cât și între diferitele regiuni ale unor țări.

Asigurarea securității economice este rezultatul interacțiunii dintre factorii interni și cei externi care potentează întregul proces de producție, repartiție și consum al bunurilor și serviciilor realizate într-o economie națională. În acest context, actorii statali și non-statali joacă un rol deosebit de semnificativ în realizarea securității economice atât la nivel național, regional, cât și global.

În accepțiunea generală, securitatea economică reprezintă menținerea condițiilor sănătoase care să favorizeze creșterea susținută și pe termen lung a productivității și a capitalului pentru asigurarea unui nivel de trai ridicat și în progresie constantă al populației prin garantarea unui mediu economic echitabil, sigur și dinamic, propice investițiilor interne și externe și creșterii susținute a PIB-ului. În esență, securitatea economică a unei țări este dată de stocul de resurse și de nivelul de dezvoltare.

Securitatea economică nu poate fi privită schematic, static, doar prin prisma definiției date, ci ea trebuie văzută ca fiind parte a securității naționale și a interesului național, fapt care face ca în această ecuație un rol important să-l joace politica economică promovată, țelurile pe termen mediu și lung ale statului român, gradul de participare la comerțul internațional și în general, la întreaga viață economică internațională.

Corelația dintre securitatea economică și gradul de integrare economică este dată de vulnerabilitatea economiei naționale, privită ca raport între avantajele și dezavantajele acesteia față de economia mondială, ținând cont de mediul social și politic intern, de capacitatea economiei naționale de a face față cu forțe proprii provocărilor interne și externe. Deci, în esență, vulnerabilitatea se referă la capacitatea economiei naționale de a realiza obiectivele naționale.

Securitatea nu este doar o simplă stare de liniște și de siguranță individuală și socială, ci o construcție într-un spațiu în care provocările, pericolele, amenințările și vulnerabilitățile coexistă conflictual cu capacitatea sistemelor și proceselor de a le

face față și de a funcționa, într-un mediu nesigur și chiar ostil. În acest sens, sistemele și procesele își creează mecanisme prin care sesizează provocările, pericolele și amenințările și își reduce vulnerabilitățile. Mecanismele de securitate economică sunt complicate și sunt mari consumatoare de energie și de resurse. Resursele necesare pot fi produse doar de o economie sănătoasă și funcțională.

Necesitatea asigurării resurselor implică o dezvoltare economică susținută, aceasta fiind singura modalitate de combatere a sărăciei și de asigurare a bunăstării. Prin urmare, dezvoltarea economică durabilă poate asigura condiții pentru rezistența la agresiuni și presiuni economice creând condiții pentru supraviețuirea economică a entităților naționale.

Dezvoltarea economică durabilă face parte din strategia de echilibrare economică într-o lume dominată de concurență și de expansiune economică a statelor foarte puternice din acest punct de vedere. Cea mai cunoscută și mai citată definiție generală a conceptului de dezvoltare durabilă este cuprinsă în așa-numitul Raport Brundtland al Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare: ”dezvoltarea durabilă este dezvoltarea ce satisface nevoile prezentului, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”¹. Dezvoltarea durabilă vizează „eliminarea disparităților în accesul la resurse, atât pentru comunitățile sărace ori marginalizate, cât și pentru generațiile viitoare, încercând să asigure fiecărei națiuni oportunitatea de a se dezvolta conform propriilor valori sociale și culturale, fără a nega altor națiuni ori generațiilor viitoare acest drept.”²

Conceptul de dezvoltare economică durabilă este un deziderat al continentului european, acesta presupunând programe de consolidare economică a statelor și comunităților, ceea ce face ca, în final, să ducă la consolidarea unității economice europene. Dezvoltarea economică durabilă presupune, în domeniul agricol, renunțarea la tradițiile locale neproductive în favoarea inițierii și punerii în practică a unor programe moderne de dezvoltare pentru asigurarea performanței economice, concomitent cu protecția mediului înconjurător.

Deosebit de importantă este valorificarea superioară a resurselor și posibilităților locale, crearea de infrastructuri strategice specifice, protecția și securitatea economică a persoanelor și comunităților, integrarea economică accentuată, astfel încât programele să beneficieze, pe de o parte, de asistența calificată comunitară și de fonduri europene și, pe de altă parte, să creeze flexibilitate economică pentru depășirea crizelor economice și financiare, a fluctuațiilor pieței de capital, având ca scop scăderea ratei inflației și, prin urmare, asigurarea condițiilor economice și financiare pentru deplina integrare economică comunitară.

Din punct de vedere economic, punctele-cheie ale dezvoltării durabile sunt reprezentate de reducerea poluării mediului și productivitatea resurselor naturale, adică mai multe bunuri și servicii pe unitatea de natură consumată. Dimensiunea economică a problemelor de mediu are la origine două probleme-cheie și anume: diferența dintre costurile sociale și cele private ale activităților economice în utilizarea resurselor

¹ World Commission on Environment and Development, *Our common future*, Oxford University Press, 1987, p.43.

² Friends of the Earth Olanda, *Sustainable consumption: A global perspective*, Amsterdam, Friends of the Earth Netherlands, 1996, p.8. World Commission on Environment and Development, *Our common future*, Oxford University Press, 1987. p.43.

naturale nu se poate realiza în condiții de laissez-faire și existența legăturilor dintre creșterea economică și mediu³, care prin natura conflictuală a efectelor trebuie rezolvată prin compromisuri de cele mai multe ori.

Conceptele ecologice și economice în contextul dezvoltării durabile sunt guvernate de o serie de reguli obligatorii, cum ar fi: rata de exploatare a resurselor regenerabile trebuie să fie egală cu cea a regenerării acestora; rata de generare a deșeurilor trebuie să egaleze capacitatea de absorbție a ecosistemului în care deșeurile sunt depozitate; resursele neregenerabile trebuie exploatate în mod durabil, adică rata lor de consum nu trebuie să depășească rata de substituție a lor prin resurse regenerabile.

În ceea ce privește obiectivul central al dimensiunii sociale a dezvoltării durabile, acesta constă în distribuția justă a oportunităților între generații. Un nivel ridicat al ocupării și locuri de muncă de calitate reprezintă legătura dintre dimensiunea economică și socială a dezvoltării durabile și se poate cuantifica prin PIB și nivelul ocupării, ca indicatori macroeconomici primari, dar și prin indicele stării de sănătate a populației – privită ca rezervor de forță de muncă pe termen lung.

Problema dimensiunii economice a securității este deosebit de controversată, fiind definită diferit de curentele politico-economice⁴. Mercantiliștii și neomercantiliștii pun pe primul loc statul ca gestionar al scopurilor sociale și politice pentru care este generată bunăstarea și ca furnizor al securității necesare desfășurării tuturor activităților economice. Din această perspectivă, dimensiunea economică a securității este doar o parte a securității naționale, dar reprezintă principala prioritate a statului. Liberalii pun pe primul loc economia și afirmă că aceasta constituie baza oricărui construct social, iar piața trebuie să fie lăsată să opereze liber, fără intervenția statului. În viziunea liberală, statul furnizează legile și securitatea în domeniile politic și militar și sprijină constructele sociale în acele arii în care economia nu o poate face. Din această perspectivă, principalul scop al securității constă în dezvoltarea regulilor care creează mobilitatea economiilor naționale. Socialiștii adoptă o poziție intermediară, afirmând că economia constituie baza constructului social, iar statul poate exista în afara acestei logici, sarcina sa fiind aceea de a „guverna” economia în funcție de scopurile politico-sociale ale justiției și echității. Socialiștii pun accentul pe securitatea celui slab din punct de vedere economic, împotriva celui puternic, bogat.

Pentru a constitui un adevărat factor de securitate națională, economia unei țări trebuie să fie structurată sub forma unei rețele interconectate la toate subsistemele economice interne și totodată conectată la sistemul economic mondial. Necesitatea organizării sub formă de rețea este determinată de existența entităților economice autonome, distincte și funcționale (întreprinderi, firme, bănci etc.), existența unor interese comune sau modalități comune de interacțiune în vederea realizării unor scopuri și obiective comune sau diferite, existența unor provocări, a unor amenințări sau unor presiuni, precum și existența unor filosofii și fizionomii cu caracter de rețea.

³ Nicolaisen, J. și Hoeller, P., *Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options*, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.

⁴ Sarcinschi, Alexandra, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, 2007, p. 133-134.

Definirea rețelelor presupune existența următoarelor caracteristici: ansamblu de entități distincte, bine individualizate, omogene, cu funcțiuni autonome și capacitate productivă sau de altă natură, care pot fi conectate între ele; numărul entităților trebuie să fie mai mare de trei, dar nu foarte mare întrucât diminuează rolul și funcțiile rețelei; legarea, în mod voluntar, a entităților sub diverse forme (arbore, graf complet etc.), pe baza unor interese comune, a unor scopuri și obiective, modalități de producție și de distribuție, acces la tehnologii de vârf, la piețe și la resurse; indiferent pe ce principii și sub ce formă se constituie rețeaua, acțiunile entităților trebuie să aibă același sens, fie pentru rezolvarea unor provocări sau anihilarea unor amenințări, fie pentru obținerea unor avantaje, de unde rezultă că entitățile legate în rețea, chiar dacă au culturi (sisteme de valori) diverse, acestea se conectează într-un nou tip de cultură, care devine o cultură de sinteză - cultura de rețea; rețeaua nu este o relație ierarhică, ci una de tip orizontal, chiar dacă există rețele și pe verticală (dar nu ierarhice), mai exact tridimensionale sau multidimensionale; orice entitate poate face parte din mai multe rețele; conexiunile de rețea sunt invizibile și inabordabile sau greu abordabile din exterior, întrucât partenerii de rețea își formează o cultură comună de rețea, au interese comune și respectă o anumită confidențialitate; rețeaua trebuie să asigure securitatea fiecărei entități, a nodurilor de rețea, dar și a rețelei ca atare.

În concluzie, rațiunile de a exista ale rețelei sunt de tip securitar, de tip productiv și de tip eficient. Nu există rețea fără o politică de rețea, iar această politică se definește pe interesele fundamentale comune ale entităților care fac parte din rețea sau care intră în rețea.

Rețelele economice moderne sunt naționale, dar și transfrontaliere, leagă unități de același tip sau diferite, cu scopul final de a face față unor provocări și amenințări din ce în ce mai complexe, mai discrete, mai nuanțate și mai frecvente.

Putem concluziona că rețelele din domeniul economic – ca forme concrete ale strategiei de securitate economică – sunt dinamice. Ele se desfășoară de obicei liniar, dar și neliniar și chiar imprevizibil. Rețelele au, uneori, evoluții bruște, comportamente echilibrate sau departe de echilibru, se adaptează la condițiile de mediu, intră în relații cu alte rețele, asimilează noi entități, acaparează noi rețele, participă efectiv la competiția dintre rețele și chiar la un nou tip de război, denumit „războiul rețelelor”.

O altă concluzie ce se desprinde din analiza libertății economice prin dimensiunea economică a securității este obligativitatea luării în considerare a câtorva indicatori operaționali, cum sunt: capacitatea statului de a gestiona, la nivel național, rata șomajului, a inflației, a dezechilibrului balanței de plăți, a dependenței de resurse externe, lipsei oportunităților economice și în final însăși calitatea vieții.

Problema securității economice este esențială pentru orice tip de societate și este baza tuturor celorlalte tipuri de securitate, cum sunt: securitatea socială, securitatea informațională și nu în ultimul rând, securitatea militară. Securitatea economică este esențială prin faptul că reprezintă suportul realizării tuturor celorlalte tipuri de securitate posibile.

Bibliografie:

1. World Comission on Environment and Development, Our common future, Oxford University Press, 1987.
2. Friends of the Earth Olanda, Sustainable consumption: A global perspective, Amsterdam, Friends of the Earth Netherlands, 1996.
3. Nicolaisen, J. și Hoeller, P., Economics and the Environment: A Survey of Issues and Policy Options, OECD Economics Department Working Papers, 82/1990, OECD Publishing.
4. Sarcinschi, Alexandra, Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială, Editura Militară, 2007.

INFLUENȚA NOII REVOLUȚII ÎN DOMENIUL MILITAR ASUPRA ACȚIUNILOR ÎN CÂMPUL DE LUPTĂ AL VIITORULUI

Dr. Dorin-Marinel EPARU*

Conceptele clasice cu care operau majoritatea specialiștilor – spațiul și timpul – au fost dramatic alterate prin digitalizare, consecințele acestui proces fiind materializate în creșterea letalității și dinamicii acțiunilor militare. Sporirea efectului distructiv, a preciziei și vitezei de reacție, apariția și dezvoltarea unor sisteme de cercetare, dirijare-ghidare și lovire deosebit de performante, au produs sau urmează să producă schimbări la fel de profunde în evoluția evoluția potențialelor de luptă și reconsiderarea normelor tactice precum și a misiunilor și, mai ales, în re-proiectarea structurilor care trebuie să se definească prin mai multă mobilitate.

Spectaculoasa dezvoltare a comunicațiilor îndeosebi combinarea acestora cu sisteme informatice avansate au determinat scurtarea drastică a culegerii și valorificării informațiilor, ceea ce a dus la necesitatea informării și conducerii în timp real, în concordanță cu rata înaltă a schimbărilor ce au loc pe câmpul de luptă.

Pe măsura creșterii gradului de digitalizare a sistemelor militare pe câmpul de luptă, pe lângă compensarea limitelor naturale ale omului, procesul să aducă o creștere a gradului de vulnerabilitate, din cauza atât a dependențelor normale ale oricăror sisteme sofisticate, cât și a complexității și cerințelor înalte de exploatare, respectiv a accesibilităților limitate pentru personalul aflat și a dispoziția structurilor militare.

O altă consecință a dezvoltării tehnologice o regăsim în extinderea conflictului în spațiul cosmic și în cel informațional, trecându-se astfel de la spațiul tridimensional de conflict – terestru, aerian, naval – la cel cu cinci dimensiuni.

Acest proces a determinat o relansare a întrecerii actorilor în a produce armament și echipament tot mai sofisticat, întrecere ce a presupus consumarea unor fonduri și eforturi însemnate.

Impactul tehnologiilor moderne asupra fenomenului militar va fi profund, cu consecințe și schimbări semnificative în pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare sau non-militare. Studiile enunțate se referă, în principal, la impactul tehnologiilor asupra: *proceselor de comandă și control; informației și produselor informaționale; manevrei; executării focului; asupra capacității de dislocare în teatru; asupra controlului spectrului electromagnetic; asupra protecției; asupra capacității de sprijin.*

Impactul tehnologiilor asupra proceselor de comandă și control se manifestă, în principal, în ceea ce privește dobândirea și transmiterea informațiilor și menținerea unui grad de informare corespunzător, cunoașterea situației, stabilirea acțiunilor necesare, orientarea și coordonarea forțelor subordonate, gestionarea informațiilor publice și inducerea în eroare în sprijinul operației. Digitalizarea câmpul de luptă are

* Locotenent-colonel lector universitar, Departamentul Operații Întrunite, Studii Strategice și de Securitate / Universitatea Națională de Apărare „CAROL I”

drept finalitate extinderea posibilităților de culegere și valorificare a informațiilor despre câmpul de luptă într-un singur sistem, așa-numitul „sistem de sisteme”, inclusiv a senzorilor și armamentelor, folosind comunicațiile adecvate.

Tehnologiile moderne vor permite utilizarea în câmpul de luptă a sistemelor de comandă și control bazate pe legături prin unde milimetrice și comunicații optice, cu unde în spectrul dispersat și cu grad redus de interceptare, cu protocoale de criptare și de securitate multinivel. Aceste performanțe pot permite transmiterea în siguranță a informațiilor de orice natură către toate componentele dispozitivului, conectarea senzorilor cu sistemele de lovire, punând la dispoziția celor interesați, inclusiv a soldatului, datele despre situație ori produsele informaționale necesare.

De asemenea, digitalizarea va permite comandanților de la toate eșaloanele să aibă la dispoziție, în timp real, imaginea clară și completă a câmpului de luptă al viitorului, cu reprezentarea atât a adversarului, cât și a trupelor proprii, concomitent cu posibilitatea de a transmite ordine grafice ori scrise, semnale de prevenire și alarmare, date privitoare la starea trupelor, executarea focului, planificarea acțiunilor și asigurarea logistică. În acest context, crește importanța hărților, a reprezentărilor terenului și a detaliilor de planimetrie, în special în mediul urban.

Războiul de comandă și control va integra total capacitățile militare angajate în atacul asupra sistemelor C2 adverse și procesele destinate să protejeze propriile sisteme C2. O gamă largă de tehnici și tehnologii, de la distrugerea fizică până la folosirea virusului informatic, cu extindere la infrastructura civilă de tehnologie a informațiilor sau la sistemele financiare internaționale, ar putea determina creșterea importanței și a vulnerabilității sistemelor informatice militare și civile, concomitent cu diversificarea contra măsurilor necesare.

Sistemele de sprijin electronic vor deveni mai capabile, cu caracteristici îmbunătățite în privința sensibilității, lărgimea benzii și probabilității de interceptare, ceea ce impune noi tehnici, avansate tehnologic, care să includă măsurile de sprijin electronic și atacul rețelelor de calculatoare, precum și arme bazate pe frecvențe radio, destinate procesării semnalelor și datelor, capabile să determine modurile și sistemele vitale ale adversarului, care trebuie blocate sau distruse.

Gestionarea informațiilor publice, alt aspect al războiului informațional, aceasta presupune existența unei rețele mass-media globale, omniprezentă și dotată cu echipamente foarte eficiente, suficient de cuprinzătoare ca spectru și dimensiuni sociale, pentru a avea influența necesară asupra siguranței sistemelor militare și pentru a îmbunătăți capacitatea de a acționa la nivel strategic, operativ și tactic. Prin aceste progrese, se pot crea condiții favorabile exploatarea avantajelor morale și organizării operațiilor psihologice, ceea ce ar putea deveni determinant pentru asigurarea libertății de acțiune a combatanților.

Inducerea în eroare va putea fi posibilă tehnologic, folosindu-se de flote întregi de roboți, ceea ce ar presupune o scădere considerabilă a riscurilor, dar numai cu costuri foarte mari. Această soluție ar putea duce la înlocuirea sau schimbarea amprentei electromagnetice a activităților statelor majore, ceea ce este plauzibil, mai ales în mediul urban și în condițiile perfecționării tehnologiei de simulare.

Impactul tehnologiilor asupra informației și a produselor informaționale. Specialiștii și teoreticienii militari de marcă sunt unanimi în a aprecia că războiul

informațional va ocupa o poziție centrală în modul de ducere a războaielor de către state și va fi deosebit de important pentru operațiunile structurilor militare în secolul XXI.

Managementul operațiunilor informaționale va fi puternic favorizat de evoluția tehnologiilor specifice, în special de procesul de digitalizare, ceea ce poate însemna că sistemele de planificare și transmitere a cererilor și de colectare a datelor vor acoperi întregul câmp de luptă, respectiv toate subsistemele componente, reducând astfel nedoritele suprapuneri sau paralelisme.

Procesele de colectare a datelor vor beneficia de noi și performante mijloace specifice, rezultat al proceselor de computerizare și miniaturizare, ca de exemplu, radare cu capacitate de supraveghere de mare distanță, sateliți de imagine, senzori de infraroșu și terminali, imagini video digitalizate. Tehnica de război electronic va continua să procure informații, relevante ca importanță și complexitate, prin supravegherea emisiunilor electronice ale adversarului.

Tehnicile de procesare viitoare, cum ar fi programele de compilare a datelor, sisteme de recunoaștere multispectrală a țintelor, echipament de retranslație automată ori procesori de imagine, vor putea pune la dispoziția analistului informații gata procesate, de înaltă calitate. Este de așteptat ca printre cele mai interesante schimbări să se numere atingerea capacității de „a vedea”, clar prin ceață sau turbulențe atmosferice. Adaptarea unor echipamente optice, combinată cu folosirea senzorilor miniaturali va putea duce la devierea undelor electromagnetice și denaturarea imaginii electronice, exact ca atunci când se folosește o oglindă concavă, acest fenomen putându-se obține în timp real.

Tehnologiile de imagine milimetrică pasive ori active vor putea permite, de asemenea, obținerea imaginilor prin obstacole, lucru foarte important în special în mediul urban. Senzorii vor devenii mai inteligenți, multifuncționali, ceea ce va permite combinarea imaginii directe ori în infraroșu cu radare laser, totul într-un singur echipament compact. Acest lucru va permite și amplasarea lor pe platforme mici cum sunt avioanele fără pilot care, într-o variantă modulară de construcție, ar putea purta senzori ori arme sensibile și miniaturizate, capabile să pătrundă în interiorul clădirilor, devenind astfel foarte util, mai ales în conflictele urbane – tipul de conflict tot mai des întâlnit în zilele noastre.

Aceleași produse pot fi amplasate pe *vehicule terestre fără personal*, de cercetare ori de luptă (Unmanned Ground Vehicle – UGV), mijloace tot mai întâlnite în literatura de specialitate. De aceeași manieră sunt și așteptările referitoare la evoluția mijloacelor de supraveghere strategice, precum și radarele de supraveghere la mare distanță, ori sistemele de sateliți.

Impactul tehnologiilor asupra manevrei. Apreciem că în viitoarele decenii, tehnologiile înalte se vor manifesta cel puțin în următoarele paliere: *manevra forțelor, manevra focului, asigurarea mobilității și contramobilității, controlul zonei de influență.*

Manevra de forțe va cunoaște mutații spectaculoase, atât în privința platformelor aeriene, cât și a celor terestre, prin creșterea vitezei, a distanței de acțiune și a consumului de carburanți, precum și prin reducerea „amprentei” prezenței în câmpul tactic

Scăderea greutatei și mărimii vehiculelor, a senzorilor și armamentului va facilita creșterea semnificativă a capacității de transport și va determina reducerea numerică a echipajelor. Vor fi folosite pe scară largă platformele aeriene de manevră, precum elicopterul sau alte vehicule cu reactor. Preocupările specialiștilor se îndreaptă spre introducerea tehnologiilor electrice ori hibride de transmisie și direcție, cu folosirea materialelor moderne, cum sunt cele magnetice ori semiconductorii, precum și sistemele de control pe bază de senzori.

Manevra focului va fi supusă, de asemenea, la transformări. De exemplu, prin schimbarea tehnologiei tunului de pe tancul clasic va fi posibilă creșterea eficienței acestuia cu aproximativ o treime; se va trece probabil, la folosirea tunului de 140 mm, a unor noi explozivi cu putere de explozie mai mare de cinci ori decât cea a trinitrotoluenului, ceea ce va revigora dezvoltarea armamentului clasic.

Este foarte posibilă apariția în viitor a tunului electromagnetic, care va avea un impact considerabil asupra câmpului de luptă. Dacă va fi posibil ca proiectilul să fie aruncat din țevă cu o viteză mai mare de câțiva km/secundă, atunci aceasta va fi capabil să pătrundă prin blindajul frontal al oricărei ținte. Laserii de mare putere și armamentul bazat pe folosirea energiei dirijate prin radio frecvență, care pot afecta orice sistem axat pe controlul electronic, de la sisteme de computere de comandă și control al motoarelor moderne, ar putea fi cele mai revoluționare schimbări în domeniul manevrei de foc pe câmpul de luptă.

Asigurarea *mobilității pe câmpul de luptă*, presupune printre altele, detectarea câmpurilor de mine și, respectiv, deminarea. În această privință, viitorul ne aduce, probabil, noi echipamente, tehnici și proceduri de detectare, cum sunt radarele în bandă largă ultra-largă, sisteme microelectronice, lasere cu fluorescență, bioluminescență ori multi-spectrali, iar minele și câmpurile de mine vor fi detectabile și cu ajutorul avioanelor fără pilot., cu zbor la mică altitudine.

Tehnicile de distrugere a minelor vor avea, de asemenea, progrese importante, prin folosirea unor echipamente cu microunde de mare putere, a minivehiculelor teleghidate prin câmpurile de mine, astfel încât expunerea personalului în mediu periculos să poată fi evitată.

Contramobilitatea, în condițiile interzicerii folosirii unor mijloace clasice, ca minele antipersonal, va trebui să sugereze noi soluții de tipul senzorilor și minelor inteligente, barierele non-letale ori bioenergetice sau soluții care să facă suprafața solului impracticabilă (producerea unor suprafețe lucioase ca gheața, de exemplu), ar putea fi luate în curând, în atenție de specialiștii militari.

Protecția aeriană presupune supravegherea și avertizarea timpurie, precum și identificarea angajării țintelor aeriene, fiind foarte probabil ca, pe câmpul de luptă modern să fie folosite, de exemplu, rachete și avioane foarte mici, foarte rapide și foarte agile. În același timp, mijloacele electromagnetice de lovire de tipul radiofrecvențelor de mare putere și tehnologiilor laser vor oferi posibilitatea distrugerii instantanee a oricăror muniții controlate electronic sau optoelectronic.

Protecția forțelor și mijloacelor, este încă o componentă importantă a acestui domeniu. Una dintre preocupările specialiștilor militari este realizarea unor echipamente greu de descoperit, care să aibă o amprentă cât mai redusă în câmpul de luptă. Folosirea tot mai largă a calculatoarelor, a comunicațiilor și a altor sisteme

electronice, creează o multitudine de vulnerabilități, ceea ce determină realizarea unei capacități robuste de protecție, pentru a detecta și localiza pericolul.

Contramăsurile proiectate în acest sens vizează realizarea unor echipamente apte să limiteze capacitatea de detectare a echipamentelor bazate pe unde din spectrul vizibil ori termale, conectate la sisteme defensive complexe, de avertizare timpurie, cum sunt cele de avertizare la iradiere radar sau laser, care vor putea declanșa automat contramăsurile necesare corespunzătoare. Chiar și pentru individ există proiecte pentru luarea unor măsuri adecvate de protecție, pe baza unor materiale noi, cum sunt cele compozite sau din ceramică, în stare să-l protejeze eficient față de energia cinetică sau chimică.

Rezultă că impactul tehnologiilor viitoare asupra fenomenului militar va fi consistent și va produce profunde schimbări în esența acțiunilor militare, convenționale sau neconvenționale. Se poate afirma că, deja tehnologii devenite operaționale sau planificate să devină operaționale în următorii ani, vor putea produce mutații serioase afectând cel puțin trei sisteme ale operației militare.

Primul sistem afectat este *sistemul de principii al luptei armate*. Până nu demult, posibilitățile de acțiune ale mijloacelor de luptă asigurau forțelor terestre *libertate de acțiune* cel puțin 50 % din cele 24 de ore ale unei zile de luptă, deoarece inamicul nu putea să intervină pe timp de noapte și de vizibilitate redusă decât cel mult cu aviația, dar și aceasta acționând numai descoperirii vizuale a obiectivelor.

Noilor mijloace de vedere pe timp de noapte au asigurat armatelor o mai mare capacitate de a se deplasa și duce acțiuni de luptă pe timp de noapte în condiții meteorologice nefavorabile. În același timp, aparatura modernă de navigație, de cercetare și lovire cu mare precizie permite aviației de sprijin și de vânătoare – practic din afara razei de acțiune a mijloacelor de apărare antiaeriană care le-ar apăra, în orice condiții de timp și de stare a vremii.

Mijloacele de luptă moderne, care permit forțelor terestre și aeriene să acționeze în orice condiții de timp și stare a vremii, vor elimina, practic, pauzele pe câmpul de luptă în care trupele să poată să-și refacă nestingherite, capacitatea de luptă, fapt ce va influența direct pregătirea și ducerea operației.

Al doilea sistem afectat este sistemul munițiilor și al tehnicii de luptă. Impactul performanțelor tehnologiilor de vârf în domeniul acestora a produs și va produce în continuare mutații în zone *posibilităților de cercetare, combatere, nimicire și de manevră*, realizate în câmpul de luptă cibernetizat. În prezent, avioanele și rachetele moderne, care folosesc tehnici de dirijare și autodirijare perfecționate sunt capabile să asigure lovirea obiectivelor cu o mare precizie, la mari distanțe și în orice condiții de timp și de stare a vremii. Loviturile executate de forțele NATO în Golf (1991) pe perioada celor 43 de zile, în Siberia (1999) pe perioada celor 79 de zile sau în recentul război dintre coaliția internațională și Irak, constituie tot atâtea exemple de creștere a eficienței armelor moderne.

Sporirea eficiențelor armelor și sistemelor de arme cu înaltă precizie de lovire însoțită de creșterea exponențială a costurilor de producție va impune planificarea unui consum redus, deși experiența din ultimele conflicte armate artă că nu s-a putut asigura reducerea acestuia. Un exemplu, în acest sens, îl reprezintă conflictul din 1999 dus de Alianța NATO în Iugoslavia. Efortul participanților a avut o evoluție

exponențială datorită tăriei sistemului de ripostă antiaeriană al Iugoslaviei. Țările aliate au simțit permanent necesitatea intrării dispozitivului lor de acțiune, astfel ca de la un raport inițial de 1,2/1, în favoarea Alianței, s-a ajuns în finalul confruntărilor aeriene la un raport de 8/1, adică 1100 de avioane care au realizat 21.500 ieșiri/avion, din care 50 % pentru lovirea obiectivelor.

Al treilea sistem al operației în care impactul tehnologiilor este evident se referă la faptul sistemul de comandă, control, comunicații și informații și utilizarea mijloacelor automatizate de prelucrare a datelor și informațiilor. Progresele rapide înregistrate în sfera tehnologiei senzorilor și amenajarea unor adevărate platforme aeropurtate (pe avioane și elicoptere) de senzori, cum sunt sistemele AWACS, PLSS, JSTARS, ASSAULT - BREAKER au lărgit baza de date pentru ciclul *informare-decizie-reație*, determinând introducerea pe scară largă a sistemelor automate pentru prelucrarea datelor.

Aceste sisteme, integrate într-un sistem unic de comandă, control, comunicații și informații vor permite descoperirea, pe a mare adâncime, a dispunerii și deplasării trupelor pe orice timp și stare a vremii, lucru de care trebuie să se țină seama în organizarea și ducerea operației (luptei).

În viitor, va trebui să fie reconsiderate multe dintre procedeele și regulile valabile în prezent și incluse în regulamentele de luptă, poate chiar vor fi reconsiderate unele din legile și principiile luptei armate. Aceste mutații vor impune, cu siguranță, adaptarea structurii, înzestrării, dotării, echipării și pregătirii forțelor pentru a corespunde condițiilor noi ce vor fi create pe câmpul de luptă al viitorului.

Bibliografie:

1. Toma Gheorghe, „Conflictele sfârșitului de mileniu”, Editura Timpolis, București 2000.
2. Mureșan M., Văduva Ghe., „Războiul viitorului, viitorul războiului”; Editura Universității Naționale de Apărare, București 2004;
3. Florea C., Stăncilă L., „Frământările Zeului Marte”, Editura Sitech, Craiova 2004.
4. Popescu C., Stăncilă L., „Revoluția tehnico-științifică în domeniul militar”, Editura Universității Naționale de Apărare, București 2005.
5. Bădălan E., Arsenie V., Văduva Ghe., „Eseu despre arta strategică”, Editura Militară, 2005.

CONSIDERAȚII PRIVIND IMPACTUL EVOLUȚIEI MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Marius CRĂSNARU*

Mediul internațional de securitate are un impact semnificativ asupra securității naționale, pe toate componentele acesteia. La rândul său, securitatea națională influențează evoluția mediului internațional de securitate.

* **Colonel doctorand, Șef birou, Statul Major General**

De aceea, complexitatea fenomenelor economice, politice, sociale, militare și de mediu se răsfrânge continuu asupra securității naționale, și prin intermediul acesteia asupra securității regionale și de aici la mediul internațional de securitate.

Cuvinte-cheie: *mediul internațional de securitate, securitate regională, securitate națională, criză economică, democrație, valori.*

Viața oamenilor este un miracol, în timp ce condiția umană este un fascinant spectacol care îmbracă tot spectrul de valori și non-valori, de la sublim la tragic, de la eroism la lașitate. Principala dimensiune a unității lumii constă în unitatea sistemelor ei de valori. Dincolo de războaie și conflicte lumea a produs, produce și v-a produce, cât v-a exista pe pământ sau oriunde în altă parte, valori. Iar acestea, sunt singurele care dau consistență durată, perenitate și frumusețe vieții.

Afirmarea setului valorilor democrației, securității internaționale și drepturilor omului reprezintă o tendință evidentă a epocii noastre. Spre deosebire de trecut, când ideologiile grupau și disculpau blocurile de Vest și de Est, astăzi tabloul lumii sugerează dinamism, competiții dar și divergențe. Interesele oamenilor, țărilor, alianțelor și co-alianțelor sunt tot mai diversificate.

După încheierea Războiului Rece și spargerea bipolarității, s-au spart și ele în mii de cioburi care de care mai ascuțite și mai opace, sau mai transparente, la tot felul de semnificații. Extinderea NATO și cea a Uniunii Europene încearcă să ordoneze această stare de haos, să refacă sau să reprojecțeze acea coerență absolut obligatorie pentru asigurarea unui necesar de securitate sistemelor și proceselor de viațuire și conviețuire pe planetă, de dezvoltare a societății omenești.

La nivelul comunității internaționale s-au cristalizat în general puncte de vedere comune sau apropiate asupra principalelor vulnerabilități ale lumii de astăzi și asupra unor amenințări majore. Persistă deosebiri, unele marcante, în privința unor categorii de pericole și amenințări și în direcția modalităților de contracarare a acestora. Numai o securitate și o apărare colectivă sau comună, cu roluri și responsabilități bine stabilite ar putea garanta stabilitatea, pacea și prosperitatea în epoca noastră.

În contextul actual al preocupărilor pentru crearea unui mediu internațional de securitate sigur și stabil, în urma unor evenimente care au generat importante schimbări politice, sociale și economice, atât la nivel global și regional, local și național a fost necesar ca România să-și reconsidere conceptul de securitate și modalitățile prin care aceasta își promovează interesele fundamentale, în condițiile evoluției sistemului de securitate european și euroatlantic.

1. Starea și evoluția mediului internațional de securitate

Evoluția actualului mediu internațional de securitate se caracterizează prin *globalizare, integrare europeană și euroatlantică*, dar și prin *instabilitate*, cel puțin deocamdată.

Comunitatea internațională conștientizează că paleta amenințărilor la adresa securității și stabilității este mult mai largă, intensitatea acestora oscilează de la o perioadă la alta, de la o zonă geografică la alta, iar formele de manifestare sunt imprevizibile și greu de depistat. Contracararea efectelor negative ale amenințărilor

asimetrice au impus noi modalități de evaluare și monitorizare, precum și înființarea sau dezvoltarea unor capacități adecvate de reacție în timp și spațiu.

În aceste condiții, spectrul confruntărilor armate de mare amploare se îndepărtează, fiind mai puțin probabil dar, în schimb, apar provocări inedite, generatoare de tensiuni și crize care, neidentificate, nemonitorizate și nesoluționate, pot provoca grave prejudicii climatului de pace și stabilitate atât la nivel zonal, regional, cât și global.

Actuala arhitectură de securitate reflectă trăsăturile esențiale ale mediului geopolitic și geostrategic în care se derulează: tranziția către sistemul internațional multipolar; competiția între puteri în spațiul euroatlantic pentru redistribuirea rolurilor; lărgirea NATO și a Uniunii Europene; tentativele Federației Ruse de a-și reafirma statutul de mare putere pe arena europeană. Toate acestea se derulează în condițiile menținerii unor riscuri și amenințări la adresa securității și stabilității mondiale, care pot afecta pe termen scurt, mediu și lung România.

Ca urmare, apreciem că în perioada imediat următoare vor crește substanțial acțiunile asimetrice, care vor reprezenta principalele amenințări la adresa securității.

Traficul de droguri și persoane, precum și proliferarea armelor de distrugere în masă pot atinge cote de pericolozitate alarmante. Acțiunile teroriste vor fi tot mai mult asociate cu crima organizată, intensitatea acestora se va menține la cote ridicate, crescând efectele letale și lărgindu-se aria lor de manifestare.

Intrând în cel de-al treilea mileniu, principalele provocări la adresa securității determină o realizare a influenței acestora asupra mediului internațional de securitate.

Coșmarul unor intense conflicte armate pe intense suprafețe ale globului pământesc face victime în rândul populației civile, în special în rândul grupurilor cele mai vulnerabile - copii, femei, bătrâni, infirmi. Mai mult, asistăm la amplificarea revendicărilor identitare a particularismului care nasc prea des intoleranță, excludere și război, care generează, în plus, acea formă extremă de barbarie, denumită genocid.

Ca urmare a dispariției bipolarismului în ordinea internă a statelor, ca și pe plan internațional, conflictele armate cunosc multiplicarea actorilor violenței, fapt ce va caracteriza în anumite situații prăbușirea oricăror structuri statale și printr-o interpretare tot mai mare a acțiunilor politice cu criminalitatea de drept comun.

Coșmarul exodurilor forțate de populații - epurări etnice, refugiați, populații migratoare - care-și părăsesc căminul de teama persecuțiilor sau amenințărilor.

Coșmarul degradării mediului natural ar putea contribui la catastrofe încă și mai crude decât cele din trecut, să repună în cauză supraviețuirea speciilor sau a regiunilor, să destabilizeze întreaga planetă. Degradarea mediului natural are loc prin poluare (a mărilor și oceanelor, a uscatului și a aerului) prin defrișări masive, în special a pădurilor tropicale, crearea de uriașe aglomerări urbane prin industrializare, prin deversarea de pesticide în ape, prin experimentarea cu diverse tipuri de arme.

Unul din cele mai grave pericole pentru mediu îl constituie deșertificarea, care se află într-o lentă dar continuă ofensivă în majoritatea zonelor de pe glob.

Primul an al secolului XXI a fost marcat de apariția unui nou tip de conflict armat, războiul terorist - a cărui primă victimă, la nivel național au fost Statele Unite ale Americii, care a împins omenirea spre o nouă eră a violenței oarbe, sălbatice prin atentatele de la 11 septembrie 2001.

În țările cele mai sărace din Africa, Asia și din alte continente, zeci și zeci de milioane de persoane trăiesc în cea mai cumplită mizerie, fără nici o speranță de a-și vedea ameliorat destinul. Formele contemporane de sclavie, traficul de droguri, prostituția vin să întregească acest tablou sumbru al începutului de secol și de mileniu.

Pe un asemenea fundal, descris mai sus, ca o problemă foarte complexă și contradictorie, edificarea în plan intern a unui sistem de securitate națională trebuie să aibă în centrul său omul - individul. Se cristalizează în prezent o abordare dinamică a conceptului de securitate națională, în care individului să i se creeze posibilitatea exercitării efective a dreptului omului, în folosul său și a colectivității din care face parte.

2. Securitate națională, regională și globală

Realizarea unui sistem eficient de *securitate națională sau internațională*, ambele aflându-se într-un raport de intercondiționalitate, este un proces dinamic, menit să asigure o stare de liniște, de confort. El nu este niciodată un produs finit, ci unul mereu perfectibil, care trebuie să facă în permanență față sfidărilor timpului.

La nivel național, primul element de securitate îl constituie *cadru instituțional* - existența organelor statale, stabilirea funcțiilor și competențelor în raport cu gradul de pericol, elaborarea de legi și de regulamente. Asemenea edificiu instituțional trebuie stabilit atât la nivel central cât și local. Având ca principal obiectiv apărarea păcii, independenței și suveranității naționale securitatea are, în această abordare, o *dimensiune internă și una internațională*.

Statele, ca membre ale comunității internaționale și creatori ai ordinii internaționale existente la un moment dat, trebuie să-și respecte angajamentele asumate, să devină părți la tratatele și convențiile internaționale, de interes general sau regional, să facă front comun împotriva celui mai grav pericol - terorismul internațional, pentru lichidarea armelor de distrugere în masă, în primul rând a celor nucleare. Specialiștii în domeniu au formulat câteva reflexii prospective care configurează conceptul de securitate privind: dezvoltarea ordinii internaționale și a dreptului internațional, identificarea și abordarea solidară a marilor probleme mondiale, dezvoltarea normelor internaționale și a dreptului internațional, identificarea și abordarea solidară a marilor probleme mondiale, dezvoltarea de norme internaționale sau supranaționale, dezvoltarea justiției internaționale, redefinirea rolului statelor, întărirea rolului ONU, în special a Consiliului de Securitate. În această preocupare se înscrie și implicarea ONU, mai mult sau mai puțin coordonată cu cea a diverselor organizații de securitate, cum ar fi: NATO, Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și organizații regionale de pe alte continente, în lupta contra terorismului și în realizarea ordinii democratice.

Principala dimensiune internă a securității naționale o constituie garantarea ordinii constituționale, consolidarea statului de drept și a mecanismelor de funcționare a proceselor democratice, asigurarea drepturilor și libertăților

fundamentale ale cetățenilor, a egalității șanselor, perfecționarea sistemului, aprofundarea reformei în justiție, întărirea autorității statului.

Latura economică este esențială în realizarea securității naționale, ea fiind direct legată de starea de confort a unui popor, dar și de problemele sociale. Sărăcia, mizeria, frustrările sunt cauze ale dezordinii sociale. Studiarea sărăciei demonstrează că practica reală a funcționării instituțiilor statale îndepărtează o mare parte a populației de principiile morale și de finalitatea disciplinară. Există o legătură directă între rata infracțiunilor și condițiile economice.

Crizele, duc la apariția cauzelor generale ale dezordinilor care ating un grad public și solicită o reacție politică. În cazul în care se traduce prin dezordini care contaminatează în totalitate sau parțial societatea, ea v-a afecta natura criminalității și în consecință acțiunea statului represiv.

Dezvoltarea economiei naționale, eliminarea ratei șomajului implicit combaterea sărăciei, îmbunătățirea stării de sănătate a populației, **în condițiile actuale ale crizei financiare**, sunt probleme ale căror soluționare reprezintă garanții pentru securitatea națională. În această ordine de preocupări se înscrie și garantarea siguranței cetățeanului și eficientizarea instituțiilor de apărare a ordinii publice. La modernizarea structurală a societății concurează și alți factori, precum: dezvoltarea societății civile și implicarea acesteia în realizarea obiectivelor de securitate; asigurarea stabilității echilibrului social; optimizarea capacității de apărare națională; participarea la acțiuni internaționale pentru combaterea terorismului și a crimei organizate; dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate; asigurarea securității ecologice.

Ca și securitatea în ansamblu, *strategia de securitate națională* are în substanța sa o dimensiune *internă* și *internațională*. *Dimensiunea internă* se realizează prin componentele: instituțională, juridică, economică, militară, socială, umanitară, ecologică. *Dimensiunea internațională* este materializată în apărarea națională, participarea la acțiuni internaționale și de combatere a terorismului și a crimei organizate, transfrontaliere, promovarea unei diplomații dinamice și creative, dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și participarea la acțiuni pe plan regional.

Securitatea se bazează pe ordine, care este justiția supremă proclamată de organele colectivității omenești, organizată și menținută prin constrângere psihologică sau chiar fizică. Fără ordine nu există organizare socială, ci numai anarhie, o stare antisocială, o descompunere, o destrămarea societății.

Securitatea publică, componentă a securității interne este rezultatul unei lungi perioade de evoluție a instrumentelor de apreciere și de materializare a securității naționale. Pentru a-și asigura propria securitate, statul trebuie să-și precizeze interesele sale naționale și obiectivele prin care se realizează această securitate.

În realizarea acestor obiective el trebuie să țină seama de măsurile de securitate adoptate pe plan regional și internațional, să identifice amenințările care pot afecta securitatea statului și principalele mijloace pentru protejarea securității naționale. În acest cadru, un element esențial este și reglementarea pe cale pașnică a problemelor litigioase cu alte state. Nu poate fi omis nici sistemul constituțional și legislativ care reglementează statutul organelor jurisdicționale, administrative și de ordine publică.

Securitatea regională materializează o preocupare pe plan internațional în contextul acțiunilor pentru menținerea păcii și securității și reglementarea diferendelor dintre state pe cale pașnică.

Elementele fundamentale ale regionalismului sunt: *comunitatea economică, socială și culturală*; situarea în aceeași regiune geografică, tradițiile, interesele și opțiunile statelor respective. Ca atare, acordurile și organizațiile regionale pot fi definite ca acea formă de organizare a colaborării între state legate printr-o comunitate economică, politică, socială și geografică, prin tradiții culturale sau intense, în subsidiar prin existența unui cadru politico-juridic al activității comune, exprimat printr-un tratat adoptat prin acordul unanim, prin manifestarea voinței libere și suverane, în scopul adâncirii cooperării dintre state pentru apărarea păcii și securității internaționale.

Prima referire la organizațiile regionale o găsim în articolul 21 al Pactului Societății Națiunilor. Securitatea europeană este un concept ce revine foarte frecvent în discursurile diplomatului român Nicolae Titulescu în concepția căruia, securitatea europeană trebuia să garanteze fiecărui stat independența și suveranitatea națională integritatea teritorială și să asigure, totodată, soluționarea prin mijloace exclusiv pașnice a oricăror probleme susceptibile să apară în relațiile reciproce.

În acest context, sub jurisdicția Societății Națiunilor au fost create, la inițiativa lui Nicolae Titulescu, primele organizații cu caracter regional: Mica Înțelegere și Înțelegere Balcanică care au funcționat până la 30 septembrie 1938 (Mica Înțelegere) și 13 octombrie 1940 (Înțelegerea Balcanică). Obiectivele urmărite de cele două organizații erau apărarea integrității teritoriale și a independenței naționale a statelor semnatare și menținerea păcii și securității în Balcani și Europa Centrală.

Securitatea internațională este un concept politico-juridico-filozofic și o instituție a dreptului internațional contemporan. În calitate de concept, el pornește de la experiențele trecutului și de la realitățile momentului; de la plusurile și minusurile defunctei Ligi a Națiunilor, de la suferințele îndurate de omenire în cel de-al doilea război mondial, dar și din învățămintele coaliției care a înfrânt puterile Axei.

Ca instituție a dreptului internațional contemporan, securitatea internațională este guvernată de principii și norme de conduite universale, dar și de mijloace de acțiune și de metode de aplicație. În această accepție globală, securitatea internațională este sinonimă cu *ordinea internațională* și vizează toate paturile societății omenești: politică, juridică, socială, culturală, militară.

Problema creării unui *sistem de securitate internațională* s-a pus pentru prima dată pe plan internațional la sfârșitul primului război mondial. Denumit *sistemul securității colective*, planul avea un obiectiv foarte îndrăzneț: statele să nu mai poată și să nu dorească să declanșeze un război de agresiune. Conceptul de securitate colectivă a fost pus la baza Pactului Societății Națiunilor prin care statele membre se angajau să respecte și să-și garanteze reciproc integritatea teritorială și independența politică împotriva oricărei agresiuni din exterior. În ansamblu, conceptul de securitate consacrat în Pactul Societății Națiunilor se limita la instituirea unui moratoriu de război de trei luni, la recomandarea de a reduce armamentele naționale la minimum, compatibil cu securitatea națională și cu executarea obligațiilor internaționale impuse de o acțiune comună.

Un nou element la edificiul creării unui sistem de securitate l-a constituit semnarea la 27 august 1928 a tratatului de renunțare la război, cunoscut sub numele de Pactul Briand-Kellog sau Pactul de la Paris, prin care statele părți se angajau să renunțe la război ca politică națională și să-și reglementeze diferendele pe cale pașnică. La 9 februarie 1929 Estonia, Letonia, Polonia, România și URSS au semnat la Moscova protocolul relativ la punerea anticipată în vigoare a Pactului Briand-Kellog. În efortul de realizare a unui sistem de securitate internațională se înscriu și cele trei convenții de definire a agresorului încheiate între 3 și 5 iunie 1933. Aceste tentative au fost sortite eșecului, deoarece în această perioadă războiul era considerat o instituție legală a dreptului internațional, pe de o parte, iar pe de altă parte, nici unul din documentele respective nu cuprindea un mecanism de aplicare și nici sancțiuni în caz de violare a lor.

Conceptul de securitate în Carta Națiunilor Unite pornește de la obiectivul fundamental al societății omenești în mijlocul secolului al XX-lea: “*Izbăvirea generațiilor viitoare de flagelul războiului, care de două ori în timpul unei vieți de om a provocat umanității suferințe de nespus*”.¹

Optimismul afișat redactării Cartei, cele cinci mari puteri: SUA, URSS, Marea Britanie, Franța și China - izvora din filosofia potrivit căreia statele care au reușit să învingă puterile Axei, vor putea să aducă la ordine orice state care ar viola pacea și securitatea internațională stabilite de ele. Raportul de forțe creat la sfârșitul celui de-al doilea război mondial era net favorabil statelor învingătoare care au devenit membre fondatoare ale noii Organizații mondiale. Sistemul de securitate pe care ele le-au creat trebuia să fie infailibil și să dureze permanent.

Astfel, în locul unui sistem descentralizat creat de Societatea Națiunilor, artizanii Națiunilor Unite au realizat un sistem de securitate caracterizat printr-un înalt grad de centralizare.

Conceptul teoretic de securitate internațională enunțat de Carta ONU are trei elemente esențiale:

- un principiu fundamental al dreptului internațional;
- un organism principal;
- un mecanism de aplicare.

Principiul interzicerii folosirii forței și amenințării cu forța este elementul de noutate pe care îl anunță Carta ONU în arealul securității. Atâta timp cât forța era un atribut al suveranității, respectiv un instrument legal de soluționare a diferendelor și conflictelor dintre state, nu se putea vorbi de un veritabil sistem de securitate.

Noul principiu care a fost enunțat în articolul 2 - punctul 4 din Carta Națiunilor Unite, a schimbat radical datele problemei. El a fost redat în următoarea formulare: “toți membrii organizației se vor abține în relațiile lor internaționale de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”.

În consecință, orice stat care nesocotește acest principiu și recurge la forța armată în mod ilegal comite cea mai gravă crimă internațională, *crima de agresiune*,

¹ Cf. *Preambulului Cartei Națiunilor Unite*

denumită și crimă contra păcii și este pasibil din partea Consiliului de Securitate sau a Curții Penale Internaționale de la Roma de sancțiuni severe.

Conceptul de securitate consacrat în Carta Națiunilor Unite mai conține trei aspecte:

- eradicarea foametei, evidențiată în articolul 1, punctul 3 din Cartă;
- consacarea promovării dreptului omului la autodeterminare, în articolul 1, punctul 2 din Cartă;
- proclamarea promovării dreptului omului, ca instituție fundamentală a dreptului internațional.

Cel de-al doilea element al conceptului de securitate îl constituie existența unui organ principal al Națiunilor Unite - Consiliul de Securitate, care poartă răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale.

Consiliul de securitate, aflat sub controlul celor cinci membri permanenți - SUA, Federația Rusă, Marea Britanie, Franța și China - este investit cu monopolul gestionării crizelor. Trei dintre articolele Cartei ONU stabilesc poziția acestui organism principal.

Prin articolul 24 se conferă Consiliului de Securitate *“răspunderea principală în menținerea păcii și securității internaționale”*. Mecanismul de aplicare îl constituie sistemul de adaptare a hotărârilor de către Consiliul de Securitate; acest mecanism este prevăzut în articolul 27 din Cartă.

Potrivit acestui articol, fiecare dintre cei 15 membri ai Consiliului² dispune de un vot. Hotărârile în probleme de procedură sunt aprobate de Consiliu, cu votul afirmativ al oricărui nouă membri. În toate celelalte probleme, hotărârile vor fi adoptate cu votul afirmativ a nouă membri, în care sunt supuse voturile concordante ale tuturor celor cinci membri permanenți; în cazul hotărârilor care se adoptă în temeiul articolului VI și al articolului 52, paragraful 3, o parte dintr-un diferend trebuie să se abțină de la votare³. Acest mecanism, cunoscut sub denumirea de *“regula veto-ului”* se face vinovat de nereușitele Consiliului de Securitate de a se achita de misiunea sa principală, aceea de menținere a păcii și securității internaționale. Datorită blocajului cvasi-permanent în adoptarea hotărârilor, Consiliul a privit neputincios la desfășurarea celor peste 150 de conflicte armate care au avut loc în perioada postbelică. În cel mai fericit caz, Consiliul a reușit doar să *“înghețe”* un conflict, nu să îl soluționeze în fond.

3. Impactul mediului internațional de securitate asupra securității naționale

Începutul secolului XXI a fost marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil.

² Cinci dintre aceștia, nominalizați în Cartă - SUA, Federația Rusă, Marea Britanie, Franța și China sunt membri permanenți, iar 10 dintre aceștia sunt membri nepermanenți și sunt aleși pe o perioadă de 2 ani.

³ În aceste situații, hotărârile Consiliului de Securitate au un caracter facultativ.

Evoluția, în general pozitivă, a securității globale din ultimul deceniu a confirmat faptul că succesul acțiunilor și stabilitatea se pot obține numai prin cooperarea multidimensională a comunității internaționale, în primul rând prin punerea în valoare a *dialogului în cadru instituționalizat* și prin activarea rolului decisiv pe care marile organizații internaționale îl au în definirea stării de securitate a lumii.

Într-un context internațional adesea schimbător, NATO deține un rol esențial în întărirea securității euroatlantice după încheierea "*războiului rece*". Rolul său politic este în creștere, îndeosebi după adoptarea la summitul de la Washington, din 1999, a unui nou concept strategic al Alianței. În ultimul deceniu, pe baza unei forțe de negociere sporită substanțial, NATO a deschis și a dezvoltat parteneriatul politico-militar, cooperarea și dialogul consolidat cu alte state (inclusiv cu România), a manifestat interes și receptivitate continuă, reafirmate chiar recent, pentru primirea de noi membri. De asemenea, a dezvoltat colaborarea cu alte organizații internaționale, angajamentul pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor, inclusiv prin operațiuni de sprijinire a păcii. Toate acestea, reflectă hotărârea Alianței Nord-Atlantice de a modela mediul internațional de securitate și de a întări pacea și stabilitatea zonei euroatlantice.

ONU, OSCE și Uniunea Europeană au adus contribuții deosebite la securitatea și stabilitatea euroatlantică. Consiliul de securitate al ONU are în continuare o răspundere recunoscută și, deseori invocată, în menținerea păcii și securității internaționale, deținând și în anii următori un rol important în edificarea securității și stabilității mondiale, fapt confirmat simbolic în anul 2001, prin acordarea Premiului Nobel pentru Pace Organizației Națiunilor Unite și secretarului ei general.

OSCE, reprezentând cea mai cuprinzătoare instituție regională de securitate din Europa, care include totodată Canada și SUA, joacă un rol esențial în promovarea păcii și stabilității, în intrarea securității prin cooperare și în promovarea democrației și a drepturilor omului în întreaga emisferă nordică a planetei.

OSCE s-a manifestat îndeosebi în domeniile diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reabilitării post-conflict.

Uniunea Europeană a adoptat decizii importante și a dat un nou impuls eforturilor sale de întărire a securității și dimensiunii de apărare. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune include definirea progresivă a unei politici comune de apărare. Asemenea politică, preconizată de Tratatul de la Amsterdam, urmează să fie compatibilă cu politica de securitate comună și de apărare instituită prin Tratatul de la Washington. În același timp, Uniunea Europeană este tot mai mult preocupată de finalizarea propriilor reforme instituționale interne, precum și de eficiența dezbaterilor declanșate pe tema viitorului Europei, a construcției politice pe continent. Sfidările induse de procesul globalizării, suprapunerea acestuia cu tendințele spre regionalizare și fragmentare, generează noi tensiuni și noi factori de risc.

Multiplicarea continuă a numărului de entități ce acționează pe scena globală prin *afirmarea actorilor nonstatali*, conduce la creșterea complexității procesului de luare a deciziilor în politica externă și de securitate a statelor. Acestor sfidări trebuie să li se răspundă prin *forme noi de solidaritate*, capabile să ducă la gestionarea unui

spectru larg de tensiuni și riscuri și într-o gamă variată de manifestare a acestora, gamă ce poate cuprinde: tensiunile etnice, traficul de droguri și substanțele radioactive, traficul de ființe umane, migrația, criminalitatea organizată, instabilitatea politică a unor regiuni, reîmpărțirea unor zone de influență și altele.

Marile discrepanțe în nivelul de dezvoltare economică, care se accentuează tot mai mult în condițiile unor progrese tehnologice fără precedent, accesul discriminatoriu la educație și apărarea sănătății, la resurse vitale ale vieții, la informație și cunoaștere, provoacă grave crize sociale, generează frustrări și stârnesc nemulțumiri. În condițiile globalizării economice, crizele sociale sunt însoțite, nu o dată, de crize de identitate, generatoare de violențe neașteptate.

În acest context, devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin *cooperare internațională*, care să se manifeste nu numai în situații-limită, precum sunt cele create în urma atacului asupra SUA din 11 septembrie 2001, ci și în tot contextul problematic - economic, social, financiar - al lumii de astăzi. Această *nouă resolidarizare* a statelor lumii se poate exprima în domenii multiple, prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtășesc interese și valori comune. Atacurile teroriste săvârșite asupra SUA, ca și amenințările ulterioare, evidențiază cu atât mai mult necesitatea unor *noi forme de solidaritate internațională*, care să permită nu numai prevenirea și contracararea acestor tipuri de acțiuni, ci și dezvoltarea unor *modalități adecvate de construcție a stabilității* politice, economice și sociale în lume.

Terorismul, constituie unul dintre cele mai periculoase fenomene, fiind încurajat de virulența curenților fundamentaliste, care se sprijină pe starea de frustrare și sărăcire extremă a unor zone largi ale planetei.

Prin imprevizibilitatea sa, prin sfidarea normelor și rațiunii vieții civilizate, prin efectele sale emoționale asupra opiniei publice, terorismul poate genera riposte care să destabilizeze comunitatea internațională, să deturneze omenirea spre izolare, suspiciune și soluții unilaterale. Sfidarea virulentă a terorismului, precum și celelalte provocări sau riscuri nonmilitare ale lumii de astăzi vor putea fi eliminate numai prin *cooperare deschisă, multilaterală, echilibrată și perseverentă*, îndreptată spre *eradicarea rădăcinilor și cauzelor profunde*, în special a sărăciei extreme.

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt însă generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euroatlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale. *Riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ*. Totuși, persistă fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințele de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state. Țări din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est se confruntă cu dificultăți economice, sociale și politice asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației și ale economiei de piață, care pot genera destule riscuri la adresa securității statelor din regiune.

Uniunea Europeană trece printr-un profund proces de reformă internă, concomitent cu derularea procedurilor pentru primirea de noi membri. Progresele în evoluția politicii externe și de securitate comune, implicarea și soluțiile alese de

organizațiile internaționale și europene în rezolvarea situațiilor dificile de pe continent, demonstrează că Europa se pregătește pentru un rol substanțial în arhitectura propriei securități, inclusiv în cea de apărare și, să ofere modele de așezare pe baze raționale, echitabile a relațiilor dintre state și națiuni, prin armonizarea intereselor lor. Pentru România, îndeplinirea criteriilor comunitare de aderare este un proces necesar, în primul rând din punct de vedere intern, al vieții economice și sociale românești, având în mod evident influențe directe și asupra securității naționale. Și, aceasta pentru că, realizarea planului național de aderare la Uniunea Europeană v-a avea efecte asupra spațiului românesc: v-a accelera dezvoltarea economică, v-a adânci și v-a consolida democrația, v-a amplifica toleranța și dialogul, v-a consolida exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale, protecția minorităților și a identității etnice și culturale, v-a stimula rezolvarea prin dialog și acțiuni comune a problemelor.

În paralel cu eforturile pentru îndeplinirea criteriilor de aderare, România trebuie să-și asume responsabilitatea de a formula un punct de vedere românesc, o viziune proprie asupra viitorului Europei. Aceasta v-a fi o contribuție necesară nu numai la dezbateră generală, care are loc în prezent, pe aceeași temă în toate țările europene, ci și un aport la consolidarea conceptului de securitate națională în condițiile viitoarei arhitecturi a continentului.

Pe baza experienței acumulate în ultimul deceniu, sunt necesare identificarea și lichidarea blocajelor și adoptarea neîntârziată a soluțiilor care permit o relansare reală. Este nevoie de o adoptare coerentă, care să reunească energiile societății, să canalizeze resursele acesteia, în direcția construirii unei economii performante, capabilă să elimine starea de incertitudine și insecuritate la nivel social. Relansarea economică trebuie consolidată prin crearea unui mediu de afaceri atractiv și stabil și prin racordarea adecvată la marile fluxuri economico-financiare, tehnologice și comerciale. Accelerarea creșterii economice vizează în primul rând asigurarea prosperității cetățenilor și sprijinirea procesului democratic intern.

Creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile statului este posibilă numai în condițiile promovării consecvente a principiilor statului de drept, a drepturilor fundamentale ale cetățeanului.

Dificultățile întâmpinate de România sunt similare cu problemele altor zone ale Europei, ce fac obiectul unor mai largi preocupări internaționale. Menținerea unui climat de instabilitate în plan subregional, cu impact negativ asupra mediului economic, a accentuat incapacitatea României de a angaja decizii în măsură să o apropie de sistemul economico-financiar caracteristic lumii democratice occidentale.

În eforturile de promovare a reformei economice s-au concretizat destul de greu și aleatoriu formule de încadrare și racordare la structurile economice și financiare din sistemul economic occidental. Crizele și violențele care s-au manifestat în vecinătate au dus la pierderea unor legături economice tradiționale, au provocat României pierderi financiare grele, au împiedicat elaborarea și promovarea unor strategii de dezvoltare pe termen lung, ceea ce a constituit o stavilă în încurajarea investitorilor străini, accentuând dificultățile interne.

Îndeplinirea obligațiilor asumate de România în procesul de integrare în structurile europene și euroatlantice constituie o etapă decisivă pentru modernizarea

societății românești și consolidarea tendințelor de creștere economică. Pe termen lung, acestea vor aduce prosperitate și vor spori credibilitatea în eforturile de consolidare a securității europene. Prin urmare, nu teama de amenințări ci, dorința de a asigura stabilitatea și de a construi un viitor mai bun, de a-și întări vocația de pilon al stabilității în zonă și de apărător al valorilor democrației și păcii motivează opțiunea României pentru integrare europeană și euroatlantică.

Dificultățile tranziției economice prelungite, scăderea calității vieții, inegalitățile sociale, creșterea numărului celor care trăiesc sub pragul sărăciei, toate acestea pot produce intoleranță, afectează solidaritatea socială, favorizează populismul, pot alimenta manifestările radicale și extremiste, având efecte dintre cele mai grave asupra instituțiilor și mecanismelor de funcționare a statului.

Societatea românească este încă marcată de consecințele managementului defectuos al procesului tranziției economice și sociale, care a condus la diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului și a afectat coeziunea civică și echilibrul social.

Rezultatele, încă insuficient de concludente în derularea reformei, au determinat diminuarea în timp a resurselor alocate pentru modernizarea societății și reducerea potențialului de așteptare al cetățeanului confruntat cu un proces de pauperizare accelerată.

România a parcurs o etapă dificilă după Revoluția din decembrie 1989, caracterizată de greutățile specifice construirii statului de drept, a instituțiilor și mecanismelor democratice, declanșării reformelor necesare pentru trecerea de la economia de comandă la economia de piață. Finalizarea acestor procese ireversibile, necesită încă eforturi costisitoare. În pofida neajunsurilor, *rezultatele de până acum sunt de natură esențială, inclusiv pentru securitatea țării și constau în aceea ca, societatea românească este organizată și funcționează pe baza principiilor, valorilor și libertăților democratice fundamentale.*

Acesta este un lucru de referință și de necontestat în orice caracterizare ce s-ar face României de astăzi. Acceptarea pluralismului politic, al deosebirilor politice, ideologice și culturale, a diversității etnice, respectarea drepturilor omului, stabilitatea politică incontestabilă și experiența pilduitoare a alternanței pașnice, democratice la guvernare, toate acestea constituie *realități ale societății democratice românești și totodată importante resurse pentru soluționarea problemelor țării, pentru tratarea securității naționale* pe baze mai solide și mai eficiente.

Întreaga construcție și arhitectură de analizare a *factorilor de risc la adresa securității naționale*, bazate în general pe acumulările de forțe, pe scenariile declanșării conflictelor și pe valențele securității militare, a fost destrămată și părăsită în urma evoluțiilor regionale și deciziilor globale privind stabilitatea și securitatea din deceniile de graniță dintre milenii II și III.

Factorii de risc la adresa securității naționale s-au multiplicat major datorită creșterii nemaiîntâlnite a sferei stabilității și securității, a dependenței acestora de domenii tot mai diverse și de multiple componente ale vieții sociale, economice și politice, devenite vitale pentru securitate, într-un timp relativ scurt la scara istoriei.

Riscurile au translatat de pe palierul militar și al confruntării armate pe platforme noi, nepregătite din timp antirisc și devenite brusc, extrem de importante.

Vulnerabilitățile rămân, în principal, legate de stabilitatea și soliditatea sistemelor interne. Analiza implicațiilor ce derivă din acestea capătă nuanțe și arii mult mai ample, generate de noile căi și capacități de atingere și afectare a securității naționale. În toate documentele majore ce vizează securitatea se evidențiază faptul că România nu este și nu se v-a afla în viitorul apropiat în fața vreunei amenințări majore, de tip militar clasic, la adresa securității sale naționale. Se estimează ca, în perioada actuală, riscurile la adresa securității sunt preponderent de natură nemilitară și mai ales internă - manifestându-se în special în domeniile economic, financiar, social și ecologic. Perpetuarea și conjugarea unor vulnerabilități existente în aceste domenii poate afecta însă securitatea țării, generând efecte interdependente, difuze, multidirecționale, care impun modalități de prevenire și de acțiune adecvate și flexibile. Neglijarea, amplificarea ori acumularea necontrolată a acestor vulnerabilități poate să creeze instabilitate și să conducă la transformarea lor în riscuri la adresa securității.

Disocierea netă dintre evoluțiile din mediul intern și cel internațional este tot mai greu de făcut, în contextul acțiunii conjugate și întrepătrunderii unor procese care pot crea condiții favorabile pentru apariția, previzibilă sau imprevizibilă, a unor riscuri la adresa securității naționale. Accentuarea interdependențelor multiple dintre state, globalizarea și liberalizarea schimburilor de orice fel, de la cele comerciale la cele informaționale, fac tot mai dificilă o asemenea disociere într-un mediu globalizat, în care riscurile interne și externe se pot determina, condiționa, genera și potența în mod reciproc.

Fundalul pe care se proiectează dinamica acestor interdependențe este totuși unul pozitiv, fiind constituit de generalizarea la nivel european a spiritului de cooperare și dialog pentru consolidarea securității pe continent, precum și de implicarea tot mai activă a ONU, NATO, UE, OSCE și a celorlalte instituții europene ori organizații internaționale în gestionarea complexelor probleme globale de securitate și de stabilitate. Aceste caracteristici dominante ale climatului internațional reprezintă pentru statul român circumstanțe de mare importanță, care au rolul de a favoriza și de a încuraja accelerarea și finalizarea proceselor interne de reformă atât de necesare pentru îndeplinirea cerințelor și criteriilor integrării europene și euroatlantice.

În acest context, responsabilitatea fundamentală și mult sporită a statului este de a gestiona cu autoritate îndeosebi riscurile și vulnerabilitățile de natură strict internă care influențează, în mod inevitabil, poziționarea României în mediul internațional de securitate. Prin atenția acordată acestor factori interni România poate, pe de o parte, să constituie în continuare un *furnizor important de securitate regională și internațională* și, pe de altă parte, să transforme îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economică și socială, susținută și durabilă, într-o considerabilă și specifică forță pentru securitatea propriu-zisă a țării.

Totodată, trebuie avute în vedere *aspectele din zona de proximitate*, de interes pentru securitatea României, în scopul cunoașterii factorilor și cauzelor care generează insecuritate și instabilitate, precum și pentru pregătirea corespunzătoare a reacțiilor de răspuns, în raport cu gravitatea și modul de manifestare a riscurilor externe.

Principalii factori de risc externi la adresa securității naționale în etapa prezentă și viitoare, ar putea fi:

- posibilele evoluții negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului și al dezvoltării economice, care ar genera crize acute cu efecte destabilizatoare pe o arie extinsă;
- proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;
- proliferarea și dezvoltarea rețelelor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, al drogurilor, armamentelor și munițiilor, al materialelor radioactive și strategice;
- migrația clandestină și apariția unor fluxuri masive de refugiați;
- acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism sau xenofobie, care pot afecta statul român și afirmarea valorilor democratice;
- decalajele între nivelurile de asigurare a securității și gradul de stabilitate al statelor din proximitatea României;
- limitarea accesului statului român la unele resurse și oportunități regionale importante, la sisteme vitale pentru realizarea intereselor naționale.

Concomitent, a fost catalogată și este în permanentă gestionare o nouă categorie de riscuri, *riscurile asimetrice nonclasice*, ce se pot materializa în acțiuni armate și nonarmate deliberate, având ca obiectiv afectarea securității naționale prin provocarea de consecințe directe ori indirecte asupra vieții economico-sociale a țării.

Din gama largă a acestui tip de riscuri, fac parte:

- Terorismul politic transnațional și internațional, inclusiv formele sale de terorism biologic și informatic;
- Acțiunile prin care se afectează siguranța sistemelor de transport intern și internațional;
- Acțiunile individuale sau colective de accesare ilegală și distrugere sau dereglare a sistemelor informatice;
- Acțiunile destinate în mod premeditat afectării, sub diferite forme și împrejurări variate, a imaginii României în plan internațional, cu efecte asupra credibilității și seriozității în îndeplinirea angajamentelor asumate;
- Agresiunea economico-financiară;
- Provocarea deliberată de catastrofe ecologice.

Dintre acestea, terorismul internațional a devenit cel mai periculos și se manifestă într-o formă acută, fără precedent, prefigurând efecte multiple asupra securității statelor și stabilității internaționale în general.

În contextul în care constatăm o creștere a gradului de complexitate și de impredictibilitate al terorismului internațional, se impune ca *măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate*, sub cerința asigurării operative și eficiente a participării țării noastre la eforturile internaționale de combatere a acestei amenințări.

Prin politica sa pragmatică și generoasă, România își reafirmă disponibilitatea de a participa, alături de comunitatea internațională, la lupta împotriva terorismului

internațional și v-a dispune în permanență constituirea mijloacelor adecvate pentru combaterea acestuia.

În paralel cu prevenirea sau contracararea punctuală a acestor riscuri, *România este preocupată să diminueze vulnerabilitățile interne* care se manifestă în diferite domenii și care, în anumite circumstanțe, pot avea un impact major asupra securității naționale.

Pachetul tipurilor de vulnerabilități poate fi analizat din unghiuri diverse, ce țin de complexitatea fenomenelor interne și regionale sau globale.

Analizii în domeniu evidențiază și identifică ca fiind de primă importanță și strict necesar de gestionat, vulnerabilitățile ce pot afecta securitatea națională și stabilitatea transfrontalieră sau regională.

În această analiză se au în vedere îndeosebi:

- Persistența problemelor de natură economică, financiară și socială, generate de prelungirea tranziției și întârzierea reformelor structurale;
- Accentuarea fenomenelor de corupție și de administrare deficitară a resurselor publice, care pot produc adâncirea inechităților sociale și proliferarea economiei subterane;
- Ineficiența reacției instituțiilor statului în fața acutizării fenomenelor de criminalitate economică și de perturbare a ordinii publice și siguranței cetățeanului, fenomene care au efecte negative tot mai evidente asupra coeziunii și solidarității sociale, asupra calității vieții cetățenilor;
- Menținerea unor surse și cauze de potențiale conflicte sociale punctuale, de mai mică sau mai mare întindere, cu efecte asupra risipirii energiilor, diminuării sau întreruperii proceselor și activității economice propriu-zise, precum și asupra stării de liniște a populației;
- Nerespectarea normelor ecologice în funcționarea unor obiective industriale;
- Posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale și procese de degradare a mediului;
- Scăderea nivelului de încredere al cetățenilor în instituțiile statului, ca urmare a birocrăției excesive din administrație, ceea ce, de asemenea, duce la slăbirea coeziunii sociale și civice;
- Menținerea unor discrepanțe de dezvoltare între regiunile țării;
- Slăbiciuni în îndeplinirea angajamentelor și a cerințelor asumate pentru aderarea la Uniunea Europeană;
- Menținerea la un nivel scăzut a infrastructurii informaționale și întârzieri în realizarea acesteia la standardele impuse de dinamica globalizării;
- Deficiențe în protecția informațiilor clasificate;
- Emigrarea specialiștilor din domeniile de vârf, fenomen ce afectează potențialul de dezvoltare a societății românești.

Strategia de securitate națională României, în epoca actuală, este chemată, în opinia noastră, să vizeze prevenirea și contracararea pericolelor generate de mediul internațional, de criza financiară existentă, garantarea stării de securitate internă, siguranța personală, securitatea comunităților. Aceasta trebuie să reflecte modificările ce au avut loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele

globale. Eforturile instituțiilor abilitate în acest sens trebuie să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar, să preîntâmpine și să contracareze amenințările la adresa statului român.

Bibliografie:

1. ****Constituția României*, Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 233/1991, nr. 767, din 31 decembrie 2003.
2. ****Legea apărării naționale a României, nr. 45*, Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 172/1994.
3. ****Legea nr. 42 din 15.03.2004* privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român (M.O. nr.242 din 18.03.2004).
4. ****Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2001.
5. ****Strategia de Securitate Națională a României*, proiect, București, 2006.
6. ****Carta Albă a Securității și Apărării Naționale a Guvernului*, București, 2004.
7. ****Strategia Militară a României, proiect*, Ministerul Apărării, București, 2003.
8. ****Strategia Militară a României, proiect*, Ministerul Apărării, București, 2006.
9. ****Viziunea strategică 2010 - Armata României*, Editura Militară, București, 2001.
10. ****Doctrina Acțiunilor Întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2001.
11. ****Doctrina pentru Operații Întrunite Multinaționale*, București, 2001.
12. ****Doctrina pentru Operații Întrunite ale Forțelor Armate*, SMG, PF-3, București, 2003.
13. ****Doctrina pentru Planificarea Operațiilor Întrunite ale Forțelor Armate*, SMG, PF-5, București, 2003.
14. ****Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, FT-1*, București, 2006.
15. ****Strategia întrebuințării forțelor și mijloacelor Armatei Românei în operații în sprijinul păcii, 2002-2004*, SMG, București, 2003.
16. Gl.(r)dr. Bădălan Eugen, Gl.(r)dr. Arsenie Valentin, Gl.bg.(r) dr. Văduva Gheorghe, *Eseu despre Arta Strategică*, Editura Militară, București, 2005.
17. Col.prof.univ.dr. Buța Viorel, *România și imperativele aderării la structurile de securitate nord-atlantice, în Actualitate și perspective în dezvoltarea științei militare*, Editura AISM, București, 2003.
18. Dr. Frunzeti Teodor, Dr. Zodian Vladimir, *Lumea 2005*, Enciclopedie Politică și Militară (Studii Strategice de Securitate), Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.
19. Gl.lt.dr. Bădălan Eugen, Gl.bg.dr. Frunzeti Teodor, *Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.
20. Lt.col.conf.dr. Manta Dănut, *Interoperabilitatea operațională obiectiv - strategic al Armatei României*, Editura AISM, București, 2001.

21. Gl.conf.univ.dr. Mureșan Mircea, Gl.bg.prof.univ.dr. Toma Gh., *Provocările începutului de mileniu*, Editura UNAp, București, 2003
22. Gl.dr. Mureșan Mircea, Gl.bg.(r) dr. Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura UNAp, București, 2004.
23. Gl.dr. Popescu Mihail, *Armata României în perioada post-Praga*, în revista Impact Strategic, nr.1-2, București, 2003.
24. Gl.bg.dr. Paul Vasile, *Asimetria Strategică*, Editura DBH, București, 2001.
25. Petrescu Stan, *Apărarea și Securitatea Europeană*, Editura Militară, București, 2006.

**SERVICIUL ROMÂN DE INFORMAȚII:
AUTORITATE NAȚIONALĂ ANTITERORISTĂ.
MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR PENTRU DISRUPERA
INTENȚIILOR SAU A CAPACITĂȚILOR UNEI ENTITĂȚI
TERORISTE DE A COMITE UN ATENTAT ÎN ROMÂNIA**

Emil DENEANU*

The amplification of the terrorist acts at world level , their brutality and unpredictability , the manifestation of the terrorist phenomenom under various forms which brings to population feeling of fright , fear and teror determind Romania to fight against terrorism with the help of the law norms and implicitly of justice .

The globalizations of the terrorist phenomenom in the context of the integration of Romania in the structures of the European Union as well the existence of certain states that generate terrorism and the emergency of other imposed as a primary necessity the harmonization of the juridical and law norm as well the reinforcement of the structures of the Romanian state so as when the need arsises to be able to generate a firm anti-terrorist and counter-terrorist response .

MOTTO:

„... În fiecare dimineață în Africa, o gazelă se trezește. Ea știe că trebuie să fugă mai tare decât cel mai rapid leu sau va fi ucisă...

...În fiecare dimineață un leu se trezește. El știe că trebuie să depășească în viteză cea mai înceată dintre gazele, altfel va muri de foame.

Nu contează că ești, un leu sau o gazelă... când soarele răsare pe cer, ar fi mai bine să alergi.”

Scopul prezentei lucrări este acela de a arăta care este organizarea, competența, atribuțiile precum și funcționarea Serviciului Român de Informații, ca autoritate națională antiteroristă, componentă a sistemului securității naționale.

Tratarea lucrării, necesită următoarele precizări:

- Țara noastră nu se înregistrează cu problematică teroristă autohtonă;
- Serviciul Român de Informații are ca principal partener în prevenirea și combaterea acestui flagel, societatea civilă, din partea căreia beneficiază constant de sprijin pentru identificarea oricăror activități care pot intra sub incidența fenomenului terorist. Realitatea cotidiană confirmă un că societatea civilă a atins pragul de maturitate care să-i impună respingerea oricărei forme de violență și de condamnare a oricărui act care pune în pericol viața oamenilor.

Aderarea României la NATO a constituit un moment deosebit de important din punct de vedere stategic în ceea ce privește asigurarea securității teritoriului național, astfel că din acest punct de vedere, ne-am ales cei mai buni aliați posibili. Datorită caracterului de a fi al poporului, istoria noastră este caracterizată ca fiind una în care relațiile internaționale, au stat la baza diplomației noastre de securitate, astfel încât,

* Ofițer în cadrul Serviciului Român de Informații

întotdeauna am înțeles corect și ne-am folosit eficient de toate evoluțiile internaționale, care au avut loc la nivel regional, european sau mondial.

Chiar dacă în multe cazuri, performanța economică sau cea militară nu au fost întotdeauna conforme cu expectanțele puterilor cu care doream să ne aliiăm, totuși, țara noastră nu a fost niciodată exclusă din perspectiva unor solicitări de aderare. Marile puteri, înainte de a ne adresa invitația de a ne lătura lor, ne-au dat anumite teme - imperios necesare pentru stabilirea seriozității intenției noastre de a accede la structurile respective, rezolvarea lor arătând că poporul român deține o dorință suficient de puternică de a fi considerat un partener strategic al principalelor structuri de securitate. Am dorit să fim parte componentă a principalelor structuri de securitate, deoarece, doar împreună cu aliații noștri, putem absorbi șocurile principalelor riscuri și vulnerabilități ce amenință omenirea, în caz contrar fiind vulnerabili la schimbările radicale de paradigmă internațională.

Așa cum două persoane care lucrează împreună la un proiect ar obține rezultate din punct de vedere calitativ, net superioare decât dacă ar lucra separat, întrucât două minți luminate, determină inevitabil o idee strălucită, tot astfel în contextul globalizării, țara noastră s-ar fi descurcat mai greu dacă ar fi rămas izolată, decât acum când ea întreprinde anumite acțiuni ca membru marcant al structurilor de securitate care luptă împotriva unor cangrene cu impact asupra securității regionale, europene sau chiar mondiale, cum ar fi terorismul. În acest context, Serviciul Român de Informații, a lucrat la întregirea sa capacitate pentru a susține eforturile țării noastre în plan internațional în cadrul unei strategii bine conturate.

Aderarea României la structurile de securitate a căror membră este, a marcat un moment de vârf în ceea ce privește noua eră istorică în care trăim și cu toate acestea, se cunoaște destul de bine că nu am abandonat cursa pregătirilor, ci din contră, cu toții am intrat într-un ciclu de reforme și transformări accelerate în asigurarea unei protecții militare credibile și în protejarea intereselor țării.

Accelerarea transformărilor democratice a cuprins, cum era firesc, și structura Serviciului Român de Informații, a cărei activitate face parte din actualul mediul social, constituind un produs al civilizației moderne, în fapt, un nou intelligence pentru un mediu de securitate în schimbare.

În ceea ce privește prevenirea și combaterea terorismului pe teritoriul național al României, dintre toate organele specializate ale statului, s-a hotărât ca Serviciul Român de Informații să fie desemnat autoritate națională antiteroristă, un fel de „primus inter pares”.

Serviciul Român de Informații, este “organul de stat specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României.

Prin prisma activității desfășurate, această instituție se orientează spre protejarea și promovarea intereselor strategice ale țării noastre, conform obiectivelor de securitate, într-un ritm și cu rezultate apreciate în mod deosebit, datorită noii abordări, orientate spre eficiență, profesionalism și credibilitate.

Principalul său rol este acela de a furniza informații pentru toate instituțiile statului angrenate în zona securității naționale a României, fiind senzorul cel mai sensibil al stării de securitate la un moment dat.

Instituția a înțeles că lărgirea spectrului de riscuri neconvenționale, precum și diversificarea tipologiei crizelor teroriste, generează provocări multiple, care necesită reacții multidirecționale, bazate pe mobilitate, diversitate, coerență și complementaritate.

O serie de provocări actuale pentru serviciile de informații, sunt:

- posibilitatea survenirii unor evenimente neașteptate;
- dificultatea descoperirii informațiilor relevante pentru sarcinile deținute;
- creșterea complexității misiunilor;
- creșterea numărului actorilor implicați;
- creșterea așteptărilor beneficiarilor;
- proliferarea surselor alternative de informații.

Experiența a arătat că, în ciuda tuturor precauțiilor de ordin informativ, operativ, tehnic, financiar, educativ, etc., luate în vederea prevenirii unui atentat, fenomenul poate scăpa de sub control și poate lua amploare.

Un atentat terorist pe teritoriul național al României, necesită o bună cooperare și implică derularea unui complex de activități, prevăzute în anumite planuri de acțiune.

Managementul informațiilor pentru disruperea intențiilor sau a capacităților unei entități teroriste de a comite un atentat în România, reprezintă cea mai însemnată operațiune a efortului colectiv dirijat spre rezolvare cu succes a unei situații de criză.

1. Locul și rolul Serviciului Român de Informații în cadrul sistemului național de prevenire și combatere a terorismului

Serviciul Român de Informații este desemnată ca fiind autoritate națională în domeniul prevenirii și combaterii terorismului prin Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Țării nr. 00140/2001 și are în componența sa o unitate informativ-operativă, care raspunde de planificarea, organizarea și executarea, într-o concepție unitară, a activității de prevenire, descoperire, contracarare și înlăturare a factorilor de risc ce vizează pregătirea, inițierea sau săvârșirea de acte teroriste.

Pentru România, pericolul indus de prezența, pe teritoriul ei, a unor elemente ale grupărilor teroriste, derivă din acțiunile desfășurate de acestea-unele la vedere iar altele deplin conspirate, pentru materializarea obiectivelor organizațiilor din care fac parte. Un exemplu edificator în acest sens, îl constituie detectarea unor intenții de creare, în țara noastră, a unor puncte de sprijin sau baze operative sub acoperirea unor societăți comerciale care, în conjuncturi favorabile, să poată fi folosite pentru materializarea unor planuri de atentate.

Serviciul Român de Informații, în cadrul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, are rol de coordonare tehnică, rol pe care instituția o asigură prin intermediul Centrului de Coordonare Antiteroristă- structură internă organizatorico-funcțională care asigură continuitatea și coerența funcționării sistemului de legătură ce articulează componentele sistemului.

În scopul prevenirii și combaterii actelor de terorism și a faptelor asimilate acestora, Serviciul Român de Informații, desfășoară activități specifice, individual

sau în cooperare cu instituțiile publice componente ale Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului.

Unele dintre activitățile desfășurate de Serviciul Român de Informații, ar fi:

- coordonează activitățile desfășurate în cadrul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului;
- execută activități informativ-operative și tehnice pentru asigurarea operativă a schimbului de date și informații privind activitățile cu caracter terorist;
- monitorizează activitățile teroriste și integrează datele și informațiile obținute, în scopul stabilirii și întreprinderii măsurilor care se impun;
- activități destinate optimizării cadrului legislativ aplicabil categoriilor de misiuni;
- în cazuri justificate, cu aprobarea procurorului:
 1. interceptează și înregistrează comunicațiilor entităților teroriste;
 2. caută informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect;
 3. examinează, ridică și repune la loc obiecte sau documente sau extrage informațiile pe care acestea le conțin;
 4. instalează obiecte, le întreține și le ridică din locurile în care au fost depuse.
- activități împotriva fluxurilor de alimentare cu: resurse umane, cu mijloace specifice de acțiune, cu resurse financiare, logistice sau informaționale a entităților teroriste;
- asigură suportul logistic și operațional al Centrului Național de Acțiune Antiteroristă, în situația unei crize teroriste;
- activități de protecție și alte forme speciale de descurajare, pentru asigurarea securității principalelor categorii de factori umani și de obiective autohtone ori străine care se află pe teritoriul național, potențial vizate de entități teroriste;
- activități de instruire, perfecționare profesională și pregătire a intervenției antiteroriste, în situația iminenței producerii unui atac terorist, și, respectiv, intervenția contrateroristă, când se desfășoară ori s-au produs atacuri teroriste, în vederea limitării și combaterii efectelor acestora prin capturarea sau anihilarea teroriștilor, eliberarea ostaticilor și restabilirea ordinii legale;
- activități de informare și relații publice;
- activități de identificare, în vederea tragerii la răspundere, potrivit legii, a persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează actele de terorism.

Până în prezent, au fost monitorizate, cu precădere, orice atitudini care ar fi putut constitui intenții preparative pentru comiterea unor atentate teroriste, situația reușind să fie mențină sub control.

Singura autoritate națională, competentă să execute intervenția contrateroristă, este Serviciul Român de Informații, prin unitatea specializată, Direcția Generală Prevenire și Combatere a Terorismului.

2. Managementul informațiilor pentru disruperea intențiilor sau a capacităților unei entități teroriste de a comite un atentat în România

Atentatele teroriste nu sunt acțiuni spontane, ci unele bine pregătite în cele mai mici detalii. Organizațiile teroriste, la fel ca și serviciile de informații care se ocupă de prevenirea și combaterea lor, sunt bine organizate și caracterizate prin coeziune, compartimentarea muncii, secretizare, camuflaj operațional, etc. Dacă aceste deziderate sunt îndeplinite, atunci ele au avantajul oferit de operațiunile lor surprinzătoare.

În cazul pregătirii unui atentat, entitățile teroriste, încearcă să-și focalizeze atacul într-o anumită direcție, care va avea un impact maxim. În acest sens, teroriștii trebuie să desfășoare activități de culegere de informații, de planificare logistice și operaționale, să se antreneze în centre de antrenament proprii pentru pregătirea și executarea atentatelor.

Serviciul Român de Informații poate face o analiză a unor potențiale ținte, pe baza unor analize referitoare la:

- stabilirea scopurilor pe termen scurt care să facă necesară producerea unui atentat asupra unui anumit obiectiv;
- analiza obiectivului ales sub aspectul vulnerabilității și potențialului de a genera teroare, de a influența opinia publică, de a fi apt pentru a satisface scopurile propuse;
- analiza resurselor umane sub aspectul disponibilității, calităților și pregătirii necesare pentru a putea face față dificultăților ce trebuie depășite pentru desfășurarea unui atentat;
- moduri de operare ce pot fi folosite – transportul logisticii și a personalului, pătrunderea în obiectiv, disimularea activității și a dotării, producerea atentatului, prima reacție, riposta în caz de eșec sau de conflict cu funcționarii de securitate, modul în care poate fi părăsită zona, locul de ascundere, măsurile luate pentru a limita pierderile de vieți omenești, asigurarea unui impact rezonabil în rândul publicului considerat relevant pentru cauză, etc.;
- gestionarea situației post-atentat prin măsuri de natură a exploata percepția unui public declarat ca țintă și de a cărui percepție depinde însăși rațiunea existenței organizației teroriste și posibilitățile de acțiune pe viitor.

Când se pregătește comiterea unui atentat, se are în vedere de cătră entitățile teroriste, următoarele:

- alegerea obiectivului;
- documentare cu privire la vulnerabilitățile țintei;
- întocmirea planului de acțiune;

- asigurarea resurselor umane;
- asigurarea resurselor logistice;
- stabilirea sarcinilor și asimilarea rolului de către fiecare participant.

Acest fapt permite monitorizarea calificată a fenomenului prin metode și mijloace specifice de culegere și analiză a informațiilor.

Serviciul Român de Informații, în fața unei amenințări de natură teroristă, nu va fi niciodată nepregătit, nu va manifesta nehotărâre și nu va da dovadă de o lipsă de coordonare a unei reacții optime în cazul unui atentat.

Orice intenție sau capacitate a unei entități teroriste nu va putea pune presiune pe instituție, astfel încât aceasta să ia măsuri pripite sau inadecvate pe fondul gestionării unor incidente teroriste.

3. Elaborarea unui plan de comunicare, informare și relații publice în cazul unei situații de criză, din perspectiva S.R.I. în urma unui atentat terorist în România

Comiterea unui atentat pe teritoriul național al României, constituie un posibil eveniment care poate genera o situație de criză care dacă nu este gestionată în mod profesional, riscă să pună în pericol funcționarea normală a vieții cotidiene și reputația de care se bucură anumite instituții și autorități ale statului, prin inducerea în rândul populației civile a neîncrederii că aceste autorități ale statului nu pot manageria o astfel de situație.

O strategie corespunzătoare pentru reacția în situații de criză, este și aceea care privește comunicarea și informarea publică în urma unui atentat terorist.

Atentatele, constituie tactica perfectă abordată de grupările teroriste contemporane, deoarece constituie avantajul că are o capacitate deosebit de mare în a atrage atenția mass-mediei, prin intermediul căreia se urmărește publicitatea acțiunilor atentatorilor și implicit inducerea unui sentiment de teamă în rândul populației civile. În cazul în care situația nu este gestionată corect din toate punctele de vedere, inclusiv din cel al comunicării, ea poate lua amploare și criza determină inducerea unor prejudicii deosebit de grave.

O bună comunicare în timpul crizei, poate să atenueze sau să împiedice reacțiile negative ale publicului, iar în ciuda multitudinii structurilor participante la un astfel de eveniment, informarea opiniei publice se face prin intermediul unei „voci unice”.

Planul de comunicare într-o astfel de situație, se face pe baza unei strategii elaborate în conformitate cu prevederile Legii 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, iar strategia în cauză este concepută ca o matrice comunicațională care să poată fi accesată și actualizată în funcție de etapele specifice de evoluție a unei situații de risc terorist și care să asigure o bază optimă în procesul de informare a populației.

Planul de comunicare-instituțională din perspectiva Serviciului Român de Informații, în situația unui atac terorist pe teritoriul național al României, se va face conform Strategiei de comunicare și desfășurare a informării pentru prevenirea și limitarea unei situații de risc terorist sau criză teroristă, aprobată de Consiliul

Suprem de Apărare a Țării la data de 18.12.2007, prin intermediul purtătorului de cuvânt, care va exprima poziția oficială a instituției în problemele circumscrise domeniului său de activitate.

În cazul intervenției structurilor specializate ale statului în astfel de situații, principalele obiective ale relației cu publicul vor fi:

- dezvoltarea unui suport pentru activitățile derulate, prin transmiterea eficientă a informațiilor relevante și realizarea în acest fel a unui impact pozitiv în rândurile populației, astfel încât să se asigure o bună gestionare a unei situații de criză teroristă;

- asigurarea unei informări reale;

- inducerea unei stări de calm și convingerea publicului că autoritățile stăpânesc situația creată;

- asigurarea unei informări oportune prin contactul permanent cu reprezentanții mass-media și emiterea unor răspunsuri la toate solicitările acestora cu privire la incidentul produs, cu respectarea regulilor de păstrare a secretului, potrivit regulamentelor, legislației în vigoare, precum și a altor acte normative interne (metodologii de acțiune, ordine, hotărâri, etc);

- întocmirea unui comunicat de presă inițial care va fi urmat de informări succesive ale mass-mediei despre orice schimbări survenite în evoluția evenimentului, ori de câte ori este nevoie sau la cererea reprezentanților acreditați ai mass-mediei interne și internaționale;

- informarea opiniei publice interne și internaționale în vederea menținerii suportului acesteia pentru acțiunile desfășurate și atenuarea percepției negative a publicului larg față de aceste acțiuni ce ar putea apărea ca urmare a producerii evenimentului;

- gestionarea crizei mediatică în care Serviciul Român de Informații și celelalte structuri, componente ale Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, sunt implicate.

Informarea promptă a presei în privința riscului și gravității situației, în condiții rezonabile, cât și actualizarea informațiilor, menține credibilitatea instituției și asigură libertatea de informare.

Reprezentanților mass-media nu trebuie să li se permită accesul direct la locul unde a avut loc atentatul, la răniții în urma deflagrației mijlocului exploziv improvizat, la rețelele de comunicații sau la alte persoane implicate nemijlocit în desfășurarea acțiunii, sistemul de legătură și contact cu aceștia făcându-se prin intermediul purtătorului de cuvânt al Serviciului Român de Informații care va fi prezent la locul desfășurării acțiunii și care prin profesionalismul de care dă dovadă, va constitui un veritabil liant de legătură al instituției cu reprezentanții opiniei publice.

Dat fiind faptul că reprezentanții mass-media doresc ca pe lângă informarea verbală a opiniei publice legată de evenimentul produs, să difuzeze și imagini relevante de la fața locului, coroborat cu faptul că accesul acestora în zona de interes maxim care va fi vizibil limitată, este strict interzis, Serviciul Român de Informații, va furniza și imagini luate de la fața locului de către personal tehnic specializat instituțional.

Comunicatul inițial de presă trebuie transmis în timp util de la producerea evenimentului. Termenul limită de transmitere al acestuia este de 2 ore, însă este indicat ca el să poată fi transmis mass-mediei într-un timp cât mai scurt de la producerea evenimentului (5-10 min.) pentru evitarea speculațiilor, zvonurilor sau inatvertențelor ce pot apărea pe fondul unei lipse de informații sau a unei surse autorizate de furnizare a acesteia.

Purtătorul de cuvânt al instituției, va da publicității comunicatul de presă după avizarea sa de către ofițerul desemnat cu protecția și securitatea informațiilor și după aprobarea prealabilă a conducerii Serviciului Român de Informații.

El va prezenta instituția și va face declarații oficiale, va răspunde întrebărilor mass-mediei în situații de risc sau criză teroristă. De asemenea, se numește o a doua persoană care să substituie primul purtător de cuvânt desemnat, în situația în care acesta din urmă ar deveni indisponibil.

Purtătorul de cuvânt va transmite mesajul stabilit de comun acord cu membrii echipei de comunicare interne și interinstituționale, în vederea asigurării unei informări unitare și coerente.

Astfel de mesaje vor accentua valorile de bază ale instituției, profesionalismul angajaților acesteia și preocuparea sistemului față de cetățeni (contribuabili) iar scopul transmiterii lor este acela de a informa opinia publică despre producerea atentatului terorist, și nu de a transmite informații despre cauzele și modul în care s-a produs atentatul, elemente asupra cărora urmează să se pronunțe organele și instituțiile abilitate în acest sens, iar comunicatele ulterioare vor transmite mesaje suplimentare ale „celulei de criză” care gestionează incidentul produs, pentru întărirea convingerii opiniei publice că situația este sub control, că există preocupare față de soarta victimelor și implicit a familiilor acestora, și că se iau toate măsurile pentru a preveni repetarea incidentului.

Echipa de comunicare va fi suplimentată de o echipă operațională de comunicare care va răspunde la numărul 0800.800.100, alocat liniei telefonice gratuite „TELVERDE”, pentru semnalarea riscurilor teroriste, ce vor avea ca sarcină de serviciu exclusivă să preia apelurile telefonice privind transmiterea indiciilor de săvârșire a unor acte teroriste, mesaje care se transmit echipei de comunicare.

Un exemplu de comunicat de presă, ar putea fi:

COMUNICAT DE PRESĂ

Astăzi, --.--.--, ora --:-- , în București, a avut loc un atentat terorist cu bombă.

În urma producerii deflagrației prin detonarea unui dispozitiv exploziv-improvizat în apropierea clădirii unde își are sediul ..., au fost rănite grav un număr de -- persoane iar alte --persoane pierzându-și viața.

În urma intervenției operative a unor echipaje specializate, formate din luptători ai Brigăzii Antiteroriste din cadrul Serviciului Român de Informații, alături de alte forțe din Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, pagubele dezastrului au fost limitate, personalul medical acordând răniților primul ajutor, ulterior, acestea fiind evacuate în diferite spitale din capitală, unde în prezent se află sub supraveghere medicală specializată.

Numele personalului implicat în acest incident vor fi făcute publice după anunțarea familiilor acestora.

O comisie de cercetare constituită la nivelul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, împreună cu specialiști aparținând Serviciului Român de Informații, a început investigarea împrejurărilor producerii accidentului.

Vă facem cunoscut faptul că persoanele care au cunostință sau pot oferi relații despre incident ori persoane implicate, pot accesa linia telefonică gratuită „TELVERDE” pentru semnalarea riscurilor teroriste 0800.800.100.

Mai multe informații vor fi furnizate pe măsură ce devin disponibile.

Bibliografie:

1. Col. Dr. Antipa Maricel, „Modalități de prevenire a acțiunilor extremist-teroriste de către forțele specializate în timp de pace”, Editura Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, București, 2003;
2. Col. Dr. Antipa Maricel, “Securitatea și terorismul: prevenirea și combaterea acțiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României; Tendințe și perspective la început de mileniu.”, Editura Celsius, București, 2004;
3. Ștefănuț Ion, “Optimizarea capacităților de conectare a S.R.I. la sistemul democratic internațional de combatere a terorismului”, Editura Institutul pentru Studii de Apărare și Istorie Militară, București 2002;
4. Ștefănuț Ion, “Terorismul – sfidare sau declin?”, Editura Direcția Operații Psihologice, București, 2004;
5. Gl.Div.(r.) dr. Gheorghe Arădăvoaie, “Terorism, Antiterorism, Contraterorism”, Editura Antet, 1997;
6. www.sri.ro;
7. Legea nr. 14 din 24.02.1992, privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, Monitorul Oficial nr. 33/03.03.1992;
8. Legea nr. 51 din 29.07.1991, privind siguranța națională a României, Monitorul Oficial, partea I nr. 163/1991;
9. Legea nr. 39, privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

„HUMINT“ – RESURSĂ STRATEGICĂ DISPONIBILĂ SERVICIILOR DE INFORMAȚII PENTRU ASIGURAREA CUNOAȘTERII ANTICIPATIVE A EVOLUȚIILOR RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR LA ADRESA ROMÂNIEI

Emil DENEANU*

This article is debating the necessity and importance of intelligence services, in our modern time, in which human intelligence is playing a prominent part.

In our time, a modern state can not survive without suitable, skilful intelligence.

Getting useful information presumes to be able to have confidential intelligence regarding any matters economy.

As following, intelligence services must be lead by very good professionals with vocational education, continuity, confidentiality; the services should be organized by secret structures and patriotism.

Humint intelligence signify the main sources of information.

It represented and represents the most important way of getting useful information.

Humint intelligence is a person who delivers secret information getting different types of income.

Of course, the intelligence officer is playing a prominent part in attracting and after that training humint intelligence with new methodes and professional intelligence skills.

În actualul context în care funcționează serviciile moderne de informații, activitatea acestora cunoaște o continuă modernizare a metodelor, procedeelelor și mijloacelor lor specifice.

Principala sursă a oricărui serviciu de informații, o reprezintă – omul, care din punct de vedere al eficienței, a fost, este și probabil va rămâne unul dintre pilonii de rezistență al intelligentului modern.

Humint, reprezintă informațiile obținute prin intermediul surselor secrete umane și constituie o veritabilă resursă strategică disponibilă serviciilor de informații pentru asigurarea cunoașterii anticipative a evoluțiilor riscurilor și amenințărilor la adresa României.

În prezenta lucrare, mă voi concentra pe dezvăluirea rolului pe care o are această resursă în cunoașterea planurilor de acțiune ale unor persoane vizate sau acțiuni care se petrec ori se preconizează că va avea loc într-un obiectiv anume desemnat sau într-un mediu de interes și care au legătură cu securitatea națională a României, ori prin care se încearcă intrarea în posesia unor date sau soluționarea unor probleme strategice pentru țară.

„Humint-ul”, este disciplina de culegere a informațiilor în care omul este atât culegător, cât și sursă – platformă de culegere, cu rezultate foarte bune și direct de la surse.

Această resursă informativă, trebuie valorificată datorită aportului intelectual al ofițerilor operativ-informativi, a reflexiei lor care asigură o abordare pozitivă a

* Ofițer în cadrul Serviciului Român de Informații

problemelor din sfera lor lucrativă și a elaborării agendei naționale care să construiască alternative de dezvoltare.

Pentru obținerea unor rezultate remarcabile, în activitatea de culegere de date și informații, resursele „Humint”, trebuie să îndeplinească o serie de cerințe, precum:

- vocație pentru „războiul din umbră”;
- autocontrol în păstrarea secretelor – încălcarea acestui principiu fundamental va duce inevitabil la eșecul acțiunii cu urmări dezastruoase care pot duce până la pierderea de vieți omenești;
- patriotism, devotament față de lege și față de instituția al cărui angajat este;
- capacitate de înțelegere a utilității demersurilor întreprinse pentru culegerea de informații;
- abilitatea de relaționare și comunicare.

Cunoașterea tuturor datelor și a informațiilor deținute de persoanele sau organizațiile care au interesul ca, prin acțiunile lor să comită acte care aduc atingere siguranței naționale a României, constituie un atuu pentru serviciile de informații din țara noastră, care poate crea un avantaj față de partea adversă, iar în acest sens, resursele „Humint”, constituie în același timp și obiectiv dar și armă sau o țintă ori un factor de eficacitate intelligence-ului modern.

Utilizarea resurselor „Humint”, depinde, în cea mai mare măsură, de ingeniozitatea umană, de calitățile personale și, nu în ultimul rând, de noroc.

Orice manager al unui serviciu de informații, realizează cât de importante sunt: sursele umane, pregătirea lor și echipamentul care se utilizează în cunoașterea anticipativă a evoluțiilor riscurilor și amenințărilor la adresa României.

Eliminarea oricărui element din cele menționate anterior, ar duce la compromiterea misiunilor încredințate.

De fiecare dată, când mass-media abordează subiecte care au tangență cu activitatea serviciilor de informații, presa audio – vizuală, induce ideea de aventură, senzații, viață la cote maxime, inedit, totul cu dorința firească de creștere a tirajului de ziare sau reviste vândute ori de creștere a audienței în cazul emisiunilor radio –t.v..

Aceste mijloace de comunicare în masă nu prezintă câtă muncă, efort fizic și intelectual depun cei care desfășoară o astfel de activitate și la câte renunțări personale sunt supuși.

Un ofițer operativ de informații este asemenea unui reporter de investigații care face tot posibilul ca materialele culese să devină știri de senzație.

Activitatea de culegere de date și informații prin intermediul surselor „Humint”, este una indisponibilă, organizată și legiferată într-un fel propriu fiecărui serviciu de informații și presupune utilizarea unor căi și mijloace specifice serviciilor secrete, care se realizează la vedere, prin declinarea de către ofițerii de informații a calității lor de angajați ai respectivelor instituții specializate ale statului, sau utilizând o acoperire, menită să le camufleze calitatea celor care acționează în acest domeniu.

Datorită informațiilor obținute prin intermediul acestei resurse, se poate asigura evitarea surprinderii strategice, fundamentarea corectă a deciziilor și viteza adecvată

de reacție, precum și capacitatea de acțiune adecvată, în scopul îndeplinirii tuturor misiunilor încredințate.

Ofițerii operativ-informativi, care își desfășoară activitatea în cadrul serviciilor de informații din România, printr-un joc al destinului, au acces direct la informații esențiale și prin rezultatul muncii lor, sunt direct în contact cu marii actori ai jocului politic național care au în mână destinul țării.

Ei își aduc aportul la realizarea cunoașterii anticipative a evoluțiilor riscurilor și amenințărilor la adresa României, prin comunicarea informațiilor din domeniul siguranței naționale, în conformitate cu art. 11 din Legea 51/1991:

- președintelui Senatului, președintelui Adunării Deputaților, precum și comisiilor permanente pentru apărare și asigurarea ordinii publice ale celor două camere ale Parlamentului;
- miniștrilor și șefilor departamentelor din ministere, când informațiile privesc probleme ce au legătură cu domeniile de activitate pe care le coordonează sau de care răspund;
- prefectilor, primarului general al Capitalei, precum și conducătorilor consiliilor județene, respective al municipiului București, pentru probleme ce vizează competența organelor respective;
- organelor de urmărire penală, când informațiile privesc săvârșirea unei infracțiuni.

Ciclul informațiilor culese de sursele „Humint”

„Humint-ul”, acționează în baza unei solicitări generale sau specifică de informații, făcută de anumiți beneficiari legali ai produsului finit al activității operativ – informative, sau care este stipulată ca aspect profesional de interese pentru serviciile de informații în baza unor acte normative sau hotărâri ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

În baza solicitării de informații, se trece la colectarea informațiilor brute, acele informații colectate, care nu au fost încă procesate și convertite în informații finite.

Informațiile brute, sunt apoi convertite în produse informative. În această etapă informațiile sunt examinate sistematic, în scopul identificării datelor și a concluziilor ce derivă din acestea, astfel se poate identifica datele semnificative și relațiile ce rezultă din acestea. În urma acestor operații, se pot determina planificarea și direcționarea produsului finit către instituțiile publice vizate.

Informațiile finite, sunt transmise într-o formă potrivită: oral, în scris sau grafic, consumatorilor, adică acelor persoane autorizate care folosesc direct în procesul de luare a deciziilor sau pentru a produce alte informații.

În baza informațiilor finite, decidenții, care au anumite situații de rezolvat, le alege pe acelea care asigură satisfacerea maimă a scopului urmărit, adoptând o hotărâre clară, ca fiind cea mai favorabilă.

Factorii decidenți politici, în baza informațiilor primite de la serviciile de informații din România, pot elabora și aplica anumite decizii privind rezolvarea problemelor publice, dezvoltarea societății în întregul ei sau în unele domenii ale sale.

Consumatorul de informații finite, poate interpela serviciilor de informații, pentru a-i ajuta să evalueze eficiența activității, să identifice lipsurile și să canalizeze activitățile ulterioare în funcție de nevoile acute ale consumatorilor.

Informațiile constituie în același timp atât obiectiv cât și armă, fiind un factor de eficacitate în folosul celor care o dețin.

Acțiunea de obținere de informații, presupune intrarea în posesia unor date ori soluționarea unor aspecte de interes național cu relevanță în siguranța statului.

În îndeplinirea operativă și calitativă a misiunilor încredințate surselor de informații „Humint”, acestea trebuie să fie pregătite din punct de vedere profesional, astfel încât calitatea informațiilor furnizate serviciului în slujba căruia lucrează, să se situeze la un nivel calitativ, ridicat.

Această activitate este un fel de război al inteligențelor, din care iese învingător cel mai pregătit și care deține metode și mijloace net superioare celui alt.

Culegerea de date și informații din surse umane, a constituit o preocupare centrală a serviciilor de informații, care au întreprins activități complexe de selecție și promovare a acestora pe principii moderne, prin instituirea unor metodologii științifice de examinare a capacităților intelectuale și a trăsăturilor de personalitate. Sursele umane de informații, trebuie să fie bine adaptate muncii în medii extrem de stresante și să posede un nivel înalt al entuziasmului și motivației.

Deasemeni, sursele „Humint”, trebuie să posede o stabilitate emoțională ridicată, care să poată ajuta la reducerea sau eliminarea sentimentelor de frică în situații extrem de tensionate și care să aibă menirea de a transforma această frică într-un întăritor de performanță.

Profesionalismul „Humint”-lui, creionează imaginea serviciilor de informații din România și este determinată de participarea activă și convergența tuturor energiilor ale tuturor salariaților, care să aibe o viziune comună a unor lucrători care au vocația de a constitui elita unei națiuni și acest lucru se află într-o directă conexiune cu ceea ce presupune:

- cultură generală și de specialitate, inclusiv cunoașterea cel puțin a unei limbi străine;
- rigurozitate;
- judecata logică și o gândire efectiv organizată;
- abilitatea de a comunica cu oamenii și talentul persuasiv în interviuări;
- abilitatea de a-și controla emoțiile și exprimarea;
- acuratețe;
- capacitatea de a fi în alertă permanentă și de a observa ce se întâmplă în jurul său, fără a-și exterioriza gândurile;
- scrupulozitate;
- autocontrol, stăpânire de sine și echilibru emoțional;
- perseverență;
- creativitate;
- discernământ, perspicacitate, inițiativă și perseverență în îndeplinirea obiectivelor stabilite;
- inteligență generală și verbală de nivel ridicat;

- capacitate de a lucra eficient în condiții de stres;
- să dețină o înaltă ținută morală în care cinstea, corectitudinea, modestia să fie principiu de bază;
- asumarea responsabilității pentru activitatea desfășurată.

Aceste surse, trebuie să aibe o cultură generală bogată, să fie bine pregătiți din punct de vedere teoretic și mai ales practic, să cunoască și să pună în practică actele normative, legile, regulamentele și ordinele primite de la șefii lor profesionali și să fie niște cetățeni cu o înaltă conduită morală.

Aceste deziderate enunțate anterior, vor avea ca rezultat:

- creșterea calității personalului;
- promovarea personalului încadrat;
- direcționarea personalului încadrat spre acele activități în care randamentul și satisfacția profesională să fie maxime.

Metodele prin care „Humint-ul” - resursa strategică disponibilă serviciilor de informații pentru asigurarea cunoașterii anticipative a evoluțiilor riscurilor și amenințărilor la adresa României, pot culege date și informații, sunt:

- observarea, adică supravegherea nemijlocită a obiectivelor, persoanelor sau a mediilor de interes operativ – informativ, impuse a fi studiate, liber ori cu ajutorul unor mijloace tehnice de fotografiere și filmare;
- ascultarea, metodă prin intermediul căreia se obțin date și informații direct sau cu ajutorul unor mijloace tehnice moderne de recepționare a mediului ambiant.
- investigația, metodă prin intermediul căreia se obțin date și informații în urma discuțiilor cu anumite persoane care cunosc sau au acces la anumite date care prezintă interes și pot fi efectuate, deschise – când angajații serviciilor de informații își declină apartenența la un serviciu de informații și solicită acele informații în baza unor acte normative care reglementează acest lucru, sau „în orb”, când ofițerii operativ – informativi își camuflează profesia.

În cazul observării, metoda nu presupune riscuri deosebite, având doar ca dezavantaje: faptul că informațiile obținute sunt doar cele care se văd, obținându-se astfel o cantitate minimă de informații, iar accesul în zona obiectivelor de interes putând fi restricționat, posibilitatea de pătrundere și justificarea prezenței în anumite locuri de interes fiind limitată.

În cazul metodei de ascultare, nu se impune implicarea elementelor specializate de cercetare radio, deoarece se recepționează doar datele din mediu ambiant, iar valoarea informațiilor culese, este direct proporțională cu valoarea informativă a persoanelor ascultate.

În cazul culegerii informațiilor prin metoda investigării, greutatea informațiilor depinde de persoana cu care se dialoghează, iar resursa „Humint”, trebuie să dețină o poziție socială care să-i asigure și să-i justifice prezența în anumite medii informative ce prezintă interes operativ.

Bibliografie:

1. Iosif Rus, Aureliu Cioabă – Componenta verticală a războiului modern, Editura Militară, București, 1988;
2. Mihai Pelin – Die 1955 – 1980. Culisele spionajului românesc, Editura Evenimentul românesc, 1997;
3. Direcția Informații Militare, între ficțiune și adevăr, București, 1994;
4. Strategia de Securitate Națională a României, București, 1999;
5. Comandor (r.) dr. Mihai Axante – Cercetare, informații, spionaj, Editura Niculescu, 2005.
- 6.

GENERAREA ȘI REGENERAREA STRUCTURILOR FORȚELOR LOGISTICE, PARTE A PROCESULUI DE OPTIMIZARE

Marius CRĂSNARU*

România deține un dublu statut internațional: membră a NATO și a Uniunii Europene. Pe acest temei, ea se implică activ în soluționarea crizelor și conflictelor internaționale la care participă cele două organizații (NATO și UE). De aici necesitatea generării și regenerării structurilor forțelor logistice ce participă la executarea de misiuni în diferite teatre de operații.

Cuvinte-cheie: NATO, UE, România, parteneriate, forțe logistice, generare, regenerare, principii, concepte, pierderi umane.

1. Introducere

Poziția României pe plan european și mondial nu poate fi definită și promovată decât pe coordonatele derivate din statutul de țară membră a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene precum și din angajamentele și parteneriatele dezvoltate cu alte state.

Consecință firească a acestei realități, asigurarea securității României devine parte integrantă a securității colective și totodată obligație de a participa la realizarea acesteia. Astfel, adaptarea capacităților acționale proprii, transformarea acestora în perspectiva unor modalități comune de acțiune, devine o condiție intrinsecă a succesului efortului colectiv.

În acest context, se pune în mod pregnant problema generării și regenerării forțelor logistice ale României, a structurilor militare la pace, în situații de criză și pe timp de război. În războaiele desfășurate recent s-au întrebuițat sisteme și mijloace de luptă ultra performante, cu mare precizie de lovire și putere mare de distrugere, care au produs numeroase pierderi umane și materiale, atât în rândul combatanților, cât și al populației civile. Lupta armată, prin violența sa, devine „din ce în ce mai umanofagă și materialofagă”¹.

2. Premise teoretice și practice ale procesului de generare și regenerare a structurilor forțelor logistice

Conceperea și realizarea unui sistem viabil de generare și regenerare a forțelor pentru apărare, implicit a forțelor logistice, necesar completării cu personal activ și în rezervă a structurilor dislocabile în teatrele de operații, reprezintă o necesitate care să potențeze efortul militar al României la cerințele Alianței Nord-Atlantice și la cele de apărare a teritoriului național.

* **Colonel doctorand, Șef birou, Statul Major General**

¹ Col. Stoe Petre, *Generarea și regenerarea structurilor în scopul susținerii acțiunilor militare întrunite, Fundamentele acțiunilor întrunite cu caracter național și multinațional, Sesiunea de comunicări științifice*, Editura A.I.S.M., București, 2003, p. 263.

2.1. Pierderile umane și materiale în acțiunile militare

Pierderile umane reprezintă personalul scos din luptă ca urmare a decesului, rănirii grave, dispariției, prizonieratului, dezertării, condamnării, contaminării grave NBC sau afecțiunilor psihice grave.

Pierderile materiale reprezintă tehnica, echipamentele și materialele care și-au diminuat mai mult sau mai puțin grav calitățile și performanțele tehnice, au fost deteriorate, scoase din funcțiune sau capturate de adversar.

Nu sunt considerate pierderi în acțiuni militare personalul cu afecțiuni medicale, care poate fi recuperat în cel mult 10 zile, precum și tehnica, echipamentele și materialele cu nevoi de reparații curente sau cu resursa tehnică epuizată.

Pierderile de război sunt considerate a fi atât pierderile militare (umane și materiale), cât și pierderile civile, care sunt acele pagube înregistrate ca urmare a extinderii efectelor acțiunilor militare și executarea unor acțiuni de luptă asupra domeniului civil. Putem discuta despre pierderi în planurile: social, economic, cultural, tehnic, de mediu.

Din statisticile și datele apărute în presa străină, raportul „pierderi civile/pierderi militare poate ajunge până la 3,5-5/1; în unele zone și situații de dinamică a acțiunilor de luptă poate ajunge până la 10/1”².

Pierderile umane și materiale se pot clasifica în raport cu o serie de criterii ce vizează tipul, locul, momentul și factorii care le determină.

În funcție de formele și procedeele acțiunilor militare, pierderile pot fi: pe timpul ridicării capacității operaționale și al mobilizării; provocate în apărare, precum și în procedeele specifice ale acesteia; provocate în ofensivă, precum și în formele derivate ale acesteia.

Elementele de dispozitiv în care se produc pierderile, pot fi: la nivelul Forțelor de Angajare Imediată (F.A.I.); la nivelul Forțelor de Angajare Ulterioară (F.A.U.); la nivelul Forțelor de Sprijin (F.S.); la nivelul Rezervei (Rz.) și la nivelul logisticii (Log.); la nivelul sistemului de conducere; la nivelul forțelor pentru operațiuni speciale.

În raport de momentul producerii, pierderile pot fi: pe timpul planificării și organizării acțiunilor militare; pe timpul desfășurării acțiunilor militare.

După categoriile de forțe, genurile de armă și specialitățile militare în care se produc, pierderile pot fi: pe categorii de forțe ale armatei; pe arme; pe specialități militare.

Tipul mijloacelor de lovire întrebuintate de adversar, clasifică pierderile astfel: provocate de armamentele clasice; provocate de mijloace cu acțiune generalizată de distrugere; provocate de grupuri de cercetare-diversiune sau elemente teroriste ale adversarului; provocate de mijloacele de influențare psihologică.

În raport de criteriul recuperabilității, pierderile pot fi: recuperabile pentru acțiuni militare; recuperabile pentru logistică; recuperabile pentru viață (mutilați, invalizi); scoase din luptă (prizonieri, capacități tehnice de luptă deteriorate); irecuperabile (morți și dispăruți, capacități tehnice de luptă distruse).

² Dr. John D. Winkler, *Transformarea Componentelor Rezervei Forțelor Armate ale S.U.A.*, București, 2004, p. 6.

În funcție de perioada producerii, pierderile pot fi: în perioada de tensiune, pe timpul ridicării capacității operaționale și al mobilizării; în perioada ripostei militare; în perioada post conflict.

Criteriile de prognozare și parametrii de dinamică a pierderilor în personal și materiale reprezintă un ansamblu de elemente cu influență asupra tendințelor de evoluție a pierderilor în acțiunile militare stabilite prin standarde militare operaționale.

Parametrii de dinamică a pierderilor în personal și materiale reprezintă limita minimă și maximă între care pot să se înscrie pierderile, fără ca acțiunea militară să sufere abateri semnificative față de planificarea inițială.

Limita minimă a valorii pierderilor reprezintă nivelul minim necesar al completării cu personal și materiale pentru continuarea acțiunii militare fără luarea unor măsuri organizatorice deosebite.

Limita maximă a valorii pierderilor exprimă nivelul maxim al pierderilor care permite desfășurarea acțiunii militare în condiții apropiate de planificarea inițială dar cu luarea unor măsuri urgente de limitare a creșterii numărului pierderilor.

Depășirea limitei maxime a pierderilor duce la compromiterea scopului acțiunii militare aflate în curs de desfășurare și influențează negativ elementele care asigură succesul operației și al războiului.

Pentru forțele armate, principalii parametri de dinamică a pierderilor în personal și materiale sunt: capacitatea operațională; agilitatea acțională; mobilitatea trupelor; caracteristicile funcționale ale mijloacelor de luptă terestre, aeriene și navale; viabilitatea actului de conducere a forțelor; intensitatea confruntării; pregătirea psiho-morală pentru luptă.

Pentru populația civilă, principalii parametri de dinamică a pierderilor în personal și materiale sunt: nivelul pregătirii populației, teritoriului și economiei naționale pentru apărare; gradul de pregătire pentru protecția cetățenilor și bunurilor materiale împotriva efectelor armelor convenționale și de nimicire în masă; stabilitatea psihică a populației; nivelul moralului populației.

La toate eșaloanele, comandanții/șefii trebuie să „estimeze pierderile în personal și materiale, ce se pot produce în acțiunile militare, pe bază de calcule, ținându-se cont de categoria de forțe în care se produc, coeficienții de echivalare a forțelor și mijloacelor beligerante, pentru fiecare în parte, precum și de datele statistice rezultate în urma conflictelor desfășurate”³.

Estimarea pierderilor în personal și materiale în acțiunile militare în cadrul forțelor aeriene și navale se efectuează conform prevederilor actelor normative de specialitate.

În mod similar, dar cu mai multă rigurozitate se pune problema pierderilor umane în NATO. În cadrul exercițiilor, pierderile se clasifică în: pierderi cauzate de inamic și pierderi care nu sunt cauzate de inamic.

Pierderile determinate de acțiunile adversarului sunt clasificate în: uciși în acțiune, capturați sau dispăruți, răniți și bolnavi.

³ *O.M.-2, Instrucțiuni privind generarea și regenerarea forțelor/structurilor militare în situații de criză și la război*, București, 2003, p. 20

Pierderile care nu sunt cauzate de inamic cuprind: morți, răniți și bolnavi, având o pondere de numai 1,4%, din care 1,35% reprezintă bolnavi din care se estimează că se pot recupera circa 90%.⁴

2.2. Principiile, conceptele, obiectivele și conținutul sistemului de generare și regenerare a forțelor logistice

Optimizarea forțelor logistice, va începe cu generarea și regenerarea forțelor logistice. Un rol important în generarea și regenerarea forțelor logistice îl deține pe de o parte sistemul logistic integrat și pe de altă parte sprijinul logistic.

La baza procesului de optimizare a forțelor logistice, prin generare și regenerare, trebuie să stea în principal, următoarele principii:

a) responsabilitatea – structurile de execuție logistică răspund de generarea și regenerarea forțelor logistice din structura proprie și a celor din structurile subordonate/arodate;

b) autoritatea – șefii/comandanții structurilor militare au drepturi depline, în condițiile stabilite de actele normative în vigoare, asupra resurselor logistice puse la dispoziție;

c) prioritatea cerințelor pentru operație – întregul efort logistic este direcționat cu prioritate pentru satisfacerea cerințelor operaționale și îndeplinirea cu succes a misiunilor;

d) previziunea – presupune identificarea și evaluarea din timp a nevoilor/posibilităților de sprijin logistic;

e) cooperarea – vizează conjugarea tuturor eforturilor de planificare și execuție în scopul realizării sprijinului logistic necesar îndeplinirii misiunilor;

f) coordonarea – urmărește sincronizarea activităților și eforturilor în vederea atingerii eficienței maxime, pe timpul generării și regenerării forțelor logistice, în realizarea sprijinului logistic;

g) flexibilitatea – oferă posibilitatea de a reconfigura structurile de logistică în limita efectivelor aprobate și în funcție de natura, dimensiune și misiunea forțelor;

h) economicitatea – reprezintă optimizarea volumului sprijinului logistic, astfel încât consumul de resurse financiare și materiale să fie minim și în ordinea priorităților;

i) mobilitatea – reprezintă capacitatea de dislocare/redislocare în timp scurt a structurilor de logistică, concomitent cu realizarea sprijinului logistic, pentru menținerea capacității de luptă a forțelor⁵.

Conceptele de generare și regenerare sunt din ce în ce mai prezente în literatura militară de specialitate și abordate din diferite perspective, în încercarea de a explica legătura funcțională dintre forțele dislocabile și forțele de generare și regenerare.

Uneori, conceptele de generare și regenerare sunt abordate într-o manieră limitativă, cantonată în sfera logisticii și fără a lua în considerare refacerea conducerii, regenerarea personalului, operaționalizarea structurilor militare pentru a fi

⁴ Cf., *ACE Directiva 85-8, Principii, politici și parametri de planificare pentru sprijinul medical la Comandamentul Operațional Aliat*, Bruxelles, 2004, p. 26.

⁵ Concepția logisticii Armatei României, 2007.

capabile să-și îndeplinească misiunile specifice pe timpul ducerii acțiunilor militare de tip întrunit.

Este cunoscut faptul că, potrivit legii, „misiunile la care pot participa forțele armate în afara teritoriului național sunt: de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară, tip coaliție, exerciții comune, individuale și ceremoniale”⁶. Plecând de la acestea, într-o accepțiune mai nouă, sistemul de generare și regenerare a forței a fost definit ca fiind procesul prin care forțele de generare și regenerare de pe teritoriul național, cu nivel de încadrare cu personal, la pace, de 40-70%, completează cu resurse umane forțele dislocabile până la nivelul statului de organizare de război. Totodată, la nevoie, în același scop se pot selecționa rezerviști voluntari, care pot fi încadrați în structurile militare respective.

Potrivit altor surse, regenerarea forțelor este definită ca fiind „capacitatea sistemului logistic de a forma și completa, total sau parțial, în timp oportun, structurile și infrastructura categoriilor de forțe ale armatei. Activitatea graduală, parțială sau totală a structurilor și infrastructurii economiei naționale, inclusiv refacerea conducerii, echipamentelor și stocurilor la nivel de război”⁷. Fără a aprofunda rigurozitatea științifică a acestei definiții, numai simpla sa lectură evidențiază caracterul limitat, restrictiv, mai ales dacă se ia în considerare faptul că, între timp, conceptele de generare și regenerare a forței în NATO și în armatele statelor membre și-au schimbat radical sensurile.

Dincolo de orice definiție, în opinia noastră, considerăm conceptul de generare ca fiind unul foarte complex și care implică, pe de o parte, evaluarea activităților din domenii adiacente (personal și logistică), iar pe de altă parte, armonizarea acestora într-un sistem integrat, funcțional, care este unitatea militară. Totodată, considerăm că generarea și regenerarea resurselor umane trebuie să reprezinte obiectivul primordial al activității tuturor structurilor administrative ale armatei.

Este imperativă proiectarea unui sistem de optimizare a forțelor logistice coerent și viabil, urmând ca, în etapa modernizării instituției militare, acesta să fie perfecționat și implementat.

După cum este cunoscut, structurile militare au ca misiune esențială pregătirea și ducerea acțiunilor militare, în situații de criză și pe timp de război. În acest scop, trebuie construit sistemul generării și regenerării forțelor de apărare și create conexiunile și procedurile funcționale între forțele de rezervă, forțele de generare și regenerare și forțele dislocabile, în perspectiva pregătirii condițiilor pentru realizarea deplinei compatibilități a sistemelor românești cu cele ale statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice.

Având în vedere cele enunțate anterior, considerăm că generarea resurselor umane poate fi definită ca fiind activitatea desfășurată de structurile militare administrative în scopul selecționării, formării, instruirii și perfecționării personalului necesar completării unităților din forțele dislocabile sau forțele de generare și regenerare.

⁶ Cf., *Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara statului român*, Monitorul Oficial nr. 242/2004, partea I, p. 1.

⁷ *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate*, Editura Militară, București, 2000, p. 28.

Adaptarea componentelor din organica structurilor logistice la cerințele structurii de forțe și misiuni, prin generarea și regenerarea forțelor logistice, se realizează cu respectarea principiilor Concepției logisticii Armatei României și cu menținerea domeniilor funcționale ale logisticii.

Obiectivele generării și regenerării forțelor logistice sunt următoarele:

- a) realizarea eficientă a sprijinului logistic, necesar îndeplinirii misiunilor ce revin structurilor din compunerea și subordinea Statului Major General, în timp de pace, la criză și război, pe teritoriul național sau în afara acestuia;
- b) optimizarea sistemului de management al resurselor materiale, umane și financiare pentru apărare, în folosul tuturor structurilor militare;
- c) participarea la creșterea calității vieții personalului militar și civil.

Aceste obiective ale procesului de generare și regenerare a forțelor logistice trebuie să fie îndeplinite prin:

- a) dezvoltarea cadrului normativ și instituțional în domeniul logistic în Armata României;
- b) reconfigurarea structurilor de sprijin logistic de la toate eşaloanele, potrivit Strategiei de transformare a Armatei României;
- c) optimizarea utilizării resurselor materiale, umane și financiare alocate pentru funcționarea sistemului logistic integrat, conform priorităților derivate din Strategia logisticii Armatei României⁸.

În același timp, regenerarea resurselor umane este definită ca fiind activitatea desfășurată de structurile militare administrative în scopul refacerii capacităților fizice și psihice, instruirii și reintegrării în comandamente, mari unități și unități a personalului căruia i-a fost afectată temporar capacitatea de luptă.

Fără a le considera perfect riguroase din punct de vedere științific, în opinia noastră, cele două definiții răspund cel mai bine conținutului procesului de generare și regenerare a resurselor umane.

Pentru a îndeplini eficient obiectivele completării cu resurse umane a unităților, în organizarea acestei activități trebuie avute în vedere: necesarul de asigurat, potrivit prevederilor statului de organizare de război, rezerva suplimentară (15%), valoarea pierderilor înregistrate, timpul la dispoziție și prioritățile de completare, resursele umane disponibile, complexitatea situației operativ-tactice, caracterul acțiunilor întreprinse, condițiile de timp și anotimp, precum și caracteristicile terenului.

Gradul de completare a unităților cu resurse se apreciază prin raportarea efectivului prezent la necesarul de război. Astfel, în funcție de gradul de completare realizat, unitățile militare pot fi considerate apte pentru îndeplinirea unei misiuni (când gradul de completare este de cel puțin 75%), neutralizate (când gradul de completare este de 50-74%) sau nimicite (când gradul de completare este mai mic de 50%)⁹.

Unitățile care și-au pierdut capacitatea combativă pot fi înlocuite cu aprobarea eşalonului superior și regrupate în raioane, unde execută activități de completare cu resurse.

⁸ Concepția logisticii Armatei României, 2007

⁹ Cf., *O.M.-2, Instrucțiuni privind generarea și regenerarea forțelor/ structurilor militare în situații de criză și război*, București, 2003, art. 42.

În situația în care nu sunt posibilități suficiente de substituire a tuturor unităților care și-au pierdut capacitatea combativă, se înlocuiesc numai unitățile care duc acțiuni pentru îndeplinirea misiunilor pe direcția/direcțiile principale sau se continuă acțiunile militare cu structurile care au capacitate de luptă redusă, eficientizarea acestora realizându-se prin regruparea forțelor existente, prin utilizarea efectivelor altor unități/subunități din subordinea aceluiași comandament, care nu pot fi refăcute în timp util sau prin întărirea cu subunități din cadrul forțelor de angajare ulterioară sau în rezervă.

Personalul care încadrează tehnica de luptă devenită neoperativă pe câmpul de luptă se redistribuie cu prioritate altor structuri din cadrul subunității, unității sau mării unități, pe funcții de aceeași specialitate sau, după caz, se regrupează în cadrul unităților de instrucție în vederea asigurării continuității procesului de instrucție, potrivit ordinilor comandanților eșaloanelor superioare.

În vederea organizării într-o concepție unitară și a asigurării viabilității sistemului de generare și regenerare a forțelor, se impune respectarea unor principii de către toate eșaloanele și autoritățile administrației publice locale cu responsabilități în acest domeniu. Acestea vizează stabilirea clară, încă din timp de pace, a cadrului de război al armatei, precum și a cadrului de mobilizare (loc, situații, dislocare, subordonare, termene de anunțare și afluire, termene de primire, echipare și constituire a subunităților, operaționalizare), proiectarea judicioasă a nevoilor și asigurarea unor fluxuri suficiente și optime de resurse.

Totodată, formarea și pregătirea rezervei la nivelul standardelor forțelor active, printr-un sistem permanent de forme și mijloace, reduce semnificativ durata de operaționalizare a structurilor și asigură luptătorilor abilitățile necesare îndeplinirii misiunilor. Un alt principiu îl reprezintă constituirea resurselor pe plan zonal, în raport de dispunerea forțelor de generare și regenerare pe teritoriul național. O astfel de concepție de distribuire a resurselor pe zone de interes strategic asigură o autonomie sporită structurilor militare.

Sistemul de generare și regenerare a forțelor logistice trebuie să asigure crearea, gestionarea și evidența resurselor necesare, atât pentru asigurarea acestora la mobilizare, cât și pentru refacerea capacității de luptă a unităților ca urmare a pierderilor suferite în teatrele de operații, pe teritoriul național sau în proximitatea acestuia. O importanță deosebită în asigurarea sistemului de generare și regenerare a forțelor logistice o are și principiul privind protecția și asigurarea multilaterală, atât pe timpul mobilizării, cât și pe timpul desfășurării acțiunilor militare.

În condițiile noului mediu de securitate este necesar să avem în vedere și alte principii care guvernează baza sistemului de generare și regenerare a forței. Aceste principii pot viza constituirea cadrului legislativ și normativ unitar care să reglementeze selecționarea, formarea, evidența și instruirea resursei umane. Crearea condițiilor practice de implementare reală a instituției rezervistului voluntar, reformarea forțelor de rezervă actuale ale armatei în vederea utilizării acestora în teatrele de operații, în misiuni de sprijin de luptă sau logistic, restructurarea centrelor militare în funcție de noile cerințe de recrutare și încorporare, evidență și repartitie a resurselor umane, precum și de informare a societății civile asupra profesiei militare și de atragere a tinerilor cu aptitudini către cariera militară, modernizarea sistemului

de formare, instruire și gestionare a rezerviștilor voluntari contribuie de asemenea la realizarea unui sistem viabil.

În concluzie, considerăm că se impune adaptarea sistemul actual de generare și regenerare a forțelor logistice conform cerințelor armatei profesionalizate, bazată integral pe voluntariat.

2.3. Structurile care generează și regenerează forțele de apărare, în speță forțele logistice, în timp de pace, în situații de criză și la război

În situații de criză și la război, resursele umane sunt generate și asigurate de unitățile de instrucție, instituțiile militare de învățământ, centrele militare, marile unități, unitățile, formațiunile medicale ale armatei și cele din rețeaua sanitară civilă.

În situații de criză, unitățile de instrucție continuă activitățile desfășurate la pace și asigură personalul activ și în rezervă necesar completării forțelor de generare și regenerare.

La război, unitățile de instrucție pregătesc recruți și rezerviști, în vederea asigurării cu personal a marilor unități, unităților, formațiunilor și subunităților, a celor care își regenerează capacitatea operațională sau a celor nou generate.

Instituțiile militare de învățământ asigură formarea, specializarea și perfecționarea pregătirii cadrelor militare în activitate și în rezervă.

Centrele militare desfășoară activități de evidență, anunțare și trimitere a rezerviștilor la unități, recrutare-încorporare și de asistență familială.

Marile unități, unitățile, formațiunile și subunitățile sunt generate la război de către statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Comandamentul logistic întrunit, Comandamentul comunicațiilor și informaticii sub directa coordonare a Statului Major General.

După generare, structurile completate, precum și cele nou constituite, desfășoară instrucția pentru operaționalizare.

În situații de criză și la război, resursele umane sunt regenerate de formațiunile medicale ale armatei și cele din rețeaua sanitară civilă.

După recuperarea fizică și psihică a personalului, instituțiile menționate mai sus trimit militarii respectivi la permanențele structurilor din care aceștia fac parte.

În situații de criză și război, resursele materiale sunt generate din stocurile de mobilizare asigurate din timp de pace, din existentul în unitate, precum și din reparații, achiziții și rechiziții.

Regenerarea resurselor materiale se efectuează prin executarea lucrărilor de reparații de către structurile de mentenanță din sistemul militar și civil, precum și prin achiziții și rechiziții.

Structurile logistice generează și regenerează resursele materiale prin aprovizionarea și completarea deficitelor cu prioritate din sursele din teritoriu și cele puse la dispoziție de eșaloanele superioare, precum și prin repararea tehnicii militare, rechiziții și achiziții.

În vederea îndeplinirii acestor misiuni, unitățile de logistică trebuie să actualizeze permanent situația stocurilor de tehnică, echipamente și materiale, să țină evidența resurselor tehnice reparabile și reparate, care pot completa deficitele existente, să completeze unitățile cu tehnică, echipamente și materiale de la operatorii

economici și din industria de război, să identifice noi surse din teritoriu pentru refacerea infrastructurii logistice și să organizeze, să planifice și să desfășoare activitățile de transport în vederea distribuției materialelor.

Problematika generării și regenerării forței reprezintă o preocupare majoră a specialiștilor militari după Summit-ul de la Praga și aderarea țării noastre la NATO și UE. Acest concept trebuie dezvoltat și adaptat la specificul fiecărui stat în raport de resursele umane și materiale puse la dispoziție de către puterea politică.

Sistemul de generare și regenerare a forței are scopul de a realiza acele structuri militare cu o capacitate operațională proiectată, capabile să participe oportun și eficient la întreaga gamă de misiuni NATO.

Problematika abordată în acest capitol se bazează pe studiul sistemelor de generare și regenerare a forței din armatele SUA, Marea Britanie, Franța, Italia și Spania.

Concluzie

Problematika generării și regenerării forțelor logistice, în opinia noastră, trebuie abordată din perspectiva activităților desfășurate de structurile militare administrative în scopul selecționării, instruirii și perfecționării pregătirii personalului activ și în rezervă pentru completarea unităților la pace, criză și război, precum și cele desfășurate pentru refacerea capacității operaționale ale acestora.

O altă direcție de abordare a generării și regenerării forței o reprezintă asigurarea forțelor necesare, antrenate și echipate corespunzător, precum și a mijloacelor aferente pentru transportul lor în teatru, recuperare și susținere, în scopul îndeplinirii misiunilor încredințate.

Referitor la analiza din prima perspectivă, putem afirma că, în statele membre NATO, sistemul de generare și regenerare a forțelor armate reprezintă un ansamblu de activități politice, economice, administrative și militare pentru trecerea țării de la starea de pace la starea de război.

Deși scopul său principal este completarea structurilor militare cu resurse umane și materiale, organizarea și funcționarea acestuia diferă de la stat la stat, fiind adaptat specificului și tradiției naționale, doctrinei militare și sistemului legislativ și normativ.

Elementele sistemului de generare și regenerare a forței variază în raport cu tipurile și modalitățile de declarare a mobilizării, urmăresc completarea cu efective, materiale și echipamente a forțelor militare active, precum și formarea, evidența și instruirea forțelor de rezervă.

De asemenea, se poate afirma că generarea forței este elementul primordial în asigurarea succesului misiunii, proces complex și de lungă durată, ce se poate extinde pe o perioadă cuprinsă între 90-140 zile.

Caracteristica comună a sistemului de optimizare a forțelor logistice, este aceea că, pentru generarea și regenerarea forței, există structuri la nivel central, cu atribuții de coordonare și control, precum și structuri de execuție la nivelul categoriilor de forțe ale armatei.

Bibliografie:

1. ****Constituția României*, Monitorul Oficial al României nr. 767, partea I, București, 2003.
2. ****Legea privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării*, nr. 346/2006, Monitorul Oficial al României nr. 654, partea I, București, 2006.
3. ****Legea privind statutul soldaților și gradaților voluntari*, nr. 384/2006, Monitorul Oficial al României nr. 868, partea I, București, 2006.
4. ****Legea privind pregătirea populației pentru apărare*, nr. 446/2006, Monitorul Oficial al României nr. 990, partea I, București, 2006.
5. ****Legea privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român*, nr. 42/2004, Monitorul Oficial al României nr. 242, partea I, București, 2004.
6. ****Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență*, nr. 453/2004, Monitorul Oficial al României nr. 1052, partea I, București, 2004.
7. ****Strategia de Transformare a Armatei României*, București, 2007.
8. ****Concepția logisticii Armatei României*, București, 2007
9. ****Concepția restructurării Sistemului de mentenanță în Armata României*, București, 2007
10. ****Concepția privind mobilizarea Armatei României*, București, 2007.
11. ****Concepția privind generarea și regenerarea forțelor în Armata României*, proiect, București, 2007.
12. ****O.M.-1/1, Regulamentul mobilizării Armatei României*, București, 2009.
13. ****O.M.-2, Instrucțiuni privind generarea și regenerarea forțelor/ structurilor militare în situații de criză și război*, București, 2003.
14. ****O.M.-4, Norme privind evidența militară a gradaților și soldaților în rezervă*, București, 2003.
15. ****O.M. – 5, Instrucțiuni privind asigurarea cu produse și servicii, din economia națională în situații de criză, la mobilizare și război și pregătirea operativă a teritoriului pentru apărare*, București, 2005.
16. ****Doctrina pentru sprijinul cu personal în operațiile întrunite*, București, 2003.
17. ****AJP-4.10(A), Doctrina aliată pentru sprijinul medical*.
18. ****ACE Directiva 85-8, Principii, politici și parametri de planificare pentru sprijinul medical la Comandamentul Operațional Aliat*.
19. Arădăvoice Gheorghe, *Stil de conducere. Perspectivă psihosociologică*, Editura Militară, București, 1985.
20. Băețelu Vasile, *Generarea și regenerarea resurselor umane în situații de criză și la război*, Editura U.N.Ap., București, 2002.
21. Băețelu Vasile, *Optimizarea sistemului de generare și regenerare a structurilor militare în timp de pace, în situații de criză și la război*, Editura S.M.F.T., București, 2003.
22. Băețelu Vasile, *Modernizarea organizării și mobilizării armatei*, București, 2005.

23. Băețelu Vasile, *Generarea și regenerarea forțelor pentru apărare*, Editura U.N.Ap., București, 2006.
24. Bădălan Eugen, Frunzeti Teodor, *Forțe și tendințe în mediul de securitate european*, Editura Academia Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.
25. Bădălan Eugen, Arsenie Valentin, Văduva Gheorghe, *Strategia militară contemporană*, Editura C.T.E.A., București, 2006.
26. Dumitraș Dorel, Giurcă Ion, *Alianțele și coalițiile politico-militare*, Editura U.N.Ap., București, 2004.
27. Duțu Petre, Mostoflei Constantin, Sarcinschi Alexandra, *Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO*, Editura U.N.Ap., București, 2003.
28. Alexandrescu Grigore, Duțu Petre, *Optimizarea regenerării structurilor Armatei României angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național*, Editura U.N.Ap., București, 2005
29. Epperson A. Ralph, Winkler D. John, Onge St. Robert, *Noua ordine mondială*, Editura Alma, București, 1997.
30. McKenney Karen, Buck Jennifer, *Transformarea Componentelor Rezervei Forțelor Armate ale SUA*, București, 2004.
31. Mureșan Mircea, *Reflecții despre fenomenul militar*, Editura U.N.Ap., București, 2004.
32. Mureșan Mircea, *Securitatea europeană la începutul mileniului trei*, Editura U.N.Ap., București, 2006.
33. Mureșan Mircea,
34. Enache Doru, *Globalizarea la începutul secolului XXI. Securitatea națională a României în epoca globalizării*, Editura U.N.Ap., București, 2005
35. Mureșan Mircea,
36. Țenu Costică,
37. Stăncilă Lucian, *Operațiile întrunite în războiul viitorului*, Editura U.N.Ap., București, 2005.
38. Mureșan Mircea,
39. Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura U.N.Ap., București, 2006.
40. Popescu Mihail, Robu Mihai, Grad Vasile, *Sistemul de mobilizare al armatei și economiei naționale*, Editura Sylvi, București, 1999.
41. Robu Mihai, *Teoria managementului resurselor în situații de criză sau conflictuale*, Editura Ars Docendi a Universității București, 2003.
42. Stoe Petre, *Generarea și regenerarea structurilor militare în situații de criză și la război - implicații asupra securității naționale*, Editura U.N.Ap., București, 2007.
43. Țenu Costică, *Sistemul de generare și regenerare a forței în perioada de criză*, Sesiunea de comunicări științifice a U.N.Ap., București, 2003.
44. Țenu Costică, *Considerații generale privind generarea și regenerarea forței*, Sesiunea de comunicări științifice a U.N.Ap., București, 2004.
45. Țenu Costică,

46. Stăncilă Lucian, *Forme specifice conflictelor militare moderne*, Editura U.N.Ap., București, 2005.

ROLUL PARLAMENTULUI ÎN CONTROLUL SERVICIILOR DE INTELLIGENCE

Ștefan Daniel PIRPILIU*

Intelligence services perform a major task in protecting national security of the democratic state. They possess special powers, such as the ability to monitor communications which can limit human rights. To prevent the violation of the constitutional rights of the individual, the democratic civil control of the intelligence services is need, especially accomplished by the Parliament.

The parliamentary control can ensure that the intelligence services are serving the democratic state, respecting the human rights and protecting the constitution, rather than narrower political and sectional interests. Nevertheless, the parliamentary control ensures that the intelligence services use of public money is properly authorized and accounted for.

In the paper, there is presented the specificity of the most important mechanisms used by Romanian Parliament for the control of the intelligence services, such as: the adaptation of the laws on their organization and function, the business description of the permanent ad-hoc parliamentary commissions and the budget approval.

În conformitate cu prevederile Constituției, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român. Competența Parlamentului se împarte, în principal, între funcția de legiferare, fiind unica autoritate legiuitoare a țării și funcția de control¹.

Principial, funcția de control vizează întreaga activitate statală, îndeosebi activitatea Executivului, precum și a tuturor autorităților publice, manifestându-se prin mijloace și procedee adecvate.

Controlul parlamentar reprezintă deci o funcția importantă a Parlamentului, determinată de esența sa de a fi forul reprezentativ suprem al poporului român. Deputații și senatorii, ca reprezentanți ai națiunii, au atât dreptul, cât și obligația, în virtutea mandatului prin care au fost aleși, să controleze activitățile publice care au ca scop atât asigurarea binelui public, cât și apărarea interesului național.

Între activitățile publice supuse controlului parlamentar, un rol aparte îl au activitățile serviciilor de intelligence.

Serviciile de intelligence constituie o componentă esențială a statului fiind instituții care, în baza unui suport legal și a unui control parlamentar eficient, acționează în scopul cunoașterii disfuncțiilor, vulnerabilităților, factorilor de risc, amenințărilor și stărilor de pericol la adresa securității naționale prin căutarea și obținerea informațiilor pentru securitate și transmiterea acestora factorilor legali abilitați în vederea luării deciziilor de prevenire și contracarare.

În statul de drept, serviciile de intelligence, pe lângă cerința generală de eficiență, trebuie să fie neutre politic (nepartizane), să acționeze în conformitate cu normele constituționale și legale, cu practicile democratice ale statului, în baza unui mandat legal. De altfel, serviciile de intelligence sunt îndrituite să acționeze prin

* **Deputat, membru al Comisiei de apărare, ordine publică și siguranță națională și al Comisiei speciale a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații Externe**

¹ **Constituția României**, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

mijloace și procedee specifice tocmai pentru apărarea atributelor și valorilor esențiale ale statului de drept și a democrației constituționale.

În eforturile lor pentru eficiență, în condițiile noilor amenințări și riscuri la adresa securității naționale ca urmare a terorismului internațional, dar și a crimei organizate, traficului de droguri și de ființe vii, contrabandei și imigrației ilegale, există riscul ca serviciile de intelligence să depășească unele limite constituționale, în primul rând cele referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale individului.

Un alt risc în activitatea serviciilor de intelligence îl poate constitui folosirea abuzivă a informațiilor în contextul politic intern.

O garanție a menținerii activității serviciilor de intelligence în limitele constituționale și legale ale statului de drept o constituie controlul democratic al Parlamentului asupra acesteia.

Serviciile de intelligence au următoarele misiuni generale²:

- căutarea, identificarea, obținerea și furnizarea factorilor de decizie politico-statală informații ample și exacte despre problemele care generează vulnerabilități, factori de risc, amenințări și pericole la adresa securității interne a României și a aliaților săi;

- contribuirea, prin măsuri de cunoaștere, la prevenirea conflictelor locale și zonale generate de noii actori identificați în state agresoare, actori non-statali interesați să controleze difuzarea informațiilor pentru promovarea intereselor așaziselor corporații multinaționale cu o identitate greu de stabilit, care intră în jocurile internaționale ca actori ai politicii globale, organizațiile criminale de cele mai diverse tipuri;

- reevaluarea permanentă a modului propriu de acțiune, în vederea identificării cu operativitate a oportunităților și amenințărilor la adresa intereselor naționale;

- evaluarea și prognozarea evoluției situației operative în domeniul securității naționale, formularea propunerilor de măsuri adecvate de cunoaștere, prevenire și contracarare a factorilor de risc și amenințărilor și sprijinirea procesului de luare a deciziilor;

- asigurarea unui management eficient al resurselor, pe bază de programe integrate, îmbunătățirea activității proprii de cooperare, conlucrare și colaborare cu instituțiile din sistemul securității naționale și cu cele ale partenerilor externi;

- elaborarea de evaluări și analize complexe asupra stării de securitate națională, care să identifice și să sesizeze amenințările potențiale asupra securității naționale, caracteristicile mediului în care acestea acționează și formularea de propuneri de măsuri adecvate pentru protejarea obiectivelor, valorilor fundamentale și intereselor naționale împotriva oricăror acțiuni ilegale.

Fiecare serviciu sau structură de intelligence are și misiuni specifice precizate în actele normative de organizare și funcționare.

Îndeplinirea acestor misiuni constituie, în principal, activitatea serviciilor de intelligence care face obiectul controlului democratic al Parlamentului.

Structurile de intelligence ale statului român sunt:

² Doctrina națională a informațiilor pentru securitate.

Serviciul Român de Informații (SRI) este organizat și funcționează în baza Legii nr. 14/1992³, fiind serviciul specializat în domeniul informațiilor privitoare la siguranța națională a României, parte componentă a sistemului național de securitate.

Serviciul Român de Informații este serviciul național de intelligence și securitate internă, cu statut autonom și competențe generale pe întreg teritoriul țării; se află sub autoritatea și controlul Parlamentului, fiind coordonat în planul activității curente de către Consiliul Suprem de Apărare a țării; face parte din rețeaua funcțională a Comunității Naționale de Informații, care realizează planificarea la nivel strategic a activității tuturor autorităților de intelligence în scopul integrării și valorificării produselor informaționale ale acestora în estimări informative de nivel național necesare fundamentării strategiilor și politicilor de securitate națională.

Serviciul de Informații Externe (SIE) este organizat și funcționează potrivit Legii nr. 1/1998⁴, fiind organul de intelligence al statului, specializat în domeniul informațiilor externe privind siguranța națională și apărarea României și a intereselor sale.

Serviciul de Informații Externe este autoritate autonomă, parte componentă a sistemului securității naționale și face parte din rețeaua funcțională a Comunității Naționale de Informații.

Direcția Generală de Informații a Apărării (DGIA) este autoritatea de intelligence militară, cu competențe în domeniul apărării naționale, în interiorul și exteriorul țării.

Funcționează în baza Hotărârii Guvernului nr. 489/2000 privind organizarea structurilor centrale din Ministerul Apărării Naționale⁵.

Direcția Generală de Informații a Apărării asigură obținerea, prelucrarea, verificarea, stocarea și valorificarea informațiilor și datelor referitoare la factorii de risc și amenințările interne și externe, militare și non-militare care pot afecta securitatea națională în domeniul militar, coordonează aplicarea măsurilor contrainformative și cooperarea atât cu serviciile/structurile de intelligence naționale și departamentale cât și cu cele ale statelor membre ale alianțelor, coalițiilor și organizațiilor internaționale la care România este parte. De asemenea, asigură securitatea informațiilor clasificate naționale, ale NATO și ale UE la nivelul Ministerului Apărării Naționale.

Direcția Generală de Informații și Protecție Internă (DGPI) desfășoară activități de informații și protecție internă în vederea asigurării ordinii publice, prevenirii și combaterii amenințărilor la adresa siguranței naționale privind misiunile, personalul și informațiile clasificate în cadrul Ministerului Administrației și Internelor.

³ Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 33 din 3 martie 1992; modificată prin Legea nr. 181/1998, Ordonanța de urgență nr. 72/2002 și Ordonanța de urgență nr. 52/2003.

⁴ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 7 din 12 ianuarie 1998; republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 18 octombrie 2000, modificată prin Ordonanța de urgență nr. 154/2001 și prin Ordonanța de urgență nr. 98/2004.

⁵ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 271 din 15 iunie 2000.

DGIPI funcționează în baza Ordonanței de urgență nr. 30/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Administrației și Internelor⁶, aprobată prin Legea nr. 15/2008⁷.

Direcția Generală de Informații și Protecție Internă are atribuții de obținere, verificare, procesare, stocare, protecție și valorificare a informațiilor necesare realizării atribuțiilor ce revin ministerului, potrivit legii. DGIPI are rolul de autoritate informativă departamentală și este o parte componentă a Comunității Naționale de Informații conform Hotărârii Consiliului Suprem de Apărare a Țării 146/2005 privind unele măsuri pentru organizarea și coordonarea unitară a activităților de informații pentru securitatea națională.

Toate aceste structuri de intelligence reprezintă componente ale Comunității Naționale de Informații.

Comunitatea Națională de Informații (CNI) reprezintă rețeaua funcțională a autorităților de intelligence din sistemul securității naționale și funcționează sub coordonarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

Comunitatea Națională de Informații are rolul de a planifica la nivel strategic activitatea autorităților de intelligence în scopul integrării și valorificării produselor informaționale ale acestora în estimări informative de nivel național, potrivit necesităților de fundamentare, elaborare, susținere și promovare a strategiilor și politicilor de securitate națională.

Controlul parlamentar asupra activității serviciilor de intelligence este expres prevăzută în Constituție. Astfel, art. 65 referitor la ședințele Camerelor Parlamentului și activitățile ce se dezbate în ședințe comune, la lit. h) dispune: „*numirea, la propunerea Președintelui României a directorilor serviciilor de informații și exercitarea controlului asupra activității acestor servicii*”.

De subliniat că misiunea de control parlamentar al activității serviciilor de intelligence este susținută și de forurile internaționale și europene. Astfel, în ultimii ani, în special după atacurile teroriste de la New York și Washington din 11 septembrie 2001 și de la Madrid din 11 martie 2004, ca și după declanșarea celui de al doilea război din Irak (2003), s-a conturat tot mai mult un consens internațional asupra importanței controlului democratic, respectiv parlamentar asupra serviciilor de intelligence. Foruri internaționale precum Uniunea Interparlamentară, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Adunarea Uniunii Europei Occidentale admit, în mod explicit, faptul că serviciile de intelligence trebuie supuse unui control democratic.

Uniunea Interparlamentară, în „Ghidul pentru parlamentari referitor la controlul parlamentar al sectorului de securitate” precizează⁸:

„Controlul democratic al structurilor de intelligence ar trebui să înceapă cu un cadru legal clar și explicit, care să stabilească statutul organizațiilor de intelligence în cadrul statului și care să fie aprobat de Parlament. Aceste statute trebuie să

⁶ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 309 din 9 mai 2007.

⁷ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 127 din 19 februarie 2008, cu modificările și completările ulterioare.

⁸ [Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici, Uniunea Interparlamentară, Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, 2003, p. 66.

specifice limitele atribuțiilor serviciilor de intelligence, metodele de operare ale acestora și modalitățile în care vor răspunde în fața legii”.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, în Recomandarea nr. 1402 (1999) precizează⁹:

„i. Serviciile de securitate internă trebuie să respecte Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

ii. Orice încălcare a Convenției Europene a Drepturilor Omului, prin activități operative ale serviciilor interne de securitate trebuie autorizată prin lege. [...]

ii. Legislativul trebuie să adopte legi clare și adecvate care să creeze serviciilor de securitate internă o bază statutară, prin care să se reglementeze care tipuri de activități operative ce poartă un risc ridicat de violare a drepturilor individului pot fi întreprinse, în ce circumstanțe și furnizarea instrumentelor adecvate pentru prevenirea abuzurilor”.

Adunarea Uniunii Europei Occidentale, în Rezoluția 113, adoptată la 4 decembrie 2002, prevede¹⁰:

„Cheamă parlamentele naționale pentru:

(1) Planuri de asistență pentru reformarea sistemelor de intelligence, apărând în același timp prerogativele parlamentare, pentru o investigare atentă, mai eficientă și mai efectivă a activităților de intelligence și a scopului pentru care sunt folosite informațiile culese,,.

Este evident, activitatea serviciilor de intelligence trebuie să facă obiectul controlului democratic parlamentar. Sunt mai multe motive care impun acest control.

Într-un studiu, întreprins de Hans Born și Ian Leigh, referitor la supravegherea agențiilor de intelligence sunt identificate cinci motive pentru care este necesar controlul democratic parlamentar al serviciilor de intelligence.

În primul rând, mare parte din activitatea serviciilor de intelligence se desfășoară în secret, acestea putând fi astfel exceptate de la evaluarea publică. Este deci important ca Parlamentul să monitorizeze operațiunile serviciilor de intelligence.

În al doilea rând, serviciile de intelligence dețin unele abilități speciale, cum ar fi posibilitatea de a intercepta comunicațiile, care pot limita respectarea drepturilor omului. Pentru a preveni astfel de situații, este necesar controlul parlamentar. În această materie, Recomandarea nr. 1402 (1999) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, la pct. 2. menționează: *„Adunarea își exprimă îngrijorarea că serviciile de securitate internă ale statelor membre plasează adesea interesul a ceea ce percep ca fiind securitatea națională și țara lor înainte de respectarea drepturilor individului. Pe lângă aceasta, deoarece adesea serviciile de securitate internă nu sunt supuse unui control corespunzător, există un risc ridicat de abuz de putere sau încălcare a drepturilor omului, în cazul în care nu sunt impuse măsuri legislative și constituționale de protecție”.*

⁹ Council of Europe, Parliamentary Assembly, **Recommendation 1402 (1999)**, Control of internal security services in Council of Europe member states, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/EREC1402.htm>

¹⁰ Hans Born, Ian Leigh – **Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practice for Oversight of Intelligence Agencies**, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces; Human Rights Centre, Department of Law, University of Dulham (UK); Norwegian Parliamentary Intelligence Oversight Committee, Oslo, 2005, p. 14.

În același spirit, s-a pronunțat președintele Comisiei de apărare, ordine publică și siguranță națională a Camerei Deputaților, în iunie 2006¹¹:

„Expresia eficientizării sectorului de securitate din România este dată de raportul dintre nivelul de securitate națională și drepturile și libertățile individuale la care se renunță. Balanța optimă este dată de o cât mai mare libertate individuală și un nivel crescut al securității naționale. Acest raport poate fi menținut prin dezvoltarea și eficientizarea pârghiilor de control parlamentar asupra sectorului de securitate, și în mod special asupra serviciilor secrete. [...]

Structurile parlamentare [...]care asigură controlul democratic și transparența sectorului de securitate trebuie să se asigure că nu sunt folosite practici care contravin în mod flagrant convențiilor internaționale cu privire la drepturile fundamentale ale omului, respectiv să se opună mijloacelor de interogare, în special ale torturii în scopul obținerii de informații. Lupta împotriva terorismului trebuie să se facă cu mijloace atât legale, cât și legitime, măsura legitimității fiind dată de interesul național. Folosirea unor mijloace similare nu vor face altceva decât să trivializeze noțiunea de stat democratic”.

În al treilea rând, perioada de după terminarea Războiului Rece și, mai ales, după atentatele teroriste din SUA de la 11 septembrie 2001, de la Madrid din martie 2004 și cele care au urmat, a marcat schimbări majore în ceea ce privește amenințările de securitate. Principala amenințare pentru societățile democratice nu mai era aceea a unei agresiuni militare străine, ci riscurile legate de terorism, crima organizată, dezvoltarea unor conflicte regionale, traficul ilegal de persoane, de arme și de alte bunuri. Această evoluție din mediul de securitate a impus serviciilor de intelligence un proces de readaptare la noile amenințări. Acest proces de reajustare trebuie să se desfășoare sub supravegherea autorităților civile alese, care pot oferi garanția că restructurarea serviciilor de intelligence se desfășoară în conformitate cu nevoile cetățenilor. Mai mult, controlul Parlamentului trebuie să asigure că schimbările preconizate se implementează de o manieră eficientă, cu depășirea inerentei rezistențe la schimbare și a inerției birocratice.

În al patrulea rând, serviciile de intelligence au rolul de a culege și a analiza informații despre posibilele amenințări și de a evalua riscurile. Evaluarea riscurilor, care reprezintă punctul de plecare pentru celelalte forțe de securitate ale statului, presupune stabilirea unei prioritizări a amenințărilor care au, de regulă, implicații politice semnificative, de aceea este necesar să se desfășoare cu respectarea principiilor controlului parlamentar.

Studiul întreprins de Hans Born și Ian Leigh a identificat și un al cincilea motiv care să necesite controlul parlamentar al activității serviciilor de intelligence, specific statelor care au trecut de la un regim totalitar la un regim democratic. Este vorba de amplul proces de transformare a vechilor servicii de intelligence, care îndeplineau și o funcție represivă, în servicii democratice moderne, proces ce trebuie monitorizat atent de Parlament.

¹¹ Deputat Mihai Stănișoară – Controlul parlamentar asupra serviciilor secrete – vector de eficientizare a sectorului de securitate din România, http://www.advocacy.ro/UserFiles/File/securitatenationala/Depozitii/Depozitie_Mihai%20Stanisoara_deputat.pdf.

În România, putem considera că acest motiv de supraveghere nu mai este de actualitate, dar modernizarea, în continuare, a serviciilor de intelligence se desfășoară tot sub atenta supraveghere a Parlamentului.

Considerăm că alte patru motive justifică necesitatea controlului parlamentar asupra serviciilor de intelligence.

În primul rând, eficiența activității operative a serviciilor de intelligence este reflectată de modul de îndeplinire a programului stabilit de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, precum și de corectitudinea și oportunitatea informațiilor furnizate, de propunerile de măsuri prezentate factorilor de decizie, iar verificarea acesteia necesită controlul Parlamentului.

În al doilea rând, fundamentarea bugetului și execuția acestuia trebuie să fie controlate pentru a se asigura eficiența activității operative a serviciilor de intelligence în condițiile în care existența noilor amenințări asimetrice din mediul de securitate reclamă mijloace tehnice tot mai performante, dar și mai costisitoare, iar resursele financiare sunt tot mai limitate în condițiile crizei economice.

În al treilea rând, atributul constituțional al Parlamentului de numire, la propunerea Președintelui României, a directorilor serviciilor de intelligence necesită cunoașterea, în afara calităților și competenței persoanelor respective, a situației concrete referitoare la activitatea serviciilor respective.

În al patrulea rând, modul de cooperare al serviciilor de intelligence românești cu instituțiile similare străine trebuie supravegheat de Parlament pentru a se asigura desfășurarea acesteia pe coordonatele politicii statului român și în vederea facilitării identificării și prevenirii amenințărilor din noul mediu internațional de securitate.

În cadrul Parlamentului României, prin hotărâri adoptate în ședințe comune ale celor două Camere sunt organizate și funcționează două comisii comune pentru exercitarea controlului parlamentar asupra serviciilor de intelligence:

- *Comisia comună permanentă a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații*¹².

- a fost înființată la 23 iunie 1993.
- este formată din 9 membrii: 5 deputați și 4 senatori.

- *Comisia specială a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații Externe*¹³.

- a fost înființată la 13 iunie 1998.
- este formată din 5 membrii: 3 deputați și 2 senatori.
- membrii Comisiei au și calitatea de membrii ai Comisiei pentru apărare, ordine publică și siguranță națională a Camerei Deputaților, respectiv Senatului.

¹² Hotărârea Parlamentului nr. 30 din 23 iunie 1993 privind organizarea și funcționarea Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 133 din 23 iunie 1993.

¹³ Hotărârea Parlamentului nr. 30 din 8 iulie 1998 pentru modificarea Hotărârii Parlamentului României nr. 13/1998 privind constituirea Comisiei speciale a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații Externe și alegerea membrilor acesteia, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 iulie 1998.

Misiunea fundamentală a comisiilor pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității serviciilor de intelligence este protejarea cetățeanului de orice abuz. Comisiile trebuie să găsească modalitatea prin care să permită serviciilor de intelligence să/ și îndeplinească atribuțiile fără a afecta drepturile fundamentale ale omului.

Principalele obiective și măsuri prin care cele două comisii exercită controlul parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații, respectiv Serviciului de Informații Externe vizează următoarele aspecte:

- verificarea respectării Constituției și a celorlalte acte normative, dacă ordinele și instrucțiunile interne emise de conducerea serviciilor sunt în conformitate cu Constituția, legile, hotărârile Consiliului Suprem de Apărare a Țării și cu hotărârile Guvernului, emise în vederea aplicării hotărârilor Consiliului Suprem de Apărare a Țării;

- audierea persoanei propusă de Președintele României pentru funcția de Director al serviciului respectiv și prezentarea celor două Camere a raportului asupra avizului consultativ;

- examinarea situațiilor în care s-au semnalat, în activitatea serviciului, încălcări ale prevederilor constituționale și ale altor acte normative; pronunțarea asupra măsurilor necesare pentru menținerea legalității;

- analiza și cercetarea sesizărilor cetățenilor care se consideră lezați în drepturile și libertățile lor de către servicii prin mijloacele de obținere a informațiilor privind siguranța națională și apărarea intereselor României, precum și a oricăror altor plângeri și sesizări ce-i sunt adresate în legătură cu încălcarea legii de către serviciul respectiv;

- analiza modului de fundamentare a proiectului de buget și verificarea modului de utilizare a fondurilor bănești alocate prin bugetul de stat;

- avizarea proiectelor de lege care au legătură cu activitatea serviciului respectiv;

- verificarea modului de cooperare cu instituții similare străine.

Desigur, comisiile examinează și controlează și alte aspecte specifice activității Serviciului Român de Informații, respectiv Serviciului de Informații Externe. Pentru a-și desfășura activitatea, comisiile de control parlamentar pot solicita serviciilor de intelligence respective și acestea sunt obligate să le pună la dispoziție în timp util, rapoarte, informări și explicații scrise, documente, date și informații. De asemenea, comisiile pot să solicite audierea unor persoane.

Trebuie precizat că serviciile de intelligence nu sunt obligate să pună la dispoziția comisiilor informații referitoare la acțiunile informative aflate în curs de executare sau care urmează a fi executate, la alte activități operative pentru siguranța națională, apreciate ca atare de către Comisie, la recomandarea Biroului Executiv al Consiliului director al Serviciului Român de Informații (pentru SRI) sau a Consiliului Suprem de Apărare a Țării (pentru SIE) precum și informațiile care pot conduce la deconspirarea calității reale a cadrelor operative, la identificarea surselor de informare, a mijloacelor și metodelor concrete folosite în activitatea de intelligence, în măsura în care nu contravin Constituției și legilor în vigoare.

Un factor esențial pentru eficiența controlului parlamentar îl reprezintă încrederea reciprocă între serviciile de intelligence și comisiile de exercitare a acestui control. Serviciile de intelligence trebuie să aibă garanția că discutarea diferitelor aspecte din activitatea lor nu va duce la scurgerea informațiilor clasificate secret de stat din comisia respectivă.

O problemă importantă determinată de specificul activității operative a serviciilor de intelligence o reprezintă asigurarea păstrării secretului informațiilor, datelor și documentelor cu care se operează în cadrul comisiilor, pe parcursul desfășurării activităților de control parlamentar.

În acest scop, Hotărârile Parlamentului privitoare la organizarea și funcționarea celor două comisii pentru exercitarea controlului parlamentar prevăd măsuri clare pentru asigurarea protecției informațiilor clasificate.

Lucrările și actele comisiilor în care se vehiculează sau conțin informații clasificate fac parte din categoria „secret de stat” și se supun dispozițiilor legale în materie: Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate¹⁴ și Hotărârea Guvernului nr. 585/2002 pentru aprobarea standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România¹⁵.

Concluziile cuprinse în rapoartele comisiilor nu trebuie să conțină informații clasificate, putând fi autorizate de către birourile permanente ale celor două Camere pentru a fi făcute publice.

Membrii comisiilor de exercitare a controlului parlamentar au obligația să respecte reglementările privind protecția informațiilor clasificate ca „secret de stat” în legătură cu toate informațiile, datele și documentele de care iau cunoștință în exercitarea atribuțiilor ce le revin. De altfel, în cadrul jurământului pe care îl depun în fața celor două camere, după alegere, membrii comisiilor jură „*să păstreze secretul asupra documentelor, datelor și informațiilor de care vor lua cunoștință în exercitarea atribuțiilor, atât pe timpul mandatului, cât și după încetarea acestuia*”.

Nerespectarea măsurilor de protecție a informațiilor clasificate „secret de stat” poate atrage ridicarea imunității parlamentare pentru a se putea aplica sancțiunile prevăzute de lege.

Pentru protejarea informațiilor clasificate „secret de stat”, vehiculate în activitatea celor două comisii și în cadrul ședințelor comune ale celor două Camere, s-a prevăzut ca președintele care conduce lucrările acestora să poată cere, din oficiu, la solicitarea unui grup parlamentar, a președintelui Comisiei pentru exercitarea controlului parlamentar respectiv sau a directorului Serviciului Român de Informații ori, după caz, a directorului Serviciului de Informații Externe ca lucrările să se desfășoare în ședință secretă. Hotărârea în acest sens se ia cu votul majorității deputaților și senatorilor prezenți.

O altă măsură stabilită pentru protecția informațiilor clasificate „secret de stat” conținute în documentele comisiilor pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații, respectiv Serviciului de Informații Externe se referă la păstrarea documentelor fiecărei comisii în arhiva proprie, cu

¹⁴ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 248 din 12 aprilie 2002.

¹⁵ Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 485 din 5 iulie 2002.

respectarea normelor legale în materie. La sfârșitul legislaturii, documentele fiecărei comisii, inventariate și sigilate sub supravegherea membrilor acesteia, se predau comisiei desemnate de noul Legislativ.

Controlul parlamentar asupra activității celorlalte servicii departamentale de intelligence, Direcția Generală de Informații a Apărării din structura Ministerului Apărării Naționale și Direcția Generală de Informații și Protecție Internă din structura Ministerului Administrației și Internelor se exercită de către Comisiile de apărare, ordine publică și siguranță națională din cele două Camere ale Parlamentului.

Bibliografie:

1. **Constituția României**, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.
2. **Doctrina națională a informațiilor pentru securitate.**
3. Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 33 din 3 martie 1992; modificată prin Legea nr. 181/1998, Ordonanța de urgență nr. 72/2002 și Ordonanța de urgență nr. 52/2003.
4. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 7 din 12 ianuarie 1998; republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 18 octombrie 2000, modificată prin Ordonanța de urgență nr. 154/2001 și prin Ordonanța de urgență nr. 98/2004.
5. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 271 din 15 iunie 2000.
6. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 309 din 9 mai 2007.
7. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 127 din 19 februarie 2008, cu modificările și completările ulterioare.
8. *** – **Controlul parlamentar al sectorului de securitate. Principii, mecanisme și practici**, Uniunea Interparlamentară, Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, Geneva, 2003.
9. Council of Europe, Parliamentary Assembly, **Recommendation 1402 (1999)**, Control of internal security services in Council of Europe member states, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta99/EREC1402.htm>
10. Hans Born, Ian Leigh – **Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practice for Oversight of Intelligence Agencies**, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces; Human Rights Centre, Department of Law, University of Durham (UK); Norwegian Parliamentary Intelligence Oversight Committee, Oslo, 2005.
11. Deputat Mihai Stănișoară – Controlul parlamentar asupra serviciilor secrete – vector de eficientizare a sectorului de securitate din România, http://www.advocacy.ro/UserFiles/File/securitatenationala/Depozitii/Depozitie_Mihai%20Stanisoara_deputat.pdf.
12. Hotărârea Parlamentului nr. 30 din 23 iunie 1993 privind organizarea și funcționarea Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român

- de Informații, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 133 din 23 iunie 1993.
13. Hotărârea Parlamentului nr. 30 din 8 iulie 1998 pentru modificarea Hotărârii Parlamentului României nr. 13/1998 privind constituirea Comisiei speciale a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații Externe și alegerea membrilor acesteia, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 iulie 1998.
 14. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 248 din 12 aprilie 2002.
 15. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 485 din 5 iulie 2002.

***SECȚIUNEA 5 „STATUTUL ȘI ROLUL
ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE
ÎN MENTINEREA SECURITĂȚII”***

PROMOVAREA INTERESULUI NAȚIONAL PRIN DIPLOMAȚIA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII

Gabriel ANGHEL*

In the current international environment characterized by an increasing complexity, the national, regional and euro-Atlantic security does not seem threaten by classic conflicts such as armed attacks on large scale. But a series of new threats arise on the horizon, each of them being hardly predictable and relatively vague, and consequently more difficult to counter.

The changes within the security environment have led security and defense diplomacy as a study vector to grow into an active part of the external policy of a state. National interests and values gain global significance along with the change of the institutional tools, along with the passage from the regional to global level. Against this background, the promotion of the national interests can be achieved by implying concepts which have become labor tools, security and defense diplomacy being one of them.

Cuvinte cheie: interes național, securitate, apărare, diplomație, conflict, criză

În prezent, paleta de pericole, riscuri și amenințări în materie de securitate și apărare cărora statele trebuie să le facă față s-au diversificat. Dacă în perioada Războiului Rece fiecare stat știa căror amenințări trebuie să le facă față sau cine este posibilul agresor, acum acest lucru nu mai este posibil. Mediul de securitate, indiferent de nivelul la care se manifestă, are aceleași caracteristici: imprevizibilitate, dinamism, complexitate, apariția unor actori non-statali și creșterea amenințărilor de natură asimetrică la adresa securității statelor.

În acest context, a apărut necesitatea creării unor organisme internaționale sau a unor organizații ale societății civile capabile să intervină pentru a asigura pacea și stabilitatea în lume. Astfel au fost constituite organizații politico-militare (de exemplu, NATO) sau de altă natură (Uniunea Europeană), prin care să se asigure o apărare colectivă și respectiv, comună, s-au încheiat tratate militare bilaterale, s-au constituit sisteme naționale de apărare moderne, flexibile și suplă.

Totuși, se pare că, datorită evoluției rapide a tehnologiei informațiilor și a comunicațiilor, a impactului globalizării asupra mediului de securitate național, regional și internațional și a apariției și manifestării pe scena lumii a numeroși actori non-statali – companii multinaționale, organizații teroriste, organizații aparținând criminalității organizate – puternici economic și financiar, o serie de state optează pentru promovarea intereselor naționale concomitent cu cele de securitate națională în cadrul acestor organizații internaționale.

În rândul acestora se înscrie și România care, din 2004 este membră a Alianței Nord-Atlantice și din 2007 este membră a Uniunii Europene, organizații a căror vocație esențială în materie de securitate și apărare o constituie apărarea statelor componente.

* **Colonel, Ministerul Apărării Naționale, Doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.**

1. Securitate națională și interes național

Până în anii '70, conceptul de securitate era arareori tratat în alți termeni decât cei ai intereselor politice particulare, iar până la sfârșitul anilor '80 discuția încă mai avea un puternic accent militar. Începând cu anii '90, conceptual de securitate dobândește noi valențe, el ocupând treptat un loc privilegiat în analiza a tot mai multe domenii ale macrosocialului. Dar, spre deosebire de evoluția sa pe plan internațional, în România și acest concept înregistrează o evoluție specifică.

Etimologic, termenul de „securitate” provine din limba latină, unde *securitas/securitatis* înseamnă „*faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*”¹. În Oxford English Dictionary, noțiunea de „securitate” este definită ca fiind „*condiția de a fi protejat sau de a nu fi expus unui pericol, sentimentul de siguranță sau de eliberare în absența pericolului*”. Prin urmare, securitatea – privită în mod general – înseamnă a te afla la adăpost de orice pericol, având în același timp un sentiment de liniște și de încredere, generat de lipsa oricărui pericol.

Astfel, se pot deosebi două tipuri de securitate și anume: absența ipotetică a pericolului pentru individ, stat sau societate și reala apărare a acestora de pericole, capacitatea de a face față eventualelor amenințări. Într-o accepțiune diferită, potrivit unui studiu ONU, „*există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul și că ele nu pot, prin urmare, să-și urmeze liber dezvoltarea*”².

Definirea conceptului de „securitate” este destul de dificilă, nu din cauza interconectării sale la cele mai multe domenii ale vieții sociale, cât mai ales, din considerentul că acesta este susceptibil de a avea o conotație ideologică. În esență însă, în rândul specialiștilor există un anumit consens, potrivit căruia „securitatea” se circumscrie asigurării integrității teritoriale și bunăstării materiale, care îmbracă două aspecte: primul se referă la natura fizică a securității și al doilea la supraviețuirea pe termen mediu și lung al actorului, respectiv capacitatea acestuia de a supraviețui ca atare în sistemul internațional.

Securitatea este unul dintre acele concepte care capătă un conținut diferit în fiecare epocă istorică. Astfel, în epoca modernă, securitatea era legată nemijlocit de existența statului național, de unde și expresia „securitate națională”. În mod tradițional, conceptul era redus la preocuparea apărării militare a teritoriului național împotriva unui atac din afară. Treptat, el s-a îmbogățit cu factorii care vizează interesele vitale ale națiunii și statului, fie economice, culturale sau de altă natură.

În perioada Războiului Rece, în Țările din Europa Centrală și de Est, securitatea a fost percepută într-o manieră diferită de sensul occidental al termenului. Diferența rezulta din alegerea segmentelor societale asupra cărora își focalizau atenția politicienii, analiștii sau cercetătorii. Invocând caracterul imperativ al principiului neamestecului în treburile interne ale statelor, în țările fostului lagăr socialist se promovau dezbateri și acțiuni în domeniul securității doar dacă acestea aveau ca

¹ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*. Academia română. Institutul de lingvistică „Jorgu Iordan”, București, Ed. II, „Univers enciclopedic”, 1996.

² *Conceptions de la sécurité*, „Désarmement”, nr. 14, Nations Unies, New York, 1986, p. 52

subiect exclusiv relațiile interstatale ori la nivel suprastatal. Tot ceea ce referea la securitatea internă, mai ales la securitatea propriilor cetățeni, constituia un subiect interzis. Până de curând, conceptul era monopolizat aproape în totalitate de disciplina relațiilor internaționale, aproape sinonim cu puterea militară. Cu alte cuvinte, puterea militară sporită sau balanța militară favorabilă ar trebui să asigure starea de securitate.

Odată cu prăbușirea imperiului sovietic, s-a schimbat radical conținutul ideii de securitate, confruntarea politico-militară est-vest și-a pierdut virulența ideologică, iar pe arena internațională s-a instalat ca tip de conflict dominant în lupta pentru supremație mondială competiția economico-tehnologică. La ordinea zilei nu mai sunt alianțe militare și „goana” după baze strategice, ci formarea unor blocuri economice, comunități integrate și zone regionale ale comerțului liber.

Organizațiile internaționale de securitate, precum ONU sau OSCE au promovat conceptul de securitate în special sub accepțiunea de „securitate colectivă”, care are la bază ideea cooperării dintre state în direcția coordonării eforturilor de securitate pentru atingerea unui scop comun: securitatea globală. După anul 1990, securitatea colectivă a devenit un concept cheie, inclusiv NATO mutându-și abordarea strategică dinspre „apărarea colectivă” spre „securitate colectivă”.

În noua eră a globalizării securitatea oferă o viziune promițătoare, aceea a națiunilor ce caută soluții pașnice la vechile probleme ale războiului și păcii. Cel mai frecvent, această viziune a fost promovată de către organizațiile multilaterale ca ONU sau OSCE, însă, din păcate, cu rezultate sub nivelul așteptărilor.

Considerăm că acesta este motivul pentru care astăzi se încearcă o relansare a conceptului de securitate, o redefinire a unui sistem de securitate în care toate națiunile și toate organizațiile de securitate să-și coordoneze eforturile și să coopereze mai strâns pentru atingerea aceluiași obiective comune: pacea globală, înțeleasă nu doar ca lipsă a războiului, dar mai ales ca un mediu de dezvoltare economică și socială.

Pe de altă parte, securitatea este un proces permanent care are drept scop protecția și promovarea intereselor naționale și funcționează ca anticipație la eveniment, fiind o globalizare a răspunsului individual sau colectiv dat amenințărilor la adresa statelor lumii, în toate domeniile (social, politic, economic, militar, cultural, ecologic, informațional).

Și noțiunea de „interes național” a generat de-a lungul timpului ample dezbateri. Pornind de la teoria că statul-națiune este principalul actor în relațiile internaționale, au fost formulate mai multe definiții ale „interesului național”. Astfel, interesul național a fost conceput ca:

- finalitate generală și continuă pentru care acționează fiecare națiune;
- ansamblul nevoilor și dezideratelor unui stat suveran, percepute în relațiile cu celelalte state care constituie mediul extern;
- suma scopurilor politice privite ca preocupări speciale ale unei națiuni;
- nevoile și năzuințele vitale și mobilurile hotărâtoare ce călăuzesc și animă acțiunea națiunii și a statului în viața internațională³.

³ PÂRLOG, A., BICA, I., ARNĂUTU Șt., *Diplomația apărării și promovarea intereselor de securitate națională*, în INFOSFERA, nr. 4/2010

Originile conceptului de „interes național” pot fi asociate cu apariția statului național, în secolele XVII-XVIII. Ca orice concept utilizat politic, noțiunea este greu de surprins într-o definiție unanim acceptată. Elementul central îl constituie noțiunea de „interes”. Interesele reprezintă orientări selective, relativ stabile și active care implică interacțiunea directă dintre diverși actori. Ele presupun planificare, coordonare, consistență, remanență și eficiență, incluzând în structura lor elemente cognitive, afective și volitive.

Spre sfârșitul secolului al XX-lea și începutul celui de al XXI-lea, sintagma de „interes național” din perspectiva securității naționale a fost tot mai frecvent utilizată în texte juridice, dezbateri politice și discursuri academice, atât cu referire la problemele de ordin internațional, cât și la cele de ordin intern. Invocând necesitatea asigurării intereselor de securitate națională, unele state își concertează eforturile în instaurarea și consolidarea păcii, în timp ce altele se angajează în acțiuni de agresiune sau războaie. Sub pretextul apărării intereselor naționale, statele își pot întări frontierele și se pot autoizola, pot consolida relațiile de cooperare cu vecinii sau, din contră, caută să îi învingă în războaie de cucerire. Invocând interese naționale, statele aderă sau renunță la alianțe, leagă prietenii cu foștii adversari sau luptă cu foști aliați, iau partea uneia sau alteia dintre părțile beligerante, se implică în proliferarea armamentelor și dezvoltă noi sisteme de distrugere sau subscriu în favoarea măsurilor restrictive și stopării cursei înarmărilor.

Dimensiunea militară reprezintă, de asemenea, o constantă în formularea interesului național deoarece, securitatea va continua să ocupe locul central în politica externă a unui stat, în pofida vocilor care plasează războiul în zona desuetă a interacțiunii dintre state.

În paradigma realistă asupra relațiilor internaționale, interesul național este definit prin raportarea la stat, ca unitate fundamentală de analiză, considerându-se că interesul național se află la baza comportamentului statelor în exterior. Din acest motiv, formularea interesului național pornește de la cerințele de securitate și, implicit, de la forța militară necesară satisfacerii acestora.

O sinteză a intereselor naționale de securitate formulate de principalele state occidentale ne permit identificarea următoarelor cinci categorii de bază: *apărarea țării* (protecția fizică a cetățenilor și păstrarea integrității teritoriale a statului); *libertatea* (păstrarea sistemului politic al statului și, ceea ce este mai important, a libertății de a alege propria formă de guvernare și propriile instituții politice – stabilirea legitimității sau difuzarea valorilor fundamentale ale națiunii); *bunăstarea economică* (capacitatea unei națiuni de a-și asigura hrana, habitatul, cele necesare unei vieți prospere); *ordinea mondială* (interesul unei națiuni de a stabili și de a păstra o conjunctură internațională politică și economică în care să se poată simți în siguranță).

În ceea ce privește statul român, conform Strategiei de Securitate Națională, interesele naționale „reflectă percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale. Ele vizează promovarea, protejarea și apărarea – prin mijloace legitime – a valorilor prin care națiunea română își garantează existența și identitatea, pe baza cărora se integrează în comunitatea europeană și euroatlantică și participă la procesul de globalizare”. În acord cu

această definiție, în document se precizează că „*progresul, prosperitatea și securitatea națională a României nu pot fi decât rezultanta majoră a unui proces complex de promovare și garantare a valorilor și intereselor naționale*” care vizează: integrarea reală și deplină în Uniunea Europeană; asumarea responsabilă a calității de membru al Alianței Nord-Atlantice; menținerea integrității, unității, suveranității și independenței și indivizibilității statului român, în condițiile specifice participării la construcția europeană; dezvoltarea unei economii de piață competitive, dinamice și performante; modernizarea radicală a sistemului de educație și valorificarea eficientă a potențialului uman, științific și tehnologic; creșterea bunăstării cetățenilor, a nivelului de trai și de sănătate a populației; afirmarea și protejarea culturii, identității naționale și vieții spirituale ale românilor, în condițiile create de cadrul unional european.⁴

Pentru promovarea valorilor și intereselor naționale, statul român are în vedere următoarele obiective: transformarea profundă și creșterea capacității de acțiune a instituțiilor care au responsabilități în domeniul securității naționale; consolidarea rolului României în cadrul NATO și al UE, concomitent cu întărirea capacității sale de a acționa ca vector dinamic al politicilor vizând securitatea euroatlantică; dezvoltarea economică susținută și garantarea accesului la resurse vitale; prevenirea și contracararea eficientă a terorismului internațional, proliferării armelor de distrugere în masă și a criminalității transfrontaliere; participarea activă, în spiritul legalității internaționale și al multilateralismului efectiv, la operațiuni de pace și la alte acțiuni vizând soluționarea crizelor internaționale; reconfigurarea strategiei de securitate energetică a României în consonanță cu strategia energetică a Uniunii Europene.⁵

În legătură directă cu eforturile depuse în scopul protejării, apărării și promovării intereselor sale de securitate, în Strategia de Securitate Națională a României se arată că țara noastră „*respectă principiile și normele dreptului internațional și dezvoltă dialogul și cooperarea cu organizațiile internaționale și cu statele interesate în realizarea securității internaționale*” și, totodată, că „*România trebuie să fie pregătită ca, împreună cu aliații și partenerii, să folosească toate mijloacele legale – inclusiv cele ce privesc întrebuințarea elementelor de forță ale capacității naționale – ca ultimă instanță*”.⁶

2. Întrebuințarea instrumentelor diplomației securității și apărării în epoca globalizării

Comportamentul actorilor în sistemul relațiilor internaționale contemporane cunoaște o mare diversitate și complexitate în ceea ce privește orientarea, atitudinea și intensitatea cu care aceștia se manifestă în viața internațională.

Astăzi, nu numai numărul dar și importanța actorilor s-a modificat radical. Din ce în ce mai mult în prim planul evenimentelor care își pun amprenta asupra politicilor de apărare ale statelor sau organizațiilor apar actorii non-statali.

⁴ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p.9

⁵ *Idem*, p. 18

⁶ *Idem*

În timpul Războiului Rece și în perioada următoare dezintegrării Uniunii Sovietice, problematica amenințărilor la adresa securității era tratată din perspectiva națională, cu accent pe pericolul reprezentat de inamici cunoscuți, clar identificați.

Chiar și problemele transnaționale – terorismul, crima organizată, proliferarea armelor de nimicire în masă, traficul de droguri – erau abordate din perspectiva statului. Această viziune a orientat politica națională de securitate a marilor puteri către acțiuni destinate influențării comportamentului și atitudinii celorlalte state prin intimidare, sancțiuni economice, asistență militară etc., accentul punându-se pe puterea militară ca garanție a securității naționale.

Actualul mod de abordare a amenințărilor din perspectiva statului rămâne necesar, dar nu suficient, întrucât nu mai acoperă întregul spectru de amenințări. Globalizarea a creat noi condiții, care minimalizează importanța granițelor naționale, iar amenințarea bipolară a fost înlocuită de un set divers și multipolar de amenințări generate și de situații de conflict. Din acest motiv, necesitatea întrebuițării mijloacelor diplomatice pentru contracararea riscurilor și amenințărilor emergente la început de secol XXI nu mai reprezintă doar o prioritate națională sau regională, ci o prioritate globală.

Mutațiile survenite în actualul mediu de securitate, în situația strategică și de securitate a României, impun o permanentă revizuire, redimensionare, adaptare și flexibilitate a diplomaților militari. În funcție de interesul național, de caracteristicile statului și regiunii în care își va desfășura activitatea, diplomatul militar va acorda o atenție deosebită diferențierii profilului de activitate și a pregătirii, stabilind proporții adecvate între componenta de diplomatie a securității și apărării și cea pe linie de informare.

Caracterul difuz, multidirecțional și impredictibil al amenințărilor și riscurilor convenționale și nonconvenționale la adresa intereselor politice, economice, militare și generale de securitate ale României, precum și caracterul rapid al evoluției fenomenelor militare în plan global, au impus necesitatea adaptării misiunilor diplomaților militari în anumite state și zone, cu accent pe:

- creșterea ponderii activității de culegere de informații;
- intensificarea activităților specifice de identificare și contracarare a amenințărilor neconvenționale;
- dezvoltarea relațiilor de colaborare în direcția prevenirii apariției unor posibile focare de instabilitate sau criză;
- diversificarea mijloacelor și metodelor de muncă;
- atingerea obiectivelor propuse prin reducerea resurselor financiare și umane alocate.

Pornind de la interesele naționale ale României, fundamentate în Strategia de Securitate Națională din 2007, se pot formula câteva din obiectivele militare naționale care conduc la realizarea dezideratelor stabilite. În asigurarea unui rol sporit al diplomației securității și apărării pentru realizarea acestor obiective, diplomații militari participă la identificarea, definirea și contracararea oportună a riscurilor și amenințărilor la adresa țării noastre, la prevenirea surprinderii strategice, precum și la promovarea și dezvoltarea colaborării militare bilaterale și multilaterale.

Acest ultim aspect, al colaborării în domeniul militar, din prisma promovării interesului de securitate națională, va avea în vedere:

- sporirea contribuției Armatei la stabilitatea regională prin implicarea proactivă la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă, precum și la alte acțiuni cu caracter militar la solicitarea partenerilor de coaliție;
- definitivarea realizării compatibilității structurilor militare cu cele ale armatelor din statele membre ale NATO și UE;
- formarea unui sistem compatibil de comunicare cu partenerii din NATO și UE, pentru eficientizarea participării în cadrul misiunilor de menținere și impunere a păcii.

Obiectivele statului român pentru promovarea valorilor și intereselor naționale ce vizează componentele securității naționale vizează în principal promovarea și dezvoltarea colaborării militare bilaterale sau multilaterale, sporirea contribuției Armatei României la stabilitatea regională și globală, semnalarea oportună a evenimentelor și evoluțiilor internaționale care ar putea afecta interesele României, realizarea interoperabilității Armatei României cu armatele statelor membre ale NATO și ale UE, precum și îndeplinirea obligațiilor asumate ca urmare a aderării la aceste structuri.

În îndeplinirea acestor obiective rolul primordial îl joacă diplomația securității și apărării, prin vectorii săi reprezentați de diplomații militari, de reprezentanții țării noastre în structurile militare ale organismelor internaționale (NATO, UE, ONU, OSCE) sau de către personalul militar aflat în teatrele de operații. Abordarea mijloacelor de acțiune pentru atingerea scopurilor propuse trebuie să aibă în vedere angajarea consistentă și oportună, în cadrul unei concepții unitare pentru:

- identificarea tuturor oportunităților în vederea consolidării poziției României în structurile militare ale NATO și UE;
- furnizarea de date și informații care să vină în sprijinul eforturilor de prevenire și combatere a terorismului regional și internațional;
- participarea reprezentanților militari ai României din cadrul diferitelor foruri de decizie ale NATO și UE, la elaborarea unor strategii și doctrine care vizează întărirea securității statelor membre;
- participarea la negocieri menite să ducă la încheierea unor tratate și acorduri internaționale de natură militară și politico-militară, care au drept finalitate creșterea gradului de stabilitate și asigurarea unor condiții optime de dezvoltare și bunăstare pentru cetățenii României;
- contribuția la dezvoltarea industriei de apărare, prin promovarea și derularea activităților de colaborare și comerț în acest sector, cu statele interesate.

În esență, rolul diplomației securității și apărării se poate exprima prin folosirea tuturor căilor și mijloacelor avute la dispoziție în vederea evitării confruntării, însumând toate componentele sistemului național de securitate națională și modul în care acestea se reflectă sau sunt interpretate în relațiile internaționale.⁷

⁷ EREMIĂ, Cristian, *Informația militară în contextul de securitate actual. Competența profesională a atașărilor apărării în Armata României*, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 6, 2006

Cu siguranță putem afirma că rolul diplomației securității și apărării în promovarea interesului național este unul foarte important și diversificat luând în considerare și faptul că în lumea de astăzi, diplomația apărării nu mai este un atribut exclusiv al atașajilor apărării, orice militar aflat pe teritoriul unui alt stat și care desfășoară o activitate îndreptată către evitarea conflictelor și a confruntării, deci către cooperarea militară dintre cele două state, este un diplomat militar.⁸

Așadar, orice participare militară românească la acțiuni multinaționale sau în teatrele de operații reprezintă o oportunitate și o obligație de a promova interesele naționale de securitate ale statului român.

Nu putem să nu menționăm faptul că promovarea interesului național nu trebuie privit doar prin prisma diplomației securității și apărării fără a face o conexiune cu latura civilă implicată în acest proces. Atingerea țelului propus nu se poate face decât printr-o acțiune concertată și susținută a celor două segmente ale societății. Practic nu se poate face o delimitare clară sau o distincție între sarcinile ce revin fiecărei părți în contextul complex și diversificat al mediului contemporan de securitate.

Concluzii

Pe fondul schimbărilor mediului de securitate după primul deceniu al începutului de secol XXI, dar mai ales al accelerării fenomenelor și adâncirii proceselor globalizării, principala oportunitate în stabilirea interesului național prin prisma politicii de securitate și apărare pornește de la premisa că securitatea unui stat nu poate fi disociată de cea a vecinilor săi; în același timp, intrarea oricărui stat în competiția specifică economiei mondiale presupune și stabilitate în plan regional și global. Nu putem vorbi de securitate națională, fără să facem referire la securitatea regională sau globală, și invers, nu se poate asigura securitatea regională și mai apoi globală fără a porni de la securitate națională a fiecărui actor. Nicio instituție nu va putea, de una singură, să facă față tuturor provocărilor ce se nasc în această perioadă, rezultatul proceselor de fragmentare a unor state vechi, de apariție a altor noi și de schimbare a balanțelor economice funcție de valurile globalizării.

Politica actuală de securitate și apărare trebuie să fie fundamentată pe noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice și nonconvenționale, înglobând noi tipuri de solidaritate internațională. În acest context, considerăm că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională. În acest context, putem aprecia că diplomația securității și apărării, atât în teatrele de operații multinaționale, cât și în afara acestora, reprezintă modalitatea cea mai facilă, mai puțin costisitoare și mai eficientă, prin care pot fi accesate canalele destinate încurajării contactelor la nivel politic și militar, astfel încât să fie puse în operă toată gama de mecanisme ce vor avea ca scop diminuarea ostilității, creșterea încrederii reciproce și menținerea acesteia la nivelul necesar pentru prevenirea conflictelor, încetarea celor deja existente sau pentru reducerea amenințărilor asimetrice.

⁸ MEDAR, Sergiu, *Diplomația apărării*, Editura ECTA, București, 2006, p. 15

Bibliografie:

1. *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.
2. *DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
3. *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate*, Editura Militară, București, 2000.
4. *Dictionary of military and associated terms*, Department of Defense, Washington, 1999.
5. Oxford English Dictionary, online edition, la www.oed.com.
6. *Conceptions de la sécurité, Désarmement*, nr. 14, Nations Unies, New York, 1986.
7. MEDAR, Sergiu, *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnico-Editorial al Armatei, București, 2006.
8. BUȘE, Constantin, DASCĂLU, Nicolae *Diplomație în vreme de război*, Editura Universității București, 1995.
9. MOȘTOFLEI, Constantin, DUȚU, Petre *Național și colectiv în apărarea României*, Editura Universității Naționale de Apărare „CAROL I”, București, 2007.
10. PÂRLOG A., BICA I., ARNĂUTU S., *Diplomația apărării și promovarea intereselor de securitate națională*, în *INFOSFERA*, nr. 4/2010.
11. EREMIA, Cristian, *Informația militară în contextul de securitate actual. Competența profesională a atașărilor apărării înarmata română. Gândirea Militară Românească*, nr. 6, 2006.

POLITICI LINGVISTICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Dr. Ecaterina HLIHOR*

Trecutul civilizației umane oferă numeroase exemple de politică lingvistică, însă fenomenul în cauză a devenit obiect de studiu al științei doar de câteva decenii. Procesele legate de necesitatea soluționării problemelor de ordin lingvistic, la nivel național și internațional, s-au intensificat, astfel că dorim să semnalăm necesitatea ca aceste politici să fie puse în ecuație cu cele de securitate pentru a se realiza, cel puțin la nivelul Uniunii Europene, o societate a cooperării și a prosperității pentru toți membrii săi.

Cuvinte-cheie: limbă de stat, limbă națională, limbă oficială, limbă regională, multilingvism, plurilingvism.

Miza construcției europene este multiplă, în funcție de spațiul în care aceasta se edifică. La început, miza a fost una a prosperității tuturor popoarelor de pe continent care au aderat la Comunitatea Cărbunelui și a Oțelului. În consecință, trebuia construit un spațiu economic unitar. Nevoia de funcționalitate a acestui spațiu a cerut adoptarea de reguli și norme unitare, ceea ce a determinat apariția unui spațiu juridic. Dar, pentru a funcționa integrat aceste spații unitare, era nevoie ca oamenii să poată comunica eficient și rapid. Astfel că preocupările lingvistice în Uniunea Europeană au fost determinate de buna funcționare a comerțului, a industriilor și serviciilor, a publicității și a show-ului. După crearea spațiului Schengen și intensificarea circulației intracomunitare a persoanelor, a bunurilor și a mărfurilor, apare tot mai frecvent întrebarea „ce facem cu frontierele lingvistice?”¹.

Spațiul comunicațional este la fel de important și necesar așa cum sunt necesare și celelalte. Un reputat specialist scoțian, Philip Schlesinger, referindu-se la nevoia de a se construi spațiul social de comunicare, afirmă că va trebui găsită o formulă magică prin care să se facă ordine într-un adevărat Turn Babel lingvistic². Unul dintre obiectivele Consiliului Europei este acela de a îmbunătăți comunicarea dintre oamenii din diferite țări din Europa, spre a facilita mobilitatea, schimbul, înțelegerea reciprocă și consolidarea cooperării. Europa, construcție politică postmodernă, pare să fi scăpat de ceea ce unii autori numesc un război natural dintre limbile naționale³. Chiar dacă prin adoptarea Tratatului de la Lisabona, Uniunea Europeană se deplasează din ce în ce mai mult spre structura unui stat, situația lingvistică nu urmează drumul parcurs de impunerea unei limbi oficiale, așa cum se întâmplă în situația construcției unui stat de tip clasic, deoarece statistic nu se constată o scădere a numărului de limbi. Dominanța limbii oficiale sau naționale în oricare dintre statele componente nu indică o reducere a multilingvismului. Referindu-se la nevoia de a păstra patrimoniul lingvistic prin multilingvism, Hugo

* Lector universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ Ecaterina Căpățână, *Frontieră lingvistică și integrare europeană*, în *Strategii de apărare și securitate la frontiera răsăriteană a NATO și UE*, vol. 2, București, Editura Universității de Apărare “Carol I”, 2006, p. 266.

² Philip Schlesinger, *The Babel of Europe*, în *Questions de communication*, 2004, 5, p. 315-336, on line, <http://www.ques2com.fr/pdf/5-r7.pdf>, accesat la 14 mai 2011, ora 20.00

³ Christophe Scheidhauer, *L'Europe, Utopie linguistique*, în *Horizons philosophiques*, vol. 12, n° 1, 2001, p. 109-124, on line, <http://id.erudit.org/iderudit/801197ar>, accesat la 15 mai 2011, ora 20.00

Baetens Beardsmore afirmă tranșant că “Europa va fi multilingvă sau nu va fi deloc”⁴. Acest fapt va trebui să conducă spre un model de educație bilingvă pentru viitor, în condițiile accentuării fenomenului de globalizare. În prezent, cetățenii Uniunii trebuie să posede abilitatea de a comunica în mai multe limbi.

Situația lingvistică a Europei este astăzi rezultatul unei lungi istorii. De la începutul erei industriale și până la al Doilea Război Mondial, evoluția politică și economică a Europei a fost dominată de formarea statelor naționale. Limba a fost un suport identitar pentru formarea națiunilor și, deopotrivă, un mijloc pentru ca statul să își îndeplinească funcția economică a piețelor naționale. În acest context, diversitatea lingvistică era văzută ca un obstacol în calea progresului. Limbile regionale, de exemplu, au fost în cele mai bune cazuri menținute în unele zone din rațiuni economice și sociale.⁵

De la sfârșitul secolului al XVIII-lea până în prima jumătate a secolului al XX-lea, istoria Europei a fost dominată de procesul formării statelor naționale. Multitudinea limbilor naționale era văzută ca inevitabilă. Așa se explică faptul că astăzi Europa se remarcă printr-o mare diversitate lingvistică: limbi oficiale ale statelor, limbi co-oficiale utilizate în diferite zone, la care se adaugă o mare varietate de limbi regionale și minoritare, precum și limbile vorbite de comunitățile de imigranți.

Astăzi, în cele 27 de state ale Uniunii Europene, există peste 60 de comunități indigene, vorbitoare de limbi regionale sau minoritare: de la vechile limbi celtice din vestul Europei (de exemplu, limbile gaelică și galeza), până la limbile minoritare din Europa de est (limba kașubiană din Polonia, sau limba districtului Latgale din Letonia)⁶. Limbile din Europa în sens strict aparțin, în majoritate, din punctul de vedere al înrudirii dintre ele, unei singure familii lingvistice: marea familie indo-europeană, care însumează peste 95% din locuitorii Europei geografice. Acest aspect deosebește Europa de celelalte continente (cu excepția Australiei), în care există un mare număr de familii de limbi.

Un rol determinant în definitivarea situației actuale a Europei, din punct de vedere lingvistic, l-au avut și popoarele migratoare care au contribuit la căderea Imperiului Roman, în special cele germanice și slave⁷. Familia indo-europeană, care cuprinde aproximativ 150 de limbi, grupate în ramuri, este cea mai importantă din lume, fiind singura răspândită în epoca modernă pe toate continentele. Printre limbile indo-europene actuale vorbite în Europa se numără două limbi din *ramura baltică*, letona și lituaniana și patru limbi din *ramura celtică*: bretona, gaelica din Scoția/scoțiană, galeza și irlandeza. Limbile din *ramura germanică* sunt reunite în grupurile scandinav/septentrional (daneza, feroeza, islandeza, norvegiana, suedeza) și occidental (engleza, frizona - inclusiv varietățile ei -, germana, idiș - cu o geneză și trăsături aparte - luxemburgheza și neerlandeza/olandeza, cu varianta flamandă). *Limbile romanice*, vorbite preponderent în sudul și vestul Europei, sunt reunite în

⁴ Apud, Christophe Scheidhauer, *op.cit., loc., cit.*

⁵ Henri Giordan, *La question des langues en Europe*, on line <http://www.melchior.fr/La-question-des-langues-en-Eu.5083.0.html>, accesat la 15 mai 2011, ora 20.00

⁶ Nicolae Saramandu și Manuela Nevaci, *Multilingvism și limbi minoritare în România*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Qual Media, Cluj-Napoca, 2009, p. 5

⁷ G. Ferreol, *Limbile europene*, Iași, Polirom, 2001, passim

grupurile orientale (cuprinzând numai româna - singura limbă romanică din Europa de Est, „insulă” de latinitate într-o „mare” preponderent slavă -, inclusiv dialectele ei sud-dunărene - aromân, meglenoromân și istroromân), italo-romanic (corsicana, italiana, monegasca, sarda), retoroman (friulana, ladina dolomitică, romanșă), galoromanic (franceza și dialectele d’od’l, occitana - inclusiv gascona -, graiurile francoprovensale), iberoromanic (portugheza și spaniola cu dialectele lor; galega; iudeospaniola), catalana fiind o „limbă punte” între ultimele două grupuri. Limbile din *ramura slavă*, vorbite preponderent în estul și sud-estul Europei, sunt împărțite în 3 grupuri: oriental (belarusa, rusa - care s-a extins și în Asia- și ucraineana), meridional (bulgara, macedoneana, sârba, croata, slovena) și occidental (cașuba, ceha, polona, slovacă, soraba), la care se adaugă limbile pomak, rusyn și ruteana⁸. Limbile neindo-europene din Europa formează insule printre cele indo-europene.

În afara așa ziselor limbi „mari”, de cultură, cu rol de limbi de stat, mai există mici grupuri etnice, majoritatea lor în Federația Rusă, care vorbesc limbi care, din păcate, sunt pe cale de dispariție. Cele mai multe fac parte din *familia uralică*, numită astfel după zona Munților Urali, unde a fost probabil vorbită limba comună din care provin. Cele 20-30 de limbi din această familie, răspândite mai ales în nordul Europei și în nord-vestul Asiei, sunt grupate în două sau trei ramuri: *fino-ugrică*, *samoedă* și *laponă*. Din ramura fino-ugrică fac parte estona, finlandeza, maghiara, s.a., eventual și laponă⁹. Avem și cazuri de limbi atipice vorbite de comunități etnice din Europa. *Basca* este o astfel de limbă neindo-europeană, de origine încă necunoscută, neîncadrată în nici o familie lingvistică (deși a fost apropiată de diverse alte limbi, printre care și de cele caucaziene).

Limba de stat în Europa nu poate fi confundată cu limba națională. Este un aspect extrem de important pentru înțelegerea modului cum se construiește și se aplică o politică lingvistică în Uniunea Europeană. Limba națională, în terminologia sociolingvistică, dar și în cea juridică actuală, nu se referă la limba întregii națiuni care trăiește într-un anumit stat, ci la limba oricărei naționalități al cărei uz este recunoscut legal în statul în care trăiesc membrii săi. În această accepție, un stat poate avea nu doar una, ci și mai multe limbi naționale¹⁰. Așa se explică de ce în Uniunea Europeană avem 27 de state membre și doar 23 de limbi oficiale și de lucru. Acestea sunt: bulgară, cehă, daneză, engleză, estonă, finlandeză, franceză, germană, greacă, italiană, irlandeză, letonă, lituaniană, maghiară, malteză, olandeză, polonă, portugheză, română, slovacă, slovenă, spaniolă și suedeză¹¹.

După adoptarea Tratatului de la Maastricht prin care s-a luat decizia de a se trece la o construcție politică, Uniunea Europeană s-a dezvoltat, a construit cu răbdare și laborios politicile comunitare care să permită funcționarea acestei construcții postmoderne. În ceea ce privește politica lingvistică, au apărut multe dificultăți, întâzieri, diferențe de opinie, dar un punct, cel puțin, se pare că a fost câștigat. Toate statele membre sunt de acord asupra faptului că limbile vorbite în

⁸ A se vedea, Radu Carp și colab., *Multilingvism și dialog intercultural în uniunea europeană. O viziune românească*, Institutul European din România, București, 2007, p. 5-12

⁹ Ibidem, p. 15

¹⁰ Ibidem

¹¹ *Limbile oficiale ale UE*, on line, http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/doc135_ro.htm, accesat la 23 martie 2011, ora 22.00

fiecare țară membră a Uniunii Europene trebuie să fie respectate, și nu este posibil să ne gândim că Uniunea Europeană propune o limbă oficială comună, deși sunt autori care consideră că o lingua franca ar fi necesară pentru construcția politică, dar mai ales identitară, a Uniunii Europene. A apărut chiar ideea readucerii la viață a limbii latine sau a impunerii limbii esperanto¹². Dacă facem doar o sumară analiză a hărții lingvistice a continentului, vom observa că în Europa sunt 42 de limbi oficiale sau co-officiale (considerând bosniaca, croata și sârba limbi oficiale distincte). Dintre acestea 12 au statut de limbă oficială în mai multe state europene. Germana are acest statut în cinci țări (Austria, Belgia, Elveția, Germania, Liechtenstein); franceza în patru state (Belgia, Elveția, Franța, Monaco) și italiana tot în patru (Elveția, Italia, San Marino, Vatican). Engleza, deși are un statut privilegiat în raport cu numărul de vorbitori, are statut de limbă oficială în trei state (Irlanda, Malta, Marea Britanie, la care se adaugă un teritoriu neautonom, Insulele Normande). Mult mai numeroase sunt cazurile în care limba oficială este în câte două state. Astfel, croata (Bosnia - Herțegovina, Croația), greaca (Cipru, Grecia), neerlandeza/olandeză (Belgia - în varianta flamandă -, Olanda); româna (Republica Moldova - unde este numită și moldovenească -, România), rusa (Belarus, Rusia), sârba (Bosnia -Herțegovina, Serbia), suedeza (Finlanda - unde este numită actualmente „națională” -, Suedia), turca (Cipru, Turcia). Din totalul limbilor europene, 30 au statut oficial în câte un singur stat independent: albaneza, armeană, azera, belarusa, bosniaca, bulgara, catalana (în Andorra, unde este numită și andorrană), cehă, croata, daneză (în Danemarca, la care se adaugă Insulele Feroe și Groenlanda), estona¹³.

Așa cum este realitatea lingvistică de pe continentul european și cum este concepută astăzi politica lingvistică în Uniunea Europeană, nu se pune problema de a privilegia o anumită limbă în dauna altora, chiar dacă limba engleză este astăzi una de circulație internațională în mai toate domeniile, de la media la comerț, de la transporturile aeriene la publicitate. Politica lingvistică a Uniunii Europene promovează multilingvismul și dorește ca fiecare cetățean european să poată vorbi, pe lângă limba maternă, cel puțin două limbi străine. Acest aspect este, paradoxal, vizibil în micile state din componența UE. Potrivit unui sondaj de opinie din 2007, în micul ducat al Luxemburgului 99% din cei care au participat la sondaj au răspuns că pot conversa într-o altă limbă decât cea oficială/națională, 91% în Lituania, 88% Danemarca și Suedia etc. La polul opus se găsesc state, precum Marea Britanie (30%), Italia(36%), Spania(36%), în care cei chestionați au spus că pot conversa într-o altă limbă decât cea maternă.¹⁴ Nici la nivelul Uniunii Europene, cei care pot conversa în altă limbă decât cea maternă nu ating un procent foarte mare, ci doar 44%¹⁵.

În opinia specialiștilor români, *multilingvismul* este definit în sens restrâns ca folosire alternativă a mai multor limbi. În sens larg, termenul înseamnă folosirea alternativă a mai multor sisteme lingvistice, indiferent de statutul acestora: limbi

¹² Jean Duverger, *Politique linguistique de l'union européenne et langues régionales*, on line, <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Chili1/Duverger.pdf>, accesat la 23 martie 2011, ora 22.00

¹³ Radu Carp și colab, *op. cit.*, p. 7

¹⁴ Comisia europeană, *Les européens et leurs langues*, on line

http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc629_fr.pdf, accesat la 11 iunie 2011, ora 20.30

¹⁵ Ibidem

distincte, dialecte ale aceleiași limbi sau chiar varietăți ale aceluiași idiom¹⁶. Multilingvismul este o consecință a contactului lingvistic. Termenul de multilingvism include bilingvismul și, de asemenea, trilingvismul.

Perceput ca un deziderat, multilingvismul a fost definit de liderii europeni în cadrul reuniunii Consiliului European de la Barcelona din 2002: fiecare copil din Uniunea Europeană ar trebui să învețe cel puțin două limbi străine, de la o vârstă fragedă¹⁷. Această politică va genera o situație de pluralitate lingvistică. Efectul se va materializa într-o renaștere a limbilor regionale/locale din fiecare țară membră a Uniunii Europene (sunt menționate aici limbile regionale, mai degrabă decât limba maternă, acest din urmă termen, în general, referindu-se la limbile imigranților). Această tendință nu se va materializa de la sine și nici fără dificultăți într-o Europă în care în timpul secolelor anterioare statele-națiune (Italia, Spania, Marea Britanie, Germania, Franța) aveau ca grijă fundamentală cultivarea doar a limbii naționale, iar limbile regionale/locale se dezvoltau în mod natural, cum a fost și cazul limbilor romanice din regiunea Balcanilor.

Situația limbilor minoritare sau regionale din Europa este destul de complexă și conservarea sau evoluția lor diferă de la o țară la alta. Fără a avea pretenția că am identificat toate limbile minoritare din spațiul european mă voi opri la o enumerare într-o ordine aleatorie. În Germania există limba pomeraniană (*pòmńńrszczi jăzėk*) din grupul dialectelor lehitice, care a fost vorbită în timpul Evului Mediu pe teritoriul Pomeraniei, între fluviile Vistula și Odra¹⁸. Rude mai apropiate ale acestei limbi sunt dialectele polab și polonez. Pomeraniana face parte din subgrupul limbilor slave de vest, cunoscut sub denumirea „*limbile lehitice*”. Limbile cașubiană (vorbită în voievodatul Pomerania din Polonia) și slovinciană (dispărută la începutul secolului XX) sunt de fapt dialecte ale pomeraniane. Limbile poloneză și polabă de asemenea au multe trăsături comune. Rude mai îndepărtate sunt alte limbi slave de vest: limba slovacă, limba cehă, limba sorabă de jos și limba sorabă de sus. De asemenea, alte limbi slave au legături cu limba poloneză și sunt inteligibile într-o oarecare măsură¹⁹.

Pe lângă limbile din Irlanda, Spania și Marea Britanie, există alte câteva limbi regionale vorbite în Uniunea Europeană care nu au o recunoaștere oficială la nivelul Uniunii Europene (deși în unele cazuri beneficiază de recunoaștere oficială în statele membre). Unele din acestea au mai mulți vorbitori decât unele limbi oficiale, mai puțin folosite. Limba frizonă (*Frysk* sau *Frasch*) este o limbă germanică vorbită de un mic grup etnic, în partea de nord-vest a Europei. Friziana conține mai multe dialecte, considerate de către unii lingviști limbi separate. Majoritatea vorbitorilor acesteia trăiesc în provincia Frizia (Olanda) și în landul Schleswig-Holstein (Germania). Friziana este apropiată de limbile neerlandeză și daneză. De asemenea, friziana se înrudește îndeaproape cu limba engleză, dar gradul de inteligibilitate reciprocă între cele două este redus.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Comisia europeană, *Multilingvismul*, on line http://ec.europa.eu/education/languages/eu-language-policy/index_ro.htm, accesat la 24 martie 2011, ora 22.00

¹⁸ Christophe Scheidhauer, *Comment la défense des langues régionales est devenue une politique européenne*, on line, http://www.cairn.info/resume.php?ID_ARTICLE=SCPO_REYNI_2001_01_0065, accesat la 07 mai 2011, ora 19.00

¹⁹ Ibidem

În Portugaliei există o limbă regională - mirandeză - care are un corp gramatical distinct (fonetică, fonologie, morfologie și sintaxă independente) și datează din secolul al XII-lea. Rădăcinile sale se găsesc în latina vorbită în nordul Peninsulei Iberice. Este un dialect foarte bine păstrat al vechii limbi leoneze din Iberia de Nord, care astăzi se înrudește cu limba asturiană, care, la rândul său, este considerată de mulți ca fiind un dialect al limbii spaniole. Astăzi mirandeză este folosită, mai mult ca a doua limbă, de către 15 000 de persoane (deși pentru unii încă mai este limba primară) în satele municipalității Miranda do Douro și în trei sate din municipalitatea Vimioso, pe o suprafață de 484 km², cu ramificații în alte sate din municipalitățile Vimioso, Mogadouro, Macedo de Cavaleiros și Bragança²⁰. Există trei dialecte: „mirandeză normală”, „mirandeză de graniță” și „mirandeză Sendineș”. Cei mai mulți vorbitori cunosc și portugheza sau chiar și spaniola. Limba sardă (în sardă: *limba sarda*) este principala limbă vorbită în Sardinia, Italia și este considerată a fi cea mai conservatoare limbă romanică. Datorită istoriei acestei insule, care a fost izolată pentru mii de ani și doar în vremurile recente a comunicat cu continentul, a fost posibil să se mențină anumite caracteristici ale limbii latine vulgare arhaice, dispărute în alte zone²¹. Una dintre caracteristicile acestei limbi este lipsa cuvintelor de origine greacă, prezente în toate celelalte limbi romanice. De asemenea, limba sardă are și multe cuvinte care sunt mai apropiate de cele din limba română, decât de latină sau italiană, deși influența acestor două limbi exercitată asupra sarzilor a durat sute de ani. Limba retoromană este una dintre cele patru limbi oficiale ale Elveției, începând cu 20 februarie 1938. Limba retoromană face parte din subgrupa limbilor romanice rețiene, alături de friuliană și ladină. Este o limbă romanică vorbită de aproximativ 35.000 de persoane în cantonul Graubünden și care reunește mai multe dialecte (cinci, sau chiar șase, după unii lingviști) cu deosebiri mari între ele: sursilvan, sutsilvan, surmiran, puter și vallader.

Friuliana (*furlan* sau denumită cu afecțiune *marilenghe* în friuliană, *friulano* în italiană) este o limbă romanică aparținând familiei limbilor rhețiene, vorbită în regiunea Friuli-Venezia Giulia, situată în nord-estul Italiei. Friuliana numără aproximativ 600.000 de vorbitori nativi, cunoscători, în mare parte, și ai limbii italiene. Friuliana este adeseori denumită și *Ladina estică*, întrucât ladină și friuliana sunt puternic înrudite. Spre deosebire de ladină, vorbită de mult mai puțini vorbitori (circa 30.000), dar care a fost foarte conservatoare, friuliana s-a îndepărtat de „matca” inițială, suferind influențe multiple din partea limbilor care au înconjurat-o: germana, italiana, venețiana și slovena. Documente scrise în friuliană sunt atestate încă din secolul al XI-lea, iar literatura în friuliană, atât poezie cât și proză, datează de la începutul anilor 1300²². În secolul XX a existat un interes renăscut crescând pentru această limbă rhețiană, care continuă și azi. Limba ladină (Ladin, nume nativ în limba ladină, *Ladino*, în italiană, *Ladinisch*, în germană) este o limbă rhețiană vorbită în Munții Dolomiți din Italia, între regiunile Trentino-Alto Adige și Veneto. Fiind o limbă rhețiană este foarte apropiată de retoromana elvețiană și de friuliana. Ladina vorbită în Valea Fassa (în ladină, *Val de Fascia*, în italiană *Val di Fassa*) este la

²⁰ Philip Schlesinger, *op. cit.*, în *loc. cit.*,

²¹ Nicolae Saramandu și Manuela Nevaci, *op. cit.*, p. 12

²² Ibidem, p. 16

rândul său împărțită în alte două subdiviziuni, „Cazét”, vorbită în jumătatea de nord a văii și „Brach” care este vorbită în jumătatea sa sudică. Limba ladină este recunoscută oficial ca limbă minoritară, având unele drepturi oficiale în regiunea Trentino-Tirolul de Sud, dar nu are statut oficial în provincia Belluno. În cadrul limbilor indo-europene, limbile celtice sunt cele mai apropiate de limbile italice, cu care formează ramura celto-italică. Limba bretonă (bretonă: *Brezhoneg*) este o limba celtică vorbită în nordul Franței, în regiunea Bretania (în franceză: *Bretagne*)²³.

Uniunea Europeană a adoptat o serie de măsuri care să conducă la armonizare legislativă pentru a se proteja limbile minoritare în întreg spațiul comunitar. Astfel, în perioada 24-25 noiembrie 2005 la Paris a avut loc Conferința europeană privind multilingvismul. Scopul a fost de a reuni în cadrul aceleiași mișcări factori de decizie, cercetători și membri ai societății civile pentru a pune clar problemele lingvistice în contextele lor politice, culturale, economice și sociale, la nivelul instituțiilor europene și al fiecăruia dintre statele membre. S-a luat decizia de a se crea *Observatorul european al plurilingvismului* – structură de colaborare între toți partenerii plurilingvismului.²⁴

Numeroși oameni de cultură și personalități academice au militat pentru crearea unei Europe plurilingve. Scriitorul corsican Marie-Jean Vinciguerra afirma într-un interviu acordat cu prilejul unei vizite în România că „Nu există schimb cultural fără comunicare, iar limba este mijlocul ei de vehiculare. Ce va fi Europa dacă popoarele ei nu vor mai fi capabile să comunice între ele?! O engleză sărăcită, pentru a fi accesibilă tuturor, nu e o soluție. Trebuie să fim capabili să vorbim cel puțin trei limbi de circulație (la care se adaugă, în unele cazuri limba regională sau minoritară)”²⁵. În opinia sa, plurilingvismul este o *problemă fundamentală a civilizației noastre*, și de aceea trebuie găsite mijloacele de a pune în aplicare în acest domeniu o politică ambițioasă. Pentru a-si atinge echilibrul real și a ține sub control tensiunile lingvistice, *Europa trebuie să fie plurilingvă*. Cunoscutul militant pentru dezvoltarea limbilor regionale afirma, cu acel prilej: „Limba nu este o disciplină precum celelalte; când înveți o limbă străină « te căsătorești » cu o țară și cu civilizația ei: rămâi *tu însuși*, dar trăind *alături de celălalt*.”²⁶

Prin plurilingvism, așa cum este el definit în “*Carta Europeană a Plurilingvismului*”, se înțelege folosirea mai multor limbi de către un individ, față de multilingvism care desemnează coexistența mai multor limbi în cadrul unui grup social²⁷. Un stat sau o societate plurilingvă e compus/ă în mod majoritar din indivizi capabili să se exprime la diverse niveluri de competență în mai multe limbi. Plurilingvismul este în Europa forma cea mai indicată și eficientă de comunicare, el are ca valori toleranța și acceptarea diferențelor și a minorităților. Strâns legate de cetățenia europeană activă, plurilingvismul și diversitatea culturală sunt o

²³ Philip Schlesinger, *op., cit.*, în *loc., cit.*,

²⁴ *Carta Europeană a Plurilingvismului*, on line http://51959387.fr.strato-hosting.eu/plurilinguisme/images/Fondamentaux/charteplurilinguisme_rov2.13.pdf, accesat la 20 mai 2011, ora 20.45

²⁵ Marie-Jean Vinciguerra, *Plurilingvismul este noul nostru orizont, se naste din interculturalitate*, Mozaicul, no.1-2, on line, [http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20\(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate\).pdf](http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate).pdf), accesat la 22 mai 2011, ora 20.00

²⁶ Ibidem

²⁷ Ibidem

componentă fundamentală a identității europene. Cunoașterea lumii nu se poate face decât prin intermediul limbii. De aceea, cunoașterea unei limbi străine sau a mai multora înseamnă o lărgire a orizontului individului - calea înțelegerii superioare a problemelor din lumea contemporană. Plurilingvismul schimbă percepția pe care o putem avea despre relațiile internaționale. Pentru că plurilingvismul poartă în el valori de deschidere către celălalt, înlocuiește psihologia înfruntării și a conflictelor de interese cu spiritul de dialog și de construire a unui viitor comun. Reprezintă totodată una dintre replicile la “șocul civilizațiilor” și la diversele forme de hegemonie politică, economică și culturală²⁸. Alegerea unei singure limbi ca limbă de comunicare internațională nu este în nici un caz o garanție a intercomprehensiunii, ci, dimpotrivă, am vorbi despre o limbă de dominație. Intercomprehensiunea și interacțiunea dintre diversele domenii de cercetare, aparținând unor sfere culturale diferite constituie sursa progresului și se bazează pe plurilingvism. Astfel, plurilingvismului constituie un element esențial al inovării științifice.

În statutul și funcționarea instituțiilor internaționale, limbile nu pot avea toate aceeași pondere. Trebuie găsite echilibrele necesare pentru a permite limbilor de mică circulație națională și internațională să beneficieze de o deplină recunoaștere. Din moment ce promovează cunoașterea *celuilalt*, plurilingvismul este, prin definiție, favorabil dezvoltării comerțului într-o limbă a consensului, a păcii. Plurilingvismul, garanția progresului economic, este în același timp un atu individual fundamental, prin deschiderea culturală și intelectuală pe care o aduce.

Sistemele educative europene au rezultate foarte variabile în domeniul învățării limbilor străine. Se cuvine ca în urma studierii și evaluării practicilor în vigoare să se selecteze ceea ce se realizează mai bun în acest domeniu, în scopul obținerii unor competențe reale sub toate aspectele practicilor lingvistice. Punctele cele mai sensibile ale educației, enunțate în “Carta Europeană a Plurilingvismului”, sunt următoarele²⁹ :

- Reafirmarea învățării cititului și scrisului ca bază a tuturor celorlalte cunoștințe și asumarea consecințelor acestui fapt. Sublinierea rolului pozitiv al învățării limbilor străine la o vârstă fragedă în stăpânirii limbii materne și a altor discipline școlare.
- Constatarea faptului că un sistem educativ care nu îmbină învățarea eficientă a limbilor străine de la o vârstă fragedă cu una susținută de-a lungul vieții este un factor generator de inegalitate de șanse.
- Gestionarea pe baze științifice a procesului de învățare a două limbi materne.
- Dezvoltarea învățării de la o vârstă fragedă a două limbi străine, pe lângă limba maternă.
- Evitarea de a începe predarea limbilor străine prin învățarea limbii străine celei mai răspândite. E de preferat, fără a fi o obligație, să se încurajeze învățarea de la o vârstă fragedă a altei limbi străine, decât engleza.

²⁸ Véronique Castellotti, *Les portfolios européens des langues : des outils plurilingues pour une culture éducative partagée*, în **Repères** N° 29/2004, p. 172

²⁹ Marie-Jean Vinciguerra, *op. cit.*, în *loc. cit.*

- Folosirea unor metode pedagogice inovatoare, de tipul Galanet (proiectul intercomprehensiunii limbilor romanice), E-tandem (învățarea în tandem a limbii unui partener prin intermediul Internetului), « Dis moi les couleurs du monde » (confruntarea culturilor prin compararea limbilor).

- Posibilitatea de a studia două sau mai multe limbi străine în cadrul aceluiași program de învățare; diferite experiențe au fost făcute în această direcție (trezirea interesului pentru limbile străine, secții europene, secții internaționale).

- Posibilitatea de a învăța mai multe limbi străine în paralel sau succesiv, grație unor programe suplimentare, modulate, individualizate, în care elevul este actorul propriei pregătiri și este pregătit să se autoevalueze. Se poate imagina într-adevăr că un elev care a obținut nivelul cerut (nivelul B2 din Cadrul Comun European de Referință, în funcție de programe) într-o limbă până la sfârșitul școlarității sale, ar putea să-și « întrețină » numai cunoștințele cu un orar redus sau să-și utilizeze competențele pentru a asimila noțiuni într-o limbă străină, cum se întâmplă de altfel în secțiunile europene. Elevul ar putea dispune de o serie de ore libere astfel pentru învățarea unei alte limbi. Condițiile sunt deja create în acest scop: portfoliul limbilor Consiliului Europei permite autoevaluarea elevilor, evaluarea competențelor în anul II de liceu, conform Cadrului Comun European de Referință.

Politica lingvistică a Uniunii Europene, oricât de performantă și de eficientă ar fi și oricât de mult ar fi apreciată de factorii politici decidenți și de opinia publică, nu se poate înfăptui de la sine. Normele și principiile trebuie inserate în documente oficiale, pentru a avea valoare juridică și pentru a produce efectele scontate. Consiliul European a manifestat încă de la începuturile sale un interes special în problemele lingvistice ale spațiului economic și apoi politic comunitar. În textul fondator al Convenției Culturale Europene, adoptată în anul 1954, în articolul 2 se cerea promovarea studiului limbilor străine și indica « chez ses nationaux l'étude des langues, de l'histoire et de la civilisation des autres Parties contractantes »³⁰. **Carta Drepturilor Fundamentale**, adoptată în 2000, îi obligă, de asemenea, pe membrii Uniunii să respecte diversitatea lingvistică (articolul 22) și interzice discriminarea bazată, printre altele, pe limbă (articolul 21). Respectul pentru diversitatea lingvistică este o valoare fundamentală a Uniunii Europene, cum ar fi respectul față de persoane și deschiderea față de alte culturi. Instituțiile UE respectă, de asemenea, principiul diversității lingvistice în relațiile lor cu cetățenii. Astfel, orice cetățean al Uniunii Europene poate să scrie oricărei instituții sau organism, în temeiul Cartei, într-una din limbile prevăzute la articolul 314 și să primească un răspuns în aceeași limbă (Articolul 21 CE)³¹.

Tratatul de la Lisabona consolidează respectarea diversității lingvistice, deoarece articolul 3, alineatul 3 din Tratat, privind sarcinile Uniunii, prevede că «Uniunea respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și asigură păstrarea

³⁰ Henri Giordan, *La question des langues en Europe*, on line, <http://www.melchior.fr/La-question-des-langues-en-Eu.5083.0.html>

³¹ *La politique linguistique*, on line,

http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/displayFtu.do?language=fr&id=73&ftuId=FTU_4.17.3.html

și dezvoltarea patrimoniului cultural european”³². În plus, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii va dobândi, de la intrarea în vigoare a respectivului tratat, un punct de vedere juridic cu caracter obligatoriu (a se vedea articolul 6 din TUE).

Comisia Europeană a adoptat un set de măsuri practice pentru a promova multilingvismul. Astfel, în 2004 a fost adoptat la nivelul Comisiei europene **un plan de acțiune** care a stabilit o viziune pentru politicile lingvistice care depășește predarea limbilor străine și include toate limbile vorbite în Europa, fie că sunt limbi oficiale, regionale sau ale minorităților sau limbi vorbite de comunitățile imigrante. Pentru a reuni părțile interesate din învățământ din zonele în care se folosesc limbile regionale și ale minorităților și pentru a le ajuta să schimbe între ele bune practici, s-a organizat în 2006 o conferință europeană privind „Limbile regionale și ale minorităților în sistemele educaționale”³³. În anul 2007, Comisia a analizat stadiul îndeplinirii hotărârilor luate cu un an în urmă. Astfel, în raportul elaborat în acest sens, se arată: “La nivel național, planul de acțiune a fost considerat drept cadru pentru acțiune. Tendința de reformare a sistemelor educaționale pentru a respecta principiul *limba maternă plus alte două limbi străine*, enunțat la Barcelona, era deja evidentă în mai multe state membre, deși unele au comunicat că planul de acțiune le-a influențat decizia de a lansa reforme. Principalul impact al planului de acțiune la nivel național a fost acela de a orienta și sprijini politicile naționale pentru a acționa în domeniile strategice. După trei ani, imaginea de ansamblu a politicilor naționale privind limbile străine apare mai consecventă pretutindeni: există un consens general privind problemele de bază, cum ar fi importanța limbilor străine ca o competență principală din perspectiva învățării continue, necesitatea predării a două limbi străine elevilor în perioada de început a educației lor și necesitatea asigurării calității în predarea limbilor străine și a unei evaluări transparente”³⁴.

Ideile și opiniile specialiștilor în materie de politici lingvistice pot fi valorificate instituționalizat la nivelul Uniunii Europene, prin intermediul *Grupului la nivel înalt în materie de multilingvism* și al *Conferinței ministeriale privind multilingvismul*. Toate aceste idei au stat la baza elaborării unei *Strategii privind multilingvismul*, adoptată în anul 2008. Referindu-se la importanța acestei strategii în promovarea limbilor oficiale în cadrul Uniunii, fostul comisar pentru plurilingvism, Leonard Orban, arăta: « Aceasta demonstrează clar că multilingvismul nu se referă numai la învățarea limbilor, ci face legătura cu multe alte politici în același timp. Am avut succes în prezentarea acestei strategii ca una din ideile centrale ale Uniunii Europene, a devenit piatra de temelie a dialogului intercultural, se referă la ocuparea locurilor de muncă, la mobilitatea pieței muncii, la coeziunea socială, îmbunătățirea sistemului judiciar, comunicarea între cetățeni și multe altele. Strategia

³² Ibidem

³³ Eur-Lex, on line <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0554:FIN:RO:HTM>, accesat la 11 mai 2011, ora 22.00

³⁴ Nicolae Saramandu și Manuela Nevaci, *op., cit.*, p. 15

multilingvismului este în strânsă legătură și cu competitivitatea companiilor europene”³⁵

Consiliul European aplică în mod coerent regimul lingvistic comun al instituțiilor Uniunii Europene. În cadrul deliberărilor Consiliului European, reprezentanții statelor membre (miniștrii de la nivelul Consiliului, șefii de stat sau de guvern de la nivelul Consiliului European) se exprimă în limba lor, iar buna comunicare orală în toate limbile este asigurată de către interpreții Direcției Generale de Interpretare a Comisiei Europene. Consiliul European deliberază în baza documentelor care le sunt prezentate în toate limbile oficiale și de lucru. Toate versiunile lingvistice au aceeași valoare juridică și politică. Actele juridice adoptate de Consiliul European, la fel ca și tratatele și toate textele publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, sunt disponibile gratuit, în toate limbile oficiale, în baza de date interinstituțională Eur-Lex.

Consiliul European a ajuns la o serie de concluzii prin care s-au încurajat acțiunile de promovare a multilingvismului. Vom enumera câteva dintre întrunirile acestui for european care au subliniat necesitatea învățării limbilor străine în spațiul comunitar. Astfel, în concluziile Consiliului din 14 februarie 2002 privind promovarea diversității lingvistice și a învățării limbilor, s-a subliniat faptul că însușirea limbilor străine reprezintă una din competențele esențiale necesare fiecărui cetățean în vederea participării la societatea europeană bazată pe cunoaștere și, în consecință, facilitează atât integrarea în societate, cât și coeziunea socială. Consiliul European de la Barcelona, din 15-16 martie 2002, a solicitat desfășurarea unei acțiuni destinate îmbunătățirii competențelor fundamentale, în special prin învățarea generalizată a două limbi străine, începând de la o vârstă foarte fragedă. Întrunirea Consiliului din 19 mai 2006 a reafirmat că, pe lângă contribuția la înțelegerea reciprocă între popoare, competențele lingvistice sunt o condiție prealabilă a mobilității forței de muncă și contribuie astfel la competitivitatea economiei Uniunii Europene. Consiliul din 22 mai 2008 ajungea la concluzia că este necesar un *Plan de lucru în domeniul culturii pentru perioada 2008-2010*, în care se sublinia dimensiunea culturală a multilingvismului, în special rolul său legat de accesul la cultură și aportul său la creativitate³⁶.

Multilingvismul are numeroase efecte benefice în societate asupra indivizilor. Dar el intră în conflict cu ideea de naționalism, de aici și dificultățile unor state de a adopta legi și alte acte normative care pot fi percepute de către majoritatea lingvistică drept „atentat” la existența limbii naționale. Din perspectiva relațiilor cu securizarea unei societăți, aceasta este o problemă sensibilă. Statele multilingve întâmpină unele probleme pe care nu le au țările în care se vorbește o singură limbă. Cultivarea sentimentului patriotic poate părea mai dificilă într-un stat multilingv, decât într-unul

³⁵ Leonard Orban, *Multilingvismul a devenit parte a curentului principal al gândirii europene*, în **Euroactiv.ro** din 31 octombrie 2008, on line http://www.euroactiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_15352/Leonard-Orban-Multilingvismul-a-devenit-parte-a-curentului-principal-al-gandirii-europene.html

³⁶ Apud, Francis Goullier, *Les outils du Conseil de l'Europe en classe des langues*, on line http://www.ifi.auf.org/cdr_bibli/opac_css/index.php?lvl=author_see&id=2192

cu o singură limbă. Cu toate acestea, **multilingvismul** rămâne o necesitate, datorită facilităților de comunicare pe care le oferă.

Bibliografie:

1. Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, București, Editura Univers, 2000.
2. Austin, Peter K., *1000 de limbi. Limbi vii, periclitare și dispărute*, traducere din limba engleză de Mircea Gafița, București, Editura Art, 2009.
3. Gheorghe Badrus, Eduard Rădăceanu, *Globalitate și management*, Editura ALL BECK, București, 1999.
4. Baggioni, Daniel, *Langues et nations en Europe*, Paris, Payot, 1997.
5. Bessis, Sophie, *Occidentul și ceilalți. Istoria unei supremații*, traducere din limba franceză de Narcisa Șerbănescu, București, Editura Runa, 2004.
6. Bădescu, Ilie. *Noologia*. București: Editura Valahia, 2002
7. Bădescu, Ilie, *Tratat de geopolitică*, București, Editura Mica Valahie, 2004.
8. Boacă, Margareta, *Comunicarea interculturală în contextul proceselor de integrare europeană și euroatlantică*, București, Editura Universității Naționale de Apărare
9. "Carol I", 2009.
10. Boari, Vasile, *Noua Europă în căutarea identității*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2009.
11. Boari, Vasile, Gherghina, Sergiu, Murea, Radu, *Regăsirea identității naționale*, Iași, Editura Polirom, 2010.
12. Bourdieu, Pierre, *Language and Symbolic Power*, Harvard University Press, 1991.
13. Boteanu, Mirela, *Limba și comunicare în societate*, Editura Universității din București, 2010.
14. Carp, Radu și colab., *Multilingvism și dialog intercultural în uniunea europeană. O viziune românească*, Institutul European din România, București, 2007.
15. Castellotti, Veronique, *Les portfolios européens des langues : des outils plurilingues pour une culture éducative partagée*, în **Repères N° 29/2004**.
16. Călărașu, Cristina, *Globalizare lingvistică și anglicizare*, online <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/25.pdf>.
17. Casanova, Pascale, *Republica mondială a literelor*, traducere din limba franceză de Cristina Băzu, București, Editura Curtea Veche, 2007.
18. Castellotti, Veronique, *Les portfolios européens des langues : des outils plurilingues pour une culture éducative partagée*, în **Repères N° 29/2004**.
19. Чельшев, Е. П. (coordonator), *Решение национально-языковых вопросов в современном мире*, Sankt-Petersburg, Editura Zlatoust, 2003.
20. Ciocea, Mălina, *Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală*. Editura Tritonic, București, 2009
21. Ciolac, Marina. *Sociolingvistică românească*. București: Editura Universității din București, 1999.

22. Cooper, Robert L., *Language Planning and Social Change*, New York, Cambridge University Press, 1989.
23. Coseriu, Eugeniu, *Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Iași, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
24. Crystal, David, *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge University Press, 1987.
25. Crystal, David, *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997
26. C. Eastman, *Language Planning : an Introduction*, San Francisco, Chandler & Sharp, 1983
27. Giordan, Henri, *La question des langues en Europe*, on line, <http://www.melchior.fr/La-question-des-langues-en-Eu.5083.0.html>
28. Duverger, Jean, *Politique linguistique de l'union européenne et langues régionales*, on line, <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Chili1/Duverger.pdf>.
29. Eco, Umberto, *Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană*, traducere din limba franceză de Daniela Bucșă, Constanța, Editura Pontica, 1996.
30. Eco, Umberto, *În căutarea limbii perfecte*, traducere din limba italiană de Dragoș Cojocaru, Iași, Editura Polirom, 2002.
31. Eliade, Mircea, *The Fate of Romanian Culture*, București, Editura Athena, 1995.
32. Ghiddeanu, Tudor (coordonator), *Integrare europeană prin educație multiculturală*, Iași, Editura Lumen, 2003.
33. Grecu, Mihai, Țăranu, Anatol, *Politica de epurare lingvistică în Transnistria*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2005.
34. Gubbins, Paul și Holt, Mike, ed. *Beyond Boundaries. Language and Identity in Contemporary Europe*. Great Britain: Cromwell Press Ltd., 2002.
35. Ana Guțu, coord., *Francopolifonia ca vector al comunicării*, Institutul de Cercetări filologice și interculturale, ULIM, 2006.
36. Hlihor, Constantin, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan. Domeniul energetic*, Iași, Editura Institutul European, 2008.
37. Horvath, Istvan, Todor, Erika Maria, *O evaluare a politicilor de producere a bilingvismului*, Cluj-Napoca, Editura Limes – Institutul pentru studierea problemelor minorităților naționale, 2008.
38. Jucquois, Guy, *De quelques paradoxes dans l'usage et dans les politiques des langues* în vol., *La gestion du plurilinguisme et des langues nationales dans un contexte de mondialisation, Actes du Séminaire de Québec*, 30 novembre et 1er décembre, 1998, on line.
39. Leclerc, Gerard, *Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare*, traducere din limba franceză de Mihai Gruia Novac, Chișinău, Editura Știința, 2003.
40. Lindblom, E. Charles, Woodhouse, J. Edward, *Elaborarea politicilor*, traducere din engleză de Camelia Boca, Chișinău, Editura Cartier, 2005.
41. Munteanu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Iași, Editura Polirom, 2005.

42. Nicoară, Simona, *Națiunea modernă. Mituri, simboluri, ideologii*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002.
43. Olender, Maurice, *Limbile Paradisului. Arieni și semiți: un cuplu providențial*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, București, Editura Nemira, 1999.
44. Olteanu, Elena *Politica lingvistică și construcția statală în Republica Moldova*, on line, www.ipp.md/download.php.
45. Orban, Leonard, *Învățarea limbilor străine trebuie să rămână o prioritate pentru Europa*, interviu în Tribuna învățământului, 30 martie-5 aprilie 2009, nr. 993.
46. Orban, Leonard, *Multilingvismul a devenit parte a curentului principal al gândirii europene*, în **Euroactiv.ro** din 31 octombrie 2008, on line http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_15352/Leonard-Orban-Multilingvismul-a-devenit-parte-a-curentului-principal-al-gandirii-europene.
47. **Phillipson, Robert, English-Only Europe? Challenging Language. Policy.** London & New York: Routledge, 2003.
48. Riccardi, Andrea, *Despre civilizația conviețuirii*, traducere din limba italiană de Gianina Tivdă, București, Editura Humanitas, 2008.
49. Robins, R.H., *Scurtă istorie a lingvisticii*, traducere din limba engleză de M. Leaș și D. Ilin, Iași, Editura Polirom, 2003.
50. Salat Levente, *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, Cluj-Napoca, Fundația CRDE, 2008.
51. Sarcinschi, Alexandra, *Migrație și securitate*, București, Editura Universității de Apărare "Carol I", 2008.
52. Sartori, Giovanni, *Ce facem cu străinii? Pluralism v sMulticulturalism*, traducere din limba italiană de Geo Vasile, București, Editura Humanitas, 2004.
53. Smith, Catherine F., *Writing Public Policy. A Practical Guide to Communicating in the Policy-Making Process*, New York, Oxford University Press, 2005.
54. Spolsky Bernard, *Language Policy*, Cambridge University Press, 2006.
55. Stoica, Gabriela, *Modele europene de apărare a limbii naționale*, on line http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/321-325%20STOICA%20Gabriela.pdf, accesat la 23 mai 2011.
56. Ungureanu, Dan, *Zidul de aer. Tratat despre mentalități*, Timișoara, Editura Bastion, 2008.
57. Vinciguerra, Marie-Jean, *Plurilingvismul este noul nostru orizont, se naste din interculturalitate*, Mozaicul, no.1-2, on line, [http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20\(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate\).pdf](http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate).pdf)
58. Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Limbile statelor lumii. Mică enciclopedie*, București, Editura Meronia, 2007.

59. Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Sociolingvistică și globalizare*. București: Oscar Print, 2001
60. Ferreol G., *Limbile europene*, Iași, Polirom, 2001
61. Saramandu, Nicolae, Nevaci, Manuela, *Multilingvism și limbi minoritare în România*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Qual Media, Cluj-Napoca, 2009.

PROCESUL DE AMENAJARE LINGVISTICĂ/ ELABORARE A POLITICILOR LINGVISTICE ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Dr. Ecaterina HLIHOR*

Dimensiunea socială și culturală a limbii se regăsește și în relația pe care politica lingvistică o stabilește direct și indirect cu securizarea unei comunități. Actualitatea temei este determinată de nevoile concrete ale societății contemporane, legate de soluționarea unor probleme de natură lingvistică, de faptul că manifestări și sensibilități legate de limba celuilalt apar și în societăți cu democrație consolidată, precum Germania, Italia, Franța, Spania. Posibile situații tensionate pot fi evitate prin identificarea, formularea corectă, gestionarea și monitorizarea problemelor lingvistice.

Cuvinte cheie: amenajare lingvistică, identitate culturală, securizarea unei națiuni, majoritate/ minoritate lingvistică, expansionism lingvistic, epurare lingvistică, glotofagie.

Politica lingvistică se referă la toate formele de decizii adoptate de către un stat, un guvern pentru a ghida utilizarea uneia sau a mai multor limbi într-un teritoriu (real sau virtual)¹. Prin politica lingvistică sunt determinate obiectivele generale și se pot acoperi toate categoriile de situații de activitate sau de comunicare care există într-o societate. O politică lingvistică poate fi implicită, dar poate fi exprimată adesea și în texte oficiale. În plus, este important să se distingă între concepte și teorii ale politicilor lingvistice și legislația în domeniul lingvistic, deoarece pot exista politici lingvistice fără intervenția legislativă. Aici științele politice trebuie să dea nu numai explicații, ci și soluții prin funcția lor de expertizare. Paul Hirst, referindu-se la acest aspect într-o conferință susținută în octombrie 2002, la *Institutul danez de științe politice*, sublinia faptul că științele politice sunt cele ce trebuie să ofere expertiză oamenilor politici care sunt tentați să construiască politicile doar în paradigmă ideologică. El vedea acest lucru ca pe un pericol de a se aluneca în utopii.² Este evident faptul că politicile sunt construite pe valori politice, morale, etice și religioase diferite, și vor avea, prin urmare, moduri diferite de a proiecta calea prin care să-și asigure cele necesare funcționării ei optime, inclusiv protejarea limbii naționale sau a minorităților naționale, dar acest lucru nu exclude nevoia de expertiză. În termeni generali, am putea spune că activitatea de proiectare ține de ceea ce specialiștii numesc *elaborarea de politici în societatea contemporană*³.

La întrebarea *cine elaborează o politică* în societatea contemporană, cum ar fi de exemplu cea lingvistică, răspunsul pare a fi simplu și la îndemâna oricui – președinții, prim-miniștrii, secretarii de cabinet, parlamentele, experții etc. Acești actori sunt cei mai “vizibili” în procesul de elaborare a unei politici și li se dă, în

* Lector universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ Louis-Jean Rousseau, *Élaboration et mise en oeuvre des politiques linguistiques*, on line, www.rifal.org/cahiers/rifal26/crf-26-06.pdf, accesat la 12 aprilie 2011, ora 23.00

² Paul Hirst, *The Future of Political Studies*, Talk given to the Annual Conference of the Danish Political Science Association, October 2002, on line, www.dpsa.dk/papers/hirstpaul2002.htm

³ Constantin Hlihor, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan. Domeniul energetic*, Editura Institutul European, Iași, 2008, p. 93

opinia unor autori, “o atenție mult prea mare, atât în cursurile de politică publică, cât și în mintea oamenilor”⁴. Răspunsul acesta este construit, în fapt, pe tradiționala formulă a lui Harold D. Lasswell: “*Who gets what, when, and how.*”⁵ În realitate, lucrurile stau cu totul altfel. Politica economică, socială, externă, de securitate etc. este rezultatul interacțiunii a mai multor instituții și a milioane de oameni. În primul rând, e consecința participării la urne și a validării unui program politic propus în campania electorală. Pe lângă legiuitori și experți, ar trebui să se ia în considerare grupurile de interese sau de lobby, dar și “influențele mai largi. Acestea includ posibilitățile limitate de a înțelege problemele complexe, conflictul frecvent dintre judecata rațională și exercitarea puterii politice, rolul central al afacerilor în elaborarea unei politici, inegalitatea socio-economică și politică”⁶. Instituția în care politicile lingvistice sunt elaborate este aceea care întruchiează o putere de investiție în ceea ce privește o problemă de limbaj și de utilizare a lui. Instituția privilegiată în jurul căreia s-au construit națiunile și, odată cu ele, și limbile naționale a fost statul⁷. Cu toate acestea, în paralel și, uneori, în opoziție cu politicile care promovau limba națională, minoritățile au dorit întotdeauna să-și dezvolte limbile materne. Acțiunile grupurilor minoritare, discreditate ca factori de diviziune a unității naționale, s-au întărit treptat, ca și atunci când statul nu reușește să pună în aplicare obiectivele declarate ale dezvoltării și democrației. Minoritățile lingvistice au întărit opoziția statului față de ele, prin solicitările de a le fi recunoscută identitatea, solicitări ce au atins adesea un nivel de acțiune politică.

Nu în ultimul rând, trebuie luată în considerare și discrepanța care există între capacitățile mentale umane și complexitatea problemelor politice care trebuie rezolvate. Herbert Simon, laureat al premiului Nobel pentru studiile sale asupra proceselor cognitive de decizie, afirma: “Capacitatea creierului uman de a formula și de a rezolva probleme complexe este foarte redusă, în comparație cu dimensiunea problemelor pe care vrea să le rezolve în comportamentul lui obiectiv și rațional din lumea reală”⁸. La aceasta se mai adaugă și faptul că oamenii reflectă în mod diferit procesele și faptele sociale, politice sau de altă natură, datorită gradului diferit de cunoaștere a realităților pe care le percep⁹. Percepția fiind diferită, și abordarea soluțiilor nu poate fi decât diferită. Este evident astăzi faptul că între români și maghiari există o diferență clară în modul cum percep un fapt de viață - predarea istoriei și a geografiei în zonele locuite de o populație preponderent maghiară. Acest lucru e vizibil în pozițiile publice, în discursurile politice ale liderilor majorității și ale celor care aparțin minorității. Nu există rețete valabile peste tot și eficiente în orice

⁴ Charles E. Lindblom, Edward J. Woodhouse, *Elaborarea politicilor*, traducere din engleză de Camelia Boca, Editura Cartier, Chișinău, p. 12.

⁵ Apud George C. Edwards, Martin P. Wattenberg, Robert L. Lineberry, *Government in America: People, Politics, and Policy*, în

http://wps.ablongman.com/long_edwards_ga_12/0,10640,2179656-,00.html

⁶ Ibidem, p. 14.

⁷ Gilbert Grandguillaume, *Arabofrancophonie et politiques linguistiques*, în **Glottopol**, Revue de sociolinguistique en ligne, N° 1 – Janvier 2003, on line, http://www.univ-rouen.fr/dyalang/glottopol/telecharger/numero_1/gp11_05grand.pdf, accesat la 11 martie 2011, ora 19.00

⁸ Herbert A. Simon, *Models of Man*, New York, John Wiley & Sons, 1957, p. 198; apud Charles E. Lindblom, Edward J. Woodhouse, *op. cit.*, p. 14, nota 5.

⁹ A se vedea Andrei Marga, *Filozofia lui Habermas*, Polirom, Iași, 2006, p. 136 și urm.

condiții. Știința politică trebuie să răspundă la întrebări fundamentale pentru elaborarea de politici lingvistice eficiente care să conducă la securizarea unei națiuni în ceea ce privește conservarea limbii și a patrimoniului cultural.

Răspunsul la aceste întrebări se obține și prin analiza modului cum se construiesc politicile în societatea contemporană. În toate sistemele politice democratice oamenii adună fapte, le interpretează și apoi dezbate concluziile. An de an, guvernele largesc volumul de documentare sistematică introdusă în elaborarea unei politici. Este folosită atât expertiza instituțiilor și a agențiilor guvernamentale specializate în diferite domenii, dar și studiile elaborate de corporații private, grupuri de interes, universități și institute de cercetare¹⁰. Apar astfel adevărate „fluvii” prin care circulă informația și opiniile adunate din mai multe surse, de la proiecte de cercetare formală până la scrisori ale unor oameni interesați de rezolvarea unei anumite probleme. În țările cu o democrație consolidată, unele dintre acestea își găsesc locul în gândirea celor care influențează sau iau decizii în sfera politicii. Nu același lucru se întâmplă în țările sărace sau cu regimuri totalitare. În primul caz nu sunt resurse pentru a se „naște” un asemenea „fluviu” de informații, iar în cazul unor guverne autoritare/totalitare, procesul este înăbușit din fașă.

În cazul SUA, de exemplu, pentru elaborarea unui document care să reglementeze o politică oarecare, Congresul a primit aproape 400 de rapoarte care totalizau nu mai puțin de 20.000 de pagini.¹¹ Referindu-se la acest aspect, un fost consilier, dar și un fin analist al diplomației și politicii externe americane declara, cu peste 40 de ani în urmă, că „cei care elaborează politici nu duc lipsă de informație. În mare măsură, ei sunt copleșiți de informațiile pe care le primesc”¹². Dar, de multe ori, munca universitarilor, a cercetătorilor este irosită pentru că oficialii guvernamentali nu cred că ceea ce li se oferă este folositor și se încadrează în cerințele trendului de evoluție a evenimentelor politice interne sau internaționale sau pur și simplu nu se armonizează cu anumite interese pe care le au cei care sprijină politic sau economic guvernul. Foarte rar, analizele găsesc strategii bune pentru toată lumea. Dacă sunt în avantajul unui grup minoritar etnic, majoritatea va percepe că e dezavantajată.

În orice societate, chestiunile publice se plasează de-a lungul unui spectru ce se întinde de la non-politic la înalt politizate. Problemele înalt politizate, spre deosebire de cele non-politice, presupun intervenția statului, dezbateră publică, alocarea de resurse și administrarea lor prin instituțiile statului. Din acest punct de vedere, trebuie să menționăm faptul că politicile lingvistice se încadrează în categoria celor înalt politizate. În opinia lingvistului Jacques Leclerc, care a studiat politicile lingvistice din multe țări, în lume se întâlnesc: politici de asimilare; politici de non intervenție; politici de dezvoltare a limbii oficiale; politici sectoriale; politici de bilingvism sau trilingvism; politici specifice societăților de tip multilingvism.¹³

Elaborarea unei politici lingvistice eficiente și de utilitate socială trebuie să pornească de la realitățile istorice concrete dintr-o țară sau regiune istorică. Conceptul

¹⁰ Chareles E. Lindblom, Edward J. Woodhouse, *op. cit.*, pp. 28-29.

¹¹ *Ibidem*, p. 31.

¹² Henry A. Kissinger, *The Necessity for Choice*, Harper & Row, Publishers, New York, 1961, p. 351; apud Charles E. Lindblom, Edward J. Woodhouse, *op. cit.*, p. 30, nota 6.

¹³ Louis-Jean Rousseau, *op. cit.*, în *loc. cit.*

de dezvoltare durabilă presupune, de asemenea, luarea în considerare a realităților locale. Menținerea dialectelor tradiționale, în cazul în care acestea sunt vorbite, poate contribui la întărirea legăturilor cu teritoriile, la menținerea coeziunii între generații, poate permite o mai mare coeziune socială. Întâlnim asemenea situații nu numai în țări în care prin tradiție sunt probleme în ceea ce privește protejarea limbilor minorităților naționale, cum este cazul regiunii balcanice sau a Mării Negre, ci și în țări cu democrație consolidată. Potrivit unui raport oficial al autorităților locale franceze din regiunea Ron-Alpi, sunt situații în care „unii copii nu pot comunica cu bunicii în limba maternă a acestora, care la rândul lor se tem să vorbească în dialectul pe care îl folosesc în mod curent, de teama de a nu deranja, sau de a nu fi muștrați de către propriii lor copii”¹⁴. Raportul menționează că dacă s-ar obține o îmbunătățire a statutului limbilor regionale în Ron-Alpi s-ar ajunge la legături mai strânse între generații, și, astfel, s-ar permite transmiterea de cunoștințe tradiționale, care altfel ar fi pierdute¹⁵. Politica lingvistică, în acest caz este mai presus de toate un angajament simbolic puternic de la una sau mai multe comunități, un angajament al unei instituții comunitare față de cetățenii săi și angajamentul pentru viitorul populației de pe un teritoriu locuit de un grup diferit lingvistic de majoritari. Politica lingvistică, în cazul comunităților lingvistice diferite de cea majoritară, pentru a-și îndeplini scopul trebuie să conțină norme care să poată influența comportamentul celorlalți, pentru ca aceștia să accepte o legislație care să conducă la dobândirea, structurarea sau îmbogățirea codurilor funcționale ale limbii lor. Cu toate acestea, o politică lingvistică regională trebuie să ia în considerare toate resursele lingvistice existente pe teritoriul său. Aceste resurse lingvistice însumează limbile vorbite de locuitorii din regiune, limba națională și, de asemenea, limbile vorbite de imigranți. Aceste limbi, în opinia autorului care a întocmit raportul, trebuie să fie în măsură să-și găsească locul între necesitatea de a promova limbi locale, a căror utilizare este în declin abrupt, și cultivarea limbii naționale, comune tuturor în regiunea luată în discuție¹⁶. Neluarea în calcul a acestor probleme și neînțelegerea contextelor socio-istorice poate să conducă la apariția stărilor de tensiune și crize interetnice, deci la apariția unui climat de insecuritate într-o regiune, din orice stat locuit de o minoritate lingvistică.

La întrebarea „de ce este important să existe în orice societate modernă o bună politică lingvistică?”, unii cercetători consideră că există o sumă de factori obiectivi și subiectivi care se susțin reciproc. Dintre aceștia, printre cei mai importanți sunt¹⁷: limbile sunt depozite de experiență umană; identificarea cu o limbă este esențială pentru cultura umană; integrarea europeană se efectuează prin intermediul limbajului; formularea legilor, acordurile și negocierea depind de acuratețea, de precizia lingvistică; multe concepte înseamnă ceva diferit în diferite culturi și limbi; cei mai mulți oameni pot să-și exprime cel mai bine gândurile, intențiile în limba maternă;

¹⁴ *Propositions pour une politique linguistique régionale*, Deuxième partie, Extrait du rapport définitif rendu à la Région Rhône-Alpes, on line <http://icar.univ-lyon2.fr/projets/ledra/documents/Propositions.pdf>, accesat la 20 mai 2011, ora 17.00

¹⁵ Ibidem

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Robert Phillipson, *English-only Europe? Challenging language policy*, on line www.cbs.dk/en/content/.../file/robert_phillipson_summary_english.pdf

vorbitorii nativi au avantaje clare față de non-vorbitorii nativi; ideea că engleza este o limbă neutră este falsă; traducerea și interpretarea sunt vitale, dar pot fi doar parțial un succes; ideea că avem nevoie de o singură limbă de comunicare europeană este falsă; multilingvismul eficient poate contracara deficitul democratic al Uniunii Europene; „societatea cunoașterii” trebuie să se bazeze pe diversitate multilingvistică etc.

O bună politică lingvistică trebuie să se sprijine pe o serie de fundamente politice și juridice solide. Trebuie să fie alcătuită pe baze realiste¹⁸, altfel nu este viabilă. Un stat poate să adopte o politică lingvistică pentru a proteja patrimoniul cultural în fața expansiunii unei limbi, care poate fi a unei mari puteri, sau, în cazul colonialismului, a unei metropole. De altfel, este bine știut că politicile lingvistice au înflorit în statele eliberate de sub tutela colonialismului francez, englez, spaniol, portughez sau olandez¹⁹. O limbă de circulație internațională poate să răspundă în condiții bune nevoii de comunicare dintr-o societate oarecare, dar să nu poată asigura în mod satisfăcător nevoia de afirmare a unei matrice identitare. Încercând să afle de ce o limbă de circulație internațională nu poate contribui la formarea matricei identitare a unui popor/ a unei comunități etnice, Gilbert Grandguillome preciza, printre altele, că „la o asemenea limbă referențialul de identitate pe care îl poate transmite într-o comunitate oarecare este prea diluat pentru a satisface nevoile acestor vorbitori, așa cum îl găsesc pe deplin în limbile lor naționale, regionale sau dialecte specifice. Din acest motiv, considerăm că extinderea și dezvoltarea limbii naționale însoțită de o reală renaștere a limbilor minoritare, mai degrabă decât dispariția lor, este profitabilă pentru toată lumea”²⁰.

Politica lingvistică poate oferi, de asemenea, soluții funcționale la situația în care o altă limbă își manifestă evident expansionismul, amenințând limba națională. În această situație trebuie luate măsuri juridice și administrative pentru apărarea patrimoniului lingvistic. În Uniunea Europeană modelul francez de apărare a limbii naționale poate fi de referință pentru ajustarea politicilor lingvistice acolo unde este cazul. Franța, prin tot ce face, cu mai mult sau mai puțin succes rămâne campioana Europei sub acest aspect. Cuvintele lui Maurice Druon: „Si l’anglais est une nécessité, le français est un privilège”²¹ rămân actuale. Apărarea limbii a fost, de-a lungul secolelor, o temă privilegiată, de onoare, pentru mulți scriitori francezi. De la poezii Pleiadei care ne-au lăsat prin Joachim du Bellay celebra *Défense et illustration de la langue française* la *L’Art poétique* al lui Boileau, la iluministi sau la “nemuritorii” Academiei Franceze, monumentul limbii a avut mereu apărători iluștri. O astfel de tradiție a legitimat, în zilele noastre, apariția, în august 1994, a unei legi referitoare la folosirea limbii franceze, dar și a altor documente sau acțiuni conexe, girate de statul francez – care ne permit să vorbim despre o veritabilă politică lingvistică. Astfel, pentru a evita ca, în anumite domenii, specialiștii să recurgă la termeni străini, preluați în general din engleză, este încurajată și facilitată așa zisa

¹⁸ Louis-Jean Rousseau, *op., cit.*, in loc cit.

¹⁹ Ibidem

²⁰ Gilbert Grandguillaume, *op., cit.*, în *loc., cit.*

²¹ Apud, Gabriela Stoica, *Modele europene de apărare a limbii naționale*, on line

http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/321-325%20STOICA%20Gabriela.pdf, accesat la 23 mai 2011, ora 19.00

„producție terminologică” care înseamnă crearea de cuvinte pentru desemnarea realităților contemporane²². Așa se explică de ce guvernul a instituit printr-un decret din 3 iulie 1996 un dispozitiv interinstituțional care are ca misiune forjarea de termeni și expresii noi pentru a umple lacunele limbii și a desemna concepte care apar sub denumiri străine, în special în domeniile economic, științific și tehnic.

O asemenea problemă ar trebui să preocupe și factorii de decizie politică din România în contextul în care companiile multinaționale din domeniul media sau al industriei de publicitate introduc în vocabularul uzual o cantitate de neologisme greu de asimilat de o populație tot mai dezorientată și sărăcită din punct de vedere cultural. Academicianul Constantin Ciopraga aprecia că „că problemele cultivării limbii ar trebui să preocupe toate instituțiile cu atribuții în educație, începând de la învățământul de toate gradele și continuând cu presa. Observ des la radio și la televizor greșeli de limbă din necunoaștere. Adică etimologiile, relațiile cu alte limbi romanice sau cu alte limbi în genere rămân necunoscute”²³. Acest lucru nu înseamnă că trebuie tăiate orice legături cu limbile internaționale. O bună cunoaștere a limbii române este o problemă de interes social. Constantin Ciopraga consideră că protejarea limbii prin politici lingvistice adecvate „este în același timp o dimensiune de logică a implantării cuiva în structura noastră. Nu pot vorbi de limba franceză fără a pătrunde, fără a mă insinua, în contextul cultural francez. La fel, vorbind de limba română, trebuie să ne gândim tot timpul la ce a fost înainte. În momentul de față se ignoră evoluția limbii și se merge pe achiziționarea de termeni din alte orizonturi, elemente care pentru marea masă de vorbitori de limbă română rămân necunoscute. Putem face o comparație: chiar în timpul ocupației sovietice nu s-au impus atâtea termeni din limba rusă, atâtea nuanțe, cum se întâmplă astăzi cu limba engleză”²⁴. Atitudinea de îngrijorare pentru deteriorarea limbii naționale se face remarcată tot mai des în mediul academic, dar și la nivelul opiniei publice vocile unor intelectuali trag semnale de alarmă. Se difuzează, se listează la modul glumeț greșelile de limbă făcute de politicieni, de tineri la examene²⁵, auzite la televizor și care au mare „audiență”. Fenomene ca *becalizarea semanticii* sau *vanghelizarea gramaticii* stârnesc zâmbete condescendente și se încadrează într-o normalitate percepută ca fatalitate. Cârcoțirea hazoasă pe seama perlelor pescuite de la confrăți („Cronica cârcotașilor”), articolele răzlețe în presă sau rubricile permanente dedicate cultivării și normării limbii, precum „Păcatele limbii” din aproape fiecare număr al revistei „România literară” – epuizează practic reacțiile (vizibile) ale societății față de un fenomen grav: degradarea permanentă a limbii române.

Politica lingvistică este necesară și pentru a reglementa regulile după care ar trebui să existe și să funcționeze în societate cultura de organizație a marilor corporații transnaționale. Important este ca politicile lingvistice ale organizațiilor sau

²² Ibidem

²³ Constantin Ciopraga, *Buna cunoaștere a limbii române nu este o problemă doar de interes individual, ci și un deziderat comunitar*, în *Evenimentul zilei*, 23 februarie 2008, on line, <http://www.evenimentul.ro/articol/buna-cunoastere-a-limbii-romane-nu-este-o-problema-doar-de-interes-individual-ci-si-un-deziderat-comunitar.html#>, accesat la 26 mai 2011, ora 23.00

²⁴ Ibidem

²⁵ *Perle bac limba romana 2011*, on line, <http://www.ziare.com/articole/perle+bac+limba+romana+2011>, accesat la 27 mai 2011, ora 22.00

ale marilor companii internaționale să nu afecteze securitatea lingvistică a unei nații. Profesorul Rodica Zafiu, șefa Catedrei de Limba Română din cadrul Facultății de Litere a Universității din București explică ce consecințe poate avea asupra limbii române introducerea unor cuvinte care, în raport cu sensurile originale, au o încărcătură semantică extrem de săracă. Pe lângă modă și incultură, utilizarea acestui tip de limbaj specific culturii corporatiste se face și din convingerea că, uneori, cuvintele acestea “deschid orice ușă, în orice situație. Nici nu mai sunt neapărat ale limbajului corporatist, dar au de-a face cu o anumită ideologie a competiției, a eficienței.”²⁶

O bună politică lingvistică adoptată de un stat, dacă este construită pe cunoașterea și luarea în calcul a realităților socio-etnice dintr-o comunitate, poate preveni sau chiar rezolva conflictele dintre comunități lingvistice diferite. În acest fel, politica lingvistică poate fi un factor pentru controlul sau eliminarea fenomenului de diglosie. În opinia lui G. Kremnitz, “Există conflict lingvistic când două limbi evident diferite se înfruntă, una dominantă din perspectiva politică (utilizare oficială, utilizare publică) și alta dominată politic”²⁷. Formele de dominare pot fi represive sau tolerante pe plan politic și ale căror forțe represive sunt esențial ideologice (ca cele practicate de statele francez și italian). Un conflict lingvistic poate fi acut și latent, conform condițiilor sociale, culturale și politice. Astfel, într-o societate pre-industrială, cu o situație stabilă de diglosie, conflictul lingvistic este, de obicei, latent. Dar într-o societate industrializată, în care ideologia diglosică este, înainte de toate, întreținută de clasele și sectoarele sociale care împiedică dezvoltarea socio-economică și culturală, conflictul apare, de obicei, sub forma sa acută²⁸. Asemenea situații pot apărea în state multietnice, cum este cazul Belgiei. În primăvara anului 2010 s-a produs o gravă criză politică, deoarece flamanzii și valonii nu au reușit să găsească o soluție de compromis pentru divergențele lingvistice. Flamanzii solicitaseră să fie anulate drepturile lingvistice speciale acordate francofonilor care locuiesc în Flandra²⁹. De prea multe ori în istoria omenirii au fost justificate motivele pentru lingvicide (distrugerea unei limbi) și glottophagie (absorbirea unei limbi). Cercetătorul Marc Shell crede că „unii oameni luptă pentru sau împotriva utilizării unei anumite limbi, deoarece ei cred în modul cel mai serios că anumite limbi sunt bune sau rele în sine, indiferent de intențiile și comportamentele bune sau rele ale vorbitorilor acelor limbi. Unii dintre revoluționarii americani au susținut, în 1776, că o limbă ar putea promova democrația sau o politică imperială, iar în altă împrejurări, o limbă ar putea promova dictatura”³⁰.

²⁶ Cătălin Pruteanu, *Ce limba se vorbește în corporații?*, on line, <http://www.cariereonline.ro/articol/ce-limba-se-vorbeste-corporatii>, accesat la 27 mai 2011, ora 23.00

²⁷ Apud, Marta Istrati, *Conflictul lingvistic – o consecință a bilingvismului diglosic. situația din Republica Moldova*, on line, http://www.usb.md/limbaj_context/volcop/2/art/istrati.pdf, accesat la 27 mai 2011, ora 23.00

²⁸ Apud, Marta Istrati, *Conflictul lingvistic – o consecință a bilingvismului diglosic. situația din Republica Moldova*, on line, http://www.usb.md/limbaj_context/volcop/2/art/istrati.pdf, accesat la 27 mai 2011, ora 23.00

²⁹ *Adevărul.ro*, on line, <http://infoportal.realitatea.net/articol~din-uniunea-europeana~info-1673296~un-conflict-lingvistic-rupe-guvernul-belgian.html>, accesat la 27 mai 2011, ora 23.00

³⁰ Marc Shell, *Language wars*, on line, [http://www.people.fas.harvard.edu/~mshell/Shell.%20Language%20Wars.%20CR%201.2%20\(Fall%202002\)%201-17increment.pdf](http://www.people.fas.harvard.edu/~mshell/Shell.%20Language%20Wars.%20CR%201.2%20(Fall%202002)%201-17increment.pdf), accesat la 27 mai 2011, ora 23.00

În contextul politicii imperiale promovate de marile puteri în colonii, în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, metropola încuraja pe cei cucerți sau pe imigranți, în principal, să vorbească limba țării cuceritoare, să adopte o nouă toponimie, hidronimie sau onomastică, în acord cu cerințele lingvistice ale noii limbi. După apariția puterii coloniale, populațiile transformate în colonii au fost readuse în fața aceleiași probleme, însă de data aceasta problema era puțin mai complicată, deoarece implica și educația școlară instituționalizată, comportamentul elitelor aservite centrului (care aveau tendința de a înlocui limba maternă cu limba de împrumut, vezi expansiunea colonială engleză și franceză) etc. Pentru marea masă însă a apărut un nou idiom de comunicare, numit *pidgin*, adică o limbă simplificată, care combină elemente din limbi diferite, în cazurile mai sus menționate engleza sau franceza plus limba populației din colonie. Mai trebuie menționat că acest artificiu lingvistic s-a extins mai apoi și pe rutele comerciale.

Încercând să găsească explicații la comportamentul metropolei în colonii din punct de vedere lingvistic, Marc Shell ajunge la concluzia că cel puțin două motivații sunt plauzibile. În primul rând, se credea că interzicerea de către autoritatea imperială a limbilor popoarelor cucerite conduce la scăderea probabilității organizării de conspirații împotriva puterii coloniale și în al doilea rând o politică lingvistică bine construită de colonizator poate contribui la impunerea unei noi percepții a teritoriului în harta mentală colectivă a populației cucerite.³¹ În toate statele eliberate de sub dominația unei puteri străine s-a înregistrat o luptă psiholingvistică între limbile imperiale și cele locale, cu rezultate, adesea, contradictorii. Un exemplu elocvent, în acest sens, îl constituie Irlanda și Finlanda, două state cu o istorie similară, ambele obținând independența politică aproximativ în același timp (1918, respectiv 1920). Separarea politică nu a însemnat și o „independență” lingvistică, deși ambele țări au declarat câte două limbi oficiale, una dintre ele fiind considerată ca limbă „națională”, simbol al națiunii (acesta e cazul finlandezei pentru Finlanda și al irlandezei pentru Irlanda), iar cea de-a doua fiind percepută ca limbă „străină” (suedeza în Finlanda și engleza în Irlanda)³². Cu toate acestea, statutul celor două limbi naționale e foarte diferit. În ambele state, bilingvismul este menținut doar ca o „ficțiune juridică”, fiind imposibilă instaurarea unei singure limbi oficiale.³³ Dacă limba națională a Finlandei a ajuns să ocupe o poziție importantă, cu toate că „raporturile lingvistice internaționale” au influențat oficializarea suedezei în această țară, în Irlanda limbii naționale i se rezervă mai degrabă un statut simbolic. Conform rezultatelor recensământului din 1971, doar 28% din cetățenii Irlandei au declarat că vorbesc limba irlandeză. Cu toate acestea, într-un sondaj efectuat în 1983, două treimi dintre irlandezi estimau că Irlanda nu ar mai fi Irlanda dacă nimeni n-ar mai vorbi acolo limba galică: fără această limbă, cunoscută doar de o minoritate a populației, *națiunea* și-ar pierde *identitatea culturală*. Ceea ce nu împiedică trei sferturi dintre irlandezi să opteze pentru un învățământ în limba engleză pentru copiii lor, irlandeza fiind doar

³¹ Ibidem

³² Apud, Elena Olteanu, *Politica lingvistică și construcția statală în Republica Moldova*, on line, www.ipp.md/download.php.

³³ Baggioni D., *Langues et nations en Europe*, Paris, Payot, 1997.

unul dintre obiectele de studiu (pe care 63% dintre respondenți și-l doresc obligatoriu).

Lucrurile, din punct de vedere istoric, nu stau așa în toate situațiile, deoarece o politică lingvistică prin care se impune o limbă străină populației poate să conducă la o mai bună comunicare, dar nu înseamnă că acea limbă a cucerit și inimile oamenilor. Dacă ar fi așa, o limbă, odată impusă într-o comunitate/teritoriu, nu și-ar mai modifica statutul în momentul în care acel teritoriu intră sub influența unei alte mari puteri. Situația din Rwanda este edificatoare pentru a ilustra această situație. Această țară a intrat, în ultimii ani, sub influența americană, cel puțin în parte³⁴. Deși franceza a rămas cu statutul de limbă oficială, engleza a devenit, de asemenea, în Rwanda, limbă oficială, promovată de o politică de anglicizare susținută mai ales prin intermediul universităților.³⁵

Asemenea situații de conflict lingvistic, dus la extrem prin politici lingvistice prin care se urmărește distrugerea unei limbi autohtone, întâlnim, din păcate, chiar în Europa sfârșitului de secol XX și începutul secolului al XXI-lea. Înaltul comisar al OSCE pentru minorități naționale, Rolf Ekeus, a calificat o astfel de politică printr-un termen care s-a impus în limbajul de specialitate - cel de *epurare lingvistică*³⁶. El a catalogat în acest fel politica autorităților transnistrene față de școlile moldovenești cu predare în limba română pe baza grafiei latine din Transnistria, la 15 iulie 2004, după ce miliția și trupele speciale transnistrene au ocupat cu forța localul Școlii nr. 20 („Lucian Blaga“) din Tiraspol. Politica de epurare lingvistică, în special de îngrădire a dreptului la învățatură în limba maternă a copiilor români din Transnistria, a început să fie promovată de regimul Smirnov în raioanele din stânga Nistrului ale Republicii Moldova chiar după proclamarea pretensei „Republici Moldovenești Transnistrene“. Sub pretextul că legislația lingvistică adoptată de Chișinău „românizează“ populația moldovenească din raioanele din stânga Nistrului, implementarea legilor a fost boicotată, iar împotriva școlilor moldovenești care au trecut la grafia latină s-au luat măsuri represive. Pentru a-și justifica politica discriminatorie față de școli, autoritățile separatiste au început mai acerb ca oricând să promoveze vechea teorie sovietică a moldovenismului, cu privire la existența a două popoare distincte în România și Moldova – românii și „moldovenii“, care vorbesc două limbi diferite – româna și „moldoveneasca“. Pornind de la această falsă teorie, Smirnov și ideologii săi consideră că limba română trebuie să utilizeze alfabetul latin, iar „limba moldovenească“ alfabetul chirilic. Regimul separatist de la Tiraspol mai explică politica sa în domeniul învățământului în Transnistria și prin dorința de a apăra populația moldovenească din Transnistria de românizare, invocând și originalitatea „poporului moldovenesc“. În acest scop, încă din 12 martie 1991, „sovietul suprem“ al autoproclamatei „republici moldovenești nistrene“ a adoptat hotărârea „*Cu privire*

³⁴ *US chose to ignore Rwandan genocide*, on line, <http://www.guardian.co.uk/world/2004/mar/31/usa.rwanda>, accesat la 23 aprilie 2011, ora 20.00

³⁵ Guy Jucquois, *De quelques paradoxes dans l'usage et dans les politiques des langues* în vol., *La gestion du plurilinguisme et des langues nationales dans un contexte de mondialisation*, **Actes du Séminaire de Québec**, 30 novembre et 1er décembre 1998, on line, <http://www.cslf.gouv.qc.ca/publications/pubd138/d138.pdf>, accesat la 24 aprilie 2011, ora 20.00

³⁶ Mihai Grecu, Anatol Țăranu, *Politica de epurare lingvistică în Transnistria*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2005, p. 7

la măsurile de neamânat de menținere a originalității poporului moldovenesc, a limbii și culturii lui”³⁷. În hotărâre se menționa: „În ultimul timp, în RSSM s-a activizat brusc procesul de românizare a poporului moldovenesc. Toate mijloacele de informare în masă, organizațiile obștești, politizate naționaliste, organele oficiale ale puterii de stat și de conducere de toate nivelurile desfășoară o politică antinațională de negare a specificului poporului moldovenesc, a culturii, limbii și tradițiilor lui. Aceste forțe antinaționale prezintă tot ce e moldovenesc ca fiind românesc: pământul, poporul, limba, scrisul, tradițiile. Această politică e promovată deosebit de intens în instruirea și educarea tineretului. Școlile moldovenești, liceele, tehnicurile, școlile medii de specialitate au fost rebotezate în românește; catedrele de limba și literatura moldovenească de la instituțiile de învățământ superior au devenit românești; subdiviziunile academice moldovenești s-au transformat în românești. Prin presiuni administrative, în școlile din Transnistria se predă nu limba și literatura moldovenească, nu istoria Moldovei, ci limba și literatura română și istoria românilor”. Plecând de la aceste constatări, „sovietul suprem” a cerut sovietelor locale din zonă să adopte măsuri urgente pentru păstrarea specificului „poporului moldovenesc”, a limbii și culturii lui; suspendarea din procesul didactic a cursului de istorie a românilor și introducerea în mod obligatoriu a istoriei ținutului natal (Moldovei) și a istoriei URSS; studierea limbii moldovenești pe baza grafiei ei tradiționale, chirilice, excepțiile fiind admise doar la decizia părinților elevilor; editarea oricărei producții tipografice numai cu alfabetul chirilic; revenirea, începând cu anul de studii 1991-1992, la sistemul de note de cinci puncte.

Care ar putea fi consecințele unui astfel proces de „epurare” pentru o comunitate, un stat, oricare ar fi el, dar mai ales pentru cele care intră în categoria celor mici și mijlocii? Una dintre urmări, cea mai probabilă, mai ales în contextul globalizării media, este *moartea lingvistică*³⁸. Fenomenul nu este nou și într-un fel se poate încadra în firescul evoluției istorice a societății umane. Limbile moarte de-a lungul istoriei sunt între 5 sau 10 mii. Unele estimări apreciază că s-ar putea ca 80% din cele aproximativ 6000 de limbi vii să dispară în următorul secol. Estimările cele mai pesimiste apreciază că 90% din cele 2500-7000 (numărul este încă subiect al dezbaterilor) de limbi ale lumii vor dispărea până în anul 2100³⁹. Iar această rată catastrofică ar fi o tragedie spirituală și socială, deoarece limba este un receptacol al istoriei unui popor. Este identitatea lui. Mărturia orală, sub formă de povestiri, basme, ritualuri, paremii și alte practici, ne oferă o viziune unică asupra lumii și un canon unic de literatură. “Etnosul este ansamblul acelor stări sufletești a căror sinteză și expunere o regăsim în mituri, basme, legende, proverbe, paremii, într-un cuvânt, în folclor. Folclorul este măsura sufletului popular.”⁴⁰. Iar etnosul planetar este uriașul “povestariu în care se concentrează o incredibilă înțelepciune, care, fiind comună marii medii sociale a indivizilor, este una populară (*popularis*, în latinește, înseamna și ‘comun’)⁴¹. Este moștenirea popoarelor către umanitate. O dată pierdută, nu mai

³⁷ Ibidem, p. 17-18

³⁸ Claudia Ghișoiu, *op. cit.*, p. 115

³⁹ Ibidem

⁴⁰ Ilie Bădescu, *Tratat de geopolitică*, Editura Mica Valahie, 2004, p. 174

⁴¹ Ibidem, p. 180

poate fi recuperată. Suntem puși față în față cu un fenomen de “glotofagie, lingvicită sau canibalism lingvistic” ce nu are cauze doar în globalizare⁴². Din această perspectivă, politicile de securizare a patrimoniului lingvistic trebuie la fel de serios tratate ca și cele care au ca obiect lupta contra terorismului și a crimei organizate, considerate un flagel mortal pentru societate. Sunt voci care consideră că, în privința criteriilor de ierarhizare a priorităților pentru adoptarea politicilor publice într-o societate, eficiența trebuie să fie pe primul plan⁴³. Argumentele pentru nevoia de identitate națională și culturală sunt adesea văzute ca fiind în opoziție cu cele legate de nevoia de inteligibilitate reciprocă. Dar acest mod de a vedea problema este eronat. Este perfect posibil să se dezvolte o situație în care inteligibilitatea și identitatea să co-existe pașnic. O astfel de situație este cea familiară, de bilingvism – dar un bilingvism unde una dintre limbi este cea globală, ce oferă acces la comunitatea mondială, iar cealaltă, regională, asigură accesul la comunitatea locală. Cele două funcții pot fi văzute ca fiind complementare, răspunzând unor nevoi diferite. Și aceasta pentru că funcțiile sunt atât de diferite, încât o lume a diversității lingvistice poate în principiu să continue să existe într-o lume unită de o limbă comună.

Bibliografie:

1. Afloroaiei, Ștefan, *Lumea ca reprezentare a celuilalt*, Iași, Institutul European, 1994.
2. Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, București, Editura Univers, 2000.
3. Austin, Peter K., *1000 de limbi. Limbi vii, periclitare și dispărute*, traducere din limba engleză de Mircea Gafița, București, Editura Art, 2009.
4. Baggioni, Daniel, *Langues et nations en Europe*, Paris, Payot, 1997.
5. Bessis, Sophie, *Occidentul și ceilalți. Istoria unei supremații*, traducere din limba franceză de Narcisa Șerbănescu, București, Editura Runa, 2004.
6. Bădescu, Ilie. *Noologia*. București: Editura Valahia, 2002
7. Boacă, Margareta, *Comunicarea interculturală în contextul proceselor de integrare europeană și euroatlantică*, București, Editura Universității Naționale de Apărare
8. “Carol I”, 2009.
9. Boari, Vasile, *Noua Europă în căutarea identității*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2009.
10. Bourdieu, Pierre, *Language and Symbolic Power*, [Harvard University Press](http://www.harvard.edu/press/), 1991.
11. Carp, Radu și colab., *Multilingvism și dialog intercultural în uniunea europeană. O viziune românească*, Institutul European din România, București, 2007.
12. Călărașu, Cristina, *Globalizare lingvistică și anglicizare*, online <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/25.pdf>.

⁴² A se vedea și Ioana Vintilă Rădulescu, *Sociolingvistică și globalizare*, Oscar Print, București, 2001, passim

⁴³ Claudia Ghișoiu, *op., cit.*, p. 116

13. Casanova, Pascale, *Republica mondială a literelor*, traducere din limba franceză de Cristina Bâzu, București, Editura Curtea Veche, 2007.
14. Чельшев, Е. П. (coordonator), *Решение национально-языковых вопросов в современном мире*, Sankt-Petersburg, Editura Zlatoust, 2003.
15. Ciocea, Mălina, *Securitatea culturală. Dilema identității în lumea globală*. Editura Tritonic, București, 2009.
16. Cooper, Robert L., *Language Planning and Social Change*, New York, Cambridge University Press, 1989.
17. Coseriu, Eugeniu, *Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Iași, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
18. Crystal, David, *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
19. Devitt, Michael și Sterelny, Kim. *Limbaj și realitate*. Iasi: Polirom, 2000.
20. C. Eastman, *Language Planning : an Introduction*, San Francisco, Chandler & Sharp, 1983
21. Giordan, Henri, *La question des langues en Europe*, on line, <http://www.melchior.fr/La-question-des-langues-en-Eu.5083.0.html> .
22. Duverger, Jean, *Politique linguistique de l'union européenne et langues régionales*, on line, <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Chili1/Duverger.pdf> .
23. Eco, Umberto, *Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană*, traducere din limba franceză de Daniela Bucșă, Constanța, Editura Pontica, 1996.
24. Grecu, Mihai, Țăranu, Anatol, *Politica de epurare lingvistică în Transnistria*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2005.
25. Gubbins, Paul și Holt, Mike, ed. *Beyond Boundaries. Language and Identity in Contemporary Europe*. Great Britain: Cromwell Press Ltd., 2002 .
26. Ana Guțu, coord., *Francopolifonia ca vector al comunicării*, Institutul de Cercetări filologice și interculturale, ULIM, 2006.
27. Hlihor, Constantin, *Politica de securitate în mediul international contemporan. Domeniul energetic*, Iași, Editura Institutul European, 2008.
28. Horvath, Istvan, Todor, Erika Maria, *O evaluare a politicilor de producere a bilingvismului*, Cluj-Napoca, Editura Limes – Institutul pentru studierea problemelor minorităților naționale, 2008.
29. Leclerc, Gerard, *Mondializarea culturală. Civilizațiile puse la încercare*, traducere din limba franceză de Mihai Gruia Novac, Chișinău, Editura Știința, 2003.
30. Lindblom, E. Charles, Woodhouse, J. Edward, *Elaborarea politicilor*, traducere din engleză de Camelia Boca, Chișinău, Editura Cartier, 2005.
31. Munteanu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Iași, Editura Polirom, 2005.
32. Olteanu, Elena *Politica lingvistică și construcția statală în Republica Moldova*, on line, www.ipp.md/download.php.

33. Orban, Leonard, *Învățarea limbilor străine trebuie să rămână o prioritate pentru Europa*, interviu în Tribuna învățământului, 30 martie-5 aprilie 2009, nr. 993.
34. Orban, Leonard, *Multilingvismul a devenit parte a curentului principal al gândirii europene*, în **Euroactiv.ro** din 31 octombrie 2008, on line http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_15352/Leonard-Orban-Multilingvismul-a-devenit-parte-a-curentului-principal-al-gandirii-europene.
35. **Phillipson, Robert**, *English-Only Europe? Challenging Language Policy*. London & New York: Routledge, 2003.
36. Pop, Adrian (coordonator), *Sub povara graniței imperiale. Românii de dincolo de Prut de la ultimatumul anexării la proclamarea independenței de stat*, București, Editura Recif, 1993.
37. Salat Levente, *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, Cluj-Napoca, Fundația CRDE, 2008.
38. Sarcinschi, Alexandra, *Migrație și securitate*, București, Editura Universității de Apărare “Carol I”, 2008.
39. Slama-Cazacu, Tatiana, *Deceniul iluziilor spulberate*, București, Editura Capitel, 2005
40. Smith, Catherine F., *Writing Public Policy. A Practical Guide to Communicating in the Policy-Making Process*, New York, Oxford University Press, 2005.
41. Spolsky Bernard, *Language Policy*, Cambridge University Press, 2006.
42. Stoica, Gabriela, *Modele europene de apărare a limbii naționale*, on line http://www.philippide.ro/distorsionari_2008/321-325%20STOICA%20Gabriela.pdf, accesat la 23 mai 2011.
43. Șișcanu, Elena N., *Basarabia sub regimul bolșevic*, București, Editura Semne, 1998.
44. Vinciguerra, Marie-Jean, *Plurilingvismul este noul nostru orizont, se naste din interculturalitate*, Mozaicul, no.1-2, on line, [http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20\(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate\).pdf](http://igm.univ-mlv.fr/~dumitriu/divers/AIUS-interviu%20(plurilingvismul%20se%20naste%20din%20interculturalitate).pdf)
45. Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Limbile statelor lumii. Mică enciclopedie*, București, Editura Meronia, 2007.
46. Ferreol G., *Limbile europene*, Iași, Polirom, 2001.
47. Pruteanu, Cătălin, *Ce limba se vorbește în corporații?*, on line, <http://www.cariereonline.ro/articol/ce-limba-se-vorbeste-corporatii>.
48. Saramandu, Nicolae, Nevaci, Manuela, *Multilingvism și limbi minoritare în România*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, Qual Media, Cluj-Napoca, 2009.

NAGORNO-KARABAKH, 20 DE ANI DE NEGOCIERI FĂRĂ REZULTAT

Adriana UNGUREANU*

The conflict in Nagorno-Karabakh between Azerbaijan and Armenia has been going on since 1988. In 1992–1994 it escalated into a full-scale war, which resulted in the secession of the Republic of Nagorno-Karabakh (RNK) from Azerbaijan. The negotiated armistice of May 1994 has preserved the status quo, with the RNK in fact independent, but not recognized internationally.

The negotiations held since 1992 under the OSCE Minsk Group, co-chaired by France, Russia and the USA, have been focused on preventing an escalation of the conflict and keeping the war frozen. For a long time the status quo was beneficial for all: the RNK took advantage of the armistice to consolidate state structures, the president of Azerbaijan was able to strengthen his position within the country after the political turmoil of the early 1990s, Armenia saw the truce as good for its image, while Russia was able to use the armistice to exert pressure on the post-Soviet states of the South Caucasus.

Cuvinte-cheie: *conflict, comunitate internațională, negocieri, armistițiu, OSCE, Caucaz, azer.*

După eșecul întreprinderii de la Kazan, observăm că întreaga comunitate internațională încearcă să convingă Armenia și Azerbaidjanul că discursurile amenințătoare și negocierile nu fac parte din același registru de soluționare a conflictelor, ci doar împiedică creșterea încrederii între țări, fapt care va amâna *sine die* semnarea unui acord de pace¹. În acest context, menționăm că, la sfârșitul lui iunie a.c., asistentul adjunct al secretarului american al apărării a efectuat o vizită în Armenia, agenda întâlnirilor cuprinzând întreprinderi cu mai mulți oficiali, iar reprezentantul special al Secretarului General NATO pentru Caucazul de Sud și Asia Centrală s-a deplasat în Armenia și Azerbaidjan pentru a susține poziția Alianței cu privire la regiunea separatistă Nagorno-Karabakh. De asemenea, la începutul lui iulie, Grupul OSCE de la Minsk s-a reunit pentru a discuta rezultatul reuniunii trilaterale de la Kazan, iar ambasadorii Franței, Rusiei, Statelor Unite și Lituaniei – în calitate de reprezentant al președintelui în exercițiu la OSCE – au făcut o declarație comună prin care se solicita părților să nu permită ca diferendele nerezolvate să împiedice semnarea „*Principiilor de Bază*” și începerea redactării unui acord de pace. Același ton diplomatic a fost adoptat și de Înalțul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate care consideră că cele două țări trebuie să-și intensifice eforturile pentru a ajunge la o înțelegere înainte de sfârșitul lui 2011, înainte ca prioritățile naționale să preia agenda (alegerile din Armenia în 2012 și din Azerbaidjan, în 2013).

Numărul mare de întreprinderi pe care Armenia și Azerbaidjanul le-au avut cu actori importanți pe scena internațională denotă interesul acestora pentru problemele ridicate de regiunea Nagorno–Karabakh. Observăm că Armenia încearcă să atragă

* Asistent universitar, Universitatea „Titu Maiorescu”, doctorand în *Științe Militare și Informații* în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”,

¹*Failure to Resolve Karabakh Conflict Has Regional Repercussions*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 132, 11 July, 2011, <http://www.jamestown.org>

atenția Statelor Unite asupra zonei, nedorind doar consolidarea relațiilor economice bilaterale sau o implicare mai activă în soluționarea conflictului din Nagorno-Karabakh, ci urmărind posibilitatea ca SUA să înlocuiască Rusia în negocierile mediate de Grupul de la Minsk. Acest scenariu se bazează pe faptul că anumite declarații venite de la Washington par a încuraja acordarea unui grad de libertate suficient de mare pentru regiunea separatistă, astfel încât în viitor aceasta să își poată determina singură statutul pe plan internațional. Comportamentul recent al Armeniei arată că strategia de la Erevan este de a stabili relații bune cu toți co-președinții Grupului de la Minsk cu scopul de a obține susținere din partea fiecărui mediator pentru propunerile și condițiile sale, iar acest tip de relații contrabalansează, în mod evident, retorica belicoasă azeră.

Vizita reprezentatului NATO la Baku a evidențiat o neconcordanță între așteptările pe care Organizația le are și viitoarele intenții de cooperare ale Azerbaidjanului. Deși oficialul NATO și-a exprimat dorința intensificării cooperării în anumite domenii ale securității, reprezentantul azer în cadrul Alianței a declarat că țara sa nu ia în calcul o extindere a cooperării militare în Orientul Mijlociu. În acest context, este legitimă întrebarea Armeniei referitoare la utilitatea dezvoltării dimensiunii armate a Azerbaidjanului, oficialii azeri profitând de orice ocazie pentru a face public faptul că sumele alocate pentru cheltuielile militare au fost în continuă creștere în ultimii ani, ajungând în prezent să depășească întregul buget național al Armeniei. În ceea ce privește cooperarea cu NATO, noua formulă a IPAP (Planul Individual de Acțiune pentru Parteneriat, lansat în 2005) pe care ambele state o doresc, ar trebui să se bazeze pe anumite garanții venite din partea liderilor de la Baku și Erevan². Realizarea unui prim pas în normalizarea relațiilor dintre cele două state ar reprezenta un argument suficient de puternic pentru a demonstra Organizației Nord-Atlantice că interesele pentru o soluționare pașnică sunt reale și astfel, Armenia și Azerbaidjanul ar fi privite cu mai multă încredere.

Declarația ambasadorilor statelor care au funcția de co-președinți în Grupul de la Minsk, din iulie 2011, are scopul de a reitera disponibilitatea mediatorilor de a păstra formula actuală și de a combate declarațiile apărute imediat după întâlnirea trilaterală de la Kazan, conform cărora eficiența acestui format de negociere era pus sub semnul întrebării. Oricum, în ultima perioadă, se observă o creștere a presiunii internaționale asupra celor două părți aflate în conflict, prin accentuarea beneficiilor semnării „*Principiilor de Bază*”. În acest sens, NATO și-a exprimat susținerea pentru rezolvarea conflictului din Nagorno-Karabakh în conformitate cu cele trei principii: soluționare pe cale pașnică, dreptul oamenilor la auto-determinare și respectarea integrității teritoriale. De asemenea, Uniunea Europeană a încurajat părțile să profite de orice ocazie care ar putea duce la soluționarea pe cale pașnică a conflictului și a menționat faptul că, odată semnat, acordul poate duce la modernizarea ambelor state. Rusia dorește să își mențină influența în regiune din punct de vedere economic și al securității, dar în același timp vrea să fie percepută ca un actor internațional credibil și responsabil. De altfel, Federația Rusă nu agreează un

² Emil Danielyan, *Armenia Plans More NATO-Backed Defense Reforms*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 153, 9 August 2011, <http://www.jamestown.org>

război în apropierea granițelor sale, mai ales că relațiile strânse pe care le are cu Armenia în domeniul securității ar pune Moscova într-o situație extrem de delicată, iar în vederea organizării Jocurilor Olimpice de Iarnă de la Soci din 2014, are nevoie de toate garanțiile de securitate posibile în regiune.

Contrar așteptărilor, în luna septembrie, în regiunea separatistă Nagorno-Karabakh au avut loc o serie de evenimente care nu conturează un viitor optimist pentru negocierile viitoare între Armenia și Azerbaidjan și care demonstrează că recomandările comunității internaționale nu sunt luate în considerare decât la nivel declarativ. Pe 2 septembrie 2011, Nagorno-Karabakh a sărbătorit 20 de ani de la momentul declarației de independență față de Azerbaidjan, iar la eveniment a participat și președintele armean. În aceeași lună, în regiunea separatistă au avut loc alegeri pentru autoritățile locale. Menționăm în acest context, că pe 30 august, „Parlamentul” de la Stepanekert adopta o lege prin care aproximativ 20% din totalul prizonierilor aflați pe teritoriul regiunii Nagorno-Karabakh urmau să fie eliberați cu ocazia Zilei Independenței. Reacția Departamentului american de Stat a fost imediată, respingând ideea de recunoaștere a independenței și reamintind comunității internaționale că „*republica*” nu a fost recunoscută de nicio țară. Prin poziția de co-președinte al Grupului de la Minsk, SUA a menționat că respectă în continuare angajamentul de a găsi soluții pașnice pentru conflictul din Nagorno-Karabakh, cu condiția respectării principiilor Actului Final de la Helsinki.

În timp ce la Stepanakert se sărbătoreau 20 de ani de la declarația de independență, regimul de încetare a focului a fost încălcat în mai multe puncte de-a lungul liniei de contact cu Nagorno-Karabakh. Astfel, pe 12 septembrie, un vehicul aerian fără pilot (UAV) a fost doborât de armată în provincia Martuni. „Autoritățile” din Nagorno-Karabakh au făcut publice câteva fotografii ale presupusului UAV doborât, afirmând că avionul se afla într-o misiune de recunoaștere și că aparține Azerbaidjanului. În urma acestor evenimente, pe 14 septembrie, „*președintele*” Bako Sahakian, a primit vizita reprezentantului președintelui în exercițiu al OSCE, ambasadorul Andrzej Kasprzyk, iar pe 15 septembrie, o delegație a Grupului de la Minsk, s-a deplasat în regiunea separatistă, unde s-a întâlnit cu liderii părților aflate în conflict pentru a analiza situația după ciocnirile armate ce au avut loc la linia de contact dintre Nagorno-Karabakh și Azerbaidjan.

Aceste evenimente nu schimbă cu nimic situația regiunii separatiste și nici nu determină avansarea negocierilor dintre Armenia și Azerbaidjan în direcția încheierii unui acord de pace. Legea amnistierii, adoptată cu puțin timp înainte de sărbătorirea zilei independenței, se poate corela cu posibilitatea organizării unui referendum în Nagorno-Karabakh prin care locuitorii regiunii să-și poată exprima opțiunea față de viitorul statut al regiunii. Conform acestui act normativ, vor fi grațiați minorii și cei care au de ispășit o pedeapsă de până la trei ani. Sunt favorizați și cei cu pedepse mai lungi cărora perioada de detenție li s-ar putea reduce cu cel puțin o treime dacă au participat la războiul din perioada 1991-1994 împotriva Azerbaidjanului sau dacă au rude care au fost ucise în acest conflict. Mai mult, organismele locale responsabile cu aplicarea legii, trebuie să închidă cel puțin 60% din cazurile care nu au fost încă trimise în judecată și să elibereze suspectii ai unor infracțiuni comise înainte de 1 august. Probabil că oficialii de la Stepanakert consideră că, dacă vor fi mai multe

voturi în favoarea independenței regiunii, rezultatul va fi mai convingător în ceea ce privește obținerea recunoașterii internaționale din partea mai multor state.

Schimbările de focuri de-a lungul liniei de contact fac parte din comportamentul agresiv pe care părțile îl adoptă înaintea oricărui eveniment important pentru Nagorno-Karabakh, precum reuniuni la nivel înalt, vizite ale președintelui în exercițiu al OSCE sau sărbătorirea așa-numitei „Zile a Independenței”. Acestea mai reprezintă și o oportunitate de a atrage atenția că, în lipsa unei soluții pașnice, există și varianta unui conflict armat. Ineditul ultimelor ciocniri constă în faptul că doborârea unei ținte aeriene nu a mai avut loc încă din 1994 când s-a stabilit un armistițiu între cele două părți. Incidentul trage semnale de alarmă atât asupra gradului ridicat de tensiune acumulat în zonă, cât și asupra capacităților militare pe care părțile sunt dispuse să le utilizeze în luptă. Pentru Nagorno-Karabakh, atacarea unui UAV este o oportunitate de a demonstra că deține echipamentul necesar pentru o asemenea provocare militară. De altfel, „liderul” de la Stepanakert, speră că incidentul ar putea intimida liderii de la Baku, împiedicând astfel o intervenție militară azeră în regiune.

Mulți experți au sesizat numărul mare de incidente și intensitatea acestora. Numai anul acesta au avut loc mai mult de 20 de incidente fatale, statisticile despre victimele din rândul civililor fiind îngrijorătoare. Sărbătorirea a 20 de ani de la declarația de independență a regiunii Nagorno-Karabakh și organizarea de alegeri locale sunt gesturi care sfidează demersurile Grupului de la Minsk și provoacă totodată intensificarea violențelor și încălcarea armistițiului de încetare a focului. De asemenea, cele două evenimente trebuie să atragă atenția comunității internaționale asupra faptului că Erevanul vede în recunoașterea independenței singura soluție pașnică posibilă, caz în care Azerbaidjanul ar avea o justificare pentru o intervenție armată în regiunea separatistă³.

Un atac lansat de Azerbaidjan asupra Armeniei ar putea atrage intrarea în forță a Rusiei, după cum s-a întâmplat în Georgia, în august 2008. Din punct de vedere al urmărilor unui război, nici Federația Rusă și nici celelalte puteri occidentale nu doresc recurgerea la forța armată pentru soluționarea conflictului. Statele care depind de resursele naturale furnizate de Azerbaidjan s-ar putea confrunta cu sistarea livrărilor, situație care le va afecta economiile naționale, iar Rusia s-ar confrunta în mod sigur cu un mare val de refugiați, problemă pe care nu o dorește. Președintele rus a declarat că, în discuțiile cu președinții Armeniei și Azerbaidjanului, aceștia au precizat că negocierile interminabile sunt de preferat unui război, fie el și de câteva zile. Faptul că Armenia a încălcat integritatea teritorială a Azerbaidjanului încălcând implicit normele dreptului internațional reprezintă o certitudine. De altfel, Armenia nu respectă nici cele patru rezoluții ONU adoptate în 1993, cu referire la retragerea trupelor din teritoriile azere, deși în conformitate cu Charta ONU, toți membrii ar trebui să respecte rezoluțiile Consiliului de Securitate. Observăm cum „problema” unei minorități etnice în cadrul unui stat, cea armeană în cazul de față, care a avut ca efect ocuparea unei părți a teritoriului azer, pare a nu putea fi rezolvată prin mijloace

³ Armenian president's statement on independence of Nagorno-Karabakh is provocation that can damage peace process between Baku and Yerevan, 23 Sep 2010, <http://en.trend.az/news/karabakh/1754998.html>

pașnice. Se observă o antiteză între hotărârile luate la masa negocierilor în prezența mediatorilor internaționali și declarațiile făcute de liderii de la Erevan și Baku. Impresia lăsată în urma analizei rezultatelor este că Grupul de la Minsk nu face altceva decât să prelungească actuala stare de fapt, singurul beneficiu notabil fiind faptul că zona nu s-a confruntat cu un război până în prezent.

Problema statutului regiunii Nagorno - Karabakh este una foarte complicată și depinde de alți pași efectuați anterior acestei decizii. Statutul politic poate fi stabilit abia după retragerea forțelor armate din regiune precum și din cele șapte teritorii azere alăturate, și întoarcerea refugiaților⁴. Așadar, considerăm că statutul regiunii separatiste nu poate fi abordat într-o primă fază a acordului. Pentru ca lucrurile să evolueze în direcția soluționării pașnice, este necesară, în primul rând, respectarea acordului de încetare a focului de-a lungul liniei de contact. Este la fel de importantă și voința politică, manifestată atât din partea liderilor de la Erevan și Baku, cât și din partea comunității internaționale. În opinia noastră, se impune și identificarea unei formule de negociere mai eficiente. Dincolo de obstacolele identificate în „Principiile de bază”, întâlnirile de până acum introduc posibilitatea unui eșec datorat formulei de negociere. Întrebarea care se ridică este dacă negocierile în acest format, la care participă președintele azer și cel armean, ca părți aflate în conflict, și actualii copreședinți ai Grupului de la Minsk ca mediatori, mai reprezintă varianta optimă care să poată aduce soluționarea pașnică⁵. Apreciem că după 20 de ani de discuții sterile, regândirea componenței Grupului de la Minsk sau formarea unui nou grup care să medieze negocierile este mai mult decât necesară. Considerăm că, în eventualitatea formării unui nou Grup de mediatori, calitatea de copreședinte ar trebui să fie deținută de câte un reprezentant al Uniunii Europene, Rusiei, Turciei și Statelor Unite, actori importanți pe scena internațională și cu interese relevante în zonă. În esență, niciun oficial european, american sau rus nu dorește un conflict armat într-o regiune în care sunt concentrate Iranul și resursele caspice de petrol, iar această reprezentare geopolitică ar putea reprezenta motorul care va pune în funcțiune o formulă de negociere cu niște mecanisme care vor avea, în cele din urmă, efectul dorit. De altfel, identificarea soluțiilor reprezintă partea ușoară a procesului de negociere, dificultatea apărând în momentul asumării și semnării unui acord. Mai mult decât atât, orice propunere trebuie să aibă ca obiective primordiale menținerea liderilor de la Baku și Erevan la masa negocierilor și împiedicarea acestora de a mai face presiuni prin amenințarea cu forța sau solicitarea unor concesii imposibil de acceptat. Compromisul este modalitatea ideală și în același timp o condiție *sine qua non* pentru soluționarea pașnică a conflictului. Pentru Armenia, compromisul înseamnă adoptarea unei soluții de tip Kosovo, iar pentru Azerbaijan înseamnă acordarea unei autonomii foarte largi regiunii Nagorno-Karabakh.

Apreciem că *un stat federal azer*, în care regiunea separatistă să beneficieze de autonomie, este un scenariu posibil și rezonabil la care s-ar putea recurge și care ar putea mulțumi ambele părți. Alte două posibilități ar fi războiul sau continuarea

⁴ Emil Danielyan, *Armenia, Azerbaijan Again Fail to Agree On Karabakh Peace Framework*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 125, 29 June, 2011, <http://www.jamestown.org>

⁵ Alman Mir – Ismai, *Karabakh Conflict Still Awaits its Breakthrough Moment*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 46, 8 March, 2011, <http://www.jamestown.org>

negocierilor. În toate declarațiile oficiale se precizează că *nu există altă alternativă în afara soluționării pașnice*, dar în realitate există și posibilitatea declanșării unui război de scurtă durată care, oricât de tragic și de nedrept ar fi, poate clarifica situația din Nagorno-Karabakh și poate delimita clar aliații celor două părți, precum și interesele acestora. În opinia noastră, cel mai probabil, negocierile vor fi modalitatea în care vor decurge lucrurile pentru o lungă perioadă de timp. Totuși, reluarea discuțiilor nu trebuie așteptată în viitoarele luni deoarece pentru aceasta nu sunt pregătite nici părțile implicate în conflict, nici mediatorii, ale căror eforturi de mediere pare că au fost epuizate. Este indicat ca liderii de la Baku și Erevan să facă o pauză în negocieri și să reflecteze asupra faptului că, atât ei, cât și reprezentanții Grupului de la Minsk vor fi implicați în campanii electorale în 2012 și 2013.

Totuși, nu putem să nu ne întrebăm ce s-ar întâmpla în Europa dacă fiecare minoritate importantă din cadrul unui stat ar avea un comportament secesionist precum cea armeană în Azerbaidjan și nu putem să nu observăm cum standardele duble alimentate de interese pe cât de variate, pe atât de bine definite funcționează și în acest caz! În opinia noastră, politica standardelor duble susținută tacit de comunitatea internațională a creat deja precedente periculoase, pe care oficialii armeni le invocă constant pentru a legitima ocuparea teritoriului azer, însă consecințele pe termen mediu și lung pot fi nebănuite pentru europeni dacă încălcarea integrității teritoriale a unui stat pe motive minoritare devine cutumă.

Harta teritoriilor azere ocupate

Sursa: <http://www.azembassy.kz/?mod=map>

Bibliografie:

1. Anahit Shirinyan, *From Kazan to Nowhere: A Reality-Check for Nagorno-Karabakh Conflict?*, August 1, 2011, <http://caucasusedition.net/analysis/from-kazan-to-nowhere-a-reality-check-for-nagorno-karabakh-conflict/>
2. Fariz Ismailzade, *Azerbaijan Boosts Its Public Diplomacy Efforts*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue:156, 12 August 2011, <http://www.jamestown.org>
3. Tomasz Sikorski, *Perspectives for Solving the Nagorno-Karabakh Conflict*
4. *Regional and European Consequences*, 25 August 2010, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
5. Emil Danielyan, *Yerevan In Fresh Threat to Annul Turkish-Armenian Accords*, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 169, 15 Septembrie 2011, <http://www.jamestown.org>
6. International Crisis Group, *Armenia and Azerbaijan: Preventing War*, 8 Februarie 2011, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
7. Dennis Sammut, Amanda Paul, *Addressing the Security Challenges in the South Caucasus*, martie 2011, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
8. Jos Boonstra, Neil Melvin, *Challenging the South Caucasus Security Deficit*, aprilie 2011, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
9. Kevin Daniel Leahy, Nina Caspersen, Robert M Cutler, Rafis Abazov, Haroutiun Khachatryan, Inessa Baban, *Central Asia-Caucasus Analyst* Vol 12, No 13,
10. <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=121836&lng=en>
11. Jim Nichol, *Azerbaijan: Recent Developments and US Interests*, 3 iunie 2010,
12. <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=119253&lng=en>
13. Svante E Cornell, *Central Asia-Caucasus Analyst*, Vol 12, No 8, 28 aprilie 2010,
14. <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=121845&lng=en>
15. Charles W Blandy, *Azerbaijan: Is War over Nagorny Karabakh a Realistic Option?* <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library>
16. Nona Mikhelidze, *The Turkish-Armenian Rapprochement at the Deadlock*, martie 2010, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
17. Lawrence Woocher, *Conflict Assessment and Intelligence Analysis, Commonality, Convergence, and Complementarity*, iunie 2011, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
18. International Crisis Group, *Crisis Watch*, Nr. 93, mai 2011, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications>
19. Tsypylma Darieva, Anna Harutyunyan, *The Armenian Diaspora Today: Anthropological Perspectives*, 29 Septembrie 2011,

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Policy-Briefs/Detail/?lng=en&id=133305>.

CONSIDERAȚII PRIVIND VIITORUL MEDIULUI DE SECURITATE DIN CAUCAZ

Adriana UNGUREANU*

Georgia's relations with its neighbors as well as traditional partners have not improved since the August war. Relations with Russia, Georgia's most important neighbor, are extremely strained. Apart from the absence of diplomatic ties, the two countries have failed to make any progress on concerns regarding the cause of the 2008 military conflagration. Georgia refuses to accept the legitimacy of Russia's recognition of Abkhazia and South Ossetia and still demands the withdrawal of Russian forces from the two regions. The Russian leadership flatly refuses to have anything to do with Shaakashvili. Meanwhile, there are no international guarantees for a non-resumption of conflict between Georgia and Russia, due to the well known North Caucasus problems.

Cuvinte-cheie: mediu de securitate, caucaz, libertate, luptă, investiții, interese, sentimente anticaucaziene.

Caucazul de Nord este una dintre cele mai fierbinți zone de pe glob din perspectiva cruzimii luptelor și a motivării pe care o oferă obținerea libertății. Problemele în Nord au devenit „palpabile” odată cu expunerea acestora în fața opiniei publice după 1990, concomitent cu prăbușirea URSS. În tot acest timp, două războaie purtate între armata rusă și militanți nu au reușit să pună capăt violențelor. Anul trecut, peste 5000 de naționaliști ruși au protestat în fața Palatului Kremlin, strigând slogane precum „Rusia pentru ruși!” și cerând deportarea etnicilor nord-caucazieni din Moscova. 2010 s-a dovedit a fi mult mai dificil pentru Moscova decât 2009 din punct de vedere al problemelor pe care le pune Caucazul de Nord. Dacă luăm în considerare faptul că numărul militanților din Caucazul de Nord ce activează împotriva autorităților ruse s-a mărit de aproape patru ori în comparație cu 2009, iar numărul victimelor din rândul populației civile este în creștere continuă, situația capătă o nuanță de urgență în identificarea unei soluții. Proiectul autorităților de atragere a investițiilor pentru a dobândi stabilitatea s-a dovedit a fi un eșec, iar managerul desemnat de Kremlin pentru a aduce prosperitatea în regiune, Aleksandr Khloponin, nu a reușit să-și pună în valoare abilitățile pentru care fusese ales.¹ Economist recunoscut și om de afaceri de succes, Khloponin trebuia să identifice soluții pentru a atrage capital de la bugetul central, dar și din surse private, către bugetele republicilor etnice din regiune care par a fi niște găuri negre pentru Federația Rusă.

În februarie 2010, președintele Medvedev vizita republicile Kabardino-Balkaria și Karachevo-Cherkessia, concomitent cu vizita premierului Putin în Osetia de Nord și Ingusetia. Cei doi lideri de la Moscova au vizitat anul trecut toate cele șapte republici autonome ale Caucazului de Nord, manifestând o atenție fără

* **Asistent universitar, Universitatea „Titu Maiorescu”, doctorand în Științe Militare și Informații în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.**

¹ Valery Dzutsev, *Kremlin Remains Clueless about How to Mitigate Dangers for Foreign Investors In the North Caucasus*, *North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 18, September 21, 2011*, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=38433&tx_ttnews%5BbackPid%5D=514

precedent față de această regiune.² Această preocupare s-a putut observa și în discursul anual al președintelui rus din 2009, în care susținea că instabilitatea din regiunea Caucazului de Nord este cea mai mare problemă internă cu care se confruntă Rusia. În acest context, președintele Medvedev decreta, pe 19 ianuarie 2010, crearea Districtului Federal al Caucazului de Nord, compus din Daghestan, Cecenia, Ingusetia, Osetia de Nord, Kabardino-Balkaria, Karachevo-Cherkessia și districtul Stavropol. Republica Adygea a fost exclusă din această organizare, în timp ce regiunea Stavropol, populată majoritar cu etnici ruși, a fost inclusă special pentru a contrabalansa etniile și a lega republicile etnice nord-caucaziene în două structuri administrative mai mari, cu scopul de a face posibilă integrarea regiunii în Provincia Krasnodar și a crea o majoritate rusă în cele două regiuni. Kremlinul și-a motivat decizia de a crea Districtul Federal al Caucazului de Nord prin faptul că o unitate administrativă separată s-ar putea ocupa mult mai bine de problemele interne ale regiunii. Mai mult, una dintre sarcinile lui Khloponin era aceea de a a-i forța pe liderii locali să își schimbe vectorul de putere dinspre Moscova către Pyatigorsk, capitala noului district. La vremea respectivă, s-a presupus că în regiune vor se vor face numeroase investiții. Cei care aveau să investească erau indivizi cu legături strânse la Kremlin, primind din partea acestuia asigurări în ceea ce privește riscurile legate de instabilitatea regiunii aferente unui astfel de angajament. Revoltele din Moscova și alte câteva orașe mari din Rusia, dar și reacția timidă a autorităților, au demonstrat că ideea de contopire a etnicilor nord-caucazieni cu restul populației prin intermediul unui simplu decret este o idee care nu se pliază pe realitățile curente. În pofida faptului că deteriorarea situației în Caucazul de Nord se datorează unor manifestări multiple, determinate de mai mulți factori, fenomenul definitoriu este mișcarea de rezistență, iar intensificarea acțiunilor acestora este motivul ce a determinat autoritățile ruse să declare că situația în regiune, în 2010, s-a deteriorat substanțial în comparație cu anul 2009. Deși în trecut, Cecenia era sursa principală de instabilitate, în 2010 Daghestanul și Kabardino-Balkaria s-au evidențiat având un efect mai mare asupra regiunii ruse a Mării Negre, pe malurile căreia Moscova dorește să organizeze Olimpiada de Iarnă de la Sochi. Astfel, pe lângă problemele din zona islamică de răsărit a Caucazului de Nord, Rusia a fost obligată să recunoască existența unei a doua probleme de natură etnică, de data aceasta fără substrat religios, fiind vorba despre populația ignorată a cercasienilor din Nordul Caucazului, o populație creștină nerecunoscută, împărțită în republicile din zona occidentală a Caucazului de Nord.

În 2010, rezistența armată din Caucazul de Nord a suferit pierderi însemnate în ceea ce privește liderii săi, trupele guvernamentale organizând operațiuni speciale în care au lichidat figuri importante din rândul rebelilor.³ Pentru prima dată în foarte mulți ani, un lider proeminent al mișcării rebele din Caucazul de Nord, Akhmet Yevloev-Taziev, cunoscut și ca Emir Magas, șeful Jamaatului Inguș, a fost capturat în

² [Valery Dzutsev](http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36575&tx_ttnews%5BbackPid%5D=423&no_cache=1), *Russian Leadership Forced to Personally Monitor the Situation in the North Caucasus North Caucasus Analysis Volume: 11 Issue, July 6, 2010*, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36575&tx_ttnews%5BbackPid%5D=423&no_cache=1

³ [The Jamestown Foundation](http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38505&tx_ttnews%5BbackPid%5D=423&no_cache=1), *Insurgency-Related Incidents Reported In Four Republics of North Caucasus* Publication: North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 19, October 7, 2011, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38505&tx_ttnews%5BbackPid%5D=423&no_cache=1

viață.⁴ Această captură reprezintă o realizare pentru autoritățile ruse din mai multe motive. Trecând peste importanța tactică sau eventualele informații ce pot fi extrase de la acest membru important al rezistenței, este cunoscut faptul că militanții de orice rang nu sunt prinși în viață datorită faptului că insurgenții luptă până la moarte sau se sinucid dacă există riscul să fie prinși. Serviciile de securitate internă ale Rusiei au suferit clar de pe urma unei lipse de informații din teritoriu, echipele speciale fiind nevoite să atace insurgenții fără informații precise. Problemele cu care se confruntă societatea - cum ar fi rata șomajului extrem de ridicată, rata criminalității ajunsă la un nivel alarmant, bugetele locale subvenționate de guvern, o migrație masivă a etnicilor ruși din republicile Caucazului de Nord, islamizarea crescândă a regiunii, creșterea naționalismului nord-caucazian și dezvoltarea unor puternice sentimente anti-caucaziene în rândul populației ruse - sunt motive de reală îngrijorare pentru Moscova⁵.

Pe acest fond, Georgia, se prezintă ca un competitor serios pentru Kremlin în influența pe care o dobândește în zona de Nord a munților Caucaz. În 2010, Tbilisi și-a schimbat abordarea față de Caucazul de Nord și pare hotărât să joace un rol mult mai dinamic în destinul acestei regiuni. În aceste condiții, se pare că Rusia va trebui să-și revizuiască strategiile față de regiune sau să adopte o politică de cooperare în raport cu Georgia întrucât pentru moment are destule probleme. Georgia încearcă să se prezinte ca un competitor serios pentru Kremlin în zona de Nord a munților Caucaz, ba chiar mai mult, ca o alternativă a opresivei conduceri ruse, capabilă să influențeze situația din regiune. Pe lângă faptul că a evitat cu succes tentativa de izolare în regiune începută de Moscova după conflictul din 2008, intensificându-și relațiile diplomatice, politice, economice și comerciale cu Vestul, Georgia a făcut un pas important în contracararea strategiei de monopol a Moscovei în ceea ce privește această regiune.

Astfel, în octombrie anul trecut, președintele georgian, Mihail Saakashvili, a semnat un ordin executiv prin care permitea tuturor rezidenților republicilor etnice autonome ale Caucazului de Nord șederea în Georgia pe o perioadă de 90 de zile, fără viză.⁶ Această mișcare a declanșat o luptă pentru influență ale cărei bătălii urmează să aibă loc, însă a propulsat Georgia în jocul de putere și influență în Caucazul de Nord și au desenat un atu valabil și necesar Rusiei în viitor pentru o posibilă stabilizare a regiunii. Caucazul de Nord reprezintă o chestiune extrem de sensibilă pentru Rusia și se poate observa că, în general, pe scena internațională este un subiect tabu, în special în relațiile directe cu Moscova. Orientarea Georgiei către această regiune vine după mai bine de doi ani de umilințe ce au urmat războiului din 2008, în care Rusia a anexat mai bine de 20% din teritoriul național suveran al țării. În

⁴ Valery Dzutsev, *The Capture of Magas May Prove to be More of a Challenge Than a Triumph for the Kremlin*, North Caucasus Analysis Volume: 11 Issue: 0, July 6, 2010, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36576&tx_ttnews%5BbackPid%5D=423&no_cache=1

⁵ Valery Dzutsev, *Moscow's Aggressive Assimilation Policy May Spur a Further Growth of Nationalism*, Publication: North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 19, October 3, 2011 http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=38486&tx_ttnews%5BbackPid%5D=514

⁶ Ron Synovitz, *Georgia Offers North Caucasus Residents Visa-Free Travel As Kremlin Cries Foul*, octombrie, 2010, http://www.rferl.org/content/Georgia_Offers_North_Caucasus_Residents_VisaFree_Travel_As_Kremlin_Cries_Foul/2_196150.html

decursul celor doi ani, guvernul rus l-a acuzat pe cel georgian, în nenumărate rânduri, de legături cu insurgenții din Caucazul de Nord, acutizând astfel criza dintre cele două țări. Remarcăm ingeniozitatea cu care administrația de la Tbilisi a întreprins această acțiune precum și reciprocitatea față de aceleași acțiuni ale Rusiei. Amintim în acest context anul 2003, când Rusia a declarat subit un regim preferențial al vizelor pentru cetățenii din Adjara, Tbilisi-ul utilizând aceeași stratagemă, invocând prietenia și comunicarea deschisă, dar în special nevoile umanitare ale locuitorilor regiunii pe care o vizează, o retorică flagrant de asemănătoare cu cea folosită de Moscova în 2008, după anexarea provinciilor Abhazia și Osetia de Sud.

Deși în primă fază inițiativa poate fi considerată una de provocare a vecinului din Nord, trebuie înțeles faptul că instrumentul care se prefigurează a fi inclus în arsenalul Tbilisiului are o valoare adăugată extrem de importantă și merită riscul pe care actuala conducere georgiană și l-a asumat. Caucazul de Nord este o regiune în care manifestarea puterii Moscovei este departe de a fi pe placul oficialilor de la Kremlin. Situația economică a cetățenilor de acolo este una dificilă, în pofida fondurilor uriașe pe care Moscova le-a investit în regiune, corupția a atins un nivel extrem de ridicat, iar restricțiile impuse etniilor originare sunt severe. În plus, mișcarea de eliberare națională de sub controlul Rusiei, cea care a fost motivul principal a două războaie, nu pare să piardă din intensitate, indiferent de eforturile întreprinse de conducerea rusă. Pe fondul acestor elemente negative, Georgia invită cetățenii din Caucazul de Nord să vină într-o țară ce a făcut parte din URSS care se bucură de reforme și care se îndreaptă spre un drum european, și să vadă schimbările ce s-au făcut în aproape 20 de ani de independență. Acesta este, de altfel, și motivul principal de îngrijorare al Moscovei - promovarea bunăstării unei țări vecine care, deși trecută printr-un război devastator cu Rusia, a reușit să impună o conduită morală, socială și economică care să o ducă la un stadiu superior.

Experimentarea unui stil de viață diferit de cel existent, alături de atracțiile unei culturi Occidentale promovate pe tot cuprinsul Georgiei, la care se adaugă o ofertă educațională ieftină, sunt toate elemente care pe termen lung ar putea crea probleme suplimentare Rusiei în Caucazul de Nord. Singura facilitate pe care Tbilisi-ul o oferă este intrarea pe teritoriul georgian, lăsând la latitudinea fiecărui vizitator observarea nivelului de trai și evoluția țării. Planul pus la cale de administrația de la Tbilisi este simplu: atingerea mai multor obiective cu o singură acțiune. Primul și cel mai important obiectiv este acela de a da un răspuns Moscovei pentru toate nedreptățile comise până acum.⁷ Menținerea pe termen lung a privilegiilor în ceea ce privește obținerea vizei este o amenințare pentru Moscova, care s-ar putea confrunta cu o mai mare nesupunere civică din partea unei populații care va observa că există posibilități de administrare mult mai bune.

Un alt deziderat al Tbilisi-ului este acela de a determina Moscova să își tempereze atitudinea agresivă față Georgia, să încheie acțiunile de izolare regională începute în 2008 și, eventual, în viitorul pe termen lung, să renunțe la provinciile Abhazia și Osetia de Sud, un țel îndepărtat și greu de atins, în opinia noastră. Mai mult, încetarea

⁷Ghia Nodia, What Is Georgia's Strategy In The North Caucasus?, noiembrie 2010, http://www.rferl.org/content/What_Is_Georgias_Strategy_In_The_North_Caucasus/2208382.html

propagandei negative a Moscovei în ceea ce privește lipsa de democrație în Georgia este, de asemenea, pe agenda Tbilisi-ului, iar modalitatea indirectă de a o combate cu ajutorul cetățenilor ruși, ar putea fi cea mai eficientă. Rusia nu poate opri circulația și nici migrația populației nord-caucaziene, neexistând nicio normă pentru menținerea acestor oameni în țară, iar închiderea punctului vamal de la Zemo-Larsi ar afecta serios economia aliatului său strategic din Caucazul de Sud, Armenia.

Un alt motiv pentru acțiunea georgiană se referă la partea economică. Datorită nivelului de trai scăzut din regiunea Caucazului de Nord, ofertele de muncă în Georgia sunt mult mai numeroase chiar dacă sunt în avantajul angajatorilor. Astfel, mâna de lucru ieftină ce ar putea veni dinspre Nordul Caucazului ar putea să fie de folos economiei georgiene, care se confruntă cu unele dificultăți. Este de remarcat faptul că cele 90 de zile de liberă circulație încadrează și sărbătorile de sfârșit de an (Crăciun și Revelion), iar oferta variată de produse alimentare și nealimentare a Georgiei o depășește cu mult pe cea locală din Nordul Caucazului și astfel acțiunea decisă de președintele Saakashvili căpăta și o conotație economică. Pe lângă crearea unei atmosfere *prietenoase* și auto-ridicarea la rang de „model” pentru republicile Caucazului de Nord, strategia georgiană pare să țintească și alte obiective. O legătură mai strânsă cu populația musulmană din Nord ar putea ajuta la stabilitatea Georgiei în sine. Cu toate că această țară este într-o majoritate covârșitoare creștină, comunitățile musulmane de pe teritoriul său sunt numeroase și ar aprecia o apropiere de partea Nordică a Caucazului.

Țintind spre concretizarea unei linii de dialog cu Nordul Caucazian, Tbilisi speră că își va construi o reputație de apărător al modernizării și că va servi drept model pentru implementarea dezvoltării și cooperării în regiune. Pentru concretizarea, dar și expunerea acestui țel, președintele Saakashvili s-a adresat Adunării Generale a ONU, în septembrie, vorbind despre o regiune Caucaziană Unită. Am observat faptul că președintele georgian a folosit în discursul său o retorică similară cu cea folosită de președintele Obama în timpul campaniei sale prezidențiale din 2008 (sloganurile „*Yes we can!*” și „*Change is coming!*”). În plus, liderul georgian a făcut lumii o ofertă pe cât de tentantă, pe atât de periculoasă: abordarea chestiunii Caucazului de Nord, o slăbiciune internă vizibilă și incontestabilă a Federației Ruse. Președintele georgian s-a referit și la războiul de guerrilă ce are loc în republicile autonome, unde breșa dintre puterea administrativă coruptă și naționalismul popular în continuă creștere se adâncește pe zi ce trece. Într-un alt discurs în fața Parlamentului European, în luna noiembrie a anului trecut, președintele Saakashvili a declarat că este un moment potrivit pentru ca pacea europeană să fie extinsă și în zona Caucazului și este responsabilitatea liderilor politici să vină cu inițiative pentru a realiza această aspirații. În acest caz, președintele georgian a făcut o paralelă cu regiunea Balcanică și toate problemele sale de la începutul anilor '90, insinuând că, urmând același tipar, o europenizare a Caucazului poate deveni o realitate. Parlamentul georgian a găsit propria nișă în elaborarea unei tactici în ceea ce privește Caucazul de Nord. În Parlament există o Comisie specială ce se ocupă de relațiile umane cu populațiile indigene din Nord și o altă comisie parlamentară ce gestionează relațiile cu „compatrioții” din afara granițelor, intitulată Comisia pentru Diaspora și Chestiuni din Caucaz. Relevanța

acestor comisii a fost demonstrată în decursul anului trecut, când Parlamentul georgian s-a implicat activ în recunoașterea genocidului circasian, acțiune la care a aderat în urma unei solicitări primite din partea mai multor organizații din republica autonomă Karachevo-Cherkasia.

Georgia dorește acum, la mai bine de doi ani de la războiul care a făcut-o să piardă mai mult de 20% din teritoriu, să își creeze cu multă inventivitate instrumentele pentru a putea să negocieze în viitor revenirea provinciilor pierdute. Este ușor de înțeles care este scopul Tbilisi-ului: crearea unei imagini în oglindă a situației actuale din propriul teritoriu în Nordul Caucazului și valorificarea tuturor politicilor ruse care au fost duse împotriva sa. Stabilirea unui alt raport de forțe în Caucazul de Nord, odată cu intrarea Georgiei ca actor în regiune, poate determina crearea unei zone-tampon în fața expansionismului rus și poate „virusa” acest spațiu cu un alt model de administrare a afacerilor publice determinând revizuirea politicilor actuale. În viitor, Moscova ar putea vedea în Georgia un partener important pentru stabilizarea Caucazului de Nord. Dacă această zonă este una militarizată, dovedindu-se că acest conflict nu poate fi gestionat de către Moscova, fiind demonstrat faptul că înarmarea rebelilor se realizează prin coruperea ofițerilor ruși care vând arme din propriile garnizoane – intrarea Georgiei în ecuație și demonstrarea rolului pozitiv și a influenței reale poate să-i contureze un avantaj mai mult decât important. În acest caz, influența pe care Tbilisi-ul încearcă să o dobândească este una pașnică, bazându-se mai mult pe apropierea de latura umană, decât de cea militară. Deși Georgia nu aprovizionează cu armament și provizii Caucazul de Nord, este de așteptat ca reacția Moscovei să fie bruscă și violentă, dar o asemenea intervenție, admitând că ar fi tolerată din nou de Occident, ar ridica și mai multă susținere pentru Tbilisi în spațiul Nord-Caucasian, și ar limita accesul Moscovei la resursele locale de voluntari și trupe insurgente, care cunosc teritoriul muntos, astfel că în opinia noastră, reeditarea lui august 2008 nu este de dorit pentru Federația Rusă. Totuși, nu credem că Rusia va permite ca Georgia să își sporească puterea și influența în regiune. Georgia nici nu poate pretinde deocamdată un rol de lider regional, economia sa nepermițându-i acest lucru și, mai mult, acest obiectiv neputând fi atins fără binecuvântarea, susținerea și experiența SUA, aliatul strategic al Tbilisi-ului care în cea de-a doua jumătate a lui 2010 a dat semne de retragere în favoarea relansării concrete a relațiilor cu Moscova. Și UE ar putea fi interesată, de la un punct încolo, într-o asemenea întreprindere, prin prisma blocării islamizării Caucazului de Nord și a evitării transformării regiunii în bază de recrutare pentru teroriști și în regiune instabilă de tranzit pentru trafic de tot felul spre UE. În plus, atractivitatea în sprijinirea stabilizării poate crea o pârgie inedită în negocierile bilaterale cu Moscova. Tbilisi-ul urmărește implicarea în Nordul Caucazului suficient cât să afecteze Moscova și să o determine să deschidă negocieri bilaterale de pe alte poziții, fără ca deocamdată să existe o speranță reală la mai mult. E adevărat că inițiativele sunt văzute ca acțiuni de cucerire a unor puncte de putere în regiune, lucru complet neplăcut Rusiei.

Este puțin probabil ca UE să se implice activ într-un astfel de proiect, în prima fază, datorită faptului că acest lucru înseamnă deteriorarea relației cu Moscova. Cu toate că popularitatea și atractivitatea Georgiei în fața vecinilor din Nord este în creștere, Tbilisi-ul întâmpină dificultăți în convingerea Vestului de caracterul util al

angajării în Caucaz. Este clar că structurile vestice nu se vor implica doar pentru că președintele georgian a propus acest lucru și vor lăsa Georgia să demonstreze de una singură eficacitatea proiectului, făcându-l atractiv înaintea unei implicări occidentale. Georgia va trebui să înfrunte singură, în primă fază, efectele ce ar putea apărea din partea Moscovei. Un motiv ce trebuie luat în considerare pentru neimplicarea SUA este liberalizarea regimului granițelor care reprezintă un pericol pentru Washington, acest lucru permițând unor militanți periculoși să pătrundă pe teritoriul georgian și, de acolo, să se facă pierduți oriunde. Raționamentul Statelor Unite se bazează pe faptul că insurgenții din Nord sunt islamiști însă, în acest caz, temerile SUA nu au o bază solidă, acțiunile insurgenților din Caucazul de Nord fiind îndreptate doar împotriva Rusiei. Riscurile legate de acțiunile georgiene sunt destul de mari având în vedere reacțiile violente ale Moscovei și tocmai de aceea, este recomandată o abordare prudentă din partea Georgiei. Dintr-un alt punct de vedere, un succes pe termen mediu poate oferi acestei țări un instrument de care are nevoie în lupta sa pentru securitate și integritate teritorială, iar o astfel de reușită îi poate aduce susținerea publică și poate chiar intervenția Occidentului.

Sursa: <http://www.google.ro/imgres?imgurl=http://news.bbcimg.co.uk/media/images>

Bibliografie :

1. Mairbek VATCHAGAEV, Assassination Campaign of Chechen Opposition Figures in Turkey Reaches New Level, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 193, October 20, 2011, <http://www.jamestown.org>.
2. Valery DZUTSEV, Moscow Hardens Its Confrontational Stance Toward Circassian Activists, Eurasia Daily Monitor Volume: 8 Issue: 190, October 17, 201, <http://www.jamestown.org>.
3. The Jamestown Foundation, Dagestan Hit Again By Abductions and Armed Attacks North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 20, October 21, 2011, <http://www.jamestown.org> ,
4. Valery DZUTSEV, Dagestan's Tsuntinsky District Targeted By Russian Security Services Publication: North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 20, October 19, 2011, <http://www.jamestown.org>
5. Valery DZUTSEV , Ingushetia's Government May Face New Surge of Violence, North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 19, September 26, 201, <http://www.jamestown.org>
6. Valery DZUTSEV, Divergent Election Results Between North Caucasus and Rest of Russia May Spark Russian Nationalist Backlash, North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 19, September 28, 201, <http://www.jamestown.org>.
7. Valery DZUTSEV , Moscow's Aggressive Assimilation Policy May Spur a Further Growth of Nationalism, North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 19, October 3, 201, <http://www.jamestown.org>.
8. Valery DZUTSEV, New Details Emerge on the Repression of Journalists and Rights Activists in the North Caucasus, North Caucasus Analysis Volume: 12 Issue: 18, September 19, 201, <http://www.jamestown.org>.
9. Valery DZUTSEV, Crisis Looms for Moscow's Policies in the Northwest Caucasus, North Caucasus Analysis Volume: 11, July 7, 2010, <http://www.jamestown.org>.

STATUTUL BRICS - PREZENT ȘI TENDINȚE

Daniela RĂPAN*

At present, the world is undergoing a tendency of changing its unipolar order. BRICS states (Brazil, Russia, China and South-Africa) act to this end, wishing to be acknowledged as important actors not only at regional level, but also globally.

BRICS reunions, although informal, are attentively watched and analysed by the international community and especially by the world's great powers, which in this way, see their dominant position and roles assumed on the international stage threatened.

Cuvinte-cheie: BRIC; BRICS; țări emergente; organizație politică; perspective.

1. Delimitări conceptuale

Conceptul BRIC/BRICS, deși unul relativ nou în istoria contemporană a relațiilor internaționale, a făcut să curgă deja multă cerneală, însă în continuare se vor trece succint în revistă o serie de elemente esențiale. Se va face distincția dintre BRIC și BRICS, se va opta pentru o modalitate de a defini conceptul, justificându-se alegerea făcută și vor fi expuse motivațiile pe care aceste state le au pentru a-și uni vocile.

BRIC este un acronim ce desemnează un grup de patru țări numite emergente în planul creșterii rolului lor în economia mondială - Brazilia, Rusia, India și China. Termenul a apărut pentru prima dată în 2001, într-un raport al lui Jim O'Neil, economist al Băncii de Investiții americane Goldman Sachs, ce viza previziuni economice privind cele patru țări la orizontul anilor 2050, raport care a fost completat și îmbogățit ulterior și a cărui teză principală este că economia țărilor din grupul BRIC tinde să se dezvolte rapid, estimându-se că PIB-ul total BRIC l-ar putea egala în 2040 pe cel al G6 (SUA, Japonia, Regatul Unit, Germania, Franța și Italia). Acest grup de țări ar putea chiar să eclipseze în viitor economiile cele mai dezvoltate la ora actuală, cele ale axei America de Nord - Europa Occidentală - Japonia (așa-numita triadă)⁵²². Regrupate, BRIC ar putea face contrapondere lui G8 (din care Rusia face parte)⁵²³. Argumentul este că aceste economii au adoptat economia de piață și s-au angajat să facă reforme, ceea ce le-a permis să se integreze în economia mondială.

Prin creșterea lor economică spectaculoasă, aceste patru țări atrag o atenție considerabilă a comunității internaționale. Cu dinamismul țărilor care îl constituie, BRIC devine mai mult decât un concept, și anume *o nouă platformă internațională*

* Daniela RĂPAN este doctorand în științe militare la Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și lucrează ca expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

⁵²² BRIC, <http://economie.trader-finance.fr/bric/>.

⁵²³ TEMATIO Maurice, *BRICS et les économies émergentes*, <http://tematio.blogspot.com/2011/06/brics-et-les-economies-emergentes.html>.

de schimburi economice⁵²⁴. Conceptul BRIC a fost forjat în focul globalizării economice.

Organizație internațională neoficială, BRIC cristalizează totuși așteptările întregii planete. Criza economică și financiară mondială ce a izbucnit în 2008 relevă o serie de disfuncționalități în cadrul ordinii economice și financiare internaționale, dominată de vreme îndelungată de țările dezvoltate, cu precădere de SUA⁵²⁵.

BRICS desemnează grupul de țări emergente menționate anterior, la care se adaugă Africa de Sud. China este cea care invită această țară să se alăture reuniunii grupului, fapt ce s-a realizat la sfârșitul anului 2010.

Pentru Beijing, Moscova și Brasilia, includerea gigantului african întărește dimensiunea planetară a unui *club* grijuliu referitor la reechilibrarea relațiilor internaționale și care urmărește, potrivit termenilor comunicatului ministerului afacerilor externe brazilian, să „reformeze sistemul financiar și ... să ducă la creșterea democrației guvernării globale”. Nu s-ar putea spune mai clar. Pentru Moscova, această nouă aderare la BRIC „intră în perspectiva ... unui sistem internațional policentric”⁵²⁶.

Cu adeziunea Africii de Sud, BRICS nu se mai limitează la o regiune determinată, ci a devenit un adevărat *club economic internațional*⁵²⁷. Creată acum circa un deceniu, ea este pe cale să devină o nouă putere mondială. Cele cinci țări ce formează BRICS luptă pentru realizarea unei noi arhitecturi financiare mondiale⁵²⁸.

În opinia noastră, definiția cea mai apropiată de realitate pentru BRICS este cea de *organizație politică internațională informală*. Aceasta întrucât relațiile dintre aceste state în plan politic, economic și de altă natură se stabilesc liber între țările ce doresc acest lucru, respectând normele și regulile convenite de reprezentanții statelor membre. În al doilea rând, organizația nu are adoptat un statut oficial, făcut cunoscut comunității internaționale. Mai mult, nu există un plan de activitate comun BRICS pe niciun domeniu de preocupări. De asemenea, nu a fost stabilit un sediu al organizației cu o adresă precisă. În plus, nu există constituite structuri de conducere a BRICS în afara summiturilor lor, de altfel, singurele ocazii în care BRICS își face cunoscute opiniile vis-à-vis de relațiile internaționale, de instituțiile internaționale (ONU), de sistemul monetar și financiar mondial (FMI, Banca Mondială).

Există o serie de rațiuni ce motivează țările BRICS să se reunească în această structură. În primul rând, sentimentul larg răspândit că sistemul instituțiilor mondiale nu corespunde proceselor reale ale secolului XXI și că reforma rămâne mereu teoretică. Ordinea mondială multipolară necesită formate diferite de cele ale lumii bipolare din timpul Războiului Rece. De aceea, nu întâmplător, la nivel declarativ, BRICS pune în discuție legitimitatea sistemului existent. Totuși, nu trebuie să se

⁵²⁴ Xing Guangcheng, Chu Dongmei, *Les BRICS séduisent le monde*, http://french.beijingreview.com.cn/alaune/txt/2011-04/13/content_350586.htm.

⁵²⁵ Ibidem.

⁵²⁶ K. SELIM, BRICS, *Le Quotidien d'Oran*, 5 janvier 2011, <http://www.algeria-watch.org/fr/article/tribune/brics.htm>.

⁵²⁷ Ibidem.

⁵²⁸ Kléber KUNGU, *Le BRICS ou une nouvelle puissance mondiale*, http://www.observateur.cd/index.php?option=com_content&view=article&id=4741:le-brics-ou-une-nouvelle-puissance-mondiale&catid=46:etranger&Itemid=27.

conteze, de exemplu, pe reforma Consiliului de Securitate al ONU ce reflectă disponerea forțelor conform arhitecturii postbelice: membrii permanenți actuali care au privilegiu nu înțeleg să le împartă cu oricine. Aspectul acesta privește doi dintre membrii BRICS, și anume Rusia și China.

În al doilea rând, este evidentă necesitatea unor abordări cu adevărat noi ale reglementării problemelor globale, BRICS încercând să se facă auzite într-o lume în care Occidentul pare să monopolizeze discursul mondial. Găsirea de noi soluții ar putea avea loc doar prin lărgirea forului de discuții.

În al treilea rând, conștiente de limitele eforturilor lor pentru ameliorarea propriei lor influențe și a greutății lor pe arena internațională, aceste țări acționează doar în cadrul structurilor existente. S-ar putea spune că Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud caută mijloacele de întărire a poziției lor în procesul formării viitoare ordini mondiale. Iar faptul că ele reprezintă toate regiunile importante ale lumii justifică cu atât mai mult aspirațiile lor.

2. Contextul emergenței BRICS

În continuare, se va face o succintă analiză individuală a țărilor ce compun BRICS.

Brazilia, a cincea țară din lume ca suprafață, este principala putere economică de pe continentul sud-american, cu un PIB de 2.090 miliarde dolari în 2010⁵²⁹.

Brazilia, alături de China și India, a devenit o parte importantă a principalului for de coordonare și cooperare economică internațională (G20). Liberalizarea economiei braziliene s-a efectuat în ritmul liberalizării economiei mondiale, după cum o dovedește aderarea Braziliei la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) și dezvoltarea rapidă a firmelor multinaționale braziliene în producțiile primare (agricultură, energie) precum și în producțiile industriale (aeronautică). Brazilia se distinge printr-o puternică creștere, marcată însă de o înaltă inegalitate între grupurile sociale și între regiuni.

Importanța *Rusiei* este în primul rând legată de bogatele sale resurse energetice și miniere (gaz - primul loc în lume, petrol - locul al doilea în lume, uraniu). De asemenea, este una dintre principalele superputeri militare. Un alt punct forte al Rusiei este acela că are unul dintre nivelurile de alfabetizare a adulților cel mai ridicat din lume. Din punct de vedere economic, are o slabă diversificare a structurii sale productive. Iar din punct de vedere demografic, este în declin de mai multe decenii. Astfel, s-ar părea că Rusia rămâne acel „colos cu picioarele de lut”.

India are o poziție extrem de favorabilă din punct de vedere economic, geostrategic, militar, ceea ce face din această țară un aliat foarte dezirabil. Este însă o țară a paradoxurilor: deși se estimează că va fi cea mai populată țară a planetei (populația sa urmând să o depășească pe cea a Chinei în 2020), dezvoltarea umană rămâne problematică. India este țara în care majoritatea populației este rurală, dar care s-a impus în procesul de globalizare prin intermediul marilor centre urbane specializate în industrii și servicii destinate exportului.

⁵²⁹ International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, April 2011.

China este o mare putere economică și se impune ca putere financiară, militară și culturală, ea înregistrând un progres spectaculos în ultimii 20-30 de ani (rata de creștere a PIB a depășit adesea 10% pe an). Principiul economiei chineze este esențialmente bazat pe exportul de bunuri de mare consum la prețuri mici, care spulberă concurența⁵³⁰.

Africa de Sud, în ciuda rezultatelor economice mai puțin bune decât a celorlalte țări din grup, cu 3% creștere economică în 2010, a reușit să se facă recunoscută, la nivel internațional, ca principala putere emergentă africană. Pe lângă faptul că este poartă de intrare a continentului, țara lui Mandela beneficiază de o poziție geostrategică de importanță capitală între Oceanele Indian și Atlantic.

BRIC pot fi considerate, fără a greși, mari puteri, ele fiind între primele zece economii mondiale. Acestea dețin 40% din populația mondială și în 2015 ele ar trebui să asigure 61% din creșterea mondială, potrivit FMI⁵³¹. Aceste țări sunt economic atractive și intrarea în acest club interesează numeroase țări, în special Mexicul, Coreea de Sud sau chiar Turcia.

3. Activitățile BRICS pe plan mondial

Pentru țările membre, BRICS este înainte de toate o entitate politică, ce reflectă nevoia obiectivă a unei structuri mondiale mai diversificate și mai puțin centrate pe Occident. De altfel, ministrul rus de externe Serghei Lavrov a subliniat că „este vorba înainte de toate de o alianță geopolitică”. Statele ce formează BRICS înțeleg să se emancipeze de sub tutela unei comunități internaționale, voind să prezinte un alt limbaj și accedând la un statut mai avantajos în lume. Ele formează alianța acestor țări foarte diferite și nu întotdeauna amicale, dar unite de aceiași idee, și anume că lumea se schimbă.

De la crearea sa, BRICS a avut trei întâlniri la nivel înalt: primul summit al țărilor BRIC a avut loc la 16 iunie 2009, la Ekaterinburg, în Rusia. Al doilea summit a avut loc la 16 aprilie 2010 în capitala Braziliei. Aceste două prime întâlniri dovedesc o instituționalizare a summiturilor BRIC și participă de asemenea la formarea unei noi realități geopolitice⁵³². La 14 aprilie 2011 a avut loc la Sanya, în China, al treilea summit BRIC, acesta fiind primul care a inclus-o și pe Africa de Sud ca membru. Astfel, această aderare dă nu doar naștere BRICS, ci face totodată să dispară triumphiul Brazilia – India - Africa de Sud regăsit în acest forum.

3.1. Acțiuni ale BRICS

În rândul țărilor membre BRICS există sentimentul larg răspândit că sistemul instituțiilor mondiale nu corespunde proceselor reale ale secolului XXI și că reforma rămâne doar la nivel teoretic. Așa cum s-a afirmat anterior, necesitatea căutării abordării cu adevărat noi ale reglementării problemelor globale este evidentă, în condițiile în care, potrivit celor cinci țări, discursul mondial este practic monopolizat

⁵³⁰ TEMATIO Maurice, *BRICS et les économies émergentes*, <http://tematio.blogspot.com/2011/06/brics-et-les-economies-emergentes.html>.

⁵³¹ Ibidem.

⁵³² Ibidem.

de Occident. Această situație nu numai că nu corespunde cu dispunerea forțelor economice și chiar politice, dar împiedică găsirea de noi soluții ce ar putea lărgi baza de discuție, numărul și calitatea participanților. Cele cinci țări sunt conștiente de limitele eforturilor lor pentru a-și extinde propria influență, acționând doar în cadrul structurilor deja existente. S-ar putea spune că ele caută mijloace de întărire a pozițiilor lor în procesul de formare a viitoarei ordini mondiale. BRICS se ambiționează să se erijeze în club al țărilor emergente, atât la nivel economic, cât și al politicii internaționale.

Deși nu au bine definită o politică externă puternică, există unele puncte comune, ca echilibrul relațiilor internaționale cu SUA. Rusia, China și India întotdeauna au practicat o politică de independență față de SUA. Noutatea în BRICS este că Brazilia, la rândul său, a intrat în clubul țărilor critice față de politica americană. Unul din actele fondatoare ale politicii BRICS este nerecunoașterea Kosovo. Într-adevăr, niciunul dintre membrii nu a recunoscut Kosovo până în prezent, în timp ce Washingtonul practică un lobby important în favoarea acestui aspect. De asemenea, BRICS s-a opus intervențiilor militare în Libia și Coasta de Fildeș. Ca membre în Consiliul de Securitate, aceste țări s-au abținut de la vot când s-a adoptat rezoluția asupra Libiei.

BRICS dorește să implementeze filosofia sa în relațiile internaționale, o manieră de a da o altă turnură discutării/soluționării în dosarele internaționale politice sau economice. Participarea Africii de Sud este un aspect important la forumul original al BRIC, nu doar pe motiv al importanței acestei țări, ci și pentru că ea implică o nouă dimensiune a cooperării, în ceea ce privește dezvoltarea și bulversările de situație actuale din Africa. Beijingul ar dori ca strategii comune să fie determinate între BRICS în perspectiva reformei sistemului monetar al G20 și propune o cooperare mai strânsă în domenii de interes comun, precum sănătatea publică și schimbarea climatică. Numeroși chinezi, precum influentul Yang Jiemian, președinte al Institutului de studii internaționale din Shanghai, merg mai departe, propunând ca BRICS să pună în practică un mecanism al managementului crizei care să permită soluționări la eventualele fricțiuni internaționale, gândindu-se în special la intervenția militară în Libia, la care BRICS au răspuns prin ordine dispersate.

Membrii BRICS, în calitate de reprezentanți ai țărilor în dezvoltare, au jucat un rol semnificativ în rezolvarea problemelor economice și financiare mondiale. Creșterea numărului de reprezentanți și de voci în cadrul FMI și al Băncii Mondiale în favoarea anumitor țări emergente subliniază această evoluție.

Ascensiunea acestor țări emergente ar trebui să le faciliteze participarea punerii în practică a unei ordini politice și economice internaționale mai dreaptă și mai rezonabilă. Țările BRICS, reprezentând aproape jumătate din populația planetei și aproape 20% din economia mondială, își doresc un rol mai important în afacerile mondiale⁵³³.

Odată cu criza financiară mondială, influența țărilor BRICS a crescut, în special cea a Chinei. Se pare că aceste țări au depășit criza fără urmări negative pentru ele.

⁵³³ TEMATIO Maurice, art. cit.

3.2. Influențele BRICS pe plan mondial

Influența cea mai mare pe care o au țările emergente, în special BRICS, asupra lumii este participarea lor la efortul global de bună guvernare. Ascensiunea constantă a acestor țări aflate în dezvoltare marchează o schimbare semnificativă a peisajului economic și politic mondial și ar trebui să aibă un mare impact asupra dezvoltării globale. În plan economic, BRICS doresc să-și întărească rolul și să își facă mai bine cunoscut punctul de vedere în negocierile economice internaționale, îndeosebi în G20, în FMI și OMC. În timpul summitului care s-a desfășurat în acest an în China, ele au insistat pe necesitatea reformării sistemului monetar internațional și a revizuirii drepturilor speciale de tragere folosite în cadrul FMI. De asemenea, un grup puternic de interese se pune în practică pentru a încerca să se (re)definiească regulile internaționale ale jocului politic și ale comerțului.

Dacă emergența acestui bloc a fost o supapă pentru numeroase multinaționale în căutare de noi piețe, ea a fost un chilipir prețios pentru numeroase țări mai puțin avansate. Și de câțiva ani, fluxurile comerciale între țările emergente și țările în dezvoltare sunt constant ridicate, depășind chiar nivelurile de schimb cu țările dezvoltate. Dezvoltarea și comerțul cu BRICS oferă într-adevăr posibilitatea lărgirii piețelor de export și obținerea de importuri mai puțin costisitoare. O dinamică ce sparge dependența schemelor Nord-Sud, în general ieșite din colonizare. Deci, esențialul influenței reale a BRICS asupra comerțului și economiei mondiale constă în modificarea regulilor jocului permis de actuala ordine internațională. Pentru că toate perspectivele de evoluție și de dezvoltare converg spre aceste spații și, în ciuda riscului real de supra-încălzire cu inflația drept corolar, aceste teritorii marchează o anumită înnoire. De asemenea, începe să se contureze o nouă configurație geopolitică și stabilirea de noi alianțe, în așteptarea viitoarelor mutații.

Conform FMI, BRICS urmează să reprezinte, până în 2015, jumătate din populația mondială (peste trei miliarde de locuitori), jumătate din cererea mondială în capitaluri și tehnologie și mai mult de 60% din creșterea mondială⁵³⁴. Acest nou motor al economiei mondiale are drept caracteristică clase sociale mijlocii în ascensiune, care au nevoi de consum ce se cer satisfăcute. Creșterea în putere a BRICS ar putea permite restructurarea completă a economiei, a comerțului și a diplomației la nivel regional și chiar global. Influența crescândă a BRICS va conduce la propuneri concrete privind o reformă a sistemului monetar internațional.

Emergența acestui grup de țări în dezvoltare este rezultatul eforturilor lor în direcția dezvoltării autonome în cursul ultimelor decenii. Experiența lor în acest domeniu, fie că este vorba de succese sau insuccese, va juca, fără nicio îndoială, rolul de lecții prețioase pentru alte țări în dezvoltare.

3.3. Particularități ale BRICS

Diferitele state ce constituie BRICS sunt țări emergente, situându-se într-o perspectivă de dezvoltare între țările dezvoltate și cele în dezvoltare.

⁵³⁴ TEMATIO Maurice, art. cit..

3.3.1. *Țările BRICS în raport cu țări dezvoltate*

BRICS se disting prin rapida lor evoluție pe plan social, economic, asemănătoare țărilor dezvoltate. În cadrul grupului, țările prezintă însă diferențe: China și India sunt două țări asiatice în dezvoltare sau țări cu dezvoltare medie, Rusia, ce traversează Eurasia, este o țară emergentă cu o dezvoltare umană ridicată, Brazilia, situată în America de Sud, are și ea o dezvoltare umană ridicată, în vreme ce Africa de Sud are o dezvoltare umană medie.

Totuși, între BRICS și cele cinci țări cu dezvoltare umană mai ridicată - Norvegia, Australia, Noua Zeelandă, SUA și Irlanda - există o diferență sensibilă. Potrivit raportului din 2010 al Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), cele cinci țări enumerate regrupează un indice al dezvoltării umane (IDU) de 4,579, față de o valoare de 3,197 corespunzătoare țărilor BRICS.

3.3.2. *Țările BRICS în raport cu țări subdezvoltate*

Țările subdezvoltate pot fi înțelese ca țări ce suferă de o întârziere în materie de industrializare și sunt lipsite de acces la acele condiții vitale necesare pentru a putea să se dezvolte plenar. Urmare a ceea ce există de douăzeci de ani, PNUD a pus în practică clasamentul țărilor cu un IDU (actualizat astăzi ca IDUI) slab pentru a desemna respectivele țări. Vom exemplifica printr-un ecart comparativ între 5 țări (Camerun, Burundi, Niger, Republica Democratică Congo și Zimbabwe) și țările membre BRICS pentru a vedea eforturile care se fac pentru a accede la palierul superior.

Atunci când se compară, de exemplu, indicele speranței de viață în țări precum Camerun (0,379), Burundi (0,259), Niger (0,274), Zimbabwe (0,281), se constată că pierderile de vieți omenești la naștere este între 34,2 și 44,4, în timp ce țări precum Brazilia (0,698), Federația Rusă (0,661), China (0,714) sau Africa de Sud (0,353) pierderile se află între 11,5 și 16,6, cu excepția Indiei și a Africii de Sud, cu respectiv 31,3 și 30,2⁵³⁵. Acest ecart consecvent indică faptul că există o „distanță” pe acest plan între BRICS și aceste țări. Așadar, țările BRICS sunt pentru statele amintite mai sus un exemplu de urmat pentru a depăși impasul în care se află acum.

Pe plan economic, vom constata în privința indicelui de venit pe locuitor adaptat la inegalitățile ce sunt de 0,321 pentru Camerun, 0,104 pentru Burundi, 0,173 pentru Niger, 0,070 pentru RD Congo, 0,008, pentru Zimbabwe, comparativ cu țările din BRICS: Brazilia - 0,401, Rusia - 0,616, India - 0,397, China - 0,412, și Africa de Sud - 0,373; astfel, se observă o mare discrepanță.

În schimb, în planul educației, diferența este vizibilă, însă nu semnificativă între Camerun (0,312), Burundi (0,206), Niger (0,109), RD Congo (0,244) și Zimbabwe (0,416) în raport cu Brazilia (0,470), Rusia (0,631), India (0,255), China (0,453) și Africa de Sud (0,259). Aceasta se poate datora faptului că există un strat destul de fin de populație bogată, care este bine educată, în timp ce din masa de populație, puțini indivizi ajung la un nivel de bază al educației.

⁵³⁵ TEMATIO Maurice.

4. Perspectivele BRICS

Într-adevăr, țările BRIC au perspectiva de creștere economică cea mai înaltă pentru secolul XXI, de aceea ele aspiră să devină puteri mondiale. Ele reprezintă deja 43% din populația mondială și au o rată de creștere de două ori mai ridicată decât restul lumii și care, potrivit previziunilor specialiștilor economici vor domina economia mondială peste mai puțin de jumătate de veac.

Brazilia, Rusia, India, China: patru giganți pentru care își vor distribui produse agricole și materii prime, energie, produse manufacturiere și servicii. Însă nu trebuie să ometem piețele emergente, ce vor acoperi nevoile lor imense cu produse înainte de toate funcționale. Creșterea în putere a acestor țări este mai ales datorată internaționalizării schimburilor comerciale. Într-adevăr, crearea GATT în 1947, apoi a OMC în 1995 este în beneficiul acestor puteri, aceste două instanțe având ca scop să elimine orice obstacol în calea liberului schimb. De exemplu, în China, se poate estima că în 2015, 20 de milioane de persoane vor cumpăra prima lor mașină. India, în ceea ce o privește, este chemată să devină una din cele patru economii mondiale în următorii 20 de ani⁵³⁶.

Grupul BRICS, care face parte din structura ce permite interacțiunea Sud-Sud, va furniza mari oportunități pentru dezvoltarea economică a Africii de Sud, a declarat președintele Jacob Zuma într-un discurs adresat națiunii la începutul acestui an „2011 trebuie să fie un an de creare de locuri de muncă prin reforma și creșterea economică pentru Africa de Sud”.

Adeziunea Africii de Sud la grupul BRIC va ajuta țara să realizeze acest obiectiv. Grupul oferă „o mare piață lucrativă pentru mărfuri și serviciile sud-africane” și „numeroase oportunități” pentru politica industrială și creșterea economică a țării, a precizat președintele Zuma în discursul menționat, „încurajăm activ comerțul și investițiile pentru a promova industrializarea și crearea de locuri de muncă”.

Africa de Sud a cooperat cu celelalte țări partenere din BRICS în domeniile financiar, agricultură, justiție, comerț și schimburi universitare. „Noi domenii de cooperare în cadrul BRICS trebuie să fie explorate, mai ales în materie de științe și tehnologii, cultură, sport, schimbare climatică și energie. Sfera este foarte largă pentru cooperarea pe diverse proiecte în cadrul structurilor BRICS”, a mai precizat președintele sud-african. În plus, aspectul economic este în atenția BRICS și a Mișcării non-aliniată G-77, acesta fiind important pentru interacțiunea Sud-Sud, în special în cadrul ONU. Membrii BRICS au colaborat și continuă să colaboreze în organizațiile internaționale ca ONU, G20, Forumul de dialog IBSA (India, Brazilia, Africa de Sud).

Toți membrii BRICS sunt fie membrii permanenți, fie membrii non-permanenți ai Consiliului de Securitate⁵³⁷, ceea ce este pozitiv pentru consolidarea cooperării pe subiecte de interes comun.

⁵³⁶ TEMATIO Maurice, art.cit.

⁵³⁷ A se vedea http://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Security_Council#Permanent_members.

Participanții la summitul BRICS din acest an (președinții Dilma Rousseff, D. Medvedev, Hu Jin Tao, Jacob Zuma și primul ministru Manmohan Singh) au putut schimba astfel puncte de vedere asupra situației internaționale și asupra aspectelor economice, financiare și de dezvoltare și să discute despre viitoarea lor cooperare. Totuși, a certifica faptul că grupul BRICS va fi în vârful economiei mondiale la orizontul anilor 2050 ar fi puțin prematur, căci deși aceste țări emergente cunosc o creștere economică de anvergură, trebuie totuși să ne întrebăm dacă va fi facilă pentru ele sarcina de a impune previziuni și obiective ce sunt în completă ruptură cu lumea, care este astăzi dominată de Occident și de SUA, ce vor să-și păstreze hegemonia. Și, totodată, nu se poate omite existența altor țări emergente ce intră în cursa pentru a se impune ca putere economică.

Concluzii

BRICS este pe cale să devină o nouă putere mondială. Cele 5 țări ce formează această grupare informală, deocamdată, luptă pentru construcția unei noi arhitecturi financiare mondiale ce se vrea adecvată realității economio-sociale a lumii actuale. Practic, ele doresc să aibă un rol semnificativ și în materie de construcție a unei noi arhitecturi financiare mondiale. Acesta este mesajul ce se desprinde din cel mai recent summit al lor ținut la Sanya, în cursul căruia s-a întărit vocea economiilor emergente asupra ordinii economice și financiare mondiale.

Summitul din China a permis să se accentueze cooperarea pe diverse domenii în sânul grupului și a reînnoit apelurile de reformare a sistemului monetar și financiar mondial ce datează din era celui de al Doilea Război Mondial, și la sfârșitul domniei îndelungate a dolarului american ca monedă de rezervă a lumii. De asemenea, se poate spune că acest grup permite țărilor subdezvoltate să aibă o speranță, în măsura în care lucrurile pot se pot schimba într-un interval scurt de timp, ceea ce ar fi suficient de crezut și de lucrat pentru a ajunge acolo, reprimând totodată endocolonizarea.

BRICS poate deveni o organizație politică internațională instituționalizată în decurs de câțiva ani dacă și numai dacă statele ce o compun urmăresc un asemenea obiectiv și își concertează eforturile în acest sens.

Statutul internațional actual al BRICS este unul înalt la nivel regional, dar este de așteptat ca în câțiva ani acesta să devină chiar mondial.

Bibliografie>

1. *Considerații privind organizația BRICS*, Studiu al Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București 2011.
2. *Les BRICS séduisent le monde*, http://french.beijingreview.com.cn/alaune/txt/2011-04/13/content_350586.htm.
3. KUNGU Kléber, *Le BRICS ou une nouvelle puissance mondiale*, http://www.observateur.cd/index.php?option=com_content&view=article&id=

- [4741:le-brics-ou-une-nouvelle-puissance-mondiale&catid=46:etranger&Itemid=27.](#)
4. LAÏDI Zaki, *Les Brics existent-ils ?*, <http://coeur-a-gauche.over-blog.com/article-les-brics-existent-ils-74761375.html>.
 5. SELIM K., BRICS, <http://www.algeria-watch.org/fr/article/tribune/brics.htm>.
 6. TEMATIO Maurice, *BRICS et les économies émergentes*, <http://tematio.blogspot.com/2011/06/brics-et-les-economies-emergentes.html>.
 7. *The BRICs as Drivers of Global Consumption*, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/drivers-of-global-consumption.html>.
 8. PATTERSON Michael, *Banks in BRICs Signaling Credit Crisis With Loans Showing Increasing Risks*, <http://www.bloomberg.com/news/2011-07-31/banks-in-brics-signaling-credit-risks-as-bad-loans-curb-growth.html>.
 9. *Brazil, Russia, India and China form bloc to challenge US dominance*, http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article6514737.ece.
 10. *Brazil, Russia, India and China (BRIC) larger economy by 2050*, <http://www.thepicky.com/investing/brazil-russia-india-and-china-bric-larger-economy-by-2050/>.
 11. *Future of BRIC Nations*, <http://bx.businessweek.com/future-of-bric-nations/news/>.
 12. *The IMF succession. Disunity among the BRICs*, <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2011/06/imf-succession>.
 13. *Who are the new BRICS?*, http://www.askmen.com/money/investing_300/357_who-are-the-new-brics.html.
 14. *Beyond the BRICs: A broader look at emerging market growth prospects*, <http://www.pwc.com/gx/en/world-2050/beyond-the-brics.jhtml>.
 15. <http://www.investopedia.com/terms/b/bric.asp#axzz1WUfmUSQA>.
 16. BRIC, <http://economie.trader-finance.fr/bric/>.

NEGOCIERILE ȘI IMPORTANȚA ACESTORA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Dr. Ioana Valeria ALEXE*

Complexitatea vieții social-economice și politice contemporane, diversitatea relațiilor și activităților de toate felurile pe care le derulează oamenii fac ca negocierea să se impună drept unul din cele mai prețioase atribute ale vieții cotidiene. În aceste contexte, negocierile sunt chemate să răspundă problemelor complexe ce deriva din nevoia obiectivă a dezvoltării continue a relațiilor interumane în general, a celor diplomatice, economice, în special.

Cuvinte-cheie: negociere, comunicare, diplomație, relații internaționale, cooperare, înțelegere.

*„În viața sa socială, fiecare individ se prezintă pe sine și activitatea sa, caută să orienteze și chiar să controleze impresiile semenilor săi, joacă un rol și are un statut, folosește o serie de tehnici pentru a obține succese raportate la motivațiile sale. Cu toate acestea, contrar intențiilor pe care le are, pe parcursul contactelor sale sociale individul va fi analizat de colectivitate, care va trage unele concluzii în funcție de atitudinea, mentalitatea și comportamentul emoțional al acestuia”.*⁵³⁸

Rolul determinant al comportamentului este dat de faptul că scopul principal al negocierilor în diplomație constă în satisfacerea unor nevoi, necesități socio-umane, relația dintre scop și mijloace fiind elocventă în cazul negocierilor.

Astfel, negocierea ajunge să fie înțeleasă ca metodă de intercomunicare umană. *„Sunt autori care consideră comunicarea interumană drept obiect de studiu de o importanță mult mai mare decât aceea a studierii altor sfere ale comportamentului uman”.* *„Pătrunderea și înțelegerea sistemului de comunicare deschid și înlesnesc drumul autocunoașterii și a celor din jur, fiind în măsură să clarifice ierarhizarea oamenilor în societate după criterii de valoare”.*

„Evoluția teoriei privind comunicarea umană parcurge o perioadă de peste 2000 de ani pentru a intra în secolul nostru cu o serie de necunoscute și încă dintre cele definitorii: Cum acționează stările ulterioare emoționale asupra comunicării?”

*Care este raportul care se formează între rațiune și comportament, motivațiile și interdependențele acestora cu sistemul comunicării? Toate aceste întrebări-subiecte așteaptă încă a fi elucidate, pentru o mai bună cunoaștere de sine și pentru ca acțiunile raționale să prevaleze asupra manifestărilor primare instinctuale din comportamentul uman”*⁵³⁹. Comunicarea inter-umană a fost, este și va fi mereu folosită și folositoare în diplomație unde arta de a negocia ocupă un loc fundamental, atât în plan socio-politic cât și pe plan economic. În diplomație, negocierile se desfășoară de regulă după principiul „față în față” la masa tratativelor. Prin comunicarea verbală sunt realizate o serie de procese cum ar fi: obținerea de

* **Lector. Universitar, Universitatea Hyperion, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale**

538 Ruscanu, Ruxandra, *Psihologie și comunicare*, <http://ebooks.unibuc.ro/psihologie/rascanu/6.htm>

539 *Ibidem*

informații, transmiterea de informații, elaborarea unor propuneri, exprimarea unor opinii, stabilirea dezacordului, cu efectele sale de blocare a negocierilor sau de amânare a acestora.

Un aspect elementar al științei negocierilor este acela de a ști când să te oprești. Un bun negociator va sesiza în cadrul procesului cooperant apropierea punctului critic și va ști să se oprească înaintea atingerii acestuia.

Pitagora spunea: „*Conversația trebuie purtată astfel încât interlocutorii să se transforme din dușmani în prieteni, și nu din prieteni în dușmani*”. Majoritatea deciziilor luate astăzi în politică și viață socială apar ca rezultat al reglementării diferendelor apărute în procesul negocierilor. Astfel, relațiile inter-umane reprezintă un sistem de elemente-valori, așteptări, stereotipuri, prin intermediul cărora oamenii se percep practic și se apreciază unul pe celălalt. Relațiile interpersonale sunt trăite subiectiv și se reflectă obiectiv în caracterul și modalitățile de influențare reciprocă dintre oameni în procesul activității comune și a comunicării.

Complexitatea vieții social-economice și politice contemporane, diversitatea relațiilor și activităților de toate felurile pe care le derulează oamenii fac ca negocierea să se impună drept unul din cele mai prețioase atribute ale vieții cotidiene. În acest context, negocierile sunt chemate să răspundă problemelor complexe ce deriva din nevoia obiectivă a dezvoltării continue a relațiilor interumane în general, a celor diplomatice, economice, în special. În viață omul este un negociator continuu, fără însă a realiza efectiv acest lucru. Zilnic omul se implica într-o confruntare continuă cu motivațiile semenilor, ale societății și, de ce nu, chiar cu ale lui însuși.

Negocierea înseamnă comunicare între părți, este o forma principală de comunicare în relațiile interumane și presupune transferul reciproc de informații (mesaje) prin intermediul limbajului. Negocierea, ca metodă de dialog, ca mod de armonizare a vieții oamenilor, în cele mai diverse domenii are rădăcini în vremuri foarte îndepărtate. „*Preocuparea pentru a defini negocierile este întâlnită în toate disciplinele socio-umane, semn că ele sunt prezente în diferitele componente ale vieții sociale a oamenilor, dar și în întreaga lor istorie*”⁵⁴⁰.

Ea a fost folosită fie în scopul rezolvării unor diferende apărute între indivizi sau grupe de indivizi, fie în scopul încheierii unor contracte de căsătorie sau cu caracter comercial, fie în scopul creării unor condiții prielnice pentru o mai strânsă colaborare în variate domenii între țări și popoare (știința, cultura, arta, sport, etc.). Orice societate, orice organism social, pentru a evolua, trebuie să se supună unor reguli, fie și numai din dorința de a evita dezordinea. O formă de ierarhie există, după cum se știe, în orice societate organizată. Într-o societate evoluată, ordinea devine o necesitate inevitabilă și imperioasă, întrucât complexitatea infinită a raporturilor umane impune respectarea unor reguli indispensabile desfășurării pașnice a vieții în comun. Meseria de diplomat este foarte veche. Unele tratate de pace și de alianță se numără într-adevăr printre cele mai vechi monumente ale epigrafiei (studiul inscripțiilor). Însă, foarte mult timp, raporturile între triburi, iar mai apoi cele feudale, care luau în mod progresiv un caracter național, nu au fost decât sporadice.

540 Zăpârțan, Liviu, Petru, *Negocierile în viața social-politică*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007, p:7.

Conceptul de negociere are în vedere următoarele noțiuni:

Interesul – manifestarea dorinței de realizare a unui anumit obiectiv al partenerului;

Poziția de negociere – totalitatea intereselor uneia din părți;

Poziția reală – obiectivele pe care una din părți urmărește să le atingă;

Poziția declarată inițial – fiecare participant dorește să-și asigure un spațiu de negociere;

Spațiul de negociere – exagerarea intereselor proprii;

Interese nenegociabile – provin din caracteristici economice, organizatorice, politice impuse de politica comercială sau economică a unor state;

Interese reale – se deosebesc de cele declarate în faza inițială a negocierii și acestea urmează să fie negociate pe parcursul tratativelor.

Funcțiile esențiale ale negocierii sunt clasificate astfel:

Realizarea schimbului, ca modalitate ce privește domeniul vast al tranzacțiilor ce guvernează acțiunile economice;

Reglarea sistemelor complexe (întreprinderi, organizații publice, state) care să permită ajustarea între nevoile de schimbare și nevoile de stabilitate;

Adoptarea deciziei, ce se bazează pe interactivitate și coeziune, indiferent care ar fi domeniul decizional;

Rezolvarea conflictelor, acolo unde apar antagonisme deschise, soluționarea acestora fiind în funcție de domeniul de negociere (conflicte familiale, de vecinătate, sociale, culturale, economice, juridice, politice, internaționale). „*Obiectul negocierii se află în datul ontic, în existența în comun a celor ce se angajează în negociere (...)*”⁵⁴¹.

O revoluție în metodele care guvernau relațiile între state s-a produs atunci când acestea au luat obiceiul de a întreține misiuni permanente în capitale străine. Această practică, inaugurată în sec. al XV-lea, s-a impus pe măsură ce statele naționale puternice și unificate înlocuiau suveranitățile feudale. Ea s-a generalizat în Europa în sec. al XVII-lea când, după Tratatul de la Westphalia (1648), dezvoltarea relațiilor pașnice a multiplicat problemele care trebuiau soluționate. Cardinalul Richelieu a fost, în al său „Testament politic”, marele teoretician al „negocierii permanente”. Aceasta constituie actul de naștere al diplomației moderne.

Când termenul „diplomație” a intrat în limbaj, la sfârșitul sec. al XVIII-lea, el viza știința care permitea regăsirea drepturilor înscrise în vechile charte și pe care suveranii puteau să-și susțină revendicările.

Un moment de referință în istoria diplomației l-au constituit Congresele de la Viena din 1815 când inamicii și învingătorii lui Napoleon au încercat să impună Franței o pace distrugătoare. Talleyrand a probat calități diplomatice greu de egalat și a reușit prin impunerea unor norme de ceremonial și protocol ca și prin adoptarea, pentru prima dată, a noțiunilor de mare și mică putere nu numai să salveze Franța nu numai de la o pace rușinoasă și dar să o și includă printre marile puteri. Viena a intrat în istorie pentru adoptarea la cele două Congrese din 1815 a unora dintre normele de

541 *Ibidem*, p: 39.

protocol și ceremonial valabile și astăzi (ex. sistemul alfabetic pentru conferința ordinea de precădere după criteriul vechimii etc.).

Se cunoaște ca până în 1914, Europa făcea, practic, singură jocul politicii internaționale. Se promova atunci pe scară largă o politică a Curților. Raporturile personale între suverani exercitau o influență puternică asupra relațiilor internaționale. Cercurile conducătoare care se ocupau de relațiile externe erau restrânse, iar secretul constituia regula. Negocierile erau purtate prin intermediul misiunilor diplomatice. Ambasadorii primeau instrucțiuni generale, lăsându-li-se latitudinea indispensabilă pentru a manevra cât mai bine, în funcție de circumstanțe, iar guvernele își acordau timpul necesar pentru a interpreta evenimentele. Se întâmplă rar ca un prim-ministru sau un ministru de externe să se deplaseze pentru o negociere. Asemenea călătorii, care urmăreau întotdeauna un obiectiv politic excepțional, erau pregătite cu mult timp înainte, iar rezultatele pe care întreprinderea trebuia să le consacre sau să le dea publicității erau, în general, obținute anterior deplasării respective.

Astfel, se puteau menaja prin negocieri discrete, orgoliile și interesele în conflict și se putea pregăti terenul pentru ca opinia publică, iritată de un incident, să accepte un aranjament tranzacțional onorabil.

De fapt, din 1878 și până în 1914, „Concertul european” a reglat pașnic toate marile dificultăți și a unit la nevoie, puterile europene pentru a face față unui pericol comun.

Primul război mondial a răsturnat echilibrul stabilit. Societatea Națiunilor a oferit lumii o nouă tribună unde au fost evocate problemele internaționale. Geneva a permis conducătorilor noilor state să întâlnească politicieni mai rodați și să profite de experiența lor. Dar atmosfera în care se desfășurau aceste raporturi mondiale se schimbă.

În viața internațională sunt multe probleme care nu pot fi rezolvate imediat, nu se poate acționa cu o baghetă magică în acest scop. Căutarea soluțiilor acestor probleme trebuie făcută cu o perseverență discretă. Tocmai pe acest plan, colaborarea internațională trebuie să fie marcată de grija de a nu spori dificultățile ci de a facilita descoperirea unor tranzacții onorabile și umane. Atunci când aceste probleme au fost expuse și dezbătute liber și public, confruntările internaționale nu au difiică căutarea cu răbdare și metodic a soluțiilor, uneori foarte complexe, ale problemelor delicate.

Dar soluționarea problemelor internaționale nu a fost facilitată de expunerea publică a revendicărilor naționale. Sarcina negociatorilor desemnați să găsească o rezolvare pașnică și echitabilă gravelor diferende făcute publice și să descopere soluțiile care să menajeze în același timp interesele legitime, amorul propriu exacerbat și opiniile iritate au fost în mod straniu complicate. Practic, între 1919 și 1939 nu a existat o adevărată destindere. În același timp, sub influența Ligii Națiunilor și, mai târziu, a Organizației Națiunilor Unite, guvernele au luat obiceiul de a încredința organizațiilor internaționale servicii publice cu caracter administrativ, cultural, juridic sau social, ale căror detalii nu interesau pe diplomații de profesie.

Astfel, au apărut, în paralel cu statele, o multitudine de organisme, de administrații sau de grupări naționale de tehnicieni de toate categoriile, care se

întâlneau pentru a căuta soluții marilor probleme aparținând uneori unei părți importante a umanității. În acest fel, un număr crescând de persoane străine profesiei de diplomat s-au văzut implicate în viața internațională.

Contactele care au luat astfel naștere au fost foarte importante pentru recunoașterea internațională a activității diplomaților de profesie, marginalizați adeseori de guverne care recurgeau la demagogie și la atitudine agresivă. Negocierea a fost definită ca fiind „arta posibilului”, într-adevăr, nu se poate negocia decât dacă există dorință comună de a întreține, pe plan general, relații pașnice și amicale, iar pe plan secundar, de a se găsi o soluție unei probleme controversate.

Este necesar să existe obiectul negocierii, adică punctele de vedere a două guverne asupra unei probleme în litigiu să fie suficient definite, pentru ca o ajustare a lor să fie întrevăzută. Trebuie, în sfârșit, să existe dorința de a negocia o problemă; în lipsa acesteia negocierea nu ar putea avea loc. Aceasta presupune ca ambii interlocutori să fie dispuși să recurgă, dacă este posibil, la unele concesii pentru a face posibilă apropierea pozițiilor antagonice.

Există, pe de altă parte, maniera de a negocia, care este întotdeauna individuală și subiectivă. „Misiunea diplomatică avea rolul de a încheia o pace, de a soluționa anumite litigii, de a media în raporturile cu terții sau de a declara un război(...)”⁵⁴². Ambasadorul trebuie să procedeze astfel încât punctul său de vedere să prevaleze printr-o discuție purtată cu măsură și curtoazie. Numai într-o asemenea împrejurare se dovedesc a fi eficiente temperamentul personal al unui ambasador, simpatiile pe care a știut să le dobândească și încrederea pe care a câștigat-o. De asemenea, numai într-o astfel de împrejurare sunt puse la încercare imaginația sa, suplețea inteligenței sale, pregătirea sa profesională, întrucât el trebuie să aibă experiența carierei sale anterioare în ceea ce privește metodele de conciliere sau de căutare a tranzacțiilor onorabile și echitabile. Într-o astfel de împrejurare, intră în joc activitatea de informare a misiunii diplomatice. Misiunea trebuie să cunoască mobilurile care determină propriul său guvern să acționeze, obiectivul minim pe care acesta îl urmărește, rezultatul minim pe care acesta dorește să-l obțină, precum și maximum-ul pe care acesta poate să-l admită. Misiunea diplomatică trebuie să se documenteze în prealabil asupra punctelor de vedere ale guvernului străin, asupra reacțiilor, posibilităților acestuia, asupra limitelor în care acesta dorește și poate să evolueze. Această activitate de informare se completează prin aprecierea oportunității momentului în care se poate angaja negocierea sau a momentului în care este mai bine ca aceasta să fie suspendată, chiar întreruptă, dar numai după ce s-a păstrat o porțiță de ieșire onorabilă, care să permită rezolvarea ulterioară a sarcinii încă neîndeplinite. Succesul pe care ambasadorul va putea să-l obțină în negocierile sale va depinde într-o bună măsură de considerația partenerului față de comportamentul său în viața publică și particulară de relațiile pe care va fi știut să le stabilească și de autoritatea pe care a știut s-o obțină în manevrarea și conducerea dialogului. El nu va trebui să uite discreția necesară în acțiune, precum și, îndatorirea de a fi modest;

542 *Ibidem*, p:248

triumfurile diplomatice aparente lasă într-adevăr în urma lor sentimente de umilință și o dorință de revanșă care compromit soliditatea.

„Menirea diplomației, dependentă de voința statelor, de situațiile mediului internațional, de sfidările pe care le ridică evoluția lumii contemporane este aceea de a contribui la o ordonare a sistemului internațional, la păstrarea păcii. Deși se sprijină pe mijloacele tehnice ale civilizației contemporane și dezvoltă ea însăși proceduri specializate, diplomația rămâne deopotrivă o știință și o artă, care nu poate renunța la contactul direct dintre oamenii care reprezintă statele lor. În acest fel, diplomația are în centrul determinării sale negocierile ca singura modalitate de a acorda voința și interesele distincte ale statelor”⁵⁴³.

Bibliografie:

1. Betea, Lavinia, Dorna, Alexandre (coord)- Psihologia politică o disciplină societală, Editura Curtea Veche, 2008.
2. Dushkina, Maia- Psihologia influenței, Editura Europress, București, 2008.
3. Prutianu, Ștefan, Antrenamentul abilităților de negociere, Editura Polirom, Iași, 2008.
4. Zăpârțan, Liviu, Petru, Negocierile în viața social-politică, Editura Eikon, 2007.
5. <http://ebooks.unibuc.ro/psihologie/rascanu/6.htm>.

STATUTUL ROMÂNIEI DE STAT MEMBRU NATO – GARANT ȘI FACTOR DE RISC PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ

Garofița BUZOIANU*

Romania's international status as a NATO member country has generated a series of debates and controversies even since the first moment of publishing the intent of accession. The main subject of interest for the political and military analysts is represented by the advantages and the risks the NATO member status could have on our country. Up to the present moment, this cooperation did not have any particular bad consequences over Romania; on the contrary, there have registered a sum of external and internal benefits, but the political and strategic world reality still offers a risks perspective for Romania's national security. Therefore, the major efforts of our country's political leaders should be concentrated on the external diplomacy and cooperation both with the NATO countries and the other states that could have a certain influence on Romania's security. Consequently, a very strict documented analysis should be realized, in order to establish a realistic balance of the advantages and the risks of Romania's NATO member status.

Cuvinte-cheie: statut, NATO, garant, factori de risc, România, Război Rece, securitate națională, strategie militară.

Ultimele două decenii au constituit, pentru majoritatea statelor lumii, o perioadă agitată, care le-a obligat, practic, prin ritmul alert al evoluției, la a înregistra progrese, la a se angrena într-o serie de activități internaționale colaterale, cu scopul de a se menține pe linia de plutire în rândul statelor dezvoltate. Însă, în prezent, termenul „dezvoltare” este foarte amplu și ambiguu pentru a putea defini clar un stat „dezvoltat”. Noțiunea diferă de la stat la stat, în funcție de puterea economică – în principal – de la care derivă capacitățile militare și, în egală măsură, rolul pe scena mondială.

Acestea fiind stabilite, nu rămâne de realizat decât o analiză amplă, de substrat, care să nu permită erori sau omisiuni, a relațiilor interstatale ale momentului, pentru a afla adevărul acțiunilor de nivel politico-diplomatic și militar care au loc, la ora actuală, în lume. Realitatea trebuie căutată dincolo de superficialitatea declarațiilor oficiale și de cauzele și obiectivele care au fundamentat crearea unor organizații internaționale care ființează în prezent și sub pretextul cărora sunt comise unele dintre cele mai grave încălcări ale drepturilor omului și ale Dreptului Internațional Umanitar, ale valorilor democrației în virtutea cărora este declarat că se acționează.

O consecință a Războiului Rece a fost dezvoltarea și proliferarea armamentelor nucleare, atât din partea principalelor antagoniste, cât și din partea diverselor state nealiniat. Sfârșitul Războiului Rece a oferit comunității mondiale de state prilejul de a reduce și în cele din urmă de a elimina armele nucleare; în caz de nereușită, ele vor continua, în mod inevitabil, procesul de proliferare, întrucât fiecare ”superputere” regională caută fie să-și extindă hegemonia, fie să egaleze capacitatea nucleară a unui potențial rival sau agresor.

* Sublocotenent, U.M. 01548 Focșani

Din această perspectivă, trebuie menționat rolul Statului Român în cadrul NATO. Având în vedere că statul român se află la granița sud-estică a Alianței Nord-Atlantice, a fost necesară, în primul rând, punerea la dispoziție a teritoriului național pentru observare și, ulterior, sprijinirea cu trupe a forțelor aliate din teatrele de operații. Legătura armamentului nuclear cu războiul împotriva terorismului și cu participarea României la astfel de acțiuni este încă de nivelul presupunerilor, realitatea fiind cunoscută numai de analiștii politico-militari.

Având la bază aceste date de referință, întrebarea care apare este „Ce rol poate avea România în complexitatea actuală a cadrului geopolitic mondial?”. Dacă s-ar lua în calcul criteriile menționate anterior, răspunsul la aceasta întrebare ar fi simplu – România nu poate deține niciun rol în plan extern, la scară mondială, din considerente ușor de intuit:

–► Economia națională abia a putut fi redresată și aliniată la standardele de îndeplinit în vederea aderării la NATO și U.E.;

–► Puterea militară nu este un punct forte al țării noastre; înzestrarea Armatei Române se află în faza de stagnare – obiectivul stabilit, în linii generale, este de a se realiza corespondența cu cerințele NATO, însă termenul de materializare rămâne încă sub semnul întrebării.

Pe cale de consecință, rolul României în plan internațional nu poate fi stabilit de către factorii noștri de decizie politică. În prezent, suntem doar un pion pe harta lumii, sub îndrumarea prevederilor tratatelor pe care le-am semnat și ale structurilor organizaționale din care facem parte.

Drept urmare, se cuvine ca aceasta analiză să fie făcută în baza anumitor date specifice de referință:

- România în calitate de stat membru NATO;
- Distanța geografică dintre România și Rusia;
- Strategia de securitate națională a României.

Începând cu anul 2007, România a fost admisă în structurile Alianței Nord-Atlantice. Din totdeauna, apartenența la o organizație internațională, de orice natură a fost ea, a presupus, alături de beneficiile în vederea cărora s-a adoptat decizia de colaborare, și o serie de riscuri majore. Aceste riscuri se raportează la siguranța statului, la integritatea teritorială și garantarea independenței naționale. Dacă se extrapolează consecințele aderării României la NATO, se poate afirma că acest statut presupune, fără îndoială, asumarea unor astfel de riscuri de către țara noastră.

În sprijinul ideii exprimate pot fi aduse diverse argumente, extrase chiar din tratatele semnate și din alte documente oficiale, precum și din analiza situației conflictuale internaționale, cu referire strictă la rolul deținut de Statul Român.

O primă trimitere se poate face la bine-cunoscutul articol 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, care reglementează condițiile de intervenție militară a statelor semnatare ale acestui Tratat, în situația în care oricare dintre statele membre NATO este victimă a unui atac neprovocat din partea altei puteri. Intervenția militară stipulată în acest articol este argumentată legitim, prin exercitarea „dreptului la apărare individuală sau colectivă”, drept conferit de articolul 51 din Carta Națiunilor Unite.

Drept urmare, din 2007, România a fost obligată, în virtutea semnării Tratatului de aderare la Organizația Atlanticului de Nord, la aceasta apărare colectivă a unui stat agresat, fără ca agresiunea să fi fost provocată, după cum precizam anterior. Întâmplător, acest stat este chiar S.U.A..

După cum se poate observa, se revine la ideea lui Wilson, de la începutul secolului al XX-lea – la ideea **apărării colective**, dar sub o altă formă. La sfârșitul Primului Război Mondial, Woodrow Wilson a creat „Cele 14 puncte”, prin care susținea că sistemul internațional trebuia să se bazeze nu pe echilibrul puterii, cum fusese până atunci, ci pe autodeterminarea etnică, iar securitatea statelor europene trebuia să depindă nu de alianțele militare, ci de securitatea colectivă. Însă un astfel de concept de existență statală nu putea avea aplicabilitate decât în cazul unor state cu o poziție geostrategică precum a S.U.A.. Situația statelor europene, unde cele mai puternice state sunt vecine și revendică de secole anumite teritorii aflate la granițele comune, nu putea fi reglementată prin ideea securității colective, cât timp aceasta se fundamenta pe renunțarea la principiul suveranității naționale și la interesele naționale. Ca și atunci, nici în situația actuală securitatea colectivă nu are succes sau șanse de aplicabilitate eficientă. În cadrul relațiilor internaționale pe care americanii s-au angajat să le arbitreze au încercat în permanență să inducă principii naționale, pe care le practică la nivelul conducerii interne. SUA considera că aceste principii ar duce la stabilirea păcii și echilibrului mondial, fără a face diferența între conceptul de „politica națională” și cel de „politica europeană/mondială” (aceasta în cazul în care ar exista ideea de „politica europeană/mondială”; termenul este prea pretențios pentru a putea fi suprapus unei întinderi teritoriale atât de vaste). Totodată, precum procedează la inducerea principiilor naționale la nivelul scenei internaționale, SUA resping anumite practici, care ar afecta propriile interese, pe motiv că dăunează securității colective și bunelor relații externe. În această situație poate fi menționat conceptul de „raison d’etat” al lui Richelieu, care afirma că interesele statului justifică întotdeauna mijloacele folosite pentru atingerea obiectivelor naționale. SUA neagă această afirmație, susținând că materializarea sa ar avea efecte nedorite asupra stabilității regionale și mondiale, însă, sub diferite pretexte, însăși armata americană aplică principiul lui Richelieu. Și nu numai că însăși națiunea americană confirmă prin fapte „raison d’etat”, ci atrage după sine și celelalte state membre NATO, având avantajul unor prevederi în tratatele internaționale care îi conferă legitimitate. Însă stipulațiile acestor tratate au fost concepute chiar sub influența SUA, iar Organizațiile cărora le-au dat naștere sunt conduse, din umbră sau chiar declarat, de către statul american.

România este unul din statele care sunt obligate contractual să se alinieze la politica NATO.

Evenimentele politice și geostrategice actuale generează o serie de dispute diplomatice mascate de către marii actori ai scenei internaționale, dispute care, practic, împart din nou lumea în două tabere. Analizii politici și militari ai statelor implicate de pe cele trei continente-părți ale conflictului încearcă să stabilească parametrii reali ai cauzelor acestor acțiuni, neluând în seamă pretextele care întotdeauna au precedat un conflict de mare amploare (*Ex: asasinarea prințului moștenitor al coroanei austro-ungare din 14/28 iunie 1914, care așă oferit contextul favorabil Austro-*

Ungariei pentru declanșarea Primului Război Mondial). Însă ar fi o dovadă de superficialitate dacă acești analiști s-ar opri, în cercetările lor, la contextul imediat anterior declanșării tensiunilor. Pentru aflarea adevărului care a stat la baza evoluției evenimentelor este absolut necesar să se apeleze la o analiză aprofundată în două direcții:

1. a fundamentului teoretic, ideologic care conferă o oarecare legitimitate confruntărilor (și care, de asemenea, pune în umbră esența acestora – obiectivele reale ale beligeranților);
2. a realității istorice și conjunctural-diplomatice a părților implicate sub aspect militar, strategic și politic, în corelație cu raporturile externe stabilite.

Deși, în prezent, esența democrației unui stat rezidă în aplicarea principiului separației puterilor în stat, aceste autorități nu sunt “separate” în adevăratul sens al cuvântului, nici chiar în lumina directivelor principiului în sine. Ele se intercondiționează, sunt interdependente atât în exercitarea atribuțiilor funcționale, cât și sub aspect procedural. Nu există nicio instituție care să ființeze în totalitate independent de celelalte entități administrative din aparatul de stat.

Paralela cu principiul separației puterilor în stat este necesară pentru o mai bună înțelegere a relației dintre elementul politic și cel strategico-militar dintr-un stat, relație care are ca rezultat final conceptul de „securitate” națională/regională. Astfel, deși decidentul politic se află în vârful ierarhiei unui stat, acesta nu face altceva decât să dea curs dezideratelor populației – în temeiul principiului reprezentării (specific societăților democratice) – pe de o parte, și să analizeze diversele probleme înaintate de către autoritățile competente în fiecare sector al societății – pe de altă parte. Deciziile politicii constituie, drept urmare, finalitatea legală a dezbaterilor de ordin militar și strategic național.

Alături de definițiile strict teoretice ale noțiunilor de „politică militară”, „strategie militară” și „securitate”, se impune a fi menționată natura relațiilor dintre ele. O primă întrebare care poate apărea este dacă se stabilește o legătură directă între aceste două concepte sau există un al treilea element la care ambele se raportează. Un răspuns la această întrebare îl găsim în scrierile lui Clausewitz. Acesta a identificat o indestructibilă corelare a strategiei militare și a politicii militare cu fenomenul siguranței naționale, în primă fază, și, ulterior, conform succesiunii logice a evenimentelor, cu fenomenul războiului. Războiul este un instrument al politicii. El înseamnă o continuare a acesteia; mai exact, punerea în aplicare a unor decizii adoptate la nivel politic. Însa modalitatea prin care politica „generează” războiul și, mai ales, calea prin care se ajunge la acesta se deduce din strategia de securitate națională.

Strategia nu este o simplă intermediere, așa cum nici politica nu este unicul generator de tensiuni, crize și conflicte, respectiv, de decizii pentru soluționarea acestora. Strategia are o existență bine definită și un rol ce nu poate fi suplinit, adoptat în permanență la dinamică socială, în special în ceea ce privește latura conflictuală a acestei dinamici. Strategia militară se va afla mereu între politica și război, va fi interfața dintre aceste două elemente, aflându-se, deopotrivă, în aria de cuprindere a ambelor concepte.

Strategia militară se prezintă atât ca știință, experiență și arta de punere în opera a unei decizii politice cu privire la compunerea, pregătirea și întrebuințarea forțelor și mijloacelor necesare războiului și luptei armate, cât și ca modalitate de expertiză militară pentru factorul politic.

Strategia militară nu mediază, ci transpune în practica politică în planuri de acțiune, în raport de resurse, de forțele puse la dispoziție și de legile acțiunii – respectiv, de legile angajării militare. Ea apare, astfel ca o modalitate de proiectare și construcție a acțiunii raportat la scopurile și obiectivele fixate și la sacrificiul pe care statul în cauza este dispus să îl facă.

În prezent, în societatea de tip informațional, strategia militară se apropie tot mai mult de politica militară, în condițiile în care a devenit tot mai greu să se facă o distincție clară între componenta strategică și cea politică a unei acțiuni naționale de securitate și protejare a populației și a valorilor naționale definite în articolul 1 din Constituția României intrată în vigoare în anul 2003. Delimitarea între sferele de interes ale acestor două domenii a devenit un act de necesitate, întrucât politicul are tendința de a diminua rolul strategiei, asumându-și funcții pe care nu le poate duce la îndeplinire. Abia atunci când factorul decizional din aparatul de stat adoptă hotărârea de declanșare a războiului, apare, în toată complexitatea sa, necesitatea modelării strategice atât a războiului, precum și a întregului proces decizional-politic.

De aceea, domeniul strategiei militare se situează, la nivel dinamic, între rigoarea principiilor și imprevizibilitatea acțiunilor militare. Insa o astfel de accepțiune rămâne, totuși, discutabilă, întrucât domeniul militar nu reprezintă o realitate în sine, ci face parte din construcția complexă a unui stat, a mediului național și a mediului internațional. În toate tipurile de societate, domeniul militar este integrat celui politic și social, deși în multe țări se încearcă îndepărtarea militarilor de viața politică; în esența ei, instituția militară este tot un instrument al politicii, o componentă a acesteia.

Desigur, există o serie de raporturi stabilite între politica militară și strategia militară, dar un prim aspect al acestora ar fi modul în care cele două domenii se influențează reciproc:

- a) **Strategia militară**, în diferitele sale elemente (procedeele preconizate pentru întrebuințarea forțelor armate, amplasarea generală a operațiilor) **apare ca rezultat al politicii militare;**
- b) **Strategia militară imprimă ritmul și direcția politicii militare.**

Principiile de securitate națională apar în calitate de consecință a îmbinării și a modului de aplicare a acestor două concepte.

a) Situația în care aparatul politico-militar al statului impune directivele strategiei militare se întâlnește în special în timp de pace, încă dinainte ca aceste două concepte să fi fost delimitate teoretic, doctrinar. Un argument puternic în sprijinul acestei idei în constituie dinamica raporturilor internaționale înregistrată de-a lungul timpului și sistemul de alianțe politico-militare aferent.

Această realitate a fost speculată pe teritoriul țării noastre încă din perioada medievală, de la întemeierea statelor medievale românești. În funcție de puterea militară de moment a marilor imperii vecine, voievozii români au alternat alianțele încheiate. Abia după ce o parte a frontierei era asigurată împotriva unui posibil atac,

conducătorii statelor nord-dunărene se puteau angaja în acțiuni militare. Un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă participarea românilor la cruciadele antiotomane. Astfel, înainte de declanșarea ostilităților era necesară o abilitate politico-diplomatică deosebită a șefilor de state pentru a se alia puterilor care diminuau la maxim potențialele riscuri ale unei angajări armate.

Treptat, acestor colaborări interstatale li se conferă o mai mare credibilitate și legitimitate, prin modernizarea procedurilor de semnare a tratatelor internaționale și a principiilor incluse (care maschează tot mai mult adevăratele obiective sub o perdea a militării pentru drepturile omului și pentru pace și stabilitate).

- ◆ implicarea unui număr mai mare de state;
- ◆ precizarea în stipulațiile acordurilor semnate a unor obiective comune, dar care exclud tot mai mult ideea de agresiune;
- ◆ încheierea unor alianțe în baza unor principii universale pe care le apără (în virtutea drepturilor omului și a ideii de guvernare constituțională promovate de Revoluția Franceză din 1789);
- ◆ apariția, către sfârșitul secolului al XIX-lea, a conceptului de conștiința națională – care a stat la baza acțiunilor de formare a unor noi state în Europa – Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, Italia, Germania;
- ◆ introducerea principiului autodeterminării în urma Revoluției Bolșevice din Rusia (1917), care a încurajat acțiunile militare din anii 1917-1918 pentru proclamarea independenței naționale a multor state din Europa și pentru încadrarea în limitele aceluiași frontiere a popoarelor de un singur neam, vorbitoare de aceeași limba.

Toate aceste principii au generat, după sfârșitul Primului Război Mondial, modificarea radicală a hărții geopolitice a lumii. Astfel, aceste exemple ilustrează modul în care politica militară a statelor direcționează acțiunile în plan strategic, în baza clauzelor tratatelor semnate.

O prima soluție postbelică a fost crearea Societății Națiunilor, menită să asigure pacea și stabilitatea în lume. Fundamentul ideologic de înființare a acestei organizații l-a constituit principiul securității colective.

Ce aduce nou ideea de securitate colectivă în abordarea politico-militară a relațiilor internaționale? Ea se constituie într-o opoziție față de practica alianțelor tradiționale. Acestea erau îndreptate împotriva unor amenințări specifice și stabileau obligații precise pentru grupuri aparte de națiuni, aduse împreună pentru a servi intereselor naționale proprii, în niciun caz în apărarea ideii de stabilitate. Drept urmare, s-a încercat depășirea unor tipare înrădăcinate în practica marilor state ale Europei, tipare precum:

- ◆ Fundamentul care a stat la baza creării Sfintei Alianțe, în 1815 – o prima reunire a marilor puteri europene (Anglia, Franța, Spania, Portugalia, Rusia, Prusia și Piemontul) cu scopul de a proteja un interes exclusivist, de natura teritorială: status-quo-ul momentului respectiv și monarhiile absolutiste;
- ◆ Alianțele din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, marcate de agitații politice și militare care au dus la apariția unor noi state – realitate care a determinat reconsiderarea politicilor militare ale marilor state;

◆ Cele doua blocuri politico-militare înființate la sfârșitul veacului – Puterile Centrale și Antanta – care au făcut practic obiectul primei conflagrații mondiale.

Securitatea colectivă încearcă să depășească acești parametri, în sensul ca nu definește nicio amenințare anume, nu oferă garanții niciunei națiuni în mod aparte și nu face discriminări. Teoretic, ea este menită să se opună oricărei amenințări la adresa păcii, indiferent cine este inițiatorul ei și asupra cui este îndreptată.

Securitatea colectivă contribuie la instaurarea unui climat de siguranță doar dacă toate națiunile (implicate în procesul apărării colective) împărtășesc idei aproape identice fata de natura provocării și sunt gata să folosească forța sau să aprecieze corect temeiul unei intervenții, ignorând la modul absolut interesul național pe care l-ar putea avea în chestiunea respectivă.

Astfel percepea și Wilson rolul securității colective către sfârșitul Primului Război Mondial, însă comportamentul oamenilor de stat prezenți la Versailles a înșelat așteptările în sensul sperat. Fără excepție, aceștia au pus accentul pe interesele naționale și au lăsat apărarea scopurilor comune în seama lui Wilson, a cărui țară nu avea, de fapt, niciun interes național, în accepțiunea europeană a termenului, în divergentele teritoriale ale acordului.

b) Intr-o altă accepțiune, strategia militară influențează major politica militară a statelor, de aceasta dată în situație de criză sau de război, în primul rând.

În funcție de rezultatele confruntării de pe câmpul de luptă operațional se determina și prioritățile politicii de ansamblu a statului. În susținerea acestei afirmații pot fi menționate o serie de exemple – o multitudine de conflicte, de mai mică sau mai mare amploare, dar care, în mod natural, au urmat același curs al subordonării politicii militare fata de strategia militară și de rezultatele mereu schimbătoare ale acesteia.

Războiul pentru dobândirea independenței de stat a României constituie o concretizare evidentă a acestei realități teoretice. Au fost necesare lungi discuții între diplomații români și reprezentanții Imperiului Țarist pentru a se ajunge la semnarea Convenției romano-ruse din 4 aprilie 1877, în condițiile în care țarul susținea ca Statul Român trebuie să permită traversarea teritoriului național de către trupele ruse fără condiții, cu ocazia izbucnirii războiului cu Turcia. Convenția însă nu făcea decât să confere legitimitate pătrunderii armatei ruse în spațiul românesc și să precizeze condițiile în acest sens. Rusia a refuzat categoric o colaborare militară cu armata română. Însă, înfrângerile suferite de către trupele țarului în primele două lupte de la Plevna duc la vestita telegramă trimisă de către Marele Duce Nicolae (comandantul armatei țariste) Principelui Carol I, solicitând intervenția armatei române. Astfel, ceea ce au respins cu hotărâre înainte de declanșarea ostilităților a devenit o necesitate pentru succesul de partea Rusiei datorită evoluției situației strategice de pe câmpul de luptă.

De asemenea, România este din nou pusă într-o situație în care este absolut necesar să schimbe direcția de acțiune în politica militară a statului la sfârșitul Războiului din 1914 - 1918. Aceasta a fost declanșată de un fenomen care nu ar fi putut fi prevăzut – izbucnirea Revoluției Bolșevice în Rusia. În acel moment (1917), trupele ruse au fost retrase de pe frontul românesc, lipsind Armata României de

sprijinul aliaților și obligând-o să lupte singură împotriva Puterilor Centrale, în condițiile în care întreaga administrație românească fusese retrasă în Moldova, după ocuparea Bucureștiului de către germani. În 1918 Rusia începe tratativele de pace cu Germania, încalcând, în acest mod, înțelegerea cu aliații care alcătuiau blocul Antantei. Rămânând singură în zonă, izolată de aliați, România se vede nevoită să participe la negocieri și să încheie Armistițiul de la Focșani cu cele două puteri și, ulterior, Pacea de la Buftea cu Germania (foarte dezavantajoasă pentru România, pe care, de altfel, regele Ferdinand a refuzat să o ratifice, ceea ce s-a dovedit o dovadă de un deosebit tact diplomatic din partea regelui). Aceste acte ale țării noastre au constituit ulterior pretextele pentru excluderea României de la negocierile postbelice și nerespectarea Convențiilor cu puterile Antantei din 1916. Pretextul a costat în faptul că România ar fi încheiat pace separată cu tabăra adversă, însă realitatea a fost, după cum am menționat anterior, ca Rusia a fost cea care a început negocierile de pace și a lăsat armata română fără sprijin, într-un moment critic. Astfel, evoluția strategică din teritoriu a generat reorientarea politicii militare a Statului Roman așa cum se va întâmpla și la 23 august 1944, însă în cu totul alte condiții, în cu totul alta direcție și cu consecințe pe care și astăzi societatea românească se străduiește să le depășească.

Prezentul confrunta acum statele lumii cu un alt sistem de alianțe, de o altă natură decât alianțele tradiționale sau decât securitatea colectivă. Acest nou sistem se afla sub monopolul absolut, dar nedeclarat, al strategiei politico-militare NATO, unde exista o mare discordanță între principiile fundamentale ale alianței și strategia de punere în practică a acestora.

În prezent, corpul suprem al forțelor aliate NATO procedează la o reanalizare a principalelor direcții de acțiune politică și militară, luând în calcul erorile recente din Kosovo. Politica militară a NATO se dovedește în continuare deosebit de eficient reglementată, referindu-se la existența condițiilor de aderare pentru statele care doresc să se alăture alianței. Însă este în principal cazul statelor „mici”, cu un sistem economic caracterizat încă de multe lipsuri, asemeni domeniului militar, state a căror **strategie militară este influențată de politica militară a statului** – aderarea la structurile NATO. În teritoriile Orientului Apropiat însă se înregistrează un cu totul alt fenomen – **politica militară a statelor se afla sub jurisdicția acțiunilor de nivel strategic** desfășurate în zona. În aceasta situație se găsesc statele „mari”, puterile militare ale lumii, ale căror raporturi se stabilesc în funcție de dinamica acțiunilor armate la care participă, de succesul/eșecul operațiunilor luptei armate în teritoriu (declarațiile oficiale și neoficiale ale diplomaților americani, ruși, iranieni, irakieni, etc. și continua cursa a înarmărilor, de aceasta data cu potențiale efecte mult mai devastatoare decât în conflictele anterioare).

Astfel, societatea prezentului oscilează în stabilirea conceptului care domina, în practica, asupra celuilalt, fiind absolut necesar să se ia în calcul toți factorii care intervin în definirea noțiunii de „strategie militară”, precum și în trasarea caracteristicilor „politicii militare”.

România este unul din statele care sunt obligate contractual să se alinieze la politica NATO, însă trebuie să răspundă, în paralel, și cerințelor de asigurare a securității de stat și de menținere a unor bune relații cu statele vecine.

Evenimentele din ultima perioadă au creat unele tensiuni atât în cadrul aparatului politic românesc, din perspectiva colaborării cu vecinii, precum și în rândul populației românești.

Un prim eveniment care a sporit atenția statelor europene și a celor membre NATO asupra României l-a constituit disputa între Ucraina și Federația Rusă pe motivul prețului gazelor naturale pe care le furniza Statului Ucrainean și a datoriilor acestuia din urmă față de companiile de gaz rusești. În condițiile în care Rusia profită de pe urma statutului său de principal furnizor de gaze pentru statele europene, pretinde că Ucraina are datorii față de companiile furnizoare de gaze pentru a atrage atenția că economia europeană depinde în mare măsură de Statul rus. Culisele acestor divergențe divulgă alte interese, de asemenea de natură geostrategică și politico-militară. Un moment asemănător a avut loc cu doi ani în urmă, când Cehia urma să fie acceptată în Uniunea Europeană, eveniment nu foarte agreat de către Federația Rusă. Drept urmare, Rusia oprește furnizarea de gaze către Cehia, invocând ca motiv o defecțiune tehnică. De asemenea, în prezent, Ucraina urmează să fie acceptată ca stat membru U.E.. Însă rolul României în desfășurarea acestor divergențe este de natură a servi intereselor Uniunii Europene. Cu scopul de a limita dependența de Federația Rusă pentru furnizarea de gaze către statele Europei, Uniunea Europeană a conceput un plan în care se prevede crearea unei conducte de gaze care să pornească din Kazakhstan și care urma să treacă pe sub teritoriul țării noastre, evitând Rusia. Tratatările și analiza celor pe care o asemenea acțiune le-ar presupune au scos la lumină costuri destul de ridicate, pe care, în contextul crizei economice actuale, statele continentului european nu și le-ar permite momentan. Această problemă a fost lăsată în stadiul inițial, având în vedere că divergențele între Rusia și Ucraina au luat sfârșit.

Starea de buna relaționare cu statele vecine a fost din nou amenințată în primăvara anului 2009, în momentul alegerilor pentru Parlamentul Republicii Moldova. Manifestările populare au oferit prilejul Președintelui Statului de la Est de Prut să rupă relațiile diplomatice cu România, pe motiv că evenimentele au fost susținute ideologic, economic și politic de către românii naționaliști. Surse mass-media de la Chișinău au transmis, cu ocazia acestor revolte ale populației moldovene, că există dovezi care atestă, în primul rând, că distrugerile clădirilor Parlamentului nu au fost provocate de către manifestați, ci chiar de membrii Partidului Comunist, pentru a trezi simpatia Uniunii Europene și pentru a-și justifica acțiunile violente. Drepturile omului au fost grav încălcate în timpul manifestațiilor, această realitate a fost surprinsă și de către trimișii speciali ai Uniunii Europene, iar autoritățile locale erau nevoite să-și găsească justificări. În al doilea rând, lăsând deoparte declarațiile oficiale ale președintelui Republicii Moldova care ajunsese să acuze oficial Statul Român de intervenție în situația internă a Republicii Moldova, există dovezi potrivit cărora Federația Rusă aproviziona autoritățile moldovene cu armament și muniție pentru continuarea violențelor și pentru eventuale alte necesități de natura militară.

Uniunea Europeană, inițial, susține partea română în arbitrarea acestui conflict, însă, după intervenția Rusiei, a procedat la aplanarea disputelor.

În contextul confruntărilor actuale, în condițiile pe care relațiile internaționale le impun, România este obligată să manifeste o mare abilitate politico-diplomatică,

pentru a putea jongla între respectarea tratatelor internaționale pe care le-a semnat și necesitățile de protejare a intereselor naționale, a valorilor democratice, a suveranității, integrității, independenței și indivizibilității Statului Român. Deciziile care se iau la nivel înalt trebuie într-atât de bine analizate, încât să fie sesizate eventualele riscuri la care țara noastră s-ar expune și să fie evitate.

Concluzii

Drept concluzie a acestor analize de prim-plan, în sensul în care politica militară stabilește cursul strategiei militare, se poate deduce că în urma încheierii unor tratate de alianță, semnatarii sunt constrânși fie la inacțiune militară, fie la intervenție armată, în funcție de ce stabilește nucleul decizional al alianței, dar, în orice caz, pierd mult din nivelul de libertate de acțiune în plan extern. Si în aceasta situație există excepții, atunci când evenimentele internaționale sunt favorabile sau puterea statului este suficient de mare pentru a se putea confrunta cu o eventuala opoziție în forță. Un exemplu îl constituie intrarea României în Primul Război Mondial (în 1916) alături de Antanta, nu de Puterile Centrale, cu care avea semnat tratatul de alianță din 1883. Motivul acestui act al romanilor l-a reprezentat faptul ca Austro-Ungaria nu fusese atacata, ci ea însăși atacase, la 14/28 iulie 1914, declanșând ostilitățile între cele doua blocuri politico-militare. De asemenea, Statul Roman are aceeași atitudine de aparentă nesupunere față de clauzele tratatelor încheiate în 1968, când, mai mult decât refuzul de a participa la invadarea Cehoslovaciei de către puterile Tratatului de la Varșovia, condamna intervenția acestora, deși țara noastră a fost unul din membrii fondatori ai acestei coaliții.

Bibliografie:

1. *Strategia de securitate națională a României, 2007*
2. „*Diplomația*”, Henry Kissinger
3. “*Diplomație europeană*”, Dumitru Mazilu
4. “*Ghid de diplomație*”, R. G. Feltham
5. “*Intervenții*”, Noam Chomsky
6. *Tratatul Atlanticului de Nord*
7. *NATO Handbook*.

REZOLUȚIILE CONSILIULUI DE SECURITATE AL ONU CU IMPLICAȚII ASUPRA ȚĂRILOR DIN BALCANII DE VEST

Cristina GĂLUȘCĂ*

When states become members of the UN, they accept and assume the obligations under the UN Charter. The UN has four major objectives: to maintain international peace and security, to develop friendly relations among nations, to cooperate in solving international problems and promote respect for human rights, to be a center for harmonizing the actions of all states.

Kosovo is one of the UN peacekeeping missions. No other operation has not been so comprehensive and has not met so many partners under UN leadership. Following SC Resolution 1244 of 10 June 1999, established the UN Interim Administration in Kosovo (UNMIK), under the protection of NATO-led multinational force (KFOR), with the overall objective of ensuring the gradual substantial autonomy and self governing in the province.

The European perspective contributes to strengthening democracy and stability to candidate or potential candidate countries. Throughout this process, the countries in the Western Balkans can count on solidarity, political, economic and financial cooperation provided by the UN, EU, NATO and OSCE.

Cuvinte-cheie: *peace, security, resolutions, cooperation, perspectives.*

Organizația Națiunilor Unite a fost înființată la 24 octombrie 1945 când un număr de 51 de țări se angajau să mențină pacea prin cooperare internațională și securitate colectivă. Astăzi, aproape toate națiunile lumii sunt membre ONU: în total 192 de țări. Când statele devin membre ONU, ele acceptă și își asumă obligațiile prevăzute în Carta Națiunilor Unite, un tratat internațional care stabilește principiile de bază ale relațiilor internaționale.

Conform Cartei, ONU are patru obiective majore:

- să mențină pacea și securitatea internațională;
- să dezvolte relații de prietenie între națiuni;
- să coopereze în rezolvarea problemelor internaționale și în promovarea respectului pentru drepturile omului;
- și să fie un centru pentru armonizarea acțiunilor tuturor statelor.

ONU nu este un guvern și nu emite legi. Oferă totuși mijloace pentru rezolvarea conflictelor internaționale și pentru formularea de politici în chestiuni care ne afectează pe toți. În cadrul Organizației, toate statele membre – mari sau mici, bogate sau sărace, cu vederi politice și sisteme sociale diferite – au un cuvânt de spus și drept de vot egal. Un număr semnificativ de studii și lucrări a sugerat faptul că ONU deține capacități limitate la nivel de “conceptualizare, expertiză, know-how și resurse dedicate în mod special construirii unor Instituții de stat eficiente, de susținere”⁵⁴⁴.

1. Organizația Națiunilor Unite a fost creată ca o măsură de siguranță în vederea evitării unor noi amenințări la adresa păcii la finele celui de-al doilea război

* **Doctorand, atașat diplomatic, Ministerul Afacerilor Externe.**

⁵⁴⁴ Biroul executiv al Secretarului General (2006), *Capacitatea Națiunilor la nivel de realizare a păcii*, 2006, p.6. *Developing a Security Sector Reform Concept for the United Nations*, Expert Workshop Conference Report, 7 iulie 2006, p.5.

mondial, iar activitățile de menținere a păcii în lume sunt printre cele mai vizibile acțiuni. Prin intermediul diverselor sale agenții ONU este implicată într-un vast proces de îmbunătățire a condițiilor de viață la nivel mondial⁵⁴⁵.

În temeiul art. 24 alin. (1) din Cartă, principala responsabilitate în menținerea păcii și securității internaționale revine Consiliului de Securitate. Atribuirea acestei responsabilități se bazează pe faptul că, dintre organele ONU, Consiliul de Securitate este cel mai eficace întrucât are un număr restrâns de membri, este organizat să poată funcționa, în mod permanent, iar în adoptarea hotărârilor sale încredințează o răspundere mai mare marilor puteri, membre permanente ale Consiliului.

De altfel, pentru păstrarea primordialității Consiliului de Securitate în reglementarea diferendelor dintre state, Carta prevede că orice problemă privind pacea și securitatea internațională, care reclamă să se întreprindă o acțiune, va fi diferită de Adunarea Generală Consiliului de Securitate (art. 11.2) și că atât timp cât Consiliul de Securitate exercită în privința unui diferend sau unei situații funcțiile care îi sunt atribuite prin Cartă, Adunarea generală nu trebuie să facă nici o recomandare cu privire la acel diferend sau situație, în afară de cazul în care Consiliul de Securitate ar cere asta (art. 12 alin. (2)).

În exercitarea funcțiilor sale în domeniul păcii și securității internaționale, Consiliul de Securitate acționează în temeiul mai multor prevederi ale Cartei. Esențial, el își exercită puterile în acest domeniu în baza prevederilor cap. VI, „Rezolvarea Pașnică a diferendelor”, a cap. VII, care îl abilitază să ia măsuri preventive sau coercitive, „în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune”, ca și a cap. VIII, denumit „Acorduri regionale”, care tratează competența acordurilor sau organismelor regionale de a lua anumite măsuri privind menținerea păcii și securității și raporturile acestora cu Consiliul de Securitate.⁵⁴⁶

Consiliul de Securitate poate acționa din proprie inițiativă (ex officio); de asemenea, poate interveni la sesizarea părților în diferend sau a unui stat membru ONU, ori la sesizarea unui stat nembrău, cu privire la un diferend la care este parte, dacă acceptă pentru acel diferend obligațiile de rezolvare pașnică prevăzute de Carta ONU.

De îndată ce părțile au supus diferendul Consiliului de Securitate, acesta poate să facă recomandări, cu privire la procedurile de aplanare adecvate, putând recomanda și condițiile de rezolvare, după cum el poate să recomande părților și soluția de fond. În exercitarea atribuțiilor de soluționare, Consiliul de Securitate poate crea comisii de anchetă sau poate desemna anumite persoane, ori se poate adresa Secretarului General sau poate trimite observatori la fața locului.

Rezoluțiile adoptate de Consiliul de Securitate în aplicarea prevederilor cap. VI din Cartă au caracterul de recomandări, fără valoare obligatorie pentru părți. Cu toate acestea, recomandările Consiliului de Securitate generează obligații de comportament în sarcina statelor. În primul rând, în baza art. 34, statele nu pot împiedica Consiliul de Securitate de a ancheta „orice diferend sau orice situație care ar putea da naștere unui diferend”, în scopul de a stabili dacă prelungirea diferendului

⁵⁴⁵ *Developing a Security Sector Reform Concept for the United Nations*, pp. 4,7,9,12.

⁵⁴⁶ *Manuel sur la reglement pacifique des differende entre etats*, New York, 1992, pp.117-118.

sau a situației ar pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale. În al doilea rând, părțile la un diferend nu pot refuza invitația Consiliului de Securitate de soluționare a acestui diferend pe cale pașnică, printr-unul dintre mijloacele prevăzute în art. 33 sau prin alte mijloace pașnice, la alegerea lor. Cu toate că rezoluțiile adoptate de Consiliul de Securitate, în baza cap. VI din Cartă nu au forță juridică obligatorie, ele nu sunt lipsite, din punct de vedere politic, de o anumită semnificație. Statele trebuie să le ia în considerare și să examineze cu bună credință posibilitatea de a li se conforma. Această obligație decurge din rolul pe care întreaga comunitate internațională l-a atribuit Consiliului de Securitate în asigurarea păcii și securității internaționale.

Kosovo este una dintre misiunile ONU⁵⁴⁷ de menținere a păcii fără precedent din punct de vedere al complexității structurale și al obiectivelor. Nicio altă operațiune nu a mai fost atât de multilaterală și nu a mai reunit atât de mulți parteneri sub conducerea ONU. Violențele au erupt în Kosovo spre sfârșitul anului 1998, în urma unei campanii militare și de politie, inițiată de către autoritățile centrale iugoslave împotriva insurgenților separatiști albanezi din sudul provinciei Kosovo. În urma acestei campanii și a refuzului autorităților iugoslave de a respecta rezoluțiile CS și propunerile comunității internaționale pentru soluționarea politică a conflictului (inclusiv Acordurile de la Rambouillet), NATO a reacționat prin lovituri militare aeriene asupra Iugoslaviei, din martie și până la sfârșitul lunii iunie 1999.

Ca urmare a loviturilor aeriene efectuate de NATO și a evoluțiilor politice ulterioare, Kosovo a fost scos de sub controlul Belgradului. În urma rezoluției CS 1244, din 10 iunie 1999, s-a instituit în Kosovo o administrație interimară ONU (UNMIK), aflată sub protecția forțelor multinaționale conduse de NATO (KFOR), cu obiectivul generic de a asigura, progresiv, o autonomie substanțială și autoguvernarea populației din provincie. Zona Balcanilor de Vest este marcată, în special, de situația dificilă din provincia Kosovo, o problemă de securitate majoră și un element-cheie pentru stabilizarea regiunii.

Implicarea României în dezbateră dosarului Kosovo la CS a avut întotdeauna în vedere realizarea unei stabilități durabile, precum și a unei societăți tolerante, bazată pe principii democratice. Primul eveniment major legat de dosarul Kosovo, în timpul mandatului României la CS, l-au constituit violențele interetnice din martie 2004, care s-au soldat cu moartea unor civili sârbi și albanezi, precum și a unor membri ai forțelor de menținere a păcii.

România a susținut atât în calitate de membru al CS din regiune, cât și de președinte în exercițiu al Grupului de Coordonare și Redactare din cadrul Grupului de Contact pentru fosta Iugoslavie, convocarea unei reuniuni de urgență a CS. În cadrul reuniunii s-a adoptat o declarație a Consiliului, prin care s-au condamnat violențele pe scară largă din provincie, făcându-se și un apel către încetarea imediată a violenței și reluarea dialogului pașnic.

UNMIK a luat ființă la 10 iunie 1999, prin rezoluția nr. 1244 a Consiliului de Securitate. Astfel, UNMIK era mandatată să asigura funcțiile administrative de bază; să promoveze instaurarea unei autonomii și auto-guvernări cât mai largi în Kosovo;

⁵⁴⁷ *A Comprehensive review of the situation in Kosovo*, Eide Report (2005), S/2005/635 pp. 9-10.

să faciliteze procesul politic prin care să se decidă viitorul statut al provinciei⁵⁴⁸; să coordoneze sprijinul umanitar oferit de toate agențiile și programele; să sprijine reconstrucția infrastructurii; să asigure respectarea legii și a ordinii publice; să promoveze drepturile Omului; să asigure întoarcerea în siguranță și fără opreliști a refugiaților și a persoanelor strămutate înapoi în Kosovo.

Acțiunea întreprinsă a avut ca rezultat realizarea condițiilor fundamentale pentru începerea reconstrucției. Intervenția militară a NATO în Kosovo a urmat după mai mult de un an de violență crescândă și încălcarea repetată de către Belgrad a rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU solicitând acestuia să pună capăt represiunii pe care o exercita împotriva populației albaneze din Kosovo.

În martie 1999, Alianța a decis să lanseze o campanie aeriană împotriva structurilor militare și paramilitare ale guvernului iugoslav responsabile pentru represiune. Decizia a fost luată după epuizarea tuturor celorlalte opțiuni și eșecul repetat al convorbirilor de pace de a înfrânge intransigența Belgradului. Confrunțați cu incapacitatea Consiliului de Securitate al ONU de a lua măsuri în vederea respectării rezoluțiilor sale privind conflictul, aliații au ajuns la concluzia că singura opțiune pentru oprirea catastrofei umanitare și restaurarea stabilității în regiune era recurgerea la mijloace militare.

Campania aeriană astfel declanșată urma să dureze 78 zile. În pofida intenselor dezbateri politice privind intervenția Alianței, acțiunea întreprinsă a avut ca rezultat realizarea condițiilor fundamentale necesare pentru începerea reconstrucției, prin:

- Încetarea tuturor acțiunilor militare ale părților implicate în conflict;
- Retragerea din Kosovo a Armatei Iugoslave, precum și a poliției și forțelor paramilitare sârbe;
- Acordul privind prezența în Kosovo a unei forțe militare internaționale;
- Acordul privind reîntoarcerea necondiționată și sigură a refugiaților și a persoanelor strămutate;
- Asigurarea dorinței tuturor părților de a coopera pentru ajungerea la un acord politic referitor la Kosovo.

Mandatul Forței Kosovo (KFOR) condusă de NATO, are ca bază atât un acord militar tehnic între NATO și comandanții iugoslavi, cât și Rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate al ONU, ambele din 1999.

Ministrul Afacerilor Externe din Kosovo, Skender Hyseni, a cerut statelor care "au amânat recunoașterea Republicii Kosovo până la decizia Curții de la Haga să facă pași în această direcție". România este, alături de Spania sau Rusia, una dintre țările care nu au recunoscut independența Kosovo, iar Curtea Internațională de Justiție a decis pe data de 22 iulie 2010, că declararea independenței nu violează dreptul internațional.

Consiliul a luat act de faptul că statele membre vor decide ele însele asupra relațiilor acestora cu Kosovo, în conformitate cu practica națională și dreptul internațional. A subliniat faptul că situația provinciei Kosovo reprezintă un caz *sui generis* care nu pune în discuție principiile suveranității și integrității teritoriale, Carta ONU și rezoluțiile Consiliului de securitate sau Actul final de la Helsinki. Consideră,

⁵⁴⁸ *The Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned*, (Oxford: Oxford University, 2000).

de asemenea, binevenită prezența în continuare a comunității internaționale, în temeiul Rezoluției 1244 a Consiliului de securitate al ONU. Consiliul a reiterat disponibilitatea UE de a juca un rol de prim - plan în consolidarea stabilității în regiune.

Comisia, în concordanță cu concluziile Consiliului, consideră că este important ca Belgradul și Pristina să își respecte angajamentele anterioare de a se abține de la orice fel de acțiuni sau declarații care ar putea constitui un pericol la adresa securității.

Comisia salută reafirmarea de către Consiliu a angajamentului său de a sprijini pe deplin și în mod efectiv perspectiva europeană pentru Balcanii de Vest, precum și apelul adresat Comisiei de a utiliza instrumente comunitare în vederea promovării dezvoltării economice și politice și de a propune regiunii, în sens larg, măsuri concrete pentru a se avansa în această direcție.

Zece dintre cei 14 judecători ai Curții Internaționale de Justiție au fost de acord că declararea independenței de către Kosovo nu a încălcat dreptul internațional general. Avizul Curții Internaționale de Justiție (CIJ) a eliminat ultimele îndoieli pe care le-ar fi putut avea țările care nu au recunoscut independența Kosovo. Până în prezent, Kosovo a fost recunoscut de 69 de țări, între care Statele Unite și 22 dintre cele 27 de state membre UE. Acesta are două milioane de locuitori, dintre care 90% sunt albanezi.

Cooperarea regională a fost, totuși, afectată de abordarea Serbiei privind independența Kosovo. În ceea ce privește comerțul, guvernul sârb nu recunoaște Kosovo, nici ștampilele vamale, care au fost notificate de Comisia Europeană și care sunt, în conformitate cu UNMIK, în conformitate cu dispozițiile din Rezoluția 1244. În conformitate cu RCONU 1244/99, guvernul sârb a făcut primii pași în procesul de cooperare cu UE, statul de drept, misiunea (EULEX), dar aceste eforturi trebuie consolidate în continuare.

În atingerea acestor obiective, România va sprijini activ, în conformitate cu principiile dreptului internațional, aplicarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU⁵⁴⁹, a deciziilor și recomandărilor pertinente ale Consiliului Europei și ale OSCE, și va contribui eficient, împreună cu statele din regiune, la înfăptuirea măsurilor și programelor politice, economice și de securitate în cadrul NATO și al Uniunii Europene. În acest domeniu, prioritară este înlăturarea blocajelor din calea soluționării diferendelor și a stărilor de tensiune, criză și conflict, în așa fel încât aceste acțiuni să permită dezvoltarea instituțiilor democratice, să genereze securitate și să deschidă perspectivele prosperității, prin respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, întărirea încrederii, dezvoltarea cooperării regionale și promovarea multiculturalismului.

Țara	Nr.
Germania	1
Ghana	1
Italia	1
Turcia	1
România	1

⁵⁴⁹ Jamal Benomar, *Rule of Law Assistance: Lessons Learned from International Experience*, UN, 2007, p. 1.

Federația Rusă	1
Pakistan	1
Ucraina	1
Total	8

Tabel 1: Structura componentei poliției a Misiunii Administrației Interimare a Organizației Națiunilor Unite în Kosovo (15 ianuarie 2011)
Sursa: UN Security Council – Report 11-21456(E)

În urma analizelor la nivelul Kosovo a rezultat faptul ca percepția oamenilor asupra situației politice, sociale și economice este slabă, iar măsura satisfacției publicului față de instituțiile guvernamentale și publice, relații inter-etnice și nivelul de securitate sunt scăzute. Oamenii din Kosovo cred numai parțial în procesele democratice din Kosovo, deoarece acestea nu îndeplinesc standardele democratice. În ceea ce privește perspectivele pentru normalizarea relațiilor inter-etnice dintre albanezii din Kosovo și sârbii kosovari, se consideră că acest fapt se va realiza într-un viitor foarte îndepărtat.

Pe data de 16 decembrie 2010 s-a adoptat în unanimitate de către Comisia pentru afaceri juridice și drepturile omului a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei o rezoluție privind raportul „Tratamentul inuman al persoanelor și traficul ilicit de persoane în Kosovo”. Acest fapt a provocat reacții divergente și brusc un val de frustrare printre politicienii din Kosovo și Albania. Autoritățile din Kosovo au respins acuzațiile ca fiind o crimă împotriva albanezilor, fiind de fapt presupuneri inexistente și fapte ce nu au fost dovedite de justiția internațională, ci idei sprijinite de o rețea care se opune independenței în Kosovo. Prin contrast, în Serbia, raportul a fost considerat o justificare.

În 2003, UNMIK a oferit Tribunalului Internațional pentru Fosta Iugoslavia informațiile și concluziile proprii în ceea ce privește afirmațiile cuprinse în Raportorul Special Marty. La sfârșitul anului 2008 și începutul lui 2009, UNMIK a transferat toate fișierele pertinente către EULEX, care și-a exprimat disponibilitatea de a lua în considerare orice dovadă pe care o poate descoperi Raportorul Special. UNMIK rămâne gata să își ofere sprijinul deplin pentru orice alte investigațiile cele din urmă în ce privește acuzațiile care pot fi efectuate în viitor.

Țara	Nr.
Danemarca	1
Polonia	1
Norvegia	1
Spania	2
Ucraina	2
România	1
Republica Cehă	1
Total	9

Tabel 2: Structura și puterea componentei militare a Misiunii Administrației Interimare a Organizației Națiunilor Unite în Kosovo (15 ianuarie 2011)
Sursa: UN Security Council – Report 11-21456(E)

Cu facilitarea UNMIK, Belgrad și Pristina continuă să coopereze pe problemele persoanelor dispărute, prin intermediul grupului de lucru prezidat

de către Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR), și la problemele religioase și de patrimoniu cultural, prin punerea în aplicare a Comisiei Ortodoxe Sârbe pentru Reconstrucție, prezidată de către Consiliul Europei. În ciuda progreselor înregistrate în aceste domenii, problema persoanelor dispărute rămâne o provocare majoră pentru eforturile de a aduce reconciliere între comunități. Situația de securitate generală din Kosovo a rămas relativ calmă, dar potențial volatilă. Numărul de crime, cazuri de posesie neautorizată de arme au rămas semnificative. Crimă organizată continuă să fie un factor de îngrijorare pe întreg teritoriul Kosovo. Crime ce afectează comunitățile minoritare continuă să includă asalturi de hărțuire, intimidare, simple criminalități legate de proprietate, în principal comise în zonele populate de minorități la sud de râul Ibar. UNMIK consideră că situația rămâne fragilă și atât Kosovo sârb, cât și comunitățile de albanezi kosovari reacționează instantaneu la ceea ce ei considera o provocare venită din partea celeilalte comunități.

UNMIK continuă să monitorizeze activitățile din zonă și să exercite anumite responsabilități în domeniul statului de drept și cooperează la nivel tehnic cu Kosovo, cu ministerele de Justiție și de Afaceri Interne, precum și cu ministerul sârb al Justiției. UNMIK continuă să faciliteze comunicarea între autoritățile sârbe, alte state și Ministerul Justiției din Kosovo, inclusiv prin primirea și transmiterea cererilor de asistență judiciară reciprocă. În timp ce Ministerul Justiției din Kosovo acționează cu privire la cererile primite de la alte state, prin intermediul UNMIK, aceasta nu acționează în astfel de solicitări venite din Serbia, și nu trimite cererile către Serbia prin UNMIK. Serbia nu dă curs cererilor pe care le primește direct de la autoritățile din Kosovo. UNMIK a primit un număr tot mai mare de cereri de servicii, de documente din Serbia de la Camera specială a Curții Supreme din Kosovo. Serbia nu a procesat toate solicitările primite direct de la Ministerul de Justiție din Kosovo, iar Camera Specială folosește oficiile UNMIK pentru a desfășura eficient asistența juridică reciprocă.

Rezoluția 1931 (2010) a fost adoptată de Consiliul de Securitate la întâlnirea 6348 din 29 iunie 2010 și reamintește rezoluțiile 827 (1993) din 25 mai 1993, 1581 (2005) din 18 ianuarie 2005, 1597 (2005) din 20 aprilie 2005, 1613 (2005) din 26 iulie 2005, 1629 (2005) din 30 septembrie 2005, 1660 (2006) din 28 februarie 2006, 1668 (2006) din 10 aprilie 2006, 1800 (2008) din 20 februarie 2008, 1837 (2008) din 29 septembrie 2008, 1849 (2008) din 12 decembrie 2008, 1877 (2009) din 7 iulie 2009, 1900 (2009) din 16 decembrie 2009, și 1915 (2010) din 18 martie 2010 și în special rezoluțiile 1503 (2003) din 28 august 2003 și 1534 (2004) din 26 martie 2004, în care Consiliul de Securitate a solicitat Tribunalului Internațional să ia toate măsurile posibile pentru a finaliza investigațiile până la sfârșitul anului 2004, pentru a finaliza astfel toate activitățile și procesele în primă instanță, până la sfârșitul anului 2008, și pentru a finaliza toate lucrările în 2010. Tribunalul Internațional și-a exprimat îngrijorarea deoarece nu s-a reușit finalizarea tuturor proceselor. Acest proces este de lungă durată. Conform unui studiu, termenul preconizat este 2012.

Prin rezoluția 1948 (2010) adoptată de Consiliul de Securitate la întâlnirea 6426 din 18 noiembrie 2010 au fost reamintite rezoluțiile și declarațiile anterioare relevante pentru conflictele din Fosta Iugoslavie cum sunt: 1031 (1995) din 15 decembrie 1995, 1088 (1996) din 12 decembrie 1996, 1423 (2002) din 12 iulie 2002,

1491 (2003) din 11 iulie 2003, 1551 (2004) din 9 iulie 2004, 1575 (2004) din 22 noiembrie 2004, 1639 (2005) din 21 noiembrie 2005, 1722 (2006) din 21 noiembrie 2006, 1764 (2007) din 29 iunie 2007, 1785 (2007) din 21 noiembrie 2007, 1845 (2008) din 20 noiembrie 2008, 1869 (2009) din 25 martie 2009, și 1895 (2009) din 18 noiembrie 2009. A fost reafirmat angajamentul ONU pentru soluționarea politică a conflictelor din regiunea Balcanilor de Vest, păstrarea suveranității și integrității teritoriale a tuturor statelor existente în interiorul frontierelor fostei Iugoslavii și recunoscute la nivel internațional. A fost subliniat angajamentul de a sprijini punerea în aplicare a Acordului-cadru general pentru pace în Bosnia și Herțegovina și anexele acestuia, precum și deciziile relevante ale Consiliului de Implementare a Păcii (PIC). Este promovată soluționarea pașnică a conflictelor, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite, reamintindu-se astfel principiile relevante cuprinse în Convenția privind siguranța Organizației Națiunilor Unite.

Responsabilitatea principală pentru un viitor de succes a țărilor din regiunea Balcanilor de Vest este punerea în aplicare a Acordului de pace, asumarea sarcinilor politice, militare și economice, concentrarea eforturilor de implementare și reconstrucție a societății civile, prin respectarea și participarea activă a tuturor autorităților, în special cooperarea deplină cu Tribunalul Internațional pentru Fosta Iugoslavie, în consolidarea instituțiilor comune. Este necesară constituirea unei structuri de stat, deplin funcționale, capabilă să se gestioneze singură, care să se integreze în structurile europene și care să faciliteze și întoarcerea refugiaților și a persoanelor strămutate. În conformitate cu Acordul de pace este necesară cooperarea cu toate entitățile implicate pentru punerea în aplicare a acestui acord, entități autorizate de Consiliul de Securitate, inclusiv Tribunalul Internațional pentru Fosta Iugoslavie, deoarece își îndeplinește responsabilitățile de la nivelul justiției într-un mod imparțial și în completă cooperare cu celelalte entități implicate.

Situația din Balcanii de Vest rămâne destul de complexă cu deosebite oportunități și provocări pentru 2011. Negocierile de aderare ale Croației au intrat în fază finală. Muntenegru și Serbia vor reuși să treacă la următoarele etape ale negocierilor dacă vor menține implementarea reformelor cu același ritm până spre sfârșitul anului 2011. Se păstrează însă numeroase provocări deosebit de importante. Rămâne necesitatea intensificării dialogului Belgrad – Pristina, depășirea impasului politic din Bosnia și Herțegovina, precum și din Albania, dar și soluționarea problemei denumirii Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei. În plus, statul de drept, cooperarea pentru libertatea și securitatea justiției și libertatea de exprimare sunt încă provocări majore pentru întreaga regiune. Este nevoie de instituții democratice, un sistem judiciar funcțional, respect pentru drepturile fundamentale, inclusiv drepturile minorităților. Toate acestea pun bazele unei evoluții atât pe plan politic, dar și economic în regiune. Este nevoie să se urmărească foarte clar calea reformelor UE pentru a putea astfel răspunde provocărilor ce apar. Perspectiva europeană contribuie la consolidarea democrației și a stabilității țărilor candidate sau potențial – candidate. În tot acest proces, țările din regiune pot conta pe solidaritate, pe sprijinul politic, economic și financiar oferit de cooperarea între ONU, UE, NATO și OSCE. În perioada 2007 – 2013, Uniunea Europeană a alocat 11,5 miliarde euro

pentru construcția instituțională, dezvoltarea regională și rurală, pentru cooperarea transfrontalieră.

Bibliografie:

1. Abraham Pavel, *Balcanii și Europa*, 2008.
2. Anatol Lieven și Dmitri Trenin “Ambivalent Neighbors: The EU, NATO and the Price of Membership”, Carnegie Endowment for International Peace, 2003.
3. Arter, David, *Small member states within the EU*, Journal of Common Market Studies 2000, 38/5, 677-97.
4. Bailey, Sidney D., Sam Daws, *The Procedure of the UN Security Council*, Oxford University Press, 1998, 94.
5. Balaban Constantin-Gheorghe, *Securitatea și dreptul internațional*, Editura C.H.BECK, București, 2006.
6. Buzatu Nicolae, *Peninsula Balcanică și importanța sa geostrategică – Acțiunile militare de nivel strategic în actualul context al mediului de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
7. Checkel, J., *Social construction and integration*, Journal of European Public Policy, 6:4, 545-60.
8. Chiriac Mircea-Dănuț, Dumitru Daniel, Ion Emil *Organizații și instituții politice și de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
9. Clark, Ian, *Globalization and Fragmentation: International Relations in the Twentieth Century*, Oxford University Press, Oxford, 1997.
10. De Grauwe P., Schnabl G., *EMU: Entry Strategies for New Member States*, Intereconomics, vol. 39, pp. 241-47, 2004.
11. Dinu Mihai-Ștefan, *Balcanii de Vest*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
12. Dolghin Nicolae, *Studii de securitate și apărare, Volumul 4 „Spațiul și viitorul războiului”*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
13. Dumitru Daniel, *Securitatea regională. Organizații și instituții internaționale implicate în asigurarea securității regionale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
14. Dumitru Laurențiu-Cristian, *Implicarea NATO în managementul crizelor din Balcanii de Vest*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
15. Laffan, B., *Managing Europe from Home: Impact of the EU on Executive Government: a Comparative Analysis*, Research project report (draft), EU Fifth Framework Programme 2003.
16. Ghica Luciana Alexandra Zulean Marian (coord), *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iași, 2007.
17. Gilpin Robert, *Război și schimbare în politica mondială*, Scrisul Românesc, Craiova, 2000.

18. Marks, G. et al., *Governance in the European Union*, London 1996.
19. Miga-Beșteliu Raluca, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All , București, 1998, 340.
20. Mihai Cornel, *Angajarea Uniunii Europene în Balcanii de Vest. Reconfigurarea angajamentului operațional în Bosnia-Herțegovina și pregătirea pentru o prezență viitoare în Kosovo*, Editura Statul Major al Forțelor Navale, București, 2007.
21. Mureșan Doina, Bușe Dorel, *Securitatea și insecuritatea în Balcanii de Vest: criza interetnică din noua federație iugoslavă*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, 2008.
22. Mureșan M., Văduva Ghe., *Criza, Conflictul, Războiul, Volumul I, Definierea Crizelor și Conflictelor Armate în Noua Configurație a Filozofiei și Fizionomiei Naționale Și Internaționale de Rețea*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
23. Mureșan Mircea, *Integrarea în UE și NATO a statelor Balcanilor de Vest, Impact strategic*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
24. Nguen Quoc Dinh, Alain Pellet, Patrick Daillier *Droit International Public*, Paris, 1987.
25. O’Neill William, *Kosovo: An Unfinished Peace*, Boulder CO.: Lynne Rienner Publishers, 2002.
26. Popescu Dumitru, Adrian Năstase, Florian Coman *Drept internațional public*, Casa de editură și presă „Șansa”, București, 1994.
27. Rasler, Karen, Thompson, William R., *Puzzles of the Democratic Peace – Theory, Geopolitics and the Transformation of World Politics*, Palgrave Macmilan, New York, 2005.
28. Rădulescu Norocel, *Evoluții geopolitice în spațiul ex-iugoslav-de la conflicte asimetrice la gestionarea stării de pace*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
29. Simion Costel, *Conflictele armate – realități ale zilelor noastre*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2008.
30. Smith S., *International Relations Theory and the Politics of European Integration*, London, Routledge, 2000.
31. Soare Vasile, *Globalizare și terorism – o relație contradictorie în spațiul sud-est European, în contextual globalizării*, Editura U.N.Ap. “Carol I”, București, 2007.
32. Sabău Ioan, *Balcanii în lumea globală*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.
33. Weiss, Thomas and Gordenker, Leon *NGOs, the UN & Global Governance*, Boulder, CO: Lynne Rienner, 1996
34. Defence Select Committee Report on the future of NATO, Martin Butcher, 2008 The Acronym Institute.,
35. European Commission, *Agenda 2000 for a stronger and wider Union*, Brussels, Bulletin of the EU, Supplement 5/97, 1997.

36. Defence Select Committee Report on the future of NATO, Martin Butcher, 2008 The Acronym Institute.
37. Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI. Sesiune de comunicări științifice cu participare inter-națională 15.04 2005, Editura Universității Naționale de Apărare.
38. United Nation, General Assembly, Implementation of the United Nations Millennium Declaration, Report of the Secretary – General.
39. *Croatia Closes Two EU Accession Chapters. Balkan Insight*, 28 iulie 2010.
40. “EULEX fights Kosovo corruption”. *The Southeast European Times*, 21 mai 2010.
41. United Nations Office on Drugs and Crime. *The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment*. 2010.
42. www.western-balkans.info/htmls/home.php;
43. www.euractiv.com;
44. <http://www.crisisgroup.org/>;
45. www.nato.int;
46. www.europa.eu.int;
47. www.infoeuropa.ro;
48. <http://www.freedomhouse.org>;
49. <http://www.crisisgroup.org/>;
50. <http://www.dce.gov.ro/>;
51. www.euobserver.com;
52. www.bbc.co.uk/romanian;
53. <http://www.consilium.europa.eu>;
54. www.globalterrorism.com;
55. http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions10.htm.

NATO – ALIANȚĂ STRATEGICĂ PENTRU SECURITATEA REGIONALĂ ȘI GLOBALĂ

Valentin MITOCARU*
Ionel Claudiu PASĂRE**

Alianța Nord-Atlantică s-a înființat în 1949 cu sarcini de apărare colectivă. În timpul Războiului Rece, NATO s-a concentrat asupra pericolului „roșu” și a fost percepută ca un bloc politico-militar care susține puternic ruperea „Cortinei de Fier”. După căderea zidului Berlinului și destrămarea URSS, NATO s-a adaptat la noile condiții geopolitice și a trecut prin mai multe valuri de extindere și printr-un amplu proces de transformare. Adoptarea conceptului strategic de la Lisabona în luna noiembrie 2010, precum și intervenția NATO în diverse zone de pe glob în vederea aplicării rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU, demonstrează faptul că Alianța este pregătită să facă față noilor provocări dintr-un mediu de securitate aflat într-o continuă schimbare.

Cuvinte cheie: NATO, alianță strategică, securitate regională, securitate globală, apărare colectivă, Război Rece, mediu de securitate.

Provocările noului început de secol XXI a determinat NATO să reevalueze definiția securității. Apărarea colectivă rămâne principala misiune a Alianței, însă riscurile, pericolele și amenințările cu care se confruntă Organizația Nord-Atlantică s-au schimbat substanțial.

Eficiența NATO își are izvorul, printre altele, în faptul că acoperă toate componentele stabilității, dispune de instrumente și mecanisme organizatorice – instituții colective politico-militare și militare de decizie și de conducere, sisteme de procurare și de procesare a informațiilor, forțe specializate etc., conceptuale – doctrine, standarde, concepte, manuale, acționale și de infrastructură, în toate mediile de confruntare, din spațiul cosmic până sub pământ ori sub apă.

De asemenea, este relevant în acest moment al analizei faptul că Alianța Nord-Atlantică și-a modernizat permanent aceste instituții și mecanisme la cerințele mediului de securitate și la amenințările ce au apărut în diferite perioade ale acesteia, în comparație cu ONU sau OSCE care au încercat să adapteze mecanismele vechi la amenințările moderne, pierzând din eficiență.

Tendențele de evoluție a NATO demonstrează noua orientare a Alianței de a-și asuma noi responsabilități de securitate în afara regiunii geografice de dispunere a statelor membre, precum și responsabilități noi față de cele clasice.

Evenimentele teroriste din SUA, din 11 septembrie 2001, și acțiunile antiteroriste ce au urmat au demonstrat soliditatea Alianței Nord-Atlantice, solidaritatea membrilor acesteia, eficiența mecanismelor, chiar și unele fisuri, între care consistența ori coerența parțială determinată de dezvoltarea tehnologică inegală a țărilor membre. Totodată, mecanismele de parteneriat implementate de NATO la jumătatea ultimului deceniu al secolului XX au crescut foarte mult rolul acesteia în ecuația de securitate la nivel global ceea ce, alături de caracterul transatlantic al

* Absolvent al Colegiului Național de Apărare și al Institutului Diplomatic Român.

** Absolvent al Colegiului Superior de Securitate Națională și al Colegiului Național de Apărare

acesteia și implicarea în acțiunile din Afghanistan, a scos în evidență rolul global pe care poate să-l dețină NATO. Extinderea robustă a Alianței Nord-Atlantice, ce are loc în primii ani ai secolului XXI, face din această organizație un actor global de securitate, care dispune de capacitățile corespunzătoare responsabilităților asumate în aproape orice regiune a globului.

Problematica modernizării NATO, a adaptării sale la cerințele impuse de noile dimensiuni ale mediului de securitate global și european este permanent în atenția responsabililor Alianței, fiind o temă de mare actualitate și de continuitate.

În prezent, se vorbește despre cooperare cu alte organizații de securitate, extindere, întărire a legăturilor transatlantice, gestionarea crizelor, misiuni non-articol, lupta împotriva terorismului, specializare de rol etc.

În acest context, NATO subliniază indivizibilitatea securității internaționale: evoluția unei regiuni afectează evoluția altora, iar vechiul concept de securitate (capacitatea de apărare a teritoriului) devine insuficient pentru a ilustra complexitatea lumii.

În același timp, extinderea NATO spre Estul continentului plasează, pentru prima dată, cele șase țări riverane Mării Negre într-o paritate numerică: există trei state membre NATO (Turcia, România, Bulgaria) și trei state nemembre (Georgia, Rusia, Ucraina). Astfel, Marea Neagră încetează să mai fie o mare aflată exclusiv sub influența țărilor ex-sovietice.

Transformările militare declanșate de NATO și modernizările impuse de UE implică direcții ferme de acțiune a statelor care se integrează în cele două organizații, precum și implementarea unor sisteme de management al securității, care să se conformeze cerințelor standardelor celor două organizații în toate dimensiunile securității naționale.

În cursul ultimei decade, securitatea europeană și Parteneriatul euro-atlantic pe care ea se bazează au suferit o schimbare profundă. În anul 1989, lumea a fost martoră la procesul de schimbare politică fundamentală în relațiile dintre est și vest. Zidul de la Berlin, care a reprezentat pentru aproape 40 de ani simbolul Europei divizate a fost în sfârșit dărâmat, statele comuniste unipartide din Europa Centrală și de Est au dispărut, state libere și independente s-au instaurat în republicile fostei Uniuni Sovietice și divizarea de după război a Europei a luat sfârșit.

Sfârșitul ordinii bipolare a avut atât efecte negative, cât și pozitive. În vreme ce spațiul integrat al Europei, corespunzând țărilor NATO, a înregistrat, în continuare, o dezvoltare ritmică în condiții de securitate și stabilitate, țările din centrul și sud-estul Europei, aflate într-o prelungită perioadă de tranziție către democrație și economia de piață, au cunoscut efectele negative ale acesteia, suportând inclusiv perioade de crize majore, generate de tendințele de divizare și autonomizare pe criterii etnice și religioase. Cu toate acestea, dominantă pozitivă a acestei perioade a constituit-o deschiderea spre dialog politic și cooperare a țărilor democratice, a instituțiilor internaționale de securitate, inclusiv a NATO, cu vechii adversari ideologici, pentru consolidarea și menținerea stabilității și securității subregionale, regionale și globale. În aceste condiții, obiectivul central al NATO a căpătat o nouă semnificație și o nouă dimensiune.

Rolul jucat de Alianța Nord Atlantică, de la formarea ei în 1949 până la sfârșitul Războiului Rece patru decenii mai târziu, a fost fundamental în crearea condițiilor care au făcut posibile aceste acumulări. Ca instrument de garantare a securității, libertății și independenței membrilor săi și de promovare a valorilor democratice și apariției instituțiilor democratice europene, Alianța a ajutat la depășirea relațiilor tensionate dintre Est și Vest într-un mod care a permis dezvoltarea unei noi relații de securitate constructivă și inclusivă. NATO s-a angajat în transformarea militară și politică a structurilor sale la începutul anilor '90. Astfel, în luna iulie a anului 1990, la o conferință la nivel înalt intitulată Declarația de la Londra asupra transformării Alianței Nord-Atlantice, liderii aliați și-au anunțat intenția de a adopta Alianța unui nou mediu de securitate. Cu puțin peste un an după aceea, la întâlnirea la nivel înalt de la Roma din noiembrie 1991, ei au publicat un nou concept strategic și o declarație despre cooperare și pace. Aceste documente au schițat drumul reorganizării și redirecționării structurilor și procedurilor politice și militare ale Alianței, reducerea semnificativă a nivelelor de forță și pregătire ale acestora și reconfigurarea forțelor Alianței pentru a le face mai capabile să îndeplinească noi misiuni de control al crizelor și de păstrare a păcii simultan cu menținerea capacității de apărare colectivă. Obiectivul esențial al NATO este să protejeze libertatea și securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite.

NATO a lucrat încă de la debutul său pentru stabilirea unei ordini de pace dreaptă și de durată în Europa, bazată pe valorile comune ale democrației, drepturile omului și pe guvernarea legii. Acest obiectiv central al Alianței a căpătat o nouă semnificație de la sfârșitul Războiului Rece pentru că, pentru prima dată în istoria de după război a Europei, perspectiva realizărilor sale a devenit realitate.

Principiul fundamental operant al Alianței este acela al unei angajări comune în sprijinul unei cooperări reciproce între state suverane, bazată pe indivizibilitatea și securitatea membrilor săi. Solidaritatea în interiorul Alianței asigură faptul că nici o țară membră nu este nevoită să se bazeze doar pe propriile eforturi naționale în abordarea provocărilor fundamentale legate de securitate. Fără a priva statele membre de dreptul și datoria lor de a-și asuma responsabilitățile suverane ce le revin în domeniul apărării, Alianța le dă posibilitatea de a-și realiza obiectivele esențiale de securitate națională prin efort comun. Pe scurt, Alianța este o asociere de state libere unite prin determinarea lor de a-și proteja securitatea, prin garanții reciproce și relații stabile cu alte țări.

NATO întrupează legătura transatlantică prin care securitatea Americii de Nord este permanent legată de securitatea Europei. Este expresia practică a efortului colectiv efectiv al membrilor săi pentru sprijinirea intereselor lor comune.

Concluzia care rezultă în urma securității egale între membrii Alianței, indiferent de deosebirile circumstanțelor sau a capacităților lor militare, contribuie la o stabilitate generală în Europa. Se creează condițiile care favorizează creșterea cooperării între membrii NATO ca și a cooperării dintre membrii Alianței și alte țări. Pe această bază se dezvoltă noile structuri de cooperare și dezvoltare pentru a servi intereselor unei Europe ce nu mai este subiectul diviziunii și care este liberă să-și urmeze destinul politic, economic, social și cultural.

Structurile create în interiorul NATO permit țărilor membre să-și coordoneze politicile pentru a îndeplini aceste sarcini complementare. Ele oferă consultare continuă și cooperare în domeniile politic, economic și alte domenii non-militare, dar și formularea unor planuri unite de apărare comună, stabilirea infrastructurii și a facilităților și echipamentelor de bază necesare pentru a permite forțelor militare să opereze, permit și aranjamente pentru programele comune de pregătire și exerciții .

Sprijinirea acestor activități înseamnă o structură complexă civilă și militară care implică personalul administrativ, bugetar și de planificare, dar și agențiile care au fost stabilite de țările membre ale Alianței pentru a coordona munca în domenii de specialitate - de ex. Comunicațiile necesare pentru a facilita consultarea politică și comanda și controlul forțelor militare și suportul logistic necesar susținerii forțelor militare

Dimensiunea militară a securității europene se manifestă în principal în cadrul NATO, dar Uniunea Europeană, prin noile instrumente instituționalizate capătă un rol tot mai important în acest sens.

Organizațiile militare sau politico-militare care acționează pe continentul european sunt supuse unui continuu proces transformator datorat condițiilor internaționale ale mediului internațional de securitate iar nevoia de adaptare la noile amenințări și riscuri este vizibilă. Dimensiunea militară, deși însoțită de multiplele dimensiuni nonmilitare ale securității rămâne un factor de forță la care nu se poate renunța.

România în calitate de membru al Uniunii Europene și al NATO, concomitent cu postura sa de stat de frontieră estică al celor două organizații, deține un rol important pentru asigurarea securității regionale europene, fapt pentru care trebuie să facă eforturi crescute de securizare a granițelor sale. Din punct de vedere politic, România se prezintă cu suportul cvasiunanim al societății pentru integrarea euroatlantică. Sistemul politic românesc constituit pe baza normelor democratice împărtășite de întreaga comunitate a statelor occidentale, a unor instituții consolidate și unui exercițiu politic funcțional constituie garanția pentru o eficientă implementare în spațiul Europei Centrale și de Sud-Est a valorilor Alianței. Acestea vor fi diseminate, astfel, în zone care nu de puține ori au generat instabilitate.

Politica de bună vecinătate în regiune și de respectare a intereselor celorlalte state promovată de România multiplică avantajele geopolitice rezultate din dispunerea sa geografică.

Anul 2010 a fost declarat un an reformator al Alianței Nord-Atlantice. Declarațiile oficialilor de la Bruxelles au fost confirmate de decizia secretarului general al NATO, Anders Fogh Rasmussen de a stabili un grup de lucru în vederea adoptării unui nou concept strategic, care să-l adapteze pe cel intrat în vigoare în anul 1999. Grupul de lucru, condus de fostul secretar de stat al SUA, Madeleine Albright, a redactat un material care a conținut mai multe propuneri în vederea adaptării deciziilor Alianței la noile provocări din mediul internațional. Instrumentele folosite au fost multiple și variate și s-au axat pe investigații, analize macrosociale și defalcate pe domenii, studii comparative, producții think-tank, forumuri diverse, în care au fost implicați peste 600 de oameni din peste 50 de țări, diverse instituții de cercetare, alte instituții de securitate și organizații non-guvernamentale, direct sau

prin corespondență. Produsele activității sunt cuprinse în documente ample, publicate pe site-urile oficiale ale NATO, special destinate acestui scop.

Conceptul Strategic este un document oficial care subliniază durata, natura și sarcinile fundamentale de securitate ale NATO. Acesta identifică caracteristicile centrale ale noului mediu de securitate, precizează elementele de abordare ale Alianței cu privire la securitate și oferă liniile directoare pentru adaptarea ulterioară a forțelor sale militare.

Noul Concept strategic al Alianței reafirmă caracterul defensiv al NATO și voința membrilor săi de a-și apăra securitatea, suveranitatea și integritatea lor teritorială, dar și intenția de a participa la gestionarea crizelor și conflictelor, la asigurarea securității în spațiul euro-atlantic. El confirmă politica de securitate a Alianței, bazată pe dialog, cooperare și pe o apărare colectivă eficientă, astfel încât să mențină securitatea, apelându-se la nivelul cel mai scăzut de forțe militare pe care îl permit nevoile de apărare.

În cadrul summitului NATO de la Lisabona din luna noiembrie a anului 2010, liderii Alianței au adoptat un nou concept strategic, "Angajament activ, apărare modernă", care urmează să ghideze acțiunea Alianței în următorii zece ani.

Secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, și-a exprimat speranța că Rusia va anunța cel puțin reluarea cooperării cu Alianța privind un proiect mai puțin ambițios, deoarece este limitat la militari în acțiune, care a fost întreruptă la începutul lui 2008. Președintele american, Barack Obama, a salutat faptul că aliații au ajuns la un acord pentru a dezvolta un sistem de apărare antirachetă suficient de puternic pentru a acoperi teritoriul european al NATO și populațiile sale, precum și Statele Unite. Într-o fază ulterioară, acest scut instalat în Europa ar putea contribui de asemenea la apărarea americanilor, un element care a fost de altfel la originea suspiciunilor pe care le avea Moscova încă de la început privind motivele occidentalilor.

Conceptul strategic nu menționează nici țări precum Iranul, nici regiuni ca Orientul Mijlociu, care se presupune că ar constitui o amenințare de proliferare balistică și nucleară care să justifice instalarea scutului. Turcia a obținut ceea ce dorea în această privință. Franța și Germania, care erau în dezacord privind rolul disuasiunii nucleare și al apărării antirachetă, au ajuns de asemenea la un compromis, care le menajează interesele și sensibilitățile. Așa cum dorea administrația de la Berlin, documentul "angajează NATO asupra obiectivului care constă în crearea condițiilor pentru o lume fără arme nucleare". După cum dorea Parisul, acesta "reconfirmă că atât timp cât vor exista arme nucleare în lume, NATO va rămâne o Alianță nucleară". Chiar dacă folosirea armei nucleare este considerată "extrem de improbabilă", "garanția supremă" a securității aliaților decurge din arsenalele strategice, "în particular al Statelor Unite", dar și din forțele de atac britanică și franceză. Pe lângă amenințarea balistică, pe care scutul trebuie să o contracareze, liderii aliați enunță și alte amenințări directe și în creștere, precum terorismul, atacurile cibernetice, dar și vulnerabilități, făcând apel la aliați să se doteze cu capacități de ripostă corespunzătoare.

Fără a vorbi deloc despre Afghanistan, NATO își afirmă vocația de a efectua pe viitor și alte expediții îndepărtate, de contrainsurecție sau de stabilizare, ținând

cont de experiența sa afgană și dotându-se cu o "modestă" celulă civilă de gestionare a crizelor.

Adoptarea noului Concept Strategic al NATO este un eveniment de o importanță deosebită în cadrul Alianței, un document care face față noilor provocări și vulnerabilități și ghidează acțiunile blocului politico-militar pe o perioadă de cel puțin zece ani.

Deciziile luate atât la București cât și la Lisabona deschid noi oportunități pentru membrii Alianței dar și pentru partenerii săi. Bunul proces de cooperare între aliați, precum și identificarea unor noi amenințări în zone de instabilitate, poate contribui la continuitatea unuia dintre cei mai importanți actori politico-militari de pe Glob. Continuarea politicii ușilor deschise, nu face altceva decât să demonstreze faptul că și pe viitor, NATO este pregătită să primească noi membri în vederea menținerii și susținerii securității la nivel regional și global, dar și demonstrează deschiderea către noi actori de pe plan global, alături de care se poate face front comun împotriva noilor amenințări de la început de mileniu.

În viitorul apropiat, nicio altă organizație nu își poate asuma această sarcină. Astăzi, un NATO transformat profund, este de asemenea un instrument excelent și foarte eficiente de gestionare a crizelor. Provocările la adresa NATO s-au schimbat foarte mult în ultimii 50 de ani, atât în substanță și în geografie.

Participarea NATO în teatrele de operațiuni din Afghanistan și, recent, Libia, demonstrează faptul că Alianța acționează în strânsă colaborare cu Organizația Națiunilor Unite, prin punerea în aplicare a rezoluțiilor Consiliului de Securitate. Deși, în mare măsură, scepticismul cu privire la aceste intervenții ar fi putut cauza deficiențe în operațiuni, Aliații continuă eforturile de apărare a vieții civililor din zonele respective precum și pentru instaurarea democrației în țări care, prin voința populară, doresc să-și croiască un drum nou spre democrație.

Noile frontiere suprapuse ale NATO și Uniunii Europene, după 1 mai 2004 și 1 ianuarie 2007, cer o acțiune unită de securizare pentru blocarea atacurilor teroriste, pătrunderii și traficului în spațiul unic de securitate a armamentelor, munițiilor, drogurilor, crimei organizate, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările tot mai ample din mediul continental și global. Mediul de securitate se consolidează ca urmare a deciziilor politice, precum și a multiplicării eforturilor țărilor democratice pentru edificarea noii arhitecturi de securitate europeană, favorizând construirea unei noi ordini mondiale.

Angajamentul fundamental al NATO exprimat în articolul 5 al Tratatului de la Washington rămâne neschimbat, dar cerințele pentru respectarea lui s-au transformat. Așa cum subliniază și Noul Concept Strategic, o agresiune militară convențională împotriva Alianței sau a membrilor săi este puțin probabilă, însă această posibilitate nu trebuie ignorată. De aceea, pentru a rămâne credibil, angajamentul de a proteja statele membre de o eventuală agresiune armată trebuie dublat de planuri de contingență, forțe militare în permanentă pregătire de luptă și o logistică robustă, astfel încât încrederea în Alianță să fie menținută concomitent cu creșterea situației operaționale și planurilor eventualilor adversari. De asemenea, NATO trebuie să ia în considerare posibilitatea că pe lângă amenințările la adresa Alianței, în sensul articolului 5, pericolul se poate contura atât în interiorul Organizației, cât și în afara

regiunii euro-atlantice. Așadar, NATO trebuie să fie pregătit de a se apăra de astfel de amenințări, indiferent de originea lor.

Într-o lume din ce în ce mai mică și interdependentă, a pune semnul egalității între securitate și securitatea teritoriului reprezintă o definiție prea îngustă a interesului național. Dacă dorește să asigure materializarea unei idei de ordine și securitate în lumea zilelor noastre, comunitatea trans-atlantică trebuie să accepte responsabilitatea de a acționa acolo unde este necesar, fie că este vorba de prevenirea terorismului sau de furnizarea asistenței umanitare.

Bibliografie:

1. FRUNZETI, Teodor, ZODIAN, Vladimir, *Lumea 2007. Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate*, Editura C.T.E.A, București, 2007.
2. MAIOR, George Cristian, *Noul Aliat-Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Editura RAO, București, 2009
3. MAIOR, George Cristian, *Incertitudine. Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Editura RAO, București, 2009
4. OPREA, Gabriel, ONIȘOR, Constantin, TOMA, Gheorghe, TEODORU, Gheorghe-Ștefan, *Securitate colectivă, comună și prin cooperare*, Editura A.N.I., București, 2009
5. PASĂRE, Ionel-Claudiu, *Transformările NATO între certitudini și așteptări*, Editura A.N.I, București, 2010
6. PASĂRE, Ionel-Claudiu, *Actualitatea conceptului strategic. Tendințe și perspective*, Editura A.N.I, București, 2011
7. TOMA, Gheorghe, *Considerații privind dimensiunile securității naționale și internaționale*, Editura A.N.I, București, 2011
8. TOMA, Gheorghe, TEODORU, Gheorghe-Ștefan, ONIȘOR, Constantin, OPREA, Gabriel, *Securitatea zonală și regională*, Editura A.N.I, București, 2006
9. TOMA Gheorghe, LITEANU, Traian, *Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării*, Editura A.N.I, București, 2007.

REGIONAL COOPERATION IN SOUTHEAST EUROPE IN THE POST - COLD WAR ERA: THE SOUTHEASTERN EUROPEAN COOPERATION AND THE SOUTHEAST EUROPEAN COOPERATION INITIATIVE

Roxana TUDORANCEA*

Prezenta lucrarea este o încercare de a încadra în contextul evoluțiilor majore din Sud-Estul Europei survenite în perioada post Război Rece, planul cooperării subregionale, analizând două formule de cooperare subregională reprezentative pentru perioadă: Cooperarea Sud - Est Europeană și Inițiativa de Cooperare în Sud Estul Europei – SECI. Denumită inițial și Balcanică, prima formulă de cooperare subregională a apărut ca o inițiativă locală și a încercat să se dezvolte exclusiv pe baze regionale; în contrast, cea de-a doua grupare, s-a clădit prin implicarea SUA în regiune și a beneficiat și de sprijinul occidental. Lucrarea prezintă, gradual, modalitatea în care cooperarea subregională sud-est europeană a evoluat în raport cu evoluțiile mediului de securitate din perioada de tranziție și analizează, post factum, în ce măsură aceste formule de cooperare au jucat un rol important în dobândirea stabilității și securității în regiune, prin latura practică a proiectelor desfășurate, sau, dacă aportul lor a fost doar unul de imagine și s-a limitat la planul declarativ al documentelor comune date publicității.

Keywords: *security vacuum, security arrangements, regional frameworks, sub - regional cooperation, Multilateral Balkan/South Eastern European Cooperation, Southeast European Cooperation Initiative (SECI)*

Introduction

During '90, the Southeastern European area was characterized *as remaining to be one of the most volatile regions in Europe.*¹ As in the Central Europe's case, for Southeastern Europe, the difficulty of defining its borders appears, due to the fact that several other non-geographic criteria apply for this space individuality. The term *South-Eastern Europe* is used sometimes as a *connotation - free substitute* for the more compromised term of *the Balkans*. The option for the term *South-Eastern* has the advantage of including countries that are defining themselves beyond the Balkan area.²

The war in Former Yugoslavia, the ethnic and political tensions and the various economic crises turned Southeastern Europe into one of the most unstable regions in the European continent after the fall of the Iron Curtain. In addition, Southeastern European countries were slow in the uptake of the economic and political transition processes and the EU's enlargement process did not expand in this area so easily.

At the beginning of 1990's, for Western European countries, Southeastern European cooperation frameworks were perceived negatively, as a way to fill *political and security vacuum* in the region. The consequences of the war in the

*Academia Națională de Informații "Mihai Viteazul", Institutul Național de Studii de Inteligență (INSI)

¹ Vera M. Budway, *The Role of SECI in a post conflict reconstruction strategy for Southeastern Europe*, in *The Southeast European Yearbook 1998-1999*, Editors: Theodoros A. Couloumbis, Thanos M. Veremis, Dimitrios C. Triantaphyllou, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Athens 1999, p. 9.

² Adrian Pop, *At the Crossroads of Interlocking Subregional Arrangements, Romania's Pivotal Role in East Central Europe*, Edited by the NATO Defense College, Fall 1999, p. 69.

region, (especially, the Bosnian crises) and the implication of International Community led to a change of perception. Regional cooperation frameworks were understood as being a part of the wider European integration process, *as a condition – and not an alternative – to accession*.³

A series of regional cooperative initiatives has been promoted in the Southeast European region, both at the international and at the local level: Black Sea Economic Cooperation (1992), Royaumont Process (1995), Multilateral Balkan/South – Eastern European Cooperation (1996), Southeast European Cooperation Initiative (1996); the idea that the Southeastern Europe was an important region, *a genuine one in the matter of security arrangements for the new Europe*⁴ began to be successful and it gradually increased as importance; in this promotion, a leading role was played by these frameworks.

1. Multilateral Balkan/South-Eastern European Cooperation

The creation of the Multilateral Balkan Cooperation was initiated before the end of the Cold War; a conference of Foreign Affairs Ministers of the Balkan states was held in Belgrade on February 1988. At that time, this meeting was regarded as a success because it brought together an EC and NATO member country – Greece, a NATO member country – Turkey; three CMEA and Warsaw Pact member countries – Albania, Bulgaria and Romania and a non-aligned country – Yugoslavia.

The Foreign Affairs Ministers stated in Belgrade, that despite the diverse social, political and economic systems of their respective countries, a new approach to security, based on the Helsinki Final Act's principles, could be envisaged.⁵

Meetings of governmental, ministerial and expert levels were organized in the next two and half years. The results did not come up to expectations, taking into account that the bipolar order was still in place.

On the occasion of the second meeting of Foreign Affairs Ministers of the Balkan countries, which took place in Tirana (24-25 October 1990),⁶ Romania launched the idea that a genuine Balkan Forum for security and cooperation could evolve. This expectation, a typical *wishful thinking*, was contradicted by the war in the former Yugoslavia.

After the Dayton Peace Accords, the Multilateral Balkan Cooperation was re-launched on the occasion of a new meeting in Sofia (6-7 July 1996).

The Foreign Affairs Ministers of the Balkan countries – a region of 1,5 million sq. km. with over 100 million people, at that time⁷ - pledged themselves *to promote good neighbourly relations and to transform the region into one of stability, security*

³ Sophia Clement, *Sub-Regional Cooperation in the Balkans*, in *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, Editors: Thanos M. Veremis, Dimitrios Triantaphyllou, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Athens 1998, p. 221.

⁴ Ibidem, p. 217.

⁵ Adrian Pop, op. cit., p. 76

⁶ Adrian Năstase, *România și noua arhitectură mondială. Studii. Alocuțiuni. Interviuuri 1990-1996*, Asociația Română pentru Educație Democratică, Regia Autonomă "Monitorul Oficial", Bucharest 1996, pp. 170-173

⁷ Radoslav Bulajic, *Global and regional Trade and Cooperation – Key Tasks of Today's Diplomacy*, in *Review of International Affairs*, vol. XLXIII 1058-59, 15 July – 15 August 1997, p. 11

and cooperation (*Sofia Declaration*). The main issues discussed during the Conference in Sofia were dedicated to: *the achievement of stability, security and good neighbourly relations in the region, the promotion of a multilateral regional economic cooperation, the promotion of humanitarian, social and cultural cooperation, the cooperation in the field of justice, combat of organized crime, elimination of terrorism, illicit drug and arms trafficking.*⁸

These aims were reconfirmed by the Salonika/Thessaloniki meeting (9-10 June 1997).⁹ Representatives of the regional initiatives and international organizations were attended the meeting as *observers*: the Black Sea Economic Cooperation, the Central European Initiative, the Southeast European Cooperation Initiative; representatives from United Nation/Economic Commission for Europe, the World Bank were also participating.¹⁰

At the end of the meeting, the Foreign Affairs Ministers of the participating states issued a very comprehensive *Declaration*.¹¹ The *Tessaloniki Declaration* emphasized the European orientation of the states of the region, as *an integral part of their political, economic and social development.*¹² We discover within its seven sections that many of the issues are similar with those from *Sofia Declaration*. There also appeared new areas of interest, first time mentioned in this framework: *liberalization of trade and infrastructure project, joint action for environmental protection, interconnection with other initiatives for regional cooperation in South Eastern Europe.* A new element is the fact that the Ministers of the participating States agreed for holding meetings on a regular basis, in order to facilitate coordination and consultation between member states; as a result, the representatives of the Ministers should hold preparatory meetings; the meetings of the Political Directors and the Ministerial meetings should also take place on this regular basis; the possibility of holding experts' meetings in different fields was envisaged.¹³

Despite of fact that this framework has been focused on *low security issues and it was not institutionalized, by holding its meetings it provided a fora for discussion among the countries of the region.*¹⁴ Moreover a Greek initiative to convene a summit gave to all the regional leaders the opportunity to meet and to debate the security agenda in the region.

For the evolution of the Multilateral Balkan Cooperation, the Crete summit (3-4 November 1997) was *a real turning point.*¹⁵ On this occasion, the Heads of State and Government of Turkey, Greece, Bulgaria, Romania, the Federal Republic of Yugoslavia (FRY), Albania, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM) and Bosnia-Herzegovina (as observer) *committed themselves to bring the cooperation*

⁸ Nicholas Voutsas, *S.E.C.I. – New USA Regional Policy – Initiative for promoting Cooperation in South-East Europe – in Review of International Affairs*, vol. XLVIII, 1062, 15 November 1997, p. 24

⁹ See *Meeting of the Ministers of Foreign Affairs of the Countries of Southeastern Europe* in *Thesis*, vol. I, issue No. 2 Summer 1997, pp. 45-46

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Tessaloniki Declaration on Good Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in the Balkans* (Thessaloniki, 9-10 June 1997), in *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, pp. 485-494.

¹² *Ibidem*, p. 486

¹³ *Ibidem*, p. 494

¹⁴ Sophia Clement, *op. cit.*, p. 223.

¹⁵ A. Pop, *op. cit.*, p. 77

*of their respective countries to a new start. This was the moment when the initiative has been transformed from a Balkan cooperation into a South-Eastern one. By changing the official designation of the framework, the participating states wanted to remove the disagreeable connotations of Balkan term, to encourage the countries belonging to the area (such as Croatia or Slovenia) to join the framework.*¹⁶

The summit's *Joint Statement by the Heads of State and Government of Countries of South Eastern Europe* (Heracleion, 4 November 1997)¹⁷ laid down the premises of South-Eastern cooperation; it includes *the principles of pursuing cooperation on a mutual and equal basis and those of promoting the state of law, the protection of human rights, individual freedom and market economy; the commitment to the United Nations Charter, the Paris Charter for a new Europe and the Helsinki Final Act.*

The cooperation's fields were better circumscribed with this occasion and the regular political consultations were scheduled as follows: once a year at the level of Ministers of Foreign Affairs and every three months at the level of Political Directorates. The idea of a joint Secretariat was advanced, but a possible institutionalizing remains under discussion. The deteriorating situation in Kosovo has shown that stability in the region was far from being achieved.

A new meeting of Foreign Affairs Ministers of South-Eastern European Countries took place in Istanbul (9 June 1998). The debate has been dedicated to *the field of defence and security cooperation.*¹⁸ As a result, a meeting of the Ministers of Defence has been held in Skopje (26 September 1998).¹⁹

The Second Summit of Countries from South-Eastern Europe (Antalya, 12-13 October 1998) discussed the deterioration of security climate in Kosovo: *We do not ignore the existence of serious challenges to regional stability, including tensions, divergence and even crisis. [...] We reaffirmed our support of the UN Security Council's Resolutions 1160 and 1199 [...].*²⁰

The framework's endeavour was to fulfil the generous premises promoted. In this difficult task an important role was the positive interaction with other sub-regional frameworks, involving different member countries, and especially with Southeast European Cooperation Initiative (SECI) which includes almost all South East European countries.

2. Southeast European Cooperation Initiative (SECI): membership and goals

The idea to create SECI was directly inspired by President Clinton's political Advisor, Ambassador Richard Schifter. The United States of America were

¹⁶ Ibidem

¹⁷ *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1062, 15 November 1997, pp. 2-3 and *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, pp. 498-499

¹⁸ *Istanbul Declaration on Good-Neighbourly Relations, Stability Security and Cooperation in South Eastern Europe* (Istanbul, 9 June 1998) in *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, pp. 518-522

¹⁹ *Summit Declaration of the Countries of South-Eastern Europe* (Antalya 12-13 October 1998), in *Thesis* vol. II, Issue No. 3. Autumn 1998, p. 46

²⁰ Ibidem, pp. 46-47

determined to advance some support mechanisms for Dayton Peace Agreement and to develop a viable strategy from the region; taking into account these premises USA advocated this idea.

The inaugural meeting of SECI was held in Geneva, US Mission/the European Center of the United Nations (5-6 December 1996)²¹

The membership of SECI – a distinctive feature between the SEE frameworks – *comprised countries from both Balkan and Central Europe*, including Albania, Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Croatia (as observer), Greece, Hungary, Moldova, Romania, Slovenia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Turkey. Also the Federal Republic of Yugoslavia was invited to join the framework, but the invitation was withdrawn in the light of the events in the country.

Letting aside the notable but circumstantial absence of the FRY from the SECI's membership, *SECI was the only sub-regional arrangement in East/Central Europe that tended to match the genuine inter-war tradition referring to South-Eastern Europe as a region stretching both north and south of the Danube.*²²

During the first session of SECI, the participating states formally adopted the *SECI Statement of Purpose*. On the 19th of December 1996, the OSCE's Chairman in Office, Swiss Federal Councilor, Flavio Cotti, named Dr. Erhard Busek, former Vice Chancellor of Austria, as *SECI High Level Personality – Coordinator.*²³

The SECI was conceived on the basis of ten principles: *Points of Common US - EU Understanding.*²⁴ The fact demonstrated *the importance of a close Euro-Atlantic cooperation and partnership in guaranteeing peace and stability in Southeast Europe.*

The SECI was unique in the fact that it provides an *ideal framework*²⁵ for solid cooperation among its participating states, EU member countries, the US and the European Commission.

The main aim of SECI was the promotion of cooperation among its member states and the facilitation of their integration into European structures. The *SECI Statement of Purpose* specified a series of goals: *to create a stability climate in Southeast Europe for a long term, to coordinate region-wide planning, to identify needed follow up and missing links, to involve sector in regional economic and environmental efforts, to improve the level of foreign investment in the region.*²⁶

The strongest weakness of SECI was the fact that FRY was not participating within Initiative.²⁷ This fact was resented very strongly in Belgrade and it led to a pessimistic interpretation related to SECI.²⁸

²¹ Ljubisa S. Adamovic, *Economic Reintegration of Southeastern Europe* in *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1055, 15 April 1997, p. 3

²² A. Pop, op. cit., p. 79

²³ *Southeast European Cooperative Initiative Activity Report* in *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, p. 503

²⁴ www.unece.org/seci/, site checked during 2001, no long available, it has been replaced by <http://secinet.info/>, see *Purpose*

²⁵ Vera M. Budway, *The role of S.E.C.I. in a post-conflict reconstruction*, p. 9

²⁶ *S.E.C.I. Activity Report*, in *The S.E.E. Yearbook 1997-1998*, p. 503

²⁷ The involvement of FRY in some SECI's projects is pointed out for the period (1999-2000), also its participation at SECI meetings. A similar situation we found in the case of Russian Federation – www.unece.org/seci/ (last check 2001)

²⁸ See Ljubisa S. Adamovic, op. cit., p. 4

3. SECI's Supporting States; co-operation with other regional frameworks and international organizations

*USA, Switzerland, Italy and Austria have pledged to support SECI with voluntary financial contributions and technical experts or expertise for its project groups.*²⁹ An indispensable role played *the architect of SECI*, Ambassador Richard Schifter, who led the coordination efforts from the US side, at the U.S. Department of State. The SECI Coordinator, Dr. Erhard Busek was also actively working towards involving Austria in all the SECI's projects.

In Italy, Centro Studi Nord Est is working to involve the economic and financial community at the regional level. A SECI Desk was established for promoting SECI interest in Italy (it is engaged in research work, it has provided information and expertise, it has organized conferences). The SECI Desk worked in close cooperation with the Italian Business Board for Southeast and Central Europe, with some Trade Centers of the Chambers of Commerce from country and with the national Unioncamere. A close cooperation has been established between SECI and Italian Foreign Ministry.³⁰

SECI was technically supported by the United Nations Economic Commission for Europe (ECE) who has the means to facilitate and simplify trans-border operations and to provide mechanisms for solving problems. The ECE cooperation was based on rules and procedures governing the UN operational activities and it has included the preparation of the projects outlined by the SECI Agenda Committee. SECI worked closely with UN Center for International Crime Prevention, the UN Development Program, the UN Environment Program in implementing its project.³¹

Even the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) has provided technical support to the SECI Secretariat (office space and technical equipment). SECI has actively participated in many of the seminars, conferences and fora organized by the OSCE.³²

In many of the SECI project group meetings, European Commission's experts have participated. Most important is the fact that EU was represented by the Troika at the SECI Agenda Committee meetings.

SECI encourages the involvement of other regional frameworks such as Central European Initiative (CEI), Black Sea Economic Cooperation (BSEC), inviting the representatives from these frameworks to its Agenda Committee meetings or project group meetings. SECI also has hold consultative meetings at the Coordinators' level with CEI, BSEC and Royaumont Process (Stability Pact).³³

The Stability Pact for South Eastern Europe envisages the establishment of a *South Eastern Europe Regional Table* which will oversee the situation in the area and will organize direct consultations and negotiations on the level of a three Working

²⁹ For 1997, voluntary contributions in support of the SECI Secretariat totaled 300.000 USD. See *The S.E.E. Yearbook 1997-1998 (SECI Activity Report)*, p. 506.

³⁰ *Southeast European Cooperation Initiative Activity Report (15 June 1999)* in *The S.E.E. Yearbook 1998-1999*, p. 508.

³¹ *Ibidem*, p. 505

³² *Ibidem*, pp. 505-506, The SECI Office moved to the OSCE Hofburg in Vienna on 26 May 1997

³³ *SECI Activity Report in SEE. Yearbook 1997-1998*, p. 506

Tables. In the Second Working Table concerning economic cooperation SECI played a leading role.³⁴

4. A continuous activity: SECI's Projects

The High Level SECI Personality was the SECI Coordinator; his scope of authority was as follows: he summoned and presided over the Agenda Committee, he coordinated the activities of the member states' initiatives, he attended to the follow-up of the decisions taken by the representatives of the member states; he ask for advice from UN/ECE's Executive Secretary and with the member states; he activated financing resources deriving from bilateral and multilateral financing sources, including sector; he supervised the implementation of projects; he also briefed about SECI's initiatives, the European Union, the OSCE and other international and regional organizations and states concerned.³⁵

The decisive body of SECI was the Agenda Committee – supreme assembly for passing the resolutions. It was comprised from high-ranking government officials from each participating country. This SECI's body identified common areas of concern, relating to the economy and environment of the region and it proposed short list of priorities on the basis of which the projects will be planned and implemented. The Agenda Committee convenes four to five times a year.³⁶

The Second organ of SECI was the Business Advisory Council which is the primary instrument of implementing the aim of SECI: *to encourage better involvement of the private sector in the regional economic and environmental effort*. This organism was established on the occasion of the Salonika SECI meeting (26 June 1997), and it was co-presided by Greece and Turkey; it took place four times a year.

The Business Advisory Council advised SECI and the project groups in matters of identifying and mobilizing financial resources; it also acts as a lobby for SECI in the business community by promulgating regional investment opportunities in the framework of SECI's projects.³⁷

The first Agenda Committee meeting (27 January 1997) adopted the *Draft Methods of Work* and selected six projects considered *priorities*; a Project Group was established per each specific case, the countries which volunteered to host them were designated. The host countries were responsible for the technical arrangements associated with meetings of the ad-hoc Project Groups. Since this meeting, the number of projects were increasing and they were adopted by the Agenda Committee.³⁸

These projects were: *Border Crossing facilitation-actions to overcome operation difficulties* (host country – Greece); *Energy Efficiency demonstration Zones network in South Eastern Europe* (Hungary), *Financial policies to promote Small and*

³⁴ Vera M. Budway, *The role of SECI...*” pp. 19-22

³⁵ Nicholas Voutsas, op. cit., p. 25

³⁶: www.unece.org/seci/ (last check 2001)

³⁷ *SECI Activity Report (15 June 1999)* in *The S.E.E. Yearbook 1998-1999*, pp. 505-506

³⁸ *Ibidem*, pp. 510-526

*Medium Enterprises (SMEs) through microcredit and credit guarantee schemes (Romania); Identification of bottlenecks along main international corridors in the SECI region (Bulgaria); Interconnection of natural gas networks, diversification of gas supply and improvement of security of supply in South Eastern Europe (Bosnia-Herzegovina); Danube Recovery Program (Austria), Development of interconnection of electric power systems of SECI countries for a better integration to European System (The Former Yugoslav Republic of Macedonia); Investment promotion: cooperation among security markets of the region (Turkey).*³⁹

New projects proposals were related to *Regional regulation of New Communications and Information Technologies* with emphasis on telecommunications, computers, radio and TV broadcasting, cinema and publishing.⁴⁰

International financial institutions such as the World Bank, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) and the European Investment Bank (EIB), assisted SECI by lending funds for some purposes and work together with SECI participating states which are using their own resources, in order to facilitate the projects implementation. A kind of *psychological factor* which came into play was *the imperative* that a project can be quickly implemented and that a progress can be measured after a relatively short period of time.⁴¹ Only in this way, we can talk about *the practical side of SECI*. In this light, a good example was the evolution of the project *Border crossing facilitation: actions to overcome operational difficulties (Greece)*.

For facilitating the integration into the international market place of transition economies from Southeast Europe, border crossing and trade facilitation have a very important role. At the beginning, this project⁴² involved governmental agencies' representatives and industry and trade organization representatives. In addition, there is a close cooperation between SECI's Project Group in discussion here and international organization such as: The World Customs Organization, the International Chamber of Commerce, European Commission. During its meetings the Project Group was set out to prioritize actions, to overcome operational difficulties and to eliminate the problems leading to congestion at border crossing. After the Agenda Committee's approval, the project was pursuing four phases: 1. the improvement of the physical infrastructure of border stations; 2. the standardization of trade procedures and that of simplifying documentation among the SECI participating states; 3. the creation of some training programs in order to prepare better qualified and more efficient personnel at border crossings; 4. the fight against cross border crime and corruption.⁴³

During its first phase, the Project Group identified 30 border stations in the region which need to be improved with physical infrastructure (such as additional lanes, parking areas; it also includes providing high-tech equipment for the fight against smuggling and drug trafficking).

³⁹ For an overview of the SECI's nowadays projects see <http://secinet.info/>

⁴⁰ www.unece.org/seci/ (last check 2001)

⁴¹ Vera M. Budway: *SECI: An Impetus for Stability in Southeast Europe* in *Review of International Affairs*, Vol. XLVIII 1061, 15 October 1997, p. 13

⁴² *SECI Activity Report*, in *The S.E.E. Yearbook 1997-1998*, p. 507-508

⁴³ *Ibidem*. See for the last phase *SECI Activity Report 15 June 1999* in *The S.E.E. Yearbook 1998-1999*, pp. 513-514

According to the concept under which SECI has been organized, the supporting states and other institutions have to provide technical assistance to SECI members; they also aided the SECI participating states in the preparation of applications to the World Bank for the require to make the necessary improvements.

The countries in question have specified the nature of the desired improvements and their estimated costs. There were submitted loan applications to the World Bank; each country was responsible for its own application. The World Bank was developing a program for approximately 70 millions USD⁴⁴ including co-financing, loan and bank payment.

On the occasion of the 17th Agenda Committee Meeting (6 December 2000), Ambassador Richard Schifter reported that *the most visible result achieved so far has been the collection of performance indicating data*. Representatives from World Bank published a Report on the progress of this SECI's Project; we found out that at the year 2000 level, five out of six applicant countries have signed the loan agreement so far.⁴⁵

For the second phase of the project, the Project Group decided to create national trade facilitation committees, commonly known as *PRO COMMITTEES*, focusing on simplifying procedures and promoting their efficient application; they have been established in almost all SECI countries, and a SECI wide liaison – SECI PRO⁴⁶ was focusing on issues specific to the region, especially to harmonize the implementation of the EU Single Administrative Document (SAD).

A key role in the implementation of the project in discussion was played by *The Memorandum of Understanding on the Facilitation of International Road Transport of Goods in SECI Region*; its points encouraging the facilitation and the liberalization of the international road transport of goods in the SECI area.⁴⁷

For the 3th phase of *Trade Facilitation...* project, SECI has organized an advisory of custom official and border policies to aid participating states in facilitating border services. The SECI Supporting States have agreed to offer possible programs to those SECI countries interested to engage themselves in a comprehensive reform of their border services. This team of experts began their work in Romania in June 1998, *Romania was the first SECI state which received such assistance*.⁴⁸ The program reviewed the basic laws governing the border services; it intended to provide guidance for border officials in setting appropriate salary level, to combat corruption.

For a greater coordination, the need to combat cross-border crime and corruption has been recognized (the 4th phase of the *Trade Facilitation...* project).

On the occasion of the SECI Agenda Committee held in Geneva (15 April 1998), a Romanian proposal was adopted: it concerned the involvement in a

⁴⁴ Vera M. Budway, *The role of SECI in a post-conflict...*, p. 10

⁴⁵ www.unece.org/seci/ (last check 2001). The 17th Agenda Committee Meeting. Zagreb 6 December 2000

⁴⁶ Vera M. Budway, *The role of SECI in a post-conflict ...*, p. 11, SECI PRO was established in the framework of the Business Advisory Council Meeting (Sofia, September 1998)

⁴⁷ www.unece.org/seci/ (last check 2001). *The Memorandum of Understanding...* - MoU - was signed by nine of eleven SECI countries on 28 April 1999

⁴⁸ *SECI Activity Report*, in *The S.E.E. Yearbook 1998-1999*, p 513 The next states for expanded this programs were Bulgaria, FYROM, Albania

concerted effort to combat cross-border crime. This initiative was discussed in detail during the Bucharest SECI meeting (6 May 1998). The SECI participating states identified six categories of smuggling activity.⁴⁹ It was agreed as an *imperative* that border personnel can be able to detect, identify and interdict all these categories of smuggled goods. In the same time, the need for SECI member countries to establish a *system of information sharing*, in order to act together, has been added to this frame as a basic principle.

An *Agreement on Cooperation to Prevent and Combat Trans-Border Crime* and a *Charter*⁵⁰ for the establishment of a *Center for fighting organized crime* were finalized by experts in the SECI Project Group. The Romanian government has offered to host this Center in Bucharest.⁵¹ The establishment of this Regional Center emphasized a new dimension for the SECI activity: that of *security dimension*.⁵²

At the beginning, within this regional Center, each SECI participating states has had a mission representing *both police and customs authorities*; there was established also a National Coordinator for each country. A Coordination Committee and a management team operating in Bucharest were structure's elements for the Center.

At the 17th Agenda Committee Meeting of SECI (6 December 2000), Ambassador Richard Schifter reported that all the states ratified the Agreement signed on May 1998 regarding the SECI regional Center Combating Trans-border Crime.⁵³

During the years, the Bucharest Center work closely with the international organizations or institutions in providing security in the region; in this way a real importance had the Strategic Partnership between US. and SECI.

Conclusions

Our attempt was that of illustrating the evolution of two regional cooperation frameworks, focusing on their accomplishments on sub-regional cooperation and pre-accession to EU; the first framework, Multilateral Balkan/South Eastern European Cooperation has been a *local initiative*, the second – SECI - has been a *US initiative* and it had benefited from some Western European states support. This fact was crucial, it gave a special feature to this framework and it shaped its evolution; comparatively speaking, we noticed that many of South Eastern European Cooperation framework's goals remained on the level of declaration, despite the fact that the practical side, that of sustainable results has been achieved across SECI's projects. As Richard Schifter noticed in one of his speeches: SECI was not *a new program of mass economic aid but a self - help program* [...]. Consequently, there

⁴⁹ Ibidem, p. 514 These categories are: goods lawfully in possession of the smuggler but smuggled to evade customs duties; stolen items (cars for example), drugs; people; small arms; precursors or ingredients for weapons of mass destruction.

⁵⁰ www.unece.org/seci/ (last check 2001).

⁵¹ <http://www.secicenter.org/> The SECI Center becomes SELEC, starting with the 7th of October 2011, the [Convention of the Southeast European Law Enforcement Center \(SELEC\)](#) enters into force.

⁵² A. Pop, op. cit. p. 81.

⁵³ www.unece.org/seci/ (last check 2001).

was a great discrepancy between big words delivered in abundance and the very modest or nonexistent economic support of the transition process – which is of great importance for some of the countries in the group

A well known feature of sub-regional cooperation in Southeastern Europe was represented by the lack of co-ordination between some of the existing initiatives, despite the fact that the majority of countries were simultaneous members inside them. Our work-paper has described this reality. Or, in the context of NATO and EU's enlargement at that time, the inter-linkage and interaction between sub-regional cooperative initiatives had to increase more and more. The Stability Pact for South Eastern Europe first realized this fact and it took the initiative to establish a *South Eastern Europe Regional Table*, a very good start in that époque of plain transition.

Bibliography:

1. Adamovic Ljubisa S., *Economic Reintegration of Southeastern Europe*, *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1055, April 1997
2. Budway Vera M., *SECI: An Impetus for Stability in Southeast Europe*, *Review of International Affairs*, vol. XLXIII 1061, October 1997
3. Bulajic Radoslav, *Global and regional Trade and Cooperation – key Tasks of Today's Diplomacy*, *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1058-1059, July-August 1997
4. Couloumbis Theodoros A., Triantaphyllou Dimitrios C., Veremis Thanos M (Editors), *The Southeast European Yearbook 1998-1999*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Athens, 1999
5. Nastase Adrian, *România și noua arhitectură mondială. Studii. Alocuțiuni. Interviuri 1990-1996*, Asociația Română pentru Educație Democratică, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, Bucharest, 1996
6. Pop Adrian, *At the Crossroads of Interlocking Subregional Arrangements Romania's Pivotal Role in East Central Europe*, NATO Defense College, Roma, 1999
7. Triantaphyllou Dimitrios, Veremis Thanos M., *The Southeast European Yearbook 1997-1998*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Athens, 1998.
8. Voutsas Nicholas, *SECI – New USA Regional Policy – Initiative for promoting Cooperation in South East Europe*, *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1062, November 1997
9. *The Thessaloniki Declaration on Good Neighbourly Relations, Stability, Security, and Co-operation in the Balkans* (Thessaloniki, 9-10 June 1997), *Thesis*, vol. I, issue No.2, Summer 1997.
10. *Joint Statement by the Heads of State and Government of Countries of South Eastern Europe* (Crete, 3-4 November 1997), *Review of International Affairs*, vol. XLVIII 1062, November 1997.
11. *Summit Declaration of the Countries of South Eastern Europe* (Anatalya 12-13 October 1998), *Thesis*, Autumn 1998.
12. <http://www.secicenter.org/>

13. <http://secinet.info/>
14. http://www.secicenter.org/p160/Legal_framework_SECI_Agreement
15. <http://www.osce.org/eea/25227>.

INDEX DE AUTORI

- ALEXE, Ioana Valeria 468
ALISTAR, Vasile Iulian 67
ANGHEL, Gabriel 405
ANTONESCU, Mădălina-V. 221, 232
BĂNICĂ, Daniel 122, 133
BOTOȘ, Ilie 33
BUZOIANU, Garofița 474
COȘNIȚĂ, Alin 252
CRĂSNARU, Marius 348, 379
DENEANU, Emil 364, 373
EPARU, Dorin-Marinel 342
FROLU, Simona 185
GALEȘ, Ovidiu 271, 277
GĂLUȘCĂ, Cristina 484
HLIHOR, Ecaterina 429, 414
IVAN, Valeriu 284
MEIȚĂ, Vasile 21
MIHALACHE, Marius-Sorin 293, 298
MITOCARU, Valentin 495
MOCANU, Mircea 33
MOLDOVAN, Cristina Laura 304, 319
MOLDOVAN, Nicușor 47
NEAGOE, Visarion 47
NIȚĂ, Cristian 257
OPREA, Gabriel Marian 158
OPREA, Roxana 211
PANAIT, Ion 107
PASĂRE, Ionel Claudiu 144, 495
PETRAȘUC, Nicolae Ioan 97
PETRIȘOR, Alexandru Ionuț 21
PINTILIE, Daniel 152
PIRPILIU, Ștefan 391
RĂPAN, Daniela 458
REPEZ, Filofteia 177
RUSU, Sorina-Georgiana 164
SAVU, Gheorghe 9
SIMION-MELINTE, Cezar-Petre 21
SOARE, Gheorghe 199
SOFONEA, Mihai 144
TĂNASE, Tiberiu 211
TOBĂ, Daniela 80
TOBĂ, Francisc 80
TUDOR, Mariana 336
TUDORANCEA, Roxana 502
ȚUCUNETE, Gheorghe 122, 133
UNGUREANU, Adriana 442, 450
VICOL, Nicolae 177
VOLOSIN, Andryi 92